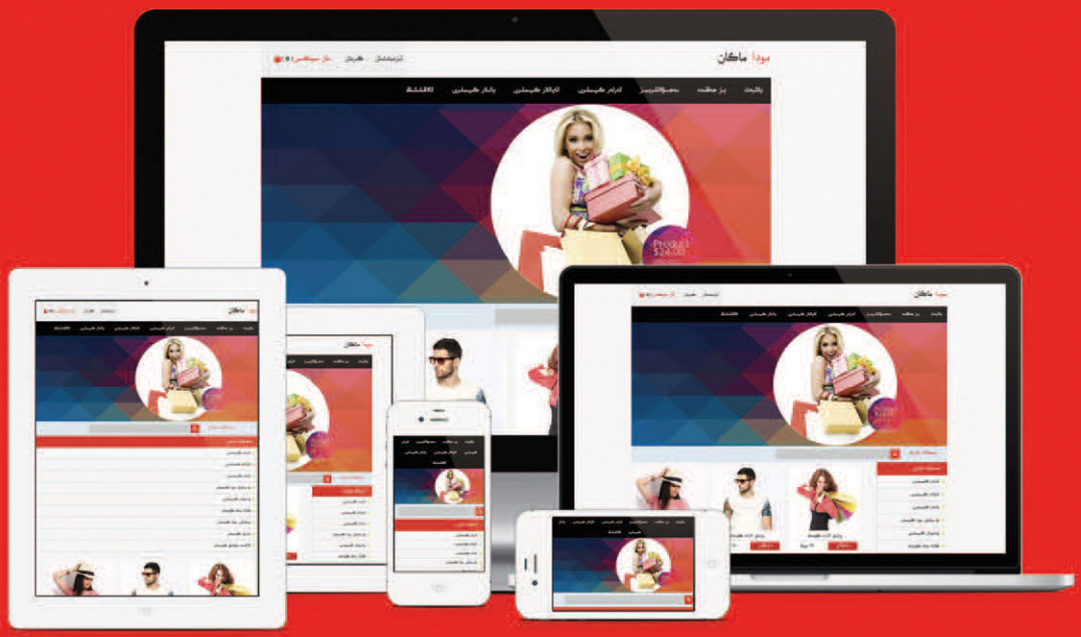
يېڭى ئۆگەنگۈچىلەر ئۈچۈن

HTML+CSS

تۈزگۈچى: پەخرىدىن مۇئەللىم

- ئەڭ ئەساسىي بىلىملەرنى باشلاپ سۆزلەنگەن
- 300 دىن ئارتۇق ئەمەلىي مىسال ئېلىنغان
- مەشىق ۋە كۆنكىملەر ئورۇنلاشتۇرۇلغان
- ئىككى تورىسكەتنىك پۈتۈن ياسىلىش جەريانى تەپسىلىي تونۇشتۇرۇلغان

ئاپتور ھەققىدە

پەخىردىن مۇئاللىم:

ئورخۇن كەسپىي تېخنىكا مەكتىپى كومپيۇتېر ئوقۇتۇش - تەتقىقات گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى كومپيۇتېردا ئۇچۇر باشقۇرۇش كەسپىدىن ئىلا نەتىجە بىلەن پۈتتۈرگەن، دۆلەتلىك تۆتىنچى دەرىجىلىك تور ئىنژېنېرى.

تۇنجى يىللىق ئوقۇتۇش تەجرىبىسىدە ئىگە كومپيۇتېر ئوقۇتقۇچىسى، مەسئۇلىيەتچان،ئىستابىدىل، ئابىراھەت ئۇقۇمالارنى ئوبرازلىق چۈشەندۈرۈشكە ماھىر، تورىكەت باساش ۋە ھەرخىل باشقۇرۇش سىستېمىسى لايىھەلەش،يۇمشاق دىتال ئانالىزى، سانلىق مەلۇمات ئامبىرى لايىھەلەش،سانلىق مەلۇمات ئانالىز قىلىش، تەكشىلەش لايىھەلەش ۋە فىلىم ئىشلەش قاتارلىق جەھەتلەردە ئىقتىدارى ۋە تەجرىبىسى بار.

تۇنجى يىللىق ئوقۇتقۇچىلىق ھاياتىدا 1800 دىن ئارتۇق ئوقۇغۇچىنى تەربىيلىگەن. ئۇ تەربىيلىگەن ئوقۇغۇچىلار ھازىر ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا كومپيۇتېرغا ئائىدار خىزمەتلەر بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ.

خىزمەتتىن سىرت يەنە يازلىق ئوقۇغۇچىلەرنىڭ مۇتتەسىم تەربىيىنىش شارائىتىغا ئېرىشىلمەيدىغانلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ بىر قىسىم كەسپىي يۇمشاق دىتاللارنىڭ سودىلىشىش دەرىجىسى ئىشلەپ بازارغا سالغان، ئۇندىنقالا «يېڭى ئوقۇغۇچىلار ئۈچۈن HTML ۋە CSS» ناملىق تورىكەت باساش تېخنىكىسى سۆزلەنگەن ئۇيغۇرچە كىتاب ۋە ئۆزى تەھلىل بىلەن دەرس ئۈتۈۋاتقان مەكتەپنىڭ تەلىپى بويىچە يېڭى تارقىتىغا ئالاقىدار «新媒体网络知识» ناملىق دەرسلىك كىتابنى توزۇپ چىقتى.

كىتابنىڭ ئالاھىدىلىكى:

- نىشان ئېنىق
- فىلىملىك دەرسلىك تەمىنلەنگەن
- مەزمۇن دائىرىسى كەڭرى
- مىسال ۋە ئىزاھاتلىرى تولۇق بېرىلگەن
- ئەملىي قوللىنىشچانلىقى كۈچلۈك
- مىساللار كۆپ
- مەزمۇن چۈشىنىشلىك
- تۈزۈلمىسى كۆپ يىللىق تەجرىبىسى مۇجەسسەملەشكەن

كىتاب ئوبيېكتلىرى:

- تورىكەت ياساش ئاساسى بارلار
- تورىكەت ھەۋەسكارلىرى
- ئىككىلەمچى ئېچىش پروگراممىرلىرى
- تور بېكەت باشلىقلىرى
- ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى
- كەسپىي تېخنىكا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى
- تور باشقۇرۇش خادىملىرى

ھەمكارلاشقان سالون ۋە توربەكەتلەر

ئالىپ تورى ۋە ئالىپ ئۇندىدار سالونى ئاساسلىقى IT ساھەسىدىكى يېڭىلىقلار، يانفۇن بىلىملىرى، كومپيۇتېر بىلىملىرى ۋە ھەرخىل تور سودا توربەكەتلىرىگە ئالاقىدار بىلىملەر يوللىنىدىغان توربەكەت ۋە سالون بولۇپ، كومپيۇتېر ، يانفۇن ۋە تور تېخنىكىسى ھەققىدىكى بىلىملەرگە ئېھتىياجلىق بولسىڭىز ئالىپ ئۇندىدار سالونىنى قوشۇۋالسىڭىز بولىدۇ.

تورئادرېسى:aliptori.com

سالون باشقۇرغۇچى

توربەكەت ئۇلانمىسى

ئۇندىدار سالونى

لايىھەلىگۈچى ئارفا ئۇندىدار سالونى ئەقلىي ئىقتىدارلىق مەھسۇلاتلارغا ئالاقىدار خەۋەرلەر، يانفۇن، ئۇندىدار،QQ، جىنىۋاۋ بىلىملىرى ۋە ئىشخانا ئاپتۇماتلاشتۇرۇش دىتاللىرى، ئۇچۇر تېخنىكىسى ۋە لايىھە بىلىملىرى سۆزلىنىدىغان نۇپۇزلۇق سالون بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. يۇقارقى مەزمۇنلارغا قىزىقسىڭىز لايىھەلىگۈچى ئارفا ئۇندىدار سالونىنى قوشۇۋالسىڭىز بولىدۇ.

سالون نامى: 设计师Arfa

سالون ئىزدەش نامى:Erfa1210

سالون باشقۇرغۇچى

ئۇندىدار سالونى

يېڭى ئۆگەنگۈچىلەر ئۈچۈن

HTML+CSS

تۈزگۈچى: پەخرىدىن توختى

تېلېفون :0991 ـ 8553442

يانفون :13899826547

651245108:QQ

كىرىش سۆز

ھازىرقىدەك ئۇچۇر دەۋرىدە كومپيۇتېر تېخنىكىسى ھەر بىر كىشى بىلمىسە بولمايدىغان بىر تېخنىكىغا ئايلاندى. تور تېخنىكىسى بولسا ئۇچۇردىن ئورتاق پايدىلىنىشتا يادرولۇق تېخنىكىلاردىن بىرى بولۇپ قالدى. تور بېكىتى بولۇش تەدرىجىي ھالدا شىركەتنىڭ مۇنتىزىملاشقانلىقىنىڭ ئىپادىسىگە ئايلىنىپ بۇرۇنقى دۆلەت ئورگانلىرىدىن ھازىر شىركەت ـ كارخانىلار شۇنداقلا يەككە تىجارەت ئورۇنلىرىنىڭمۇ تور بېكىتى بولۇشىغا قاراپ يۈزلەندى.

بازار ئىگىلىكى ئەۋجىگە چىققان ھازىرقى مەزگىلدە شىركەت ـ كارخانىلارنىڭ تورغا يۈزلىنىشى مەھسۇلاتىغا بازار ئېچىشتىكى مۇھىم ئامىللارنىڭ بىرىگە ئايلاندى. ئەمما تېخنىك خادىملارنىڭ كەمچىل بولۇشى شۇنداقلا ئانا تىلىمىزدا تۈزۈلگەن ئۇچۇر تېخنىكىسىغا ئالاقىدار دەرسلىك ماتېرىيالنىڭ كەمچىللىكى تۈپەيلىدىن مۇشۇ تېخنىكىغا ئىنتىلىۋاتقان نۇرغۇن ئىختىساس ئىگىلىرىنىڭ يولنى توسۇپ قويماقتا. شۇ سەۋەبتىن ئۇزۇن مەزگىل تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىمىز نەتىجىسىدە تور ـ تېخنىكا ھەۋەسكارلىرىنىڭ ئېھتىياجىنى چىقىش قىلىپ، ئۆزىمىزنىڭ تەجرىبە ساۋاقلىرىنى يەكۈنلەپ نۆل سەۋىيەدىن باشلاپ تور بەت ياساشنى ئۆگەنگۈچىلەر ئاساس قىلىنىپ «يېڭى ئۆگەنگۈچىلەر ئۈچۈن HTML+CSS» ناملىق بۇ كىتاب تۈزۈپ چىقىلدى .

مەزكۇر دەرسلىكىمىزنىڭ ھەۋەسكارلار ۋە يېڭى ئۆگەنگۈچىلەرنىڭ توربەت ساھەسىگە مۇۋەپپەقىيەتلىك قەدەم تاشلىشىغا يېتەكچى بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمىز. شۇنداقلا دەرسلىكىمىزنىڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئۆگىنىشىدە يېتەكچىلىك رولىنى جارى قىلدۇرۇپ ئۆگىنىشنىڭ ئۈتۈقلۇق بولۇشىغا، ئوقۇرمەنلەرنىڭ كۆزلىگەن نىشانىغا بالدۇرراق يېتىشىگە تىلەكداشلىق بىلدۈرىمىز.

□ مەزكۇر كىتابنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى

1 . دەرسلىك كىتابتىكى بارلىق مەزمۇننىڭ قىلىملىك دەرسلىكى تەمىنلەنگەن

ئوقۇرمەنلەرنىڭ خالىغان ئورۇندا ئۆگىنىشىگە قولايلىق بولۇشى شۇنداقلا ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىش ئىقتىدارىنىڭ ئوخشاش بولماسلىقى كۆزدە تۇتۇلۇپ دەرسلىكتىكى بارلىق مەزمۇنلار تولۇق سۈرەتكە ئېلىنىپ تەمىنلەنگەن بولۇپ، قىلىملىك دەرسلىكتە نەزەرىيەۋى بىلىملەر بىلەن ئەمەلىي مەشغۇلات بىر گەۋدىلەشتۈرۈلگەن. شۇنىڭ ئۈچۈن دەرسلىك كىتابنىڭ قوشۇمچە پىلاستىنكىسىدىكى سۈرەتلىك دەرسلىك ئوقۇرمەنلەرگە ئۆگىنىش جەريانىدا خۇددى ئوقۇتقۇچىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئۆگىنىۋاتقاندەك كەيپىيات شەكىللەندۈرۈپ ئۆگىنىش ئۇنۇمىنىڭ تېخىمۇ ياخشى بولۇشىغا ياردەم بېرىدۇ.

2 . مەزمۇن دائىرىسى بىرقەدەر كەڭرى

مەزكۇر دەرسلىككە HTML نىڭ بارلىق خەتكۈچلىرى ۋە خاسلىقلىرى، CSS نىڭ بارلىق خاسلىقلىرى ۋە قىممەتلىرى تولۇق كىرگۈزۈلگەندىن باشقا ھازىرقى مودا بولۇۋاتقان تېخنىكىلاردىن ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياساش، يانفون بېتى ياساش، كومپيۇتېردا مۇلازىمېتىر مۇھىتى ھاسىل قىلىش، تەقلىدىي تور نامى ھاسىل قىلىش، تور نامى سېتىۋېلىش ، بوشلۇق سېتىۋېلىش ، تور نامى ۋە بوشلۇقنى ئۆزئارا ئۇلاش ۋە تور بەتنى ئېلان قىلىشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار تولۇق كىرگۈزۈلگەن بولۇپ، ئوقۇرمەنلەر مۇشۇ دەرسلىكىمىزنى تولۇق ئۆگىنىپ بولغاندىن كېيىن HTML ھالەتتىكى تور بېكەتنى ئۆزى بىمالال ھالدا ياساپ پۈتكۈزەلەيدۇ.

3 . مىسال ۋە ئىزاھاتلىرى تولۇق بېرىلگەن

ئوقۇرمەنلەرنىڭ سۆزلەنگەن مەزمۇنلارنى ئەمەلىي قوللىنىشىغا قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن، ھەر بىر مەزمۇن ھەرخىل ئەمەلىي مىساللار بىلەن چۈشەندۈرۈلگەن بولۇپ، بېرىلگەن كودلارغا تولۇق ئىزاھات يېزىلغان.

4 . ئەمەلىي قوللىنىشچانلىقى ئىنتايىن كۈچلۈك

دەرسلىكىمىزدە سۆزلەنگەن مەزمۇنلار ۋە ئېلىنغان مىساللارنىڭ ئەمەلىيەتچانلىقى ئىنتايىن كۈچلۈك بولۇپ، ھەر بىر مەزمۇننىڭ قوللىنىش ساھەسى دەرسلىك كىتاب ۋە فىلىملىك دەرسلىكتە تولۇق ئەسكەرتىلگەن شۇنىڭ بىلەن بىرگە بىرقانچە تور بېكەتنىڭ پۈتۈن ياسلىش جەريانى سۈرەتلىك دەرسلىكتە تولۇق تەمىنلەنگەن.

□ دەرسلىك كىتابنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى

1ـباب : HTML گە ئالاقىدار دەسلەپكى چۈشەنچە بېرىلگەن بولۇپ، بۇ باب ئارقىلىق ئۆزى نۆۋەتتە ئۆگەنمەكچى بولغان HTML تىلى بىلەن دەسلەپكى قەدەمدە تونۇشۇپ چىقىش بىلەن بىرگە HTML نىڭ تەرەققىيات تارىخىدىن خەۋەردار بولۇپ، HTML ھەققىدىكى نەزەرىيەۋى ئاساسىنى پۇختىلايدۇ.

2ـباب : بۇ بابتا تور بېكەت ، تور بەت ۋە مۇلازىمېتىر ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتنى چۈشىنىپ چىقىپ، بىر تور بېكەتنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى ۋە تور بېكەتنى تۈزگۈچى ئوبيېكتلارنىڭ ئۆز ئارا قانداق مۇناسىۋەتتە ۋە قانداق ۋەزىپىدە ئىكەنلىكىنى تونۇپ يېتىدۇ. ئاخىرىدا تور بەت ياساش جەريانىدا كۆپ ئىشلىتىدىغان بىرلىكلەر، رەڭلەر ۋە ئالاھىدە ھەرپ بەلگىلەر بىلەن تونۇشۇپ تەدرىجىي ھالدا HTML ھەققىدىكى كەسپىي بىلىملەرگە ئېقىنلىشىدۇ ۋە HTML نىڭ ئاساسلىق گىرامماتىكىلىق قائىدىسى بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ.

3ـباب : بۇ بابتا HTML توربەتنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى ۋە شۇ قۇرۇلمىنى تۈزىدىغان خەتكۈشلەر بىلەن تونۇشۇپ چىقىپ، تور بەتنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى بىلەن تونۇشىدۇ ۋە ئاساسىي قۇرۇلمىغا قوشۇپ ئىشلىتىلىدىغان بىرقىسىم مۇھىم كەتكۈچىلەرنى ۋە شۇلارنىڭ رولىنى ئىگىلەپ Web ئۆلچى ھەققىدە مەلۇم چۈشەنچىگە ئىگە بولىدۇ.

4ـباب : بۇ بابتا تور بەتنىڭ خەتكە ئالاقىدار خەتكۈچلىرى ۋە شۇلارنىڭ خاسلىقلىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ. شۇنداقلا بەت يۈزىدە HTML ئىلمىنتلىرىغا ئوخشاش مەزمۇنلارنىڭ نورمال كۆرۈنۈش مەسلىسىنى قانداق ھەل قىلىش ھەققىدىكى مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ.

5ـباب : بۇ بابتا بىز دەرسىمىزنىڭ ئاخىرىغىچە ئىشلىتىدىغان كود يېزىش قۇرالى Adobe Dreamweaver CS6 يۇمشاق دېتالى تونۇشتۇرۇلغان بولۇپ، بۇ باب ئارقىلىق بۇنىڭدىن كېيىنكى كود يېزىش جەريانىدا ئىشلىتىدىغان قورالنىمز بولغان Adobe Dreamweaver CS6 نى توردىن چۈشۈرۈش، قاچىلاش ۋە تەڭشەشنى ئۆگىنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە مەزكۇر كود يېزىش قورالنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى ۋە ئىشلىتىش ئۇسۇللىرىنى ئۆگىنىپ ئۆتىدۇ.

6ـباب : بۇ بابتا HTML دىكى ئەڭ مۇھىم بولغان خەتكۈچ ئۇلىنىش خەتكۈچى تونۇشتۇرۇلغان بولۇپ، بۇ باب ئارقىلىق ئۇلىنىش خەتكۈچىنىڭ بارلىق خاسلىقلىرىنى بىلەن تونۇشۇپ چىقىش بىلەن بىرگە توربەتتىكى ئادرېسنىڭ شەكىللىرى، ئۇلىنىش ئۇسۇلى قاتارلىقلارنى تولۇق ئىگىلەپ چىقىدۇ.

7ـباب : بۇ بابتا سۈرەت ۋە رەسىمگە ئالاقىدار خەتكۈچلەر ۋە شۇ خەتكۈچىنىڭ خاسلىقلىرى تولۇق سۆزلەنگەن بولۇپ، توربەت ياساش جەريانىدا رەسىم خەتكۈچىنىڭ ئىشلىتىلىش ئۇسۇللىرى ۋە ئىشلىتىش ئورۇنلىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىپ، توربەتنى بېزەشكە ئالاقىدار دەسلەپكى ئاساسنى ھازىرلايدۇ.

8ـباب : بۇ بابتا جەدۋەلگە ئالاقىدار مەزمۇنلار سۆزلەنگەن بولۇپ، ئوقۇرمەنلەر بەت يۈزىدە كۆپ ئۇچۇرنى بىرتەرەپ قىلىش ۋە ئەنئەنىۋي شەكىلدىكى بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ئۇسۇللىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ.

9ـباب : بۇ بابتا توربەتكە كۆپ ۋاستە ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش يەنى بەت يۈزىدە ئاۋاز، سۈرەت،

ھەربىرىدە قاتارلىقلارنى بىر تەرەپ قىلىشقا ئالاقىدار بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ. بۇ ئارقىلىق تىنچ بەتتە كۆپ ۋاستە ھۆججەتلىرىنى بىر تەرەپ قىلىشقا ئالاقىدار مۇكەممەل چۈشەنچىگە ئىگە بولىدۇ.

10-باب : بۇ بابتا تور بەتتىكى رامكىغا ئالاقىدار مەزمۇنلار سۆزلەنگەن بولۇپ، رامكىنىڭ تور بەتتە قوللىنىلىشى ۋە تور بەت ئارقا سۈپىسىنىڭ ياسىلىشىغا ئالاقىدار چۈشەنچىلەر بېرىلگەن. بۇ ئارقىلىق ئوقۇرمەنلەر ھەربىرىدە تەپسىلىي توربەتلەرنىڭ ئارقا سۈپىسىغا ئالاقىدار دەسلەپكى چۈشەنچىگە ئىگە بولىدۇ.

11-باب : بۇ بابتا تىزىملىك خەتكۈچى تونۇشتۇرۇلغان بولۇپ، تەرتىپلىك ئۇچۇرلارنى قانداق بىر تەرەپ قىلىش ھەققىدىكى بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ.

12- باب : بۇ بابتا كۆزنەك يەنى مۇلازىمەتپەرگا ئۇچۇر يەتكۈزۈپ بېرىشتە ئىشلىتىلىدىغان كۆزنەك كونتروللىرى سۆزلىنىش ئارقىلىق ھەربىرىدە تەپسىلىي توختىلىپ ئۆتۈلگەن.

13-باب : بۇ بابتا توربەتنىڭ ئالدى بېتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىغا ئالاقىدار بىلىملەر سۆزلىنىدىغان بولۇپ، بۇنىڭدا ئەنئەنىۋي شەكىلدىكى جەدۋەلدىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇش بىلەن DIV دىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە يېتەرسىزلىكى سېلىشتۇرما قىلىپ بېرىلىدۇ. شۇنداقلا DIV دىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ دەسلەپكى ئاساسى تىكلىنىدۇ.

14-باب : بۇ بابتا CSS كە ئالاقىدار مەزمۇنلار سۆزلەنگەن بولۇپ، CSS ھەققىدە تەپسىلىي چۈشەنچە بېرىلىپ، CSS تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكى، قوللىنىش دائىرىسى ۋە گىراممىاتىكىسى تەپسىلىي تونۇشتۇرۇلۇپ چىقىدۇ.

15-باب : بۇ بابتا CSS ئۇسلۇبىنى ئېنىقلاش ، بەتكە قىستۇرۇش ۋە CSS تە ئوبيېكتقا ئۇسلۇب بەلگىلىگەندە ئىشلىتىلىدىغان تاللىغۇچلار تەپسىلىي سۆزلىنىپ چىقىدۇ. بۇ ئارقىلىق ئوقۇرمەنلەرگە CSS ئۇسلۇبى بىلەن HTML ھۆججەتنى بىرىكتۈرۈپ ئىشلىتىش ئۇسۇلى تەپسىلىي تونۇشتۇرۇلىدۇ.

16-باب : بۇ بابتا CSS نىڭ خاسلىقلىرى ۋە قىممەتلىرى تەپسىلىي سۆزلەنگەن بولۇپ، CSS دىن پايدىلىنىپ HTML ئوبىكتىنىڭ بارلىق ھالەتلىرىنى كونترول قىلىش ۋە بېزەشكە ئالاقىدار مەزمۇنلار تونۇشتۇرۇلىدۇ.

17-باب : بۇ بابتا CSS كودلىرىنى ھەرخىل تور كۆرگۈلەرگە ماسلاشتۇرۇش ۋە ماسلاشماسلىق مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۇسۇللىرى تەپسىلىي سۆزلىنىدۇ.

18-باب :بۇ بابتا HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ توربەت ياساشقا ئالاقىدار ئۇنىۋېرسال مىسال كۆرسىتىلگەن بولۇپ، بۇ باب ئارقىلىق ھازىرغىچە ئۆگەنگەن بارلىق بىلىملەرنى تەكرارلاپ چىقىش بىلەن بىرگە ئىلمىلىك دەرسلىكنىڭ يارىدەمىدە بىر توربەتنى ياساپ چىقىشنىڭ پۈتۈن جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ.

19-باب : ھازىرقىدەك كۆچمە ئۇسكۇنىدە تورغا چىقىش مودا بولۇۋاتقان پەيتتە، كۆچمە ئۇسكۇنىلەرنىڭ تۈرلىرىنىڭ كۆپلۈكى ، ئېكران ئۆلچىمىنىڭ ئوخشىماسلىقى كۆزدە تۇتۇلۇپ، ماسلىشىشچان ئۇسلۇبنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە يېتەرسىزلىكلىرى بىلەن تونۇشۇش بىلەن بىرگە ماسلىشىشچان ھالەتتە توربەت ياساشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ.

20-باب : بۇ بابتا ھازىرغىچە ئۆگىنىپ ئۆتكەن بارلىق بىلىملەرنى ئومۇملاشتۇرۇش بىلەن بىرگە ئىلمىلىك دەرسلىكنىڭ يارىدەمىدە ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتىن پايدىلىنىپ بىر شىركەت تور بېكىتىنى ياساشنىڭ پۈتۈن جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ.

21-باب : بۇ بابتا ھازىرغىچە ئۆگەنگەن بىلىملەرنى ئومۇملاشتۇرۇپ تور بەتنىڭ يانفون نۇسخىسىنىڭ

ياسلىش ئۇسۇلى بىلەن تونۇشۇپ چىقىش بىلەن بىرگە، فىلىملىك دەرسلىكنىڭ يارىدەمدە بىردانە شىركەت تور بېكىتىنىڭ يانفون نۇسخىسىنى ياساشنىڭ پۈتۈن جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىدۇ.

22-باب : بۇ بابتا مۇلازىمەتپەر مۇھىتى هازىرلاشقا ئالاقىدار بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ چىقىش بىلەن بىرگە ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىدا مۇلازىمەتپەر مۇھىتى هازىرلاش، كومپيۇتېرىمىزدا تەقلىدي تور نامى هاسىل قىلىش ۋە تەقلىدي تورنامىدىن پايدىلىنىپ توربەتنى زىيارەت قىلىشنىڭ پۈتۈن جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىپ، مۇلازىمەتپەر باشقۇرۇشقا ۋە هەربىرىگە تەچان هالەتتىكى توربەت ياساشقا ئالاقىدار دەسلەپكى ئاساسنى هازىرلايدۇ.

23-باب : بۇ بابتا ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىدىكى يانفون بېتىنى ئۆزىمىزنىڭ يانفونىدا زىيارەت قىلىش، سىناش، تور بەتنىڭ يانفوندىكى هەقىقي ئۇنۇمىنى كۆرۈش ۋە تەڭشەشكە ئالاقىدار بىلىملەر سۆزلىنىدۇ.

24-باب : بۇ بابتا تور نامى ، تور بوشلۇقى ۋە مۇلازىمەتپەر هەققىدىكى بىلىملەر سۆزلەنگەن بولۇپ، بۇ باب ئارقىلىق ئوقۇرمەنلەر تور نامىنى قانداق سېتىۋېلىش ، تور بوشلۇقىنى قانداق سېتىۋېلىش ، تورنامى بىلەن بوشلۇقنى قانداق ئۇلاش، ئۆزى ياسىغان توربەتنى بوشلۇققا قانداق يوللاش ۋە ئېلان قىلىشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار سۆزلىنىدۇ.

25-باب : بۇ بابتا تور بەت ۋە كومپيۇتېر ساهەسىگە ئالاقىدار بىر قىسىم كەسپي ئاتالغۇلارنىڭ ئۈيغۇرچە، خەنزۇچە ۋە ئىنگلىزچە سېلىشتۇرما جەدۋىلى بېرىلگەن بولۇپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ باشقا تىلىدىكى كەسپي ماتېرىياللىرىدىن پايدىلىنالىشى ئۈچۈن ئاساس سېلىندى.

- مەزكۇر دەرسلىك كىتابتىن پايدىلىنىشقا ماس كېلىدىغان ئوبيېكتلار
- توربەت ياساش ۋە تور پروگراممىرى بولۇش ئارزۇسى بارلار
- توربەت ۋە تور بېكەتكە ئالاقىدار نەزەرىيەۋى بىلىملەردىن خەۋىرى بار ئەمما كەسپي دەرىجىگە يېتەلمەيۋاتقان هەۋەسكارلار
- ئىككىنچى قېتىملىق ئېچىش پروگراممىرلىرى
- كەسپي سەۋىيەسىدە يېتەرسىزلىك بار دەپ قارايدىغان تور بېكەت باشلىقلىرى
- ئالىي مەكتەپنىڭ كومپيۇتېر كەسپىدە ئوقۇۋاتقان ئىستۇدېنتلار ۋە دەرس ئوقۇتقۇچىلىرى
- هەرخىل كەسپي تېخنىكا مەكتەپلەردە توربەتكە ئالاقىدار كەسىپتە ئوقۇۋاتقانلار ۋە ئوقۇتقۇچىلار
- شىركەت ۋە كارخانىلارنىڭ تور باشقۇرۇش خادىملىرى
- باشقا ساهەدىكى تور بەت هەۋەسكارلىرى

مۇندەرىجە

1.باب HTMLھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە 1
1.1 HTML ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە 1
2.1 HTML تىلىنىڭ تەرەققىيات تارىخى 1
3.1 HTML تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكى 2
4.1 نېمە ئۈچۈن HTML تىلىنى ئۆگىنىمىز ؟ 2
5.1 نېمە ئۈچۈن HTML5 تاماملانغان تۇرۇقلۇق HTML4.01 نى ئۆگىنىمىز؟ 2
قىسقىچە خۇلاسە 3
كۆنۈكمە 3
2.باب تور بېكەت ھەققىدە دەسلەپكى ساۋات 4
1.2 تور بېكەت ئاساسىي بىلىملىرى 4
1.1.2 تور بېكەت دېگەن نېمە ؟ 4
2.1.2 تور بېكەتنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى 5
2.2 تور كۆرگۈ 6
1.2.2 تور كۆرگۈلەرنىڭ ئۆلچىمى 6
2.2.2 كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تور كۆرگۈلەر 6
3.2.2 تورکۆرگۈ بىلەن تور بېكەتنىڭ مۇناسىۋىتى 8
3.2 HTML/XHTML تەھرىرلىگۈچى يۇمشاق دېتاللار 8
1.3.2 HTML/XHTML ھەققىدە 8
2.3.2 HTML/XHTML تەھرىرلىگۈچلىرىنى ئىشلىتىش 9
3.3.2 خاتىرە دەپتەر نى ئىشلىتىش 10
4.2 كۆپ ئۇچرايدىغان رەڭ بىرلىكلىرى 14
5.2 كۆپ ئۇچرايدىغان HTML ئالاھىدە بەلگىلىرى 16
6.2 كۆپ ئۇچرايدىغان ئۇزۇنلۇق بىرلىكلىرى 16
7.2 HTML نىڭ ئاساسلىق گىرامماتىكىلىق قائىدىسى 17
قىسقىچە خۇلاسە 19
كۆنۈكمە 19
3.باب ئاساسىي قۇرۇلما ۋە ئاساسىي خەتكۈچلەر 21
1.3 ئاساسىي قۇرۇلما 21
1.1.3 ھۆججەت تېپىنى ئەسكەرتىش <html> 21
2.1.3 ھۆججەتنىڭ باش قىسمىنى ئەسكەرتىش <head> 22
3.1.3 ھۆججەت تېمىسى <title> 22
2.3 ئۇستى قىسىم ئۇچۇرى خەتكۈچى <meta> 23
1.2.3 name خاسلىقى 23
2.2.3 http-equiv خاسلىقى 25
3.3 ئاساسىي خەتكۈچلەر 26
1.3.3 قۇر ئاتلىتىش خەتكۈچى
 26
2.3.3 ئابزاس ئايرىش بەلگىسى <p> 27

4.3 گورىزونتال سىزىق خەتكۇچى<hr> 27
1.4.3 گورىزونتال سىزىق قىستۇرۇش <hr> 28
2.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ تولمۇقىنى كونترول قىلىش size 28
3.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ ئۇزۇنلۇقى width 29
4.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ ئورنىنى بېكىتىش خاسلىقى align 29
5.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ رەڭگىنى تەڭشەش خاسلىقى color 30
6.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ سايە خاسلىقى noshade 31
5.3 ئىزاھات خەتكۇچى <_ _ _!> 32
6.3 توربەتنىڭ تەگلىك رەڭگى bgcolor 33
قىسقىچە خۇلاسە 34
كۆنۈكمە 34
4.باب خەت نۇسخىسى 35
1.4 تېما خەتكۇچى <Header> 35
1.1.4 <h>خەتكۇچىنىڭ ئىشلىتىلىشى 35
2.1.4 <hn> خەتكۇچىنىڭ ئىشلىتىلىشى 36
2.4 <font> خەتكۇچى 37
1.2.4 خەتنىڭ چوڭلۇقى خاسلىقى size 38
2.2.4 خەت نۇسخىسى خاسلىقى face 40
3.2.4 خەت رەڭگى خاسلىقى color 41
3.4 كۆپ ئۇچرايدىغان يېزىق فورمات خەتكۇچلىرى 41
1.3.4 يېزىقنى ئىچىگە سۈرۈش خەتكۇچى <blockquote> 42
2.3.4 بوشلۇق ۋە قۇر ئاتلىتىش ھالىتىنى ساقلاپ قېلىش خەتكۇچى <pre> 43
3.3.4 ئىچىدىن ئايرىش خەتكۇچى 44
4.3.4 يېزىق يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىش خەتكۇچى <bdo> 45
4.4 فىزىكىلىق خەت نۇسخىلىرى 46
1.4.4 تولمىلاشتۇرۇش خەتكۇچى <b> 46
2.4.4 خەتنى يانتۇ قىلىش خەتكۇچى <i> 47
3.4.4 ئاستىغا سىزىق چىقىرىش خەتكۇچى <u> ۋە <ins> 48
4.4.4 ئۆچۈرۈش سىزىقى سىزىش خەتكۇچى <del>/<s>/<strike> 49
5.4.4 يېزىقنى پىرىنتېر ئۇنۇمى ھالىتىدە كۆرسىتىش خەتكۇچى <tt> 49
6.4.4 دەرىجە كۆرسەتكۈچ خەتكۇچى <sup> 50
7.4.4 ئاساس كۆرسەتكۈچى خەتكۇچى <sub> 51
5.4 لوگىكىلىق خەت نۇسخىلىرى 51
1.5.4 تولمىلاشتۇرۇش خەتكۇچى 52
2.5.4 خەتنى يانتۇ كۆرسىتىش خەتكۇچى 52
3.5.4 ھەرپلەرنى تەڭ كەڭلىكتە كۆرسىتىش خەتكۇچى <code> 53
4.5.4 نەقىل كەلتۈرۈش خەتكۇچى <samp> 54
5.5.4 كۇنۇپكا تاختىسى خەتكۇچى <kbd> 55
6.5.4 ئۆزگەرگۈچى مىقدار بېكىتىش خەتكۇچى <var> 56

7.5.4 گەۋدىلەندۈرۈپ كۆرسىتىش خەتكۈچى <dfn> 56
8.5.4 تاللانغان مەزمۇن خەتكۈچى <cite> 57
9.5.4 خەتنى كىچىك كۆرسىتىش خەتكۈچى <small> 58
10.5.4 چوڭ خەت كۆرسىتىش خەتكۈچى <big> 58
6.4 ئالاھىدە ھەرپ بەلگىلەرنى چىقىرىش 59
1.6.4 بەت يۈزىدە «<» بەلگىسىنى كۆرسىتىش كودى < 60
4.6.2 بەت يۈزىدە «>» بەلگىسىنى كۆرسىتىش كودى > 60
3.6.4 بەت يۈزىدە «"» بەلگىسىنى كۆرسىتىش كودى " 60
4.6.4 بەت يۈزىدە «&»بەلگىسىنى كۆرسىتىش كودى & 61
قىسقىچە خۇلاسە 61
كۆنۈكمە 62
5.باب كود تەھرىرلەش يۇمشاق دېتالى Dreamweaver نى ئىشلىتىش 63
1.5 Dreamweaver Cs6 نى تونۇش چۈشۈرۈش ۋە قاچىلاش 63
1.1.5 Dreamweaver Cs6 نى تونۇش چۈشۈرۈش 63
2.1.5 Dreamweaver Cs6 نى قاچىلاش 64
2.5 Dreamweaver Cs6 ئىشلىتىش 67
1.2.5 يېڭى ھۆججەت قۇرۇش 67
2.2.5 Dreamweaver Cs6 دە كود يېزىش 68
3.2.5 Dreamweaver Cs6 يېزىلغان كودنى ساقلاش 69
4.2.5 بۇرۇن ساقلانغان ھۆججەتلەرنى ئېچىش 70
5.2.5 ھۆججەتنى باشقا نام بىلەن ساقلاش 70
3.5 Dreamweaver Cs6 نى تەڭشەش 72
1.3.5 Dreamweaver Cs6 نىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشىنى تەڭشەش 72
2.3.5 يېڭى ھۆججەتنىڭ كود شەكلى ۋە باشقا خاسلىقلىرىنى تەڭشەش 75
3.3.5 كۆزنەكنىڭ خەت نۇسخىلىرىنى تەڭشەش 76
4.3.5 Dreamweaver Cs6 دە يېزىلغان تور پروگراممىسنى زىيارەت قىلىش 77
قىسقىچە خۇلاسە 78
كۆنۈكمە 78
6.باب دەرىجىدىن تاشقىرى ئۇلىنىش 79
1.6 href خاسلىقى 79
1.1.6 مەزكۇر بەتتىكى مەلۇم ئورۇنغا ئۇلاش 79
2.1.6 يەرلىكتىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش 82
3.1.6 URL ئادرېسى ئارقىلىق ئۇلاش 86
4.1.6 مۇندەرىجىلىك ئۇلىنىش 87
5.1.6 E_mail ئۇلىنىشى 88
2.6 target خاسلىقى 89
1.2.6 ئۇلىنىشنى يېڭى كۆزنەككە ئېچىش _blank 89
2.2.6 سىرتقى رامكىغا ئېچىش _parent 90
3.2.6 مۇشۇ كۆزنەككە ئېچىلىش _self 92

3.2.6 پۈتۈن بەتنى يېڭىلاپ ئورنىغا ئېچىلىش top_ 95
4.2.6 بەلگىلەنگەن رامكىغا ئېچىش 98
3.6 Title خاسلىقى 102
قىسقىچە خۇلاسە 103
كۆنۈكمە 103
7.باب سۇرەت 104
1.7 تورغا ئىشلىتىلىدىغان رەسىم هۆججەتلىرى هەققىدە چۈشەنچە 104
2.7 تەگلىك رەسىمى بەلگىلەش خاسلىقى background 105
3.7 بەت ئىچىدە <img> خەتكۈچى ئارقىلىق رەسىم قىستۇرۇش 105
1.3.7 رەسىم ئادرېسىنى بەلگىلەش خاسلىقى src 105
2.3.7 رەسىمنى كۆرسىتەلمىگەندىكى ئەسكەرتىش خېتى خاسلىقى alt 106
3.3.7 كەڭلىكىنى بېكىتىش خاسلىقى width 107
4.3.7 ئېگىزلىكىنى بېكىتىش خاسلىقى height 108
5.3.7 تۆۋەن ئېنىقلىققا رەسىم بەلگىلەش خاسلىقى lowsrc 109
6.3.7 رەسىمنىڭ رامكىسىنى بېكىتىش خاسلىقى border 110
7.3.7 گورىزونتال ئارىلىق خاسلىقى hspace 110
8.3.7 ۋېرتىكال ئارىلىق خاسلىقى vspace 111
9.3.7 رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇش 112
10.3.7 رەسىم ئۇستىدە تىك تۆت بۇلۇڭ شەكىللىك يۈز بەلگىلەش 113
11.3.7 رەسىم ئۇستىدە چەمبەر شەكىللىك يۈز بەلگىلەش 115
12.3.7 رەسىم ئۇستىدە كۆپ تەرەپلىك شەكىللىك يۈز بەلگىلەش 116
13.3.7 رەسىم ئۇستىگە بىرلا ۋاقىتتا كۆپ يۈز بەلگىلەش 118
4.7 رەسىم خەتكۈچىگە فىلىم قىستۇرۇش 119
1.4.7 فىلىم ئادرېسى خاسلىقى dynsrc 119
2.4.7 تەكرار قويۇلۇش هالىتىنى تەڭشەش loop 120
3.4.7 فىلىمنىڭ قويۇلۇش شەكلىنى كونترول قىلىش start 121
قىسقىچە خۇلاسە 122
كۆنۈكمە 122
8. باب جەدۋەل 123
1.8 جەدۋەلنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى 123
2.8 جەدۋەل خەتكۈچى <table> 124
1.2.8 قۇر خەتكۈچى <tr> 124
2.2.8 باش قۇر كاتەكچە خەتكۈچى <th> 124
3.2.8 كاتەكچە خەتكۈچى <td> 125
3.8 <table> خەتكۈچىنىڭ خاسلىقلىرى 126
1.3.8 كەڭلىكىنى تەڭشەش خاسلىق width 127
2.3.8 ئېگىزلىكىنى تەڭشەش خاسلىقى height 128
3.3.8 يۆنىلىش خاسلىقى dir 129
4.3.8 تەگلىككە رەسىم بەلگىلەش خاسلىقى background 130

5.3.8 كاتەكچىلەر ئارىسىنى تەڭشەش خاسلىقى cellspacing 131
6.3.8 مەزمۇن بىلەن رامكا ئارىسىنى تەڭشەش خاسلىقى cellpadding 132
4.8 رامكا 133
1.4.8 رامكىنىڭ تولمۇقىنى بېكىتىش border 133
2.4.8 رامكا رەڭگىنى بېكىتىش خاسلىقى bordercolor 134
3.4.8 يورۇق رامكا رەڭگى bordercolorlight 135
4.4.8 قاراڭغۇ رامكا رەڭگى bordercolordark 136
5.4.8 جەدۋەلنىڭ سىرتقى رامكىسى frame 137
5.8 جەدۋەلنىڭ قۇرلىرىنى تەڭشەش 142
1.5.8 گورىزونتال ھالەتتە توغرىلاش align 142
2.5.8 ۋېرتىكال ھالەتتە توغرىلاش valign 144
6.8 كۆپ قۇر ۋە كۆپ ئىستونلارنى بىرلەشتۈرۈش 146
1.6.8 كۆپ ئىستوننى بىرلەشتۈرۈش colspan 146
2.6.8 كۆپ قۇرنى بىرلەشتۈرۈش rowspan 147
7.8 جەدۋەل قۇرىنىڭ تۈرلىرى 148
1.7.8 جەدۋەل بېشى <thead> 148
2.7.8 جەدۋەل گەۋدىسى <tbody> 149
3.7.8 جەدۋەل ئاخىرى <tfoot> 149
8.8 جەدۋەلنىڭ تېما خەتكۈچى <caption> 151
9.8 جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلىتىش 153
قىسقىچە خۇلاسە 157
كۆنۈكمە 157
9.باب كۆپ ۋاستە 158
1.9 مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرۈش <marquee> 158
1.1.9 مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرۈش خەتكۈچى <marquee> 158
2.1.9 ھەرىكەت شەكلىنى تەڭشەش خاسلىقى behavior 159
3.1.9 ھەرىكەت يۆنىلىشىنى تەڭشەش direction 160
4.1.9 ھەرىكەت سۈرئىتىنى تەڭشەش scrollamount 163
5.1.9 ھەرىكەت چاستوتىسىنى تەڭشەش scrolldelay 163
6.1.9 ھەرىكەتنىڭ تەكرارلىنىش قېتىم سانىنى تەڭشەش loop 164
7.1.9 <marquee> خەتكۈچىگە مائۇس ھادىسىسىگە ئاساسەن ئۈنۈم بەلگىلەش 165
2.9 كۆپ ۋاستە ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش 166
1.2.9 ئاۋاز ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش 166
2.2.9 تەگلىك مۇزىكىسى قىستۇرۇش < bgsound > 170
3.2.9 فىلىم ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش 171
4.2.9 Flash ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش 173
3.9 <object> شەكلىدە يۈمشاق دېتاللارنىڭ ActiveX كونتروللىرىنى قىستۇرۇش 177
قىسقىچە خۇلاسە 179
كۆنۈكمە 179

10.باب رامكا.....181
1.10 رامكا هەققىدە چۈشەنچە.....181
2.10 رامكىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى.....181
3.10 رامكىلار توپى <frameset>.....183
1.3.10 ئىستونلارغا ئايرىش cols.....183
2.3.10 قۇرلارغا ئايرىش rows.....184
3.3.10 رامكا قىرىنىڭ تومۇلۇقىنى بېكىتىش border.....185
4.3.10 رامكىلار قىرىنىڭ رەڭگى bordercolor.....186
5.3.10 رامكىلار قىرىنى كۆرسىتىش ۋە يوشۇرۇش frameborder.....187
6.3.10 رامكىلار ئارىسىدىكى ئارىلىق framespacing.....188
7.3.10 رامكىلار توپىنى قاپلاپ ئىشلىتىش.....189
8.3.10 <noframes> خەتكۈچنى قوشۇش.....192
4.10 قىسمى رامكا خەتكۈچى <frame>.....193
1.4.10 رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى تەڭشەش noresize.....193
2.4.10 سېرىلما تالچىنى كۆرسىتىش ۋە يوشۇرۇش scrolling.....195
3.4.10 رامكا ئىسمى ۋە رامكا ئىسمىغا ئاساسەن ئۇلاش.....198
5.10 ئايرىم رامكا Iframe.....201
قىسقىچە خۇلاسە.....203
كۆنۈكمە.....204
11.باب تىزىملىك.....205
1.11 تەرتىپسىز تىزىملىك.....205
1.1.11 تىزىملىكنىڭ قۇرۇلمىسى.....205
2.1.11 تىزىملىك ئالدىغا تولدۇرۇلغان چەمبەر چىقىرىش disc.....206
3.1.11 تىزىملىك ئالدىغا كاۋاك چەمبەر چىقىرىش circle.....207
4.1.11 تىزىملىك ئالدىغا تىك تۆتبۇلۇڭ چىقىرىش square.....207
2.11 تەرتىپلىك تىزىملىك <ol>.....208
1.2.11 تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ قۇرۇلمىسى.....208
2.2.11 سانلار بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش.....209
3.2.11 ئىنگلىزچە چوڭ يېزىلىشتىكى ھەرپ بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش.....210
4.2.11 ئىنگلىزچە كىچىك يېزىلىشتىكى ھەرپ بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش.....211
5.2.11 چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش.....211
6.2.11 كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش.....212
3.11 تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىش.....213
4.11 ئىختىيارى تىزىملىك.....216
1.4.11 تىزىملىك قۇرۇلما گەۋدە خەتكۈچى <dl>.....216
2.4.11 تىزىملىك تۈر خەتكۈچى <dt>.....216
3.4.11 تۈر تەپسىلاتى خەتكۈچى <dd>.....217
5.11 مۇندەرىجە تىزىملىكى <dir>.....218
6.11 تىزىلما تىزىملىك <menu>.....219

قىسقىچە خۇلاسە 220
كۆنۈكمە 220
12.باب كۆزنەك 221
1.12 كۆزنەك <form> 221
1.1.12 ئۇچۇر قوبۇل قىلىدىغان بەت ئادرېسى action 221
2.1.12 ئۇچۇر يەتكۈزۈش شەكلى method 222
3.1.12 ئۇچۇر يوللىغاندىكى كۆزنەكنىڭ ئېچىلىش شەكلى target 222
4.1.12 يوللانغان ھەرپ- بەلگىلەرنىڭ كودلىنىش شەكلى accept-charset 223
5.1.12 يوللانغان سانلىق مەلۇماتلارنىڭ كودلىنىش شەكلى enctype 223
6.1.12 كۆزنەكنىڭ ئىسمى name 223
2.12 ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونترولى <input> 224
1.2.12 ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونترولىنىڭ ھەرخىل كونترول شەكلىگە نىسبەتەن ئورتاق خاسلىقلىرى 224
2.2.12 يېزىق رامكىسى كونترولى ھالىتى text 226
3.2.12 مەخپىي نومۇر رامكىسى كونترولى ھالىتى password 227
4.2.12 يوشۇرۇن ھالدا قىممەت يوللاش ھالىتى hidden 228
5.2.12 ھۆججەت يوللاش كونترولى ھالىتى file 228
6.2.12 كۆپ تاللاش كونترولى ھالىتى checkbox 229
7.2.12 تاق تاللاش كونترولى ھالىتى radio 231
8.2.12 رەسىملىك كونترول ھالىتى image 232
9.2.12 كۇنۇپكا ھالىتى button 233
10.2.12 قايتىلاش كۇنۇپكىسى ھالىتى reset 233
11.2.12 يوللاش كۇنۇپكىسى ھالىتى submit 234
3.12 تىزىملىك كونترولى select 235
4.12 كۆپ قۇرلۇق يېزىق كىرگۈزۈش كونترولى <textarea> 236
قىسقىچە خۇلاسە 237
كۆنۈكمە 237
13.باب ئورۇنلاشتۇرۇش 239
1.13 جەدۋەلدىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇش 239
2.13 خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇش 242
1.2.13 بەت ئىچىدە نى ئىشلىتىش 242
2.2.13 نى قاپلاپ ئىشلىتىش 243
3.2.13 نى بەت يۈزىدە ئورۇنلاشتۇرۇش 244
4.2.13 بەتنى ئوڭ ۋە سول ئىستونغا ئايرىلغان ھالەتتە توغرىلاش 245
5.2.13 نى گورىزونتال توغرىلانغان ھالەتتە تىزىش 245
6.2.13 div نى ۋېرتىكال ھالەتتە تىزىش 246
قىسقىچە خۇلاسە 248
كۆنۈكمە 248
14.باب CSS تىلى تىلى بىلەن تونۇشۇش 250
1.14 CSS تىلى ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە 250

2.14 CSS تىلىنىڭ تەرەققىيات تارىخى.....250
3.14 CSS تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكى.....251
4.14 نېمە ئۈچۈن CSS تىلىنى ئۆگىنىمىز؟.....251
5.14 نېمە ئۈچۈن CSS 3 تاماملانغان تۇرۇقلۇق CSS 2.1 نى ئۆگىنىمىز؟.....251
6.14 CSS نىڭ ئاساسلىق گىرامماتىكىلىق قائىدىسى.....252
قىسقىچە خۇلاسە.....257
كۆنۈكمە.....257
15. باب CSS ئۇسلۇبىنى ئېنىقلاش ۋە ئۇلاش.....258
1.15 CSS ئۇسلۇبىنى ئۇلاش.....258
1.1.15 CSS ئۇسلۇب كودىنى خەتكۈچ خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىش.....258
2.1.15 CSS كودىنى بەت ئىچىدە ئايرىم يېزىش.....259
3.1.15 CSS كودلىرىنى سىرتتىن ئۇلاش.....260
2.15 تاللىغۇچ.....261
1.2.15 خەتكۈچ تاللىغۇچلىرى.....262
2.2.15 تۈر تاللىغۇچلىرى.....263
3.2.15 ID تاللىغۇچلىرى.....264
4.2.15 خاسلىق تاللىغۇچلىرى.....265
5.2.15 ساختا تۈر تاللىغۇچلىرى.....270
6.2.15 ساختا ئىلمىنت تاللىغۇچلىرى.....276
7.2.15 باشقا تاللىغۇچلار.....278
3.15 CSS نىڭ رامكا مودۇلى.....280
قىسقىچە خۇلاسە.....281
كۆنۈكمە.....281
16.باب CSS ئۇسلۇبىنى قوللىنىش ئاساسلىرى.....282
1.16 CSS دىكى تەگلىك.....282
1.1.16 تەگلىككە رەڭ بەلگىلەش background_color.....282
2.1.16 رەڭ ھاسىل قىلىش فۇنكسىيەسى RGB().....283
3.1.16 رەڭ ھاسىل قىلىش فۇنكسىيەسى RGBA().....284
4.1.16 تەگلىككە رەسىم بەلگىلەش background_image.....285
5.1.16 ئادرېس قايتۇرۇش فۇنكسىيەسى URL().....286
6.1.16 تەگلىك رەسىمنىڭ تەكرارلىنىشى background_repeat.....286
7.1.16 تەگلىك رەسىمنىڭ مۇقىملىقى background_attachment.....288
8.1.16 تەگلىك رەسىمنىڭ ئورنىنى بېكىتىش background_position.....289
9.1.16 ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە تەگلىك بەلگىلەش background.....293
2.16 CSS دىكى يېزىق.....293
1.2.16 يېزىقنىڭ رەڭگىنى تەڭشەش color.....294
2.2.16 ھەرپلەرنىڭ ئارىسىنى تەڭشەش letter_spacing.....294
3.2.16 قۇر ئېگىزلىكىنى تەڭشەش line_height.....295
4.2.16 يېزىقنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى تەڭشەش text_align.....296

5.2.16 يېزىقلا سىزىق سىزىش text-decoration 298
6.2.16 ئابزاس باش قۇرىنى تەڭشەش text-indent 299
7.2.16 ھەرپنىڭ چوڭ - كىچىك يېزىلىشىنى كونترول قىلىش text-transform 300
8.2.16 ئاپتوماتىك قۇر ئاتلىتىش ۋە چەكلەش white-space 302
9.2.16 خەتنىڭ چوڭلۇقىنى بەلگىلەش font-size 303
10.2.16 خەتنىڭ نۇسخىسىنى بەلگىلەش font-family 304
11.2.16 خەتنىڭ يانتۇ - تۈزلۈكىنى بەلگىلەش font-style 305
12.2.16 خەتنىڭ توم - ئىنچىكىلىكىنى بەلگىلەش font-weight 306
13.2.16 خەت نۇسخىسىنى ئابونتنىڭ كومپيۇتېرغا چۈشۈرۈش font-face 307
3.16 CSS دىكى توربەت خەت نۇسخىسى 309
1.3.16 eot دېگەن نېمە ؟ 309
2.3.16 تور خەت نۇسخىسى ھاسىللاش دېتالى Microsoft WEFT 310
4.16 CSS دىكى توغرىلىنىش 324
1.4.16 CSS دىكى توغرىلىنىش float 324
2.4.16 CSS دىكى clear خاسلىقى clear 326
3.4.16 CSS دىكى يۆنىلىش direction 328
5.16 CSS دىكى كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك 329
1.5.16 CSS دىكى كەڭلىك width 330
2.5.16 CSS دىكى ئەڭ چوڭ كەڭلىك max-width 330
3.5.16 CSS دىكى ئەڭ كىچىك كەڭلىك min-width 330
4.5.16 CSS دىكى ئېگىزلىك height 330
5.5.16 CSS دىكى ئەڭ چوڭ ئېگىزلىك max-height 331
6.5.16 CSS دىكى ئەڭ كىچىك ئېگىزلىك min-height 331
6.16 CSS دىكى قىر 332
1.6.16 قىرنىڭ رەڭگى border-color 332
2.6.16 قىرنىڭ ئۇسلۇبى border-style 332
3.6.16 قىرنىڭ تولۇقى border-width 333
4.6.16 تەرەپ قىرلىرى 334
5.6.16 ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە قىر بەلگىلەش border 335
7.16 CSS دىكى سىرتقى ئارىلىق 336
1.7.16 ئوبيېكتنىڭ سىرتقى ئارىلىقنى تەڭشەش margin 336
2.7.16 تەرەپنىڭ سىرتقى ئارىلىقنى تەڭشەش 338
3.7.16 ئاساسى خاسلىق بويىچە سىرتقى ئارىلىق بەلگىلەش 339
8.16 CSS دىكى ئىچكى ئارىلىق 341
1.8.16 ئوبيېكتنىڭ ئىچكى ئارىلىقنى تەڭشەش padding 341
2.8.16 تەرەپنىڭ ئىچكى ئارىلىقنى تەڭشەش 342
3.8.16 ئاساسى خاسلىق بويىچە ئىچكى ئارىلىق بەلگىلەش 343
9.16 CSS دىكى تىزىملىك 345
1.9.16 تىزىملىكنىڭ تەرتىپ بەلگە رەسىمنى تەڭشەش list-style-image 345

2.9.16 تىزىملىكنىڭ باشلىنىش ئورنىنى تەڭشەش list-style-position 346
3.9.16 تىزىملىكنىڭ تەرتىپ بەلگە تۈرىنى تەڭشەش list-style-type 348
4.9.16 ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە تىزىملىككە ئۇسلۇب بەلگىلەش list-style 351
10.16 CSS دىكى ئورۇن بېكىتىش 352
1.10.16 ئوبىكىتقا بەت يۈزىدە مۇتلەق ئورۇن بېكىتىش position 352
2.10.16 قەۋەتلىك ھالەتتىكى ئوبيېكتنىڭ قەۋەت تەرتىپىنى بېكىتىش z-index 355
3.10.16 ئېشىپ كەتكەن مەزمۇننىڭ كۆرۈنۈش شەكلىنى بېكىتىش overflow 357
11.16 CSS دىكى نۇربەلگە cursor 359
قىسقىچە خۇلاسە 361
كۆنۈكمە 361
17.باب CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈلەرگە ماسلاشتۇرۇش 363
1.17 CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈلەرگە ماسلاشتۇرۇش ھەققىدە دەسلەپكى چۈشەنچە 363
2.17 تورکۆرگۈ يادروسى دېگەن نېمە ؟ 363
3.17 كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تور كۆرگۈ يادرو ئەسكەرتمىلىرى 365
4.17 CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈلەرگە ماسلاشتۇرۇشتا قوللىنىلىدىغان ئۇسۇللار 367
قىسقىچە خۇلاسە 368
كۆنۈكمە 368
18 . باب HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ توربەت ياساش 370
قىسقىچە خۇلاسە 387
كۆنۈكمە 387
19.باب ماسلىشىشچان ئۇسلۇب ھەققىدە دەسلەپكى چۈشەنچە 388
1.19 بەتكە ماسلىشىشچان ھالەتتىكى CSS كودىنى ئۇلاش 390
1.1.19 ھەربىر ئېكران ئۆلچىمىدىكى CSS كودلىرىنى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ ئۇلاش 390
2.1.19 بارلىق CSS ئۇسلۇب كودلىرىنى بىرلا ھۆججەت قىلىپ ئۇلاش 393
3.1.19 يۇقىرىقى ئىككى خىل ئۇلاش ئۇسۇلىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە يېتەرسىزلىكى 395
2.19 ماسلىشىشچان ھالەتتىكى توربەت كودلىرىنى يېزىشتا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك نۇقتىلار 395
3.19 ماسلىشىشچان ھالەتتە ئورۇنلاشتۇرۇلغان توربەتنى كۆچمە ئۈسكۈنىلەردە زىيارەت قىلىشقا ماسلاشتۇرۇش 409
4.19 ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئېكران ئۆلچەملىرى 412
قىسقىچە خۇلاسە 412
كۆنۈكمە 413
20-باب HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياساش 414
قىسقىچە خۇلاسە 449
كۆنۈكمە 449
21.باب HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ يانفون بېتى ياساش 450
قىسقىچە خۇلاسە 465
كۆنۈكمە 465
22-باب كومپيۇتېردا مۇلازىمىتېر مۇھىتى ھازىرلاش 467
1.22 مۇلازىمىتېر مۇھىتى ھەققىدە چۈشەنچە 467
1.1.22 مۇلازىمىتېر ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە؟ 467

2.1.22 ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزدا مۇلازىمېتىر مۇھىتى ھازىرلاش 468
3.1.22 «ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمېتېرى» (IIS) ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە 471
2.22 IIS نى ئىشلىتىش 473
1.2.22 IIS باشقۇرغۇچنى قوزغىتىش 474
2.2.22 IIS باشقۇرغۇچىنىڭ كۆرۈنمە يۈزى بىلەن تونۇشۇش 480
3.2.22 IIS باشقۇرغۇچىسىدا نۆۋەتتىكى تور بېكەتنى باشقۇرۇش 482
4.2.22 تور بېكەتنى باشقۇرۇش تىزىملىكى 490
3.22 IIS نى تەڭشەش 491
2.3.22 خاتالىق ئۇچۇرىنىڭ كۆرۈنۈش ياكى كۆرۈنمەسلىكىنى بەلگىلەش 493
3.3.22 بۋاستە غول مۇندەرىجىگە قايتىشنى قوللاش ۋە ئەمەلدىن قالدۇرۇش 495
4.3.22 IIS ئارقىلىق تور بېكەتنىڭ قوزغىلىدىغان بىتىنى تەڭشەش 498
5.3.22 IIS نىڭ قوللايدىغان ھۆججەت تۈرلىرىنى قوشۇش ۋە ئەمەلدىن قالدۇرۇش 502
6.3.22 IIS كە يېڭى تور بېكەت قوشۇش 505
7.3.22 قۇرۇپ بولغان تور بېكەتكە تورنامى ئۇلاش، تەھرىرلەش ۋە ئۆچۈرۈش 507
4.22 كومپيۇتېردا تەقلىدى تور نامى ھاسىل قىلىش ۋە ئىشلىتىش 511
1.4.22 تور نامى ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە 511
2.4.22 كومپيۇتېردا تەقلىدى تورنامى ھاسىل قىلىش 512
قىسقىچە خۇلاسە 516
كۆنۈكمە 516
23.باب يەرلىكتىكى تور بېكەتنى يان تېلېفوندا زىيارەت قىلىش 517
1.23 دەسلەپكى تەييارلىق 517
2.23 HOSTS تەھرىرلەش قورالىنى ئىشلىتىش 520
قىسقىچە خۇلاسە 525
كۆنۈكمە 525
24.باب تورنامى، بوشلۇق سېتىۋېلىش ۋە تور بېكەتنى ئېلان قىلىش 526
1.24 تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىۋېلىشتىن بۇرۇن بىلىشكە تېگىشلىك ئىشلار 526
2.24 تور نامى ھەققىدە تەپسىلىي چۈشەنچە 527
1.2.24 تور نامى ۋە تەرەققىيات تارىخى 527
2.2.24 تور نامىنىڭ قۇرۇلمىسى 529
3.2.24 تور نامىنىڭ ئاساسلىق تۈرلىرى 529
4.2.24 بىر قىسىم تور نامى ئاخىرقى قوشۇمچىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئىزاھاتى 530
3.24 تور نامىنى سېتىۋېلىش 532
1.3.24 IDC مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدىغان تور بېكەتلەرگە ئەزا بولۇش 532
2.3.24 تورنامى تىزىملىتىش 537
4.24 تور بوشلۇقى سېتىۋېلىش 550
1.4.24 تور بوشلۇقى سېتىۋېلىشقا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار 550
2.4.24 تور بوشلۇقى سېتىۋېلىش 551
5.24 تورنامى ۋە بوشلۇقنى ئۆزئارا ئۇلاش 558
1.5.24 تور نامىغا بوشلۇقنى ئۇلاش 558

2.5.24 تور بوشلۇقىغا تور نامىنى ئۇلاش 561
6.24 تور بوشلۇقىغا تور بېكەت پىروگراممىسىنى يوللاش 563
1.6.24 FTP ئارقىلىق ھۆججەت يوللاش قۇرالى Flash FXP نى توردىن چۈشۈرۈش ۋە قاچىلاش..... 564
2.6.24 Flash FXP دىتالىنى قوزغىتىش ۋە كۆرۈنمە يۈزى بىلەن تونۇشۇش 569
3.6.24 Flash FXP ئارقىلىق مۇلازىمىتىردىكى ھۆججەتلەرنى زىيارەت قىلىش 572
4.6.24 Flash FXP ئارقىلىق يەرلىكتىكى تور بېكەتنى بوشلۇققا يوللاش 574
قىسقىچە خۇلاسە 577
كۆنۈكمە 577
25.باب كەسپىي ئاتالغۇلار سېلىشتۇرما جەدۋىلى..... 578

HTML بلملری

1 .باب HTMLهەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە

HTML بولسا توربەتنىڭ قۇرۇلمىسىنى تۈزىدىغان تىل بولۇپ، بىز بۇ تىلدىكى ھەرخىل خەتكۈچلەر ئارقىلىق توربەتنىڭ كۆرۈنۈشىنى تىزىپ چىقىمىز. بىز بۇ بابتا HTML ھەققىدىكى ئاساسىي ئۇقۇملار ۋە HTML تىلىنىڭ ئاساسلىق رولىنى ئۆگىنىپ چىقىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- ☐ HTML ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە
- ☐ HTML تىلىنىڭ تەرەققىيات تارىخى
- ☐ HTML تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكى
- ☐ نىمە ئۈچۈن HTML تىلىنى ئۆگىنىمىز؟
- ☐ نىمە ئۈچۈن HTML5 تاماملانغان تۇرۇپ HTML4.01 نى ئۆگىنىمىز؟

1.1 HTML ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە

HTML سۆزى ئىنگلىزچە «Hyper Text Markup Language » دېگەن سۆزنىڭ قىسقارتىلمىسى بولۇپ، بۇنىڭ مەنىسى «دەرىجىدىن تاشقىرى ھەرپ بەلگە تىلى» دېگەننى بىلدۈرىدۇ. بۇ خەنزۇچە (超文本标记语言) دېيىلىدۇ ، HTML تىلى تور كۆرگۈدە ئىجرا بولىدىغان ، توربەتنىڭ قۇرۇلمىسى ۋە كۆرۈنۈشىنى تۈزىدىغان تىل بولۇپ، بەت يۈزىدىكى ھەربىر ئىلمېنت مەلۇم بىر خەتكۈچ بويىچە ئىپادىلىنىدۇ، HTML تىلى ئارقىلىق بەت يۈزىدە يېزىق ، رەسىم ، ئاۋاز ، فىلىم ۋە باشقا ئوبيېكتلارنى كۆرسەتكىلى بولىدۇ .

HTML تىلى باش ۋە گەۋدىدىن ئىبارەت ئىككى قىسىمدىن تۈزۈلىدىغان بولۇپ ، باش قىسىم توربەتكە ئالاقىدار ئۇچۇرلارنى تەمىنلەشكە ئىشلىتىلىدۇ ، گەۋدە قىسىم توربەت يۈزىدىكى ئۇچۇرلارنى ئىپادىلەشكە ئىشلىتىلىدۇ.

2.1 HTML تىلىنىڭ تەرەققىيات تارىخى

HTML 1.0 : **1993**- يىلى **6**- ئايدا ئىنتېرنېت پىروگراممىلىرى تەتقىقات گۇرۇپپىسى (IETF) لايىھەلەپ تارقاتقان بولۇپ ئەينى ۋاقىتتا تېخى ئۆلچەملەشمىگەن .

HTML2.0: **1995**-يىلى **11**-ئايدا RFC 1866 ئۆلچىمى بويىچە قايتا ئۆلچەملەشتۈرۈلگەن **2000** - يىلى **6**-ئايدا يەنە RFC 2854 ئۆلچىمى بويىچە قايتا ئۆلچەملەشتۈرۈپ تارقىتىلغان بولۇپ، ئۇ ئۆلچەم ئاللىقاچان ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

HTML 3.0: **1997**- يىلى **1**- ئاينىڭ **14**- كۈنى تارقىتىلغان بولۇپ تۈنجى قېتىم W3C نىڭ تەۋسىيەلىك ئۆلچىمى بولغان.

HTML 4.0: **1997**- يىلى **12**- ئاينىڭ **18**- كۈنى تارقىتىلغان .(W3C نىڭ تەۋسىيەلىك ئۆلچىمى)

HTML 4.01: **1999**- يىلى **12**- ئاينىڭ **24**- كۈنى تارقىتىلغان بولۇپ HTML 4.0 ئاساسىدا

ئازراق ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلگەن. (W3C نىڭ تەۋسىيەلىك ئۆلچىمى)
HTML 5: 2014- يىلى 10- ئاينىڭ 28- كۈنى تاماملانغان. (W3C نىڭ تەۋسىيەلىك ئۆلچىمى)

3.1 HTML تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكى

HTML ھۆججەتنىڭ تۈزىلىشى ئاددىي ئەمما ئىقتىدارى كۈچلۈك بولۇپ ، بەت ئىچىگە ئوخشىمىغان سانلىق مەلۇمات شەكىلدىكى ھۆججەتلەرنى كىرگۈزگىلى بولىدۇ ، ئەمما بۇ HTML تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى بولۇپ ئاساسلىق ئالاھىدىلىكلىرى تۆۋەندىكىدەك :

ئاددىي: HTML تىلىنىڭ نەشرى يۇقىرى كۆتۈرۈلگەنسىرى ئىشلىتىش ئاددىيلىشىپ ئىقتىدارى كۈچەيتىلگەن.

كەڭەيتىلىشچانلىقى يۇقىرى : HTML تىلىنىڭ ئىشلىتىلىش دائىرىسىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ نۇرغۇنلىغان ئىقتىدارلار قوشۇلغان بولۇپ، يېڭى ئىپادىلەش بەلگىلىرىنى قوشۇش ۋە ئېلېمېنتلارنى قىسمىي تۈرلەرگە ئايرىش ئارقىلىق HTML تىلىنىڭ ئىقتىدارىنى تېخىمۇ كېڭەيتكىلى بولىدىغان بولدى .

سۈپا تاللىمايدۇ: گەرچە HTML تىلى كومپيۇتېر توري ئۇچۇن بارلىققا كەلگەن بولسىمۇ مەيلى IBM ئۆلچىمىدىكى كومپيۇتېر بولسۇن، ئالما كومپيۇتېرى بولسۇن ياكى ھەرخىل شەكىلدىكى كۆچمە ئۇسكۇنىلەر بولسۇن تور كۆرگۈ بولسىلا زىيارەت قىلغىلى بولىدۇ .

4.1 نېمە ئۈچۈن HTML تىلىنى ئۆگىنىمىز ؟

HTML بولسا تور كۆرگۈدە ئىجرا بولىدىغان بىرخىل پىروگراممىا تىلى بولۇپ ئارقا سۈپا پىروگراممىسىنى مەيلى قايسى تىلدا يېزىپ چىقىشىمىزدىن قەتئىي نەزەر توربەت تور كۆرگۈدە HTML ھۆججىتىگە ئايلىنىپ ئىجرا بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن HTML تىلى توربەت ياساشنى ئۆگەنگۈچىلەر چوقۇم بىلمىسە بولمايدىغان بىلىملەردىن بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

5.1 نېمە ئۈچۈن HTML5 تاماملانغان تۇرۇقلۇق HTML4.01 نى ئۆگىنىمىز؟

بۇنى تۆۋەندىكى بىرقانچە نۇقتا بويىچە چۈشەندۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ :

1. گەرچە HTML5 ئېلان قىلىنىپ بولغان بولسىمۇ ئەمما ئۇنىڭ تېخنىكىلىق تەلىپى بىرقەدەر يۇقىرى بولۇپ ، HTML5 پىروگراممىرلاردىن تورغا ئالاقىدار بىرقانچە خىل پىروگراممىا تىلىدىن ئاساسى بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ.

2. HTML5 نىڭ گىرامماتىكىلىق قائىدىسى HTML**4.01** بىلەن ئوخشاش شۇنداقلا HTML4.01 دىكى نۇرغۇنلىغان خەتكۈچلەر HTML5 دىمۇ ئوخشاشلا ئىشلىتىلىدۇ، شۇڭلاشقا ئۆگەنگۈچىلەر HTML4.01 ئارقىلىق تور ساھەسىگە قەدەم قويسا HTML5 كە ئاساس سالالايدۇ.

3. گەرچە HTML5 ئېلان قىلىنىپ بولغان بولسىمۇ لېكىن تورکۆرگۈلەردىكى قوللاش يېتەرلىك ئەمەس، HTML5 نىڭ ئومۇملىشىشى ئۈچۈن مۇئەييەن جەريان كېرەك. شۇڭلاشقا يېڭى ئۆگەنگۈچىلەر ئۈچۈن يەنىلا HTML4.01 بىرقەدەر ياخشى تاللاش بولالايدۇ. بىز تۆزگەن بۇ كىتاب تور ساھەسىگە يېڭى قەدەم قويغانلارنى ئاساس قىلىپ تۆزۈلگەچكە HTML4.01 ئاساس قىلىپ تۆزۈلدى.

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ باب ئارقىلىق HTML گە نىسبەتەن دەسلەپكى تونۇشقا ئىگە بولۇش بىلەن بىرگە HTML تىلىنىڭ بارلىققا كېلىش ۋە تەرەققىي قىلىش تارىخى، بۇ تىلنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە توربەت ياساشنى ئۆگەنگۈچىلەرنىڭ نېمە ئۈچۈن HTML تىلىدىن باشلاش كېرەكلىكى ھەققىدىكى مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ، بۇنىڭدىن كېيىنكى توربەت ياساش جەريانىمىز ئۈچۈن بىرقەدەر مۇھىم بولغان نەزەرىيەۋى ئاساسىمىزنى تىكلىدۇق.

كۆنۈكمە

1. HTML دىگەن نېمە ؟
2. HTML تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى قايسى؟
3. HTML تىلىنىڭ تۈنجى قېتىم W3C نىڭ تەۋسىيەلىك ئۆلچىمىگە كىرگىنى ( )نەشرى ؟

A: HTML 2.0 B: HTML 4.0.1 C: HTML 5.0 D: HTML 1.0

2.باب تور بېكەت ھەققىدە دەسلەپكى ساۋات

تور بېكەت بولسا تورنى تۈزگۈچى ئاساسىي بۆلەكلەردىن بىرى بولۇپ ، توردىكى ئۇچۇرلارنىڭ كۆپ قىسمى تور بېكەت ئارقىلىق ئىپادىلىنىپ چىقىدۇ. ئۇ ئىشلەتكۈچىلەرگە ئاۋاز ، سۈرەت ۋە رەسىملەردىن باشقا يەنە نۇرغۇنلىغان خەتلىك ئۇچۇرلارنى تەمىنلەيدۇ. توربەت ياساشنى ياخشى ئۆگىنىش ئۈچۈن ، تور بېكەت ئاساسىي بىلىملىرىنى چۈشىنىشتىن باشلاش كېرەك. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- ☐ تور بېكەت ئاساسىي بىلىملىرى
- ☐ تور كۆرگۈ
- ☐ HTML/XHTML تەھرىرلىگۈچى يۇمشاق دېتاللار
- ☐ كۆپ ئۇچرايدىغان رەسىم بىرلىكلىرى
- ☐ كۆپ ئۇچرايدىغان HTML ئالاھىدە بەلگىلىرى
- ☐ كۆپ ئۇچرايدىغان ئۇزۇنلۇق بىرلىكلىرى
- ☐ HTML نىڭ ئاساسلىق گىرامماتىكىلىق قائىدىسى

1.2 تور بېكەت ئاساسىي بىلىملىرى

بىز بۇ پاراگرافتا تور بېكەتكە ئالاقىدار بىرقىسىم نەزەرىيەۋى بىلىملەرنى ئۆگىنىش بىلەن بىرگە نېمىنىڭ تور بېكەت دەپ ئاتىلىدىغانلىقى، تور بېكەتنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى ۋە توربەت بىلەن مۇلازىمېتىر ئارىسىدىكى ئۇچۇر ئالاقە مۇناسىۋىتى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز. بۇ ئارقىلىق ئۆزىمىز ھازىرغىچە زىيارەت قىلىۋاتقان تور بېكەتلەرنىڭ خىزمەت پىرىنسىپى بىلەن دەسلەپكى قەدەمدە تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.1.2 تور بېكەت دېگەن نېمە ؟

تور كۆرگىنى ئېچىپ مەلۇم بىر بەتنى زىيارەت قىلغان بولساق بۇ بىر توربەت بولىدۇ ، شۇنىڭغا ئوخشاش نۇرغۇن توربەتلەردىن تۈزۈلگەن بىر گەۋدە بىر تور بېكەتنى شەكىللەندۈرىدۇ ۋە تور بېكەت دەپ ئاتىلىدۇ. تور بېكەت بولسا كود ، مەزمۇن، رەسىم، ئاۋاز، سۈرەت قاتارلىقلارنىڭ بىرىكىشىدىن تۈزۈلىدۇ.

مەسىلەن ئەلنەپ تورىنى مىسالغا ئالساق ، تور كۆرگىنى ئېچىپ ئادرېس قۇرىغا «http://www.alnep.com» دېگەن ئادرېسنى كىرگۈزگەندىن كېيىن بىر يۈز كۆرۈنىدۇ ، شۇ يۈزنىڭ ئۆزى بىر بەت ھېسابلىنىدۇ، بۇ بەت قانچىلىك ئۇزۇن بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئۇ پەقەت بىر توربەت ھېسابلىنىدۇ، بۇ بەتتىن ھەر خىل شەكىلدىكى مەزمۇنلارنى كۆرەلەيمىز. مەسىلەن خەت، رەسىم ھەرىكەتلىك رەسىم قاتارلىقلار. ئېكراندا كۆرۈنگەن ئەلنەپ تورىنىڭ كۆرۈنمە يۈزى **1.2** ـ رەسىمدىكىدەك.

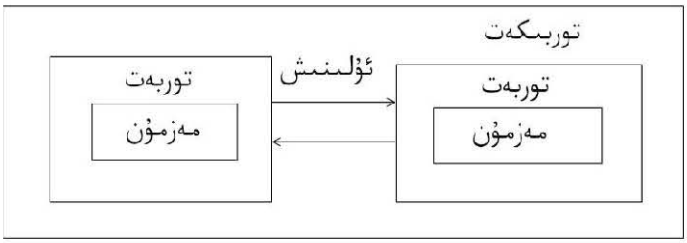

1.2- رەسىم. ئەلنەپ توربىنىڭ باش بېتى

ئىزاھات: مەزكۇر رەسىمدە كۆرۈنگەن ئەلنەپ توربىنىڭ كۆرۈنمە يۈزىدىكى ئۇچۇرلار بولۇپ تېخىمۇ كۆپ ئۇچۇرلارنى ئەلنەپ توربىغا كىرىپ كۆرەلەيمىز. ئەلنەپ توربىنىڭ ئادرېسى «http://www.alnep.com». مەزكۇر رەسىمدىكى بارلىق ئۇچۇرلار ئەلنەپ توربىغا تەۋە

2.1.2 تور بېكەتنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى

بىر تور بېكەت ئاساسلىقى مەزمۇن، بەت، ئۇلىنىش قاتارلىقلاردىن تۈزۈلىدىغان بولۇپ. توربەتتىكى مەزمۇن تور بېكەتنى بېيىتىدۇ، بەت تور بېكەتتىكى مەزمۇنلارنى كۆرسىتىدۇ، ئۇلىنىش بولسا نۇرغۇن بەتلەرنى ئۆز ئارا ئۇلاپ چىقىرىدۇ . بۇلار تور بېكەتنى قۇرىدىغان ئەڭ ئاددىي ئېلېمېنتلار بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. تور بېكەتنىڭ ئاساسلىق قۇرۇلمىسىنىڭ ئىپادە رەسىمى 2.2- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك .

2.2- رەسىم. تور بېكەت ئاساسىي قۇرۇلمىسىنىڭ ئىپادە رەسىمى

توربەت «تىنچ ھالەتتىكى توربەت» (静态网页) ۋە «ھەرىكەتچان ھالەتتىكى توربەت» (动态网页) دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ ، كۆپ قىسىم كىشىلەرنىڭ نەزىرىدە تىنچ ھالەتتىكى توربەت بولسا بەت يۈزىدىكى ئېلېمېنتلار ھەرىكەتلەنمەيدىغان توربەت ، ھەرىكەتچان ھالەتتىكى توربەت بولسا بەت يۈزىدىكى ئېلېمېنتلار ھەرىكەتلىنىدىغان توربەتنى كۆرسىتىدۇ دەپ قارايدۇ. ئەمەلىيەتتە بۇخىل قاراش خاتا.

■ «تىنچ ھالەتتىكى توربەت» (静态网页) بولسا بەت يۈزىدىكى مەزمۇنلار ئاپتوماتىك يېڭىلانمايدىغان توربەت بولۇپ، بۇخىل بەتلەردە مەزمۇننى بېكەت باشقۇرغۇچى بىۋاستە توربەت كودىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق مەزمۇن يېڭىلاشنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. ئادەتتە «ھەرىكەتچان ھالەتتىكى توربەت» (动态网页) لەرنىڭ كېڭەيتىلگەن نامى . html ياكى htm بولىدۇ.تىنچ ھالەتتىكى توربەتنىڭ ئىسىم شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

xxx.html, xxx.htm

■ «ھەرىكەتچان ھالەتتىكى توربەت» (动态网页) بولسا بەت يۈزىدىكى مەزمۇن ئاپتوماتىك يېڭىلىنىدىغان توربەت بولۇپ ، بىۋاستە كود ئۆزگەرتىش ئارقىلىق مەزمۇن يېڭىلاش ھاجەتسىز. ھەرىكەتچان ھالەتتىكى توربەتلەرنىڭ تۈرى ئىنتايىن كۆپ بولۇپ ئادەتتە كېڭەيتىلگەن نامى html ۋە htm دىن باشقىلىرىنىڭ كۆپ قىسمى «ھەرىكەتچان ھالەتتىكى توربەت» (动态网页) بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. مەسىلەن كېڭەيتىلگەن نامى .asp, .aspx, .php دېگەنلىرى ھەرىكەتچان ھالەتتىكى توربەتكە تەۋە. «ھەرىكەتچان ھالەتتىكى توربەت» (动态网页) نىڭ ئىسىم شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

xxx.asp, xxx.aspx,xxx.php

2.2 تور كۆرگۈ

تور كۆرگۈ بولسا بىر تۈرلۈك تورغا چىقىپ تور بەتلەرنى زىيارەت قىلىشتا ئىشلىتىلىدىغان يۇمشاق دېتال بولۇپ ،بۇ يۇمشاق دېتال دۇنيا ئۇچۇر تورى (World Wide Web) كېلىشىمى ئاساسىدىكى يەنى WWW كىلىشىمى ئاساسىدىكى تور بەتلەرنى زىيارەت قىلىشتا ئىشلىتىلىدۇ ، تور كۆرگۈ ئارقىلىق پەقەت توردىكى تور بەتنىلا زىيارەت قىلغىلى بولۇپلا قالماستىن يەنە يەرلىكتىكى رەسىم ۋە تور بەتلەرنىمۇ زىيارەت قىلغىلى بولىدۇ.

1.2.2 تور كۆرگۈلەرنىڭ ئۆلچىمى

ئەينى ۋاقىتتا تور كۆرگۈلەرنىڭ ئۆلچىمى ھەرخىل بولۇپ، توربەتنى ھەرخىل نەشرىدىكى تور كۆرگۈلەردە نورمال كۆرۈنىدىغان قىلىش توربەت لايىھەلىگۈچىلەرنىڭ بېشىنى ئەڭ ئاغرىتىدىغان مەسىلىلەردىن بىرى ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن تور بېكەتلەر ئۆز تور بېكىتكىنىڭ نورمال زىيارەت قىلىنىشى ئۈچۈن مەلۇم بىر تور كۆرگىنى تەۋسىيە قىلىشقا مەجبۇر بولاتتى. شۇ خىل باش ئاغرىقنى ھەل قىلىش ئۈچۈن تور كۆرگۈ ئاچقۇچلىرى بىلەن تور بېكەت ئاچقۇچلىرى بىرلىككە كېلىپ ئورتاق بىر ئۆلچەمنى بارلىققا كەلتۈردى ئۇ ئۆلچەم بولسا Web ئۆلچىمىدىن ئىبارەت.

ئەمەلىيەتتە Web ئۆلچىمى مەلۇم بىر يەككە ئۆلچەم بولماستىن ئۆزئارا ئالاقىدار نۇرغۇن ئۆلچەملەرنىڭ يىغىندىسىدىن ئىبارەت. Web ئۆلچىمى ئاساسلىقى قۇرۇلما ، ئىپادە ۋە ھەرىكەتتىن ئىبارەت ئۈچ قىسىمدىن تۈزۈلىدۇ . بۇنىڭ ئىچىدىكى قۇرۇلما XML ۋە HTML غا ئوخشاش قۇرۇلمىلاشقان پىروگراممۇ تىللىرىنىڭ بىرلىككە كەلگەن گىراماماتىكا ئۆلچىمىنى كۆرسىتىدۇ. ئىپادە پىروگراممۇ تىللىرى يېزىلغان ۋاقىتتىكى ۋە تور كۆرگۈ ئوقۇپ ئالغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمنىڭ ئىپادىلىنىشىگە ئالاقىدار بولغان قىسىملارنىڭ يەنى CSS شۇنداقلا HTML نىڭ ئۆزىگە خاس بولغان ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە ئىپادىلەش ئۇسۇللىرىنىڭ ئۆلچىمىنى كۆرسىتىدۇ. ھەرىكەتنىڭ كۆرسىتىدىغىنى ئاساسلىقى W3C نىڭ DOM قائىدىسى بولۇپ، DOM نىڭ ئىنگلىزچە تولۇق ئاتىلىشى Document Object Model. ئاددىي قىلىپ ئېيتقاندا DOM ئاساسلىقى پىروگراممىرلارغا netscaped نىڭ Javascript بىلەن Microsoft نىڭ Jscript تەك ئىقتىدارى ئوخشاش بولغان ئارىسىدا نىزا بار نۇقتىلاردا ئۆلچەملىك بولغان ھەل قىلىش ئۇسۇلىنى بېكىتىپ بېرىدۇ.

ھازىر تور كۆرگۈلەرمۇ Web ئۆلچىمىگە بويسۇنۇپ ياسىلىدىغان بولۇپ. توربەتلەرمۇ Web ئۆلچىمىگە بويسۇنىدۇ ، بۇنداق بولغاندا ھەرقانداق توربەتنى ھەرقانداق تورکۆرگۈدە نورمال زىيارەت قىلغىلى بولىدۇ .

2.2.2 كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تور كۆرگۈلەر

تور كۆرگۈلەرنىڭ تۈرلىرى ئىنتايىن كۆپ بولۇپ، بىز بۈيەردە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان 7 خىل تور كۆرگىنى تونۇشتۇرىمىز.

1. **Netscape**

Netscape بولسا دۇنيادىكى تۇنجى بازارلاشقان تور كۆرگۈ بولۇپ ، بۇ تور كۆرگۈ **1994**- يىلى تارقىتىلغان، ئەمما IE نىڭ تارقىتىلىشى بىلەن Netscape ئاستا- ئاستا بازاردىن قالغان.

2. Internet Explorer

Internet Explorer (داۋامىدا IE دەپ ئېلىنىدۇ) بولسا مىكروسوفت (Microsoft) شىركىتى تەرىپىدىن تارقىتىلغان تور كۆرگۈ بولۇپ، تۇنجى نەشرى **1995**- يىلى تارقىتىلغان، **1998**- يىلى ئىشلەتكۈچىلىرى تۇنجى قېتىم Netscape نىڭكىدىن ئېشىپ كەتكەن. نۆۋەتتە ئەڭ مودا بولۇۋاتقان تور كۆرگىلەردىن بىرى. شۇنداقتىمۇ بۇ تورکۆرگۈنىڭ Web ئۆلچىمىنى قوللىشى يېتەرلىك ئەمەس بولۇپ IE8 نەشرىدىن باشلاپ Web ئۆلچىمىگە توختاۋسىز يېقىنلىشىۋاتىدۇ.

3. Mozilla

Mozilla بولسا Netscape ئاساسىدا تەرەققىي قىلغان تور كۆرگۈ بولۇپ. Netscape بازاردىن قالغاندىن كېيىن Mozilla ئۇنىڭ ئورنىنى ئالدى دەپ قاراشقا بولىدۇ. Mozilla ئاساسىدىكى تور كۆرگۈ تەرەققىي قىلىپ ھازىر ئىنتېرنېتتىكى ئىككىنچى چوڭ تور كۆرگۈ بولۇپ قالدى. ئۇ تورکۆرگۈ بولسا بىز تۆۋەندە تونۇشتۇرماقچى بولغان Firefox تور كۆرگۈسىدۇر.

4. Firefox

Firefox بولسا Mozilla ئاساسىدا تەرەققىي قىلىپ ياسالىپ چىققان يېڭى تور كۆرگۈ بولۇپ، ئۇ **2004**- يىلى تۇنجى نەشرى تارقىتىلغاندىن باشلاپ ئىشلەتكۈچىلىرى كۆندىن - كۈنگە كۆپەيىپ نۆۋەتتە ئىنتېرنېت ساھەسىدىكى ئىككىنچى چوڭ تور كۆرگۈ بولۇپ قالدى. Firefox نۆۋەتتە ئىشلىتىلۇاتقان تور كۆرگۈلەرنىڭ ئىچىدە Web ئۆلچىمىنى قوللاش دەرىجىسى ئەڭ يۇقىرى بولغان تور كۆرگۈ ھېسابلىنىدۇ.

5. Opera

Opera تور كۆرگۈسى بولسا نورۋېگىيە ASA شىركىتى تەرىپىدىن تارقىتىلغان تور كۆرگۈ بولۇپ، ئۇزى ئەپچىل، سۈرئىتى تېز ، كۆپ خىل مەشغۇلات سىستېمىسىغا ماسلاشقان، شۇ سەۋەبتىن يانفون ، تاختا كومپيۇتېر قاتارلىقلارنىڭ كۆپ قىسمى Opera نى تور كۆرگۈ قىلىپ تاللىغان.

6. Safari

Safari بولسا ئالما شىركىتىنىڭ Mac OS سۈپىسىدا ئىشلىتىلىدىغان تور كۆرگۈ بولۇپ ، ئۇنى ئالما شىركىتى ياساپ چىققان، شۇ سەۋەبتىن كۆپ تەرەپلەردە يۇقىرىدا سۆزلەنگەن **5** تور كۆرگۈگە ئوخشاپ كەتمەيدۇ، **2005**- يىلدىن باشلاپ Safari نىڭ Windows مەشغۇلات سىستېمىلىرى قوللايدىغان نۇسخىسى تارقىتىلدى .

7. Chrome

Chrome بولسا Google شىركىتى **2008**-يىلى ياساپ تارقاتقان تور كۆرگۈ بولۇپ، بۇ تور كۆرگۈنىڭ بىخەتەرلىكى ۋە مۇقىملىقى يۇقىرى ، سۈرئىتى تېز . بۇ تور كۆرگۈنىڭ Web ئۆلچىمىنى قوللىشى بىرقەدەر يۇقىرى بولغاچقا نۆۋەتتە Chrome نىڭ ئىشلىتىلىشى پۈتۈن دۇنيا بويىچە 43% دىن ئاشقان بايراقدار تور كۆرگۈ ھېسابلىنىدۇ.

نۆۋەتتە كۆپ قىسىم پىروگراممىرلار توربەتنى سىناشقا كۆپىنچە Safari Opera, IE, Firefox, ۋە Chrome قاتارلىق تور كۆرگۈلەرنى ئىشلىتىدۇ.

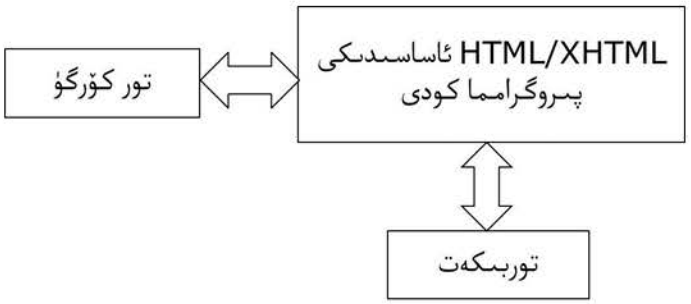
3.2.2 تورکۆرگۈ بىلەن تور بېكەتنىڭ مۇناسىۋىتى

تور كۆرگۈ بولسا تور بېكەتنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈشتە ئىشلىتىلىدىغان بىر يۇمشاق دېتال . تور بېكەتنىڭ ئۇنۇمىنى تور كۆرگۈدە ئەڭ ياخشى ھالەتتە كۆرۈنىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈشتە Web ئۆلچىمى ئىنتايىن مۇھىم ئورۇندا تۇرىدۇ.

HTML بولسا بىر تۈرلۈك تور تىلى، ئۇنىڭ ئىچىدە HTML 4.01 نىڭ ئۆزى مۇھىم بولغان بىر تۈرلۈك Web ئۆلچىمى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. تور بېكەت بولسا HTML/XHTML ئاساسىدىكى تىللاردا تۈزۈلۈپ چىقىدۇ، تور كۆرگۈ توربەتنى HTML/XHTML ئۆلچىمى بويىچە ئوقۇپ چىقىپ توربەتنىڭ ئۇنۇمىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. شۇ سەۋەبتىن HTML/XHTML توربەت لايىھەلىگۈچىلەر ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم ھېسابلىنىدۇ.

توربەت ساھەسىدە تور كۆرگۈ، HTML/XHTML ئاساسىدىكى پروگراما (تۆۋەندە كود دەپ ئېلىنىدۇ)، تور بېكەت ئۈچىدىن ھەرقانداق بىرى كەم بولسا بولمايدۇ. قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر خالىغان بىرى كەم بولسا تور بېكەت مەۋجۇت بولالمايدۇ.

تور كۆرگۈ ، كود ۋە تور بېكەت ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت ئىپادە رەسىمى **3.2**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.2- رەسىم. تور كۆرگۈ، كود ۋە تور بېكەت ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت ئىپادە رەسىمى

3.2 HTML/XHTML تەھرىرلىگۈچى يۇمشاق دېتاللار

توربەت پروگراممىسى ھەرخىل تىللاردا يېزىپ چىقىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ ئاساسلىقى HTML/XHTML تىلىدىن ئىبارەت، بۇ ئىككى تىل ئاساسلىقى تىنچ ھالەتتىكى توربەتلەرنى يېزىشتا ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، ھەربىرىتچان ھالەتتىكى توربەتلەرمۇ ئاخىردا تور كۆرگۈدە تىنچ ھالەتتىكى توربەت ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ، شۇڭا توربەت ئەگەر تىنچ ھالەتتىكى توربەت تىلى ئاساسىدا تۈزۈلمىسە ھەربىرىتچان ھالەتتىكى توربەتنىڭ ئىقتىدارىنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولمايدۇ.

1.3.2 HTML/XHTML ھەققىدە

HTML نىڭ ئىنگلىزچە تولۇق ئاتىلىشى بولسا Hypertext Markup Language بولۇپ مەنىسى دەرىجىدىن تاشقىرى بەلگە تىلى دېگەن مەنىدە ، HTML دەسلەپتە بارلىققا كەلگەن مەزگىللەردە ھەرخىل خەتكۇچ ئارقىلىق بەت يۈزى ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان. تور تېخنىكىسى پىشىپ يېتىلىپ HTML 4.01 گە كەلگەندە بولسا Web ئۆلچىمىگە تېخىمۇ يېقىنلاشقان ھالەتكە كەلدى.

XHTML نىڭ ئىنگلىزچە تولۇق ئاتىلىشى بولسا Extensible Hypertext Markup Language بولۇپ مەنىسى كېڭەيتىلگەن، دەرىجىدىن تاشقىرى بەلگە تىلى دېگەن مەنىدە . XHTML بولسا XML ئاساسىدا قايتىدىن بارلىققا كەلگەن HTML ھېسابلىنىدۇ. XHTML بولسا HTML نىڭ ئەڭ ئۆلچەملەشكەن بىر نەشرى . شۇڭلاشقا ئۆلچەملەشكەن XHTML نىڭ ئۆزى Web ئۆلچىمى ھېسابلىنىدۇ.

XHTML نىڭ بارلىققا كېلىشىدىكى ئاساسلىق سەۋەب HTML نىڭ ئورنىنى ئېلىپ تور ئۆلچىمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش . ئەمما ھازىرقى ئەھۋالغا نىسبەتەن ئېيتقاندا HTML نىڭ يىلتىزى بىرقەدەر چوڭقۇر بولۇپ ، كۆپ قىسىم توربەت لايىھەلىگۈچىلەر HTML نى ئىشلىتىۋاتىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا HTML4.0.1 ئۆلچىمى XHTML گە بىرقەدەر يېقىنلاشقان شۇ سەۋەبتىن بەلكىم XHTML تېخى قىسقا مۇددەت ئىچىدە HTML نىڭ ئورنىنى ئالالماسلىقى مۇمكىن .

2.3.2 HTML/XHTML تەھرىرلىگۈچلىرىنى ئىشلىتىش

XHTML بولسا HTML نىڭ يۇقىرى نەشرى ، شۇ سەۋەبتىن HTML ۋە XHTML كودلىرىنى تەھرىرلەيدىغان تەھرىرلىگۈچلەر ئاساسىي جەھەتتىن ئوخشىشىپ كېتىدۇ. كۆپ قىسىم توربەت لايىھەلىگۈچىلەر Dreamweaver نى ئىشلىتىپ تور پىروگراممىسى يازىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە تور پىروگراممىسى يازىدىغان تەھرىرلىگۈچلەردىن Notepad, GVIM, EditPlus قاتارلىقلارمۇ بار.

1. Dreamweaver

Dreamweaver بولسا Adobe شىركىتى تارقاتقان دۇنيا بويىچە ئىشلەتكۈچىلىرى ئەڭ كۆپ بولغان كود يېزىش يۇمشاق دېتالى بولۇپ، ئاپتوماتىك كود ھاسىل قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە. ئاساسلىقى توربەت كودلىرىنى تەھرىرلەشتە ئىشلىتىلىدۇ.

2. خاتىرە دەپتەر

«خاتىرە دەپتەر» بولسا مىكروسوفت شىركىتى تەرىپىدىن تارقىتىلغان ، Windows مەشغۇلات سىستېمىسى ئىشلەتكۈچىلەرگە ھەقسىز تەمىنلەنگەن ساپ يېزىق بىرتەرەپ قىلىش يۇمشاق دېتالى بولۇپ، ئىنگلىزچە «Notepad» ، خەنزۇچە «记事本» دېيىلىدۇ . بۇ ئارقىلىق HTML ۋە XHTML گە ئوخشاش سېنارىيە تىللىرىنىڭ ھەرقاندىقىنى تەھرىرلىگىلى بولىدۇ.

3. GVIM

GVIM بولسا Unix مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ تەھرىرلىگۈچىسى بولۇپ كۆرۈنمە يۈزلۈك يۇمشاق دېتاللار بارلىققا كەلگەندىن كېيىن بۇ تەھرىرلىگۈچ كۆرۈنمە يۈزلۈك تەھرىرلىگۈچكە ئۆزگەرتىلگەن ۋە ئىشلەتكۈچىلىرىنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ ھەرخىل مەشغۇلات سىستېمىلىرىغا ماس كېلىدىغان نۇسخىسى بارلىققا كەلگەن. بۇ تەھرىرلىگۈچ بىر قەدەر كەسپىي بولۇپ پېشقەدەم پىروگراممىرلارنىڭ بىرقىسمى ھازىرمۇ مۇشۇ تەھرىرلىگۈچنى ئىشلىتىدۇ.

4. EditPlus

EditPlus بولسا كورىيە Sangil Kim شىركىتى تارقاتقان ئۆزى كىچىك ئەمما ئىقتىدارى كۈچلۈك بولغان بىر تۈرلۈك ساپ يېزىق بىرتەرەپ قىلىش يۇمشاق دېتالى بولۇپ بۇمۇ يۇقىرىقى تەھرىرلىگۈچلەرگە ئوخشاش ھەرقانداق سېنارىيە تىلىنى تەھرىرلەشكە ماس كېلىدىغان بىر تۈرلۈك تەھرىرلىگۈچ.

5. Notepad++

Notepad++ بولسا windows مەشغۇلات سىستېمىسىدا ئىشلەيدىغان بىر يۈرۈش سىنارىيە تىللىرىنى تەھرىرلەش ئىقتىدارىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ھەقسىز كود يېزىق قۇرالىدىن ئىبارەت، مەز كۇر كود يېزىش قۇرالىنىڭ سىستېما كۆرۈنمە يۈزى كۆپ تىللىق ئورگان تەرەپتىن خەنزۇچە تىل بولىقى تارقىتىلغان.

3.3.2 خاتىرە دەپتەر نى ئىشلىتىش

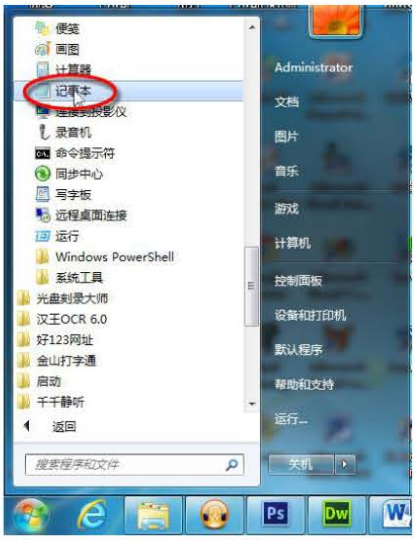
خاتىرە دەپتەر پۈتۈنلەي فورماتسىز يېزىق بىرتەرەپ قىلىدىغان يۇمشاق دېتال بولۇپ، ئۇ ئارقىلىق ھەرقانداق سىنارىيە تىللىرىنى ۋە XML گىراماتىكىسىدىكى پىروگراما تىللىرىنىڭ ھەرقاندىقى تەھرىرلىگىلى بولىدۇ .

1. خاتىرە دەپتەرنى قوزغىتىش

خاتىرە دەپتەرنى قوزغىتىشنىڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تۆۋەندىكىدەك ئىككى خىل ئۇسۇلى بار

1) «باشلاش تىزىملىكى» (开始菜单)دىن قوزغىتىش :

ئالدى بىلەن «باشلاش تىزىملىكى» (开始菜单) گە كىرىمىز ئاندىن «بارلىق پىروگراما» (所有程序) قىسمىي تىزىملىكىدىن «قوشۇمچە» (附件) قىسمىي تىزىملىكى ئىچىگە كىرسەك «خاتىرە دەپتەر» (记事本) ناملىق بىر سىن بەلگە كۆرۈنىدۇ ، شۇنى تاق چەكسەك «خاتىرە دەپتەر» ئېچىلىدۇ ، مەشغۇلات جەريانى **4.2**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.2- رەسىم. خاتىرە دەپتەرنى «باشلاش تىزىملىكى» (开始菜单) دىن قوزغىتىش

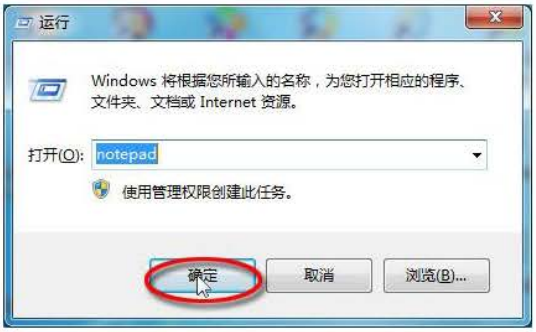
2) «ئىجرا قىلىش» (运行) دىيالوگ رامكىسى ئارقىلىق قوزغىتىش

بۇ ئۇسۇل كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئۇسۇللاردىن بىرى بولۇپ ئالدى بىلەن باشلاش تىزىملىكىدىكى «ئىجرا قىلىش» (运行) دىيالوگ رامكىسىنى قوزغىتىمىز. مەشغۇلات جەريانى **5.2**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.2- رەسىم. «ئىجرا قىلىش» (运行) دىيالوگ رامكىسىنى ئېچىش

ئاندىن كۆرۈنگەن كۆزنەكتىكى يېزىق رامكىسىغا «Notepad» سۆزىنى كىرگۈزۈپ «جەزملەشتۈرۈش» (确定) كۇنۇپكىسىنى باسساق خاتىرە دەپتەر قوزغىلىدۇ . مەشغۇلات جەريانى 6.2- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.2- رەسىم. «ئىجرا قىلىش» (运行) دىيالوگ رامكىسى

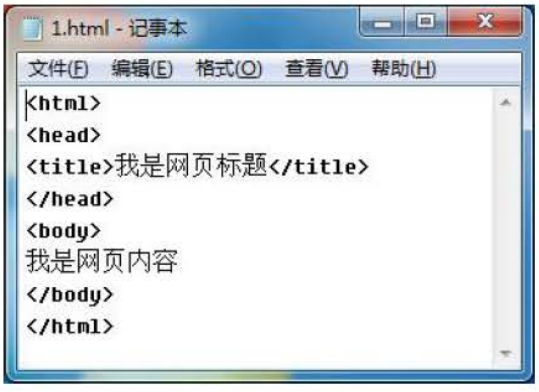

«خاتىرە دەپتەر» قوزغالغاندىن كېيىنكى كۆرۈنمە يۈزى 2.7 رەسىمدىكىدەك.

7.2- رەسىم. «خاتىرە دەپتەر» نىڭ قوزغىلىش رەسىمى

2. ھۆججەتلەرنى ساقلاش

خاتىرە دەپتەرنى قوزغاتقاندىن كېيىن بۇاستە تەھرىرلەش ھالىتى قوزغىلىدىغان بولۇپ، بۇاستە پىروگراممىا كودىنى يېزىۋەرسەك بولىدۇ. پىروگراممىا كودى يېزىلىپ بولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى8.2- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بولۇپ، پىروگراممىا كودىنى ساقلاپ كۆرۈپ بېقىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ .

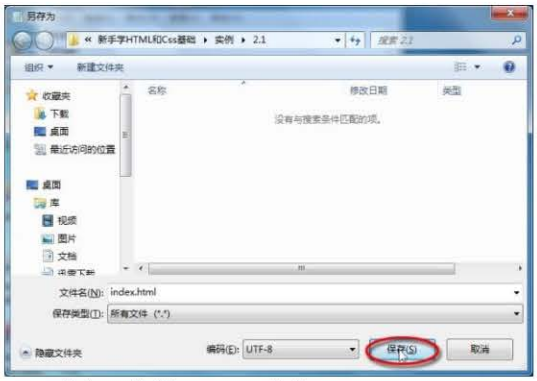
8.2-رەسىم. خاتىرە دەپتەرگە كود يېزىلغان ھالىتى

يېزىپ بولغان پىروگراممىا كودىنى ساقلاش ئۈچۈن ئالدى بىلەن «ھۆججەت» (文件) تىزىملىكىنى ئاچىمىز ئاندىن «ساقلاش» (保存) تىزىملىكىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى 9.2- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

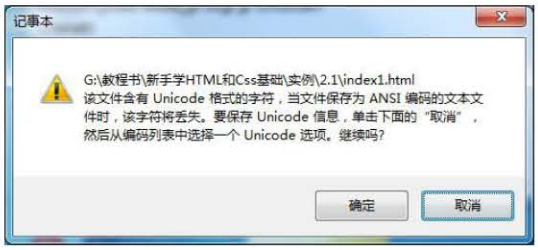
9.2- رەسىم. «ھۆججەت» (文件) تىزىملىكى

ئاندىن ئېكراندا Windows نىڭ ساقلاش دىيالوگ رامكىسى كۆرۈنىدۇ، بىز بۇ كۆزنەكتىن ھۆججەتنى ساقلايدىغان ئورۇننى تاللاپ «ھۆججەت ئىسمى» (文件名) دېگەن ئورۇنغا ساقلىماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ ئىسمىنى كىرگۈزۈپ بېرىمىز. ئاندىن ھۆججەتنىڭ بىز يېزىپ بەرگەن تىپ بويىچە ساقلىنىشى ئۈچۈن «ھۆججەت تىپى» (文件类型) دېگەن ئورۇندىن «بارلىق تۈر» ((*.*)所有文件)دېگەن تۈرنى تاللايمىز. ئاندىن «كودلاش شەكلى» (编码) دېگەن ئورۇندىن ھۆججەتنىڭ ھەرپ بەلگە كود ئۆلچىمىنى بېكىتىپ بېرىمىز، ئۇيغۇر يېزىقىدىكى تور بېكەت بولسا ھەرپ بەلگە كودلىرىنىڭ نورمال كۆرۈنىشى ئۈچۈن UTF-8 تۈرىنى تاللاپ بېرىمىز. ئومۇمىي مەشغۇلاتتىن كېيىنكى كۆزنەك **10.2**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.2- رەسىم. ساقلاش دىيالوگ رامكىسى

ئەگەر يازغىنىمىز يېزىقى Unicode ئۆلچىمىگە كىرگۈزۈلگەن مىللەتلەرنىڭ يېزىقىدا تۈزۈلگەن توربەت بولسا كودلاش دېگەن ئورۇندىن UTF-8 نى تاللىماي ساقلىۋەتسەك ئېكراندا **11.2**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ .

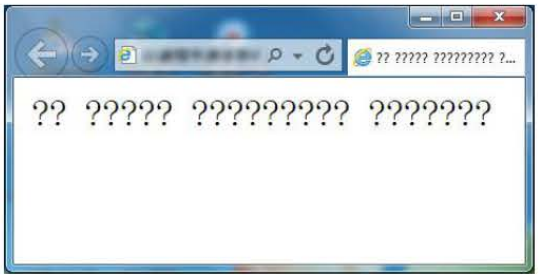

11.2- رەسىم. كود تىپى تاللانمايى ساقلانغاندىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

ئەگەر بىز ئەسكەرتىش ئۇچۇرىغا پەرۋا قىلمايى ساقلىۋەتسەك توربەت كودىدىكى HTML كودىدىن باشقا ھەرپ بەلگىلەر «?» بەلگىسىگە ئايلىنىپ كېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بارلىق مەزمۇننى قايتا كىرگۈزۈشكە توغرا كېلىدۇ .

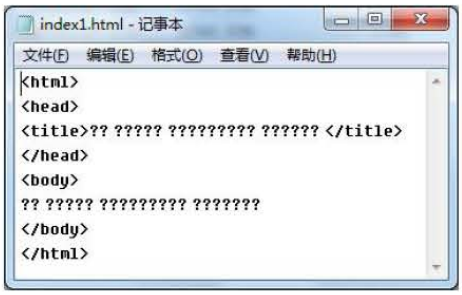
بۇزۇلغان ھۆججەتنىڭ بۇزۇلۇپ كەتكەنلىكىنى ھۆججەتنى ئىككىنچى قېتىم ئاچقاندا ياكى تور كۆرگۈدە زىيارەت قىلغاندا ئاندىن بىلگىلى بولىدۇ. شۇنداقلا بۇزۇلۇپ كەتكەن مەزمۇننى ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولمايدۇ. ھۆججەتنىڭ بۇزۇلۇپ كەتكەندىن كېيىن زىيارەت قىلىنغاندىكى كۆرۈنۈشى **12.2**- رەسىمدە

كۆرسىتىلگەندەك.

12.2- رەسىم. بۇزۇلۇپ كەتكەن ھۆججەتنىڭ ئىجرا قىلىنغان ھالەتتىكى كۆرۈنۈشى

بۇزۇلۇپ كەتكەندىن كېيىنكى ھۆججگتنىڭ تەھرىرلەش ھالىتىدىكى كۆرۈنۈشى **13.2-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.2- رەسىم. بۇزۇلۇپ كەتكەن ھۆججەتنىڭ تەھرىرلەش ھالىتىدىكى كۆرۈنۈشى

3. ساقلىغان پىروگراممنى زىيارەت قىلىش

ساقلىغان پىروگراممنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن يازغان پىروگراممىمز ساقلانغان ئورۇنغا كىرىمىز، ئاندىن شۇ پىروگراممنى قوش چەكسەك، كومپيۇتېرىمىزدا HTML ھۆججەتكە نىسبەتەن سۈكۈتتىكى ھالەتكە توغرىلانغان تور كۆرگۈدە بىزنىڭ يازغان پىروگراممىمزنىڭ ئۈنۈمى كۆرۈنىدۇ. ئۈنۈمى **14.2-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.2-رەسىم. ساقلانغان پىروگراممنىڭ زىيارەت قىلىنغاندىكى ئۈنۈمى

4-ساقلىغان پىروگراممنى ئېچىش ۋە قايتا تەھرىرلەش

يېزىپ ساقلاپ بولغان پىروگراممنى ئەگەر قايتا ئېچىپ تەھرىرلەشكە توغرا كەلسە ئالدى بىلەن «خاتىرە دەپتەر» نى قوزغىتىمىز. ئاندىن ھۆججەت تىزىملىكىگە كىرىپ «ئېچىش» (打开) تىزىملىكىنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **15.2-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

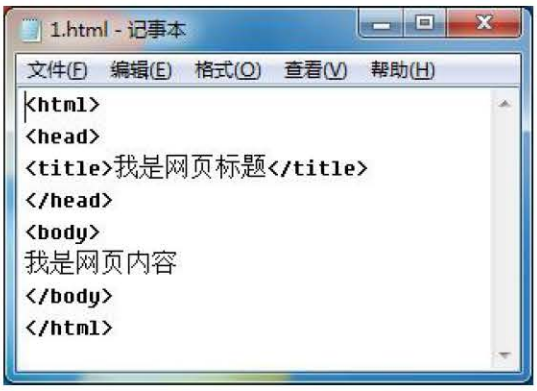
15.2-رەسىم. ھۆججەت تىزىملىكى

ئاندىن Windows نىڭ ھۆججەت ئېچىش دىيالوگ رامكىسى كۆرۈنىدۇ. بۇ كۆرۈنگەن ئورۇندىن ئۆزىمىزنىڭ بۇرۇن توربەت ھۆججىتىنى ساقلىغان ئورۇننى ئېچىپ ھۆججەت ئىسمى دېگەن ئورۇننىڭ سول تەرىپىدىكى تىزىملىكتىن دىيالوگ رامكىسى ئىچىدە توربەت ھۆججەتلىرىنىڭ كۆرۈنىشى ئۈچۈن «بارلىق تۈر» (所有文件(*.*)) تۈرىنى تاللاپ بېرىمىز. ئاندىن دىيالوگ رامكىسى ئىچىدىن نۆۋەتتە ئېچىپ تەھرىرلىمەكچى بولغان ھۆججىتىمىزنى تاللاپ ئېچىش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **16.2**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.2-رەسىم. ھۆججەت ئېچىش دىيالوگ رامكىسى

ھۆججەت ئېچىلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **17.2**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

17.2-رەسىم. ھۆججەتنىڭ ئېچىلغاندىكى ئۇنۇمى

4.2 كۆپ ئۇچرايدىغان رەڭ بىرلىكلىرى

كومپيۇتېردا ھەر بىر رەڭنىڭ بىردىن بىر بولغان قىممىتى بار بولۇپ، توربەت يۈزىدە كۆرۈنگەن ھەرخىل

رەڭلەرنى كود ئارقىلىق شۇنىڭغا ماس كېلىدىغان رەڭ بىرلىكى ئارقىلىق ئىپادىلەپ چىقمىز، كۆپىنچە ھالدا رەڭنى **16** لىك سىستېمىدىكى قىممىتى بويىچە ئىپادىلەپ چىقمىز، HTML تىلىدا ئىسىم بويىچە ئىپادىلىگىلى بولىدىغان رەڭلەر **16** تۈرلۈك بولۇپ بۇ رەڭلەرنىڭ قىممىتى ۋە ئىسمى **1.2**- جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.2 - جەدۋەل. ئىسىم بويىچە ئىپادىلەپ چىقارغىلى بولىدىغان رەڭلەر

رەڭ	16لىك سىستېمىدىكى قىممىتى	رەڭ ئىسمى
سۇزۇك كۆك رەڭ	#00FFFF	Aqua
قارا رەڭ	#000000	Black
كۆك رەڭ	#0000FF	Blue
قىزغۇچ بىنەپشە رەڭ	#FF00FF	Fuchsia
كۈلرەڭ	#808080	Gray
يېشىل رەڭ	#008000	Green
مايسا رەڭ	#00FF00	Lime
بېغىر رەڭ	#800000	Maroon
قېنىق كۆك رەڭ	#000080	Navy
زەيتۇن رەڭ	#808000	Olive
سۆسۈن رەڭ	#800080	Purple
قىزىل رەڭ	#FF0000	Red
ئاقۇچ كۈلرەڭ	#C0C0C0	Silver
كۆكۈچ يېشىل رەڭ	#008080	Teal
ئاق رەڭ	#FFFFFF	White
سېرىق رەڭ	#FFFF00	Yellow

HTML كودىنى يېزىش جەريانىدا يۇقىرىقى جەدۋەلدىكى **16** لىك سىستېمىدىكى قىممىتىنى ياكى رەڭ ئىسمىنى يېزىپ بېرىش ئارقىلىقمۇ رەڭ ئۇنۇمىگە ئېرىشكىلى بولىدۇ، ئەگەر يۇقىرىقى **16** خىل رەڭدىن باشقا رەڭلەرگە ئېرىشمەكچى بولساق **16**لىك سىستېمىدىكى قىممەتنى مۇۋاپىق ئۆزگەرتىش ئارقىلىق باشقا رەڭلەرنى ھاسىل قىلالايمىز.

رەڭنىڭ **16**لىك سىستېمىدىكى قىممىتى بولسا **6** خانە «**0**» دىن باشلاپ «F» قىچە ھەرپتىن تۈزۈلگەن قىممەت بولۇپ، بۇ قىممەتلەرنىڭ ھەر ئىككى خانىسى بىردانە ئاساسىي رەڭگە ۋەكىللىك قىلىدۇ. مەسىلەن «#FF0000» بولسا قىزىل رەڭنى «#00FF00» بولسا يېشىل رەڭنى «#0000FF» بولسا كۆك رەڭنى ئىپادىلەيدۇ. ئەگەر ھەممىسى «F» بولسا يەنى «#FFFFFF» بولسا ئاق رەڭنى ئىپادىلەيدۇ. دېمەك

بىز 16لىك سىستېمىدىكى رەقەم قىممىتىنى «0»دىن «9» غىچە ۋە«A» دىن «F» قىچە بولغان قىممەتلەرگە ئۆزگەرتىش ئارقىلىق خالىغان رەڭنى ھاسىل قىلالايمىز ئەگەر «#» بەلگىسىدىن كېيىنكى ئىككى خانىنى ئۆزگەرتسەك بىز تاللىغان رەڭنىڭ قىزىل رەقەم قىممىتىدە ئۆزگىرىش بولىدۇ، ئۇچىنچى ۋە تۆتىنچى خانىدىكى قىممەتنى ئۆزگەرتسەك يېشىل رەڭ قىممىتىدە ئۆزگىرىش بولىدۇ، ئەگەر ئاخىرقى ئىككى خانىسىنى ئۆزگەرتسەك كۆك رەڭ قىممىتىدە ئۆزگىرىش بولىدۇ ، شۇ ئارقىلىق يېڭى رەڭ ھاسىل بولىدۇ .

5.2 كۆپ ئۇچرايدىغان HTML ئالاھىدە بەلگىلىرى

توربەتتە كۇنۇپكا تاختىسىدىن بىۋاستە كىرگۈزگىلى بولمايدىغان ھەرپ بەلگىلەر شۇنداقلا بىرقىسىم كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان ھەرپ بەلگىلەر زۆرۈر بولۇپ قالىدۇ ، بىز بۇ ھەرپ بەلگىلەرنى HTML تەمىنلىگەن ئالاھىدە ھەرپ بەلگىلەرنى كىرگۈزۈش ئۇسۇلى ئارقىلىق چىقىرالايمىز، بىرقىسىم كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئالاھىدە ھەرپ بەلگىلەرنىڭ ئۇنۇمى ۋە كود سىلىشتۇرمىسى 2.2 ـ جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.2 ـ جەدۋەل. كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئالاھىدە ھەرپ بەلگىلەرنىڭ ئۇنۇمى ۋە كود سىلىشتۇرمىسى

ASCII كودى	ئىزاھاتى	ئۇنۇمى
	بوشلۇق	
™	ئەنگە ئالدۇرۇشقا ئىلتىماس قىلىنغان، تېخى تەستىقلىنىش باسقۇچىدا تۇرغان ماركىغا ئىشلىتىلىدىغان ™ بەلگىسى	TM
©	نەشر ھوقۇقى بەلگىسى	©
®	تىزىمغا ئالدۇرۇلۇپ بولۇنغان ماركىغا ئىشلىتىلىدىغان ® بەلگىسى	®
¥	خەلق پۇلىنىڭ بەلگىسى	¥
‰	پرومىللى ‰ بەلگىسى	‰
§	پاراگراف بەلگىسى §	§

بۇلارنىڭ ئارىسىدا بىزنىڭ ئەڭ كۆپ ئىشلىتىدىغىنىمىز بوشلۇق بەلگىسى بىلەن © بەلگىسى.

6.2 كۆپ ئۇچرايدىغان ئۇزۇنلۇق بىرلىكلىرى

توربەت ياساش جەريانىدا ياسىغان توربەتتىكى ئوبيېكتلارنىڭ ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكىنى ئۆزىمىزنىڭ ئارزۇيىدىكى ئۇزۇنلۇق ۋە كەڭلىكتە ئىپادىلەپ چىقىش، شۇنداقلا ھەرقانداق تور كۆرگۈدە ئۆلچەملىك كۆرسۈتۈش ئۈچۈن ئۇزۇنلۇقنى ئىپادىلەيدىغان مۇئەييەن ئۆلچەمنىڭ بولۇشى زۆرۈر. Web ئۆلچىمى بويىچە بەلگىلەنگەن ئۇزۇنلۇق بىرلىكلىرى ھازىر مودا بولۇۋاتقان تور كۆرگۈلەرنىڭ ھەممىسگە نىسبەتەن ئورتاق بولۇپ ئۇلارنىڭ يېزىلىشى ۋە ئىزاھاتى 3.2 ـ جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.2 ـ جەدۋەل. كۆپ ئۇچرايدىغان ئۇزۇنلۇق بىرلىكلىرى

ئىزاھات	بىرلىكى
پىرسەنت	%
دىيۇم	in
سانتىمېتىر	cm
مىللىمېتىر	mm
em بولسا خەتنىڭ ئەڭ كىچىك ھالەتتىكى چوڭلۇقىنى بىلدۈرىدۇ، مەسىلەن 1em بولسا خەتنىڭ ئەڭ كىچىك ھالەتتىكى چوڭلۇقى بولسا 2em بولسا ئەڭ كىچىك ھالەتتىكى چوڭلۇقىنىڭ ئىككى ھەسسىسى بولىدۇ. ئەڭ چوڭ بولغاندا 7em بولىدۇ	em
ex بولسا خەتنىڭ xئوقىتىكى ئۇزۇنلۇقى (x-height) بولۇپ (x-height) ئادەتتە خەت نومۇرىنىڭ يېرىمىغا توغرا كېلىدۇ). بۇمۇ ئەڭ چوڭ بولغاندا 7ex كېچە قىممەت ئالىدۇ. ھەر بىر قىممەت 1ex قىممەتنىڭ شۇنچە ھەسسىگە تەڭ بولىدۇ	ex
pt بولسا قاداق دېگەن مەنىدە بولۇپ 1 قاداق 1/72 دىيۇم تەڭ	pt
pc بولسا نۇقۇتتىكى خەتنىڭ چېكىتلىك خەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ 1pc بولسا 12 چېكىتكە تەڭ	pc
پىكسېل بولسا كومپيۇتېر ئېكراندىكى بىر چېكىتكە تەڭ	px

ئادەتتە توربەت ياساش جەريانىدا رامكا، رەسىم ۋە ئېلېمېنتلارنىڭ ئۇزۇنلۇق بىرلىكىگە px ئىشلىتىلىدۇ. خەت نومۇرىغا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بىرلىك بولسا px ۋە pt ، ئۇنىڭدىن قالسا كۆچمە ئۇسكۇنىلەرگە بەت ئاچقان ۋاقىتتا % ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدۇ .

7.2 HTML نىڭ ئاساسلىق گىراممااتىكىلىق قائىدىسى

HTML تىلىنىڭ گىراممااتىكىلىق قائىدىسى ئىنتايىن ئاددىي بولۇپ ئومۇمىي جەھەتتىن تۆۋەندىكى بىرنەچچە تۈرلۈك قائىدىگە بويسۇنساقلا HTML تىلىنى ئاسانلا ئۆگىنىپ كېتەلمەيمىز، شۇنداقلا كود يېزىش جەريانىدا خاتالىقلاردىن خالىي بولالايمىز.

■ بارلىق خەتكۈچلەر ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ يەنى جۈپ خەتكۈچ ۋە تاق خەتكۈچتىن ئىبارەت.

1) جۈپ خەتكۈچ خەتكۈچنىڭ باشلانغان نۇقتىسىمۇ بار ئاخىرلاشقان نۇقتىسىمۇ بار خەتكۈچلەرنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ,,<html></html> غا ئوخشاش . جۈپ خەتكۈچلەردە <tag> بولغىنى باشلىنىش خەتكۈچى </tag> بولغىنى ئاخىرلىشىش خەتكۈچىنى بىلدۈرىدۇ. بۈيەردىكى tag خەتكۈچنىڭ ئىسمى دېگەن مەنىدە.

2) تاق خەتكۈچ خەتكۈچنىڭ باشلىنىش ، ئاخىرلىشىش نۇقتىسى بىر <tag> نىڭ ئىچىدە كېلىدىغان خەتكۈچلەرنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن:<img>,
,<hr> . ئادەتتە تاق خەتكۈچلەرنىڭ ئاخىرلىشىدىغان يېرىدە ھېچقانداق ئالاھىدە بەلگە بولمايدۇ. ئەمما پروگراممىلار ئادەت سەۋەبىدىن تاق

خەتكۆچلەرنىڭ ئاخىرلىشىش نۇقتىسىغا «/» قويۇلىدۇ. مەسىلەن : <hr /> ,
 ,<img /> . بۇخىل يېزىش ئۇسۇلىمۇ خاتا ئەمەس، ئەمما خەتكۆچلەرنى خالىغانچە ئۆزگەرتىۋېلىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز. چۈنكى تور كۆرگۈلەرنىڭ Web ئۆلچىمىگە چۈشكەن توغرا يېزىش ئۇسۇلى ۋە توغرا قۇرۇلمىغا نىسبەتەن قوللىشى ئوخشاش بولغان بىلەن باشقا شەكىلدىكى يېزىش ئۇسۇلى ۋە قۇرۇلمىغا نىسبەتەن قوللىشىدا مۇئەييەن پەرقلەر مەۋجۇت.

■ HTML نىڭ ھەرقانداق خەتكۆچىنىڭ خاسلىقى خەتكۆچنىڭ باشلىنىش نۇقتىسىدىكى خەتكۆچ ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا يېزىلىدۇ. خەتكۆچ ئىسمى بىلەن خەتكۆچ خاسلىقى ئارىسىغا شۇنداقلا مەلۇم بىر خاسلىق بىلەن يەنە بىر خاسلىق ئارىسىغا كەم بولغاندا بىر دانە بوشلۇق قويۇلىدۇ. خاسلىقنىڭ يېزىلىش تەرتىپىگە نىسبەتەن چەكلىمە قويۇلمايدۇ. مەسىلەن:

1) مەزمۇن
2) مەزمۇن

يۇقىرقى ئىككى كوددىكى خاسلىقلارنىڭ يېزىلىش تەرتىپى ئوخشىمايدۇ. ئەمما ئۇنۇمىدە ھېچقانداق پەرق يوق.

تاق خەتكۆچنىڭ خاسلىقلىرىنىڭ يېزىلىش شەكلى مۇنداق بولىدۇ.

1) <img src=”pic.jpg” width=”150” height=”200” >
2) <img height=”200” src=”pic.jpg” width=”150” >

يۇقارقى ئىككى كوددىكى خاسلىقلارنىڭمۇ يېزىلىش تەرتىپى ئوخشىمايدۇ. ئەمما ئۇلارنىڭمۇ ئۇنۇمىدە ھېچقانداق پەرق يوق.

■ ئۆزئارا توقۇنۇشمىغان ئەھۋال ئاستىدا بىر خەتكۆچنىڭ بارلىق خاسلىقلىرىنى بىرلا ۋاقىتتا ئىشلەتسە بولۇۋېرىدۇ ئەمما ئوخشاش خاسلىقنى تەكرار ئىشلىتىشكە بولمايدۇ. ئەگەر ئوخشاش خاسلىق تەكرار يېزىلسې قالسا كود يېزىش يۇمشاق دېتاللىرىدا ئەسكەرتىش كۆرۈنىدۇ ۋە بەت ئىجرا بولغان ۋاقىتتا ئوخشاش خاسلىقلارنىڭ ئۇنجى قېتىم يېزىلغىنى كۈچكە ئىگە بولىدۇ.

■ رەڭگە ئالاقىدار خاسلىقلاردا خاسلىقنىڭ قىممەت ئېلىش شەكلى پەقەت ئىككى خىللا بولۇپ، بىرى رەڭ ئىسمى بويىچە قىممەت يوللاش يەنە بىرى ئون ئالتىلىك سىستېما بويىچە رەڭ قىممىتى بېرىش. رەڭگە ئالاقىدار خاسلىققا قىممەت يوللىغاندا رەڭ قىممىتى ئىسىم بويىچە يوللانسا چوقۇم ئىنگلىزچە ئىككى دانە «"» ئىچىگە يېزىلىشى كېرەك. رەڭ ئىسمى پەقەت HTML قوللايدىغان ئون ئالتە رەڭ بىلەنلا چەكلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا رەڭلەرنىڭ قىممىتىنى رەڭ ئىسمى بويىچە يوللاشقا بولمايدۇ. رەڭ ئىسمى بويىچە قىممەت يوللانغاندا ئالدىغا«#»بەلگىسى قويۇلمايدۇ. ئون ئالتىلىك سىستېما بويىچە قىممەت يوللىغاندا «"» قويۇلسىمۇ ياكى قويۇلمىسىمۇ بولىدۇ. ئەمما «"» نى قويۇپ يېزىشنى تەۋسىيە قىلىمىز. ئون ئالتىلىك سىستېما بويىچە قىممەت يوللىغاندا ئالدىغا چوقۇم «#» بەلگىسى قويۇلۇشى كېرەك.

■ بەزى خاسلىقلار ھەرخىل خەتكۆچلەردە ئورتاق مەۋجۇت. بۇ خىل ئورتاق خاسلىقلارنىڭ بارلىق خەتكۆچلەردىكى ئىشلىتىلىش ئۇسۇلىمۇ، رولىمۇ ئوخشاش بولىدۇ.

■ بەزى خاسلىقلارنىڭ ئۆزىلا شۇ خاسلىقنىڭ قىممىتى ۋە فۇنكسىيەسىگە ۋەكىللىك قىلالايدۇ، بۇنداق خاسلىقلارنى ئىشلەتكەندە ئايرىم قىممەت يوللاشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق. مەسىلەن : selected,disabled,checked دېگەندەك.

■ HTML كودى ھەرپلەرنىڭ چوڭ ـ كىچىك يېزىلىشىغا نىسبەتەن ھېچقانداق چەكلىمە قويمايدۇ. ئەمما HTML كودلىرىنى كىچىك ھەرپ بىلەن يېزىشنى تەۋسىيە قىلىمىز. چۈنكى كۆپ قىسىم پىروگراممىلا تىللىرى تەرەققىي قىلغانسېرى ھەرپنىڭ ـ چوڭ كىچىك يېزىلىشىنى پەرقلەندۇرىدىغان بولدى. HTML

تىلمۇ توختاۋسىز تەرەققىي قىلىۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا HTML نىڭ كىينكى نەشرىلىرىدە ھەرپنىڭ چوڭ كىچىك يېزىلىشىغا قارىتا ئۆلچەم بېكىتمەيدۇ دېگىلى بولمايدۇ.

■ ھەرقانداق جۈپ خەتكۈچنى ئۆزئارا قاپلاپ ئىشلەتسە بولىدۇ، لېكىن خەتكۈچلەرنى قاپلاپ ئىشلىتىش جەريانىدا خەتكۈچلەر ئۆزئارا كېسىشىپ قالماسلىقى كېرەك . يەنى ئىچىدە ئېچىلغان خەتكۈچ ئىچىدە يېپىلىشى سىرتىدا ئېچىلغان خەتكۈچ سىرتىدا يېپىلىشى كېرەك. تۆۋەندە توغرا ۋە خاتا يېزىش ئۇسۇلىنىڭ

```
<font face="Ukij Tuz
Tom" size=3> مەزمۇن ئىچىدىكى
توم ھەم يانتۇراق <b><i> خەتنى
</b></i>كۆرسىتىدۇ </font>
```

توغرا يېزىلىش شەكلى

```
<font face="Ukij Tuz
Tom" size=3> مەزمۇن ئىچىدىكى
توم ھەم يانتۇراق <b><i> خەتنى
كۆرسىتىدۇ </b></i></font>
```

خاتا يېزىلىش شەكلى

سېلىشتۇرمىسى بېرىلدى.

■ ئوخشاش ئىقتىدارغا ئىگە خەتكۈچتىن بىر قانچىنى قاپلاپ ئىشلەتكەندە ئەڭ ئىچىدىكى ئېلېمېنتنىڭ خاسلىقى شۇ ئېلېمېنتقا ئەڭ يېقىن ھالەتتىكى سىرتقى خەتكۈچنىڭ خاسلىقىغا تەڭ بولىدۇ. مەسىلەن:

```
<font size="7"><font size="3"><font size="5">内容</font></font></font>
```

يۇقىرىقى كوددىكى خەتنىڭ نومۇرى **5**- نومۇرلۇق ھالەتتە بولىدۇ، چۈنكى مەزمۇنغا ئەڭ يېقىن ھالەتتىكى خەتكۈچنىڭ خاسلىقىدا خەت نومۇرى **5**- نومۇر قىلىپ بەلگىلەنگەن.

■ بەزى خەتكۈچلەرنى ياپمىسىمۇ خاتالىق كۆرۈلمەيدۇ. مەسىلەن : <p>,<script>,<iframe>, <tr> قاتارلىقلار. ئەمما بارلىق تور كۆرگۈلەرنىڭ كوددىكى كەمتۈك نۇقتىلارغا نىسبەتەن تولۇقلاش ئىقتىدارى ئوخشاش ئەمەس شۇڭا كود يېزىش جەريانىدا خەتكۈچلەرنى چوقۇم تاقاپ مېڭىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ باب ئارقىلىق توربەت ۋە تور بېكەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكى، تور كۆرگىنىڭ تور بېكەتكە نىسبەتەن قانداق رول ئويناۋاتقانلىقى، بىر قىسىم كۆپ ئۇچرايدىغان تور كۆرگۈلەر بىلەن تونۇشۇپ توربەت، تور بېكەت ۋە تور كۆرگۈ ئوتتۇرىسىدىكى زىچ مۇناسىۋەتنى چۈشىنىپ ئۆتتۇق. ئاندىن كېيىن HTML/XHMTL ھەققىدىكى بىلىملەر بىلەن تونۇشۇش بىلەن بىرگە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان HTML/XHTML تەھرىرلىگۈچى يۇمشاق دېتاللار بىلەن دەسلەپكى قەدەمدە تونۇشۇپ چىقتۇق ۋە خاتىرە دەپتەرنى ئىشلىتىشنى دەسلەپكى قەدەمدە ئۆگىنىپ ئۆتتۇق. ئاخىرىدا HTML دە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئۇزۇنلۇق بىرلىكلىرى، رەڭ بىرلىكلىرى ۋە HTML دە كۆپ ئۇچرايدىغان ئالاھىدە ھەرپ بەلگىلەر بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق ۋە HTML نىڭ ئاساسلىق گىراماتىكىسىنى ئۆگىنىپ بۇنىڭدىن كېيىنكى كود يېزىش جەريانىمىز ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم ئاساس سېلىۋالدۇق.

كۆنۈكمە

1. تور بېكەت دېگەن نېمە ؟
2. كەم بولغاندا تۆت دانە تور كۆرگىنىڭ ئىسمى ئېيتىپ بېرەلەمسىز؟
3. تۆۋەندىكىلەردىن XHTML/HTML تەھرىرلىگۈچلىرىگە تەۋە بولمىغىنى ( )

A: Dreamweaver B: Notepad C: EditPlus D: Excel

4.تۆۋەندىكى ئۇزۇنلۇق بىرلىكلىرىدىن HTML غا تەۋە بولمىغان ئۇزۇنلۇق بىرلىكى ( )

A: % B:km C:px D:pt

5.HTML تىلىنىڭ گىراماتىكىسىنى يادلاپ بېرەلەمسىز؟

3.باب ئاساسي قۇرۇلما ۋە ئاساسي خەتكۈچلەر

قۇرۇلما دېگىنىمىز توربەتنى تۈزىدىغان ئېلېمېنتلارنىڭ فورماتى ۋە ئورنىدىن ئىبارەت. ئاساسي قۇرۇلما توربەتنى تۈزىدىغان ئەڭ ئاددىي، كەم بولسا بولمايدىغان ئېلېمېنتلار نى شۇنداقلا ئۇ ئېلېمېنتلارنىڭ بەت يۈزىدىكى ئورنىنى كۆرسىتىدۇ. بۇخىل ئاساسي ئېلېمېنتلارنىڭ ھەممىسىنىڭ مۇقىم ئورنى ۋە فورماتى بولىدۇ. ئاساسي قۇرۇلمىنى پىششىق بىلىۋالغاندىلا ئاندىن ھەرخىل شەكىلدىكى توربەتلەرنى بىمالال ياسىيالايمىز.

توربەتلەردىكى خەتكۈچلەرنى ئالاھىدە تەھرىرلىگۈچلەرنى ئىشلەتمىگەن ئەھۋال ئاستىدا ئادەتتە ئۆزىمىز يېزىپ چىقىرىمىز، خەتكۈچلەر <> نىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. ئاساسي خەتكۈچلەر توربەتلەرگە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان خەتكۈچلەرنى كۆرسىتىدۇ. بىزنىڭ بۇ باپتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- ئاساسي قۇرۇلما
- ئۇستى قىسىم ئۇچۇرى خەتكۈچى <meta>
- ئاساسي خەتكۈچلەر
- گورزىنتال سىزىق <hr>
- ئىزاھات <-- --!>

1.3 ئاساسي قۇرۇلما

قارايدىغان بولساق توربەتلەرنىڭ شەكلى ھەقىقەتەنمۇ ھەرخىل - ھەرياڭزا، ئەما بارلىق توربەتلەرنىڭ ئاساسلىق قۇرۇلمىسى بولسا ئوخشاش بولىدۇ، توربەتنىڭ ئاساسي قۇرۇلمىسىنى پىششىق بىلىۋالساق داۋامىدىكى توربەت ياساش بىلىملىرىنى ئۆگىنىشىمىز ئانچە قىينىغا توختىمايدۇ.

1.1.3 ھۆججەت تىپىنى ئەسكەرتىش <html>

<html> خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ، ئۇ پۈتۈن بەتنىڭ مەزمۇنىغا ۋەكىللىك قىلىدىغان بولۇپ، بۇ خەتكۈچ تور كۆرگۈگە مەزكۇر ھۆججەتنىڭ html ھۆججىتى ئىكەنلىكىنى ئەسكەرتىپ بېرىدۇ. بارلىق پىروگراممىلا كودى <html> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. ئەمەلىيەتتە ھازىر ئىشلىتىلۈاتقان تور كۆرگۈلەرنىڭ كۆپ قىسمىدا <html> خەتكۈچ ئەسكەرتىلمىسىمۇ تور كۆرگۈلەر سۈكۈتتىكى ھالەتتە نۆۋەتتە ئېچىلغان ھۆججەتنى HTML ھۆججىتى دەپ قارايدۇ ، بىراق بارلىق تور كۆرگۈلەرنىڭ <html> خەتكۈچىنى ئاپتوماتىك قوشۇپ قويىدىغانلىقىغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولمايدۇ. شۇڭا چوقۇم كود يازغاندا <html> خەتكۈچىنى قوشۇپ يېزىپ مېڭىشقا ئادەتلىنىش كېرەك.

<html> خەتكۈچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك .

```
<-- توربەت مەزمۇنىنى ئىپادىلەيدۇ --!>                    <html>...</html>
```

يۇقىرىقى كوددىكى <html> خەتكۈچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </html> بولسا خەتكۈچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، ھەرقانداق بىر توربەتتە <html>خەتكۈچىنىڭ باشلانغان يېرى بولغان

ئىكەن، چوقۇم ئاخىرلاشقان يېرىمۇ بولىدۇ. شۇنداقلا بۇ خىل يېزىلىش توربەتنى مۇكەممەللىككە ئىگە قىلىپ توربەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىنىمۇ تېزلىتىدۇ. <html>،</html> بۇ خەتكۈچنىڭ ئېچىلىشى ۋە يېپىلىشى تور كۆرگۈگە مەزكۇر بەتنىڭ باشلانغان ۋە ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

2.1.3 ھۆججەتنىڭ باش قىسمىنى ئەسكەرتىش <head>

<head> خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ، ئۇ ھۆججەتنىڭ باش قىسمىنى ئىپادىلەيدۇ، <head> خەتكۈچى ئېچىگە يېزىلغان ئۇچۇرلار بەت يۈزىدە كۆرۈنمەيدۇ. <head> خەتكۈچى ئېچىگە يەنە بىرقىسىم خەتكۈچلەر ۋە ئۇچۇرلارمۇ يېزىلىدۇ. <head> خەتكۈچى <html> خەتكۈچى ئېچىگە <html> خەتكۈچىدىن كېيىنلا يېزىلىدىغان بولۇپ، بۇ خەتكۈچ بەت يۈزىدە كۆرۈنمەيدۇ لېكىن بۇ خەتكۈچ نۇرغۇنلىغان مۇھىم خەتكۈچلەرنى ئۆز ئېچىگە ئالىدۇ، تور كۆرگۈ ئىجرا بولغاندا <head> بىلەن </head> ئېچىدىكى مەزمۇنلارنى ئالدى بىلەن ئوقۇپ ئالىدۇ. بۇ بۆلەككە ئادەتتە ئۇسلۇب كودى، بەت تېمىسى ۋە بىرقىسىم سىنارىيە كودلىرى كېلىدۇ .

<head> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<head>...</head>          <!-- ھۆججەتنىڭ باش قىسمىنى ئىپادىلەيدۇ -->
```

بۇ كوددىكى <head> ئۈستى قىسىم خەتكۈچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </head> بولسا ئۈستى قىسىم خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

3.1.3 ھۆججەت تېمىسى <title>

<title> خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ، ھۆججەتنىڭ تېمىسىنى بىلدۈرىدۇ، بۇ خەتكۈچ <head> خەتكۈچىنىڭ ئېچىگە يېزىلىدۇ، يۇقىرىدا دېيىلگىنىدەك <head> خەتكۈچى ئېچىگە يېزىلغان مەزمۇن بەت يۈزىدە كۆرۈنمەيدۇ ، ئەمما <title> خەتكۈچى ئېچىگە يېزىلغان مەزمۇن تور كۆرگىنىڭ تېما قۇرىدا كۆرۈنىدۇ. شۇنداقلا يەنە مەزكۇر بەتنىڭ ۋەزىپە ئىستونىدىكى كۇنۇپكىسىدا كۆرۈنىدۇ . بۇ خەتكۈچ <head> خەتكۈچى ئېچىدىكى مەزمۇنى كۆرۈنىدىغان بىردىن بىر خەتكۈچ بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

<title> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<title>...</title>          <!-- بەتنىڭ تېمىسىنى ئىپادىلەيدۇ -->
```

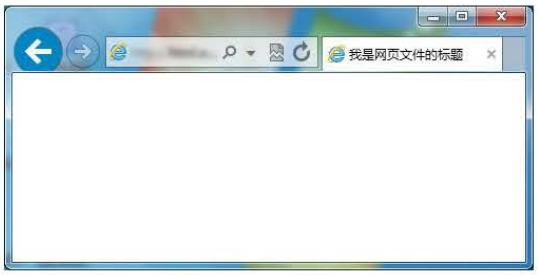
1.3- مىسال: <head> خەتكۈچى ئېچىدىكى تېمىنىڭ كۆرۈنۈش ئۇنۇمى .

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك :

```
<html>
<head>
<title> مەن بولسام ھۆججەت تېمىسى</title>    <!--بەت تېمىسى -->
</head>
<body>
</body>
</html>
```

يۇقارقى كودنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىن بىز بەت يۈزىدە ھېچقانداق مەزمۇن يوق ئىكەنلىكىنى. ئەمما تور كۆرگىنىڭ تېما ئىستونىدىكى بەتكۈچكە قارىساق بىزنىڭ <title> خەتكۈچىگە يازغان مەزمۇننىڭ تېما

ئىستونىدىكى بەتكۈچ ئىچىدە كۆرۈنۈۋاتقانلىقىنى بايقايمىز. ئۇنۇمى **1.3** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.3-رەسىم. <title> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

2.3 ئۇستى قىسىم ئۇچۇرى خەتكۈچى <meta>

ئۇستى قىسىم ئۇچۇرى خەتكۈچى بولسا پۈتۈن بىر بەتكە نىسبەتەن ئۇنىۋېرسال تەڭشەش ئېلىپ بېرىش رولىغا ئىگە خەتكۈچ بولۇپ ، ئاساسلىقى ۋەزىپىسى HTML ھۆججەتنىڭ ئىچىدە تەقلىدىي HTTP كېلىشىمىگە ئىنكاس قايتۇرۇشتىن ئىبارەت. Meta خەتكۈچى ئادەتتە <head>خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ ، meta خەتكۈچىنىڭ قوللىنىلىشى ئىنتايىن كەڭرى ، ئەمما ئاساسلىق قوللىنىلىشى meta نىڭ name ۋە http-equiv ئىككى خاسلىقىدا ئىپادىلىنىدۇ.

1.2.3 name خاسلىقى

name خاسلىقى ئاساسلىقى توربەتنى تونۇشتۇرۇش رولىغا ئىگە بولۇپ، توربەتنىڭ مەزمۇنىنى ئىزدەش موتورلىرىنىڭ ئىزدەپ تېپىشى ۋە تۈرگە ئايرىشىغا قولايلىق يارىتىدۇ. توربەتنى ئىزدەش موتورلىرىنىڭ تۈرلەرگە ئايرىشى ئۈچۈن ئەڭ مۇھىم بولغىنى keywords ۋە description بولۇپ keywords قا ئىزدەش موتورلىرىنىڭ توربەتنى ئىزدەپ تېپىشى ئۈچۈن ۋە تۈرگە ئايرىشى ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ھالقىلىق سۆزلەر ، description غا بولسا ئىزدەش ماتورلىرى توربەتنى ئىزدەپ تاپقاندىن كېيىن ئىزدىگۈچىگە مەزكۇر توربەت ھەققىدىكى چۈشەنچىلەرنى بېرىشكە ئىشلىتىلىدىغان سۆزلەر يېزىلىدۇ ، شۇڭلاشقا ھەر بىر بەتكە meta خەتكۈچىنى قوشۇش زۆرۈر.

meta خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<meta name="#" content="">      <!--توربەتنى تونۇشتۇرىدۇ-->
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسى بولسا Generator, Keywords, description, Author, Robots قاتارلىق قىممەتلەرنى ئالالايدىغان بولۇپ ، ئوخشىمىغان قىممەتكە قاراپ Content نىڭ ئىچىگە يېزىلىدىغان مەزمۇنمۇ ئوخشاش بولمايدۇ. تۆۋەندە بۇ خاسلىقنىڭ قىممەتلىرىنى تەپسىلىي تونۇشتۇرىمىز.

name="Generator" نىڭ ئىپادىلەيدىغىنى مەزكۇر بەتنى ياساشتا ئىشلەتكەن توربەت ياساش قورالىنىڭ ئىسمىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن :

```
<meta name="Generator" Content="Microsoft Frontpage 2003" >
<!--مەزكۇر بەتنىڭ مىكروسوفت شىركىتىنىڭ Frontpage يۇمشاق دېتالى ئارقىلىق ياسالغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ-->
```

name="Keywords" نىڭ ئىپادىلەيدىغىنى ئىزدەش ماتورلىرى توربەتنى ئىزدىگەندە ۋە تۈرگە ئايرىغاندا ئىشلىتىلىدىغان ھالقىلىق سۆز بولۇپ، Content نىڭ ئىچىگە ئىزدەش موتورلىرىنىڭ ئىزدىشىگە ۋە تۈرگە ئايرىشىغا تەمىنلەيدىغان ھالقىلىق سۆزلەر كېلىدۇ . مەسىلەن :

```
<meta name="Keywords" content="广告设计，网页设计，网页制作，名片，画册，
商标，VI，UI" >
<!--مەزكۇر بەتنىڭ ئېلانچىلىق ساھەسىگە ئالاقىدار ئورۇننىڭ توربېتى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ --!>
```

name="Description" نىڭ ئىپادىلەيدىغىنى ئىزدەش ماتورلىرىغا مەزكۇر توربەتنىڭ ئاساسىي مەزمۇنىنى بىلدۈرىدۇ ، Content نىڭ ئىچىگە مەزكۇر توربەتتىكى ئىپادىلەشكە تېگىشلىك بولغان بارلىق ئۇچۇرلارنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى كېلىدۇ . مەسىلەن:

```
<meta name="Description" content="莫莫广告有限责任公司业务范围广告策划、营
销策划、企业形象（CI, Vi）策划及设计、品牌策划、商标设计与注册、画册设计、礼品盒、塑
料袋、纸盒、纸箱具有民族特色的设计、网站开发、网站管理、各类会议、会展策划与承办、
提供网络、广播、 LED 屏幕及影视广告代理与咨询等服务领域" >
```

```
<!--مەزكۇر كودنىڭ ئىزدەش ماتورلىرىغا تەمىنلەيدىغىنى مەزكۇر شىركەتنىڭ مۇلازىمەت دائىرىسى
بولۇپ ، ئىزدەش ماتورلىرىدا بۇ ئۇچۇر مەزكۇر شىركەتنىڭ ئىسمى ۋە تور ئادرېسىنىڭ ئاستىدا مەزكۇر
توربەتنىڭ چۈشەندۈرۈش ئۇچۇرلىرى سۈپىتىدە كۆرۈنىدۇ--!>
```

name="Author" نىڭ ئىپادىلەيدىغىنى ئىزدەش ماتورلىرىغا مەزكۇر توربەتنى ياسىغۇچىنىڭ ئۇچۇرلىرىنى تەمىنلەيدىغان بولۇپ، Content نىڭ ئىچىگە مەزكۇر توربەتنى ياسىغۇچىنىڭ ئىسمى يېزىلىدۇ. مەسىلەن :

```
<meta name="Author" content="你的姓名" >
<!--مەزكۇر كودنىڭ ئىزدەش ماتورلىرىغا تەمىنلەيدىغان ، مەزكۇر توربەتنى تۈزگۈچىنىڭ ئىسمىدىن
ئىبارەت--!>
```

name="Robots" نىڭ ئىپادىلەيدىغىنى بولسا توربەتنىڭ ئىزدىلىش ئەھۋالى ۋە توربەتنىڭ ئۇلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرىدۇ. Content نىڭ ئىچىگە «#» بەلگىسى قويۇلسا نۆۋەتتىكى تەكشۈرىدىغان بەتنىڭ مۇشۇ بەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن

```
<meta name="Robots" Content="#" >
<!--مۇشۇ بەتنىڭ ئىزدىلىش ۋە ئۇلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرىدۇ--!>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «Content » نىڭ ئىچىگە ئوخشىمىغان قىممەتلەرنى قويۇش ئارقىلىق ئوخشاش بولمىغان شەكىلدىكى تەكشۈرۈلۈش ۋە ئۇلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرگىلى بولىدۇ. بۇ قىممەتلەرنى يۇقىرىقى كوددىكى "Content="#" دىگەن بۆلەكتىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئالماشتۇرىمىز. ئالماشتۇرۇشقا بولىدىغان قىممەتلەرنىڭ ئىزاھاتى تۆۋەندىكىدەك:

all: ھۆججەت تەكشۈرۈلۈپ بولۇپ، ئۇلىنىشلارنى تەكشۈرىدۇ.

none: ھۆججەتنى تەكشۈرمەيدۇ، ئەمما ئۇلىنىشلارنى تەكشۈرىدۇ.

index: ھۆججەتنى تەكشۈرسە بولىدۇ.

follow: ئۇلىنىشلارنى تەكشۈرسە بولىدۇ.

noindex: ھۆججەتنى تەكشۈرمىسمۇ بولىدۇ، ئەمما ئۇلىنىشلارنى تەكشۈرسە بولىدۇ.

nofollow: ئۇلىنىشلارنى تەكشۈرمىسمۇ بولىدۇ، ئەمما ھۆججەتنى تەكشۈرسە بولىدۇ.

"Content="#" تىكى «#» نىڭ ئىچىگە بىر قېتىمدا يۇقىرىقى قىممەتلەردىن پەقەت بىرلا قىممەت يېزىلىدۇ، كۆپ قىممەت يېزىشقا بولمايدۇ.

2.2.3 http-equiv خاسلىقى

http-equiv خاسلىقى ئادەتتە نۆۋەتتىكى بەتنى تۇزۇشكە ئىشلەتكەن يېزىق ۋە پىروگراما تىلىنى ئىزاھلاشقا ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، توربەتتە كەم بولسا بولمايدىغان خاسلىقلاردىن بىرى، ئۇنىڭ رولى name خاسلىقى بىلەن ئوخشاش بولۇپ meta خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. مەسىلەن :

```
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8" >
<-- مەزكۇر بەت ئىچىدىكى مەزمۇنلارنىڭ تېكىست شەكلىدە HTML تىلىدا يېزىلغانلىقىنى ، بەت ئىچىدىكى مەزمۇنلارنىڭ Unicode ئۆلچىمىدىكى ھەرپ بىلەن يېزىلغانلىقى چۈشەندۈرىدۇ.--!>
```

http-equiv توربەتنىڭ پىروگراما تىلى ۋە مەزمۇننىڭ كود ئۆلچىمىدىن باشقا يەنە تۆۋەندىكىدەك بىرقانچە تۈرده قوللىنىلىدۇ.

■ "http-equiv="Refresh بولسا توربەتنى بەلگىلەنگەن ۋاقىتتىن كېيىن بەلگىلەنگەن ئادرېسقا ئالماشتۇرۇش ئىقتىدارىغا ئىگە. مەسىلەن :

```
<meta http-equiv="Refresh" content="5;url=http://www.baidu.com" >
<--مەزكۇر بەتنىڭ 5 سېكۇنتتىن كېيىن بەيدۇ تورىغا ئۇلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ --!>
```

"content="5;url=http://www.baidu.com بۆلىكىدىكى **5** بولسا مەزكۇر بەتنىڭ **5** سېكۇنتتىن كېيىن باشقا بىر ئادرېسقا ئالمىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ ، بۈيەردىكى ۋاقىتنى بەت لايىھەلىگۈچى ئۆزى بېكىتمۇالسا بولىدۇ . url=http://www.baidu.com بۆلىكىدىكى ئادرېسى بولسا مۇشۇ بەتنىڭ قايسى ئادرېسقا ئالمىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، بۇ ئادرېس مۇلازىمېتىردىكى مەلۇم ھۆججەت قىسقۇچنىڭ ئادرېسى بولسىمۇ بولىدۇ، بۇ ئادرېسنىمۇ لايىھەلىگۈچى ئېھتىياجىغا قاراپ ئۆزى بېكىتمۇالسا بولىدۇ.

■ "http-equiv="Expires توربەتنىڭ ئىجرا بولۇش ئاخىرلىشىدىغان ۋاقتىنى بىلدۈرىدۇ ، ئەگەر ۋاقتى توشقان بولسا چوقۇم مۇلازىمېتىردىن تەڭشەش كېرەك، بۇ كوددا دەققەت قىلىشقا تېگىشلىكى بەلگىلەنگەن ۋاقىتقا چوقۇم GMT ۋاقىت شەكلىنى قوللىنىش كېرەك. مەسىلەن:

```
<meta http-equiv="Expires" content="Fri,8 November 2014 12:20:00 GMT" >
```

"http-equiv="Pragma بولسا يەرلىك كومپيۇتېرنىڭ تور كۆرگۈسىدە قالدۇقلارنىڭ ساقلىنىپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش رولىغا ئىگە بولۇپ ، بۇ ئىقتىدارى بەلگىلەپ قويۇلسا بەتتىن ئايرىلغاندىن كېيىن تور كۆرگۈ قالدۇقىدىكى مەزكۇر بەتكە ئالاقىدار ئۇچۇرلار ئۆچۈرۈلۈپ كېتىدۇ ، شۇنىڭ بىلەن مەزكۇر ئادرېس قايتا ئېچىلغاندا تور كۆرگۈ مۇلازىمېتىردىكى ئەڭ يېڭى ئۇچۇرلارنى چۈشۈرۈپ كۆرسىتىدۇ. " Content="no-cache بولسا مۇقىم قىممەت بولۇپ بۇ كودقا نىسبەتەن باشقىچە تەڭشەش ئېلىپ بارمايمىز. مەسىلەن :

```
<meta http-equiv="Pragma" content="no-cache" >
<-- مەزكۇر بەتنىڭ ئۇچۇرلىرى تور كۆرگۈدە قالدۇق بولۇپ ساقلانمايدۇ.--!>
```

"http-equiv="set-cookie ئەگەر بۇ قىممەت بەلگىلەپ قويۇلسا ، ۋاقىت توشقاندىن كېيىن مەزكۇر بەتكە ئالاقىدار قالدۇق(تۆۋەندە Cookie دەپ ئېلىنىدۇ) ئۆچۈرۈلۈپ تاشلىنىدۇ. بەلگىلەنگەن ۋاقىت Content نىڭ ئىچىگە يېزىلىشى كېرەك . دەققەت قىلىشقا تېگىشلىكى Content نىڭ ئىچىدە چوقۇم GMT ۋاقىت شەكلى قوللىنىلىشى كېرەك.

```
<meta http-equiv="set-cookie" content="Fri,8 November 2014 12:20:00
GMT" >
<--مەزكۇر بەتتىكى Cookie دا ساقلانغان ئۇچۇرلارنىڭ ھەممىسى بەلگىلەنگەن ۋاقىت توشقاندا تور
```

كۆرگۈدىن ئۆچۈرۈپ تاشلىنىدۇ.--!>

http-equiv="window-target" نىڭ رولى بولسا كۆزنەكنىڭ كۆرۈنۈشىنى تەڭشەش بولۇپ ، مەجبۇرى ھالدا مەزكۇر بەتنى ئايرىم كۆزنەكتە كۆرسىتىش رولىغا ئىگە ، Content نىڭ ئىچىگە «_top» دىن باشقا يەنە«_self, _parent, _blank » قاتارلىق خاسلىقلارنى تولدۇرۇشقىمۇ بولىدۇ. ئوخشىمىغان پارامېتىرلارنى بېرىش ئارقىلىق كۆزنەكنىڭ قانداق شەكىلدە ئېچىلىدىغانلىقىنى بېكىتەلەيمىز. بۇ كودنىڭ ئاساسلىق قوللىنىلىشى بولسا تور بېتىمىزنى باشقىلارنىڭ رامكا ئارقىلىق ئوغرىلىقچە ئۆز بېتىگە قىستۇرۇۋېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش :مەسىلەن :

```
<meta http-equiv="window-target" content="_blank" >
<--مەزكۇر بەتنى  مەجبۇرىي يېڭى كۆزنەكتە ئېچىلىدىغانغا تەڭشەپ بېرىدۇ--!>
```

http-equiv خاسلىقىغا ئالاقىدار نۇرغۇن تۈرلەر ھازىر ئىستېمالدىن قالغان بولۇپ، يۇقىرىقىلارنىڭ ئارىسىدا بىرقانچە تۈر ھازىرقى تور كۆرگۈلەرنىڭ قوللىشىغا ئېرىشەلمەيدۇ ، بۇ تۈرلەرنىڭ ئارىسىدا ھازىرغىچە ئىشلىتىۋاتقى ۋە ئەڭ كۆپ ئىشلىتىدىغىنى Content-Type ۋە Refresh دىن ئىبارەت.

3.3 ئاساسىي خەتكۈچلەر

بىز ئالدىنقى مەزمۇنلاردا خەتكۈچنىڭ نېمە ئىكەنلىكىگە نىسبەتەن چۈشەنچىلەرگە ئىگە بولدۇق شۇنداقلا خەتكۈچنىڭ <> نىڭ ئىچىگە يېزىلىدىغانلىقىنى بىلدۇق، ئەمدى بىز بۇ پاراگرافتا HTML دىكى ئاددىي بولغان ئىككى خەتكۈچ بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز .

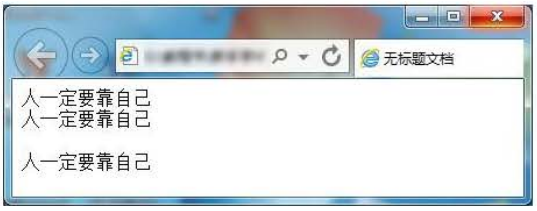
1.3.3 قۇر ئاتلىتىش خەتكۈچى

 خەتكۈچى بولسا قۇر ئاتلىتىش خەتكۈچى بولۇپ،<body> خەتكۈچنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. ئادەتتە ئابزاس ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى قۇر ئاتلىتىشقا ئىشلىتىلىدۇ، قۇر ئاتلىتىلغاندىن كېيىنكى مەزمۇنلار يەنىلا بىر ئابزاس ھېسابلىنىدىغان بولۇپ، بۇ خەتكۈچ پەقەت ۋە پەقەت قۇر ئاتلىتىش رولىغىلا ئىگە.
 بولسا تاق خەتكۈچ شۇنداقلا يەنە قۇرۇق خەتكۈچ بولۇپ، ھېچقانداق خاسلىق ۋە مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ، شۇڭلاشقا
 خەتكۈچىدىن بىر قانچىنى ئۇزلۇكسىز ئۇلاپ ئىشلەتكىلى بولىدۇ.
 خەتكۈچى تاق خەتكۈچ بولغاچقا تاقاش ھاجەتسىز . ئەمما پىروگراممىرلار ئۆزىنىڭ كود يېزىش ئادىتى سەۋەبىدىن
 خەتكۈچىنى ئۆزگەرتىپ
 شەكلىدە يېزىۋالىدۇ. بۇخىل يېزىش ئۇسۇلىمۇ خاتا ئەمەس ئەمما خەتكۈچلەرنى ئۆزگەرتىپ يېزىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

2.3- مىسال:
 خەتكۈچىنىڭ ئەمەلى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى ، ئۇنۇمىنى تېخىمۇ رۇشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئۈچۈن بىر تال
 خەتكۈچ ئىشلىتىلگەن ئورۇن بىلەن ئىككى تال
 خەتكۈچ ئىشلىتىلگەن ئۇنۇم بېرىلدى . مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
人一定要靠自己<br>
人一定要靠自己<br><br>
人一定要靠自己
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججەتنىڭ ئىچىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇم رەسىمى **2.3**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.3- رەسىم.
 خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

2.3.3 ئابزاس ئايرىش بەلگىسى

 بولسا ئابزاس خەتكۈچى بولۇپ، جۈپ خەتكۈچ شۇڭلاشقا ئايرىم هالدا باشلانغان ۋە ئاخىرلاشقان بۆلىكى بولىدۇ. خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇننى تور كۆرگۈ بىر ئابزاس دەپ تونۇيدۇ. خەتكۈچى ئارقىلىق هاسىل قىلغان قۇرلار ئارىسى بىلەن ئىككى دانە
 خەتكۈچىدە هاسىل قىلىنغان قۇر ئارىسىنىڭ تور كۆرگۈدىكى ئۇنۇمى ئوخشاش . پەرقى بولسا
 خەتكۈچىنى تەكرار ئىشلەتكىلى بولىدۇ. ئەمما خەتكۈچىنى ئۇلاپلا تەكرار ئىشلەتكىلى بولمايدۇ .

 خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك :

```
<p>段落内容</p> <!--ئابزاس خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكا قائىدىسى-->
```

يۇقىرىقى كوددىكى بولسا خەتكۈچنىڭ باشلانغانلىقىنى بولسا خەتكۈچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، ئابزاسنىڭ مەزمۇنى بىلەن نىڭ ئارىسىغا كېلىدۇ .

3.3- مىسال: خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى . خەتكۈچنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ، ئابزاس سىرتىغا يەنە بىر بۆلەك مەزمۇن بېرىلدى . مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك:

```
<p>今天不努力工作，</p>
<p>明天努力找工作！</p>
今天不努力工作，<br>
明天努力找工作！
```

يۇقارقى كود HTML هۆججەتنىڭ ئىچىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى 3.3 رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك .

3.3-رەسىم. خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

4.3 گورىزونتال سىزىق خەتكۈچى<hr>

گورىزونتال سىزىق بولسا توربەتنىڭ بەت يۆزىدىكى توغرا سىزىقنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، ئادەتتە ئۇ توغرا سىزىق بەت يۆزىدە ئەسەر تېمىسى بىلەن مەزمۇننى ئايرىش ياكى ئوخشىمىغان تۈردىكى مەھسۇلاتلارنى پەرقلەندۈرۈشتەك ئەھۋاللاردا ئىشلىتىلىدۇ . تۆۋەندە بىز گورىزونتال سىزىقنىڭ خاسلىقلىرىنى مىساللار

ئارقىلىق چۈشىنىپ ئۆتىمىز.

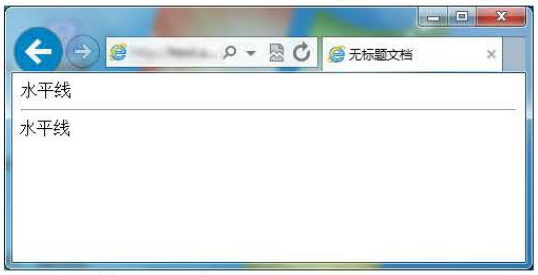
1.4.3 گورىزونتال سىزىق قىستۇرۇش <hr>

<hr> خەتكۈچى توربەتكە گورىزونتال سىزىق سىزىشقا ئىشلىتىلىدۇ ، <hr> خەتكۈچى تاق خەتكۈچ بولۇپ بۇ خەتكۈچنىڭمۇ يېپىلىدىغان ئورنى يوق، ئەمما بۇنىمۇ لايىھەلىگۈچىلەر ئادەتتە <hr /> شەكلىدە يېزىۋالىدۇ.

4.3- مىسال: <hr> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنىڭ تېخىمۇ گەۋدىلىك ئىپادىلىنىشى ئۈچۈن ئاستى ئۇستىگە خەت بېرىلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك:

```
水平线
<hr>          <!-- ئاستى ئۇستىدىكى خەتلەرنى گورىزونتال سىزىق بىلەن ئايرىپ تۇرىدۇ -->
水平线
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **4.3-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.3- رەسىم. <hr> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

2.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ تولۇقىنى كونترول قىلىش size

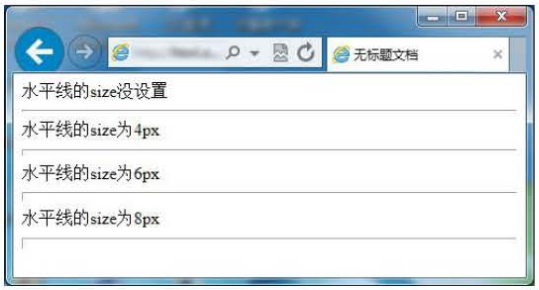
size خاسلىقى بولسا گورىزونتال سىزىقنىڭ تولۇقىنى كونترول قىلىدىغان خاسلىق بولۇپ، size خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ئەھۋال ئاستىدا سىزىقنىڭ تولۇقى 2px بولىدۇ.

5.3- مىسال: <hr>خەتكۈچىنىڭ size خاسلىقىنى تەڭشەپ باقايلى. مىسالنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن size قىممىتى بىرقانچە خىل ئۆزگەرتىپ بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
水平线的 size 没设置
<hr>
水平线的 size 为 4px
<hr size="4px" >
水平线的 size 为 6px
<hr size="6px" >
水平线的 size 为 8px
<hr size="8px" >
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **5.3-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.3-رەسىم. Size خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمى

3.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ ئۇزۇنلۇقى width

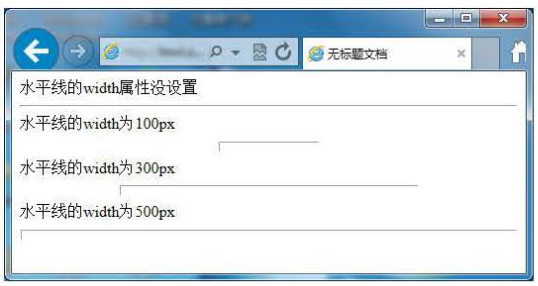
Width خاسلىقى گورىزونتال سىزىقنىڭ كەڭلىكىنى كونترول قىلىش رولىغا ئىگە بولۇپ ، width خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ئەھۋال ئاستىدا ، قىممىتى **100%** بولىدۇ.

6.3- مىسال: <hr> خەتكۈچىنىڭ width خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنىڭ روشەن ئىپادىلىنىشى ئۈچۈن width نىڭ بىرقانچە خىل قىممەتتىكى سىلىشتۇرمىسى بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك:

```
水平线的 width 属性没设置
<hr>
水平线的 width 为 100px
<hr size="8px" width="100px;" >
水平线的 width 为 300px
<hr size="8px" width="300px;" >
水平线的 width 为 500px
<hr size="8px" width="500px;" >
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **6.3**- رەسىمدىكىدەك كۆرسىتىلگەندەك.

6.3-رەسىم. Width خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمى

4.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ ئورنىنى بېكىتىش خاسلىقى align

align خاسلىقى گورىزونتال سىزىقنىڭ ئېكرانىدىكى كۆرۈنۈش ئورنىنى بېكىتىدىغان بولۇپ، align خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ئەھۋال ئاستىدا گورىزىنتال سىزىق بەتنىڭ ئوتتۇرىدا كۆرۈنىدۇ. align خاسلىقىنىڭ ئۈچ خىل قىممىتى بار بولۇپ، ئۇلار ئايرىم - ئايرىم ھالدا: left يەنى سول ، center يەنى ئوتتۇرا ۋە right

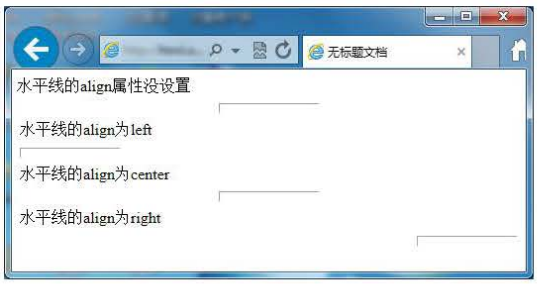
يەنى ئوگدىن ئىبارەت.

7.3- مىسال: <hr> خەتكۈچىنىڭ توغرىلىنىش ھالىتىنى تەڭشەپ باقايلى. توغرىلىنىش ھالىتىنىڭ تېخىمۇ روشەن ئىپادىلىنىشى ئۈچۈن ئۇچ خىل قىممەتنىڭ ھەممىسى بىر بەتتە بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
水平线的 align 属性没设置
<hr size="8px" width="100px;" >
水平线的 align 为 left
<hr size="8px" width="100px;" align="left" >
水平线的 align 为 center
<hr size="8px" width="100px;" align="center" >
水平线的 align 为 right
<hr size="8px" width="100px;" align="right" >
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۈنۈمى **7.3**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.3-رەسىم. گورىزونتال سىزىقنىڭ ئورنىنى بېكىتىش

5.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ رەڭگىنى تەڭشەش خاسلىقى color

color خاسلىقى بولسا <hr> خەتكۈچىنىڭ رەڭ خاسلىقى بولۇپ ، color خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ئەھۋال ئاستىدا، گورىزونتال سىزىقنىڭ رەڭگىنىڭ ئىپادىلەيدىغان قىممىتى #ACA889 بولىدۇ. color خاسلىقى رەڭ تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، بىز ئالدىنقى بابتا ئۆگەنگەن قائىدە بويىچە رەڭ قىممىتى ھاسىل قىلىپ بېرىمىز.

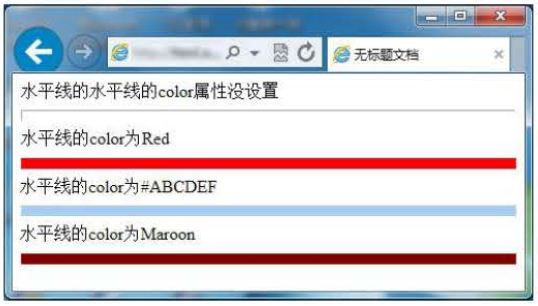
8.3-مىسال:<hr> خەتكۈچىنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىپ كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنىڭ تېخىمۇ روشەن ئىپادىلىنىشى ئۈچۈن بىرقانچە خىل رەڭدە سىلىشتۇرۇپ بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
水平线的 color 属性没设置
<hr size="8px" >
水平线的 color 为 Red
<hr size="8px" color="Red" >
水平线的 color 为#ABCDEF
<hr size="8px" color="#ABCDEF" >
水平线的 color 为 Maroon
```

```
<hr size="8px" color="Maroon" >
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **8.3**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.3-رەسىم. گورىزونتال سىزىقنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىش

6.4.3 گورىزونتال سىزىقنىڭ سايە خاسلىقى noshade

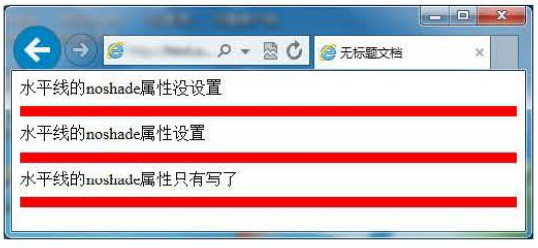
noshade خاسلىقى گورىزونتال سىزىقنىڭ سايىسىنى يوقىتىش خاسلىقى بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ قىممىتىمۇ noshade بولىدۇ، بۇ خاسلىقنى ئىشلەتكەندە بۇ خاسلىققا ھېچقانداق قىممەت بەلگىلىمىسەڭ ياكى بۇ خاسلىقنى يازمىساق گورىزونتال سىزىقنىڭ سايىسى بار ھالەتتە بولىدۇ. بۇ خاسلىق يېزىلغان بولسا ياكى قىممىتى noshade ھالەتكە توغرىلانغان بولسا گورىزونتال سىزىقنىڭ سايىسى يوق ھالەتتە بولىدۇ.

9.3- مىسال: گورىزونتال سىزىقنىڭ سايىسىنى تەڭشەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. گورىزونتال سىزىقنىڭ سايىسىنى تەڭشەش خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن سىزىق 8px ھالەتتە ئېلىنىپ قىزىل رەڭ بېرىلدى ۋە سايە بار ۋە سايە يوق ئىككى خىل ھالەت سېلىشتۇرۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
水平线的 noshade 属性没设置
<hr size="8px" color="red" >
水平线的 noshade 属性设置
<hr size="8px" color="red" noshade="noshade" >
水平线的 noshade 属性只有写了
<hr size="8px" color="red" noshade>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججەتتىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **9.3**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.3-رەسىم. گورىزونتال سىزىقنىڭ سايە ئۇنۇمى

5.3 ئىزاھات خەتكۈچى <-- --!>

<-- --!> بولسا كودنى يوشۇرۇش ۋە كودنىڭ ئىجرا بولۇشىنى چەكلەش رولىغا ئىگە بولۇپ، بۇ خەتكۈچ ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇن پىروگراما ئىجرا بولغاندا بەت يۈزىدە كۆرۈنمەيدۇ، بۇ خەتكۈچنى توربەت لايىھەلىگۈچىلەر ئادەتتە يازغان كودنىڭ مۇھىم جايلىرىنى ئىزاھلاشقا ئىشلىتىدۇ. پىروگراما يېزىش جەريانىدا مۇھىم نۇقتىلارنى ئىزاھلاش ئىنتايىن ياخشى بولغان كود يېزىش ئادىتى بولۇپ ، كود ئىچىدىكى مۇھىم ، مۇرەككەپ ياكى ئۇزۇن مەزگىلدىن كېيىن ئۇنتۇلۇپ قېلىش ئېھتىماللىقى بولغان جايلارنى <-- --!> شەكلىدە ئىزاھلاپ ماڭسا كېيىن پىروگراممىنى ئەلالاشتۇرۇشقا توغرا كەلگەندە ئىزاھاتقا قاراپ ئاسان ئەسلىيەلەيمىز. ئىزاھات خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك .

```
<-- ئىزاھات خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق قائىدىسى --!>    <-- 注释内容 --!>
```

10.3ـمىسال: كودقا ئىزاھات يېزىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى، خەتكۈچنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن خەتكۈچتىن بىر قانچىسى بېرىلدى ۋە باشقا مەزمۇنلار بىلەن ئارىلاش بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك:

```
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>   <!-- 这是文件标题-->
<head>
<body>
<!-- 水平线的 noshade 属性的实验开始 -->
水平线的 noshade 属性没设置
<hr size="8px" color="red">
水平线的 noshade 属性设置
<hr size="8px" color="red" noshade="noshade">
水平线的 noshade 属性只有写了
<hr size="8px" color="red" noshade>
<!-- 水平线的 noshade 属性的实验结束-->
</body>
</html>
```

بۇ كوددىكى <-- --!> بولسا مۇكەممەل بىر خەتكۈچ بولۇپ، --!> بولسا خەتكۈچنىڭ باشلانغىنىنى ، <-- بولسا خەتكۈچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقى بىلدۈرىدۇ. «!» بەلگىسى ئىزاھات خەتكۈچنىڭ ئېچىلغان تەرىپىدە يەنى سول تەرەپىدە بار ئەمما ئوڭ تەرەپتىدە يوق. Dreamweaver غا ئوخشاش مەخسۇس كود يېزىش يۇمشاق دېتاللىرىنىڭ كود يېزىش كۆزنىكىدە ئىزاھات مەزمۇنى كۈلرەڭ ھالەتتە كۆرۈنىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **10.3**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.3-رەسىم. ئىزاھات خەتكۈچىنىڭ بەت ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

ئىزاھاتقا ئايلاندۇرىۋىتىلگەن مەزمۇن پىروگراما ئىجرا بولغاندا بەت يۈزىدە كۆرۈنمەيدۇ، ئەمما بەت يۈزىدە مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىپ كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «ئەسلى ھۆججەتنى كۆرۈش» (查看源文件) دېگەن تۇرنى چەكسەك پىروگراممىنىڭ ئەسلى كودىدا كۆرۈنىدۇ. ئۇنۇمى **11.3**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك .

11.3-رەسىم. ئىزاھات خەتكۈچىنىڭ ئەسلى كود ھالەتتىكى ئۇنۇمى

6.3 توربەتنىڭ تەگلىك رەڭگى bgcolor

bgcolor خاسلىقى بولسا تەگلىك رەڭگىنى كونترول قىلىش رولىغا ئىگە بولۇپ، مەزكۇر خاسلىققا ئىگە ھەرقانداق خەتكۈچنىڭ ئىچىگە يېزىلسا شۇ خەتكۈچنىڭ تەگلىك رەڭگىنى ئۆزگەرتىدۇ.

بۇ خاسلىقنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<x bgcolor="#xxxxxx"> <!-- خەتكۈچ x نىڭ تەگلىك رەڭگىنى ئۆزگەرتىش -->
```

يۇقىرىقى مىسالدىكى x بولسا بىز بەگلىكىنى ئۆزگەرتمەكچى بولغان خەتكۈچنى كۆرسىتىدۇ، "#xxxxxx" بولسا ئۆزگەرتمەكچى بولغان رەڭنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ بۇ يەرگە بىز ئالدىنقى بابتا ئۆگەنگەن رەڭنىڭ ئىسمى ياكى **16**لىك سىستېمىدىكى قىممىتى كېلىدۇ . ئەگەر رەڭ قىممىتىگە رەڭنىڭ **16** لىك سىستېمىدىكى قىممىتى كەلسە «#» بەلگىسى چوقۇم قويۇلۇشى كېرەك. ئەگەر رەڭنىڭ ئىسمى كەلسە «#» بەلگىسى قويۇلماسلىقى كېرەك.

11.3- مىسال: bgcolorخاسلىقى ئارقىلىق بەتنىڭ تەگلىك رەڭگىنى ئۆزگەرتىپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن، قارا رەڭلىك گورىزونتال سىزىقتىن بىرى سىلىشتۇرما قىلىندى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<body bgcolor="yellow">   <-- تەگلىك رەڭگىنى ئۆزگەرتىش بۆلىكى -->
使用背景颜色
<hr size="8px" color="black"> <--سىلىشتۇرما سىزىق -->
```

يۇقارقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **12.3**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.3-رەسىم. تەگلىك رەڭگى خاسلىقىنىڭ ئۈنۈمى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ باب ئارقىلىق HTML توربەتنىڭ ئاساسي قۇرۇلمىسى، ئۇستى قىسىم ئۇچۇر خەتكۈچلىرى ۋە بىرقىسىم ئاساسي گەۋدە خەتكۈچلىرىنى ئۆگىنىپ HTML تىلىنىڭ گىراماتىكىسى ھەققىدىكى بىلىملىرىمىزنى ئەملىيەتتىن ئۆتكۈزۈش ۋە پۇختىلاش بىلەن بىرگە ئەمەلي كود يېزىش باسقۇچىغا قەدەم قويدۇق.

كۆنۈكمە

1. HTML توربەتنىڭ ئاساسي قۇرۇلمىسىنى يېزىپ چىقىڭ.
2. توربەتنىڭ مەزمۇنىنى ۋە ھەرپ بەلگە تىزمىسىنىڭ كود شەكلىنى ئەسكەرتىش كودىنى يېزىپ بېقىڭ.
3. توربەتنى 3 سېكۇنتتىن كېيىن بەيدۇ توربىغا ئالمىشىدىغان قىلىپ يېزىپ چىقىڭ.
4. گورىزونتال سىزىق خەتكۈچىنىڭ خاسلىقلىرىنى ئېيتىپ بېرىڭ.
5. يۇقىرىدا يازغان كودلىرىڭىزغا ئىزاھات يېزىڭ.

4.باب خەت نۇسخىسى

خەت توربەتنى تۈزىدىغان ۋە توربەتنى ئىپادىلەپ بېرىدىغان ئاساسلىق ئىلمىنىت، ئۇ توربەتنى زىيارەت قىلغۇچىلارغا تور بېكەت ئىپادىلىمەكچى بولغان ئۇچۇرلارنى يەتكۈزۈپ بېرىشتە ئىنتايىن مۇھىم رول ئويناىدۇ. خەت نۇسخىسى بولسا خەتنىڭ بېزىكى بولۇپ، ئادەتتە توربەت لايىھەلىگۈچىلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىغا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدۇ. شۇڭلاشقا بىز بۇ بابتا توربەتتىكى خەتلەرنى بېزەشكە ئالاقىدار مەزمۇنلارنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- تېما خەت نۇسخىسى
- <font> خەتكۈچى
- كۆپ ئىشلىتىلىدىغان يېزىق فورمات خەتكۈچلىرى
- فىزىكىلىق خەت نۇسخىلىرى
- لوگىكىلىق خەت نۇسخىلىرى ۋە بىر قىسىم ئالاھىدە بەلگىلەر

1.4 تېما خەتكۈچى <Header>

تېما بولسا مەزمۇننىڭ ئاددىيلاشتۇرۇلغىنى. تېما ئارقىلىق مەزمۇننىڭ مۇھىم نۇقتىلىرىنى چۈشەنگىلى بولىدۇ. تېما بولغان ئىكەن ئۇنىڭمۇ ئۆزىگە چۈشلۈق بېزىكى بولىدۇ. بىز تۆۋەندە تېما خەتكۈچى<Header> ئىچىدىكى <h> ۋە <hn> بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.1.4 <h>خەتكۈچىنىڭ ئىشلىتىلىشى

تېما خەتكۈچى <h> نىڭ ئاساسلىق رولى تېما بىلەن مەزمۇننى پەرقلەندۈرۈش بولۇپ، تېما بىلەن مەزمۇننى تېخىمۇ ئېنىق ئايرىپ ئىپادىلەش رولىغا ئىگە.<h> خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ <body> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ.

<h> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<h#>...</h#>                    <-- تېما خەتكۈچى --!>
```

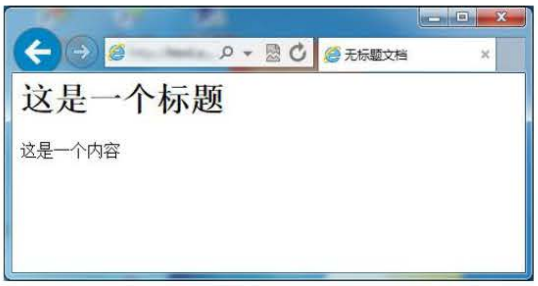
يۇقارقى كودىدىكى <h> بولسا خەتكۈچىنىڭ باشلانغىنىنى </h> بولسا خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. «#» بولسا 1 دىن باشلاپ 6 گىچە قىممەت ئالىدىغان بولۇپ <h> خەتكۈچىنىڭ پەقەت ئالتە خىللا ئۇسلۇبى بار ، ئەگەر ھەر بىر تېمىدا ئوخشاش ئۇنۇمگە ئېرىشمەكچى بولساق ئوخشاش ئۇسلۇبنى تەكرار ئىشلەتسەك بولىدۇ.

1.4 ـ مىسال: تېما خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمىنى سىناپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن تېما ئۇنۇمى بېرىلمىگەن خەت بىلەن بىرگە بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<h1>这是一个标题</h1>      <--تېما خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان خەت --!>
这是一个内容                <-- تېما خەتكۈچى بېرىلمىگەن خەت--!>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **1.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

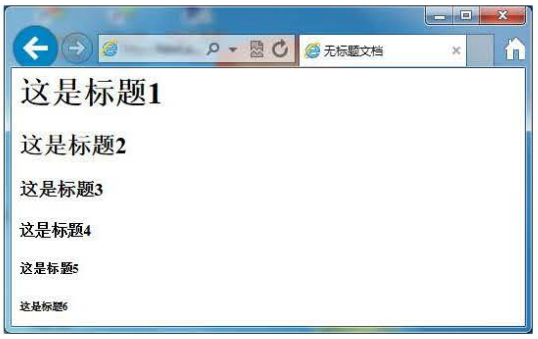
1.4-رەسىم. تېما خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمىنى سىناپ بېقىش

2.4-مىسال:ھەرخىل تېما خەتكۇچلىرىنىڭ ئۇنۇمىنى سېلىشتۇرۇپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<h1>这是标题 1</h1>          <!-- بۇ بولسا بىرىنچى تېما -->
<h2>这是标题 2</h2>          <!-- بۇ بولسا ئىككىنچى تېما -->
<h3>这是标题 3</h3>          <!-- بۇ بولسا ئۈچىنچى تېما -->
<h4>这是标题 4</h4>          <!-- بۇ بولسا تۆتىنچى تېما -->
<h5>这是标题 5</h5>          <!-- بۇ بولسا بەشىنچى تېما -->
<h6>这是标题 6</h6>          <!-- بۇ بولسا ئالتىنچى تېما -->
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **2.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.4-رەسىم. ھەرخىل تېما خەتكۇچلىرىنىڭ سېلىشتۇرمىسى

2.1.4 <hn> خەتكۇچىنىڭ ئىشلىتىلىشى

<hn> مۇ تېما خەتكۇچى بولۇپ، بۇ ئادەتتە قارا خەتلىك تېما خەتكۇچى دېيىلىدۇ، بۇ خەتكۇچىنىڭ ئىجرا بولغاندا ئاپتوماتىك ھالدا بىر خەتتىن بوشلۇق تاشلىنىپ قالغاندىن باشقا ھېچقانداق ئالاھىدە ئۇنۇمى يوق. شۇڭلاشقا ئادەتتە ئاساسەن ئىشلىتىلمەيدۇ. بۇ خەتكۇچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<hn>这是黑体字标记的标题</hn>          <!-- بۇ بولسا قارا خەتلىك تېما -->
```

يۇقارقى كوددىكى <hn> بولسا خەتكۇچنىڭ باشلانغىنىنى </hn> بولسا خەتكۇچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

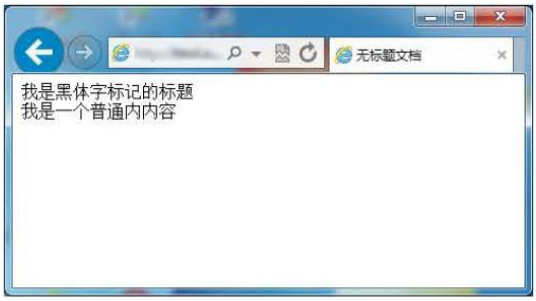
3.4- مىسال: <hn> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمىنى سېلىشتۇرۇپ باقايلى، ئۇنۇمىنى سېلىشتۇرۇپ بېقىش

ئۇچۇن قۇر ئاتلىتىش بەلگىسى قوشۇلدى ۋە ئادەتتىكى خەت بىلەن بىرگە بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<hn>我是黑体字标记的标题</hn><br>    <!--بۇ بولسا قارا خەتلىك تېما-->
我是一个普通内内容                    <!--سىلىشتۇرۇش ئۇچۇن بېرىلگەن مەزمۇن-->
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **3.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

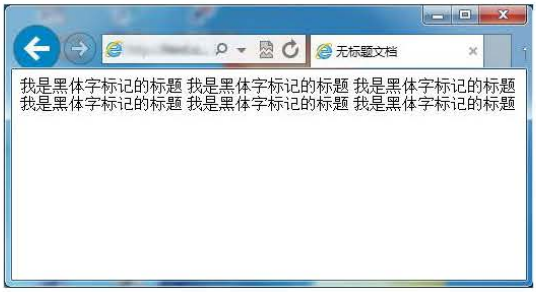
3.4-رەسىم. <hn> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى

4.4- مىسال: <hn> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. بوشلۇق قالدۇرۇلغان ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۇن مەزمۇن تەكرار بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<hn>我是黑体字标记的标题</hn>    <!--بۇ بولسا قارا خەتلىك تېما-->
<hn>我是黑体字标记的标题</hn>    <!--بۇ بولسا قارا خەتلىك تېما-->
<hn>我是黑体字标记的标题</hn>    <!--بۇ بولسا قارا خەتلىك تېما-->
<hn>我是黑体字标记的标题</hn>    <!--بۇ بولسا قارا خەتلىك تېما-->
<hn>我是黑体字标记的标题</hn>    <!--بۇ بولسا قارا خەتلىك تېما-->
<hn>我是黑体字标记的标题</hn>    <!--بۇ بولسا قارا خەتلىك تېما-->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **4.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.4-رەسىم. <hn> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى

ئادەتتە تېما خەتكۇچى<h> ئارقىلىق تېمىنى گەۋدىلەندۈرۈشكە توغرا كەلسە توربەت لايىھەلىگۈچىلەر كۆپىنچە ئالدىنقى ئالتە خەتكۇچنى ئىشلىتىدۇ.

2.4 <font> خەتكۇچى

<font> خەتكۇچى تور كۆرگۈگە خەتنىڭ چوڭ كىچىكلىكى، خەتنىڭ نۇسخىسى ۋە خەتنىڭ رەڭگىنى بىلدۈرۈپ بېرىدىغان خەتكۇچ بولۇپ، نۆۋەتتە XHTML نىڭ يېڭى نۇسخىلىرى <font> خەتكۇچىنى

قوللىمايدۇ. HTML4.01 دىن كېيىنكى نۇسخىلىرىدا <font> خەتكۈچى چىقىرىۋېتىلگەن بىراق ھازىرمۇ نۇرغۇن لايىھەلىگۈچىلەر <font> خەتكۈچىنى ئىشلىتىۋاتىدۇ. گەرچە بىز بۇ بابتا <font> خەتكۈچى بىلەن تونۇشۇپ ئۆتسەكمۇ بۇنىڭدىن كېيىن <font> خەتكۈچىنى ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

<font> خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ، بۇ خەتكۈچنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font>...</font>  <!-- خەت نۇسخا خەتكۈچى -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى خەتكۈچنىڭ باشلانغانلىقىنى بولسا خەتكۈچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، ئۇسلۇب بېرىلمەكچى بولغان مەزمۇن بۇ ئىككى خەتكۈچنىڭ ئارىسىغا يېزىلىدۇ. <font> خەتكۈچىگە ھېچقانداق ئۇسلۇب بېرىلمىگەن ئەھۋال ئاستىدا خەتنىڭ كۆرۈنۈش ئۇسلۇبىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش ھاسىل بولمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خەتكۈچنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلىگە قارىتا ھېچقانداق مىسال بېرىلمىدى.

1.2.4 خەتنىڭ چوڭلۇقى خاسلىقى size

size خاسلىقى بولسا خەتنىڭ چوڭلۇقىنى بەلگىلەيدىغان خاسلىق بولۇپ <font> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. خەتلەرنى ئوخشىمىغان چوڭلۇقتا كۆرسىتىش ئارقىلىق مەزمۇن ئىپادىلىنىشىنىڭ كۆركەم بولۇشىغا ياردەم بېرىدۇ. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font size=#>...</font>  <!-- خەت چوڭلۇقىنى بەلگىلەيدۇ -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسى **1** دىن **7** گىچە قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، size خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ۋاقىتتىكى قىممىتى **3** بولىدۇ. **7** بولسا <font> خەتكۈچىنىڭ ئەڭ چوڭ قىممىتى. قىممەت كىچىكلىگەنسىرى خەتمۇ شۇنچە كىچىكلەيدۇ.

5.4-مىسال:size خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى سىلىشتۇرۇپ كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن قۇر ئاتلىتىش خەتكۈچى قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font size=1>这是 font 字体标签</font><br> <!-- بىرىنچى نومۇرلۇق خەت -->
<font size=2>这是 font 字体标签</font><br> <!-- ئىككىنچى نومۇرلۇق خەت -->
<font size=3>这是 font 字体标签</font><br> <!-- ئۈچىنچى نومۇرلۇق خەت -->
<font size=4>这是 font 字体标签</font><br> <!-- تۆتىنچى نومۇرلۇق خەت -->
<font size=5>这是 font 字体标签</font><br> <!-- بەشىنچى نومۇرلۇق خەت -->
<font size=6>这是 font 字体标签</font><br> <!-- ئالتىنچى نومۇرلۇق خەت -->
<font size=7>这是 font 字体标签</font><br> <!-- يەتتىنچى نومۇرلۇق خەت -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **5.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.4-رەسىم. size خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى سىنىشتۇرۇپ بېقىش

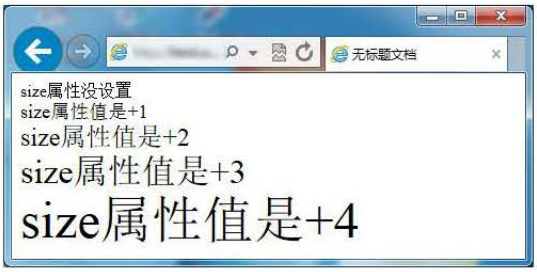
size خاسلىقى يەنە يۇقىرىدا دېيىلگەندەك بىۋاستە پۈتۈن سان تىپلىق قىممەت ئالغاندىن باشقا يەنە «+1،+2،+3،+4» قاتارلىق قىممەتلەرنىمۇ ئالالايدىغان بولۇپ، بۇخىل قىممەت يوللاش شەكلىنىڭ ئىپادىلەيدىغىنى size خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتىگە يەنى size خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ۋاقىتتىكى قىممىتىگە يۇقىرىقى قىممەتلەرنى قوشۇپ بەرگەنگە باراۋەر بولۇپ.<font> خەتكۇچىنىڭ size خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ۋاقىتتىكى قىممىتى 3 شۇڭلاشقا ئەگەر نۆۋەتتىكى قىممىتى size=+1 بولسا بۇ خەتنىڭ نومۇرى size=4 بىلەن ئوخشاش بولىدۇ.

6.4-مىسال: size خاسلىقىغا «+» بەلگىسىنى قوشۇپ قىممەت يوللاپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئارىسىغا قۇر ئاتلىتىش خەتكۇچى قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك:

```
<font>size 属性没设置</font><br>
<font size=+1>size 属性值是+1</font><br>
<font size=+2>size 属性值是+2</font><br>
<font size=+3>size 属性值是+3</font><br>
<font size=+4>size 属性值是+4</font><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ ،كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **6.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

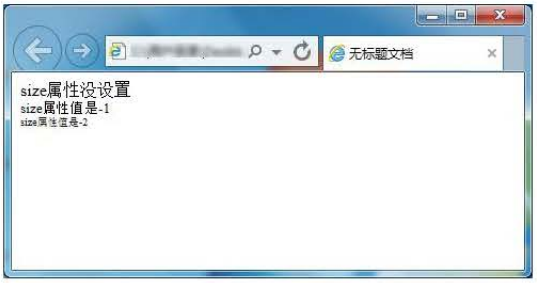
6.4-رەسىم:size خاسلىقىغا «+» بەلگىسىنى قوشۇشۇپ قىممەت يوللاش

7.4-مىسال: size خاسلىقى مەنپىي قىممەت ئالغاندىكى ئۇنۇمىنى سىناپ باقايلى، ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئارىسىغا قۇر ئاتلىتىش خەتكۇچى قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك

```
<font>size 属性没设置</font><br>
<font size=-1>size 属性值是-1</font><br>
<font size=-2>size 属性值是-2</font><br>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **7.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.4-رەسىم. size خاسلىقى مەنپىي قىممەت ئالغاندىكى ئۇنۇمى

2.2.4 خەت نۇسخىسى خاسلىقى face

خەت نۇسخىسى خاسلىقى نۆۋەتتە كۆرۈنگەن <font> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان خەتنىڭ نۇسخىسىنى بەلگىلەيدىغان خاسلىق بولۇپ، بىز بۇ خاسلىق ئارقىلىق نۆۋەتتىكى خەتنىڭ تور كۆرگۈدە قايسى نۇسخىدا كۆرۈنىدىغانلىقىنى بېكىتەلەيمىز. ئەگەر <font> خەتكۈچىدە face خاسلىقى بېكىتەلمىسە خەت تور كۆرگىنىڭ سۈكۈتتىكى ھالىتىدە بەلگىلەنگەن خەت نۇسخىسى بويىچە كۆرۈنىدۇ. بەت يۈزىدە ئوخشىمىغان مەزمۇنلارنىڭ خەت نۇسخىسىنى ئوخشىمىغان شەكىلگە توغرىلاش ئارقىلىق بەت يۈزىنىڭ كۆركەملىكىنى ئاشۇرغىلى شۇنداقلا بەت يۈزىدىكى مەزمۇنلارنىڭ بۆلەكلىرىنى ئەسكەرتكىلى بولىدۇ.

face خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="#">...</font>          <!--خەت نۇسخىسىنى بېكىتىش -->
```

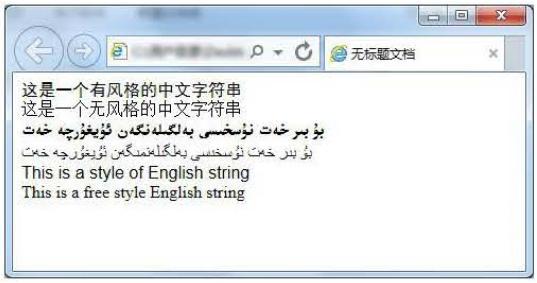
يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا خەت نۇسخىسىنىڭ ئىسمى كېلىدۇ. بىر خەتكە بىر ياكى بىرقانچە دانە خەت نۇسخىسى كەلسە بولۇۋېرىدۇ. ئەگەر بىز بەلگىلىگەن خەت نۇسخىسى بىردىن كۆپ بولسا، ھەر ئىككى خەت نۇسخىسى ئىسمىنىڭ ئارىسىغا بىردانە ئىنگلىزچە «,» قويۇلىدۇ. بۇنداق بولغاندا توربەت ئىجرا قىلىنغان كومپيۇتېردا شۇ خەت نۇسخىلىرىدىن قايسىسى بار بولسا شۇ نۇسخىدا كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئەگەر بىز بەلگىلىگەن بارلىق خەت نۇسخىلىرى بار بولسا بىز بەلگىلەپ بەرگەن بىرىنچى خەت نۇسخىسىدا كۆرۈنىدۇ.

8.4- مىسال:<font> خەتكۈچىگە خەت نۇسخىسى بەلگىلەپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئارىسىغا قۇر ئاتلىتىش خەتكۈچى قوشۇلدى ۋە بىر قانچە تۈرلۈك يېزىق بىرگە بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="黑体">这是一个有风格的中文字符串</font><br>
<font>这是一个无风格的中文字符串</font><br>
<font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بىر خەت نۇسخىسى بەلگىلەنگەن ئۇيغۇرچە خەت
</font><br>
<font>بۇ بىر خەت نۇسخىسى بەلگىلەنمىگەن ئۇيغۇرچە خەت</font><br>
<font face="Arial,Times New Roman">This is a style of English
string</font><br>
<font>This is a free style English string </font><br>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **8.4-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.4-رەسىم. <font> خەتكۈچىگە خەت نۇسخىسى بەلگىلەش

ئادەتتە توربەتلەردە خەنزۇچە خەتكە «宋体» ۋە «黑体» خەت نۇسخىسى ئىشلىتىلىدۇ، ئىنگلىزچىگە

«Times New Roman Arial,» خەت نۇسخىسى ئىشلىتىلىدۇ، ئۇيغۇرچىغا «Ukij Tuz Tom» خەت نۇسخىسى ئىشلىتىلىدۇ. كۆپىنچە ئەھۋالدا خەنزۇچە ۋە ئىنگلىزچە خەتلەرگە خەت نۇسخىسى بەلگىلەنمەيدۇ بولىدۇ.

3.2.4 خەت رەڭگى خاسلىقى color

color خاسلىقى نۆۋەتتىكى font خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان خەتنىڭ رەڭگىنى بەلگىلەيدىغان خاسلىق بولۇپ، بۇ خاسلىق ئارقىلىق مەزكۇر خەتكۈچ ئىچىدىكى خەتنىڭ تور كۆرگۈدە قايسى رەڭدە كۆرۈنىدىغانلىقىنى بەلگىلىيەلەيمىز.

بۇ خاسلىقنىڭ قىممەت ئېلىش شەكلىمۇ بارلىق باشقا رەڭ خاسلىقلىرىنىڭ قىممەت ئېلىش شەكلىگە ئوخشاش بولۇپ قىممىتى رەڭنىڭ 16لىك سىستېمىدىكى قىممىتى ياكى رەڭنىڭ ئىسمى بولىدۇ.

Color خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font color="#">...</font>      <!--خەتنىڭ رەڭگىنى بېكىتىش-->
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا رەڭنىڭ ئون ئالتىلىك سىستېمىدىكى قىممىتى ياكى رەڭنىڭ ئىسمى يېزىلىدۇ.

9.4-مىسال: font خەتكۈچىدە خەتنىڭ رەڭگىنى بەلگىلەپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئارىسىغا قۇر ئاتلىتىش بەلگىسى قوشۇلدى ۋە بىر قانچە خىل رەڭ ئارىلاش بېرىلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font color="#FF0000">我是红色的文字</font><br /><!-- خەت رەڭگىنى قىزىل
رەڭگە ئۆزگەرتىدۇ -->
<font color="#00FF00">我是绿色的文字</font><br /><!-- خەت رەڭگىنى يېشىل
رەڭگە ئۆزگەرتىدۇ -->
<font color="#0000FF">我是蓝色的文字</font><br /><!-- خەت رەڭگىنى كۆك
رەڭگە ئۆزگەرتىدۇ -->
<font color="gray">我是灰色的文字</font><br /><!-- خەت رەڭگىنى كۈلرەڭگە
ئۆزگەرتىدۇ -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **9.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.4-رەسىم. خەت رەڭگىنى بەلگىلەش

3.4 كۆپ ئۇچرايدىغان يېزىق فورمات خەتكۈچلىرى

يېزىق فورماتلىرى بولسا بەت يۈزىدىكى تېكىستنى ئۆلچەملىك خەت - چەك فورماتىغا چۈشۈرۈشكە

ئىشلىتىلىدىغان فورمات خەتكۆچلىرى بولۇپ، ئاساسلىقى توربەت يۈزىدىكى مەزمۇنلارنى خەت ـ چەك ئۆلچىمىگە چۈشۈرۈپ ، بەت يۈزىنى مۇكەممەللىككە ئىگە قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە.

1.3.4 يېزىقنى ئىچىگە سۈرۈش خەتكۆچى <blockquote>

ئىچىگە سۈرۈش خەتكۆچى <blockquote> بەت يۈزىدىكى مەزمۇنلارنى ئىچىگە سۈرۈش رولىغا ئىگە بولۇپ، مەزمۇننىڭ باش قۇرىنىلا سۈرمەستىن بەلكى پۈتۈن مەزمۇننى ئوخشاش ئۆلچەم بويىچە ئوڭ سول ھەر ئىككى تەرىپىدىن ئىچىگە قىسىدۇ. <blockquote> خەتكۆچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<blockquote>...</blockquote>  <!-- مەزمۇننى ئىچىگە سۈرۈش خەتكۆچى -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى <blockquote> بولسا خەتكۆچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </blockquote> بولسا خەتكۆچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ خەتكۆچ HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. ئىشلىتىش ئۇسۇلى ئىنتايىن ئاددىي بولۇپ قىسماقچى بولغان مەزمۇن مەزكۇر خەتكۆچىنىڭ ئارىسىغا يېزىلسىلا ئىشلەۋېرىدۇ.

10.4ـمىسال:<blockquote> خەتكۆچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن مەزمۇننىڭ ئاستى ئۈستىگە سىلىشتۇرما تېكىست بېرىلدى.

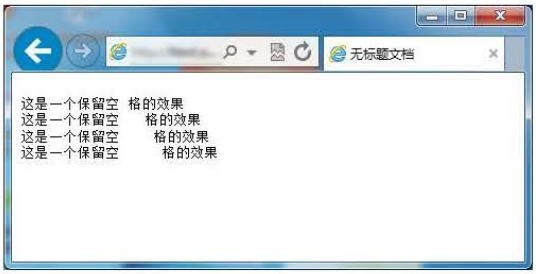
مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!--سىلىشتۇرما تېكىست باشلاندى-->
    这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本
<!-- سىلىشتۇرما تېكىست ئاخىرلاشتى-->
<!-- ئىچىگە سۈرۈلگەن مەزمۇن باشلاندى-->
    <blockquote>这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 这是一个缩进文本 </blockquote>
<!-- ئىچىگە سۈرۈلگەن مەزمۇن ئاخىرلاشتى-->
<!-- سىلىشتۇرما تېكىست باشلاندى-->
    这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本 这是一段普通文本
<!--سىلىشتۇرما تېكىست ئاخىرلاشتى-->
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجىسى **10.4**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

```
<pre>     <!-- خەتكۆچ باشلاندى -->
这是一个保留空 格的效果
这是一个保留空    格的效果
这是一个保留空      格的效果
这是一个保留空        格的效果
</pre>      <!-- خەتكۆچ باشلاندى -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **12.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.4-رەسىم. <pre> خەتكۆچى ئارقىلىق ھاسىل قىلىنغان كۆپ بوشلۇق ئۇنۇمى

3.3.4 ئىچىدىن ئايرىش خەتكۆچى

ئىچىدىن ئايرىش خەتكۆچىنىڭ ئاساسلىق رولى مەزمۇن ئىچىدىكى مەلۇم بۆلەككە سىرتقى مەزمۇندىن مۇستەقىل ھالەتتە فورمات بەلگىلەش بولۇپ ، ئەگەر مەزمۇن ئىچىدىكى مەلۇم بۆلەك خەتكۆچىگە ئېلىنغان بولسىمۇ ئەمما ئايرىم ئۇسلۇب بەلگىلەنمىگەن بولسا، سىرتقى ئوبيېكتنىڭ خاسلىقىنى ئالىدۇ. بۇ خەتكۆچ ئارقىلىق بىرقۇر مەزمۇننى نەچچە پارچىگە بۆلگىلى بولىدۇ. بۇ خەتكۆچنىڭ ئۆزىنىڭ مۇستەقىل خاسلىقى يوق بولۇپ، CSS بىلەن قوشۇپ ئىشلەتسە رولىدىن تېخىمۇ ياخشى پايدىلانغىلى بولىدۇ.

بۇ خەتكۆچنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<span>...</span>  <!-- مەزمۇن ئىچىدىكى بۆلەكنى سىرتقى مەزمۇندىن ئايرىيدۇ -->
```

يۇقارقى كوددىكى بولسا خەتكۆچنىڭ باشلانغانلىقىنى بولسا خەتكۆچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقى بىلدۈرىدۇ. بۇ خەتكۆچ مەزمۇن ئارىسىدا ئايرىم ئۇسلۇب بېرىش زۆرۈر بولغان ئورۇنلاردا ئىشلىتىلىدۇ.

13.4-مىسال: خەتكۆچنىڭ ئىشلىتىش ئۇنۇمىنى سىناپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن خەتكۆچنىڭ كەينىگە سېلىشتۇرما تېكىست بېرىلدى.

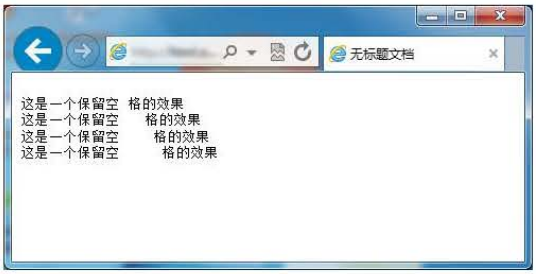
مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
这是内容这是内容<span title="这是内容中裁取的内容">这是内容中裁取的内容
</span>这是内容这这是内是内容
```

يۇقىرىقى كودنىڭ ئاساسلىق ئىقتىدارى مەزمۇن ئىچىدىن خەتكۆچى ئارقىلىق كېسىپ ئالغان مەزمۇنغا نۇر بەلگە توغرىلانغاندا ئىستىرىلكىنىڭ يېنىدا title خاسلىقىغا يېزىلغان مەزمۇننى كۆرسىتىپ بېرىش بولۇپ، بۇ كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ . كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **13.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

```
<pre>     <!-- خەتكۆچ باشلاندى -->
这是一个保留空 格的效果
这是一个保留空    格的效果
这是一个保留空      格的效果
这是一个保留空        格的效果
</pre>      <!-- خەتكۆچ باشلاندى -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **12.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.4-رەسىم. <pre> خەتكۆچى ئارقىلىق ھاسىل قىلىنغان كۆپ بوشلۇق ئۇنۇمى

3.3.4 ئىچىدىن ئايرىش خەتكۆچى

ئىچىدىن ئايرىش خەتكۆچىنىڭ ئاساسلىق رولى مەزمۇن ئىچىدىكى مەلۇم بۆلەككە سىرتقى مەزمۇندىن مۇستەقىل ھالەتتە فورمات بەلگىلەش بولۇپ ، ئەگەر مەزمۇن ئىچىدىكى مەلۇم بۆلەك خەتكۆچىگە ئېلىنغان بولسىمۇ ئەمما ئايرىم ئۇسلۇب بەلگىلەنمىگەن بولسا، سىرتقى ئوبيېكتنىڭ خاسلىقىنى ئالىدۇ. بۇ خەتكۆچ ئارقىلىق بىرقۇر مەزمۇننى نەچچە پارچىگە بۆلگىلى بولىدۇ. بۇ خەتكۆچنىڭ ئۆزىنىڭ مۇستەقىل خاسلىقى يوق بولۇپ، CSS بىلەن قوشۇپ ئىشلەتسە رولىدىن تېخىمۇ ياخشى پايدىلانغىلى بولىدۇ.

بۇ خەتكۆچنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<span>...</span>  <!-- مەزمۇن ئىچىدىكى بۆلەكنى سىرتقى مەزمۇندىن ئايرىيدۇ -->
```

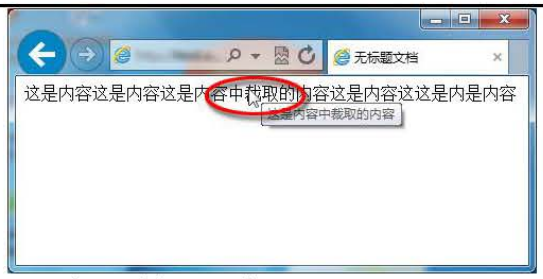
يۇقارقى كوددىكى بولسا خەتكۆچنىڭ باشلانغانلىقىنى بولسا خەتكۆچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقى بىلدۈرىدۇ. بۇ خەتكۆچ مەزمۇن ئارىسىدا ئايرىم ئۇسلۇب بېرىش زۆرۈر بولغان ئورۇنلاردا ئىشلىتىلىدۇ.

13.4-مىسال: خەتكۆچنىڭ ئىشلىتىش ئۇنۇمىنى سىناپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن خەتكۆچنىڭ كەينىگە سېلىشتۇرما تېكىست بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
这是内容这是内容<span title="这是内容中裁取的内容">这是内容中裁取的内容
</span>这是内容这这是内是内容
```

يۇقىرىقى كودنىڭ ئاساسلىق ئىقتىدارى مەزمۇن ئىچىدىن خەتكۆچى ئارقىلىق كېسىپ ئالغان مەزمۇنغا نۇر بەلگە توغرىلانغاندا ئىستىرىلكىنىڭ يېنىدا title خاسلىقىغا يېزىلغان مەزمۇننى كۆرسىتىپ بېرىش بولۇپ، بۇ كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ . كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **13.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.4-رەسىم. خەتكۇچىنىڭ ئىشلىتىش ئۇنۇمى

 خەتكۇچى خېلىلا كەڭ دائىرىدە قوللىنىلىدىغان بولۇپ، بۇ خەتكۇچنى CSS بىلەن قوشۇپ ئىشلەتكەندە تېخىمۇ ياخشى ئۇنۇمگە ئېرىشكىلى بولىدۇ. بۇ ھەقتىكى مەزمۇنلار دەرسلىكىمىزنىڭ داۋامىدا يەنىمۇ تەپسىلىي تونۇشتۇرۇلىدۇ.

4.3.4 يېزىق يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىش خەتكۇچى <bdo>

<bdo> خەتكۇچى خەتنىڭ تور كۆرگۈدىكى كۆرۈنۈش ھالىتىنىڭ يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىش رولىغا بولۇپ، خەتنى ئوڭدىن سولغا ۋە سولدىن ئوڭغا قارىتا ئىككى خىل يۆنىلىشتە يېزىلغان ھالەتكە توغرىلىغىلى بولىدۇ. <bdo> خەتكۇچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<bdo dir="文本方向">...</bdo> <!-- ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇننىڭ يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىدۇ
-->
```

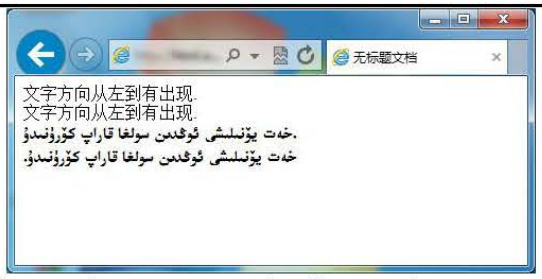
يۇقارقى كوددىكى <bdo> خەتكۇچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </bdo> بولسا خەتكۇچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، <bdo> خەتكۇچىنىڭ« dir » خاسلىقى «rtl» ۋە «ltr» دەپ ئىككى خىل قىممەت ئالىدىغان بولۇپ قىممىتى ltr بولسا خەت يۆنىلىشى سولدىن ئوڭغا قاراپ يېزىلغان ھالەتتە rtl بولسا ئوڭدىن سولغا قاراپ يېزىلغان ھالەتتە دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

14.4- مىسال:<bdo> خەتكۇچى ئارقىلىق خەت يۆنىلىشىنىڭ ئۆزگىرىش ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن خەتنىڭ ئوڭدىن سولغا توغرىلانغان، سولدىن ئوڭغا توغرىلانغان ، ئۇيغۇرچە - خەنزۇچە ۋە <bdo> خەتكۇچى ئىشلىتىلمىگەن شەكلى سېلىشتۇرما قىلىندى. ئۇنۇمنى ئۇيغۇرچە خەتنىڭ ئاخىرىدىكى تىنىچ بەلگىسىگە قارىسىڭىز تېخىمۇ روشەن بىلەلەيمىز.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<bdo dir="ltr">文字方向从左到有出现.</bdo><br>
<!--خەت يۆنىلىشىنى سولدىن ئوڭغا يۆنىلىش بويىچە كۆرسىتىپ بېرىدۇ-->
文字方向从左到有出现.<br>
<!-- خەت يۆنىلىشىنى توغرىلاش خەتكۇچى بېرىلمىگەن ھالىتى -->
<font face="Ukij Tuz tom" size="3"><bdo dir="rtl">خەت يۆنىلىشى ئوڭدىن سولغا.
خەت يۆنىلىشىنى ئوڭدىن سولغا يۆنىلىش بويىچە كۆرسىتىپ بېرىدۇ --></bdo></font><br> <!--قاراپ كۆرۈنىدۇ
<font face="Ukij Tuz tom" size="3">خەت يۆنىلىشى ئوڭدىن سولغا قاراپ.
خەت يۆنىلىشىنى ئوڭدىن سولغا يۆنىلىش بويىچە كۆرسىتىپ بېرىدۇ --></font> <!--كۆرۈنىدۇ
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى<body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **14.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.4-رەسىم. <bdo> خەتكۆچى ئارقىلىق خەت يۆنىلىشىنىڭ ئۆزگىرىش ئۇنۇمى

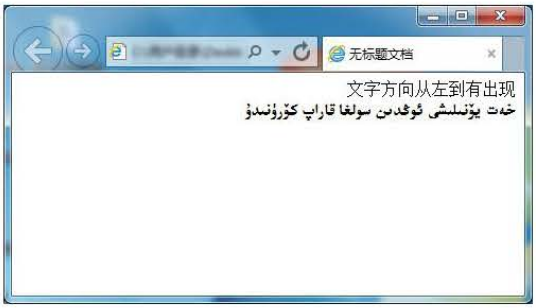
ئادەتتە ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە تور بېكەتلەردە ، بەت يۆزىدىكى يېزىقنى <bdo> خەتكۆچىنىڭ «dir»خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ ئوڭدىن سولغا يۆنىلىشتە كۆرۈنىدىغانغا توغرىلايدۇ. «dir» خاسلىقىنى يەنە HTML ھۆججىتىنىڭ <body> ياكى <html> خەتكۆچىنىڭ خاسلىقىغا يېزىش ئارقىلىق پۈتۈن بىر بەتنىڭ يۆنىلىشىنى ئوڭدىن سولغا توغرىلىغىلى بولىدۇ.

15.4- مىسال: «dir » خاسلىقى ئارقىلىق بەت يۆزىنى ئوڭدىن سولغا توغرىلاپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك

```
<!-- بەت يۆزىنى ئوڭدىن سولغا توغرىلاش        dir="rtl"
```

يۇقىرىقى كود بەت يۆزىدىكى <body> خەتكۆچىنىڭ خاسلىقىغا يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى 15.4- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.4-رەسىم. «dir » خاسلىقى ئارقىلىق بەت يۆزىنى ئوڭدىن سولغا توغرىلاش

4.4 فىزىكىلىق خەت نۇسخىلىرى

فىزىكىلىق خەت نۇسخىسىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى ئاساسلىقى خەتنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈش شەكلى بولۇپ، تور كۆرگۈدە فىزىكىلىق خەت نۇسخا خەتكۆچى ئۇچرىغانلا بولسا مەزمۇننى شۇ خەتكۆچىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

1.4.4 تومىلاشتۇرۇش خەتكۆچى

خەتنى تومىلاشتۇرۇش خەتكۆچىنىڭ ئاساسلىق رولى خەتنىڭ نومۇرىنى ئۆزگەرتمىگەن ئاساستا تومىلاشتۇرۇپ بېرىش بولۇپ، ئاساسلىقى مەزمۇنلار ئىچىدىكى مۇھىم نۇقتىلارنى ئەسكەرتىشكە ئىشلىتىلىدۇ.

تومىلاشتۇرۇش خەتكۆچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!-- ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇننى تومىلاشتۇرۇپ بېرىدۇ        <b>...</b>
```

يۇقىرىقى كوددىكى بولسا تومىلاشتۇرۇش خەتكۆچىنىڭ باشلانغانلىقىنى بولسا تومىلاشتۇرۇش خەتكۆچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقى بىلدۈرىدۇ، مۇشۇ ئىككى خەتكۆچى ئارىسىدىكى مەزمۇن خەتكۆچىنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى مەزمۇنغا قارىغاندا تومراق كۆرۈنىدۇ.

16.4- مىسال: <b> خەتكۇچىنىڭ مەزمۇن ئىچىدىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن خەتكۇچنىڭ ئالدى كەينىگە سىلىشتۇرما مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3> مەزمۇن ئىچىدىكى خەتنى <b>تومراق</b>
كۆرسىتىدۇ</font>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **16.4-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.4-رەسىم. تومىلاشتۇرۇش خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى

2.4.4 خەتنى يانتۇ قىلىش خەتكۇچى <i>

خەتنى يانتۇ قىلىش خەتكۇچى بولسا خەتنىڭ چوگلۇقىغا تەسىر كۆرسەتمىگەن ئاساستا خەتنى بىرئاز يانتۇ قىلىپ بېرىدىغان بولۇپ ، ئادەتتە مەزمۇن ئىچىدىكى ئەسكەرتىشكە تېگىشلىك نۇقتىلارغا زىيارەت قىلغۇچىنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

خەتنى يانتۇ قىلىش خەتكۇچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<i>...</i>    <!-- خەتكۇچ ئىچىگە كەلگەن مەزمۇننى يانتۇراق ھالەتتە كۆرسىتىپ بېرىدۇ --!>
```

17.4- مىسال: <i> خەتكۇچىنىڭ مەزمۇن ئىچىدىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن خەتكۇچنىڭ ئالدى كەينىگە سىلىشتۇرما مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3> مەزمۇن ئىچىدىكى خەتنى <i>يانتۇراق</i>
كۆرسىتىدۇ</font>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **17.4-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

17.4-رەسىم. خەتنى يانتۇ قىلىش خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى

18.4- مىسال: <i> خەتكۇچى بىلەن <b> خەتكۇچىنى بىرگە ئىشلىتىپ خەتنىڭ تۇم ۋە يانتۇ كۆرۈنۈش ئۇنۇمىنى ھاسىل قىلىپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن خەتكۇچنىڭ

ئالدى كەينىگە سېلىشتۇرما مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3>مەزمۇن ئىچىدىكى خەتنى <b><i>توم ھەم يانتۇراق</i></b> كۆرسىتىدۇ</font>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **18.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

18.4-رەسىم. خەتنى توم ھەم يانتۇ ھالەتكە كەلتۈرۈش

3.4.4 ئاستىغا سىزىق چىقىرىش خەتكۇچى <u> ۋە <ins>

ئاستىغا سىزىق چىقىرىش خەتكۇچى بولسا خەتنىڭ شەكلىنى ئۆزگەرتمىگەن ئاساستا خەتنىڭ ئاستىغا بىر تال ئىنچىكە سىزىق چىقىرىپ بېرىدىغان بولۇپ ، خەتنى باشقا خەتلەردىن پەرقلىق كۆرسىتىش رولىغا ئىگە. ئاستىغا سىزىق چىقىرىش خەتكۇچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<u>...</u>        <!-- خەتنىڭ ئاستىغا ئاستى سىزىق چىقىرىدۇ-->
```

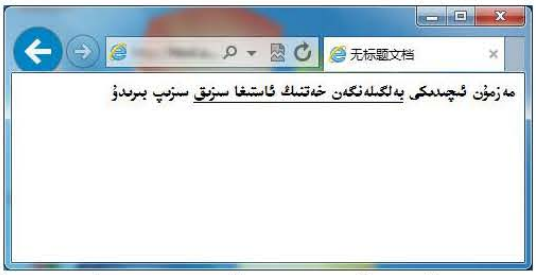
يۇقىرىقى كوددىكى <u> بولسا ئاستىغا سىزىق چىقىرىش خەتكۇچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </u> بولسا ئاستىغا سىزىق چىقىرىش خەتكۇچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. مۇشۇ ئىككى خەتكۇچى ئارىسىدىكى مەزمۇننىڭ ئاستىغا سىزىق تارتىلىدۇ.

19.4- مىسال: ئاستىغا سىزىق تارتىش خەتكۇچى <u> نىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنىڭ تېخىمۇ روشەن ئىپادىلىنىشى ئۈچۈن <u> خەتكۇچىنىڭ ئالدى كەينىگە سېلىشتۇرما تېكىست بېرىلدى .

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3>بەلگىلەنگەن خەتنىڭ ئاستىغا <u> مەزمۇن ئىچىدىكى سىزىق بىرىدۇ</u>سىزىق </font>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجىسى **19.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

19.4-رەسىم. ئاستىغا سىزىق تارتىش خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى

<ins> خەتكۇچىنىڭ رولى، گىراماتىكىسى ۋە ئۇنۇمى <u>خەتكۇچى بىلەن ئوخشاش بولۇپ پەقەت كود ئىچىدىكى ئىنقىلىمىسلا ئوخشىمايدۇ. شۇڭلاشقا <ins> خەتكۇچىگە نىسبەتەن ئالاھىدە ئىزاھات ياكى

ئايرىم مىسال بېرىلمىدى. لايىھەلىگۈچىلەر كود يېزىش جەريانىدا قايسىسىنى ياقتۇرسا شۇنى ئىشلەتسە بولىدۇ.

4.4.4 ئۆچۈرۈش سىزىقى سىزىش خەتكۈچى <del>/<s>/<strike>

ئۆچۈرۈش سىزىقىنى سىزىش خەتكۈچى بولسا بەت يۈزىدىكى مەزمۇنلار ئىچىدىكى مەلۇم بۆلەكنىڭ ئۇنۇمسىز ياكى ئەمەلدىن قالدۇرۇلغانلىقىنى ئەسكەرتىشتە ئىشلىتىلىدىغان خەتكۈچ بولۇپ، خەت يۈزىگە بىر تال سىزىق سىزىۋەتكەندەك ئۇنۇم ھاسىل قىلىدۇ. بۇ خەتكۈچنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

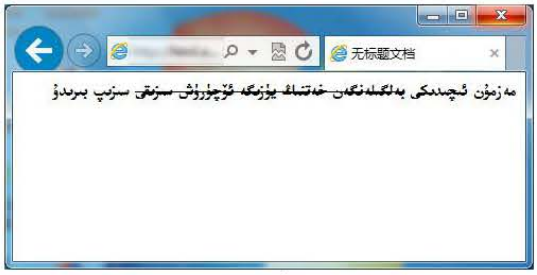
```
<del>...</del>      <!-- خەتكە ئۆچۈرۈش سىزىقى سىزىش خەتكۈچى -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى <del> بولسا ئۆچۈرۈش سىزىقى خەتكۈچنىڭ باشلانغانلىقىنى </del> خەتكۈچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ

20.4-مىسال: مەزمۇن ئىچىگە <del> خەتكۈچى ئارقىلىق ئۆچۈرۈش سىزىقى سىزىپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3>
بەلگىلەنگەن خەتنىڭ <del> مەزمۇن ئىچىدىكى
</font> سىزىپ بىرىدۇ <del>يۈزىگە ئۆچۈرۈش سىزىقى
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **4.20**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

20.4-رەسىم. خەت ئۇستىگە ئۆچۈرۈش سىزىقى سىزىش

<s> ۋە <strike> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمىمۇ <del> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، <strike>بولسا<s> خەتكۈچىنىڭ تولۇق ئاتىلىشى . بۇ ئۇچ خەتكۈچنىڭ ئۇنۇمى ۋە گىراماتىكىلىق قائىدىسىدە ھېچقانداق پەرق يوق ، پەقەت كود ئىچىدىكى ئېنىقلىنىشلا ئوخشىمايدۇ، شۇڭلاشقا <s> ۋە <strike> خەتكۈچىگە قارىتا ئايرىم چۈشەندۈرۈش ياكى مىسال ئېلىنمىدى. لايىھەلىگۈچىلەر كود يېزىش جەريانىدا قايسىسىنى ياقتۇرسا شۇنى ئىشلەتسە بولىدۇ.

5.4.4 يېزىقنى پىرىنتېر ئۇنۇمى ھالىتىدە كۆرسىتىش خەتكۈچى <tt>

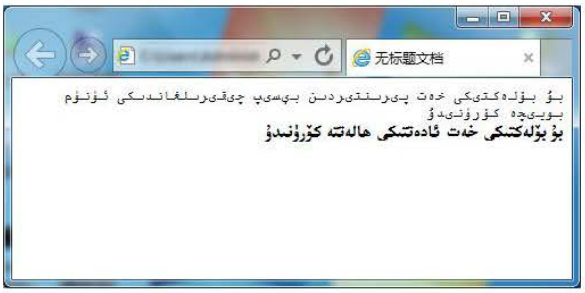
<tt> خەتكۈچى بولسا بەت يۈزىدىكى خەتنى پىرىنتېردىن چىققاندىكى ئۇنۇم بويىچە كۆرسىتىپ بېرىدىغان بولۇپ <tt> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان خەتلەر بەت يۈزىدە كىتاب يۈزىدىكىدەك ھالەتتە كۆرۈنىدۇ. گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<tt>...</tt>      <!-- مەزمۇننى پىرىنتېردىن بېسىلىپ چىققاندىكى ھالەتتە كۆرسىتىدۇ -->
```

21.4- مىسال: پىرىنتېر ئۇنۇمى ھاسىل قىلىش خەتكۈچنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئادەتتىكى خەت سىلىشتۇرما قىلىپ بېرىلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    بۇ بۆلەكتىكى خەت پىرىنتېردىن بېسىپ <font face="Ukij Tuz Tom" size=3> <tt>
چىقىرىلغاندىكى ئۇنۇم بويىچە كۆرۈنىدۇ</tt></font><br>
    بۇ بۆلەكتىكى خەت ئادەتتىكى ھالەتتە <font face="Ukij Tuz Tom" size=3>
كۆرۈنىدۇ</font>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **21.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

21.4-رەسىم. پىرىنتېر ئۇنۇمى خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

مەزكۇر خەتكۈچ HTML يېڭى بارلىققا كەلگەن مەزگىلدىكى يېڭىلىق پىرىنتېر ئاساس قىلىنىپ لايىھەلەنگەن خەتكۈچ بولۇپ نۆۋەتتە بۇ خەتكۈچىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن ئىشلىتىلىش قىممىتى قالمىدى.

6.4.4 دەرىجە كۆرسەتكۈچ خەتكۈچى <sup>

<sup> خەتكۈچى ئادەتتە بەت يۈزىدە دەرىجە كۆرسەتكۈچ بېرىش زۆرۈر بولغان ئورۇنلاردا ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ . مەلۇم بىر ئورۇننىڭ كۆلىمى، ئەنگە ئېلىش ئىلتىماس قىلىنغان ماركا قاتارلىقلارنى ئەسكەرتكەن ۋاقىتتا ئىشلىتىلىدۇ . $120M^2$,XXXX™ بۇنداق ئۇچۇرلارنى WORD ئارقىلىق يېزىپ چىقىش ئىنتايىن ئاسان. ئەمما بەت يۈزىدە بىۋاستە بۇنداق ئىپادىلىگىلى بولمايدۇ، مانا مۇشۇنداق ئۇچۇرلارنى بىز HTML دا <sup> خەتكۈچى ئارقىلىق ئىپادىلەپ چىقىمىز. <sup> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<sup>...</sup>    <!-- دەرىجە كۆرسەتكۈچ خەتكۈچى -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى ^{دەرىجىگە كۆرسەتكۈچى خەتكۈچىنىڭ باشلانغانلىقى} بولسا دەرىجە كۆرسەتكۈچى خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. خەتكۈچ ئىچىگە كەلگەن مەزمۇن باشقا خەتلەرگە قارىغاندا كىچىك ۋە باشقا خەتلەرگە قارىغاندا ئېگىز كۆرۈنىدۇ.

22.4- مىسال: <sup> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. <sup> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن خەتكۈچىنىڭ ئالدى - كەينىگە باشقا مەزمۇنلار قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
لىق <font face="Ukij Tuz Tom" size=3>m<sup>2</sup> مەلۇم ئورۇندىكى <b>50</b>
دۇكان ئىجارىگە بېرىلىدۇ</font>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **22.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

22.4-رەسىم. دەرىجە كۆرسەتكۈچ خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

7.4.4 ئاساس كۆرسەتكۈچى خەتكۈچى <sub>

سانلىق مەلۇماتلارنىڭ ئاساس كۆرسەتكۈچلىرى ئادەتتە ماتېماتىكىلىق ئىپادىلەردە كۆپ ئۇچرايدىغان بولۇپ، ئاساسىي كۆرسەتكۈچ ئادەتتە سانلىق مەلۇماتلارنىڭ ئارقا تەرىپىدە تۆۋەنرەك ۋە كىچىكرەك كۆرۈنىدۇ. بۇ خىل ئۇنۇم ئادەتتە يازمىلاردا كۆپ ئىشلىتىلمەيدۇ، كۆپىنچە بەت يۈزىدە ماتېماتىكىلىق ئىپادىلەرنى يېزىش زۆرۈر بولغاندا ئىشلىتىلىدۇ. <sub> خەتكۈچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۆەندىكىدەك.

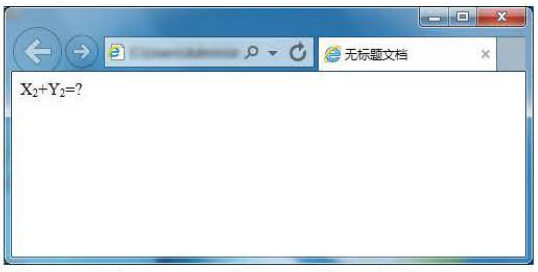
```
<sub>...</sub>  <!-- ئاساس كۆرسەتكۈچى خەتكۈچى -->
```

يۇقارقى كوددىكى _{بولسا ئاساسىي كۆرسەتكۈچ خەتكۈچىنىڭ باشلانغانلىقىنى} بولسا خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، <sub> خەتكۈچى ئىچىگە كەلگەن مەزمۇنلار باشقا مەزمۇنلارغا قارىغاندا كىچىكرەك ۋە تۆۆەنرەك كۆرۈنىدۇ.

23.4-مىسال: <sub> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن خەتكۈچىنىڭ ئالدى - كەينىگە باشقا مەزمۇنلار ئارىلاش بېرىلدى.

```
X<sub>2</sub>+Y<sub>2</sub>=?
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كىيىنكى ئۇنۇم **23.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

23.4-رەسىم. ئاساس كۆرسەتكۈچ خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

5.4 لوگىكىلىق خەت نۇسخىلىرى

لوگىكىلىق خەت نۇسخىسى بىلەن فىزىكىلىق خەت نۇسخىلىرىنىڭ تۈپ پەرقى بولسا لوگىكىلىق خەت نۇسخىسىنى تور كۆرگۈنىڭ يادروسى ئۆز ئىچىدە يېشىپ چىقىرىدۇ. شۇڭلاشقا ھەر قايسى تور كۆرگۈلەردىكى ئۇنۇمى بىردەك بولمايدۇ. تور كۆرگۈ لوگىكىلىق خەت نۇسخىسىنى كۆرسەتكەندە تور كۆرگۈ ئۆزىدە كۆرسەتكىلى بولىدىغان ئەڭ ياخشى ئۇنۇم ھالىتىنى تاللاپ كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئەمما فىزىكىلىق خەت نۇسخىسى ئارقىلىق خەتكە ئۇنۇم بەرگەندە بېرىلگەن خەتنىڭ ئۇنۇمى خەت نۇسخىسىدا بەلگىلەنگەن ئۇنۇم بويىچە كۆرۈنىدىغان بولۇپ، خەت نۇسخىسىدا HTML دا ئىپادىلىمەكچى بولغان ئۇنۇم بەلگىلەنگەن بولسا

شۇ بويىچە كۆرۈنىدۇ، شۇنداقلا بارلىق تور كۆرگۈلەردە ئۇنۇمى بىردەك بولىدۇ. بولمىسا تور كۆرگۈ ئۇ خەتكە ئۇنۇم بېرىپ قويالمايدۇ. ئەمما HTML نىڭ يۇقىرى نەشرىلىرىدە خەتلەرگە ئۇنۇم بېرىدىغان خەتكۆچلەر فىزىكىلىق ۋە لوگىكىلىق دەپ ئۇنداق روشەن ئايرىلمايدىغان بولۇپ، پەقەت بۇرۇن لايىھەلەنگەن توربەتلەردە بۇ خىل خەتكۆچلەر ئورتاق مەۋجۇت بولغانلىقى ئۈچۈن شۇنداقلا بۇرۇنقى توربەت لايىھەلىگۈچىلەرنىڭ ئادىتىگە ھۆرمەت قىلىش يۈزىسىدىن بۇ خەتكۆچلەر ھازىرغىچە شۇ پەرق بويىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتىدۇ.

بىز بۇ پاراگرافتا ئۇنۇمى فىزىكىلىق خەت نۇسخىلىرى خەتكۆچىگە ئوخشاش بولغان بىر قىسىم لوگىكىلىق خەت نۇسخا خەتكۆچلىرى بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز. رولى ئوخشاش بولغان خەتكۆچلەرنىڭ ئۇنۇمىدە ھېچقانداق پەرق مەۋجۇت ئەمەس بولۇپ، توربەت لايىھەلىگۈچىلەر توربەت ياساش جەريانىدا قايسى خەتكۆچكە ئادەتلەنگەن بولسا شۇ خەتكۆچنى ئىشلەتسە بولۇۋېرىدۇ.

1.5.4 تومىلاشتۇرۇش خەتكۆچى

 خەتكۆچى بىلەن <b> خەتكۆچىنىڭ رولى ئوخشاش بولۇپ، پەرقى پەقەت HTML دە لوگىكىلىق خەت نۇسخىسى <b> بولسا فىزىكىلىق خەت نۇسخىسى دەپ قارىلىدۇ.

 خەتكۆچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<strong>...</strong>      <!-- خەتنى تومىلاشتۇرۇش خەتكۆچى -->
```

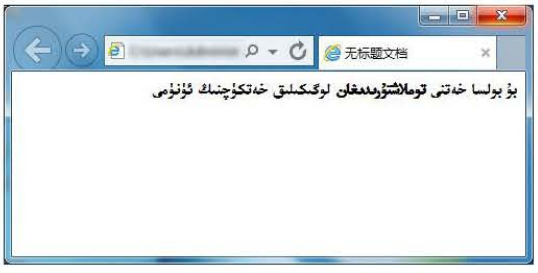
يۇقىرىقى كوددىكى بولسا تومىلاشتۇرۇش خەتكۆچىنىڭ باشلانغانلىقىنى بولسا خەتكۆچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

24.4-مىسال: خەتكۆچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن خەتكۆچنىڭ ئالدى - كەينىگە سىلىشتۇرما مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
تومىلاشتۇرىدىغان <strong> بۇ بولسا خەتنى <font face="Ukij Tuz Tom" size=3>
</strong>لوگىكىلىق خەتكۆچنىڭ ئۇنۇمى <font></strong>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **24.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

24.4-رەسىم. خەتكۆچىنىڭ ئۇنۇمى

2.5.4 خەتنى يانتۇ كۆرسىتىش خەتكۆچى

خەتنى يانتۇ قىلىش خەتكۆچى بىلەن <i> خەتكۆچىنىڭ گىراماتىكىلىق قائىدىسى ۋە رولى ئوخشاش بولۇپ ، بىردىن - بىر پەرق بولسا لوگىكىلىق خەت نۇسخىسى <i> بولسا فىزىكىلىق خەت نۇسخىسى.

 خەتكۇچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

... <!-- خەتنى يانتۇ كۆرسىتىش خەتكۇچى -->

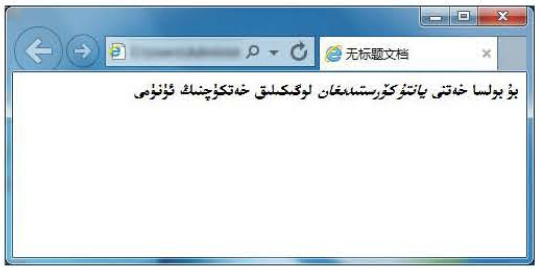
يۇقىرىقى كوددىكى خەتنى يانتۇ قىلىش خەتكۇچىنىڭ باشلانغانلىقىنى بولسا خەتكۇچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

25.4- مىسال: خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. كودنىڭ ئۇنۇمىنى تېخمۇ روشەن پەرق ئېتىش ئۈچۈن خەتكۇچنىڭ ئالدى - كەينىگە سىلىشتۇرما خەتكۇچلەر قوشۇپ بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

يانتۇ كۆرسىتىدىغان بۇ بولسا خەتنى لوگىكىلىق خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **25.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

25.4-رەسىم. خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى

3.5.4 ھەرپلەرنى تەڭ كەڭلىكتە كۆرسىتىش خەتكۇچى <code>

<code> خەتكۇچى بولسا مەزمۇننى Windows نىڭ بۇيرۇق كۆزنىكىدىكى بۇيرۇقنىڭ خەت شەكلى بويىچە كۆرسىتىش خەتكۇچى بولۇپ ، ھەرپلەر ئارىسىدا ئوخشاش ئارىلىق قالىدۇ ۋە خەتلەر ئوخشاش كەڭلىكتە كۆرۈنىدۇ، ئادەتتە ئىنگلىزچە يېزىقلاردا كۆپرەك قوللىنىلىدۇ.

<code> خەتكۇچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

<code>...</code> <!-- يېزىقلارنى تەڭ كەڭلىكتە كۆرسىتىش خەتكۇچى -->

يۇقىرىقى كوددىكى <code> بولسا خەتكۇچنىڭ باشلانغانلىقىنى </code> بولسا خەتكۇچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.<code> خەتكۇچىنىڭ رولى ئىنگلىزچە خەتلەرگە نىسبەتەن ئوخشاش ئەمما خەنزۇچە ۋە ئۇيغۇرچە خەتلەرگە نىسبەتەن IE,Chrome ۋە FireFox تور كۆرگۈلۈردە ئۇنۇمى ئوخشمايدۇ.

26.4-مىسال: <code> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى ۋە تور كۆرگۈلەردىكى ئۇنۇمىنى سىلىشتۇرۇپ كۆرەيلى. ئۇنۇمىنى تېخمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئىنگلىزچە، ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە خەتلەر مىسال قىلىندى ۋە خەتكۇچنىڭ ئالدى - كەينىگە باشقا مەزمۇنلار سىلىشتۇرما قىلىپ بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

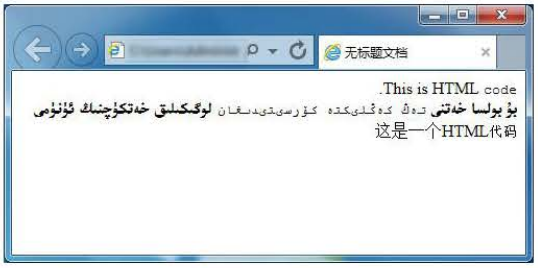
This is HTML <code>code</code>.

 بۇ بولسا خەتنى <code> تەڭ كەڭلىكتە كۆرسىتىدىغان</code> ئۇنۇمى خەتكۇچنىڭ لوگىكىلىق

这是一个 HTML<code>代码</code>

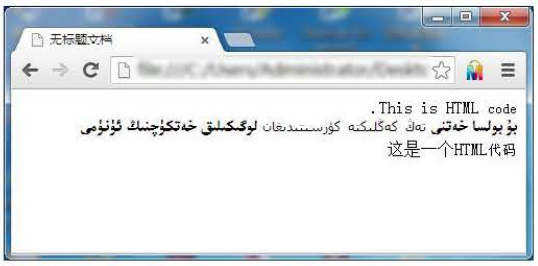
يۇقىرىقى كود <HTML> ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا

قىلىنغاندىن كېيىنكى IE تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى **26.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

26.4-رەسىم. <code> خەتكۆچنىكى IE تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى

Chrome تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى**27.4** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

27.4-رەسىم. <code> خەتكۆچنىكى Chrome تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى

4.5.4 نەقىل كەلتۈرۈش خەتكۆچى <samp>

نەقىل كەلتۈرۈش خەتكۆچى <samp> مۇ ئوخشاشلا خەتنى تەك كەڭلىكتە كۆرسىتىش رولىغا ئىگە بولۇپ ئىقتىدار جەھەتتىن <code> خەتكۆچى بىلەن تەڭداش كېلىدۇ

<samp> خەتكۆچنىكى گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<samp>...</samp>      <!-- خەتنى ئوخشاش كەڭلىكتە كۆرسىتىدۇ -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى <samp> نەقىل كەلتۈرۈش خەتكۆچنىكى باشلانغانلىقىنى </samp> بولسا نەقىل كەلتۈرۈش خەتكۆچنىكى ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ خەتكۆچنىكمۇ ئوخشىمىغان تور كۆرگۈلەردىكى نەتىجىسىدە مۇئەييەن پەرقلەر مەۋجۇت.

27.4- مىسال: <samp> خەتكۆچنىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى ۋە ئوخشىمىغان تور كۆرگۈلەردىكى ئۇنۇمىنى سېلىشتۇرۇپ كۆرەيلى. ئۇنۇمىنىكى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلىنىشى ئۈچۈن ئالدى - كەينىگە باشقا مەزمۇنلار قوشۇپ بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىكى ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

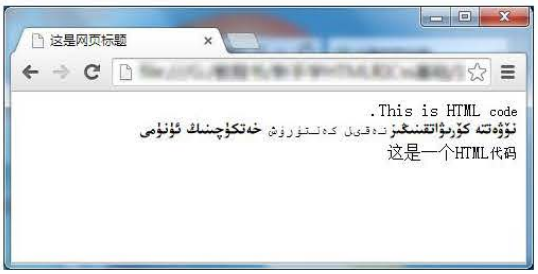
```
This is HTML <samp>code</samp>.<br>
نەقىل كەلتۈرۈش <samp>نۆۋەتتە كۆرۈۋاتقىنىڭىز <font face="Ukij Tuz Tom" size=3>
</samp> خەتكۆچنىكى ئۇنۇمى</font><br>
这是一个 HTML<samp>代码</samp>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كود IE تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **28.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

28.4-رەسىم. <samp> خەتكۆچنىڭ IE تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى

Chrome تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **29.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

29.4-رەسىم. <samp> خەتكۆچنىڭ Chrome تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى

5.5.4 كۇنۇپكا تاختىسى خەتكۆچى <kbd>

<kbd> خەتكۆچى بولسا نەزەرىيە جەھەتتىن خەتنى كوماندا كۆزنىكىدىكىدەك كۆرسىتىدىغان بولۇپ، ئادەتتە ئۇچۇر تېخنىكىسىغا ئالاقىدار مەزمۇنلارنى ئەسكەرتكەندە ئىشلىتىلىدۇ. بۇ خەتكۆچنىڭ ئۇنۇمىمۇ <code> خەتكۆچى ۋە <samp> خەتكۆچى بىلەن ئوخشاش بولۇپ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۆەندىكىدەك.

```
<kbd>...</kbd>  <!-- كۇنۇپكا تاختىسى خەتكۆچى -->
```

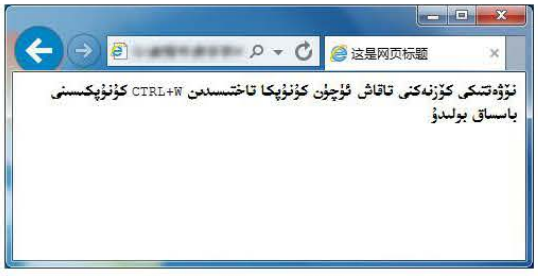
يۇقىرىقى كوددىكى <kbd> خەتكۆچنىڭ باشلانغانلىقىنى </kbd>خەتكۆچنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ خەتكۆچنىڭمۇ ئوخشىمىغان تور كۆرگۈلەردىكى نەتىجىسىدە مۇئەييەن پەرقلەر مەۋجۇت.

28.4-مىسال: <kbd> خەتكۆچنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى ۋە ئوخشىمىغان تور كۆرگۈلەردىكى ئۇنۇمىنى سېلىشتۇرۇپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن خەتكۆچنىڭ ئالدى- كەينىگە سېلىشتۇرما مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۆەندىكىدەك.

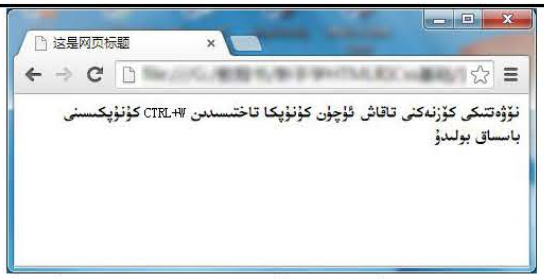
```
نۆۆەتتىكى كۆزنەكنى تاقاش ئۈچۈن كۇنۇپكا  <font face="Ukij Tuz Tom" size=3>
كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ <kbd>CTRL+W</kbd> تاختىسىدىن  </font><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود IE تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجىسى **30.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

30.4-رەسىم. <kbd> خەتكۆچنىڭ IE تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى

Chrome تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجىسى **31.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

31.4-رەسىم. <kbd> خەتكۇچىنىڭ Chrome تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى

6.5.4 ئۆزگەرگۈچى مىقدار بېكىتىش خەتكۇچى <var>

<var>خەتكۇچى بولسا بەت يۈزىدە پىروگراما ئۆزگەرگۈچى مىقدارلىرىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن خەتكۇچ بولۇپ، خەتكۇچى ئىچىدىكى مەزمۇن يانتۇ ھالەتتە كۆرۈنىدۇ. ئۇنۇمى ۋە گىراماتىكىلىق شەكلى <i> خەتكۇچى ۋە خەتكۇچلىرى بىلەن ئوخشاش بولۇپ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<var>...</var>    <!-- ئۆزگەرگۈچى مىقدار بېكىتىش خەتكۇچى -->
```

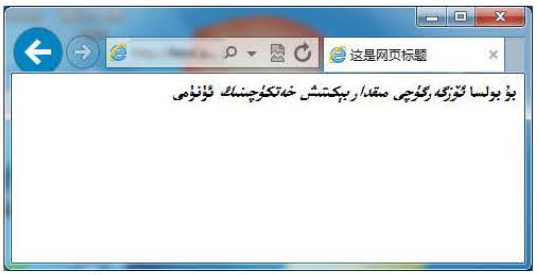
يۇقىرىقى كوددىكى <var> بولسا ئۆزگەرگۈچى مىقدار بېكىتىش خەتكۇچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </var> خەتكۇچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

29.4-مىسال:<var> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن خەتكۇچىنىڭ ئالدى - كەينىگە سىلىشتۇرما مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
ئۆزگەرگۈچى مىقدار بېكىتىش <var> بۇ بولسا <font face="Ukij Tuz Tom" size=3>ئۇنۇمى</font><br>
</var> خەتكۇچىنىڭ
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجىسى **32.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

32.4-رەسىم. <var> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى

7.5.4 گەۋدىلەندۈرۈپ كۆرسىتىش خەتكۇچى <dfn>

<dfn> خەتكۇچىنىڭ رولىمۇ خەتنى يانتۇ كۆرسىتىش بولۇپ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<dfn>...</dfn>    <!-- مەزمۇننى ئالاھىدە كۆرسىتىش خەتكۇچى -->
```

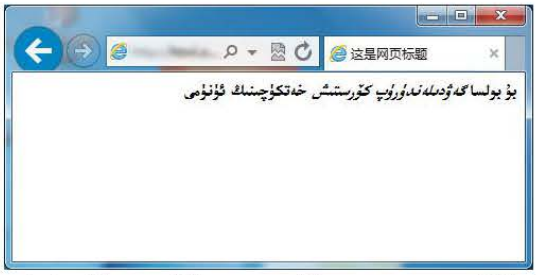
يۇقىرىقى كوددىكى <dfn> خەتكۇچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </dfn> خەتكۇچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

30.4-مىسال: <dfn> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن خەتكۇچىنىڭ ئالدى - كەينىگە سىلىشتۇرما مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3> بۇ بولسا <dfn> گەۋدىلەندۈرۈپ كۆرسىتىش </dfn>خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى</font>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجىسى **33.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

33.4-رەسىم.<dfn> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

8.5.4 تاللانغان مەزمۇن خەتكۈچى <cite>

<cite> خەتكۈچى نەقىل ئېلىنغان مەزمۇننى تاللاپ كۆرسىتىدىغان بولۇپ، تاللانغان مەزمۇن يانتۇ ھالەتتە كۆرۈنىدۇ. <cite> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<cite>...</cite>          <!-- تاللانغان مەزمۇن خەتكۈچى -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى <cite> تاللانغان مەزمۇن خەتكۈچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </cite> بولسا خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

31.4-مىسال: <cite> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن خەتكۈچىنىڭ ئالدى - كەينىگە سىلىشتۇرما مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3> بۇ بولسا <cite> تاللانغان مەزمۇن </cite>خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى</font>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **34.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

34.4-رەسىم. <cite> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

يۇقىرىدا سۆزلەنگەن بىرقىسىم خەتكۈچلەرنىڭ رولى ئوخشاشلا خەتنى يانتۇ كۆرسىتىش بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئۇنۇمىدە ھېچقانداق پەرق يوق ئەمما HTML دىكى ئىزاھاتى ئوخشىمايدۇ، لايىھەلىگۈچىلەر كۆپىنچە خەتنى يانتۇ كۆرسىتىش ئۈچۈن <i> خەتكۈچىنى ئىشلىتىدۇ.

9.5.4 خەتنى كىچىك كۆرسىتىش خەتكۇچى <small>

<small> خەتكۇچى تور كۆرگۈدە خەتلەرنى كىچىك نومۇردا كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بۇ خەتكۇچ ئىچىدىكى خەت ئادەتتىكى خەتتىن بىر نومۇر كىچىك ھالەتتە كۆرۈنىدۇ. <small> خەتكۇچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<small>...</small>      <!-- خەتنى كىچىك كۆرسىتىش خەتكۇچى -->
```

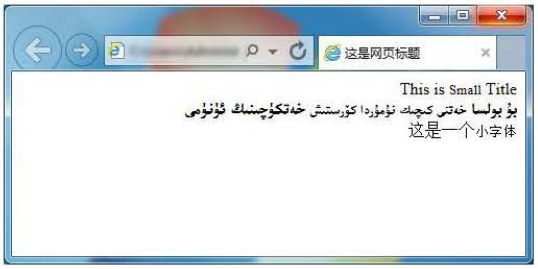
يۇقىرىقى كوددىكى <small> خەتنى كىچىك كۆرسىتىش خەتكۇچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </small> بولسا ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. مۇشۇ ئىككى خەتكۇچ ئارىسىغا كەلگەن مەزمۇن ئادەتتىكى خەتتىن بىر نومۇر كىچىك كۆرۈنىدۇ.

32.4- مىسال: <small> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. مىسالنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن باشقا مەزمۇنلار ئارىلاش بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
This is <small>Small</small> Title<br>
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3> بۇ بولسا <small> خەتنى كىچىك نومۇردا كۆرسىتىش خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى </small></font><br>
这是一个<small>小字体</small><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **35.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

35.4-رەسىم. <small> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمى

10.5.4 چوڭ خەت كۆرسىتىش خەتكۇچى <big>

<big> خەتكۇچى تور كۆرگۈدە خەتنى ئادەتتىكىدىن بىر نومۇر چوڭ ھالەتتە كۆرسىتىش رولىغا ئىگە، ئەمما ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە قاتارلىق ئەرەب يېزىقى ئاساسىدىكى يېزىقلارغا نىسبەتەن ھېچقانداق رولى يوق. <big> خەتكۇچىنى قاپلاپ ئىشلەتكىلى بولىدىغان بولۇپ ، قاپلاپ ئىشلەتكەندە ئەڭ ئىچىدىكى خەتكۇچىنىڭ ئىچىدىكى خەت ئاپتوماتىك تومىلاشتۇرۇلىدۇ.

<big> خەتكۇچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<big>...</big>      <!-- چوڭ خەت كۆرسىتىش خەتكۇچى -->
```

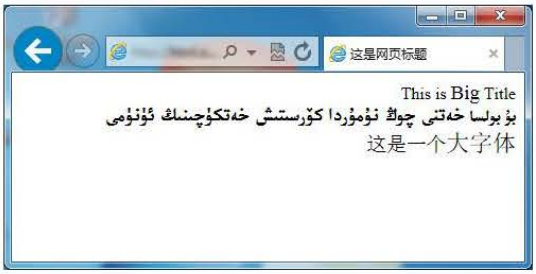
يۇقارقى كوددىكى <big> بولسا خەتكۇچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </big> بولسا خەتكۇچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئارىسىدىكى مەزمۇن ئادەتتىكى خەتتىن بىر نومۇر چوڭ ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

33.4- مىسال: <big> خەتكۇچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن خەتكۇچىنىڭ ئالدى - كەينىگە باشقا مەزمۇنلار قوشۇپ بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
This is <big>Big</big> Title<br>
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3> بۇ بولسا <big> خەتنى چوڭ نومۇردا كۆرسىتىش
</big> خەتكۆچىنىڭ ئۇنۇمى</font><br>
这是一个<big>大字体</big><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجىسى **36.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

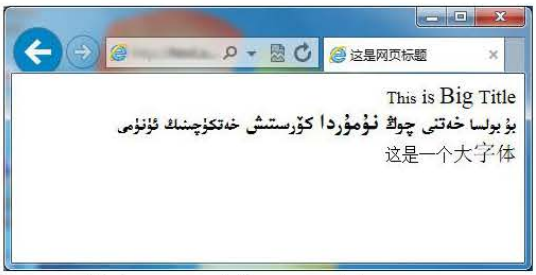
36.4-رەسىم. <big> خەتكۆچىنىڭ ئۇنۇمى

34.4-مىسال: <big> خەتكۆچىنى قاپلاپ ئىشلىتىپ باقايلى . ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ، خەتكۆچنىڭ ئالدى - كەينىگە باشقا مەزمۇنلار قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
This<big> is <big>Big</big> Title</big><br>
<font face="Ukij Tuz Tom" size=3> بۇ بولسا <big> خەتنى چوڭ <big> نۇمۇردا
</big>كۆرسىتىش </big> خەتكۆچىنىڭ ئۇنۇمى </font><br>
这是一个<big>大<big>字</big>体</big><br>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۆچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **37.4**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

37.4-رەسىم. <big> خەتكۆچىنى قاپلاپ ئىشلىتىش

6.4 ئالاھىدە ھەرپ بەلگىلەرنى چىقىرىش

ئالاھىدە بەلگىلەر بولسا مەزمۇن ئىچىدىمۇ كۆرۈنۈش ئېھتىماللىقى بولغان ئەمما كود ئىچىدە داۋاملىق ئىشلىتىلىدىغان بىرقىسىم بەلگىلەرنى كۆرسىتىدۇ. تور كۆرگۈ بۇخىل بەلگىلەرنى ئۇچراتقاندا ئاپتوماتىك ھالدا كود دەپ ئىجرا قىلىۋېتىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇخىل بەلگىلەر مەزمۇن ئىچىدە كەلسە بۇنى چوقۇم بەلگىلەنگەن كود شەكلى بويىچە يېزىش كېرەك. تۆۋەندە كۆپ ئۇچرايدىغان بىرقانچە ئالاھىدە ھەرپ بەلگىلەرنى تەپسىلىي تونۇشتۇرىمىز.

1.6.4 بەت يۇزىدە «<» بەلگىسىنى كۆرسىتىش كودى <

ئەگەر مەزمۇن ئىچىدە «<» بەلگىسىنى ئىشلىتىش توغرا كەلسە كود ئىچىدىكى شۇ ئورۇنغا «<» ھەرپىنى يېزىش ئارقىلىق چىقىرىمىز ، گەرچە كود ئىچىدە مەزمۇن بىرئاز بىنورمال كۆرۈنسىمۇ ئەمما بەت يۇزىدە نورمال ھالدا «<» بەلگىسى كۆرۈنىدۇ. دىققەت قىلىشقا تېگىشلىكى ئەگەر بەت ئوڭدىن سولغا توغرىلانغان ھالەتتە بولسا بەت يۇزىدە كۆرۈنگىنى «<» ئەمەس بەلگىسى «>» بەلگىسى بولىدۇ.

4.6.2 بەت يۇزىدە «>» بەلگىسىنى كۆرسىتىش كودى >

«>» بەلگىسىنى چىقىرىش ئۈسۈلى بىلەن «<» چىقىرىشنىڭ ئۈسۈلى ئوخشاش بولۇپ ھەر ئىككىلىسى كود ئارقىلىق ھاسىل قىلىنىپ بەت يۇزىدە كۆرۈنىدۇ . بۇلار يەنە بەت يۇزىدىكى سىلىشتۇرۇش ئىپادىلىرىدە چوڭ ـ كىچىكلىك بەلگىسى قىلىپ ئىشلىتىلىدۇ.

35.4ـ مىسال: كود ئارقىلىق «>» ۋە «<» بەلگىسىنى چىقىرىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئالدى ـ كەينىگە باشقا مەزمۇنلار قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
a=12; b=6; c=2; <br>
A:a&gt;b&gt;c<br>
B:b&lt;a&lt;c<br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **38.4**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

38.4ـرەسىم. كود ئارقىلىق «>» ۋە «<» بەلگىسىنى چىقىرىش

3.6.4 بەت يۇزىدە «"» بەلگىسىنى كۆرسىتىش كودى "

بۈيەردە دېيىلمۇاتقىنى ئىنگلىزچە ھالەتتىكى قوش پەشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ قوش پەش HTML دا خەتكۈچلەرنىڭ قىممىتىنى ئىپادىلەشكە ئىشلىتىلىدۇ. ئەگەر بەت يۇزىدە ئىنگلىزچە قوش پەشنى چىقىرىشقا توغرا كەلسە " كودى ئارقىلىق چىقىرىمىز .

36.4ـ مىسال: كود ئارقىلىق «"» بەلگىسىنى چىقىرىپ كۆرۈپ باقايلى. كودنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئالدى ـ كەينىگە باشقا مەزمۇنلار قوشۇپ بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
echo &quot; this is PHP code&quot;;
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتى ئىچىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا

قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **39.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

39.4-رەسىم. بەت يۇزىدە «"» بەلگىسىنى كۆرسىتىش

4.6.4 بەت يۇزىدە «&»بەلگىسىنى كۆرسىتىش كودى &

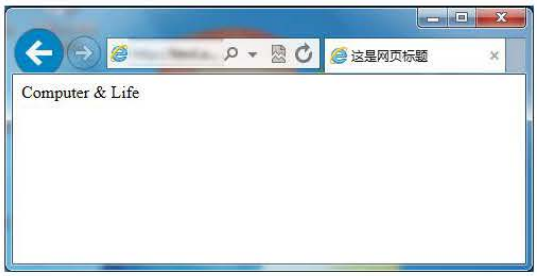
«&» بەلگىسى كود ئىچىدە مەزمۇننى ئالماشتۇرۇش مەنىسىگە ئىگە بولۇپ، يۇقىرىدا ئۆگىنىپ ئۆتكەندەك بەت يۇزىدىكى ئالاھىدە بەلگىلەرنى كۆرسىتىش كودلىرىنىڭ ھەممىسى «&» بەلگىسى بىلەن باشلىنىدۇ . شۇڭا كود ئىجرا بولۇش جەريانىدا تور كۆرگۈ «&» بەلگىسى بىلەن باشلانغان مەزمۇنلار كېلىپ قالسا ماس كەلگەن ئالاھىدە ھەرپ بەلگىگە ئالماشتۇرۇۋېتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز «&» بەلگىسى لازىم بولغان ئورۇنلاردا «&» بەلگىسىنى «&» كودى ئارقىلىق چىقىرىمىز.

37.4-مىسال: كود ئارقىلىق «&» بەلگىسىنى چىقىرىپ باقايلى، كودنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئالدى كەينىگە باشقا مەزمۇنلار قوشۇپ بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
Computer &amp;amp; Life
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **40.4**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

40.4-رەسىم. بەت يۇزىدە «&»بەلگىسىنى كۆرسىتىش

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ باب ئارقىلىق توربەتنىڭ بەت يۇزىدە مەزمۇن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئىنتايىن زۆرۈر بولغان بىر تۈر خەت نۇسخىسىغا ئالاقىدار خەتكۈچلەر بىلەن تونۇشۇپ خەتنىڭ چوڭلۇقى، رەڭگى، توم - ئىنچىكىلىكى، يانتۇ- تۈزلۈكى قاتارلىقلارنى بەلگىلەش بىلەن بىرگە يەنە HTML دا ئەنئەنىۋي شەكىلدە تۇرگە ئايرىلغان فىزىكىلىق خەت نۇسخىسى ۋە لوگىكىلىق خەت نۇسخىلىرى بىلەن تونۇشۇپ، ئۇلارنىڭ ئىشلىتىلىش ئورنى ۋە فۇنكسىيەلىرىنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق. ئاخىرىدا بەت يۇزىدە HTML خەتكۈچلىرىگە ئوخشايدىغان مەزمۇننى كود ئارقىلىق قانداق ئىپادىلەشكە ئالاقىدار مەزمۇنلارنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق.

كۆنۇكمە

1. تېما خەتكۇچنى گىراماتىكىلىق شەكلى قانداق؟ قايسى ئورۇنلاردا ئىشلىتىلىدۇ؟
2. <font> خەتكۇچنىڭ قانچە خىل خاسلىقى بار؟ رولى قانداق؟ يېزىلىشىچۇ؟
3. كۆپ ئۇچرايدىغان يېزىق فورمات خەتكۇچلىرىدىن قايسىلىرىنى بىلىسىز؟ ئۇلارنىڭ رولى نېمە ؟
4. لوگىكىلىق خەت نۇسخا خەتكۇچلىرىدىن قايسىلىرىنى بىلىسىز؟ رولى نېمە ؟
5. لوگىكىلىق خەت نۇسخا خەتكۇچلىرىدىن قايسىلىرىنى بىلىسىز؟ رولى نېمە ؟
6. ئالاھىدە ھەرپ بەلگىلەرنى چىقىرىش كودىدىن كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بىر قانچىسىنى ئېيتىپ بېرىڭ ۋە بەت يۈزىدە ئىپادىلەش كودىنى يېزىپ چىقىڭ؟
7. تۆۋەندە بېرىلگەن خەتكۇچلەردىن قايسىسى خەتنى ئەڭ چوڭ كۆرسىتىدىغان تېما خەتكۇچى ( ).

A:<h4></h4> B:<h2></h2> C:<h1></h1> D:<h7></h7>

8. تۆۋەندىكىلەردىن قايسىسى خاسلىق خەتنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىش رولىغا ئىگە ( ).

A:size B:title C:face D:color

9. <b> خەتكۇچى بىلەن خەتكۇچى بولسا ( ).

A:ئوخشاشلا خەتنى تومىلاشتۇرۇش رولىغا ئىگە.

B:ئوخشاشلا خەتنى يانتۇ كۆرسىتىش رولىغا ئىگە.

C:<b> خەتنى تومىلاشتۇرۇش رولىغا خەتنى يانتۇ كۆرسىتىش رولىغا ئىگە.

D:ھەر ئىككىلىسى HTML خەتكۇچى ئەمەس.

10. تۆۋەندىكىلەردىن بەت يۈزىدە «&» بەلگىسىنى چىقىرىشتا ئىشلىتىلىدىغان HTML كودى بولسا( ).

A: B:® C:&copy D:&

5.باب كود تەھرىرلەش يۇمشاق دېتالى Dreamweaver نى ئىشلىتىش

بىز يۇقىرىدا Windows مەشغۇلات سىستېمىسى تەمىنلىگەن كود تەھرىرلەش يۇمشاق دېتالى Notepad ئارقىلىق HTML كودىنى تەھرىرلەشنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق شۇنداقلا HTML نىڭ بارلىق كودىنى بىرمۇ بىر يېزىپ چىقىش ئارقىلىق HTML نىڭ گرامماتىكىسى ۋە خەتكۈچلەرنىڭ يېزىلىشىنمۇ پىششىق بىلىۋالدۇق. ئەمدى بىز Adobe شىركىتى تەتقىق قىلىپ بازارغا سالغان يۇقىرى دەرىجىلىك كود تەھرىرلەش يۇمشاق دېتالى Dreamweaver بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز ۋە بۇ كىتابنىڭ داۋامىدىكى مەزمۇنلاردا پۈتۈنلەي مۇشۇ يۇمشاق دېتالنى ئىشلىتىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- Dreamweaver Cs6 نى تورداش چۈشۈرۈش ۋە قاچىلاش
- Dreamweaver Cs6 ئىشلىتىش
- Cs6 Dreamweaver نى تەڭشەش

1.5 Dreamweaver Cs6 نى تورداش چۈشۈرۈش ۋە قاچىلاش

Dreamweaver Cs6 بولسا Adobe شىركىتى تەتقىق قىلىپ بازارغا سالغان كود تەھرىرلەش يۇمشاق دېتالى بولۇپ ئۇ ئارقىلىق ھەرقانداق سىنارىيە تىللىرىنى تەھرىرلەشكە بولىدۇ. بىز تۆۋەندە Dreamweaver نى تورداش چۈشۈرۈش ئۇسۇلىنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز.

1.1.5 Dreamweaver Cs6 نى تورداش چۈشۈرۈش

Dreamweaver Cs6 نى Adobe شىركىتىنىڭ ئورگان توربېغا كىرىپ سىناق نۇسخىسىنى ھەقسىز چۈشۈرىۋالالايمىز. سىناق نۇسخىسىنى چۈشۈرۈش ئۈچۈن ئالدى بىلەن تۆۋەندىكى ئادرېسقا كىرىمىز.

http://www.adobe.com/cfusion/tdrc/index.cfm?product=dreamweaver&loc=cn

ياكى بىۋاستە چۈشۈرۈش ئادرېسى ئارقىلىق چۈشۈرسەكمۇ بولىدۇ. بىۋاستە چۈشۈرۈش ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

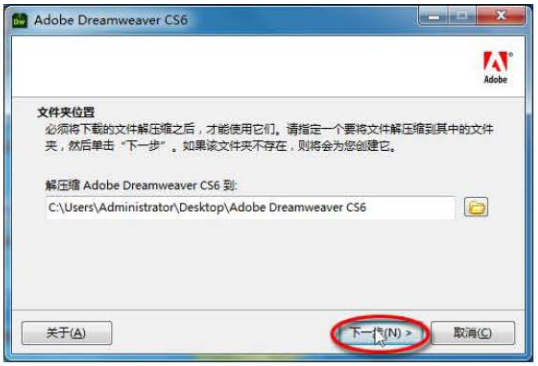
http://trials2.stage.adobe.com/AdobeProducts/DRWV/12/win32/Dreamweaver_12_LS3.exe

تور يوق شارائىتتا ئۆگىنىدىغانلارغا قولايلىق بولۇشى ئۈچۈنDreamweaver Cs6 نىڭ قاچىلاش ھۆججىتى دەرسلىك كىتابنىڭ قوشۇمچە دېسكىسىدىكى« قۇرال» (工具) نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە تەمىنلەندى.

2.1.5 Dreamweaver Cs6 نى قاچىلاش

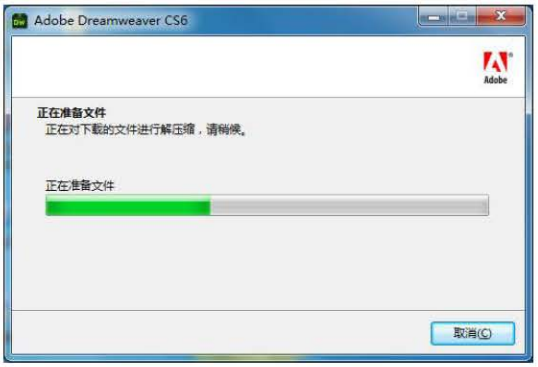
Dreamweaver Cs6 نى توردىن چۈشۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ھۆججەت چۈشكەن ئورۇنغا Dreamweaver_12_LS3.exe نامدا بىر ھۆججەت پەيدا بولىدۇ، بىز بۇ ھۆججەتنى ئىجرا قىلىش ئارقىلىق Dreamweaver Cs6 نى كومپيۇتېرغا قاچىلايمىز ، قاچىلاش جەريانى تۆۋەندىكىدەك.

Dreamweaver Cs6 چۈشۈرۈپ بولغاندىن كېيىن چۈشۈرۈلگەن ھۆججەتنى ئىجرا قىلىمىز، ئىجرا قىلغاندىن كېيىن **1.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

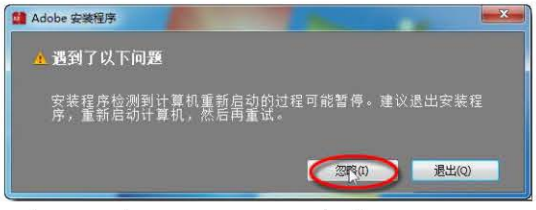
1.5-رەسىم. Dreamweaver Cs6 قاچىلاش ھۆججىتى قوزغىتىلغان كۆرۈنۈشى

بىز بۇ كۆزنەكتىن بىز بايا توردىن چۈشۈرگەن ھۆججەتنىڭ پىرىستىن يېشىلىدىغان ئورنىنى تاللاپ بېرىمىز، ئەگەر ئۆزگەرتىمسەك بۇاستە ئۇستەل يۈزىگە يېشىلىدۇ . ئاندىن «كېيىنكى قەدەم» (下一步)كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. ئاندىن **2.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

2.5-رەسىم. كېيىنكى قەدەم كۇنۇپكىسى بېسىلغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

بۇ بۆلەك توردىن چۈشۈرۈلگەن ھۆججەتنىڭ يېشىلۇاتقان جەريانى بولۇپ، بۇ بۆلەك ئاخىرلاشقاندىن كېيىن **3.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىشى مۇمكىن .

3.5-رەسىم. كومپيۇتېرنى قايتا قوزغىتىشنى تەلەپ قىلىش ئەسكەرتىشى

ئەگەر مۇشۇنداق كۆزنەك كۆرۈنۈپ قالسا كۆرۈنگەن كۆزنەكتىن «ئۆتكۈزۈۋېتىش» (忽略) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ ئۆتكۈزۈۋەتسەك بولىدۇ. ئەگەر يۇقىرىقى كۆزنەك كۆرۈنمىسە بۇاستە **4.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

4.5-رەسىم. قاچىلاش تۈرىنى تاللاش كۆزنىكى

ئەگەر بىز ھەقلىق نۇسخىسىنى سېتىۋالغان بولساق ئۇستىدىكى «قاچىلاش» (安装)تۈرىنى تاللايمىز، سىناپ ئىشلىتىپ كۆرمەكچى بولساق «سىناقتا ئىشلىتىش» (试用) تۈرىنى تاللايمىز. ئاندىن **5.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

5.5-رەسىم. ئەزالىق نومۇرىنى تولدۇرۇش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەك كۆرۈنگەندىن كېيىن ئەگەر بىزدە Adobe تورىنىڭ ئەزالىق نومۇرى بولسا شۇنى تولدۇرىمىز، ئەگەر يوق بولسا يېڭىدىن «Adobe ID ئىلتىماس قىلىش» (创建 Adobe ID)كۇنۇپكىسىنى بېسىپ ئەزالىق نومۇرى ئىلتىماس قىلىپ ئاندىن تولدۇرساق بولىدۇ. ئاندىن **6.5**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

6.5-رەسىم. قاچىلىنىش مۇندەرىجىسىنى بېكىتىش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەكتىنDreamweaver Cs6 نىڭ قاچىلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچىنى، پىروگراممىنىڭ

تىلنى تاللاپ بېرىمىز ئاندىن قاچىلاش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز شۇنىڭ بىلەن **7.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنۈپ قاچىلاش باشلىنىدۇ.

7.5-رەسىم. سىستېما قاچىلىنىۋاتىدۇ

قاچىلىنىپ بولغاندىن كېيىن **8.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

8.5-رەسىم. قاچىلىنىپ بولغاندىن كېيىن قوزغىتىش ئەسكەرتمىسى

بۇ كۆزنەك كۆرۈنگەنلىكى Dreamweaver Cs6 نىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك قاچىلانغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ. ئەگەر مۇشۇ كۆزنەك كۆرۈنگەن بولسا كۆزنەكنىڭ ئوڭ تەرەپ ئاستى بۇلۇڭدىكى «دەرھال قوزغىتىش» (立即启动)كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىق Dreamweaver Cs6 نى قوزغىتالايمىز. ئەگەر ھازىرنىڭ ئۆزىدە قوزغىتىش زۆرۈر بولمىسا «تاقاش» (关闭) كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىق نۆۋەتتىكى كۆزنەكنى تاقىۋەتسەك بولىدۇ.

قاچىلاش مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغاندىن كېيىن Dreamweaver Cs6 نى قوزغاتساق **9.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

9.5-رەسىم. Dreamweaver Cs6 نىڭ كۆرۈنمە يۈزى

2.5 Dreamweaver Cs6 ئىشلىتىش

Dreamweaver Cs6 نى قوزغاتقاندىن كېيىن ئېكراندا Dreamweaver Cs6 نىڭ قارشى ئېلىش كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ. بۇ كۆزنەكتىن بىز بۇرۇن ئىشلەتكەن ھۆججەتلەرنى ئېچىش، يېڭى ھۆججەت قۇرۇش ۋە Dreamweaver Cs6 تەمىنلىگەن قىلىپ ئاساسىدا ھۆججەت قۇرۇش مەقسىتىگە يېتەلەيمىز. Cs6 Dreamweaver نىڭ قارشى ئېلىش كۆزنىكى **10.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.5-رەسىم. Cs6 Dreamweaver نىڭ قارشى ئېلىش كۆزنىكى

1.2.5 يېڭى ھۆججەت قۇرۇش

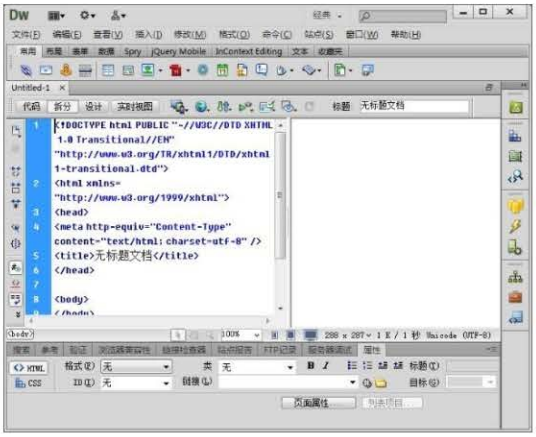
Dreamweaver Cs6 نى قوزغاتقاندىن كېيىن ئەگەر بىز يېڭى ھۆججەت قۇرماقچى بولساق قارشى ئېلىش كۆزنىكىدىكى «يېڭىدىن قۇرۇش» (新建) بۆلىكىدىن ئۆزىمىز نۆۋەتتە يېڭىدىن قۇرماقچى بولغان ھۆججەت تىپىغا ئاساسەن قۇرماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ تۈرىنى تاللايمىز.

مەسىلەن: نۆۋەتتە بىز بىر يېڭى ھۆججەت قۇرماقچى بولساق قارشى ئېلىش كۆزنىكىنىڭ «يېڭىدىن قۇرۇش» (新建) بۆلىكىدىن HTML تۈرىنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى **11.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.5-رەسىم. يېڭى ھۆججەت قۇرۇش

ئۇنىڭدىن كېيىن Dreamweaver Cs6 نىڭ ئېكران كۆرۈنۈشى لايىھەلەش ھالىتىگە ئۆزگىرىدۇ ، لايىھەلەش مەيدانى ئوتتۇرىدىن بۆلۈنگەن ھالەتتە بولۇپ سول تەرەپ كود يېزىش كۆزنىكى، ئوڭ تەرەپ لايىھەلەش كۆزنىكىدىن ئىبارەت. لايىھەلەش ھالىتىنىڭ ئاساسلىق كۆرۈنۈشى **12.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

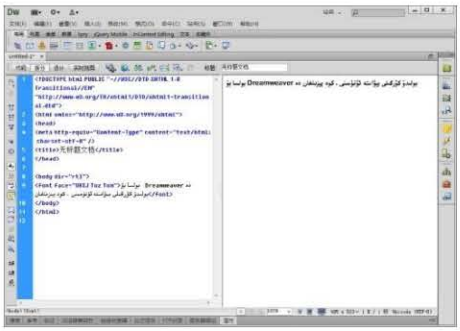

12.5-رەسىم. Cs6 Dreamweaver كۆزنىكىنىڭ لايىھەلەش ھالىتى

بىز 12.5- رەسىمدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى Dreamweaver Cs6 يېڭى ھۆججەت قۇرغاندا بىز قۇرماقچى بولغان ھۆججەتكە ئالاقىدار بىرقىسىم قۇرۇلما كودلىرىنى ئاپتوماتىك تەمىنلەيدىغان بولۇپ، بىز پەقەت لايىھەگە ئالاقىدار كودلارنىلا يازساق بولىدۇ.

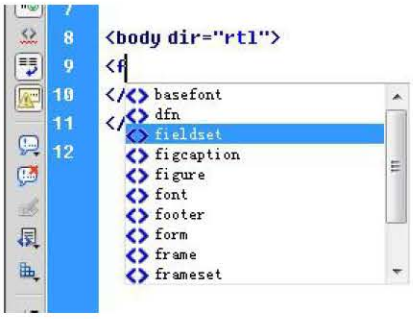
2.2.5 Dreamweaver Cs6 دە كود يېزىش

Dreamweaver Cs6 دە كود يازغاندا كودنىڭ ئۇنۇمى بىۋاستە لايىھەلەش مەيدانىدا كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان بولۇپ، يېزىلغان كودنىڭ توغرا خاتالىقىنى شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدىلا كۆرۈپ تۇرالايمىز. ئۇنۇمى 13.5- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.5-رەسىم. Cs6 Dreamweaver دە كود يېزىش

ئۇنىڭدىن باشقا Dreamweaver Cs6 نىڭ نامزات كودلارنى كۆرسىتىپ بېرىش ئىقتىدارى بار بولۇپ، كود يېزىش جەريانىدا مۇناسىۋەتلىك كودلارنىڭ بېشى يېزىلسا شۇ ھەرپ بىلەن باشلانغان مۇناسىۋەتلىك كودلارنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ . مەسىلەن بىز <font> خەتكۈچىگە ئالاقىدار كود يازماقچى بولساق <f يېزىلىپ بولغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى 14.5- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.5-رەسىم. نامزات كودلارنى كۆرسىتىپ بېرىش ئىقتىدارى

1.5ـمىسال: Dreamweaver Cs6 دىن پايدىلىنىپ كود يېزىپ سىناپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom" size="3">
```

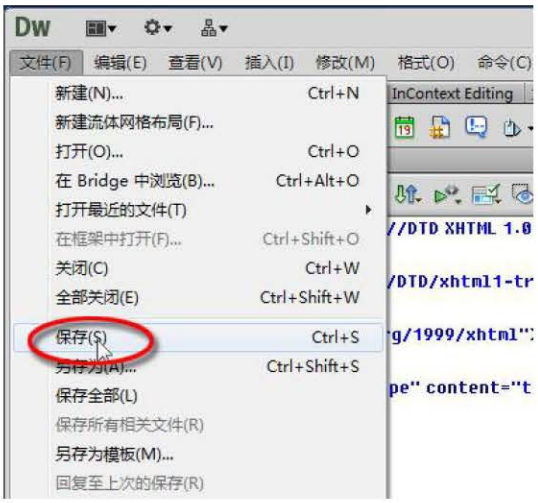
دە يېزىلغان Dreamweaver بۇ بولسا

كود .

3.2.5 Dreamweaver Cs6 يېزىلغان كودنى ساقلاش

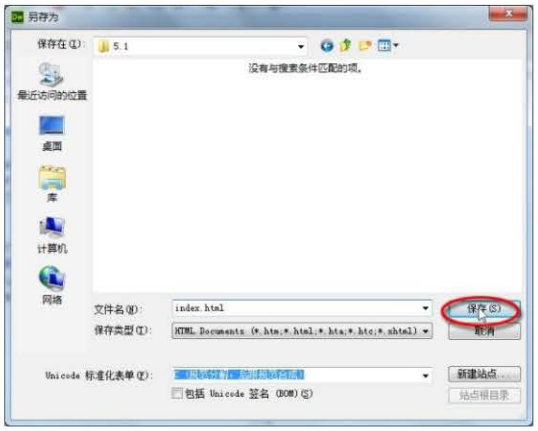
Dreamweaver Cs6 دە كود يېزىلىپ بولغاندىن كېيىن ئۇنى چوقۇم كومپيۇتېردا مەلۇم بىرخىل ھۆججەت شەكلىدە ساقلىشىمىز كېرەك. ھۆججەتنى ساقلىماي تۇرۇپ توربەت شەكلىدە زىيارەت قىلغىلى بولمايدۇ. يېزىلىپ بولغان كودنى ھۆججەت شەكلىدە ساقلاش ئۈچۈن تۆۋەندىكىدەك مەشغۇلات قىلىمىز.

كود يېزىلىپ بولغاندىن كېيىن ئالدى بىلەن «ھۆججەت» (文件) تىزىملىكىگە كىرىپ «ساقلاش» (保存) تارماق تىزىملىكىنى چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **15.5**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.5ـرەسىم. Dreamweaver Cs6 نىڭ «ھۆججەت» (文件) تىزىملىكى

ساقلاش تىزىملىكىنى باسقاندىن كېيىن ئېكراندا ساقلاش دىيالوگ رامكىسى كۆرۈنىدۇ، بىز بۇ كۆرۈنگەن دىيالوگ رامكىسىدىن نۆۋەتتە يازغان كودنى ساقلايدىغان ئورۇننى تاللاپ بېرىمىز. ئاندىن «ساقلاش» (保存) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **16.5**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.5ـرەسىم. ساقلاش دىيالوگ رامكىسى

ھۆججەت ساقلاشتا تۆۋەندىكى ئىككى نۇقتىغا ئالاھىدە دىققەت قىلىش كېرەك. ئۇلار :

1 . ھۆججەتنى ساقلاش دىيالوگ رامكىسى نۆۋەتتىكى ھۆججەتنى تۇنجى قېتىم ساقلىغاندىلا كۆرۈنىدۇ ئىككىنچى قېتىمدىن باشلاپ ساقلاش تىزىملىكىنى باسقاندا ساقلاش دىيالوگ رامكىسى كۆرۈنمەيدۇ. ئەمما بۇ

ھۆججەتنىڭ ساقلانمىغانلىقىنى چۈشەندۈرمەيدۇ، پەقەت سىز بۇرۇن ساقلىغان ئاشۇ ھۆججەتنىڭ داۋامىغا ساقلاپ ماڭىدۇ. ئەگەر يېڭى ھۆججەت ئاچقان بولسىڭىز بۇ ھۆججەتنى ساقلىغاندا ساقلاش دىيالوگ رامكىسى يەنە قايتا كۆرۈنىدۇ.

2. ھۆججەتنى ساقلىغاندا ئەگەر ھۆججەت ئىچىدە رەسىم، Js قاتارلىق سىرتتىن ئۇلانغان ھۆججەتلەر بولسا ساقلاشقا بۇيرۇق بېرىلگەندە مۇشۇ ھۆججەتلەرنى پروگرامما بىلەن بىر ئورۇنغا يۆتكەشنى خالايدىغانلىقىمىز ياكى خالىمايدىغانلىقىمىز توغرىسىدا ئەسكەرتىش كۆرۈنىدۇ، ئەگەر يۆتكىمەيمىز دېسەك ، ھۆججەت ئىچىدىكى ئۇلىنىشلار ھازىرقى ئادرېسنى ساقلاپ قالىدۇ، يۆتكەيمىز دېسەك . بارلىق قوشۇمچە ھۆججەتلەر پروگرامما بىلەن بىر ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىگە يۆتكىلىدۇ ۋە ئۇلىنىشلارنىڭ ھەممىسى شۇ ھۆججەتنىڭ نۆۋەتتىكى ئادرېسىغا ئۆزگىرىدۇ.

4.2.5 بۇرۇن ساقلانغان ھۆججەتلەرنى ئېچىش

پروگرامما بىر كۈندىلا ياكى بىر قېتىمدىلا پۈتىدىغان نەرسە ئەمەس، شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بەزىدە ھۆججەتلەرنى ساقلاپ قويۇپ كېيىن يەنە ئېچىپ تەھرىرلەشكە مەجبۇر بولىمىز، Dreamweaver Cs6 دە بۇرۇن ساقلانغان ھۆججەتلەرنى ئېچىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن «ھۆججەت» (文件) تىزىملىكىگە كىرىپ «ئېچىش» (打开) تارماق تىزىملىكىنى چىكىمىز، بۇ ۋاقىتتا ھۆججەت ئېچىش دىيالوگ رامكىسى كۆرۈنىدۇ، بىز بۇ دىيالوگ رامكىسىدىن ئۆزىمىز بۇرۇن ساقلاپ قويغان ھۆججەتلەرنى تاللاپ «ئېچىش» (打开) كۇنۇپكىسىنى باسساق ھۆججەت ئېچىلىدۇ. مەشغۇلات جەريانى **17.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

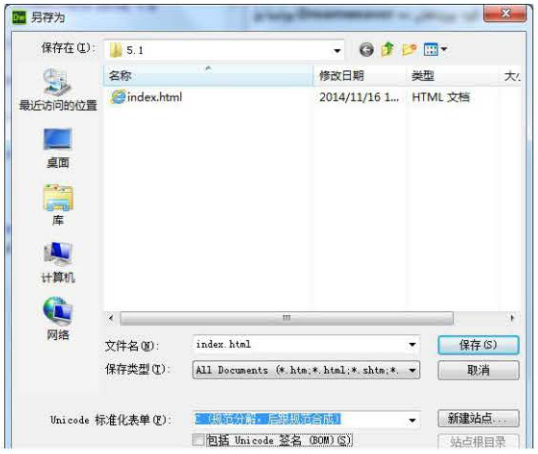
17.5-رەسىم. ھۆججەت ئېچىش دىيالوگ رامكىسى

5.2.5 ھۆججەتنى باشقا نام بىلەن ساقلاش

ئادەتتە مەلۇم بىر تور بېكەتنىڭ بەت قۇرۇلمىسىدا كۆپ قىسىم جايلىرى ئوخشاش بولىدۇ، بۇنداق ئورۇننى ھەر بىر بەت ئۈچۈن ئايرىم - ئايرىم يېزىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق، بۇنداق ئورۇنلاردىن تەكرار پايدىلىنىش ئۈچۈن ، بۇرۇن يېزىلىپ بولغان بەتنىڭ كودىنى باشقا نام بىلەن ساقلىۋېلىپ ئىشلەتسەك بولىدۇ، نۆۋەتتە تەھرىرلەۋاتقان ھۆججەتنى باشقا نام بىلەن ساقلاش ئۈچۈن ئالدى بىلەن ھۆججەت تىزىملىكىدىن «باشقا نامدا ساقلاش» (另存为) بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىمىز.

2.5-مىسال: ھۆججەتنى باشقا نام بىلەن ساقلاش ئىقتىدارىدىن پايدىلىنىپ **1.5**- مىسالدا يېزىلغان ھۆججەتنى **2.5** ناملىق ھۆججەت قىسقۇچتا ساقلاپ باقايلى. مەشغۇلات جەريانى تۆۋەندىكىدەك.

ئالدى بىلەن **1.5**-مىسالدىكى ھۆججەتنى يۇقىرىدا ئۆگەنگەن ئۇسۇل بويىچە ئېچىۋالىمىز. ئاندىن «ھۆججەت» (文件) تىزىملىكىدىن «باشقا نامدا ساقلاش» (另存为) بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىمىز. ئۇ ۋاقىتتا **18.5** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

18.5-رەسىم. ھۆججەتنى باشقا نامدا ساقلاش دىيالوگ رامكىسى

بىز بۇ كۆزنەكتىن نۆۋەتتىكى ھۆججەتنى ساقلىماقچى بولغان ئورۇننى تاللاپ بېرىمىز، ئەگەر بىز ھۆججەتنى ساقلىماقچى بولغان ھۆججەت قىسقۇچ مەۋجۇت بولمىسا ھۆججەت قىسقۇچنى قۇرۇپ بەرسەك بولىدۇ. ھۆججەتنى ساقلىماقچى بولغان ئورۇننى تاللاپ بېرىپ بولغاندىن كېيىن دىيالوگ رامكىسى **19.5**-رەسىمدىكى ھالەتكە ئۆزگىرىدۇ.

19.5-رەسىم. ھۆججەتنى باشقا نامدا ساقلاش دىيالوگ رامكىسى

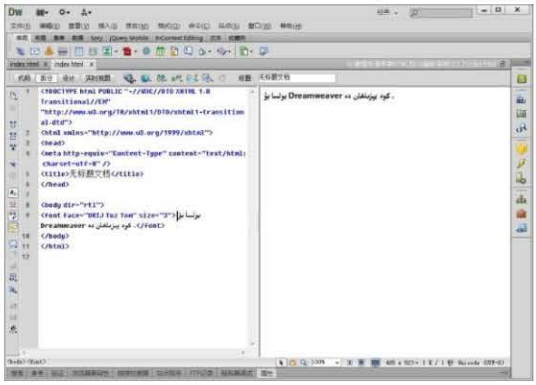
ئاندىن «ساقلاش» (保存) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. ئۇ ۋاقىتتا ئېكراندا **20.5**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك ئۇچۇر كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ.

20.5-رەسىم. ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

بۇ ئۇچۇر كۆزنەكتىكى ئۇچۇرنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى «سىز نۆۋەتتە باشقا نامدا ساقلىغان ھۆججەتنىڭ بەت ئىچىدىكى ئۇلىنىشلارنى يېڭى ئادرېسقا يېڭىلامسىز ياكى بۇرۇنقى ئادرېس بويىچە تۇرۇۋېرەمدۇ؟»

دېگەندىن ئىبارەت بولۇپ ئەگەر «ھەئە» (是) كۇنۇپكىسىنى باسساق بەت ئىچىدىكى ئۇلىنىشلار يېڭى ئادرېسقا ئۆزگىرىدۇ، ئەگەر «ياق» (否) كۇنۇپكىسىنى باسساق يېڭى ئادرېسقا ئۆزگەرمەيدۇ. بۇنى بىز ئۆز ئىھتىياجىمىزغا قاراپ تاللىساق بولىدۇ ، ئاندىن يېڭىدىن ساقلانغان ھۆججەت Dreamweaver دا نۆۋەتتە تەھرىرلىنىدىغان ھۆججەت ھالىتىگە ئۆتىدۇ، كۆرۈنۈشى **21.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

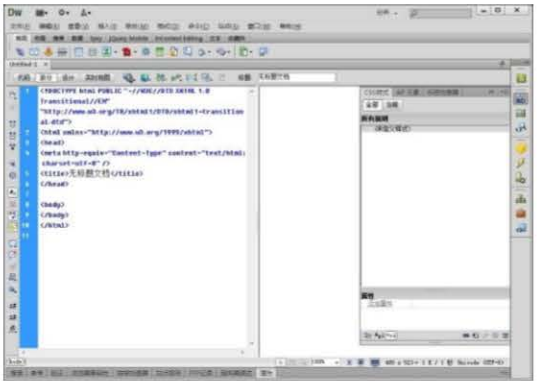
21.5-رەسىم. يېڭى نام بىلەن ساقلانغان ھۆججەتنىڭ تەھرىرلىنىدىغان ھۆججەت ھالىتى

3.5 Dreamweaver Cs6 نى تەڭشەش

Dreamweaver Cs6 نى قاچىلىغاندىن كېيىن ئادەتتە ئۆزىمىزنىڭ پىروگراممىا يېزىش ئىھتىياجىمىزغا ئاساسەن Dreamweaver Cs6 نىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشى، يېڭى قۇرۇلغان ھۆججەتنىڭ كود شەكلى ۋە كود يېزىش كۆزنىكى ، لايىھەلەش مەيدانىنىڭ خەت نۇسخىسى قاتارلىقلارنى ئۆزىمىزنىڭ ئىھتىياجىمىزغا قاراپ تەڭشىۋالساق بولىدۇ. ئەلۋەتتە Dreamweaver Cs6 نىڭ ئۆزىمىز تەڭشىۋالالايدىغان ئورۇنلىرى ناھايىتى كۆپ. شۇنداق بولسىمۇ بىز بۇيەردە پەقەت بىز بىرقەدەر زۆرۈر دەپ قارىغان نۇقتىلارنى ئاساس قىلىپلا تونۇشتۇردۇق.

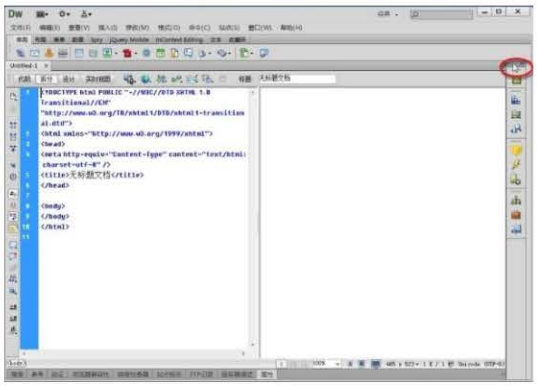
1.3.5 Dreamweaver Cs6 نىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشىنى تەڭشەش

كود يېزىش جەريانىدا ئۆزىمىزنىڭ بۇرۇن كود يېزىشقا ئىشلەتكەن كود يېزىش قورالىغا ئادەتلىنىپ قالغانلىقىمىز سەۋەبىدىن ياكى نۆۋەتتىكى كود يېزىش ھالىتىنى بىرئاز قولايسىز دەپ قارىغانلىق سەۋەبىدىن كود يېزىش يۈمشاق دېتالىنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشىنى ئۆزىمىزنىڭ ئېھتىياجىغا قارىتا ئۆزگەرتىۋالغۇمىز كېلىدۇ . Dreamweaver ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ شۇخىل ئېھتىياجىنى كۆزدە تۇتۇپ يۈمشاق دېتال كۆرۈنمە يۈزىنى بىرقەدەر ھەرىكەتچان قىلىپ ئورۇنلاشتۇرغان بولۇپ كۆزنەكتىكى كۆپ قىسىم ئوبيېكتلارنى ئەركىن يۆتكىگىلى بولىدۇ. مەسىلەن كود يېزىش جەريانىدا بەتنىڭ CSS ھۆججىتىنى تەڭشىگەندە دەرھال ئۇنۇمىنى كۆرىمىز دېسەك CSS لەيلىمە كۆزنىكى **22.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بەت يۈزىنى توسۇۋالىدۇ .

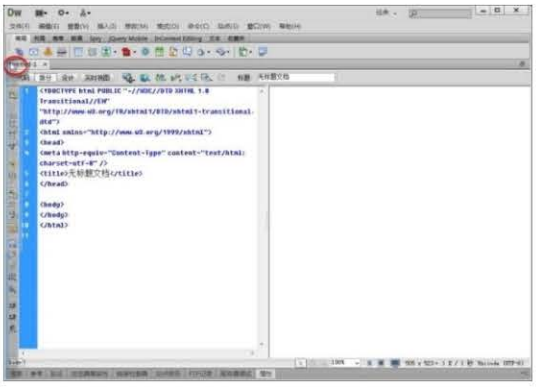
22.5-رەسىم. CSS لەيلىمە كۆزنىكىنىڭ بەت يۈزىنى توسۇۋالغان كۆرۈنۈشى

بۇنداق ۋاقىتتا بىز ئوڭ تەرەپتىكى لەيلىمە كۆزنەكنى ئېكرانىنىڭ سول تەرىپىگە يۆتكەپ قويساق بولىدۇ. يۆتكەش ئۇچۇن ئالدى بىلەن ئېكرانىنىڭ ئوڭ تەرەپتىكى لەيلىمە كۆزنەكنىڭ ئۈستىگە مائۇسنى ئەكېلىپ سول كۇنۇپكىنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **23.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

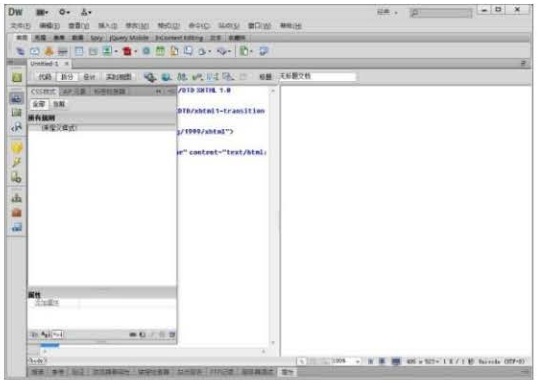
23.5-رەسىم. يۆتكىمەكچى بولغان لەيلىمە كۆزنەكنى تاللاش

ئاندىن سول كۇنۇپكىنى قويۇۋۆتمەي تۇرۇپ ئېكرانىنىڭ ئۈستىدە سۈرەيمىز بۇ ۋاقىتتا لەيلىمە كۆزنەكلەر مائۇسقا ئەگىشىپ يۆتكىلىدۇ، كۆزنەكنىڭ نەرىنى خالىساق شۇ جايغا ئەكېلىپ ئورۇنلاشتۇرساق بولىدۇ. لەيلىمە كۆزنەك بەت يۈزىدىكى ئورۇنلاشتۇرغىلى بولمىدىغان ئورۇنغا كەلگەندە چۈرىسىگە **24.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك سۇس كۆك رەڭلىك سىزىق كۆرۈنىدۇ.

24.5-رەسىم. يۆتكىمەكچى بولغان لەيلىمە كۆزنەكنى ئورۇنلاشتۇرۇشتىن بۇرۇنقى كۆرۈنۈش

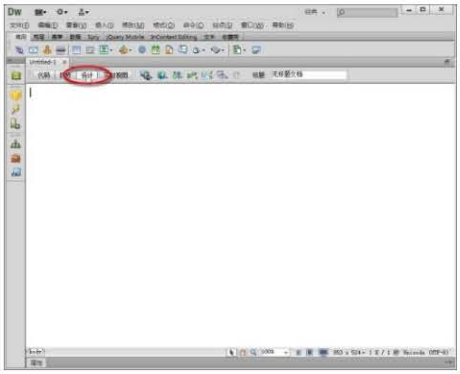
بۇ ۋاقىتتا قويۇۋۆتسەك رامكا شۇ ئورۇنغا مۇقىملىشىدۇ. ئۇنۇمى **25.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

25.5-رەسىم. لەيلىمە كۆزنەك يۆتكىلىپ بولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

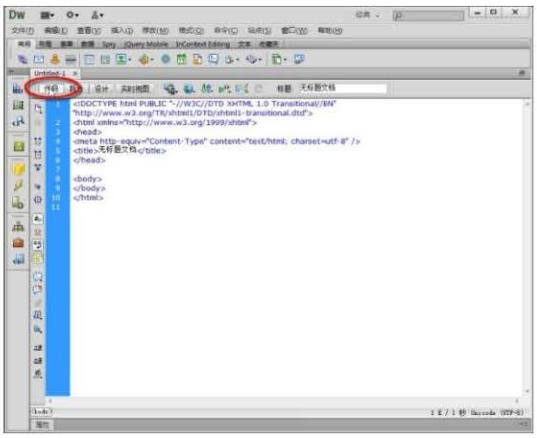
بۇنداق بولغاندا بىز كۆزنەكتىن CSS ئۇسلۇبلىرىنى تەڭشەۋاتقاندا تەڭشىگەن CSS نىڭ كۆزنىكى بەت يۈزىنى توسۇۋالمايدۇ، بىز تەڭشىگەندىن كېيىنكى ئۈنۈمنى دەرھال لايىھەلەش مەيدانىدا كۆرەلەيمىز. ئوخشاش ئۇسۇل بىلەن بەت يۈزىدىكى بارلىق ئېلېمېنتلارنىڭ ئورنىنى يۆتكەپ ئۆزگەرتىپ ياقتۇرغان ھالەتكە ئەكىلەلەيمىز.

ئەگەر كود يازماي بىۋاستە مائۇس مەشغۇلاتى ئارقىلىق Dreamweaver Cs6 تەمىنلىگەن كونتروللار دىن پايدىلىنىپلا توربەت ياسايمەن دېسەڭ Dreamweaver Cs6 نىڭ كۆزنىكىنى لايىھەلەش ھالىتىگە توغرىلاپ ئىشلەتسەك بولىدۇ. لايىھەلەش ھالىتىگە توغرىلاش ئۈچۈن Dreamweaver Cs6 نىڭ قۇرال ئىستونىنىڭ ئاستى قۇر سول تەرەپتىكى «لايىھەلەش» (设计)كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ . مەشغۇلات جەريانى **26.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

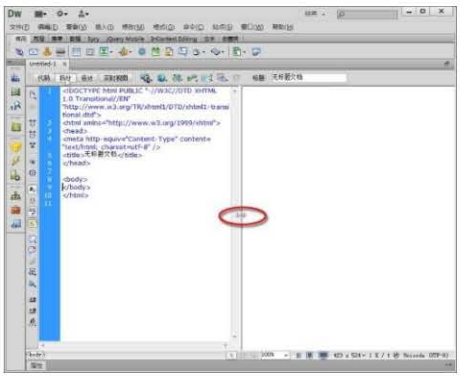
26.5-رەسىم. Dreamweaver نىڭ لايىھەلەش ھالىتى

ئەگەر كود يېزىش ئارقىلىق لايىھەلەيمەن ئۇنۇمنى دەل ۋاقتىدا كۆرۈپ تۇرمىسامۇ بولىدۇ دېسەڭ «كود» (代码) كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ. ئۇ ۋاقىتتا Dreamweaver نىڭ كۆزنىكى مەخسۇس كود يېزىش ھالىتىگە ئالمىشىدۇ. ئۇنۇمى **27.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

27.5-رەسىم. Dreamweaver نىڭ كود يېزىش ھالىتى

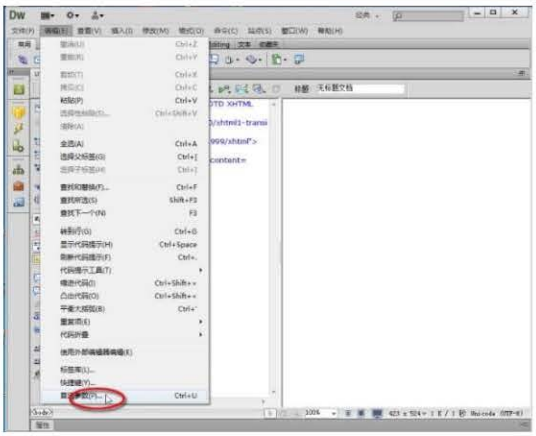
ئەگەر كود يېزىش جەريانىدا ئۇنۇمنى كۆرۈپ تۇرىمەن دېسەك «پارچىلاش» (拆分) كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىق ھەر ئىككى ئۇنۇمگە تەڭ ئېرىشەلەيمىز. كود يېزىش مەيدانى بىلەن لايىھەلەش مەيدانىنىڭ چوڭلۇقىنى ئىككى رامكا ئارىسىدىكى سىزىقنى يۆتكەش ئارقىلىق تەڭشىيەلەيمىز. ئۇنۇمى **28.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

28.5-رەسىم. كود يېزىش ۋە لايىھەلەش ھالىتى

2.3.5 يېڭى ھۆججەتنىڭ كود شەكلى ۋە باشقا خاسلىقلىرىنى تەڭشەش

Dreamweaver Cs6 دە يېڭى ھۆججەت قۇرغان ۋاقىتتا ئاپتوماتىك ھالدا UTF-8 كود ئۆلچىمىدە بەت ئېچىلىدىغان بولۇپ، بۇخىل كود شەكلى دۇنيادىكى باشقا نۇرغۇن مىللەتلەرنىڭ يېزىقىدىن باشقا يەنە ئەرەب يېزىقى ئاساسىدىكى يېزىقلاردا توربەت ياساشقىمۇ ئىنتايىن ماس كېلىدۇ ، ئەمما خەنزۇ تىلىدىكى توربەتلەرنى ياساشتا ئەگەر مەزكۇر توربەتتە جۇڭگو قەدىمكى يېزىقى ۋە ۋە بىرقىسىم كۆپ ئىشلىتىلمەيدىغان سۆزلەرنىڭ ئىشلىتىلىپ قېلىنىش ئېھتىماللىقى بار بولسا.خەنزۇچە خەتلەرنى تولۇق ئىپادىلەش ئۈچۈن GB2312 كود ئۆلچىمىدە بەت ئېچىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ . ئەگەر بىز داۋاملىق خەنزۇ يېزىقىدىكى بەتلەرنى ياسايمىز دېسەك ھەرقېتىم Meta خەتكۈچىگە كود ئۆلچىمىنى ئەسكەرتىش بىزگە بىر ئاز ئاۋارىچىلىك كەلتۈرىدۇ. بىز ھەرقېتىم ئاپتوماتىك ھالدا GB2312 ئۆلچىمىدە بەت ئېچىپ بەرسۇن دېسەك Cs6 Dreamweaver نىڭ قۇرۇلىدىغان يېڭى ھۆججەتنىڭ كود شەكلىنى تەڭشۇالساق بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن «تەھرىرلەش» (编辑) تىزىملىكىگە كىرىپ «ئالدىن تاللىنىدىغان پارامېترلار» (首选参数) تارماق تىزىملىكىنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى **29.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

29.5-رەسىم. «تەھرىرلەش» (编辑) تىزىملىكى

ئاندىن **30.5**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ .

30.5-رەسىم. «ئالدىن تاللىنىدىغان پارامېتىرلار» (首选参数) كۆزنىكى

بۇ كۆزنەكتىكى يان تىزىملىكتىن «يېڭى ھۆججەت قۇرۇش» (新建文档) تۈرىنى تاللايمىز. ئاندىن ئوڭ تەرەپ **30.5-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك ھالەتكە كېلىدۇ . **30.5-** رەسىمدىكى تەڭشەشكە تېگىشلىك ئورۇنلارنىڭ ئىزاھاتى تۆۋەندىكىدەك.

سۈكۈتتىكى ھۆججەت (默认文档): بىز مۇشۇ يەردىن قايسى تىلنى تاللاپ بەرسەك يېڭى ھۆججەت قۇرۇشقا بۇيرۇق بەرسەك ئاپتوماتىك ھالدا بىز بەلگىلەپ بەرگەن تىلدا ھۆججەت قۇرۇپ بېرىدۇ.

ھۆججەتنىڭ سۈكۈتتىكى كېڭەيتىلگەن نامى(默认扩展名): قۇرۇلغان ھۆججەتكە كېڭەيتىلگەن نامنى يېزىپ بەرمىگەن ئەھۋال ئاستىدا قايسى كېڭەيتىلگەن نامدا ساقلايدىغانلىقىمىزنى بىلدۈرىدۇ.

ھۆججەتنىڭ سۈكۈتتىكى نەشر ئىزاھاتى(默认文档类型): بىز ئالدىنقى بابلاردا HTML نىڭ ھەرخىل نەشرىلىرى بىلەن تونۇشۇپ ئۆتتۇق، مۇشۇ يەردىكى نەشر ئىزاھاتى بولسا، بىزنىڭ نۆۋەتتە يازغان كودىنىڭ HTML نىڭ قايسى نەشرى ئىكەنلىكىنى تور كۆرگۈگە بىلدۈرىدىغان ئىزاھاتنى كۆرسىتىدۇ.

ھۆججەتنىڭ سۈكۈتتىكى كود شەكلى(默认编码): بىز يۇقىرىدا دەۋاتقان كود شەكلىنى مۇشۇ يەردىن ئۆزگەرتىمىز، بۇ سېرىلما تىزىملىكنى چەكسەك نۇرغۇن كود ئىزاھاتلىرى كۆرۈنىدۇ بىز مۇشۇ يەردىن قايسى كود شەكلىنى تاللاپ جەزىملەشتۈرسەك كېيىنكى قېتىمدىن باشلاپ يېڭى ھۆججەت قۇرساق بىز تاللاپ قويغان كود ئۆلچىمى بويىچە قۇرۇپ بېرىدۇ.

تور كۆرگۈ ئوبيېكت مودېلىنى ئۆز ئىچىگە ئالامدۇ(包括 **Unicode** 签名**(BOM)**): بۇ تۈرنىڭ ئادەتتە ساپ HTML ھۆججىتىگە نىسبەتەن چوڭ تەسىرى يوق ئەمما PHP تىلىدا تۈزۈلگەن بېكەت پىروگراممىسىدا مەزكۇر تۈر تاللىنىپ قالسا پىروگراما تور كۆرگۈدە نورمال كۆرۈنمەسلىك Session,Cookie لار ساقلانماسلىقتەك مەسىلىلەر كۆرۈلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ تۈرنى تاللىماسلىقىمىز كېرەك.

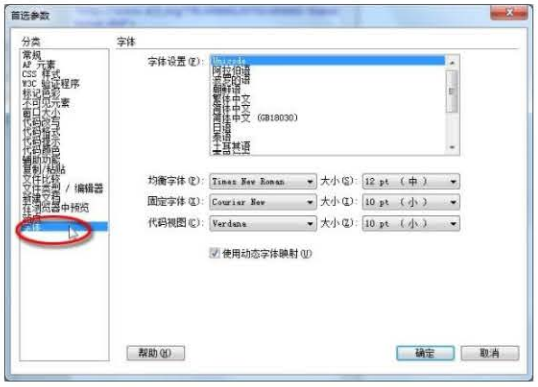
CTRL+N بېرىكمە كۇنۇپكىسى باسقاندا يېڭى ھۆججەت قۇرۇش دىيالوگ رامكىسى كۆرۈنەمدۇ(按 组合键时显示“新建文档”对话框 **Control+N**): بۇ تۈرنى تاللاپ قويساق يېڭى ھۆججەت قۇرۇش بۇيرۇقىنى بەرگەندە يېڭى ھۆججەت قۇرۇش دىيالوگ رامكىسى كۆرۈنىدۇ ، ئەگەر تاللىمساق ئاپتوماتىك ھالدا بىز يۇقىرىدا بەلگىلەپ قويغان تۈر بويىچە يېڭى ھۆججەت قۇرۇپ بېرىدۇ.

بىز يۇقىرىقى تۈرلەردىن ئۆزىمىزگە كېرەكلىك بولغان تۈرلەرنى تاللاپ بولغاندىن كېيىن جەزملەشتۈرۈش كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ.

3.3.5 كۆزنەكنىڭ خەت نۇسخىلىرىنى تەڭشەش

بىز كود يېزىش جەريانىدا پىروگراما كودىنىڭ ھەرپ - بەلگىلىرىنىڭ پەرقلەندۈرۈشكە قولايلىق خەت نۇسخىسىدا كۆرۈنۈشىنى ، كود ئىجرا قىلىنمىغان ئەھۋال ئاستىدىمۇ بەت يۈزىدىكى ھەرپ - بەلگىلەرنىڭ

ئۆلچەملىك كۆرۈنۈشىنى ئۈمىد قىلىمىز. Dreamweaver Cs6 پىروگراممىرلارنىڭ مۇشۇ قىينىچىلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ، كود يېزىش مۇھىتىنىڭ خەت نۇسخىسىنى خالىغانچە تەڭشىگىلى بولىدىغان قىلىپ لايىھەلەنگەن. كود يېزىش مۇھىتىنىڭ خەت نۇسخىسىنى تەڭشەش ئۈچۈن ئالدى بىلەن «ئالدىن تاللىنىدىغان پارامېتىرلار» (首选参数) كۆزنىكىنى ئاچىمىز ئاندىن «خەت نۇسخىسى» (字体) تىزىملىكىنى چىكىمىز، مەشغۇلات جەريانى **31.5**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

31.5-رەسىم. خەت نۇسخىسىنى تەڭشەش ھالىتىنىڭ كۆرۈنۈشى

31.5- رەسىمدىكى تەڭشەشكە تېگىشلىك ئورۇنلارنىڭ ئىزاھاتى تۆۋەندىكىدەك.

يېزىق ئۆلچىمىنى تەڭشەش (置设体字):مۇشۇ بەتتە يېزىلغان خەتلەرنىڭ كود ئۆلچىمى بولۇپ ، بۇ يەردىكى كود شەكلى ئادەتتە بىز «يېڭى ھۆججەت قۇرۇش» (新建文档) ھالىتىدە تەڭشىگەن كود شەكلى بويىچە بولىدۇ.

ئادەتتىكى خەت نۇسخىسى(均衡字体): ئادەتتىكى خەتلەر مەسىلەن مەزمۇن، تېما ۋە ئابزاسلاردىكى خەتنىڭ نۇسخىسى بولۇپ ئادەتتە ئىنگلىز تىلىنى ئاساس قىلىپ ئىشلىتىلىدىغان دۆلەتلەرنىڭ پىروگراممىرلىرى **12**- نومۇرلۇق ھالەتتە Times New Roman خەت نۇسخىسىنى ئىشلىتىدۇ.

مۇقىم خەتنىڭ نۇسخىسى(固定字体): مۇقىم خەت نۇسخىسى بولۇپ <Pre>,<code>,<tt> قاتارلىق خەتكۈچلەرنىڭ ئىچىدە كۆرۈنىدىغان مەزمۇننىڭ خەت نۇسخىسىنى كۆرسىتىدۇ، ئادەتتە ئىنگلىزتىلىنى ئاساس قىلىپ ئىشلىتىلىدىغان دۆلەتلەرنىڭ پىروگراممىرلىرى **10**- نومۇرلۇق ھالەتتە Courier New خەت نۇسخىسىنى ئىشلىتىدۇ.

كودنىڭ خەت نۇسخىسى(代码视图): كود يېزىش كۆزنىكىنىڭ خەت نۇسخىسى بولۇپ كود يېزىش جەريانىدا كود ئىچىدىكى ھەرپلەرنىڭ چوڭ، دانە- دانە ھالەتتە كۆركەم كۆرۈنۈشى شۇنداقلا كود ھەرپلىرى بىلەن مەزمۇن ھەرپلىرىنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى نورمال كۆرۈش ئۈچۈن ئىنگلىزچىنى ئاساس قىلغان دۆلەتلەرنىڭ پىروگراممىرلىرى**10**- نومۇرلۇق ھالەتتە Courier New خەت نۇسخىسىغا توغرىلاپ ئىشلىتىدۇ.

ئەگەر بىز داۋاملىق ئۇيغۇر تىلىدىكى توربەتلەرنى ياسايدىغان بولساق يۇقىرىقى ئورۇنلارنى ئۆزىمىزنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ ئىنگلىزچە ۋە ئۇيغۇرچە ھەرپلەر قايسى خەت نۇسخىسىدا چىرايلىق كۆرۈنسە شۇ نۇسخىغا توغرىلىۋالساق بولىدۇ.

4.3.5 Dreamweaver Cs6 دە يېزىلغان تور پىروگراممىسىنى زىيارەت قىلىش

بىز Dreamweaver Cs6 دە كودنى يېزىپ بولغاندىن كېيىن ئۇنى زىيارەت قىلىپ باقماقچى بولساق چوقۇم ئالدى بىلەن تور پىروگراممىسىنى ساقلىشىمىز كېرەك ساقلاپ بولغاندىن كېيىن كود يېزىش

كۆزنىكىنىڭ ئوڭ قىسمىدىكى كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىق تور بېتىمزنى زىيارەت قىلالايمىز. لايىھەلەپ بولغان توربەتنى يەنە كۇنۇپكا تاختىسىدىكى ئىقتىدار كۇنۇپكا رايونىدىن بىۋاستە F12 كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىقمۇ زىيارەت قىلالايمىز.

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ باب ئارقىلىق دەرسلىك كىتابىمىزدا بۇنىڭدىن كېيىنكى كود يېزىش جەريانىمىزغا ھەمراھ بولىدىغان كود يېزىش قۇرالى Dreamweaver يۈمشاق دېتالنىڭ ئالاھىدىلىكى، تورىدىن چۈشۈرۈش، قاچىلاش، تەڭشەش ۋە ئىشلىتىشكە ئالاقىدار بىرقىسىم ئاساسىي مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ. بۇنىڭدىن كېيىنكى كود يېزىش جەريانىمىزدا ئىشلىتىش ئۈچۈن دەسلەپكى ئاساسنى ھازىرلىدۇق.

كۆنۈكمە

1. Dreamweaver Cs6 نى تورىدىن چۈشۈرۈپ قاچىلاپ بېقىڭ.
2. Dreamweaver Cs6 نىڭ يېڭى قۇرۇلغان ھۆججەتنىڭ تىلىنى HTML4.0.1 گە توغرىلاڭ.
3. ياساپ بولغان توربەتنى تۆۋەندىكى ( ) دىن پايدىلىنىپ زىيارەت قىلىمىز؟

A: B: C: D:

6.باب دەربجىدىن تاشقىرى ئۇلىنىش

توربەت ئارقىلىق كۆرسىتىشكە تېگىشلىك مەزمۇنلارنىڭ ھەممىسىنى بىر بەت قىلىۋالغىلى بولمايدۇ، بەت يۈزىدىكى بەزى مەزمۇنلارنى ھەقىقەتەنمۇ ئايرىم بەت قىلىش زۆرۈر. دەربجىدىن تاشقىرى ئۇلىنىش بولسا مەزمۇنلارنى ئۆزئارا ئۇلاشقا ئىشلىتىلىدىغان ئۇسۇل بولۇپ، بۇ ئۇسۇل ئارقىلىق تېما ، مەزمۇن رەسىم قاتارلىقلارنى باشقا بىر بەت ياكى مەزمۇنغا ئۇلاشنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ. <a> خەتكۈچى بولسا توربەتتىكى دەربجىدىن تاشقىرى ئۇلىنىشنىڭ ئەڭ يادرولۇق خەتكۈچى بولۇپ، جۈپ خەتكۈچكە تەۋە، بۇ خەتكۈچنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى ھەرقانداق جۈپ خەتكۈچنىڭ يېزىلىش شەكلى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، بۇ خەتكۈچنىڭ باشقا جۈپ خەتكۈچ بىلەن ئوخشىمايدىغان تەرىپى <a> خەتكۈچنى قۇرۇق خەتكۈچ قىلىپ ئىشلىتىشكە بولمايدۇ. ئەڭ كەم بولغاندا بىر دانە خاسلىقى بىرگە كېلىشى كېرەك.

<a> خەتكۈچنىڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان خاسلىقى ئىككى تۈرلۈك بولۇپ ئۇلارنىڭ بىرى href يەنى ئۇلىنىدىغان ئادرېس يەنە بىرى target يەنى ئۇلانغان ھۆججەتنىڭ كۆزنەكتە ئېچىلىش ھالىتى. تۆۋەندە بىز <a> خەتكۈچنىڭ ھەر بىر خاسلىقىنى ئايرىم - ئايرىم تونۇشتۇرىمىز.

بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- ❐ href خاسلىقى
- ❐ target خاسلىقى
- ❐ Title خاسلىقى

1.6 href خاسلىقى

<a> خەتكۈچنىڭ href خاسلىقى ئىنتايىن مۇھىم بولغان خاسلىقىدىن بىرى بولۇپ، بۇ خاسلىقى مەزكۇر ئۇلىنىشنىڭ قايسى ھۆججەتكە ياكى قايسى ئادرېسقا ئۇلىنىدىغانلىقىنى بەلگىلەيدۇ.

1.1.6 مەزكۇر بەتتىكى مەلۇم ئورۇنغا ئۇلاش

<a> خەتكۈچنىڭ name خاسلىقىنى href خاسلىقى بىلەن بىرگە ئىشلىتىش ئارقىلىق مۇشۇ بەتنىڭ ئۆزىدىكى مەلۇم ئورۇنغا ئۇلاشنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ. بەت يۈزىدىكى مەزمۇن بىر قەدەر كۆپ ئەھۋال ئاستىدا بەت يۈزىدىكى بەلگىلەنگەن ئورۇنغا نۇقتا بەلگىلەپ شۇ ئورۇنغا ئۇلاش ئارقىلىق سىيرىلما تالچىنى سۈرۈپ توغرىلاش ئاۋارىچىلىقىنى ئازايتقىلى بولىدۇ. name خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a name="n">...</a>
```

يۇقارقى كوددىكى <a> ئۇلىنىش خەتكۈچىنىڭ باشلانغان خەتكۈچى بولسا ئۇلىنىش خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ <a> خەتكۈچى ئىچىدىكى "name="n نۆۋەتتە بىز يۆتكىلىپ كەلمەكچى بولغان ئورۇن يەنى مۇشۇ خەتكۈچ يېزىلغان ئورۇننىڭ ئۇلىنىش ئىچىدىكى ئادرېسى بولۇپ بىز يەنە بىر ئۇلىنىشنىڭ href خاسلىقىغا مۇشۇ ئورۇننى ئەسكەرتىش ئارقىلىق "name="n بولغان ئورۇنغا كېلەلەيمىز. نۆۋەتتىكى ئورۇننى ئىزدەيدىغان ئۇلىنىشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <a href="#n">...</a>
```

يۇقارقى كوددىكى <a> ئۇلىنىش خەتكۈچىنىڭ باشلانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇلىنىش خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. <a> خەتكۈچىدىكى "href="#n بولسا مۇشۇ بەت ئىچىدىكى ئىسمى n بولغان ئورۇنغا ئۇلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

1.6 ـ مىسال: name خاسلىقى بىلەن href خاسلىقىنى بىرگە ئىشلىتىپ بەت ئىچىدىكى نۇقتىغا ئۇلاپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. خاسلىق رولىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن بەت ئىچىگە نۇرغۇن قوشۇمچە مەزمۇن قىستۇرۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <a name="tizimlik"><p align="center"><font face="Ukij Tuz Tom"
size="+6">بۆرە ھەققىدە مەسەللەر</font></p></a>
    <a href="#bore&qozichaq"><font face="Ukij Tuz Tom">بۆرە بىلەن
قوزىچاق</font></a><br>
    <a href="#bore&xoraz"><font face="Ukij Tuz Tom">  بۆرە بىلەن خوراز
</font></a><br>
    <a href="#bore&ishek"><font face="Ukij Tuz Tom">بۆرە بىلەن
ئېشەك</font></a><br>
    <hr>
    <!--بىرىنجى مەسەلنىڭ تېمىسى باشلاندى-->
    <a name="bore&qozichaq"><p align="center"><a href="#tizimlik"><font
face="Ukij Tuz Tom" size="+3">بۆرە بىلەن قوزىچاق</font></a></p></a>
    <!--بىرىنجى مەسەلنىڭ تېمىسى ئاخىرلاشتى-->

    <!--بىرىنجى مەسەلنىڭ مەزمۇنى باشلاندى-->
    <font face="Ukij Tuz Tom">
    <p>بۆرە بىلەن قوزىچاق</p>
    </font>
    <!--بىرىنجى مەسەلنىڭ مەزمۇنى ئاخىرلاشتى-->

    <!--ئىككىنچى مەسەلنىڭ تېمىسى باشلاندى-->
    <a name="bore&xoraz"><p align="center"><a href="#tizimlik"><font
face="Ukij Tuz Tom" size="+3">بۆرە بىلەن خوراز</font></a></p></a>
    <!--ئىككىنچى مەسەلنىڭ تېمىسى ئاخىرلاشتى-->

    <!--ئىككىنچى مەسەلنىڭ مەزمۇنى باشلاندى-->
    <font face="Ukij Tuz Tom">
    <p>بۆرە بىلەن خوراز</p>
    </font>
    <!--ئىككىنچى مەسەلنىڭ مەزمۇنى ئاخىرلاشتى-->
```

```
<!-- ئۇچىنجى مەسىلىنىڭ تېمىسى باشلاندى -->
<a name="bore&ishek"><p align="center"><a href="#tizimlik"><font face="Ukij Tuz Tom" size="+3">بۆرە بىلەن ئېشەك</font></a></p></a>
<!--ئۇچىنجى مەسىلىنىڭ تېمىسى ئاخىرلاشتى-->

<!-- ئۇچىنجى مەسىلىنىڭ مەزمۇنى باشلاندى -->
<font face="Ukij Tuz Tom">
<p>بۆرە بىلەن ئېشەك</p>
</font>
<!-- ئۇچىنجى مەسىلىنىڭ مەزمۇنى ئاخىرلاشتى -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كودنىڭ ئاساسلىق ئىقتىدارى بولسا كود ئىجرا بولغاندىن كېيىن بەتنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بۆرە ھەققىدىكى مەسەللەرنىڭ تىزىملىكى كۆرۈنىدۇ. خالىغان بىر مەسىلىنىڭ ئىسمىنى چېكىش ئارقىلىق بەت ئىچىدىكى شۇ مەسىلىنىڭ باشلانغان يېرىگە كەلگىلى بولىدۇ. خالىغان مەسىلىنىڭ باشلانغان يېرىدىن مەسىلىنىڭ تېمىسىنى چېكىش ئارقىلىق مەسىلىنىڭ تىزىملىكى بار يەرگە كەلگىلى بولىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **1.6**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.6-رەسىم. بەت ئىچىدە ئۇلىنىش قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن «بۆرە بىلەن ئېشەك» دېگەن مەسىلىنىڭ ئىسمىنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە **2.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.6-رەسىم. «بۆرە بىلەن ئېشەك» دېگەن مەسىلىنىڭ ئىسمى چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

2.1.6 يەرلىكتىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش

بىز ئالدىنقى بابلاردا دەپ ئۆگەنگىنىمىزدەك بىر تور بېكەت نۇرغۇنلىغان بەتلەردىن تۈزۈلگەن بولىدۇ، شۇنداقلا ئۇ بەتلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئۆز ئارا مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا بەتلەرنى ئۆزئارا بىر- بىرىگە ئۇلاش زۆرۈر بولىدۇ. مانا مۇشۇنداق بىر تور بېكەت ئىچىدىكى ياكى بىر ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى توربەتلەرنى ئۆزئارا ئۇلاشنى بىز يەرلىكتىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش دەپ ئاتايمىز. يەرلىكتىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش ئاساسلىقى تۆۋەندىكى ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ .

1- ئوخشاش مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش

بىر ئورۇندا ساقلانغان ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن كۆپ ھۆججەتلەرنى ئۆز ئارا ئۇلاش ئوخشاش مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتلەرنى ئۆزئارا ئۇلاش دېيىلىدۇ . بۇ خىل ئۇلاشتا <a> خەتكۈچىنىڭ href خاسلىقىغا ئۇلىماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ ئىسمىنى بىۋاستە يېزىپ بەرسەك بولىدۇ. بۇنىڭ يېزىلىش قائىدىسى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="page2.html">ئىككىنچى بەت</a>
```

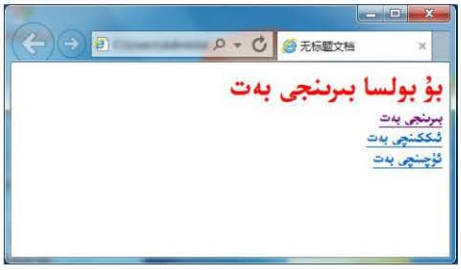
يۇقارقى كوددىكى href="page2.html" بولسا كود ئىچىدىكى «ئىككىنچى بەت» دېگەن خەتنى چەككەندىن كېيىن ئىچىلىدىغان بەتنى كۆرسىتىدۇ.

2.6-مىسال: href خاسلىقى ئارقىلىق ئوخشاش مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتلەرنى ئۆزئارا ئۇلاپ كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

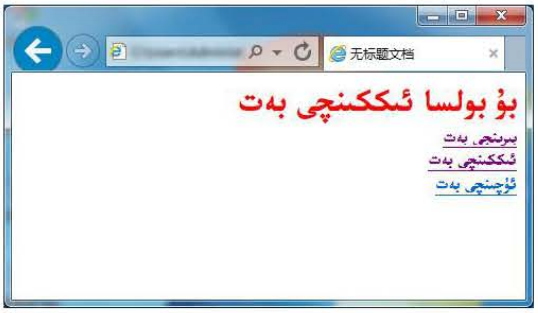
```
<font face="Ukij Tuz Tom" size="+3" color="#FF0000">بۇ بولسا بىرىنچى بەت</font><br>
<a href="page1.html"><font face="Ukij Tuz Tom">بىرىنجى بەت</font></a><br>
<a href="page2.html"><font face="Ukij Tuz Tom">ئىككىنچى بەت</font></a><br>
<a href="page3.html"><font face="Ukij Tuz Tom">ئۈچىنچى بەت</font></a><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. بۇ كودنىڭ ئىقتىدارى بولسا ئوخشاش مۇندەرىجە ئىچىدە ساقلانغان Page1.html,Page2.html,Page3.html قاتارلىق ھۆججەتلەرنى ئۆزئارا ئۇلاش بولۇپ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.6-رەسىم. ئوخشاش مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتلەرنى ئۆزئارا ئۇلاش

«ئىككىنچى بەت» دېگەن ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە **4.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.6-رەسىم. «ئىككىنچى بەت» دېگەن ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

2. تارماق مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش

نۆۋەتتىكى توربەت ھۆججىتى ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە قىسمىي ھۆججەت قىسقۇچ بار بولسا ۋە شۇ ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە نۆۋەتتىكى توربەتنى ئۇلاشقا تېگىشلىك ھۆججەتلەر بولسا بۇخىل ھۆججەتلەرنى ئۆزئارا ئۇلاش تارماق مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش دېيىلىدۇ . ئادەتتە تارماق مۇندەرىجە بويىچە ئۇلىنىشنى ئادرېسى بىۋاستە ھۆججەت ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچ ئىسمىدىن باشلانسا بولىدۇ. تارماق مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش ئۇسۇلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="folder/page.html">...</a>
```

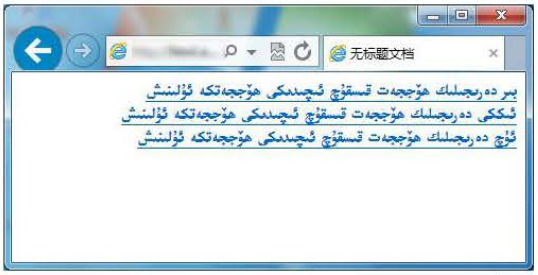
يۇقارقى كوددىكى folder بولسا ھۆججەت ساقلانغان تارماق ھۆججەت قىسقۇچنى page.html بولسا ئۇلىنىشقا تېگىشلىك ھۆججەتنىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ كوددىكى «/» بولسا مەلۇم ھۆججەت قىسقۇچنىڭ ئىچىدە دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. قانچە قاتلام ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر نۆۋەتتىكى ھۆججەت بىلەن بىر مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەت قىسقۇچتىن باشلاپ «/» بىلەن ئايرىلىپ داۋاملاشتۇرۇپ يېزىلىۋەرسە بولىدۇ.

3.6-مىسال: تارماق مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەت قىسقۇچلارغا ئۇلاپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك

```
<a href="folder/index.html"><font face="Ukij Tuz Tom">بىر دەرىجىلىك ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىش</font></a><br>
<a href="folder/folder1/index.html"><font face="Ukij Tuz Tom">ئىككى دەرىجىلىك ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىش</font></a><br>
<a href="folder/folder1/folder2/index.html"><font face="Ukij Tuz Tom">ئۈچ دەرىجىلىك ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىش</font></a><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، بۇ كودنىڭ ئاساسلىق رولى ئىككى دەرىجە ۋە ئۈچ دەرىجىلىك ھۆججەت قىسقۇچلار ئىچىدىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلىنىشىدىن ئىبارەت. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **5.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

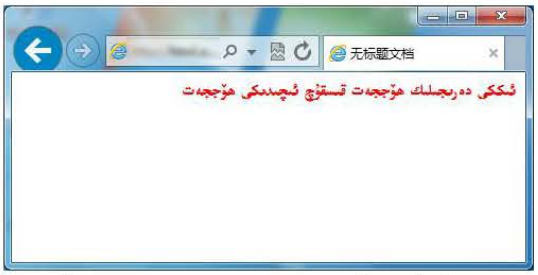

5.6-رەسىم. تارماق مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەت قىسقۇچلارغا ئۇلاش

نۆۋەتتىكى ھۆججەتنىڭ ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

```
http://html.orh/6/6.3/index.html
```

بەت يۇزىدىكى «ئىككىنچى دەرىجىلىك ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىش» نامىلىق ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى نەتىجە **6.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.6-رەسىم. «ئىككىنچى دەرىجىلىك ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىش» نامىلىق ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

نۆۋەتتىكى ھۆججەتنىڭ ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

```
http://html.orh/6/6.3/folder/folder1/index.html
```

نۆۋەتتىكى ھۆججەت ئادرېسى بىلەن يۇقىرىقى كودنى سېلىشتۇرۇپ شۇنى ھېس قىلالايمىزكى كود ئىچىدىكى ئۇلىنىش ئادرېسى بولسا ئۇلىنىش كودى يېزىلغان ھۆججەت تۇرغان ھۆججەت قىسقۇچتىن باشلاپ شۇنىڭ ئىچىدىكى تارماق مۇندەرىجىلەرنى بويلاپ يېزىلغان بولۇپ تور كۆرگۈ بۇ ئادرېسنى يەشكەن ۋاقىتتا ئۆزى ئاپتوماتىك تور ئادرېسنى ئېلىپ شۇنىڭ داۋامىغا تارماق ھۆججەت قىسقۇچ نامىنى ئاپتوماتىك ئۇلاپ بېرىدۇ ۋە مۇكەممەل بولغان بىر تور ئادرېسنى ھاسىل قىلىدۇ.

3. سىرتقى مۇندەرىجىدىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش

بىز نۆۋەتتىكى ھۆججەت ئارقىلىق تارماق ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى ھۆججەتلەرنى زىيارەت قىلغىنىمىزدەك يەنە تارماق ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىن سىرتقى ھۆججەت قىسقۇچلاردىكى ھۆججەتلەرنى زىيارەت قىلىش زۆرۈر بولۇپ قالىدۇ. بۇخىل زىيارەت قىلىش ئۇسۇلى سىرتقى مۇندەرىجىدىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش دېيىلىدۇ . ھۆججەتلەرنى سىرتقى مۇندەرىجىدىكى ھۆججەت قىسقۇچلارغا ئۇلىغاندا «./» بەلگىسى ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ «./» بەلگىسى نۆۋەتتىكى ھۆججەت بىلەن بىر ئورۇندا دېگەنلىكنى بىلدۈرىدۇ. بۇخىل ئۇلاش ھۆججەت ياكى ھۆججەت قىسقۇچ ئىسمىنى بىۋاستە يازغان بىلەن ئوخشاش يەنى سېلىشتۇرمىسى تۆۋەندىكىدەك.

```
1) <a href="demo.html">...</a>
2) <a href="./demo.html">...</a>
```

يۇقارقى ئىككى قۇر كودنىڭ href خاسلىقىنىڭ قىممىتى ئوخشاش بولمىسىمۇ لېكىن ئىككى قۇر كودنىڭ رولىدا ھېچقانداق پەرق يوق يەنى ھەر ئىككىلىسى مۇشۇ ھۆججەت بىلەن بىر ئورۇندا ساقلانغان ھۆججەتكە ئۇلىنىدۇ ئەگەر بىز نۆۋەتتىكى ھۆججەت قىسقۇچنىڭ سىرتىدىكى ھۆججەت قىسقۇچتا ساقلانغان ھۆججەتكە ئۇلىماقچى بولساق ئۇلانماقچى بولغان ھۆججەت ئىسمىنىڭ ئالدىغا «../» بەلگىسىنى قوشۇپ يازىمىز ئۇ ھالدا ئۇلىنىش نۆۋەتتىكى ھۆججەت قىسقۇچتىن سىرتقا ئاتلاپ ئۇلىنالايدۇ. يېزىلىش ئۇسۇلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="../demo.html">...</a>
```

يۇقارقى كود بولسا نۆۋەتتىكى ھۆججەت قىسقۇچنىڭ سىرتىدىكى ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە ساقلانغان demo.html نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچقا ئۇلىنىشتىن ئىبارەت بولۇپ ئەگەر ھۆججەت قاتلىمى ھەر بىر باسقۇچ يۇقىرى ئۆرلىسە «../» دىن يەنە بىرى قوشۇلۇپ يېزىلىدۇ . يەنى بۇيەردىكى «../» بىر قەۋەت يۇقىرى دەرىجىلىك ھۆججەت قىسقۇچ دېگەننى بىلدۈرىدۇ.

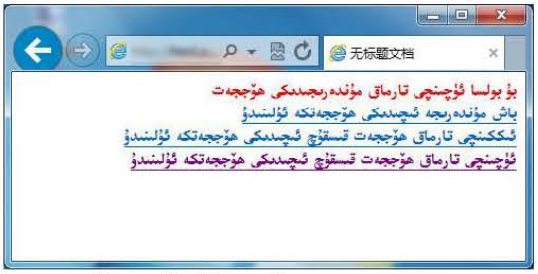
4.6- مىسال: سىرتقى مۇندەرىجىگە ئۇلاشنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. كودنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن كود ئىچىگە باشقا مەزمۇنلار قوشۇمچە قىلىندى. مىسالدا ئۇچىنچى تارماق

مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتنىڭ كودى بېرىلدى .

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك

```
<font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FF0000">  تارماق  بۇ بولسا ئۈچىنچى
مۇندەرىجىدىكى ھۆججەت</font><br>
<a href="../../../index.html"><font face="UKIJ Tuz Tom"> باش مۇندەرىجە
ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىدۇ</font></a><br>
<a href="../index.html"><font face="UKIJ Tuz Tom"> ئىككىنچى تارماق ھۆججەت
قىسقۇچ ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىدۇ</font></a><br>
<a href="index.html"><font face="UKIJ Tuz Tom"> ئۈچىنچى تارماق ھۆججەت قىسقۇچ
ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىدۇ</font></a><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **7.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

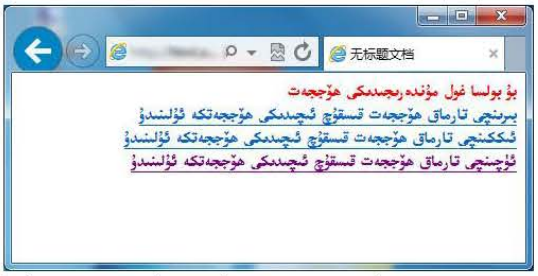

7.6-رەسىم. سىرتقى مۇندەرىجىگە ئۇلانغان ھۆججەتنىڭ كۆرۈنۈشى

نۆۋەتتىكى ھۆججەتنىڭ ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

```
http://html.orh/6/6.4/folder1/folder2/folder3/index.html
```

«باش مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىدۇ» دېگەن ئۇلىنىشنى چەكسەك نۆۋەتتىكى بەت كۆرۈنۈۋاتقان ھۆججەت قىسقۇچتىن بىۋاستە **6.4**- مىسالنىڭ ھۆججەت قىسقۇچىغا ئۇلىنىدۇ. ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى نەتىجە **8.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.6-رەسىم. «باش مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىدۇ» ناملىق ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى ھۆججەتنىڭ ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

```
http://html.orh/6/6.4/index.html
```

بىز يۇقىرىقى مىسالدىن شۇنى كۆرەلەيمىزكى ئۇلىنىش ئادرېسىدىكى «/..» بولسا بىر دەرىجە سىرتقى مۇندەرىجىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل ئۇسۇل بىلەن ئۇلىغاندا تور كۆرگۈ ئۇلىنىش ئادرېسىنى يەشكەندە ئۇلىنىش ئادرېسىدىكى ھەر بىر «/..» بەلگىسە ئاساسەن نۆۋەتتىكى ئۇلىنىش ئادرېسى تۇرغان ئورۇننىڭ سىرتىدىكى بىردىن ھۆججەت قىسقۇچتىن ئاتلاپ ئۆتۈپ ئاخىرقى «/..» بەلگە تۇغىسەندىن كېيىنكى ئادرېسنى مەزكۇر بەتنىڭ تور ئادرېسىغا ئۇلاپ كېيىنكى مۇكەممەل بولغان تور ئادرېسنى ھاسىل قىلىپ بېرىدۇ.

توربەت لايىھەلىگۈچىلەر توربەت ياساش جەريانىدا تور بېكەتنىڭ ئۇلىنىشى ۋە ھۆججەت قىسقۇچلارنى

باشقۇرۇشتا تۆۋەندىكى نۇقتىلارغا ئالاھىدە دىققەت قىلىش كېرەك.

1.ئادرېس نىسپىي ئادرېس ۋە مۇتلەق ئادرېستىن ئىبارەت ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدىغان بولۇپ، نىسپىي ئادرېس دېگىنىمىز بىز يۇقىرىدا ئۆگىنىپ ئۆتكەندەك نۆۋەتتىكى ھۆججەتنى پايدىلىنىش نۇقتىسى قىلىپ مۇشۇ ھۆججەت تۇرغان ھۆججەت قىسقۇچنىڭ ئىچىدە، سىرتىدا، ئىچىنىڭ ئىچىدە، سىرتىنىڭ سىرتىدا دەپ تۇرۇپ ئۇلاشنى كۆرسىتىدۇ، بۇنداق بولغاندا توربەتنى بوشلۇقتىكى قايسى مۇندەرىجىدە قويۇشىمىزدىن ياكى كومپيۇتېرنىڭ قايسى ئورنىدا قويۇشىمىزدىن قەتئىي نەزەر نورمال زىيارەت قىلغىلى بولىدۇ. مۇتلەق ئادرېس دېگىنىمىز كومپيۇتېرغا نىسبەتەن مەلۇم دىسكىنىڭ مەلۇم ھۆججەت قىسقۇچىدا. مەسىلەن:

```
G:\demo\6\6.4\folder1\folder2\folder3\index.html
```

دېگەنگە ئوخشاش ئادرېس بولۇپ بۇنداق ھۆججەتلەرنى ئۇلىغاندا ھۆججەتنىڭ فىزىكىلىق ئادرېسى بويىچە ئۇلىغاندا توربەتنى ئېلان قىلغان ۋاقىتتا ياكى كومپيۇتېر ئىچىدىكى ئورنىنى يۆتكىگەندە نورمال زىيارەت قىلغىلى بولمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن توربەت ياساش جەريانىدا بەت ئىچىدىكى ئۇلىنىشلار بولسۇن ياكى بەت ئىچىگە سىرتقى ھۆججەتلەرنى ئەكىرىشتە بولسۇن مۇتلەق ئادرېسنى ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

2.«/» بەلگىسىنى ئادەتتە ھەر قانداق مۇلازىمېتىر بۇاستە بېكەتنىڭ غول مۇندەرىجىسىنى كۆرسىتىدۇ دەپ قارايدۇ. بۇ بەلگىنىڭ مەنىسى مۇلازىمېتىر تەرىپىدىن بېكىتىلگەن بولىدۇ. مەسىلەن

```
<a href="/index.html">...</a>
<-- بىكەت غول مۇندەرىجىسىدىكى index.html ناملىق ھۆججەتكە ئۇلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ
--!>
```

بۇخىل ئادرېسنىڭ ئەۋزەل تەرىپى بولسا ئۇلىنىش كودى يېزىلغان بەت قانچىنچى دەرىجىلىك ھۆججەت قىسقۇچنىڭ ئىچىدە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر بۇاستە غول مۇندەرىجىدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنالايدۇ. بىز يەنە «/..» دىن نەچچە قاتلام يېزىپ يۈرمەيمىز. ئەمما توربەت ئىچىدە بۇخىل ئادرېسنى ئىشلىتىش تەۋسىيە قىلىنمايدۇ. چۈنكى بۇخىل ئادرېس بويىچە ئۇلىنىش قىلغان ۋە قوشۇمچە ھۆججەتلەرنى مۇشۇ خىل شەكىلدە ھۆججەت ئىچىگە ئەكىرگەن تور پىروگراممىلىرى پەقەت تور بېكەتنىڭ غول مۇندەرىجىگە قويۇلغان ۋاقىتتىلا شۇنداقلا مۇلازىمېتىرنىڭ شۇخىل ئىقتىدارى ئېچىۋېتىلگەن ھالەتتىلا نورمال ئىشلەيدۇ. ئەگەر تور پىروگراممىلىرىدا يەنە باشقا قىسمىي پىروگراممىلار بولسا باشبەت ناملىق ئۇلىنىشنى چەكسە شۇ تارماق پىروگراممىنىڭ باش بېتىگە قايتماستىن بىراقلا غول مۇندەرىجىدىكى باشبەتكە قايتىپ كېتىدۇ.

3.تور بەت ئىچىدە ئىشلىتىلىدىغان ھەرقانداق ھۆججەت قىسقۇچقا خەنزۇچە ئىسىم قويۇشقا بولمايدۇ.

3.1.6 URL ئادرېسى ئارقىلىق ئۇلاش

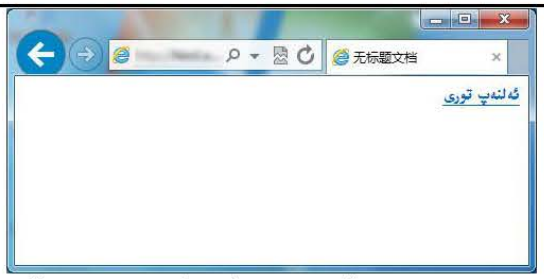
Url ئۇلىنىشى بولسا باشقىلارنىڭ تور بېكىتىدىكى مەزمۇننى ئۆزىمىزنىڭ بېتىگە ئۇلاشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇنىڭدا ئۇلىنىش قىلغان بەت بىلەن ئۇلانغان بەت ئىككىسى ئادەتتە بىر بېكەت ئىچىدە بولمايدۇ. URL ئۇلىنىشىدىمۇ ئۇلىنىش ئادرېسى يۇقىرىدا دېيىلگەندەك <a> خەتكۈچىنىڭ href خاسلىقىغا يېزىلىدۇ.

5.6- مىسال: URL ئادرېسى ئارقىلىق ئۇلاشنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="http://www.alnep.com"><font face="UKIJ Tuz Tom">ئەلنەپ
تورى</font></a>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **9.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.6-رەسىم. URL ئادرېسى ئارقىلىق ئۇلاشنىڭ ئۇنۇمى

4.1.6 مۇندەرىجىلىك ئۇلىنىش

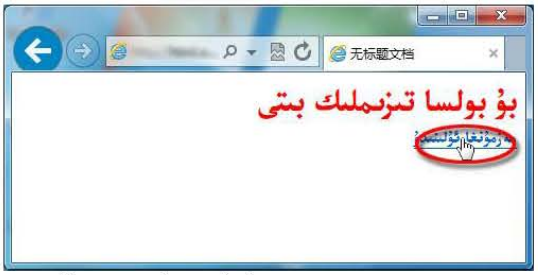
مۇندەرىجىلىك ئۇلىنىش بولسا ئۇلىنىش كودى يېزىلغان بەت بىلەن ئۇلانماقچى بولغان نىشان ھۆججەت ئوخشاش بىر ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە ياكى ئوخشاش بىر ھۆججەت قىسقۇچ سىرتىدا بولمىغان ئەھۋال ئاستىدىكى ئۇلىنىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ . بۇ خىل ئۇلىنىشقا بىرلا ۋاقىتتا بىز يۇقىرىدا ئۆگىنىپ ئۆتكەن تارماق مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش ئۈسۈلىنىمۇ سىرتقى مۇندەرىجە ئىچىدىكى ھۆججەتلەرگە ئۇلاش ئۈسۈلىنىمۇ ئىشلىتىشكە توغرا كېلىدۇ . ئەمما بۇخىل ئۇلاش ئۈسۈلىمۇ ئانچە قىيىن ئەمەس.

6.6- مىسال: مۇندەرىجىلىك ئۇلىنىشنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom" size="+3">بۇ بولسا تىزىملىك بېتى</font><br>
<a href="../content/index.html"><font face="UKIJ Tuz Tom" >مەزمۇنغا ئۇلىنىدۇ</font></a>
```

كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇم **10.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

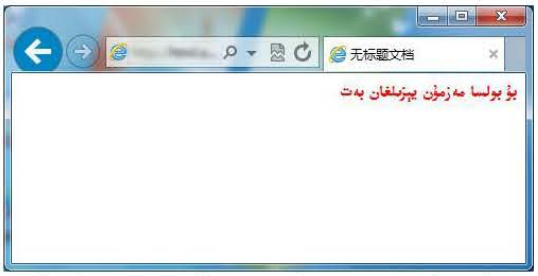

10.6-رەسىم. مۇندەرىجىلىك ئۇلىنىشنىڭ ئۇنۇمى

نۆۋەتتىكى بەتنىڭ ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

```
http://html.orh/6/6.6/list/index.html
```

«مەزمۇنغا ئۇلىنىدۇ» دېگەن ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **11.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.6-رەسىم. «مەزمۇنغا ئۇلىنىدۇ» دېگەن ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

نۆۋەتتىكى بەتنىڭ ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

```
http://html.orh/6/6.6/content/index.html
```

بىز بۇ يۇقىرىقى ئىككى ئادرېسنى تەھلىل قىلىش ئارقىلىق بىلەلەيمىزكى **10.6**- رەسىمدىكى ھۆججەت بىلەن **11.6**- رەسىمدىكى ھۆججەت ئىككى ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە بولۇپ بۇ ئىككى ھۆججەت قىسقۇچ بىر ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە ساقلانغان تەڭداش مۇندەرىجىدىن ئىبارەت. **10.6**- رەسىمدىكى ھۆججەت **11.6**- رەسىمدىكى ھۆججەتكە ئۇلىنىش ئۇچۇن ئۇلىنىش ئالدى بىلەن نۆۋەتتىكى مۇندەرىجىدىن سىرتقى مۇندەرىجىگە چىقىشى كېرەك . بۇنىڭ ئۇچۇن «/..» بەلگىسى بويىچە ئۇلانغان نىسپىي ئادرېس كېرەك بولىدۇ. ئاندىن ئۇ يەنە بىر ھۆججەت ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچقا كىرىش ئۇچۇن قىسمى مۇندەرىجىگە ئۇلىنىش قائىدىسى بويىچە ئۇلانماقچى بولغان ھۆججەت ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچنىڭ ئىسمى «content» ۋە ھۆججەت ئىسمى «index.html»كېرەك بولىدۇ . بىز بۇ ئىككى باسقۇچتىكى ئادرېسنى ئۇلىساق يۇقىرىقى مىسالنىڭ ئاساسلىق كودىدا بېرىلگەن «../content/index.html» دېگەن ئادرېس ھاسىل بولىدۇ. ئاندىن بىز مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا مۇندەرىجە ئۇلىنىشىنى ھاسىل قىلالايمىز.

ئەگەر بىزنىڭ ئاتلاپ ئۇلىماقچى بولغان ھۆججەت قىسقۇچ قەۋىتى ئىككى - ئۇچ قاتلامدىن كۆپ بولغان ئەھۋال ئاستىدىمۇ يەنىلا «../..» نى تەكرار ئىشلىتىش ئارقىلىق مۇندەرىجە ئۇلىنىشىنى ئەمەلگە ئاشۇرالايمىز. ئەمما بىلىۋېلىشقا تېگىشلىكى بۇخىل ئۇلىنىش HTML بەتنى يەرلىكتە سىنىغان ۋاقىتتا ئۇلىنالمايدۇ. بۇخىل ئۇلىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۇچۇن چوقۇم كومپيۇتېرىمىزدا مۇلازىمىتېر مۇھىتى ھازىرلانغان بولۇشى ياكى پىروگراممۇ مۇلازىمىتېردا تۇرۇپ سىنالغان بولۇشى كېرەك.

5.1.6 E-mail ئۇلىنىشى

E-mail ئۇلىنىشى بەت ئىچىدىكى مەزمۇننى بىۋاستە ئىلخەت ساندۇقىغا ئۇلاشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. ئاددىي ئۇلىنىش ئارقىلىق بىۋاستە Outlook نى قوزغىتىش ئىقتىدارىغا ئىگە. بۇنداق بولغاندا زىيارەت قىلغۇچىلار بىۋاستە بېكەت باشقۇرغۇچىسىغا خەت قالدۇرالايدۇ. بىز E-mail ئۇلىنىشى <a> خەتكۇچنىڭ href خاسلىقىغا mailto ھالقىلىق سۆزىنى قوشۇش ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشۇرىمىز. mailto بىلەن ئىلخەت ئادرېسى ئارىسىغا ئىنگلىزچە «:» كىلىدۇ. E-mail ئۇلىنىشىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="mailto:#">...</a>
```

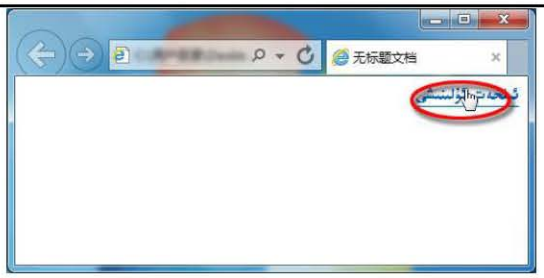
يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئۇلىماقچى بولغان ئىلخەت ئادرېسى كېلىدۇ ، بۇ كودنىڭ ئاساسلىق رولى ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىن مەشغۇلات سىستېمىسىدىكى ئاكتىپ ھالەتتىكى ئىلخەت يوللاش دېتالىنى قوزغىتىش ۋە خەت قوبۇل قىلغۇچىغا ئۇلىنىشتا بەلگىلەنگەن ئىلخەت ئادرېسنى ئاپتوماتىك ھالدا يېزىپ بېرىشتىن ئىبارەت.

7.6-مىسال: E-mail ئۇلىنىشىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="mailto:admin@126.com"><font face="UKIJ Tuz Tom">  ئىلخەت
ئۇلىنىشى </font></a>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **12.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.6-رەسىم. E-mail ئۇلىنىش كودى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى «ئىلخەت ئۇلىنىشى» چېكىلگەندىن كېيىنكى نەتىجە **13.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.6-رەسىم. «ئىلخەت ئۇلىنىشى» چېكىلگەندىن كېيىنكى

يۇقىرىقى رەسىمگە قارىساق، خەت قوبۇل قىلغۇچىنىڭ ئېلخەت ئادرېسىدا بىز كود ئىچىدە يازغان ئىلخەت ئادرېسى تۇرغانلىقىنى كۆرەلەيمىز. بۇنداق بولغاندا خەت يوللىغۇچىنىڭ ئىلخەت يوللىشىغا قولايلىق ياراتقىلى بولىدۇ.

2.6 target خاسلىقى

<a> خەتكۇچىنىڭ target خاسلىقى ئۇلىنىشنىڭ ئېچىلىش ھالىتىنى كونترول قىلىدىغان خاسلىقى بولۇپ، بىز بۇ پاراگرافتا target خاسلىقىنىڭ ئىشلىتىلىشى ۋە قىممەتلىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.2.6 ئۇلىنىشنى يېڭى كۆزنەككە ئېچىش _blank

_blank قىممىتى ئۇلىنىشنى نۆۋەتتە كۆرۈۋاتقان مەزمۇنغا تەسىر كۆرسەتمىگەن ئاساستا يېڭى كۆزنەككە ئېچىپ بېرىش رولىغا ئىگە بولۇپ، بۇ قىممەت <a> خەتكۇچىنىڭ target خاسلىقىغا يوللىنىدۇ. _blank قىممىتىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="#" target="_blank">...</a>
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئۆزىمىز ئۇلىماقچى بولغان ئادرېسنى ئالماشتۇرىۋالساق بولىدۇ. "target="_blank نىڭ يېزىلىش شەكلى مۇقىم بولۇپ، يۇقىرىدا بېرىلگەن شەكىل بويىچە يېزىلىدۇ.

8.6- مىسال: _blank قىممىتىنىڭ ئۇنۇمىنى سىناپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۆەندىكىدەك.

```
<a href="http://www.alnep.com" target="_blank"><font face="UKIJ Tuz Tom">يېڭى كۆزنەككە ئېچىلغان ئەلنەپ تورى</font></a>
```

يۇقىرىقى كود HTMLھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن

كىيىن ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كىيىنكى ئۇنۇمى **14.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.6-رەسىم. ئۇلىنىش نەتىجىسىنى يېڭى كۆزنەككە ئېچىپ بېرىش ئۇنۇمى

2.2.6 سىرتقى رامكىغا ئېچىش _parent

_parent قىممىتى ئۇلىنىشنىڭ رامكا ئىچىدە ئىشلىتىلىدىغان خاسلىق بولۇپ ، _parent قىممىتى ئۇلىنىشنىڭ نۆۋەتتە ئۇلىنىش قويۇلغان رامكىنىڭ يەنى نۆۋەتتىكى frame ياكى Iframe نىڭ سىرتىدىكى رامكىدا ئېچىلىدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. ئەگەر بەت ئىچىدە نۇرغۇنلىغان ئوخشاش دەرىجىلىك رامكىلار بولسا چوقۇم بۇ قىممەتنى ئىشلىتىشكە توغرا كېلىدۇ. target خاسلىقنىڭ قىممىتى _parent بولغان ۋاقىتتىكى گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۆەندىكىدەك.

```
<a href="#" target="_parent">...</a>
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئۆزىمىز ئۇلىماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ ياكى توربەتنىڭ ئادرېسىغا ئالماشتۇرىۋالساق بولىدۇ. "target="_parent نىڭ يېزىلىش شەكلى مۇقىم بولۇپ، يۇقىرىدا بېرىلگەن شەكىل بويىچە يېزىلىدۇ.

target خاسلىقنىڭ كۆپ قىسىم قىممەتلىرىنىڭ رولى رامكا ئىچىدە تېخىمۇ جانلىق ئىپادىلىنىدىغان بولۇپ، گەرچە دەرىسلىكىمىز تېخى رامكا قىسمىغا كەلمىگەن بولسىمۇ target خاسلىقنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن تۆۆەندە رامكىغا ئالاقىدار بىرقانچە مىسال بېرىلدى. ئوقۇرمەن پەقەت مىسالنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقسىلا بولدى. ھازىرچە مىسالغا بېرىلگەن كودنى بىرمۇ- بىر چۈشىنىش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق. دەرسىمىزنىڭ داۋامىدا رامكىغا ئالاقىدار مەزمۇنلار ئۇستىدە تېخىمۇ تەپسىلىي توختىلىمىز.

9.6- مىسال: target خاسلىقنىڭ قىممىتى _parent بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۆەندىكىدەك.

رامكا ئاساسىي بېتىنىڭ كودى تۆۆەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى index.html

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
</head>
<frameset  rows="80,*" cols="*" frameborder="no" border="0"
framespacing="0">
<!-- رامكىلار باشلاندى -->
```

```
    <!-- ئۈستى قىسىم رامكىسى باشلاندى -->
    <frame src="top.html" name="top" scrolling="no" noresize>
    <!--ئۈستى قىسىم رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
    <!-- گەۋدە قىسىم رامكىلىرى باشلاندى -->
    <frameset cols="*,150" frameborder="no" border="0" framespacing="0">
    <!--بەتنىك ئاساسىي قىسىم رامكىسى  باشلاندى -->
    <frame src="main.html" name="main" scrolling="auto" noresize>
    <!--بەتنىك ئاساسىي قىسىم رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
    <!--  تىزىملىك رامكىسى  باشلاندى-->
    <frame src="menu.html" name="menu" scrolling="auto" noresize>
    <!--تىزىملىك رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
    </frameset>
    <!-- گەۋدە قىسىم رامكىلىرى ئاخىرلاشتى -->
    <!--  رامكىلار ئاخىرلاشتى -->
    </frameset>
    </html>
```

ئۈستى رامكا بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى top.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body bgcolor="#FF6600">
    </body>
    </html>
```

ئوڭ تەرەپ رامكا بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى menu.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body bgcolor="#00CCFF">
    </body>
    </html>
```

ئاساسىي رامكا بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەتنىڭ ئىسمى main.html

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
</head>
<body dir="rtl">
<a href="http://www.alnep.com" target="_parent"><font face="Ukij Tuz Tom">ئەلنەپ يېڭا ئىگىلىك ئۇچۇرلىرى تورى</font></a>
</body>
</html>
```

بىز يۇقىرىقى ھۆججەتلەرنىڭ ئارىسىدىكى index.html ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە 15.6- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.6-رەسىم. target خاسلىقىنىڭ قىممىتى _parent بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

بەت يۆزىدىكى ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى نەتىجە 16.6- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.6-رەسىم. بەت يۆزىدىكى ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

3.2.6 مۇشۇ كۆزنەككە ئېچىلىش _self

_self قىممىتى بولسا نۆۋەتتىكى ئۇلىنىشنىڭ مۇشۇ ئورۇندا ئېچىلىدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدىغان بولۇپ <a> خەتكۈچىنىڭ target خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتىدىن ئىبارەت، شۇنىڭ ئۈچۈن ئادەتتە ئۇلىنىشنىڭ target خاسلىقىغا قىممەت بېرىلمىگەن ئەھۋالدا ياكى target خاسلىقىنىڭ قىممىتى _self

بولغان ئەھۋال ئاستىدا ئۇلىنىش مۇشۇ بەتنىڭ ياكى مۇشۇ رامكىنىڭ ئۆزىگە ئېچىلىدۇ. target خاسلىقىنىڭ قىممىتى self_ بولغان ۋاقىتتىكى گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="#" target="_self">...</a>
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئۆزىمىز ئۇلىماقچى بولغان تور ئادرېسى يېزىلىدۇ. target="_self" نىڭ يېزىلىش شەكلى مۇقىم بولۇپ ، يۇقىرىدا بېرىلگەن شەكىلدە يېزىلىدۇ.

10.6- مىسال: target خاسلىقىنىڭ قىممىتى self_ بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

رامكا ئاساسىي بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى index.html

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
</head>
<frameset  rows="80,*" cols="*" frameborder="no" border="0"
framespacing="0">
<!-- رامكىلار باشلاندى -->
<!-- ئۈستى قىسىم رامكىسى باشلاندى -->
<frame src="top.html" name="top" scrolling="no" noresize>
<!--ئۈستى قىسىم رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
<!-- گەۋدە قىسىم رامكىلىرى باشلاندى -->
<frameset cols="*,150" frameborder="no" border="0" framespacing="0">
<!--بەتنىڭ ئاساسىي قىسىم رامكىسى  باشلاندى -->
<frame src="main.html" name="main" scrolling="auto" noresize>
<!--بەتنىڭ ئاساسىي قىسىم رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
<!--تىزىملىك رامكىسى  باشلاندى -->
<frame src="menu.html" name="menu" scrolling="auto" noresize>
<!--تىزىملىك رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
</frameset>
<!-- گەۋدە قىسىم رامكىلىرى ئاخىرلاشتى -->
<!-- رامكىلار ئاخىرلاشتى -->
</frameset>
</html>
```

ئۈستى رامكا بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى top.html

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
```

```
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body bgcolor="#FF6600">
    </body>
    </html>
```

ئوڭ تەرەپ رامكا بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى menu.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body bgcolor="#00CCFF">
    </body>
    </html>
```

ئاساسىي رامكا بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى main.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body dir="rtl">
    <a href="http://www.alnep.com" target="_self"><font face="Ukij Tuz
Tom">ئەلنەپ يېزا ئىگىلىك ئۇچۇرلىرى تورى</font></a>
    </body>
    </html>
```

بىز يۇقىرىقى ھۆججەتلەر ئارىسىدىن index.html ئاملىق ھۆججەتنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە

17.6- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

17.6-رەسىم. index.html ناملىق ھۆججەتنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

بەت يۈزىدىكى ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى نەتىجە **18.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

18.6-رەسىم. بەت يۈزىدىكى ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

3.2.6 پۈتۈن بەتنى يېڭىلاپ ئورنىغا ئېچىلىش top_

target خاسلىقىنىڭ قىممىتى top_ بولغاندا بەت يېڭىلىنىپ ئۇلىنىشنىڭ نەتىجىسىنى ئەڭ سىرتىدىكى رامكىنىڭ ئىچىدە كۆرۈنىدىغان بولۇپ، بەت يۈزىدە قانچە قەۋەت رامكا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر نەتىجە ئەڭ سىرتىدىكى رامكىنىڭ ئىچىدە كۆرۈنىدۇ ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلىنىش ئېچىلغاندا پۈتۈن بەت يېڭىلىنىپ كۆزنەك ئىچىدە ئۇلىنىشنىڭ نەتىجىسى كۆرۈنىدۇ. target خاسلىقىنىڭ قىممىتى top_ بولغاندىكى ئۇلىنىش كودىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="#" target="_top">...</a>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئۆزىمىز ئۇلىماقچى بولغان تور ئادرېسى يېزىلىدۇ. "target="_top نىڭ يېزىلىش شەكلى مۇقىم بولۇپ، يۇقىرىدا بېرىلگەن شەكىل بويىچە يېزىلىدۇ.

11.6-مىسال: target خاسلىقىنىڭ قىممىتى top_ بولغان ۋاقتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

رامكا ئاساسى بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى index.html

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
</head>
```

```
    <frameset  rows="80,*" cols="*" frameborder="no" border="0"
framespacing="0">
    <!-- رامكىلار  باشلاندى -->
    <!-- ئۈستى قىسىم رامكىسى باشلاندى -->
    <frame src="top.html" name="top" scrolling="no" noresize>
    <!-- ئۈستى قىسىم رامكىسى ئاخىرلاشتى-->

    <!-- گەۋدە قىسىم رامكىلىرى باشلاندى -->
    <frameset cols="*,150" frameborder="no" border="0" framespacing="0">
    <!-- بەتنىك ئاساسىي قىسىم رامكىسى  باشلاندى-->
    <frame src="main.html" name="main" scrolling="auto" noresize>
    <!-- بەتنىك ئاساسىي قىسىم رامكىسى ئاخىرلاشتى-->
    <!--  تىزىملىك رامكىسى  باشلاندى -->
    <frame src="menu.html" name="menu" scrolling="auto" noresize>
    <!-- تىزىملىك رامكىسى ئاخىرلاشتى-->
    </frameset>
    <!-- گەۋدە قىسىم رامكىلىرى ئاخىرلاشتى -->
    <!--  رامكىلار ئاخىرلاشتى -->
    </frameset><noframes></noframes>
    </html>
```

ئۈستى رامكا بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى top.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body bgcolor="#FF6600">
    </body>
    </html>
```

ئوڭ رامكا بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى menu.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
```

```
</head>
<body bgcolor="#00CCFF">
</body>
</html>
```

ئاساسى رامكا بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك. ھۆججەت ئىسمى main.html

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
</head>
<body dir="rtl">
<a href="http://www.alnep.com" target="_top"><font face="Ukij Tuz
Tom">ئەلنەپ پېزا ئىگىلىك ئۇچۇرلىرى تورى</font></a>
</body>
</html>
```

بىز يۇقىرىقى ھۆججەتلەرنىڭ ئىچىدىكى index.html نامىلىق ھۆججەتنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **19.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

19.6-رەسىم. index.html نامىلىق ھۆججەتنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

بەت يۈزىدىكى ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە **20.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

20.6-رەسىم. بەت يۈزىدىكى ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

4.2.6 بەلگىلەنگەن رامكىغا ئېچىش

بەلگىلەنگەن رامكىغا ئېچىش بولسا ئۇلىنىشنىڭ target خاسلىقىغا رامكىنىڭ ئىسمىنى بەلگىلەپ بېرىش ئارقىلىق ئېچىلىش ئورنىنى كونترول قىلىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. ئادەتتە توربەت ئارقا سۈپىلىرىنى ياساشتا كۆپ ئىشلىتىلىدۇ. بەلگىلەنگەن رامكىغا ئېچىش ئۇسۇلىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="#" target="frame">...</a>
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئۆزىمىز نۆۋەتتە ئۇلىماقچى بولغان تور ئادرېسى يېزىلىدۇ، «frame» نىڭ ئورنىغا ئۆزىمىز نۆۋەتتىكى ئۇلىنىشنى ئاچماقچى بولغان رامكىنىڭ ئىسمى يېزىلىدۇ.

12.6ـمىسال:ئۇلىنىشنى ئۆزىمىز بەلگىلىگەن رامكىدا ئېچىپ باقايلى .

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

رامكا ئاساسى بېتىنىڭ كودى. ھۆججەت ئىسمى index.html

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
</head>
<frameset  rows="80,*" cols="*" frameborder="no" border="0"
framespacing="0">
<!-- رامكىلار باشلاندى -->
<!-- ئۈستى قىسىم رامكىسى باشلاندى -->
<frame src="top.html" name="top" scrolling="no" noresize>
<!--ئۈستى قىسىم رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
<!-- گەۋدە قىسىم رامكىلىرى باشلاندى -->
<frameset cols="*,150" frameborder="no" border="0" framespacing="0">
<!--بەتنىڭ ئاساسىي قىسىم رامكىسى  باشلاندى -->
<frame src="main.html" name="main" scrolling="auto" noresize>
<!--بەتنىڭ ئاساسىي قىسىم رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
<!--تىزىملىك رامكىسى  باشلاندى -->
<frame src="menu.html" name="menu" scrolling="auto" noresize>
<!--تىزىملىك رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
</frameset>
<!-- گەۋدە قىسىم رامكىلىرى ئاخىرلاشتى -->
<!-- رامكىلار ئاخىرلاشتى -->
</frameset>
</html>
```

ئۈستى رامكىنىڭ دەسلەپكى ھۆججىتىنىڭ كودى. ھۆججەت ئىسمى top.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body bgcolor="#FF6600">
    </body>
    </html>
```

ئۈستى رامكىنىڭ ئۇلىنىشتىن ئالماشقان بىرىنچى ھۆججەتنىڭ كودى. ھۆججەت ئىسمى top1.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body bgcolor="#339900">
    </body>
    </html>
```

ئۈستى رامكىنىڭ ئۇلىنىشتىن ئالماشقان ئىككىنچى ھۆججىتىنىڭ كودى. ھۆججەت ئىسمى top2.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body bgcolor="#CC00FF">
    </body>
    </html>
```

ئاساسىي رامكىنىڭ دەسلەپكى ھۆججىتىنىڭ كودى. ھۆججەت نامى main.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
```

```
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body dir="rtl">
    </body>
    </html>
```

ئاساسىي رامكىنىڭ ئۇلىنىشتىن ئالماشقان بىرىنچى ھۆججەتنىڭ كودى. ھۆججەت ئىسمى main1.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body dir="rtl" bgcolor="#FFCC66">
    <a href="top1.html" target="top"><font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى رامكىغا
1 ئېچىش</font></a><br>
    <a href="top2.html" target="top"><font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى رامكىغا
2 ئېچىش</font></a><br>
    </body>
    </html>
```

ئاساسى رامكىنىڭ ئۇلىنىشتىن ئالماشقان ئىككىنچى ھۆججەتنىڭ كودى. ھۆججەت ئىسمى main2.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body dir="rtl" bgcolor="#CCFF66">
    <a href="top1.html" target="top"><font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى رامكىغا
1 ئېچىش</font></a><br>
    <a href="top2.html" target="top"><font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى رامكىغا
2 ئېچىش</font></a><br>
    </body>
    </html>
```

ئوڭ تەرەپ رامكا ھۆججىتىنىڭ كودى. ھۆججەت ئىسمى menu.html

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
```

```
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    </head>
    <body bgcolor="#00CCFF" dir="rtl">
    <a href="main1.html" target="main"><font face="UKIJ Tuz Tom"> ئاساسي رامكىغا ئېچىش 1</font></a><br>
    <a href="main2.html" target="main"><font face="UKIJ Tuz Tom"> ئاساسي رامكىغا ئېچىش 2</font></a><br>
    </body>
    </html>
```

يۇقارقى ھۆججەتلەر ئارىسىدىكى index.html ناملىق ھۆججەتنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **21.6** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

21.6-رەسىم. index.html ناملىق ھۆججەتنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

ئوڭ تەرەپ رامكىدىكى بىرىنچى ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى نەتىجە **22.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

22.6-رەسىم. ئوڭ تەرەپ رامكىدىكى بىرىنچى ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

ئاساسي رامكىدىكى بىرىنچى ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى نەتىجە **23.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

23.6-رەسىم. ئاساسىي رامكىدىكى بىرىنچى ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

3.6 Title خاسلىقى

Title خاسلىقى <a> خەتكۈچىگە مائۇس ئىستربىلكىسى توغرىلانغان ۋاقىتتا ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرسىتىدىغان خاسلىقى بولۇپ. بۇ خاسلىق خەت تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. بۇ خاسلىق ئۇلىنىشقىلا خاس خاسلىق بولماستىن بەلكى يەنە نۇرغۇنلىغان HTML ئېلېمېنتلىرىغا قوشۇپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ. بىز بۇ پاراگرافتا ئۇلىنىش خەتكۈچى ئاساسىدا title خاسلىقى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

Title خاسلىقىنىڭ گىراماماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a title="title">ئۇلىنىش</a>
```

يۇقارقى كوددىكى «title» دېگەن خەتنىڭ ئورنىغا، ئۇلىنىشنىڭ ئۇستىگە مائۇس ئىستربىلكىسىنى توغرىلىغاندا كۆرۈنىدىغان خەتنىڭ مەزمۇنى كېلىدۇ .

بۇ خاسلىقنى باشقا HTML ئېلېمېنتلىرىغا قوشۇپ يېزىش ئارقىلىق باشقا ئوبيېكتلاردىمۇ مۇشۇخىل ئۇنۇمنى ھاسىل قىلىدۇ.

13.6-مىسال:ئۇلىنىش ۋە font خەتكۈچىدە title خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى ھاسىل قىلىپ كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a title="بۇ بولسا نۇر بەلگە توغرىلانغاندا كۆرۈنىدىغان مەزمۇن"><font face="Ukij Tuz Tom">ئۇلىنىش</font></a><br><!--خاسلىقى title ئۇلىنىشقا قوشۇلغان -->
<font face="Ukij Tuz Tom" size="4" title="بۇ بولسا بىر كۆرسەتمە مەزمۇن">سىناق مەزمۇن</font><!--Font خەتكۈچىگە قوشۇلغان title خاسلىقى-->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن ئۇلىنىش ئۇستىگە نۇر بەلگە توغرىلانغاندىن كېيىنكى نەتىجە **24.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

24.6-رەسىم. ئۇلىنىش ئۇستىگە نۇر بەلگە توغرىلانغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

سىناق مەزمۇننىڭ ئۇستىگە نۇربەلگە توغرىلانغاندىن كېيىنكى نەتىجە **25.6**- رەسىمدە

كۆرسىتىلگەندەك.

25.6-رەسىم. سىناق مەزمۇننىڭ ئۈستىگە نۇر بەلگە توغرىۋالغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

قىسقىچە خۇلاسە

بۇ باب ئارقىلىق بىز بەت يۈزىدىكى ئەڭ مۇھىم خەتكۈچلەردىن بىرى بولغان ئۇلىنىش خەتكۈچى بىلەن تونۇشۇپ چىقىپ، بۇ خەتكۈچنىڭ بەت يۈزىدىكى قوللىنىلىشى، ئاساسىي خاسلىقلىرى، خاسلىقلىرىنىڭ قىممىتى، مۇندەرىجىلىك ئۇلىنىش شەكىللىرى قاتارلىقلار بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ، كۆپ بەتلىك تور بېكەتلەرنى ياساش ئۈچۈن دەسلەپكى ئاساسنى هازىرلىدۇق ۋە target خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرى بىلەن تونۇشۇش بىلەن بىرگە بۇ خاسلىقنىڭ تور بېكەت ئارقا سۈپىسى ۋە توربەت شەكىللىك باشقۇرۇش سىستېمىلاردىكى قوللىنىلىشى بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق.

كۆنۈكمە

1. دەرىجىدىن تاشقىرى ئۇلىنىش خەتكۈچىنىڭ ئاساسلىق گىرامماتىكىلىق يېزىلىش شەكلى ۋە خاسلىقلىرىنى بايان قىلىپ بېقىڭ.
2. دەرىجىدىن تاشقىرى ئۇلىنىش خەتكۈچىنىڭ ئاساسلىق خاسلىقلىرىنى بايان قىلىڭ.
3. دەرىجىدىن تاشقىرى ئۇلىنىش خەتكۈچىنىڭ target خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرى ۋە رولىنى بايان قىلىڭ.
4. تۆۋەندىكىلەردىن target خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولغىنى( ).

A:_blank B:_parent C:_self D:_top

5. تۆۋەندىكىلەردىن target خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرىدىن «_parent» قىممىتىنىڭ رولىنى توغرا ئىزاهلاپ بېرەلىگىنى( ).

A:بۇ قىممەتنىڭ ئاساسلىق رولى، ئۇلىنىشنى نۆۋەتتىكى رامكىغا ئېچىش.

B:بۇ قىممەتنىڭ ئاساسلىق رولى، بەتنى مۇشۇ بەتتىن ئايرىم بەتكە ئېچىش.

C:بۇ قىممەتنىڭ ئاساسەن رولى يوق، توربەت ياساش جەريانىدىمۇ ئاساسەن كېرەك بولمايدۇ.

D:بۇ قىممەتنىڭ ئاساسلىق رولى، ئۇلىنىشنى نۆۋەتتە ئۇلىنىش تۈرۈۋاتقان رامكىنىڭ سىرتىدىكى رامكىغا ئېچىپ بېرىش بولۇپ، ئادەتتە ئارقا سۈپىلاردا كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ.

7.باب سۈرەت

سۈرەت ئاساسلىقى توربەتكە قىستۇرۇلغان رەسىم، ھەربىرىكەتلىك رەسىم قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ سۈرەت خەتكۈچىگە يەنە رەسىم خەتكۈچى قوللايدىغان فىلىم ھۆججەتلىرىنىمۇ قىستۇرغىلى بولىدۇ. سۈرەتنىڭ توربەتنى گۈزەللەشتۈرۈشتە، مەزمۇننى زىيارەت قىلغۇچىلارغا بىۋاستە ئىپادىلەپ بېرىشتە رولى ئىنتايىن زور بولۇپ. بىز بۇ بابتا سۈرەتكە ئالاقىدار تۆۋەندىكى مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

- تورغا ئىشلىتىلىدىغان رەسىم ھۆججەتلىرى ھەققىدە چۈشەنچە
- تەگلىك رەسىمنى بەلگىلەش
- توربەتكە رەسىم قىستۇرۇش خەتكۈچى <img>
- رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇش
- رەسىم خەتكۈچى <img> گە فىلىم قىستۇرۇش

1.7 تورغا ئىشلىتىلىدىغان رەسىم ھۆججەتلىرى ھەققىدە چۈشەنچە

رەسىم بولسا سۈرەت تېپىدىكى ھۆججەتلەر ئىچىدىكى ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بىر تۈر. رەسىم ھۆججەتلىرىنىڭمۇ تېپى ئىنتايىن كۆپ بولۇپ. ئادەتتە كۆپ ئۇچرايدىغان رەسىم تېپلىرى gif,jpg,png,bmp قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. تۆۋەندە بىز يۇقىرىقى رەسىم تېپلىرىنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز.

gif : بۇخىل ھۆججەت سۈزۈك تەگلىكلىك ، ئىندۇكسىيەلەنگەن رەسىم ھۆججىتى بولۇپ، بۇخىل تېپتا ھەربىرىكەتلىك رەسىملەرنىمۇ ياساشقا بولىدۇ. ئىندۇكسىيەلەنگەنلىكى سەۋەبىدىن رەسىم سىغىمى بىرقەدەر كىچىك بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە رەسىمنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسىمۇ بىر قەدەر تۆۋەن بولىدۇ. تور بېكەتلەرنىڭ بېكەت تۈغى ئادەتتە مۇشۇ خىل تېپتا ھەربىرىكەتلىك قىلىپ ياسىلىدۇ.

jpg : بۇخىل رەسىمنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسى بىرقەدەر يۇقىرى ، سىغىمى بىرقەدەر كىچىك بولۇپ ئادەتتە ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان رەسىم تېپى ھېسابلىنىدۇ. توربەتنىڭ بېزەك رەسىملىرى ۋە مەزمۇنغا ئىشلىتىلگەن رەسىملەر ئادەتتە مۇشۇ خىل تېپتا بىرتەرەپ قىلىنىدۇ.

png : بۇخىل رەسىمنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسى بىرقەدەر يۇقىرى، سۈزۈك تەگلىكلىك رەسىم ھۆججىتى بولۇپ، رەسىم رەڭلىرى ئىندۇكسىيەلەنمىگەن ھالەتتە بولىدۇ. سىغىمى يۇقىرىقى ئىككى خىل ھۆججەت تېپىغا قارىغاندا بىرئاز چوڭراق بولۇپ ئالاھىدە زۆرۈرىيەت بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا كۆپ ئىشلىتىلمەيدۇ.

bmp : بۇخىل رەسىمنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسى بىرئاز تۆۋەن، سىغىمى چوڭراق بولۇپ توربەتتە ئاساسىي جەھەتتىن ئىشلىتىلمەيدۇ.

توربەتكە ئىشلىتىلىدىغان رەسىمنىڭ رەڭ تۈسى چوقۇم rgb ياكى رەڭسىز بولۇشى كېرەك. ئەگەر رەسىمنىڭ رەڭ تۈسى cmyk بولسا كۆپ قىسىم تور كۆرگۈلەر رەسىمنى كۆرسىتەلمەيدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا توربەتكە ئىشلىتىلىدىغان رەسىملەرنىڭ سىغىمىنى ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە كىچىكلىتىپ چىقىرىش كېرەك. ئۇنداق بولمىغاندا توربەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ.

2.7 تەگلىك رەسىمى بەلگىلەش خاسلىقى background

تەگلىك رەسىمى توربەتنىڭ تەگلىكىدە كۆرۈنىدىغان رەسىمنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. تەگلىك رەسىمىنىڭ چوڭلۇقى پېتىشىمگەن ۋاقىتتا توربەتنىڭ كەڭلىكى ۋە ئۇزۇنلۇقىنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ تەكرارلىنىپ تولۇقلىنىپ كۆرۈنىدۇ. تەگلىكتە رەسىم بەلگىلەشنى background خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ ئەمەلگە ئاشۇرىمىز. تەگلىكتە ئىشلىتىلىدىغان رەسىم ھەرىكەتلىك رەسىم بولسىمۇ ياكى تىنچ رەسىم بولسىمۇ بولۇۋېرىدۇ. backround خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<body background="#">
</body>
```

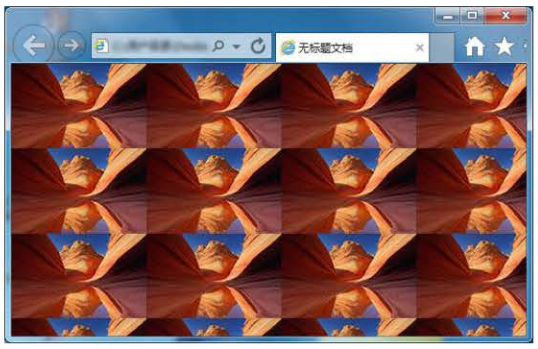
يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا رەسىم ئادرېسى كېلىدۇ .

1.7-مىسال: background خاسلىقى ئارقىلىق تەگلىككە رەسىم بەلگىلەيلى. مەزكۇر مىسالغا ئىشلىتىلگەن رەسىم HTML ھۆججىتى بىلەن بىر ئورۇندىكى images ھۆججەت قىسقۇچى ئىچىدە ساقلانغان.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<body background="images/bg.jpg">
</body>
```

يۇقىرىقى كود html ھۆججىتىدىكى body خەتكۈچىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۈنۈمى 1.7- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.7-رەسىم. background خاسلىقى ئارقىلىق تەگلىككە رەسىم بەلگىلىگەندىكى ئۈنۈم

3.7 بەت ئىچىدە <img> خەتكۈچى ئارقىلىق رەسىم قىستۇرۇش

بەت ئىچىدە ھەممە مەزمۇننى خەت ئارقىلىق ئىپادىلەپ بولغىلى بولمايدۇ. بەزى مەزمۇنلارنى چوقۇم رەسىم ئارقىلىق ئىپادىلەشكە توغرا كېلىدۇ . <img> خەتكۈچى ئادەتتە مەزمۇن ئارىسىغا رەسىم قىستۇرغاندا ئىشلىتىلىدۇ، <img> خەتكۈچى تاق خەتكۈچ بولۇپ بۇ خەتكۈچىنىڭ خاسلىقلىرىمۇ بىر قەدەر كۆپ. بىز بۇ پاراگرافتا <img> خەتكۈچىنىڭ خاسلىقلىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.3.7 رەسىم ئادرېسىنى بەلگىلەش خاسلىقى src

توربەتكە رەسىم قىستۇرغان ۋاقىتتا شۇ رەسىمنىڭ ئادرېسى بويىچە قىستۇرىمىز. <img> خەتكۈچىنىڭ

src خاسلىقى <img> خەتكۈچى كۆرسەتمەكچى بولغان رەسىمنىڭ ئادرېسىنى ئالىدىغان خاسلىق بولۇپ، رەسىم ئادرېسى مۇشۇ خاسلىققا يېزىلىدۇ. src خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="#" >  <!--خەتكۈچكە رەسىم ئادرېسى بېكىتىش-->
```

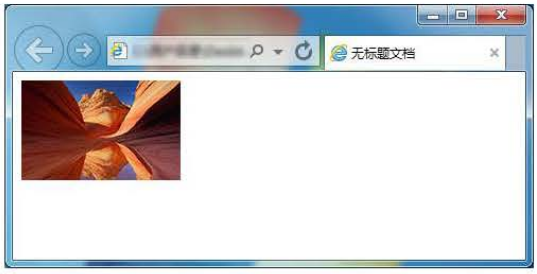
يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا قىستۇرماقچى بولغان رەسىمنىڭ ئادرېسىنى يېزىپ بېرىڭ. بۇيەردە تىلغا ئېلىنغان ئادرېسنىڭ يېزىلىش قائىدىسى ئالدىنقى بابتا سۆزلەنگەن ئۇلىنىشتىكى يەرلىك ھۆججەتلەرنىڭ ئادرېسىنى يېزىش قائىدىسى بىلەن ئوخشاش.

2.7-مىسال: src خاسلىقى ئارقىلىق <img> خەتكۈچىگە رەسىم بەلگىلەپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="images/pic.jpg" >
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى<body>خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **2.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.7-رەسىم. src خاسلىقى ئارقىلىق <img> خەتكۈچىگە رەسىم بەلگىلەش

2.3.7 رەسىمنى كۆرسىتەلمىگەندىكى ئەسكەرتىش خېتى خاسلىقى alt

رەسىمنى كۆرسىتەلمىگەندىكى ئەسكەرتىش خېتى بولسا، ھەرخىل سەۋەبلەر تۈپەيلى تور كۆرگۈ رەسىمنى كۆرسىتەلمىگەندە كۆرۈنىدىغان خەت بولۇپ، بۇ ئىقتىدارنى alt خاسلىقى ئارقىلىق ئەملگە ئاشۇرىمىز. بۇ خاسلىق ئارقىلىق توربەتنى زىيارەت قىلغۇچىلارغا رەسىم كۆرۈنمىگەن ئەھۋال ئاستىدا مەزكۇر رەسىمنىڭ نېمە رەسىم ئىكەنلىكىنى ياكى نېمە سەۋەبتىن رەسىم كۆرۈنمىگەنلىكىنى چۈشەندۈرۈش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدۇ. alt خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="#" alt="s" >
```

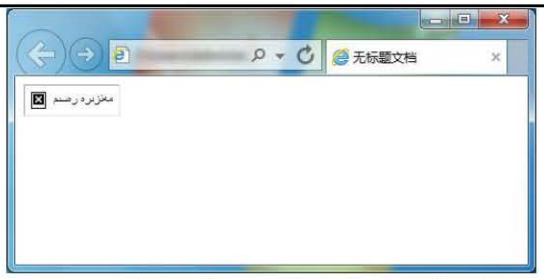
يۇقىرىقى كوددىكى «s» ھەرپىنىڭ ئورنىغا رەسىم كۆرۈنمىگەن ۋاقىتتىكى ئەسكەرتىش مەزمۇنى كېلىدۇ.

3.7- مىسال: alt خاسلىقى ئارقىلىق كۆرسىتىلمىگەن رەسىمگە ئالاقىدار ئەسكەرتىش ئۇچۇرنى كۆرسىتىپ ئۇنۇمى كۆرۈپ باقايلى. alt خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن كود ئىچىدىكى رەسىم بېرىلمىدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="images/pic.jpg" alt="مەنزىرە رەسىم">
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.7-رەسىم. كۆرسىتەلمىگەن رەسىمگە ئەسكەرتىش ئۇچۇرى چىقىرىش ئۇنۇمى

3.3.7 كەڭلىكنى بېكىتىش خاسلىقى width

بەت يۈزىگە رەسىم ئەكىرگەندە رەسىمنىڭ كەڭلىكى بېكىتەلمىسە رەسىمنىڭ ئەسلىدىكى كەڭلىكى ۋە ئەسلىدىكى ئېگىزلىكى بويىچە كۆرۈنىدۇ. رەسىمنىڭ width خاسلىقى ئارقىلىق رەسىمنى بەت يۈزىدە ئۆزىمىز خالىغان كەڭلىكتە كۆرسىتەلەيمىز. رەسىمنىڭ پەقەت كەڭلىكلا بەلگىلەنسە رەسىم ماس شتاب بويىچە ئۆزگىرىپ رەسىمنىڭ چوڭ كىچىكلىكى ئەسلى شەكلىگە تەسىر كۆرسەتمىگەن ئاساستا تەڭشىلىدۇ. Width خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="#" width="n" >
```

رەسىمنىڭ بىز بېكىتىپ بەرگەن كەڭلىكىنى يۇقىرىقى كودىدىكى width نىڭ كەينىدىكى«n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ . بىرلىكى كۆپىنچە پىكسېل (px) ۋە پىرسەنت (%) ئىككى خىل بىرلىك بويىچە ھېسابلىنىدىغان بولۇپ، ئەگەر رەسىم كەڭلىكىنى پىكسېل بويىچە بېكىتكەن بولساق بىرلىكىنى يازساقمۇ، يازمىساقمۇ تور كۆرگۈ ئۆزى پىكسېل بويىچە ھېسابلايدۇ. ئەگەر پىرسەنت بويىچە ھېسابلىساق بىرلىكىنى چوقۇم يېزىشىمىز كېرەك.

4.7-مىسال:width خاسلىقى ئارقىلىق رەسىم كەڭلىكىنى بېكىتىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن كەڭلىكى بېكىتىلمىگەن رەسىم بىرگە بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom">كەڭلىكى بەلگىلەنمىگەن رەسىم</font><br>
<img src="images/pic.jpg" ><br>
<font face="Ukij Tuz Tom">كەڭلىكى بەلگىلەنگەن رەسىم</font><br>
<img src="images/pic.jpg" width="300" >
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **4.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.4-رەسىم. رەسىمنىڭ كەڭلىكى بېكىتىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

4.3.7 ئېگىزلىكىنى بېكىتىش خاسلىقى height

بەت يۈزىدە رەسىمنىڭ ئېگىزلىكىنى بېكىتكەندە <img> خەتكۈچىنىڭ height خاسلىقىدىن پايدىلىنىمىز. height خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ رەسىمنىڭ ئېگىزلىكىنى بېكىتكەندىمۇ ئوخشاشلا رەسىمنىڭ كەڭلىكى رەسىمنىڭ ئېگىزلىكىگە ماس هالدا ئۆزگىرىدۇ. ئەگەر كەڭلىكىنىمۇ، ئېگىزلىكىنىمۇ بېكىتىپ بەرسەك، ئۇ هالدا رەسىمنىڭ ئەسلى شەكلىگە بويسۇنماستىن بىز بېكىتىپ بەرگەن ئېگىزلىك ۋە كەڭلىك بويىچە كۆرۈنىدۇ. Height خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="#" height="n" />
```

رەسىمنىڭ بىز بېكىتىپ بەرگەن ئېگىزلىكى يۇقىرىقى كوددىكى height نىڭ كەينىدىكى «n» هەرپىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ. رەسىمنىڭ ئېگىزلىكىمۇ ئوخشاشلا كۆپىنچە پىكسېل (px) ۋە پىرسەنت (%) ئىككى خىل بىرلىك بويىچە هېسابلىنىدىغان بولۇپ، ئەگەر رەسىم ئېگىزلىكىنى پىكسېل بويىچە بېكىتكەن بولساق بىرلىكىنى يازساقمۇ، يازمىساقمۇ تور كۆرگۈ ئۆزى پىكسېل بويىچە هېسابلايدۇ. ئەگەر پىرسەنت بويىچە بەلگىلىسەك بىرلىكىنى چوقۇم يېزىشىمىز كېرەك.

5.7-مىسال: height خاسلىقى ئارقىلىق رەسىمنىڭ ئېگىزلىكى بېكىتىپ باقايلى . ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئېگىزلىكى بەلگىلەنمىگەن رەسىم بىرگە بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom">ئىگىزلىكى بەلگىلەنمىگەن رەسىم</font><br>
<img src="images/pic.jpg" ><br>
<font face="Ukij Tuz Tom">ئىگىزلىكى بەلگىلەنگەن رەسىم</font><br>
<img src="images/pic.jpg"  height="150">
```

يۇقىرىقى كود HTML هۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **5.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.7-رەسىم. height خاسلىقى ئارقىلىق رەسىمنىڭ ئېگىزلىكى بېكىتىلگەن هالىتى

6.7- مىسال: رەسىمنىڭ كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك خاسلىقىنى بىللە بەلگىلەپ بېرىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن خاسلىق بېكىتىلمىگەن رەسىم بىرگە بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="Ukij Tuz Tom">كەڭلىك ۋە ئېگىزلىكى بەلگىلەنمىگەن رەسىم</font> <br>
<img src="images/pic.jpg" ><br>
<font face="Ukij Tuz Tom"> كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك خاسلىقى بىرلا ۋاقىتتا بەلگىلەنگەن
رەسىم</font><br>
<img src="images/pic.jpg"  height="150" width="150">
```

يۇقىرىقى كود HTML هۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن

كىينكى نەتىجە **6.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.7-رەسىم. رەسىمنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلگەن ھالەتتىكى ئۇنۇمى

5.3.7 تۆۋەن ئېنىقلىققا رەسىم بەلگىلەش خاسلىقى lowsrc

توربەتكە رەسىم قىستۇرغان ۋاقىتتا، بەزىدە تور سۈرىتىنىڭ ئاستىلىقى سەۋەبىدىن توربەتكە قىستۇرغان چوگراق رەسىملەرنىڭ ئېچىلىشىغا ناھايىتى ئۇزۇن ۋاقىت كېتىدۇ . بۇ ۋاقىتتا ئەگەر بىز بەت يۈزىگە قىستۇرۇلغان رەسىمنىڭ lowsrc خاسلىقىغا رەسىم بەلگىلەپ قويساق چوڭ رەسىم چۈشۈپ ئېچىلىپ بولغىچە بەت يۈزىدە تۆۋەن ئېنىقلىقتىكى رەسىم كۆرۈنگەچ تۇرىدۇ. ئەسلى رەسىم چۈشۈپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن بەت يۈزىدە ئەسلىدىكى سۈزۈك رەسىم كۆرۈنىدۇ. Lowsrc خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="s" lowsrc="l" >     <!-- تۆۋەن ئېنىقلىقتا رەسىم بەلگىلەش -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى «s» ھەرپىنىڭ ئورنىغا نورمال ئېنىقلىقتىكى رەسىم ئادرېسى كېلىدۇ ، «l» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئېنىقلىق دەرىجىسى تۆۋەن ، سىغىمى كىچىك رەسىم ئادرېسى كېلىدۇ.

7.7- مىسال: <img> خەتكۈچىگە تۆۋەن ئېنىقلىقتا رەسىم بەلگىلەپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="images/pic.jpg"  lowsrc=" images/thumb_pic.jpg" width="500">
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كىيىنكى ئېنىقلىق دەرىجىسى يۇقىرى رەسىم چۈشۈپ بولۇشتىن بۇرۇنقى نەتىجە **7.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.7-رەسىم. يۇقىرى ئېنىقلىقتىكى رەسىم چۈشۈپ بولۇشتىن بۇرۇنقى ئۇنۇمى

ئىنىقلىق دەرىجىسى يۇقىرى رەسىم چۈشۈپ بولغاندىن كىيىنكى نەتىجە **8.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.7-رەسىم. يۇقىرى ئېنىقلىقتىكى رەسىمى چۇشۇپ بولغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

6.3.7 رەسىمنىڭ رامكىسىنى بېكىتىش خاسلىقى border

رەسىمنىڭ رامكىسى رەسىمنى چۆرىدەپ تۇرغان سىزىقنى كۆرسىتىدۇ، رەسىمنى چۆرىدەپ تۇرغان سىزىقنى border خاسلىقى ئارقىلىق ئىپادىلەيدۇ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. سۈكۈتتىكى بىرلىكى پىكسېل بولۇپ، يېزىلسىمۇ يېزىلمىسىمۇ پىكسېل قىممەت ئالىدۇ، باشقا بىرلىك ئىشلىتىلسە بىرلىكنى چوقۇم يېزىش كېرەك ، border خاسلىقىنىڭ ئېرىشكەن قىممىتىنىڭ چوڭ- كىچىكلىكى رامكىنىڭ توم - ئىنچىكىلىكىنى بەلگىلەيدۇ. border خاسلىقىنىڭ قىممىتى **0** بولغاندا ياكى border خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ئەھۋال ئاستىدا رامكىنىڭ قىرى كۆرۈنمەيدىغان ھالەتتە بولىدۇ. **0** دىن چوڭ قىممەت ئالغان ۋاقىتتا رامكىنىڭ تولۇقى بەلگىلەنگەن قىممەت بويىچە كۆرۈنىدۇ.

border خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="#" border="n">    <!-- رەسىمنىڭ رامكىسىنى بەلگىلەش -->
```

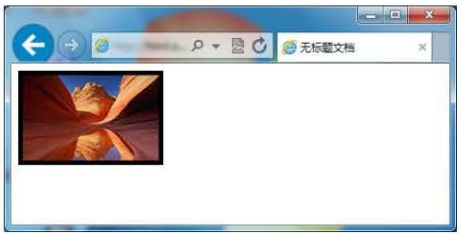
يۇقىرىقى كودىدىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا رامكا تولۇقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ .

8.7-مىسال: border خاسلىقىنى ئىشلىتىپ رەسىمگە رامكا ئۇنۇمى بېرىش.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="images/pic.jpg" border="5px">
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **9.7**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.7-رەسىم. رامكا ئۇنۇمى بېرىلگەن رەسىم

7.3.7 گورىزونتال ئارىلىق خاسلىقى hspace

گورىزونتال ئارىلىق رەسىمنىڭ ئىككى تەرەپتىكى ئوبيېكت بىلەن بولغان ئارىلىقىنى كۆرسىتىدۇ. hspace خاسلىقى رەسىمنىڭ گورىزونتال ھالەتتە ئىككى تەرەپتىكى ئوبيېكت بىلەن بولغان ئارىلىقىنى بېكىتىدىغان خاسلىقى بولۇپ، بۇ خاسلىق ئارقىلىق رەسىمنىڭ بەت يۈزىدىكى كۆرۈنىدىغان ئورنىنى بېكىتكىلى بولىدۇ.

hspace خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="#" hspace="n">    <!-- رەسىمنىڭ گورىزونتال ئارىلىقىنى بېكىتىش -->
```

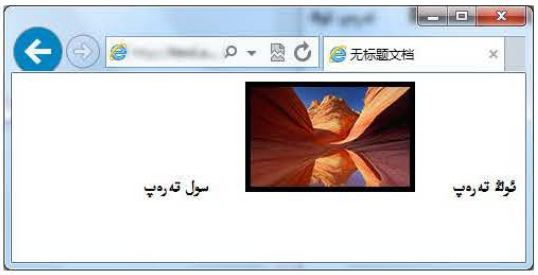
رەسىمنىڭ ئوڭ ۋە سول تەرىپىدىن قالىدىغان ئارىلىقنىڭ قېممىتىنى يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا يازىمىز. بۇ خاسلىقنىڭ سۈكۈتتىكى بىرلىكى پىكسېل بولۇپ، بىرلىككە پىكسېل بىرلىكى ئىشلىتىلگەندە بىرلىكى يېزىلسىمۇ يېزىلىشىمۇ بولىدۇ. باشقا بىرلىكلەرنى ئىشلەتكەندە بىرلىكى چوقۇم يېزىلىشى كېرەك.

9.7-مىسال: hspace خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن رەسىمنىڭ ئوڭ- سول تەرىپىگە خەت بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئوڭ تەرەپ </font>
<img src="images/pic.jpg" border="5px" hspace="30">
<font face="UKIJ Tuz Tom">سول تەرەپ </font>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **10.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.7-رەسىم. hspace خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمى

8.3.7 ۋېرتىكال ئارىلىق خاسلىقى vspace

ۋېرتىكال ئارىلىق رەسىمنىڭ ئاستى ئۈستىدىكى ئوبيېكتلار بىلەن بولغان ئارىلىقنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. بۇ خاسلىق ئارقىلىقمۇ رەسىمنىڭ بەت يۈزىدە كۆرۈنىدىغان ئورنىنى بېكىتكىلى بولىدۇ.

vspace خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="#" vspace="n">    <!-- رەسىمنىڭ ۋېرتىكال ئارىلىقىنى بېكىتىش -->
```

رەسىمنىڭ ئاستى - ئۈستى تەرەپتىن قالىدىغان ئارىلىقنى يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا يازىمىز. بۇ خاسلىقنىڭ سۈكۈتتىكى بىرلىكى پىكسېل بولۇپ، بىرلىككە پىكسېل بىرلىكى ئىشلىتىلگەندە بىرلىكى يېزىلمىسمۇ يېزىلىدۇ. باشقا بىرلىكلەرنى ئىشلەتكەندە بىرلىكى چوقۇم يېزىلىشى كېرەك.

10.7-مىسال: vspace خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن رەسىمنىڭ ئاستى ئۈستى تەرىپىگە خەت بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئوڭ تەرەپ </font><br>
<img src="images/pic.jpg" border="5px" vspace="30"><br>
<font face="UKIJ Tuz Tom">سول تەرەپ </font>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **11.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.7-رەسىم. vspace خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمى

گەرچە رەسىمنىڭ ئاستى - ئۈستى ۋە ئوڭ- سول تەرەپلىرىدىن ئارىلىق قويۇشقا ئىشلىتىلىدىغان يۇقىرىقىدەك خاسلىقلىرى بولسىمۇ لېكىن تور كۆرگۈلەرنىڭ بۇ خاسلىقلارغا نىسبەتەن قوللىشىنىڭ بىردەك ئەمەسلىكىنى كۆزدە تۇتۇپ بۇ خاسلىقلارنى ئىشلىتىلىش تەۋسىيە قىلىنمايدۇ.

9.3.7 رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇش

بىز ئالدىنقى بابتا ئۇلىنىش ھەققىدىكى مەزمۇنلار بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ چىققان بولغاچقا، بۇ تېمىمىزدا بىز پەقەت رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇش ۋە شۇنىڭغا ئالاقىدار مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشنىلا سۆزلەيمىز. رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="#"><img src="s" ></a>  <!-- رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇش -->
```

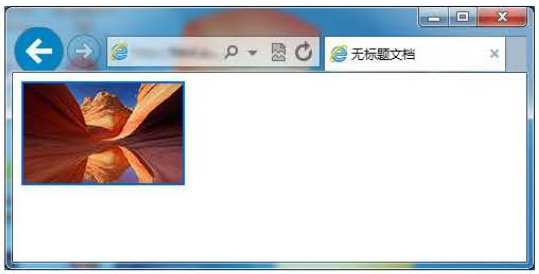
يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى رەسىمنى ئۇلىماقچى بولغان ئادرېسنى يازىمىز، «s» ھەرپىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتە ئۇلىنىش قوشماقچى بولغان رەسىمنىڭ ئادرېسنى يازىمىز.

11.7-مىسال: رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="http://www.alnep.com"><img src="images/pic.jpg"></a>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **12.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.7-رەسىم. رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

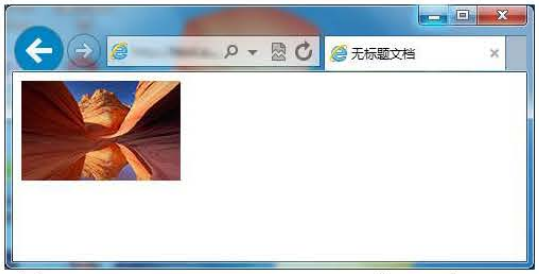
12.7- رەسىمگە قارايدىغان بولساق رەسىمنىڭ چۆرىسىدە كۆك رەڭلىك رامكىنىڭ تۇرغانلىقىنى بايقايمىز. ئەمما ئەسلى رەسىمنىڭ چۆرىسىدە رامكا يوق بولۇپ رەسىمنى ئۇلىنىش قىلغاندىن كېيىن چۆرىسىگە رامكا پەيدا بولۇپ قالىدۇ. بىز بۇ رامكىنى يوقىتىش ئۈچۈن رەسىم خەتكۈچىگە border خاسلىقىنى قوشۇپ قىممىتىنى **0** قىلىپ بەلگىلىسەك بولىدۇ.

12.7-مىسال: رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇش ۋە رەسىم رامكىسىنى يوقىتىپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="http://www.alnep.com"><img src="images/pic.jpg"
```

```
border="0"></a>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **13.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.7-رەسىم. رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇش ۋە رەسىم رامكىسىنى يوقىتىش

دېمەك بىز بۇ تېمىمىز ئارقىلىق شۇنى ھېس قىلالايمىزكى رەسىمنى ئۇلىنىش قىلىش بىلەن خەتنى ئۇلىنىش قىلىشنىڭ ئالاھىدە پەرقى يوق، يەنى پەقەت ئۇلىنىش خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدىغان ئۇلىنىش قىلىنىدىغان خەتنىڭ ئورنىغا پەقەت رەسىم قىستۇرۇش كودىنى يازساقلا رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇش ئەمەلگە ئاشىدۇ. رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇشنىڭ تۈپ قائىدىسى خەتكۈچلەرنى قاپلاپ ئىشلىتىش بولۇپ، رەسىمگە ئۇلىنىش قوشۇش ئۇسۇلى بىلەن يەنە HTML دىكى نۇرغۇنلىغان خەتكۈچلەرگىمۇ ئۇلىنىش قوشقىلى بولىدۇ.

10.3.7 رەسىم ئۇستىدە تېك تۆت بۇلۇڭ شەكىللىك يۇز بەلگىلەش

رەسىم ئۇستىدىكى خالىغان يۇزنى ئىشلىتىش پۈتۈن رەسىمنى ئەمەس بەلكى رەسىم ئۇستىدىكى مەلۇم نۇقتىنى ئۇلىنىش قىلىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ ، بۇخىل ئۇسۇلدا بىر پارچە رەسىمنىڭ يۇزىدىكى بىرقانچە نۇقتىنى ئايرىم - ئايرىم ئۇلىنىش قىلىش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدۇ. بىز بۇ تېمىمىزدا ئاساسلىقى رەسىم ئۇستىدىكى تېك تۆت بۇلۇڭ شەكىللىك يۇزنى ئىشلىتىشنى ئاساس قىلىپ تونۇشتۇرىمىز. رەسىم ئۇستىدىكى خالىغان يۇزنى ئىشلىتىش خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="#" border="0" usemap="#يۇز ئىسمى">
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا رەسىم ئادرېسى كېلىدۇ ، usemap بولسا مۇشۇ رەسىمنىڭ ئۇستىدىكى خالىغان يۇزنىڭ ئىشلىتىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان خاسلىق بولۇپ usemap نىڭ كەينىدىكى «يۇز ئىسمى» دېگەن ئورۇنغا نۆۋەتتە بىز ئىشلەتمەكچى بولغان يۇزنى پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن قويۇۋالغان ئىسىم كېلىدۇ ، ئىسىمنىڭ ئالدىغان چوقۇم «#» بەلگىسى قويۇلۇشى كېرەك. بۇ يۇزگە ئالاقىدار پارامېتىرلارنى ئايرىم يازىمىز. ئىشلىتىلىدىغان يۇزگە ئالاقىدار پارامېتىرنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<map name="يۇز ئىسمى">
<area shape="rect"  coords="left,top,right,bottom" href="#"
target="_blank">
</map>
```

يۇقىرىقى كوددىكى<map> رەسىم يۇزىدىكى بەلگىلەنگەن يۇزلەرنى ئۇراپ تۇرىدىغان خەتكۈچ بولۇپ، بىر رەسىم ئۇستىگە بەلگىلەنگەن بارلىق يۇزلەر <map> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىچىدىكى يۇز ئىسمى بولسا بىزنىڭ رەسىم خاسلىقىدا بەلگىلەپ بەرگەن يۇزنىڭ مۇشۇ يۇز ئىكەنلىكىنى ئەسكەرتىدىغان ئىسىم بولۇپ، ئالدىنقى كوددىكى <img> خەتكۈچىدە ئېنىقلىۋالغان ئىسىم بىلەن بىردەك يېزىلىشى كېرەك، ئەمما بۇ ئورۇندا ئىسىم ئالدىغا «#» بەلگىسى كەلمەيدۇ. <area> بولسا نۆۋەتتىكى

بىردانە يۈزنى ئىنىقلايدىغان خەتكۈچ بولۇپ ئۇنىڭ خاسلىقلىرى تۆۋەندىكىدەك.

shape: نۆۋەتتىكى يۈزنىڭ شەكىل ئىسمى بولۇپ circle, poly, rect دىن ئىبارەت ئۈچ خىل قىممەت ئالىدۇ. يۇقىرىقى كوددا تىك تۆتبۇلۇڭ مىسال قىلىندى.

cords: نۆۋەتتىكى يۈزنىڭ رەسىم ئۈستىدىكى ئورنىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ، بىرلىكى نۆۋەتتە يۈز قويۇلغان رەسىمنىڭ كەڭلىك ئېگىزلىك بىلەن بىردەك ھېسابلىنىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن بىرلىكى يېزىلمايدۇ. يۇقىرىقى كوددىكى تۆت خىل قىممەتتىكى left نىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى تىك تۆت بۇلۇڭ شەكىللىك يۈزنىڭ سول قىرى بىلەن رەسىمنىڭ سول قىرى ئارىسىدىكى ئارىلىقىنىڭ قىممىتى يېزىلىدۇ. top نىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى يۈزنىڭ ئۈستى قىرى بىلەن رەسىمنىڭ ئۈستى قىرى ئارىسىدىكى ئارىلىقىنىڭ قىممىتى يېزىلىدۇ. Right نىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى يۈزنىڭ ئوڭ قىرى بىلەن رەسىمنىڭ سول قىرى ئارىسىدىكى ئارىلىق يېزىلىدۇ. bottom نىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى يۈزنىڭ ئاستى قىرى بىلەن رەسىمنىڭ ئۈستى قىرى ئارىسىدىكى ئارىلىق يېزىلىدۇ. coords خاسلىقىنىڭ پارامېتىرلىرى shape خاسلىقىنىڭ قىممىتىگە قاراپ ئوخشىمايدىغان بولۇپ، باشقا شەكىللەرگە كەلگەندە تېخىمۇ تەپسىلىي تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز. يۇقىرىقى كوددا تىك تۆت بۇلۇڭ مىسالغا ئېلىنغان بولغاچقا بۇيەردە تىك تۆت بۇلۇڭغا ئالاقىدار پارامېتىرلىرى بىلەنلا تونۇشۇپ چىقتۇق.

href: نۆۋەتتىكى يۈزنى چەككەندە ئۇلىنىدىغان ئادرېسى بولۇپ «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى يۈزنىڭ ئۇلىنىدىغان ئادرېسى يېزىلىدۇ.

target: نۆۋەتتىكى يۈز ئۇلانغان ئادرېسنىڭ ئېچىلىش شەكلى بولۇپ، قىممەت ئېلىش دائىرىسى ۋە رولى ئۇلىنىش خەتكۈچىدىكى target خاسلىقىنىڭكى بىلەن ئوخشاش.

13.7-مىسال: بەيدۇ توربىدىن ئېلىنغان خەرىتىدىكى شىنجاڭ ئېلېكتىرون سارىيى دېگەن نۇقتىغا تىك تۆت بۇلۇڭ شەكىللىك يۈز بەلگىلەيلى ۋە شۇ يۈزنى بەيدۇ توربىغا ئۇلاپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك:

```
    <img src="images/map.jpg" border="0" usemap="#map">
    <map name="map">
    <area shape="rect" coords="210,90,240,135"
href="http://www.baidu.com" target="_blank">
    </map>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كودنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى كۆرۈنۈشى **14.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.7-رەسىم. خەرىتە ئۈستىگە تىك تۆت بۇلۇڭلۇق يۈز بەلگىلىگەندىكى ئۇنۇمى

كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **15.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.7-رەسىم. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن قارايدىغان بولساق بىۋاستە قىستۇرۇلغان رەسىمدىن ھېچقانداق پەرق يوقلىقىنى بايقايمىز. ئەمما مائۇس ئىستربېلكىسىنى رەسىم ئۈستىدىكى بىز بەلگىلەپ قويغان نۇقتىغا توغرىلىساق مائۇس ئىستربېلكىسىنىڭ ئۇلىنىش ھالىتىدىكى نۇر بەلگىگە ئۆزگەرگەنلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز. ئۇنۇمى16.7- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.7- رەسىم. يۇز بەلگىلەنگەن ئورۇنغا مائۇس توغرىلانغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

دېمەك بىز بۇخىل ئۇسۇل ئارقىلىق رەسىمنى كېسىپ - پارچىلاپ يۇرمەستىنلا رەسىم ئۈستىدىكى مەلۇم نۇقتىنى ئۇلىنىش قىلىش مەقسىتىگە يېتەلەيمىز.

11.3.7 رەسىم ئۈستىدە چەمبەر شەكىللىك يۇز بەلگىلەش

بىز ئالدىنقى تېمىمىزدا رەسىم ئۈستىدىكى مەلۇم يۇزنى قانداق قىلىپ ئايرىم نۇقتا قىلىۋالىدىغانلىقىمىز بىلەن تونۇشۇپ ئۆتكەن شۇنداقلا يەنە تېك تۆت بۇلۇڭ شەكىللىك دائىرىنى قانداق بەلگىلەيدىغانلىقىمىزنى ئۆگىنىپ ئۆتكەن ئىدۇق. بۇ تېمىمىزدا داۋاملىق ئىچكىرىلەپ چەمبەر شەكىللىك دائىرىنى قانداق بىكىتىدىغانلىقىمىز بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

رەسىم ئۈستىدە چەمبەر شەكىللىك يۇز بەلگىلەش ئۈچۈن ئېنىقلانغان يۇزنىڭ shape خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى circle قىلىپ بەلگىلەيمىز. coords خاسلىقىنىڭ پارامېتىرلىرىنى چەمبەرگە ماس ھالدا ئۆزگەرتىمىز. چەمبەر شەكىللىك يۇز بەلگىلەشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<area shape="circle"  coords="left,top,radius"  href="#">
```

چەمبر شەكىللىك يۇز بەلگىلەش ئۈچۈن يۇقىرىقى كوددىكى shape خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى circle قىلىپ يازىمىز. شۇنداق بولغاندىلا رەسىم ئۈستىدىكى بەلگىلىنىدىغان يۇز چەمبەر شەكلىدە كۆرۈنىدۇ. coords خاسلىقىنىڭ پارامېتىرلىرى تۆۋەندىكىدەك.

left: نۆۋەتتىكى يۇزنىڭ مەركىزىدىن رەسىمنىڭ سول قېرىغىچە بولغان ئارىلىقنى بىلدۈرىدۇ، سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ، بىرلىكى رەسىمنىڭ كەڭلىك ۋە ئۇزۇنلۇقىغا ئىشلىتىلگەن بىرلىك بىلەن بىردەك

بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىرلىكى يېزىلمايدۇ.

top: نۆۋەتتىكى يۈزنىڭ مەركىزىدىن رەسىمنىڭ ئۈستى قىرىغىچە بولغان ئارىلىقنى بىلدۈرىدۇ، سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ ، بىرلىكى رەسىمنىڭ كەڭلىك ۋە ئۇزۇنلۇقىغا ئىشلىتىلگەن بىرلىك بىلەن بىرەك بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىرلىكى يېزىلمايدۇ.

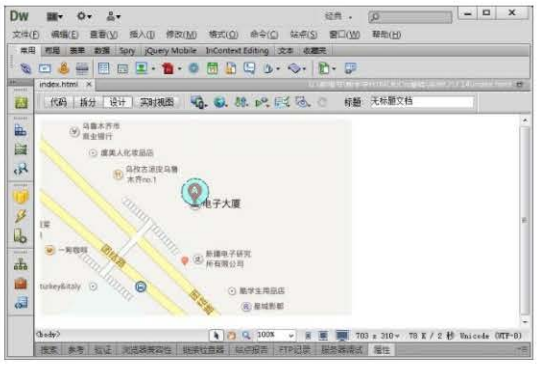
radius: نۆۋەتتىكى چەمبەر شەكىللىك يۈزنىڭ رادىيوسى بولۇپ، سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ، بىرلىكى رەسىمنىڭ كەڭلىك ۋە ئۇزۇنلۇقىغا ئىشلىتىلگەن بىرلىك بىلەن بىرەك بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىرلىكى يېزىلمايدۇ.

14.7 ـ مىسال : بەيدۇ توربەتلىرىنىڭ خەرىتىدىكى شىنجاڭ ئېلېكترون سارىيى دېگەن نۇقتىغا چەمبەر شەكىللىك يۈز بەلگىلەيلى ۋە شۇ يۈزنى بەيدۇ توربېتىغا ئۇلاپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك:

```
<img src="images/map.jpg" border="0" usemap="#map">
<map name="map">
<area shape="circle"  coords="225,105,20"  href="http://www.baidu.com" target="_blank">
</map>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كودنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى ئۇنۇمى **17.7** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

17.7 ـ رەسىم. چەمبەر شەكىللىك يۈزنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى ئۇنۇمى

كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **18.7** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

18.7 ـ رەسىم. چەمبەر شەكىللىك يۈزنىڭ ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

12.3.7 رەسىم ئۇستىدە كۆپ تەرەپلىك شەكىللىك يۈز بەلگىلەش

رەسىم ئۇستىدە كۆپ تەرەپلىك شەكىللىك يۈز بەلگىلەش ئۇچۇن ئېنىقلانغان يۈزنىڭ shape

خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى poly قىلىمىز. قانچە تەرەپلىك يۈز بەلگىلىمەكچى بولساق coords خاسلىقىنىڭ پارامېتىرلىرىنى شۇ كۆپ تەرەپلىكنىڭ تەرەپ سانىغا قاراپ بەلگىلەپ بەرسەك بولىدۇ. كۆپ تەرەپلىك يۈز بەلگىلەنده بىر نۇقتا بەلگىلەش ئۈچۈن ئىككى كوردىنات قىممىتى كېتىدۇ .كۆپ تەرەپلىك شەكىللىك يۈز بەلگىلەشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<area shape="poly"  coords="l1,t1,l2,t2,ln,tn"  href="#">
```

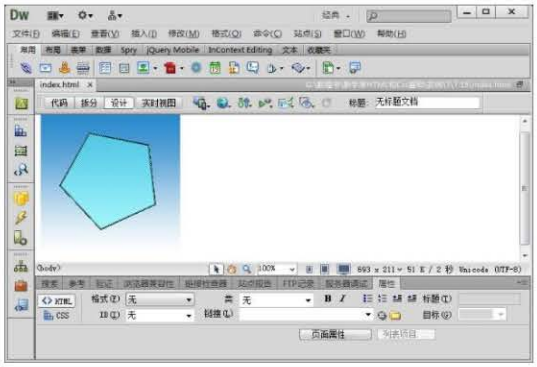
يۇقىرىقى كوددىكى shape="poly" رەسىم ئۈستىدىكى يۈزنىڭ كۆپ تەرەپلىك شەكىللىك يۈز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. l1 مۇشۇ كۆپ تەرەپلىك يۈزنىڭ بىرىنچى نۇقتىسىنىڭ رەسىمنىڭ سول تەرەپ قىرى بىلەن بولغان ئارىلىقى ، t1 كۆپ تەرەپلىكنىڭ بىرىنچى نۇقتىسىنىڭ رەسىمنىڭ ئۈستى تەرەپ قىرى بىلەن بولغان ئارىلىقى ، l2 كۆپ تەرەپلىكنىڭ ئىككىنچى نۇقتىسىنىڭ رەسىمنىڭ سول تەرەپ بىلەن بولغان ئارىلىقى ، t2 كۆپ تەرەپلىكنىڭ ئىككىنچى نۇقتىسىنىڭ رەسىمنىڭ ئۈستى تەرەپ بىلەن بولغان ئارىلىقى ، ln كۆپ تەرەپلىكنىڭ n نوقتىسىنىڭ رەسىمنىڭ سول تەرەپ بىلەن بولغان ئارىلىقى ، tn كۆپ تەرەپلىكنىڭ n نوقتىسىنىڭ رەسىمنىڭ ئۈستى تەرەپ بىلەن بولغان ئارىلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بىز قانچە تەرەپلىك شەكىللىك يۈز بەلگىلىمەكچى بولساق ، شۇ كۆپ تەرەپلىكنىڭ قانچە نۇقتىدىن تەركىب تاپقانلىقىغا ئاساسەن شۇ نۇقتىنىڭ ئىككى ھەسسىچىلىك كوردىنات بەلگىلەشكە توغرا كېلىدۇ .

15.7-مىسال: رەسىمدىكى بەش تەرەپلىكنىڭ ئۈستىگە ئۆلچەملىك بەش تەرەپلىك يۈز بەلگىلەپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img src="images/pic.jpg" border="0" usemap="#map">
<map name="map">
<area shape="poly"  coords="69,27,155,45,164,130,85,165,27,103"
title="这是五边形">
</map>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىچىدىكى title خاسلىقى مەزكۇر ئوبىكىتقا نۇر بەلگىنىك توغرىلانغانلىقىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن بېرىلدى. يۇقىرىقى كودنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى كۆرۈنۈشى **19.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

19.7-رەسىم. رەسىم ئۈستىگە بەش تەرەپلىك يۈز بەلگىلەش

كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **20.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

20.7-رەسىم. بەش تەرەپلىك يۇزنىڭ ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

13.3.7 رەسىم ئۇستىگە بىرلا ۋاقىتتا كۆپ يۇز بەلگىلەش

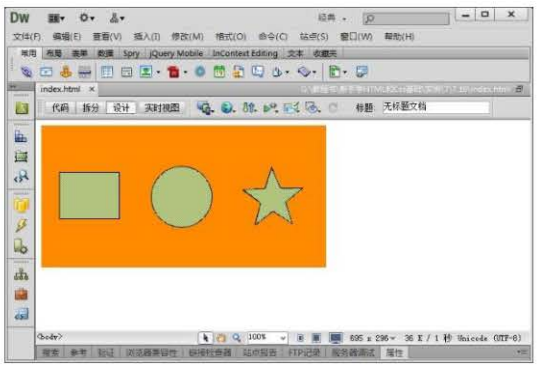
رەسىم ئۇستىگە بىرلا ۋاقىتتا كۆپ يۇز بەلگىلەشتە بىز ئالدىنقى مەزمۇندا سۆزلەپ ئۆتكەن <map> خەتكۈچى ئىچىگە قانچە يۇز بەلگىلىمەكچى بولساق شۇنچە يۇزنىڭ ئۇچۇرلىرىنى يېزىپ بەرسەك بولىدۇ. بۇنى بىز تۆۋەندىكى مىسال ئارقىلىق كۆرۈپ باقايلى.

16.7-مىسال: بىرقانچە پارچە گېئومېتىرىيەلىك شەكىلنىڭ ئۇستىگە شۇ شەكىل بويىچە يۇز بەلگىلەپ، مائۇس توغرىلانغاندا ئىسمى كۆرۈنىدىغان، چەككەندە بەلگىلەنگەن ئادرېسقا ئۇلىنىدىغان ئۇنۇمنى ھاسىل قىلىپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك

```
    <img src="images/pic.jpg"  width="400"  height="200" border="0"
usemap="#map">
    <map name="map">
    <area shape="rect"  coords="25,65,110,131"  title="矩形区域"
href="http://www.baidu.com">
    <area shape="circle" coords="197,100,43" title="圆形区域"
href="http://www.alnep.com">
    <area shape="poly"
coords="323,60,336,88,367,87,343,107,352,137,325,119,300,139,308,108,283,
89,314,88" title="五角星区域"  href="http://www.xjcfan.com">
    </map>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كودنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى كۆرۈنۈشى **21.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

21.7-رەسىم. رەسىم ئۇستىگە بىرلا ۋاقىتتا كۆپ يۇز بەلگىلەش

كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **22.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

22.7-رەسىم. بىرلا ۋاقىتتا كۆپ يۈز بەلگىلەنگەن رەسىم ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

4.7 رەسىم خەتكۈچىگە فىلىم قىستۇرۇش

<img> خەتكۈچىگە رەسىم قىستۇرغاندىن باشقا يەنە فىلىم ھۆججەتلىرىنىمۇ قىستۇرغىلى بولىدۇ. بىز بۇ پاراگرافتا <img> خەتكۈچىگە فىلىم قىستۇرۇشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز.

1.4.7 فىلىم ئادرېسى خاسلىقى dynsrc

<img> خەتكۈچىگە فىلىم قىستۇرۇشنىڭ ئۇسۇلى رەسىم قىستۇرۇشقا ئوخشاش بولۇپ فىلىمنىڭ ئادرېسى ئارقىلىق قىستۇرۇلىدۇ. رەسىم خەتكۈچىگە فىلىم قىستۇرغاندا فىلىم ئادرېسىنى رەسىم خەتكۈچىنىڭ dynsrc خاسلىقىغا يېزىپ بېرىمىز. <img> خەتكۈچىگە فىلىم قىستۇرۇشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img  dynsrc="#" >
```

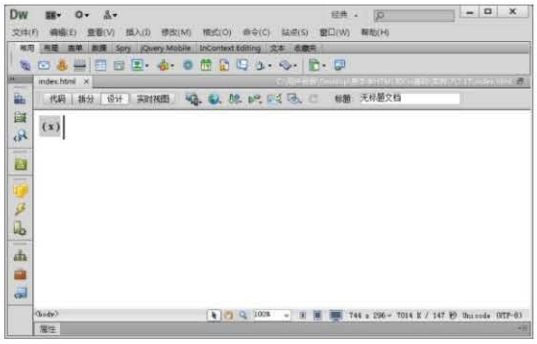
يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئۆزىمىز قىستۇرماقچى بولغان فىلىم ھۆججىتىنىڭ ئادرېسى كېلىدۇ . فىلىم ھۆججىتى avi ياكى wmv تىپىدىكى ھۆججەتلەر بولسا بولىدۇ.

17.7-مىسال: <img> خەتكۈچىگە dynsrc خاسلىقى ئارقىلىق فىلىم قىستۇرۇپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img  dynsrc="Movie/movie.wmv" >
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كودنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى ئۇنۇمى **23.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

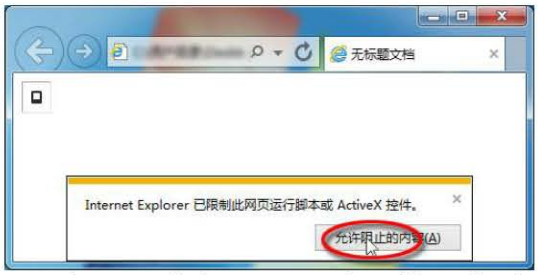

23.7-رەسىم. خەتكۈچىگە dynsrc خاسلىقى ئارقىلىق فىلىم قىستۇرۇش كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **24.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

24.7-رەسىم. فىلىم قىستۇرۇلغان بەت ئىچرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

فىلىم قىستۇرۇلغان HTML ھۆججىتىنى يەرلىكتە سىنىغاندا بەت ئىچرا قىلىنغان ھامان تور كۆرگۈدە ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ. ئەسكەرتىش ئۇچۇرى تور كۆرگىنىڭىز IE8 بولسا ئۈستى قىسمىدا IE9 ياكى ئۇنىڭدىن يۇقىرى نەشرى بولسا ئاستى قىسمىدا كۆرۈنىدىغان بولۇپ ، بۇ ئەسكەرتىش كۆزنىكىدىن «قوشۇلمەن» (允许) كۇنۇپكىسىنى بېسىۋەتسەكلا بولىدۇ. ئەمما بۇ ئەسكەرتىش يەرلىكتە مۇلازىمىتېر ھالىتىدە ئىچرا قىلغاندا ياكى توربەتنى مۇلازىمىتېرغا يوللىغاندىن كېيىن زىيارەت قىلغاندا كۆرۈنمەيدۇ. مەسىلەن: IE10 دا ئەسكەرتىش ئۇچۇرى چىقمۇلغاندىكى مەشغۇلات ئۇسۇلى **25.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

25.7-رەسىم. تور كۆرگۈنىڭ فىلىم قىستۇرۇلغان بەتتىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

2.4.7 تەكرار قويۇلۇش ھالىتىنى تەڭشەش loop

فىلىمنى قىستۇرۇپ بولغاندىن كېيىن قارايدىغان بولساق فىلىم بىر قېتىم قويۇلغاندىن كېيىنلا توختاپ قالغانلىقىنى بايقايمىز. ئەگەر بىز فىلىمنىڭ تەكرار قويۇلۇشىنى ئۈمىد قىلساق ئۇنى رەسىم خەتكۈچىنىڭ loop خاسلىقىنى تەڭشەش ئارقىلىق ھەل قىلىمىز. loop خەتكۈچىنى تەڭشەشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img dynsrc="#" loop="n" >
```

يۇقارقى كوددىكى loop خاسلىقى قىستۇرۇلغان فىلىمنىڭ تەكرار قويۇلۇش خاسلىقى بولۇپ، «n» بولسا تەكرار قويۇلۇش قېتىم سانىنى كۆرسىتىدۇ ، بىز فىلىمنىڭ قانچە قېتىم تەكرار قويۇلۇشىنى ئۈمىد قىلساق شۇ قىممەتنى كىرگۈزۈپ بەرسەك بولىدۇ. ئەگەر چەكسىز قېتىم تەكرارلىنىشىنى ئۈمىد قىلساق «n» نىڭ قىممىتىنى 1- قىلىپ بەرسەك بولىدۇ. ئەگەر قىممىتىنى 1- دىن باشقا مەنپىي قىممەت ئالسا ئۇ قىممەت مۇسبەت قىممەتكە تەڭ بولۇپ شۇنچە قېتىم تەكرارلانغاندىن كېيىن توختايدۇ.

18.7-مىسال: قىستۇرۇلغان فىلىمنىڭ تەكرار قويۇلۇش قېتىم سانىنى تەڭشەپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<img  dynsrc="Movie/movie.wmv" loop="5" >
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كوددىكى **5** نى 1- غا ئۆزگەرتسەك فىلىم چەكسىز قېتىم تەكرارلىنىدۇ ، بۇ مىسال بولسا فىلىمنى **5** قېتىم تەكرار قويۇشنى

ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **26.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

26.7-رەسىم. فىلىمنىڭ تەكرار قويۇلۇش قېتىم سانىنى تەڭشەش

3.4.7 فىلىمنىڭ قويۇلۇش شەكلىنى كونترول قىلىش start

فىلىمنى قىستۇرۇلغان بەتنى زىيارەت قىلغاندىن كېيىن فىلىمنىڭ بەت ئېچىلغاندىن كېيىنلا ئاپتوماتىك قويۇلغانلىقىنى بايقايمىز. ئەمما بىز بەزىدە فىلىمنىڭ بەت ئېچىلغاندىن كېيىنلا قويۇلماسىتىن بەلكى بىز خالىغان ۋاقىتتا قويۇلۇشىنى، خالىغان ۋاقىتتا توختىشىنى ئۈمىد قىلىمىز. بۇ ھەل قىلىش ئۇچۇن <img> خەتكۈچىنىڭ start خاسلىقىدىن پايدىلىنىمىز. start خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

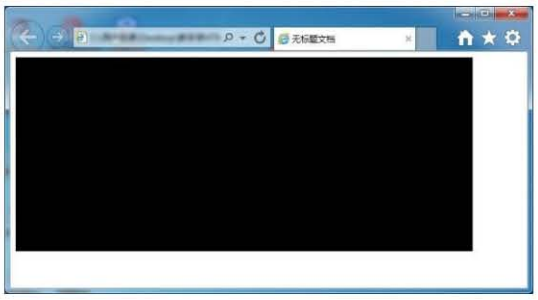
```
<img dynsrc="#" start="n" >
```

يۇقارقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا فىلىمنىڭ قويۇلۇش شەكلى كېلىدىغان بولۇپ، فىلىمنىڭ قويۇلۇش شەكلى ئىككى خىل قىممەت ئالىدۇ. بىرى fileopen يەنە بىرى mouseover. قىممىتى fileopen بولغان ۋاقىتتا بەت ئېچىلغان ھامان قويۇلىدىغان بولۇپ fileopen بولسا start خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى شۇڭلاشقا بىز start خاسلىقىنى بەلگىلەپ قىممىتىنى fileopen قىلساقمۇ ياكى start خاسلىقىنى بەلگىلىمىسەكمۇ بەت ئېچىلغان ھامان فىلىم ئاپتوماتىك قويۇلىدۇ. قىممىتى mouseover بولغان ۋاقىتتا فىلىم ئېچىلغان ۋاقىتتا ئاپتوماتىك قويۇلمايدۇ. ئەمما ماۋۇس ئىستىرىلكىسى فىلىم ئۈستىگە توغرىلانغان ۋاقىتتا قويۇلۇشقا باشلايدۇ.

19.7- مىسال: فىلىمنىڭ نۇر بەلگە كەلگەندە قويۇلۇشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

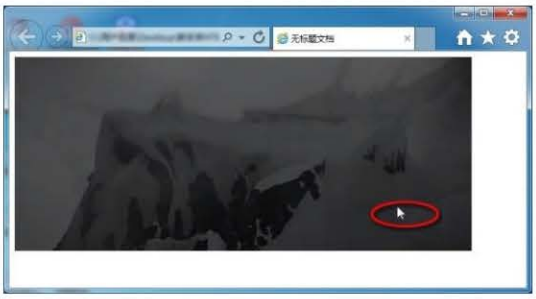
```
<img  dynsrc="Movie/movie.wmv" loop="5" start="mouseover" >
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **27.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

27.7-رەسىم. فىلىمنى نۇر بەلگە كەلگەندە قويۇلىدىغان قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

بەت ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن فىلىمنىڭ قويۇلمىغانلىقىنى بايقايمىز. بەت يۇزىدىكى فىلىم قىستۇرۇلغان ئورۇنغا نۇر بەلگىنى توغرىلىغاندىن كېيىن فىلىم قويۇلۇشقا باشلايدۇ. نۇر بەلگە فىلىم قىستۇرۇلغان ئورۇنغا توغرىلانغاندىن كېيىنكى نەتىجە **28.7**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

28.7-رەسىم. نۇر بەلگە فىلىم قىستۇرۇلغان ئورۇنغا توغرىلانغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

توربەتكە فىلىم قىستۇرغاندا ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە فىلىمنىڭ سىغىمىنى كىچىكلىتىپ چىقىرىش كېرەك بولمىسا، توربەتنىڭ ئېچىلىش سۈرىتىگە تەسىر يېتىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا بۇخىل ئۇسۇلدا فىلىم قىستۇرۇش ئۇسۇلى ئاللىقاچان ئىستېمالدىن قالغان بولۇپ، توربەتلەردە ئاساسىي جەھەتتىن ئىشلىتىلمەيدۇ.

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا بەت يۈزىدە كۆپ ۋاستە ئۇچۇرلىرىنى بىر تەرەپ قىلىشقا ئالاقىدار خەتكۈچلەردىن بىرى بولغان سۈرەت خەتكۈچى ئارقىلىق بەت يۈزىگە رەسىم قىستۇرۇشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇش بىلەن بىرگە يەنە تور بەتكە ئىشلىتىلمىدىغان رەسىم ھۆججەتلىرىنىڭ تۈرلىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق. رەسىم خەتكۈچىنىڭ خاسلىقلىرى بىلەن تونۇشۇش ئارقىلىق رەسىمنىڭ بەت يۈزىدە ئورۇنلاشتۇرۇشنى ۋە رەسىم ئۇستىدىكى مەلۇم ئورۇننى ئۇلىنىش قىلىش قاتارلىقلارنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق. ئاخىرىدا رەسىم خەتكۈچىگە فىلىم قىستۇرۇش ئارقىلىق رەسىم خەتكۈچىنىڭ يەنە بىرخىل قوللىنىلىشىنى ئۆگىنىش بىلەن بىرگە بەت يۈزىگە فىلىم قىستۇرۇش بىلەن دەسلەپكى قەدەمدە تونۇشۇپ چىقتۇق.

كۆنۈكمە

1. تورغا ئىشلىتىلىدىغان رەسىم ھۆججەتلىرىدىن بىر قانچىنى ئېيتىپ بېرىڭ؟
2. png ھۆججەت تىپىنىڭ ئالاھىدىلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭ؟
3. بەت ئىچىگە رەسىم قىستۇرۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ بېقىڭ.
4. تۆۋەندىكىلەردىن <img> خەتكۈچىنىڭ فىلىم ئادرېسى خاسلىقى بولىدىغىنى ( ).

A:src B:border C:dynsrc D:lowsrc

5. <img> خەتكۈچى قىستۇرۇلغان فىلىمنىڭ چەكسىز قېتىم تەكرار قويۇلۇشى ئۈچۈن loop خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى ( ) قىلىمىز.

A:**999** B:**0** C:True D:-1

8. باب جەدۋەل

جەدۋەل دەسلەپكى مەزگىللەردە بەت ۋە تەكرار مەزمۇنلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلگەن بولۇپ، كېيىن HTML گە div خەتكۈچىنىڭ قوشۇلۇشى ۋە CSS نىڭ توختاۋسىز تەرەققىي قىلىشى بىلەن بەت ئورۇنلاشتۇرۇشقا جەدۋەل كۆپ ئىشلىتىلمەيدىغان بولدى. ئەمما تەكرار مەزمۇنلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە بەتنىڭ قىسمەن جايلىرىنى تەڭشەشتە جەدۋەل يەنىلا ئۆز فۇنكسىيەسىنى يوقاتقىنى يوق. div خەتكۈچىنىڭ قوشۇلىشى ھەرگىزمۇ جەدۋەلنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن ئىشلىتىلمەيدىغانلىقىنى div نىڭ پۈتۈنلەي جەدۋەلنىڭ ئورنىنى ئالىدىغانلىقىنى بىلدۈرمەيدۇ. جەدۋەلمۇ div مۇ ئوخشاشلا HTML ئىلمىنتلىرى بولۇپ توربەت ياساش جەريانىدا جەدۋەل ئىشلەتكەنلىك ھەرگىزمۇ web ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن كەلمىگەنلىك بولۇپ ھېسابلانمايدۇ. پەقەت بىز توربەت ياساش جەريانىدا مەلۇم مەسىلىنى جەدۋەل ئارقىلىق ھەل قىلىش قولايلىق بولسا جەدۋەل ئارقىلىق div ئارقىلىق ھەل قىلىش قولايلىق بولسا div بىلەن ھەل قىلساق بولۇۋېرىدۇ. بۇ ئۆزىمىزنىڭ تاللىشىغا باغلىق. بىز بۇ بابتا HTML نىڭ يەنە بىر ئىلمىنتى بولغان جەدۋەل بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- ☐ جەدۋەلنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى
- ☐ جەدۋەل <table>
- ☐ <table> خەتكۈچىنىڭ خاسلىقلىرى
- ☐ رامكا
- ☐ جەدۋەلنىڭ قۇرلىرىنى تەڭشەش
- ☐ كۆپ قۇر ۋە كۆپ ئىستون بىرلەشتۈرۈلگەن جەدۋەل ئۇلىمىنتلىرى
- ☐ جەدۋەل قۇرلىرىنىڭ تۈرلىرى
- ☐ جەدۋەلنىڭ تېما خەتكۈچى <caption>
- ☐ جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلىتىش

1.8 جەدۋەلنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى

جەدۋەل قۇر ۋە ئىستوندىن تۈزۈلىدۇ. جەدۋەلنى تۈزىدىغان قۇر ۋە ئىستونلار ئوخشىمىغان خەتكۈچلەر ئارقىلىق كونترول قىلىنىپ تۇرىدۇ. جەدۋەلنىڭ بارلىق خەتكۈچلىرى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ ئىچىلغان خەتكۈچ چوقۇم يېپىلىشى كېرەك. جەدۋەلنى تۈزىدىغىنى ئاساسلىقى<td>,<tr>,<table> قاتارلىق ئۇچ خەتكۈچ بولۇپ، بۇلار ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا <table>خەتكۈچى جەدۋەلنىڭ باشلانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. <tr> خەتكۈچى جەدۋەلنىڭ بىر قۇرىنىڭ باشلانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئادەتتە بىۋاستە <table> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. <td> خەتكۈچى مەلۇم بىر كاتەكچىنىڭ باشلانغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ <tr> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. بۇ خەتكۈچلەر ئۆز ئارا بىرلىشىپ ئەڭ ئاخىرىدا ناھايىتى ئاددىي بولغان ، بىر قۇر، بىر ئىستونلۇق جەدۋەلدىن بىرنى تۈزىدۇ. ئاددىي بولغان جەدۋەلنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>          <!-- جەدۋەل باشلاندى -->
    <tr>             <!-- قۇر باشلاندى -->
```

```
                <td>          <!-- كاتەكچە باشلاندى
                </td>         <!-- كاتەكچە ئاخىرلاشتى
            </tr>           <!-- قۇر ئاخىرلاشتى
    </table>          <!-- جەدۋەل ئاخىرلاشتى
```

2.8 جەدۋەل خەتكۈچى <table>

توربەت يۈزىدە جەدۋەل <table> خەتكۈچى ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. ھەر بىر <table> خەتكۈچىنىڭ ئىچىدە نۇرغۇنلىغان ئېلېمېنتلار بولىدۇ. ئۇ ئېلېمېنتلار بىز بۇرۇن سۆزلىگەن يېزىق، ئۇلىنىش ، رەسىم ۋە كىيىن سۆزلىمەكچى بولغان خەتكۈچلەرنىڭ ھەرقاندىقى جەدۋەل ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلسا بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا جەدۋەلدىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرساق ئىنتايىن قولايلىق بولغان، كۆڭۈلدىكىدەك ئورۇنلاشتۇرۇلغان بەت ئۇنۇمىگە ئېرىشەلەيمىز.

1.2.8 قۇر خەتكۈچى <tr>

قۇر ئاتلىتىش خەتكۈچى <tr> جەدۋەل ئىچىدە يېڭى بىر قۇرنىڭ باشلانغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ، بۇ خەتكۈچ بىۋاستە <table> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ، <tr> خەتكۈچىنى يالغۇز ئىشلىتىشكىمۇ ، شۇنداقلا بىۋاستە ئىچىگە مەزمۇن يېزىشقىمۇ بولمايدۇ. جەدۋەلگە بىر قۇر قوشماقچى بولساق چوقۇم بىردانە <tr> خەتكۈچى قوشۇشىمىز كېرەك. <tr> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>          <!-- جەدۋەل باشلاندى
        <tr>         <!-- قۇر باشلاندى
            <td>          <!-- كاتەكچە باشلاندى
            </td>         <!-- كاتەكچە ئاخىرلاشتى
        </tr>           <!-- قۇر ئاخىرلاشتى
</table>          <!-- جەدۋەل ئاخىرلاشتى
```

يۇقىرىقى كوددىكى <tr> بىر قۇرنىڭ باشلانغانلىقىنى ، شۇنىڭغا ئەڭ يېقىن بولغان </tr> شۇ قۇرنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. <tr> خەتكۈچىنىڭ سىرتىدا <table> خەتكۈچى ئىچىدە <td> خەتكۈچى بولىدۇ.

2.2.8 باش قۇر كاتەكچە خەتكۈچى <th>

باش قۇر كاتەكچە خەتكۈچى جەدۋەلنىڭ ئەڭ ئۈستى قۇرىدىكى كاتەكچە يەنى بىرىنچى قۇرىدىكى كاتەكچىلەرنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. ھېچقانداق ئۇسلۇب بەلگىلەنمىگەن ئەھۋال ئاستىدىمۇ<th>خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇن باشقا مەزمۇنغا قارىغاندا تومراق كۆرۈنىدۇ. <th> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>
    <tr>
```

```
    <th></th>       <!-- باش قۇر كاتەكچە خەتكۈچى -->
        </tr>
    </table>
```

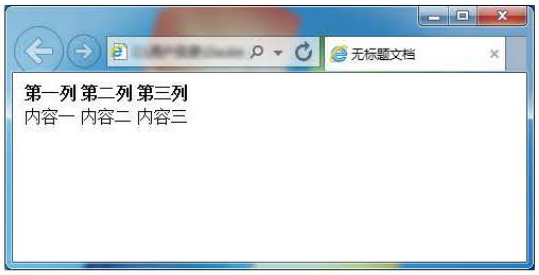
يۇقىرىقى كوددىكى <th> باش قۇر كاتەكچە خەتكۈچىنىڭ باشلانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، </th> باش قۇر كاتەكچىسىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. فۇنكسىيە جەھەتتىن <td> بىلەن ئوخشاش رول ئويناپىدۇ.

1.8 ـ مىسال: <th> خەتكۈچىنى ئىشلىتىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى . ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى . جەدۋەلنىڭ رامكىسى يوق بولۇپ پەقەت ئىچىدىكى خەتنىڭ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقسا قلا بولىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table>
    <tr>
    <th>第一列</th>       <!-- باش قۇر كاتەكچىسى -->
    <th>第二列</th>       <!-- باش قۇر كاتەكچىسى -->
    <th>第三列</th>       <!-- باش قۇر كاتەكچىسى -->
    </tr>
    <tr>
    <td>内容一</td>       <!-- ئادەتتىكى كاتەكچە -->
    <td>内容二</td>       <!-- ئادەتتىكى كاتەكچە -->
    <td>内容三</td>       <!-- ئادەتتىكى كاتەكچە -->
    </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **1.8** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.8ـ رەسىم. <th> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

3.2.8 كاتەكچە خەتكۈچى <td>

كاتەكچە خەتكۈچى <td> جەدۋەلنىڭ ئىستونلىرىنى بەلگىلەيدىغان بولۇپ، ئىچىگە بىۋاستە مەزمۇن يېزىلىدۇ. شۇنداقلا بۇ خەتكۈچ قۇر خەتكۈچى <tr> نىڭ ئىچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ، گىراممااتىكىلىق شەكلى <th> خەتكۈچى بىلەن ئوخشاپ كېتىدۇ . ئەمما <td> ئىچىگە يېزىلغان خەت نورمال ھالەتتە كۆرۈنىدىغان بولۇپ، مەزمۇنغا ھېچقانداق فورمات قوشۇپ قويمايدۇ. <td> خەتكۈچىنىڭ گىراممااتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>
    <tr>
        <td></td>        <!-- كاتەكچە خەتكۇچى -->
    </tr>
</table>
```

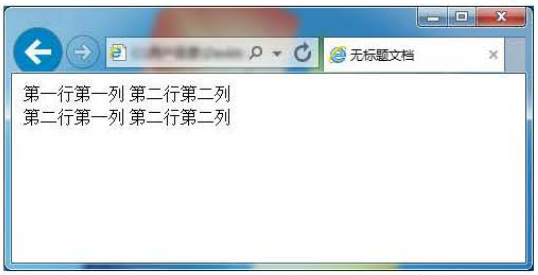
يۇقىرىقى كوددىكى <td> بىر كاتەكچىنىڭ باشلانغانلىقىنى </td> بىر كاتەكچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ خەتكۇچ <tr> خەتكۇچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ.

2.8 ـ مىسال:<tr> ۋە <td> خەتكۇچىدىن پايدىلىنىپ ئىككى قۇر ئىككى ئىستونلۇق جەدۋەل سىزىپ چىقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>
    <tr>
        <td>第一行第一列</td>   <!--بىرىنچى قۇر بىرىنچى ئىستون-->
        <td>第二行第二列</td>   <!--بىرىنچى قۇر ئىككىنچى ئىستون-->
    </tr>
    <tr>
        <td>第二行第一列</td>   <!--ئىككىنچى قۇر بىرىنچى ئىستون-->
        <td>第二行第二列</td>   <!--ئىككىنچى قۇر ئىككىنچى ئىستون-->
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **2.8** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.8 ـ رەسىم. <tr> ۋە <td> خەتكۇچىدىن پايدىلىنىپ سىزىلغان ئىككى قۇر ئىككى ئىستونلۇق جەدۋەل

جەدۋەلدە <th> خەتكۇچى بولسىمۇ بولمىسىمۇ بولىدۇ. ئادەتتە <th> خەتكۇچى كۆپ ئىشلىتىلمەيدۇ. ئەمما <td> خەتكۇچى بولمىسا بولمايدۇ. چۈنكى جەدۋەل ئىچىدىكى سانلىق مەلۇماتلارنىڭ ھەممىسى بىۋاستە <td> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

3.8 <table> خەتكۇچىنىڭ خاسلىقلىرى

<table> خەتكۇچى جەدۋەلنىڭ قۇر ۋە ئىستونلىرىنى قاپلاپ تۇرىدىغان خەتكۇچ بولۇپ، ھەرخىل خاسلىقلىرىنى تەڭشەش ئارقىلىق جەدۋەلنى گۈزەللەشتۈرگىلى بولىدۇ. بىز تۆۋەندە <table> خەتكۇچىنىڭ خاسلىقلىرىنى تەڭشەشنى ئۆگىنىپ ئۆتىمىز. بۇ خاسلىقلار <table> خەتكۇچىگىلا ئەمەس

بەلكى يەنە <tr> ۋە <td> خەتكۈچلىرىنىڭ يېزىش ئارقىلىق ھەر بىر قۇر ۋە كاتەكچىلەرنىمۇ بېزىگىلى بولىدۇ.

1.3.8 كەڭلىكىنى تەڭشەش خاسلىق width

width خاسلىقىنى <table> خاسلىقىنىڭ ئىچىگە قويۇش ئارقىلىق جەدۋەلنىڭ ئومۇمىي كەڭلىكىنى بېكىتكىلى بولىدۇ، شۇنداقلا يەنە <td> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە قويۇش ئارقىلىق كاتەكچىنىڭ كەڭلىكىنى بېكىتكىلى بولىدۇ. width خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="n">
    <tr>
        <td></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا جەدۋەلنىڭ كەڭلىكىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، كەڭلىكى پىكسېل ۋە پىرسەنت تېپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، سۈكۈتتىكى قىممىتى پىكسېل بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن پىكسېل بويىچە قىممەت بېرىلگەندە بىرلىكى يېزىلمىسىمۇ بولىدۇ. ئەمما پىرسەنت بويىچە قىممەت بەرگەندە چوقۇم يېزىش كېرەك. جەدۋەلنىڭ كەڭلىكى پىرسەنت بويىچە قىممەت ئالغاندا تور كۆرگۈ كۆزنىكىنىڭ كەڭلىكىگە ئاساسەن كەڭلىكى ئاپتوماتىك ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ. پىرسەنت تېپلىق قىممەتنى ئادەتتە مەزمۇن ئازراق ۋاقىتتا ئىشلەتسە بولىدۇ.

3.8 ـ مىسال: width خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ جەدۋەلنىڭ كەڭلىكىنى تەڭشەپ كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە قوشۇمچە مەزمۇن بېرىپ قۇر ئاتلاتقۇزۇلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="150">
        <tr>
                <td>这是一个通过 width 属性控制宽度的表格</td>
                <td>这是一个通过 width 属性控制宽度的表格</td>
        </tr>
</table>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.8** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.8ـرەسىم. width خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ جەدۋەلنىڭ كەڭلىكىنى تەڭشەش

2.3.8 ئېگىزلىكىنى تەڭشەش خاسلىقى height

Height خاسلىقىنى <table> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە قويۇش ئارقىلىق جەدۋەلنىڭ ئومۇمىي ئېگىزلىكىنى بېكىتكىلى بولىدۇ. بۇ خاسلىقنى يەنە <tr> ۋە <td> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە قويۇش ئارقىلىق قۇر ۋە كاتەكچىلەرنىڭ ئېگىزلىكىنى بەلگىلىگىلى بولىدۇ. Height خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table height="n">
        <tr>
                <td></td>
        </tr>
</table>
```

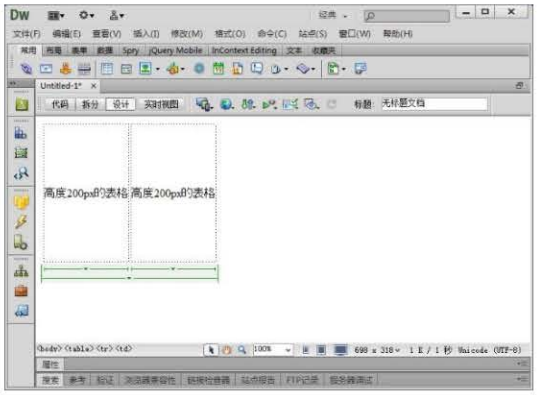
يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا جەدۋەلنىڭ ئېگىزلىكىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . جەدۋەلنىڭ ئېگىزلىكىمۇ ئوخشاشلا پىكسېل ياكى پىرسەنت بويىچە قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، height خاسلىقىنىڭمۇ سۈكۈتتىكى قىممىتى پىكسېل بويىچە ھېسابلىنىدۇ، شۇڭا قىممىتى پىكسېل بويىچە ھېسابلانغاندا بىرلىكى يېزىلمىسىمۇ بولىدۇ.ئەمما پىرسەنت بويىچە قىممەت ئېلىنسا بىرلىكى چوقۇم يېزىلىشى كېرەك.

4.8- مىسال: height خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ جەدۋەلنىڭ ئېگىزلىكىنى بەلگىلەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. جەدۋەلگە رامكا بەلگىلەنمىگەچكە بىۋاستە لايىھەلەش مەيدانىدىكى كۆرۈنۈشى مىسالغا ئېلىنىدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك

```
<table height="200">
    <tr>
            <td>高度 200px 的表格</td>
            <td>高度 200px 的表格</td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **4.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.8-رەسىم. height خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ جەدۋەلنىڭ ئېگىزلىكىنى بەلگىلەش

3.3.8 يۆنىلىش خاسلىقى dir

بۇ خاسلىقنىڭ رولى بىز يېزىقتا ئالاقىدار قىسىمدا سۆزلىگەن dir بىلەن ئوخشاش بولۇپ، بىز بۇ خاسلىقنى <body> خەتكۈچىگە يېزىش ئارقىلىق بەتنىڭ يۆنىلىشىنى تەڭشىگەن ئىدۇق. بۇ خەتكۈچنى يەنە <table> خەتكۈچىگە يېزىش ئارقىلىق جەدۋەلنىڭ يۆنىلىشىنى توغرىلاش مەقسىتىگە يېتەلمەيمىز. بۇ خاسلىق كۆپىنچە ئەھۋالدا باشقا تىلدىكى توربېكەتلەرنى ئەرەب يېزىقى ئاساسىدىكى تىللارغا تەرجىمە قىلغاندا ئىشلىتىلىدۇ. شۇنداقلا تور بېكەت ئورۇنلاشتۇرۇلمىغا جەدۋەل ئىشلىتىلگەن ئەھۋال ئاستىدا كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ. dir خاسلىقى ئىككى خىل قىممەت ئالىدىغان بولۇپ ئۇلار rtl يەنى ئوڭدىن سولغا توغرىلاش شۇنداقلا ltr يەنى سولدىن ئوڭغا توغرىلاش دېگەننى بىلدۈرىدۇ ، بۇلارنىڭ ئىچىدە ltr بولسا dir خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، بىز dir خاسلىقىنى تەڭشىمىگەن ئەھۋال ئاستىدا ئوبيېكت سولدىن ئوڭغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ. dir خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table dir="n">
    <tr>
      <td></td>
     </tr>
</table>
```

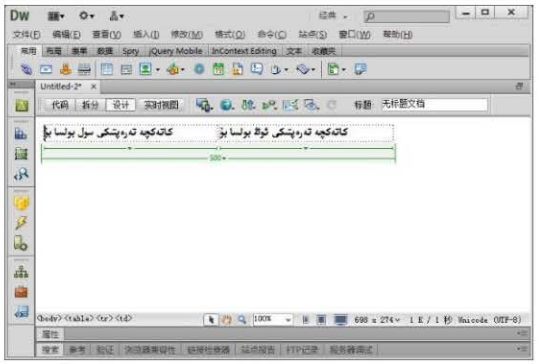
يۇقارقى كوددىكى «n» نىڭ ئورنىغا جەدۋەلنىڭ توغرىلىنىش شەكلى كېلىدۇ . توغرىلىنىش شەكلى ltr ۋە rtl دىن ئىبارەت ئىككى خىل قىممەت ئالىدۇ، بىرلا ۋاقىتتا بۇ ئىككى قىممەتتىن پەقەت بىرىلا ئىشلىتىلىدۇ .

5.8- مىسال: dir خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ جەدۋەلنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى ئۆزگەرتىپ باقايلى. مىسالنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن قوشۇپ بېرىلدى ۋە لايىھەلەش مەيدانىدىكى ئۇنۇمى بىلەن تور كۆرگۈدىكى ئۇنۇمى سېلىشتۇرما قىلىندى.

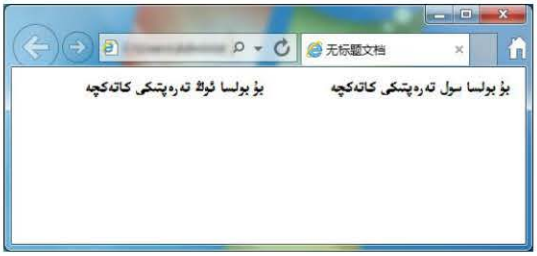
مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="500" dir="rtl">
    <tr>
      <td><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا سول تەرەپتىكى
كاتەكچە</font></td>
      <td><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى
كاتەكچە</font></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كودنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى رەسىمى **5.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.8-رەسىم. توغرىلىنىش شەكلى ئۆزگەرتىلگەن جەدۋەلنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى كۆرۈنۈشى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **8.6**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.8-رەسىم. توغرىلىنىش شەكلى ئۆزگەرتىلگەن جەدۋەلنىڭ ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

يۇقىرىقى ئىككى رەسىمدىن ھېس قىلالايمىزكى لايىھەلەش مەيدانىدا سول تەرەپتە كۆرۈنۈۋاتقان كاتەكچە بەت ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئوڭغا ئۆتۈپ قالغان. بۇ dir خاسلىقىنىڭ جەدۋەلنى ئوڭدىن سولغا توغۇرلىشىنىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك بولغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

4.3.8 تەگلىككە رەسىم بەلگىلەش خاسلىقى background

background خاسلىقىنىڭ ئىشلىتىلىش ئۇسۇلى ۋە رولى ئالدىنقى بابلاردا ئۇچرىغان ئۆتكىنىمىز بىلەن ئوخشاش بولۇپ. ئاساسلىق رولى تەگلىككە رەسىم بەلگىلەش. بۇ خاسلىقنى بىز <table> خەتكۈچىگە ئىشلىتىش ئارقىلىق جەدۋەلنىڭ تەگلىكىنى ئۆزگەرتەلەيمىز. <tr> خەتكۈچىگە ئىشلىتىش ئارقىلىق قۇرنىڭ، <td> خەتكۈچىگە ئىشلىتىش ئارقىلىق كاتەكچىنىڭ تەگلىكىنى كونترول قىلالايمىز. ئەمما بارلىق تور كۆرگۈلەرنىڭ بۇ خاسلىقنى قۇر ۋە كاتەكچىلەرگە ئىشلىتىشتە قوللىشى بىردەك بولمىغانلىقى ئۈچۈن قۇر ۋە كاتەكچىلەرگە بۇ خاسلىقنى ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز. background خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table background="#">
   <tr>
      <td>
       </td>
    </tr>
</table>
```

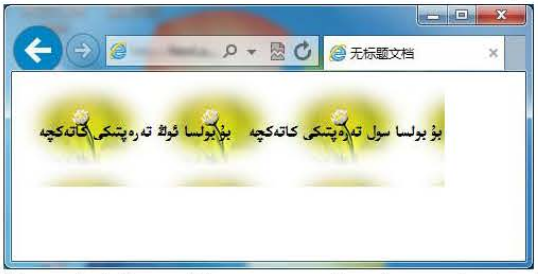
يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا بىز تەگلىككە بەلگىلىمەكچى بولغان رەسىمنىڭ ئادرېسىنى يازساق بولىدۇ.

6.8- مىسال: background خاسلىقى ئارقىلىق جەدۋەلگە تەگلىك بەلگىلەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table width="400" height="100" dir="rtl"
background="images/1299752227_60611.jpg">
        <tr>
            <td width="50%"><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا سول تەرەپتىكى
كاتەكچە</font></td>
            <td width="50%"><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى
كاتەكچە</font></td>
        </tr>
    </table>
```

مەزكۇر كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **7.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.8-رەسىم. background خاسلىقى ئارقىلىق جەدۋەلگە تەگلىك بەلگىلەنگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

5.3.8 كاتەكچىلەر ئارىسىنى تەڭشەش خاسلىقى cellspacing

cellspacing خاسلىقى كاتەكچىلەرنىڭ قىرلىرى ئارىسىدىكى ئارىلىقنى تەڭشەيدىغان خاسلىق بولۇپ، بۇ خاسلىق <table> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ. بۇ خاسلىقنى تەڭشىگەندىن كېيىن جەدۋەلدىكى كاتەكچىلەرنىڭ قىرلىرى ئارىسىنى ئۆز ئارا يىراقلىشىپ قارىماققا كاتەكچە ئىچىدىكى مەزمۇنلار ئىنتايىن ئازادىدەك كۆرۈنىدۇ. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table cellspacing="n">
        <tr>
            <td></td>
        </tr>
    </table>
```

كاتەكچىلەر ئارىسىدىن قالدۇرماقچى بولغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى يۇقىرىقى كوددىكى «n» نىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ، كاتەكچىلەر ئارىسىدىكى ئارىلىقنىڭ قىممىتى كۆپىنچە پىكسېل بويىچە ھېسابلىنىدىغان بولۇپ، ئادەتتە بىرلىكى يېزىلمىسمۇ بولىدۇ.

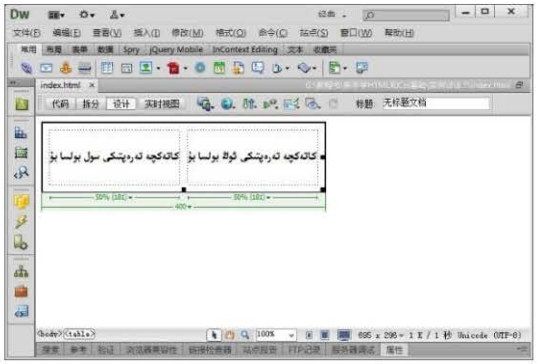
7.8- مىسال: cellspacing خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table width="400" height="100" dir="rtl"  cellspacing="10">
        <tr>
            <td width="50%"><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا سول تەرەپتىكى
```

```
كاتەكچە</font></td>
        <td width="50%"><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى
كاتەكچە</font></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. جەدۋەلگە رامكا بېرىلمىگەچكە كونكرىت ئۇنۇمنى تور كۆرگۈدە ھېس قىلغىلى بولمايدۇ. شۇڭلاشقا كودنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى ئۇنۇمى بېرىلدى. يۇقىرىقى كودنىڭ لايىھەلەش مەيدانىدىكى ئۇنۇمى **8.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.8-رەسىم. cellspacing خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمى

6.3.8 مەزمۇن بىلەن رامكا ئارىسىنى تەڭشەش خاسلىقى cellpadding

مەزمۇن بىلەن قىر ئارىسىدىكى ئارىلىق مەزمۇن بىلەن كاتەكچىنىڭ ئوڭ - سول، ئاستى - ئۈستى قىرلىرى ئارىسىدىكى ئارىلىقنى كۆرسىتىدۇ. cellpadding خاسلىقى ئارقىلىق مەزمۇننىڭ كاتەكچە قىرى بىلەن بولغان ئارىلىقنى تەڭشىگىلى بولىدۇ. ئەمما cellpadding خاسلىقى <table> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدىغان بولغاچقا بۇخىل تەڭشەش پۈتۈن جەدۋەلدىكى بارلىق كاتەكچىلەرگە بىر تۈتاش بولىدۇ. cellpadding خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table cellpadding="n">
    <tr>
        <td></td>
    </tr>
</table>
```

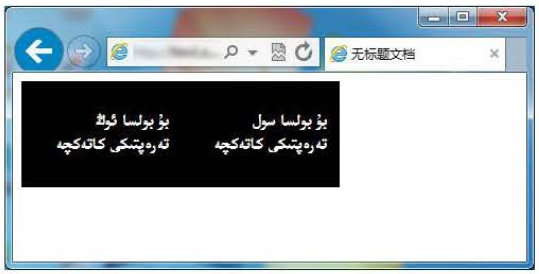
يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا رامكا بىلەن مەزمۇن ئارىسىدا قالىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتىنى يازىمىز. بۇنىڭمۇ سۈكۈتتىكى بىرلىكى پىكسېل بولۇپ، ئەگەر پىكسېل بويىچە ھېسابلىساق بىرلىكىنى يازمىساقمۇ بولىدۇ.

8.8- مىسال: cellpadding خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن، تەگلىككە رەڭ بېرىلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl"  bgcolor="#000000"
cellpadding="10">
    <tr>
```

```
            <td width="50%"><font face="Ukij Tuz Tom" color="#FFFFFF">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
            <td width="50%"><font face="Ukij Tuz Tom" color="#FFFFFF">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
        </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **9.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.8-رەسىم. cellpadding خاسلىقىنىڭ ئۈنۈمى

4.8 رامكا

رامكا بولسا جەدۋەلنىڭ ئىنتايىن مۇھىم بولغان بىر بۆلىكى بولۇپ، جەدۋەل رامكىسىنى تەڭشەش ئارقىلىق توربەتنىڭ كۆرۈنۈشىنى تېخىمۇ كۆركەملەشتۈرگىلى بولىدۇ. بىز ئالدىنقى پاراگرافلاردا جەدۋەلگە ئالاقىدار بىرقىسىم خاسلىقلار بىلەن تونۇشۇپ ئۆتتۇق. بۇ پاراگرافتا جەدۋەلنىڭ رامكىلىرىغا ئالاقىدار خاسلىقلىرى بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.4.8 رامكىنىڭ تومۇرقىنى بېكىتىش border

جەدۋەل رامكىسىنىڭ تومۇرقى نۆۋەتتىكى جەدۋەلنىڭ رامكىسى ئۈستىگە مەزمۇنلارنى ئۆزئارا ئايرىش رولىغا ئىگە بولۇپ. border خاسلىقىنى <table> خەتكۈچى ئىچىگە قويۇش ئارقىلىق جەدۋەل رامكىسىنىڭ توم ئىنچىكىلىكى بېكىتىلىدۇ . border خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table border="n">
        <tr>
            <td></td>
        </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا جەدۋەل رامكىسىنىڭ تومۇرقىنىڭ قېلىنلىقى كېلىدۇ . رامكا تومۇرقىنىڭ سۈكۈتتىكى بىرلىكى پىكسېل بولۇپ بىرلىكى پىكسېل بويىچە ھېسابلانسا بىرلىك يېزىلمىسمۇ بولىدۇ. باشقا بىرلىك ئىشلىتىلسە چوقۇم يېزىش كېرەك. رامكىغا تومۇق بېرىلگەندىن كېيىن رامكا ئۆزى ئاپتوماتىك رەڭ بېرىدۇ، ھەرگىزمۇ سۈزۈك ھالەتتىكى رامكا كۆرۈنمەيدۇ. رامكىغا بېرىلگەن رەڭنىڭ سۈزۈكتەك كۆرۈنۈشى پەقەت تور كۆرگىنىڭ نەشرىدىكى قوللاشنىڭ ئوخشىماسلىقىدىن كېلىپ چىققان پەرق.

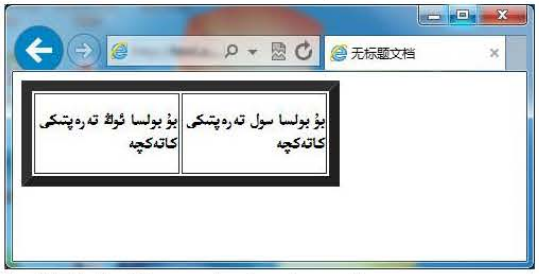
9.8-مىسال: border خاسلىقىنى ئىشلىتىپ جەدۋەلنىڭ رامكىسىدىكى ئۈنۈمنى كۆرۈپ باقايلى.

ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەلۇم مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

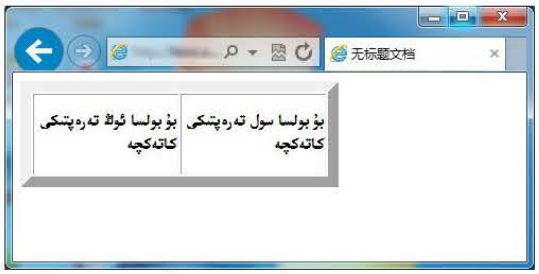
```
    <table width="300" height="100" dir="rtl" border="10" >
        <tr>
            <td><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە
</font></td>
            <td><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە
</font></td>
        </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود IE10 دا ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **10.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.8-رەسىم. border خاسلىقىنىڭ IE10 ئۇنۇمى

IE نىڭ ھەرخىل نەشرىدىكى ئۇنۇمىدە مۇئەييەن پەرق بار بولۇپ، بىز IE8 ئۇنۇمىنى سىلىشتۇرما قىلىدۇق. يۇقىرىقى كودنىڭ IE8 دە ئىجرا بولغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **11.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.8-رەسىم. border خاسلىقىنىڭ IE8 دىكى ئۇنۇمى

ئادەتتە توربەت لايىھەلىگەنده لايىھەلەنگەن UI دىن كېيىنۇېلىنغان رەسىمنى جەدۋەل ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرغاندا UI دا لايىھەلەنگىنى بىلەن ئوخشاش ئۇنۇمگە ئېرىشىش ئۈچۈن <table> خەتكۈچىگە cellspacing="0" ۋە border="0" نى قوشۇپ قويساق كېيىنكى رەسىملەرنىڭ ئارىسىدىكى ئارىلىق UI دا لايىھەلەنگىنى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ.

2.4.8 رامكا رەڭگىنى بېكىتىش خاسلىقى bordercolor

رامكىنىڭ رەڭگى بولسا بىز ئالدىنقى مەزمۇندا تونۇشۇپ ئۆتكەن جەدۋەل رامكىسىنىڭ قايسى رەڭدە كۆرۈنىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، رامكىنىڭ رەڭگىنى bordercolor خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. bordercolor خاسلىقى ئارقىلىق جەدۋەل رامكىلىرىنى ھەرخىل رەڭلەرگە ئۆزگەرتىپ جەدۋەلنى تېخىمۇ كۆركەم ھالەتكە كەلتۈرگىلى بولىدۇ. bordercolor خاسلىقى <table> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ، bordercolor خاسلىقى border خاسلىقىنىڭ قىممىتى **0** دىن چوڭ بولغان

ۋاقىتتا ئاندىن كۆچكە ئىگە بولىدۇ. bordercolor خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table border="n" bordercolor="#">
    <tr>
      <td></td>
    </tr>
</table>
```

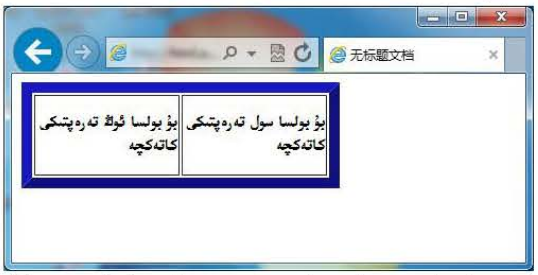
يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا رامكا رەڭگىنىڭ **16**لىك سىستېمىدىكى قىممىتى ياكى رەڭنىڭ ئىسمى كېلىدۇ .

10.8-مىسال: bordercolor خاسلىقى ئارقىلىق جەدۋەل رامكىسىنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى .

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl" border="10"
bordercolor="#0000FF" >
    <tr>
      <td><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا سول تەرەپتىكى
كاتەكچە</font></td>
      <td><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى
كاتەكچە</font></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **12.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.8-رەسىم.bordercolor خاسلىقى ئارقىلىق جەدۋەل رامكىسىنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىش ئۇنۇمى

IE10 نىڭ bordercolor خاسلىقىغا نىسبەتەن قوللىشى پېتەرلىك ئەمەس بولۇپ، يۇقىرىقى ئۇنۇم IE8نىڭ ئۇنۇمى. ئەگەر ئوقۇرمەن يۇقىرىقى مىسالنى سىنىغاندا ئۇنۇم يۇقىرىقىدەك كۆرۈنمىسە، بەلكىم تور كۆرگۈنىڭ نەشرىدىكى مەسىلە بولۇشى مۇمكىن .

3.4.8 يورۇق رامكا رەڭگى bordercolorlight

يورۇق رامكىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى رامكىنىڭ سول قىرى بىلەن ئۈستى قىرىنىڭ رەڭگى بولۇپ، بۇ ئىككى قىرنىڭ رەڭگىنى bordercolorlight خاسلىقى ئارقىلىق تەڭشەيمىز. بۇ خاسلىقنى بەلگىلىگەندىن كېيىن رامكىنىڭ سول ۋە ئۈستى قىرىنىڭ رەڭگى بىلەن ئوڭ ۋە ئاستى قىرىنىڭ رەڭگى ئوخشىمىغان رەڭدە كۆرۈنۈپ يورۇق - قاراڭغۇلۇق پەرقى مەۋجۇتتەك تۇيغۇ بېرىدۇ. bordercolorlight خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق

شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

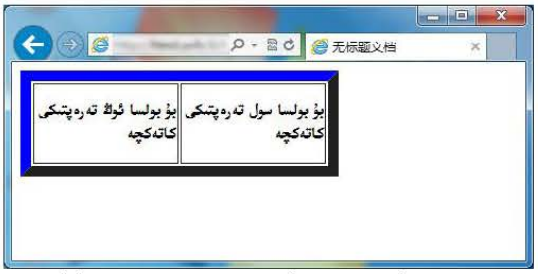
```
<table border="n"  bordercolorlight="#" >
    <tr>
        <td></td>
        <td></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا يورۇق رامكىغا ئىشلىتىلىدىغان رەڭنىڭ قىممىتى كېلىدۇ.

11.8 ـ مىسال: bordercolorlight خاسلىقى ئارقىلىق جەدۋەلنىڭ يورۇق رامكا رەڭگىنى ئۆزگەرتىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl" border="10"
bordercolorlight="#0000ff" >
    <tr>
      <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
      <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **13.8** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.13 ـ رەسىم. bordercolorlight خاسلىقى ئارقىلىق جەدۋەلنىڭ يورۇق رامكا رەڭگىنى ئۆزگەرتىش ئۇنۇمى

4.4.8 قاراڭغۇ رامكا رەڭگى bordercolordark

قاراڭغۇ رامكا رەڭگىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى رامكىنىڭ ئوڭ تەرەپ ۋە ئاستى تەرەپ قىرىنىڭ رەڭگى بولۇپ، بۇ ئىككى قىرنىڭ رەڭگىنى bordercolordark خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. بۇ خاسلىقنى bordercolorlight خاسلىقى بىلەن بىرگە ئىشلەتكەندە ئۇنۇمى تېخىمۇ ياخشى بولىدۇ. bordercolordark خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table border="n"  bordercolordark="#" >
    <tr>
        <td></td>
        <td></td>
```

```
    </tr>
  </table>
```

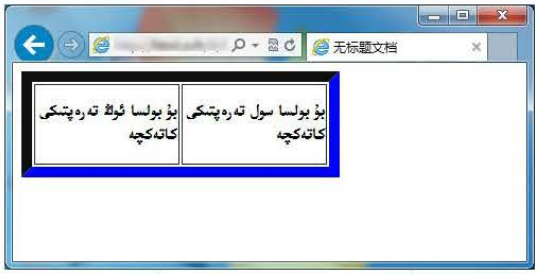
يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا قاراڭغۇ رامكىنى ئىشلىتىلمىدىغان رەڭنىڭ قىممىتى كېلىدۇ .

12.8-مىسال: bordercolordark خاسلىقىنى تەڭشەش ئارقىلىق جەدۋەلنىڭ قاراڭغۇ رامكا رەڭگىنى ئۆزگەرتىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى .

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
  <table width="300" height="100" dir="rtl" border="10"
bordercolordark="#0000ff" >
    <tr>
      <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
      <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
    </tr>
  </table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **14.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.8-رەسىم: bordercolordark خاسلىقىنى تەڭشەش ئارقىلىق جەدۋەلنىڭ قاراڭغۇ رامكا رەڭگىنى ئۆزگەرتىش

5.4.8 جەدۋەلنىڭ سىرتقى رامكىسى frame

frame خاسلىقى جەدۋەلنىڭ سىرتقى رامكىلىرىنىڭ كۆرۈنۈش شەكلىنى كونترول قىلىدىغان خاسلىق بولۇپ، ئۇنىڭ قىممەتلىرى box,void,hsides,vsides,above,below,lhs,rhs قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. بارلىق قىممىتى رامكا قىرىنىڭ تولۇقى **0** دىن چوڭ بولغان ۋاقىتتا ئاندىن كۆچكە ئىگە بولىدۇ. frame خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرىنىڭ ئۇنۇمى بىرقەدەر كۆرۈنەرلىك بولۇپ بەت يۈزى ۋە جەدۋەللەرنى بېزەشتە رولى خېلى زور شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ تېمىمىزدا frame خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرىنى تەپسىلىي تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز. frame خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
  <table  border="n"  frame="#">
    <tr>
      <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
    <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
    </tr>
```

```
</table>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا frame خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ .

❐ بارلىق رامكىلارنى كۆرسىتىش **box**

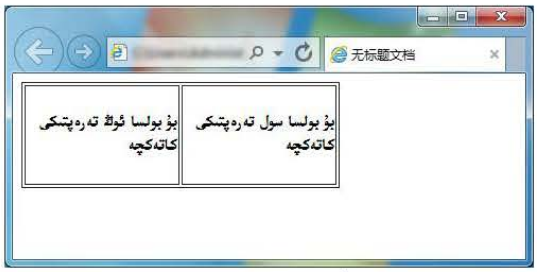
box جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، جەدۋەلنىڭ بارلىق رامكىلىرىنى كۆرسىتىش رولىغا ئىگە. box قىممىتى frame خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى، شۇڭا جەدۋەلگە frame خاسلىقى يېزىلمىغان ئەھۋال ئاستىدىمۇ بارلىق رامكىلىرى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.

13.8- مىسال: frame خاسلىقىنىڭ box قىممىتىنىڭ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۈنۈمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl" border="1"    frame="box" >
 <tr>
  <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
  <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
 </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **15.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.8-رەسىم. frame خاسلىقىنىڭ box قىممىتىنىڭ ئۈنۈمىنى

❐ بارلىق رامكىلارنى يوشۇرۇش **void**

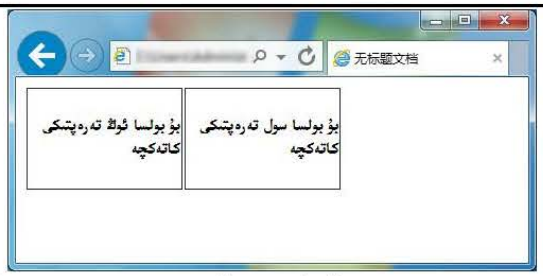
void جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، جەدۋەلنىڭ بارلىق رامكىلىرىنى يوشۇرۇش رولىغا ئىگە.

14.8-مىسال: frame خاسلىقىنىڭ void قىممىتىنىڭ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۈنۈمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى .

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl" border="1"    frame="void" >
  <tr>
    <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
  <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
  </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **16.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.8-رەسىم. frame خاسلىقىنىڭ void قىممىتىنىڭ ئۇنۇمى

□ ئاستى - ئۈستى رامكىلىرىنى كۆرسىتىش **hsides**

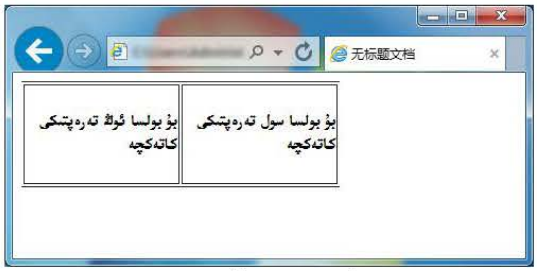
hsides جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، جەدۋەلنىڭ ئاستى ئۈستى رامكىلىرىنى كۆرسىتىش رولىغا ئىگە.

15.8- مىسال: frame خاسلىقىنىڭ hsides قىممىتىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl" border="1"    frame="hsides" >
  <tr>
    <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
 <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
  </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **17.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

17.8-رەسىم. frame خاسلىقىنىڭ hsides قىممىتىنىڭ ئۇنۇمى

□ ئوڭ - سول رامكىلىرىنى كۆرسىتىش **vsides**

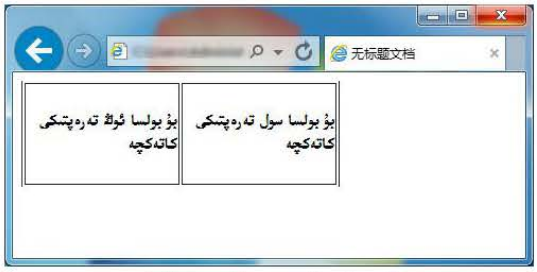
vsides جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، جەدۋەلنىڭ ئوڭ سول رامكىلىرىنى كۆرسىتىش رولىغا ئىگە.

16.8- مىسال: frame خاسلىقىنىڭ vsides قىممىتىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl" border="1"    frame="vsides" >
<tr>
    <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
  <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
</tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **18.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

18.8-رەسىم. frame خاسلىقىنىڭ vsides قىممىتىنىڭ ئۇنۇمى

□ ئۈستى رامكىنى كۆرسىتىش **above**

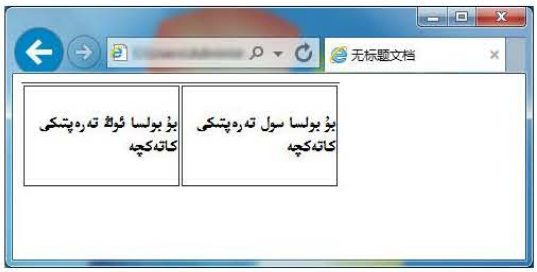
above جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ ، جەدۋەلنىڭ ئۈستى رامكىسىنى كۆرسىتىش رولىغا ئىگە.

17.8-مىسال: frame خاسلىقىنىڭ above قىممىتىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن جەدۋەلنىڭ ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl" border="1"    frame="above">
<tr>
    <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
  <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
</tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **19.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

19.8-رەسىم. frame خاسلىقىنىڭ above قىممىتىنىڭ ئۇنۇمى

□ ئاستى رامكىنى كۆرسىتىش **below**

below جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ ، جەدۋەلنىڭ ئاستى رامكىسىنى كۆرسىتىش رولىغا ئىگە.

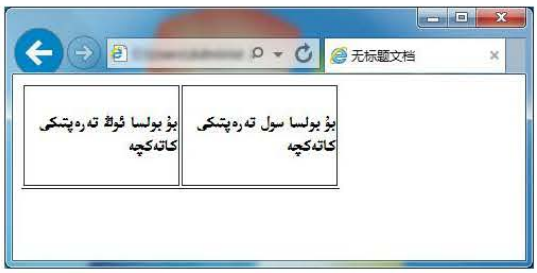
18.8-مىسال: frame خاسلىقىنىڭ below قىممىتىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl" border="1"    frame="below" >
<tr>
    <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
  <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
```

```
</tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى<body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **20.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

20.8-رەسىم. frame خاسلىقىنىڭ below قىممىتىنىڭ ئۈنۈمى

□ سول رامكىنى كۆرسىتىش **lhs**

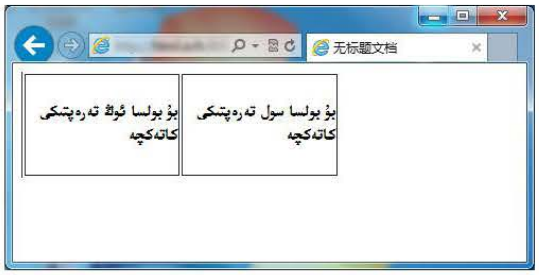
lhs جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، جەدۋەلنىڭ سول رامكىسىنى كۆرسىتىش رولىغا ئىگە.

19.8-مىسال: جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ lhs قىممىتىنىڭ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۈنۈمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300" height="100" dir="rtl" border="1"    frame="lhs" >
<tr>
  <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
  <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
</tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **21.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

21.8-رەسىم. frame خاسلىقىنىڭ lhs قىممىتىنىڭ ئۈنۈمى

□ ئوڭ رامكىنى كۆرسىتىش **rhs**

rhs جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، جەدۋەلنىڭ ئوڭ رامكىسىنى كۆرسىتىش رولىغا ئىگە.

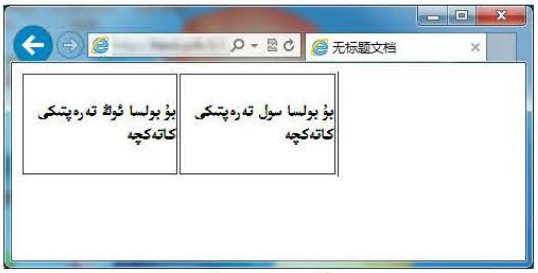
20.8-مىسال: جەدۋەلنىڭ frame خاسلىقىنىڭ rhs قىممىتىنىڭ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۈنۈمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300"  height="100"   dir="rtl" border="1"
frame="rhs"><tr>
```

```
        <td><font face="Ukij Tuz Tom">بۇ بولسا سول تەرەپتىكى كاتەكچە</font></td>
        <td><font face="Ukij Tuz Tom"> بۇ بولسا ئوڭ تەرەپتىكى كاتەكچە </font></td></tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **22.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

22.8-رەسىم. frame خاسلىقىنىڭ rhs قىممىتىنىڭ ئۈنۈمى

5.8 جەدۋەلنىڭ قۇرلىرىنى تەڭشەش

جەدۋەلنىڭ قۇرلىرىنىمۇ ئايرىم تەڭشىگىلى بولىدۇ. جەدۋەل قۇرلىرىنى ئايرىم تەڭشەش ئارقىلىق ھەرخىل ئالاھىدە ئۈنۈملەرنى قولغا كەلتۈرەلەيمىز. بىز بۇ پاراگرافتا جەدۋەلنىڭ قۇرلىرىغا ئالاقىدار مەزمۇنلارنى ئۆگىنىمىز.

1.5.8 گورىزونتال ھالەتتە توغرىلاش align

بۇيەردە دىيىلمۇاتقان گورىزونتال توغرىلاشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى قۇر ئىچىدىكى مەزمۇننىڭ گورىزونتال ھالەتتىكى توغرىلىنىش شەكلى بولۇپ، align خاسلىقى ئارقىلىق مەزمۇننىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى تەڭشەش ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ. align خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ئەھۋال ئاستىدا مەزمۇنلار سولغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ. بۇ خاسلىقنى كاتەكچىگە ئىشلىتىش ئارقىلىق مەلۇم بىر كاتەكچە ئىچىدىكى مەزمۇنلارنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنىمۇ تەڭشىگىلى بولىدۇ. align خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table>
      <tr align="#">  <!--  گورزىنتال توغرىلىنىش شەكلى  -->
        <td></td>
      </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا align خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ ئۈچ خىل قىممىتى بار ئۇلار left, center, right دىن ئىبارەت. بىز تۆۋەندە ئۇ قىممەتلىرى بىلەن ئايرىم - ئايرىم تونۇشۇپ چىقىمىز.

□ سولغا توغرىلاش **left**

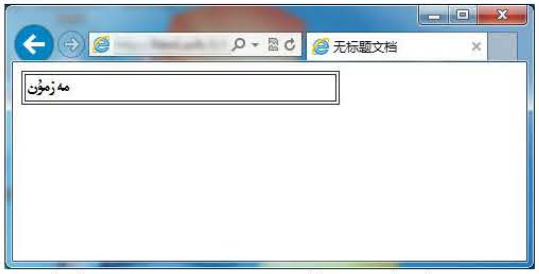
left قۇرنىڭ align خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى سولغا توغرىلاش رولىغا ئىگە. left قىممىتى align نىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولغاچقا ئادەتتە align خاسلىقى يېزىلمىغان ئەھۋالدىمۇ قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلار سولغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ.

21.8ـمىسال: align خاسلىقىنىڭ قىممىتى left بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300"  border="1" dir="rtl">
   <tr align="left">
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
   </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **23.8**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

23.8ـرەسىم. align خاسلىقىنىڭ قىممىتى left بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

align خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى left بولۇپ، align خاسلىقى يېزىلمىغان ھالەتتىمۇ سولغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ. ئەگەر بەت ياكى جەدۋەل dir خاسلىقى ئارقىلىق ئوڭدىن سولغا توغرىلانغان بولسا align خاسلىقى يېزىلمىغان ئەھۋال ئاستىدا مەزمۇن ئوڭغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ. شۇڭلاشقا align خاسلىقىنى تەڭشەش ئالاھىدە زۆرۈر بولمىسا بۇ خاسلىق بەلگىلەنمىسىمۇ بولىدۇ.

□ ئوتتۇرىغا توغرىلاش **center**

center قۇرنىڭ align خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى ئوتتۇرىغا توغرىلاش رولىغا ئىگە.

22.8ـمىسال: align خاسلىقىنىڭ قىممىتى center بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300"  border="1" dir="rtl">
   <tr align="center">
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
   </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **24.8**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

24.8-رەسىم. align خاسلىقىنىڭ قىممىتى center بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

□ ئوڭغا توغرىلاش **right**

right قۇرنىڭ align خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى ئوڭغا توغرىلاش رولىغا ئىگە.

23.8-مىسال: align خاسلىقىنىڭ قىممىتى right بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300"  border="1" dir="rtl">
   <tr align="right">
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **25.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

25.8-رەسىم. align خاسلىقىنىڭ قىممىتى right بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

2.5.8 ۋېرتىكال ھالەتتە توغرىلاش valign

ۋېرتىكال ھالەتتە توغرىلاش قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلارنىڭ ۋېرتىكال ھالەتتىكى ئورنىنى تەڭشەشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، valign خاسلىقى ئارقىلىق قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلارنىڭ ۋېرتىكال ھالەتتە توغرىلىنىشىنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ. valign خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ئەھۋال ئاستىدا قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلار ئوتتۇرىغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ. بۇ خاسلىقنىمۇ كاتەكچىگە ئىشلىتىش ئارقىلىق كاتەكچە ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى ۋېرتىكال توغرۇلاشنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ. ئەمما خاسلىقلىرىنىڭ قىممىتىدە مۇئەييەن پەرقلەر مەۋجۇت بولۇپ كاتەكچىلەرگە ئىشلەتكەن ۋاقىتتا قىممىتىگە ئالاھىدە دىققەت قىلىش كېرەك. valign خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>
   <tr valign="#"> <!--  ۋېرتىكال توغرىلىنىش شەكلى  -->
      <td></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كوددىكى valign قۇرنىڭ ۋېرتىكال توغرىلىنىش شەكلى بولۇپ valign نىڭ كەينىدىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . valign خاسلىقىنىڭ ئۈچ خىل قىممىتى بار بولۇپ، ئۇلار top,middle,bottom دىن ئىبارەت. بىز تۆۋەندە ئۇ قىممەتلىرى بىلەن ئايرىم - ئايرىم

تونۇشۇپ چىقىمىز.

□ ئۇستىگە توغرىلاش **top**

top قۇرنىڭ valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى ئۇستىگە توغرىلاش رولىغا ئىگە.

24.8-مىسال: valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى top بولغان ھالەتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300"    height="100" border="1" dir="rtl">
   <tr valign="top">
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **26.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

26.8-رەسىم. valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى top بولغان ھالەتتىكى ئۇنۇمى

□ ئوتتۇرىغا توغرىلاش **middle**

middle قۇرنىڭ valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى ۋېرتىكال ھالەتتە ئوتتۇرىغا توغرىلاش رولىغا ئىگە. valign خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى middle بولۇپ قۇرغا valign خاسلىقى يېزىلمىغان ھالەتتىمۇ مەزمۇن ۋېرتىكال ھالەتتە ئوتتۇرىغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ. شۇڭا valign خاسلىقىنىمۇ ئالاھىدە زۆرۈر بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا بەلگىلىمىسەكمۇ بولىدۇ. valign خاسلىقىنى كاتەكچىگىمۇ ئىشلىتىشكە بولىدۇ، ئەمما valign خاسلىقىنىڭ middle قىممىتىنى كاتەكچىگە ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

25.8-مىسال: valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى middle بولغان ھالەتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300"    height="100" border="1" dir="rtl">
   <tr valign="middle">
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **27.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

27.8-رەسىم. valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى middle بولغان ھالەتتىكى ئۇنۇمى

□ ئاستىغا توغرىلاش **bottom**

bottom قۇرنىڭ valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى بولۇپ، قۇر ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى ئاستىغا توغرىلاش رولىغا ئىگە.

26.8-مىسال: valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى bottom بولغان ھالەتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن كاتەكچە ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300"    height="100" border="1" dir="rtl">
   <tr valign="bottom">
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **28.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

28.8-رەسىم. valign خاسلىقىنىڭ قىممىتى bottom بولغان ھالەتتىكى ئۇنۇمى

6.8 كۆپ قۇر ۋە كۆپ ئىستونلارنى بىرلەشتۈرۈش

جەدۋەل ئىچىدىكى بارلىق قۇر ۋە ئىستونلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئوخشاش بولۇشى ناتايىن. بەزىدە مەلۇم بىر ئىستوندىكى بىرقانچە قۇرنى ياكى مەلۇم قۇردىكى بىرقانچە ئىستوننى بىرلەشتۈرۈپ بىر كاتەكچە قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇش زۆرۈر بولۇپ قالىدۇ. بىز بۇ پاراگرافتا قۇر ۋە ئىستونلارنى بىرلەشتۈرۈشكە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز.

1.6.8 كۆپ ئىستوننى بىرلەشتۈرۈش colspan

colspan كۆپ ئىستوننى بىرلەشتۈرۈشتە ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ. بىر قۇردىكى بىرقانچە كاتەكچىنى بىرلەشتۈرۈپ بىر كاتەكچە قىلىشتا ئىشلىتىلىدۇ. colspan خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>
```

```
    <tr>
        <td colspan="n"></td>     <!-- كۆپ ئىستوننى بىرلەشتۈرۈش -->
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كوددىكى colspan كۆپ ئىستوننى بىرلەشتۈرىدىغان خاسلىق بولۇپ، «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا بىرلەشتۈرۈلگەن ئىستوننىڭ ئومۇمىي سانى كېلىدۇ . بىرلەشتۈرۈلگەن ئىستوننىڭ سانى ئادەتتە مۇسبەت قىممەت ئالىدۇ. ئەگەر جەدۋەلدىكى بارلىق ئىستون بىرلەشتۈرۈلگەن بولسا شۇ جەدۋەلدىكى ئەڭ كۆپ ئىستوننىڭ سانى ئاساس قىلىنىدۇ.

27.8-مىسال: colspan خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئىككى قۇر ئىككى ئىستونلۇق جەدۋەل بېرىلدى شۇنداقلا جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300"    height="100" border="1" dir="rtl">
    <tr align="center">
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
    </tr>
        <tr align="center">
        <td colspan="2"><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
    </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **29.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

29.8-رەسىم. colspan خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمى

2.6.8 كۆپ قۇرنى بىرلەشتۈرۈش rowspan

rowspan كۆپ قۇرنى بىرلەشتۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، بىر ئىستوندىكى كۆپ قۇرنى بىرلەشتۈرۈپ بىر كاتەكچە قىلىشقا ئىشلىتىلىدۇ. rowspan خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>
    <tr>
        <td rowspan="n"></td>     <!-- كۆپ قۇرنى بىرلەشتۈرۈش -->
    </tr>
```

```
</table>
```

يۇقىرىقى كوددىكى rowspan كۆپ قۇرنى بىرلەشتۈرىدىغان خاسلىق بولۇپ، «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا بىرلەشتۈرۈلگەن قۇرنىڭ ئومۇمىي سانى كېلىدۇ . بىرلەشتۈرۈلگەن قۇرنىڭ سانى ئادەتتە مۇسبەت قىممەت ئالىدۇ. ئەگەر جەدۋەلدىكى بارلىق قۇر بىرلەشتۈرۈلگەن بولسا شۇ جەدۋەلدىكى ئەڭ كۆپ قۇرنىڭ سانى ئاساس قىلىنىدۇ.

29.8ـمىسال: rowspan خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئىككى قۇر ئىككى ئىستونلۇق جەدۋەل بېرىلدى شۇنداقلا جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="300"    height="100" border="1" dir="rtl">
<tr align="center">
    <td rowspan="2"><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
  </tr>
  <tr align="center">
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom">مەزمۇن</font></td>
  </tr>
</table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **30.8**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

30.8ـرەسىم. rowspan خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمى

7.8 جەدۋەل قۇرنىنىڭ تۈرلىرى

جەدۋەلنىڭ قۇرلىرى جەدۋەل بېشى، جەدۋەل گەۋدىسى، جەدۋەل ئاخىرى قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدىغان بولۇپ، بۇرۇن لايىھەسى بىرقەدەر مۇرەككەپ بولغان توربەتلەردە ئىشلىتىلگەن. ھازىر بۇ خەتكۈچلەر تەدرىجىي ھالدا ئىستېمالدىن قېلىشقا باشلىدى. شۇنداقتىمۇ ئوقۇرمەنلەرنىڭ جەدۋەلگە ئالاقىدار بۇ تۈرلەردىنمۇ خەۋەردار بولۇپ قويۇشىنى كۆزدە تۇتۇپ بۇ بابتا قىسقىچە تونۇشتۇرۇپ چىقىمىز.

1.7.8 جەدۋەل بېشى <thead>

جەدۋەل بېشى جەدۋەلنىڭ تېما بۆلىكى بولۇپ، بەت ئىچىدىكى head بۆلىكىگە ئوخشاش نۆۋەتتىكى مەزمۇننىڭ جەدۋەلنىڭ باش قىسمىدىكى مەزمۇن ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ بېرىدۇ. <thead> خەتكۈچى ئىشلەتكەندە ئەگەر بەت ئىچىدىكى جەدۋەل ئۈزۈن جەدۋەل بولسا جەدۋەلنى قەغەزگە بېسىپ چىقارغاندا

<thead> ئىچىدىكى مەزمۇن بېسىپ چىقىرىلغان ھەر بىر بەت جەدۋەلنىڭ ئەڭ بېشىدا كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. <thead> خەتكۈچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>  <!--  جەدۋەل باشلاندى  -->
<thead>  <!--  جەدۋەل بېشى باشلاندى  -->
    <tr>  <!--  جەدۋەل بېشىدىكى قۇر باشلاندى  -->
        <td></td>  <!--  جەدۋەل بېشىدىكى كاتەكچە  -->
    </tr>  <!--  جەدۋەل بېشىدىكى قۇر ئاخىرلاشتى  -->
</thead>  <!--  جەدۋەل بېشى ئاخىرلاشتى  -->
</table>  <!--  جەدۋەل ئاخىرلاشتى  -->
```

2.7.8 جەدۋەل گەۋدىسى <tbody>

<tbody> جەدۋەلنىڭ گەۋدىسىنى ئىپادىلەيدىغان خەتكۈچ بولۇپ، جەدۋەل ئىچىدىكى مەزمۇنلارنىڭ باشلانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ خەتكۈچ ئادەتتە يېزىلمايدىغان بولۇپ ، يېزىلغان شەكلىمۇ ۋە يېزىلمىغان شەكلىمۇ Web ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن. <tbody> خەتكۈچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>  <!--  جەدۋەل باشلاندى  -->
    <tbody>  <!--  جەدۋەل گەۋدىسى باشلاندى  -->
    <tr>  <!--  قۇر باشلاندى  -->
        <td></td>  <!--  كاتەكچە  -->
    </tr>  <!--  قۇر ئاخىرلاشتى  -->
    </tbody>  <!--  جەدۋەل گەۋدىسى ئاخىرلاشتى  -->
</table>  <!--  جەدۋەل ئاخىرلاشتى  -->
```

گەرچە بۇ خەتكۈچ كود ئىچىدە يېزىلمىغان بىلەن تور كۆرگۈلەر توربەتنى كۆرسەتكەن ۋاقىتتا بۇ خەتكۈچنى قوشۇۋېتىدىغان بولۇپ. بىز بەت يۈزىگە جەدۋەل ئورۇنلاشتۇرغاندا مەيلى بۇ خەتكۈچنى يازايلى ياكى يازمايلى جەدۋەل ئىچىدە مۇشۇنداق بىر خەتكۈچنىڭ بار ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قالماسلىقىمىز كېرەك. چۈنكى ئەگەر بىز Javascript ئارقىلىق جەدۋەل ئىلمىنتلىرىغا مەشغۇلات قىلساق جەدۋەل ئېلېمېنتلىرىنى تۇتقان ۋاقىتتا چوقۇم <tbody> خەتكۈچىدىن ئاتلاپ ئۆتۈشىمىزگە توغرا كېلىدۇ . ئەگەر بىز جەدۋەلدىكى <tbody> خەتكۈچىنى ئۇنتۇپ قالساق جەدۋەل ئېلېمېنتلىرىغا مەشغۇلات قىلغاندا ئوبيېكتنى خاتا تۇتۇپ قالىمىز. شۇنىڭ بىلەن ئوبىكتقا قىلغان مەشغۇلاتىمىزدا خاتالىق كۆرۈلىدۇ.

3.7.8 جەدۋەل ئاخىرى <tfoot>

جەدۋەل ئاخىرى جەدۋەلنىڭ ئاخىرقى بۆلىكىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ <tfoot> خەتكۈچى ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. ئەگەر بەت ئىچىدىكى جەدۋەل ئۇزۇن جەدۋەل بولسا جەدۋەلنى قەغەزگە بېسىپ چىقارغاندا <tfoot> ئىچىدىكى مەزمۇن بېسىپ چىقىرىلغان جەدۋەلنىڭ ھەربىر بېتىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. <tfoot> خەتكۈچىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>  <!--  جەدۋەل باشلاندى  -->
```

```
    <tfoot>   <!-- جەدۋەل ئاخىرى باشلاندى -->
    <tr>  <!-- قۇر باشلاندى -->
      <td></td>  <!-- كاتەكچە -->
    </tr>  <!-- قۇر ئاخىرلاشتى -->
    </tfoot>  <!-- جەدۋەل ئاخىرى ئاخىرلاشتى -->
</table>  <!-- جەدۋەل ئاخىرلاشتى -->
```

29.8-مىسال: جەدۋەل بېشى، جەدۋەل گەۋدىسى ۋە جەدۋەل ئاخىرى خەتكۈچلىرىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن كۆپ قۇرلۇق جەدۋەل بېرىلدى ۋە ئىچىگە مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالدا تەكرار كودلار بىرقەدەر كۆپ بولغاچقا كودنىڭ كۆپ قىسمى قىسقارتىلدى، ئەمما دەرسلىك كىتابنىڭ قوشۇمچە پىلاستىنكىسىدىكى مەزكۇر مىسالنىڭ ئەسلى ھۆججىتىدە كودنىڭ تولۇق مەزمۇنى بېرىلدى.

```
<table width="500" border="1" cellspacing="0" cellpadding="0" dir="rtl">
<thead> <!-- جەدۋەل بېشى باشلاندى -->
  <tr  align="center">
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >نۇمۇرى</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >ئىسمى</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >نەزەرىيە</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >مەشخۇلات</font></td>
  </tr>
  </thead>  <!-- جەدۋەل بېشى ئاخىرلاشتى -->
  <tbody>  <!-- جەدۋەل گەۋدىسى باشلاندى -->
  <tr  align="center">
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >1</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >مەمەتجان</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >لايىقەتلىك</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >لايىقەتلىك</font></td>
  </tr>
  <tr  align="center">
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >2</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >سەمەتجان</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >لايىقەتلىك</font></td>
    <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  >لايىقەتسىز</font></td>
  </tr>
<!-- مۇشۇ ئورۇندىكى 37 ئوقۇغۇچىنىڭ ئۇچۇرى قىسقارتىلدى -->
  </tbody>  <!-- جەدۋەل گەۋدىسى ئاخىرلاشتى -->
  <tfoot><!-- جەدۋەل ئاخىرى باشلاندى -->
  <tr  align="center">
```

```
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom" >قاتناشمىغانلار</font></td>
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom" >ساختىلىق قىلغانلار</font></td>
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom" >لاياقەتسىزلەر</font></td>
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom" >لاياقەتسىزلەر</font></td>
      </tr>
      </tfoot>   <!--جەدۋەل ئاخىرى ئاخىرلاشتى-->
    </table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۈنۈمى **31.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

31.8-رەسىم. جەدۋەل بېشى ، جەدۋەل گەۋدىسى ۋە جەدۋەل ئاخىرى خەتكۈچلىرىنىڭ ئۈنۈمى

جەدۋەلنى بېسىپ چىقارغاندىن كېيىنكى ئۈنۈمى دەرسلىك كىتابىنىڭ قوشۇمچە پىلاستىنكىسىدىكى مەزكۇر مىسالنىڭ ئەسلى ھۆججىتى بىلەن بىرگە بېرىلدى. شۇ ھۆججەتتىن جەدۋەل بېشى ۋە جەدۋەل ئاخىرىنىڭ ئۈنۈمىنى تېخىمۇ روشەن ھېس قىلغىلى بولىدۇ.

8.8 جەدۋەلنىڭ تېما خەتكۈچى <caption>

جەدۋەل تېمىسى جەدۋەلنىڭ ئەڭ ئۈستى قىسمىدا جەدۋەلدىن ئايرىلىپ تۇرغان ھالەتتە يېزىلغان خەتنى كۆرسىتىدۇ. <caption> خەتكۈچى جەدۋەلنىڭ تېمىسىنى ئىپادىلەيدىغان خەتكۈچ بولۇپ ئادەتتە بىۋاستە <table> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. <caption> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان خەت ئالاھىدە بەلگىلىمىگەن ئەھۋال ئاستىدىمۇ نۆۋەتتىكى جەدۋەلگە نىسبەتەن ئوتتۇرىغا توغرىلانغان ھالەتتە بولۇپ ، كۆرۈنۈشىدىن مۇشۇ جەدۋەلنىڭ تېمىسى ئىكەنلىكى ئىپادىلىنىپلا تۇرىدۇ. <caption> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table>  <!-- جەدۋەل باشلاندى -->
    <caption>#</caption> <!--جەدۋەلنىڭ تېمىسى-->
      <tr>  <!-- ئادەتتىكى قۇر باشلاندى -->
        <td></td>  <!-- ئادەتتىكى كاتەكچە -->
      </tr>  <!-- ئادەتتىكى قۇر ئاخىرلاشتى -->
    </table> <!-- جەدۋەل ئاخىرلاشتى -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى جەدۋەلنىڭ تېمىسى يېزىلىدىغان بولۇپ، پەقەت مۇستەقىل جەدۋەلگىلا ئىشلىتىشكە بولىدۇ. قاپلاپ ئىشلىتىلگەن جەدۋەلنىڭ ئەڭ سىرتىدىكى جەدۋەلگە ئىشلىتىشكە بولىدۇ، ئەمما ئىچىدىكى جەدۋەلگە ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

30.8-مىسال: <caption> خەتكۈچىنىڭ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۈنۈمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table width="450" border="1" cellspacing="0" cellpadding="0" dir="rtl">
    <caption><font face="UKIJ Tuz Tom"  > ئوقۇغۇچىلار نەتىجە جەدۋىلى
</font></caption>
     <tr  align="center" bgcolor="#333333">
      <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF" >نۇمۇرى</font>  </td>
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF" >ئىسمى</font>  </td>
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF" >نەزەرىيە</font>  </td>
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF" >مەشغۇلات</font></td>
     </tr>
     <tr  align="center" bgcolor="#999999">
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF" >1</font></td>
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF" >مەمەتجان</font></td>
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF" >لاياقەتلىك</font></td>
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  color="#FFFFFF">لاياقەتلىك</font></td>
    </tr>
     <tr  align="center" bgcolor="#CCCCCC">
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  color="#FFFFFF">2</font></td>
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF" >سەمەتجان</font></td>
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  color="#FFFFFF">لاياقەتلىك</font></td>
      <td><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF" >لاياقەتسىز</font></td>
     </tr>
      <tr  align="center" bgcolor="#999999">
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom"
color="#FFFFFF" >قاتناشمىغانلار</font></td>
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom"  color="#FFFFFF"> ساختىلىق
قىلغانلار</font></td>
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom"
color="#FFFFFF">لاياقەتسىزلەر</font></td>
        <td><font face="UKIJ Tuz Tom"
color="#FFFFFF">لاياقەتسىزلەر</font></td>
      </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **32.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

32.8-رەسىم. <caption> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

9.8 جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلىتىش

بىز ئالدىنقى مەزمۇنلاردا پۈتۈنلەي ئاددىي شەكىلدىكى جەدۋەللەر بىلەن تونۇشۇپ ئۆتتۇق ئەمما توربەت لايىھەلەش جەريانىدا ئادەتتىكى بىر جەدۋەل ھەرگىزمۇ بىزنىڭ لايىھەلەش ئىھتىياجىمىزنى قاندۇرالمايدۇ. ئەگەر بىز توربەتنى جەدۋەل شەكلىدە ئورۇنلاشتۇرساق نۇرغۇنلىغان جەدۋەللەرنى قاپلاپ ئىشلىتىشكە مەجبۇر بولىمىز. بىز HTML نىڭ گىراماتىكىلىق قائىدىسى ھەققىدىكى مەزمۇنلاردا HTML نىڭ ھەرقانداق جۈپ خەتكۈچىنى قاپلاپ ئىشلەتسە بولىدىغانلىقىنى سۆزلەپ ئۆتكەن ئىدۇق. جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلىتىشنى بولسا جۈپ خەتكۈچلەرنى قاپلاپ ئىشلىتىشنىڭ ئەڭ تىپىك مىسالى دەپ قارىشىمىز بولىدۇ. چۈنكى جەدۋەلنىڭ قۇرۇلمىسى ئەزەلدىن خەتكۈچلەرنى قاپلاپ ئىشلىتىش شەكلىدە بولۇپ، ئەگەر جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلەتسەك بۇ قەۋەت ـ قەۋەت خەتكۈچلەرنىڭ قاپلاپ ئىشلىتىلگەن شەكلىگە ئايلىنىدۇ.

جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلىتىشتە تۆۋەندىكى قائىدىلەرگە بويسۇنۇش كېرەك.

1. ئىچكى جەدۋەل چوقۇم سىرتقى جەدۋەلنىڭ ئىچىدىكى مەلۇم بىر <td> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلىشى كېرەك، باشقا خەتكۈچىلەرنىڭ ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلسا بولمايدۇ. بىر جەدۋەلنىڭ ئىچىگە ياكى بىر كاتەكچىنىڭ ئىچىگە بىر قانچە جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلەتسە ياكى ئىچكى جەدۋەلنىڭ ئىچىگە يەنە باشقا جەدۋەللەرنى قاپلاپ ئىشلەتسىمۇ بولۇۋېرىدۇ، ئەمما قاپلاپ ئىشلىتىلگەن جەدۋەل ئۈچ قەۋەتتىن ئېشىپكەتكەندە ئىزدەش ماتورلىرى ئۈچىنچى قەۋەتنىڭمۇ ئىچىدىكى جەدۋەللەرنىڭ مەزمۇنىنى ئوقۇپ ئالالمايدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا قاپلاپ ئىشلىتىلگەن قەۋەت سانى قانچە كۆپ بولغانسېرى تور كۆرگۈنىڭ بەتنىڭ ئوقۇپ ئىلىش ۋە ئېچىش سۈرئىتى شۇنچە ئاستىلاپ كېتىدۇ .

2. جەدۋەللەرنى قاپلاپ ئىشلەتكەندە <caption> خەتكۈچى پەقەت ئەڭ سىرتىدىكى جەدۋەلگىلا يېزىلىدۇ. ئىچكى جەدۋەللەرنىڭ ھېچقايسىغا <caption> خەتكۈچىنى يېزىشقا بولمايدۇ.

3. جەدۋەللەرنى قاپلاپ ئىشلەتكەندە گەرچە كۆرۈنۈش جەھەتتىن ھەممىسى بىرلا جەدۋەلدەك بولسىمۇ لېكىن قاپلاپ ئىشلىتىلگەن ئىچكى جەدۋەللەرمۇ سىرتقى جەدۋەلگە ئوخشاش مۇستەقىل جەدۋەل بولۇپ چوقۇم بارلىق خەتكۈچلەر مۇستەقىل جەدۋەلگە ئوخشاش تولۇق يېزىلىشى كېرەك، چوقۇم يېزىشقا تېگىشلىك خەتكۈچلەردىن بىرنىمۇ قالدۇرۇپ قويۇشقا بولمايدۇ.

يۇقىرىقىلاردىن باشقا قائىدىلەرنىڭ ھەممىسى خەتكۈچلەرنى قاپلاپ ئىشلىتىش قائىدىسىگە بويسۇنىدۇ. جەدۋەللەرنى قاپلاپ ئىشلىتىشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table>      <!-- سىرتقى جەدۋەل باشلاندى -->
  <tr>         <!-- سىرتقى جەدۋەلنىڭ قۇرى باشلاندى -->
    <td>         <!-- سىرتقى جەدۋەلنىڭ كاتەكچىسى باشلاندى -->
      <table>    <!-- ئىچكى جەدۋەل باشلاندى -->
        <tr>         <!-- ئىچكى جەدۋەلنىڭ قۇرى باشلاندى -->
```

```
                <td></td>        <!-- ئىچكى جەدۋەلنىڭ كاتەكچىسى -->
            </tr>          <!-- ئىچكى جەدۋەلنىڭ قۇرى ئاخىرلاشتى -->
        </table>       <!-- ئىچكى جەدۋەل ئاخىرلاشتى -->
    </td>        <!-- سىرتقى جەدۋەلنىڭ كاتەكچىسى ئاخىرلاشتى -->
</tr>     <!-- سىرتقى جەدۋەلنىڭ قۇرى ئاخىرلاشتى -->
</table> <!-- سىرتقى جەدۋەل ئاخىرلاشتى -->
```

31.8-مىسال: جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلىتىشنىڭ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۈنۈمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە مەزمۇن ۋە خەت بېرىلدى.

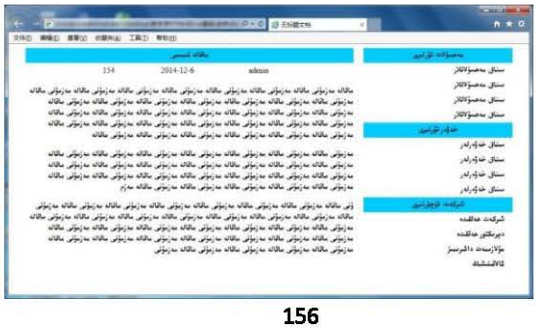
مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table width="981" border="0" align="center" cellpadding="0"
cellspacing="0" dir="rtl">
      <tr>
        <td width="320" valign="top"><table width="300" border="0"
cellspacing="0" cellpadding="0" dir="rtl">
          <tr>
            <td height="30" align="center" bgcolor="#00CCFF"><font
face="UKIJ Tuz Tom">مەھسۇلات تۈرلىرى</font></td>
          </tr>
          <tr>
            <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz
Tom">    سىناق مەھسۇلاتلار</font></td>
          </tr>
          <tr>
            <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz
Tom">    سىناق مەھسۇلاتلار</font></td>
          </tr>
          <tr>
            <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz
Tom">    سىناق مەھسۇلاتلار</font></td>
          </tr>
          <tr>
            <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz
Tom">    سىناق مەھسۇلاتلار</font></td>
          </tr>
          <tr>
            <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz
Tom">    سىناق مەھسۇلاتلار</font></td>
          </tr>
        </table></td>
        <td width="661" rowspan="3" valign="top"><table width="660"
border="0" cellspacing="0" cellpadding="0" dir="rtl">
          <tr>
```

```
            <td height="30" align="center" bgcolor="#00CCFF"><font
face="UKIJ Tuz Tom">ماقالە تېمىسى</font></td>
          </tr>
          <tr>
            <td align="center"><table width="400" border="0" cellspacing="0"
cellpadding="0" dir="rtl">
              <tr>
                <td height="30" align="center">admin</td>
                <td height="30" align="center">2014-12-6</td>
                <td height="30" align="center">154</td>
              </tr>
            </table></td>
          </tr>
          <tr>
          <td><font face="UKIJ Tuz Tom"><p> مەزمۇنى ماقالە </p></font></td>
          </tr>
        </table></td>
      </tr>
      <tr valign="top">
        <td width="320"><table width="300" border="0" cellspacing="0"
cellpadding="0" dir="rtl">
          <tr>
            <td height="30" align="center" bgcolor="#00CCFF"> <font
face="UKIJ Tuz Tom">خەۋەر تۈرلىرى </font></td>
            </tr>
          <tr>
            <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz Tom">
    سىناق خەۋەرلەر</font></td>
            </tr>
          <tr>
            <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz Tom">
    سىناق خەۋەرلەر</font></td>
            </tr>
          <tr>
            <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz Tom">
    سىناق خەۋەرلەر</font></td>
            </tr>
          <tr>
```

```
            <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz Tom">
    سىناق خەۋەرلەر</font></td>
            </tr>
          </table></td>
        </tr>
        <tr valign="top">
          <td width="320"><table width="300" border="0" cellspacing="0"
cellpadding="0" dir="rtl">
            <tr>
              <td height="30" align="center" bgcolor="#00CCFF"><font
face="UKIJ Tuz Tom">شىركەت ئۇچۇرلىرى</font></td>
            </tr>
            <tr>
              <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz Tom">
    شىركەت ھەققىدە</font></td>
            </tr>
            <tr>
              <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz Tom">
    دېرىكتور ھەققىدە</font></td>
            </tr>
            <tr>
              <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz Tom">
    مۇلازىمەت دائىرىسىز</font></td>
            </tr>
            <tr>
              <td height="30" align="right"><font face="UKIJ Tuz Tom">
    ئالاقىلىشىڭ</font></td>
            </tr>
          </table></td>
        </tr>
      </table>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **33.8**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

33.8-رەسىم. جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلىتىشنىڭ ئۈنۈمى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا جەدۋەلگە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ چىقىش ئارقىلىق، جەدۋەل خەتكۈچىنىڭ بەت ئورۇنلاشتۇرۇشتا ئىشلىتىلىشى، كۆپ قۇر، كۆپ ئىستونلۇق جەدۋەللەرنى بىرتەرەپ قىلىش، جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلىتىش، جەدۋەل رامكىلىرىنى ھەرخىل ئۇسلۇبتا تەڭشەش ۋە جەدۋەلدىكى بىر قىسىم ئالاھىدە خەتكۈچلەرنىڭ رولى ۋە ئىشلىتىلىشى بىلەن تونۇشۇپ چىقىپ ئەنئەنىۋىي شەكىلدىكى بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە بەت يۈزىدە كۆپ ئۈچۈرنى بىرتەرەپ قىلىش بىلەن دەسلەپكى قەدەمدە تونۇشۇپ چىقتۇق.

كۆنۈكمە

1. <table> خەتكۈچىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسىنى يېزىپ بېقىڭ؟
2. frame خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرى ۋە ھەرقايسى قىممەتلىرىنىڭ رولىنى ئېيتىپ بېرىڭ؟
3. جەدۋەلنى قاپلاپ ئىشلىتىشتە دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى ئېيتىپ بېرىڭ.
4. تۆۋەندىكىلەردىن <table> خەتكۈچىنىڭ رامكا تومۇقىنى بەلگىلەش خاسلىقى ( ).

A:frame B:border C:align D:bgcolor

5. جەدۋەلنىڭ تەگلىكىگە رەسىم بەلگىلەش خاسلىقى ( )

A:cellspacing B:background C:cellpadding D: align

6. <table> خەتكۈچىنىڭ يورۇق رامكا رەڭگىنى بېكىتىش خاسلىقى ( ).

A: bordercolor B: bordercolordark C: frame D: bordercolorlight

7. جەدۋەلنىڭ قۇرلىرىنى بىرىكتۈرۈش خاسلىقى ( )

A: colspan B: rowspan C: frame D: border

8. تۆۋەندىكىلەردىن جەدۋەل گەۋدىسى خەتكۈچى ( )

A: <thead> B: <tbody> C: <tfoot> D: <caption>

9.باب كۆپ ۋاستە

كۆپ ۋاستە دېگىنىمىز ئاۋاز، يېزىق، سۈرەت، شەكىل، رەسىم، رەڭ قاتارلىقلاردىن پايدىلىنىپ ئۇچۇر يەتكۈزىدىغان ۋاستىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بىز 7. بابتا توربەتكە رەسىم خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ فىلىم قىستۇرۇپ باققان ئىدۇق. ئەمما فىلىملا قىستۇرۇش بىزنىڭ تور بەت لايىھەلەشتىكى كۆپ ۋاستىگە بولغان تەلىپىمىزنى قاندۇرالمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ بابتا توربەت لايىھەسىدىكى كۆپ ۋاستىگە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ چىقىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرۈش <marquee>
- كۆپ ۋاستە ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش
- <object> شەكلىدە يۈمشاق دېتاللارنىڭ ActiveX كونتروللىرىنى قىستۇرۇش

1.9 مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرۈش <marquee>

توربەتلەرنى زىيارەت قىلىش جەريانىدا بەزى توربەتلەردە مەزمۇنلارنىڭ ئوڭدىن سولغا ، سولدىن ئوڭغا ياكى ئاستىدىن ئۈستىگە، ئۈستىدىن ئاستىغا ھەركەتلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرىمىز. مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرۈپ كۆرسەتكەندە بىرى زىيارەت قىلغۇچىلارنىڭ دىققىتىنى نۆۋەتتىكى ھەرىكەتلىنىۋاتقان مەزمۇنغا جەلپ قىلغىلى بولىدۇ يەنە بىرى بەت يۈزىدىكى چەكلىك بوشلۇقتا نۇرغۇن مەزمۇنلارنى كۆرسەتكىلى بولىدۇ. بىز بۇ پاراگرافتا مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان <marquee> خەتكۈچى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.1.9 مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرۈش خەتكۈچى <marquee>

<marquee> خەتكۈچى مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرۈش رولىغا ئىگە بولۇپ، مەزمۇننى <marquee> خەتكۈچى ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرساقلا ھەرىكەت ئۇنۇمى ھاسىل قىلالايمىز. <marquee> خەتكۈچى ئارقىلىق ھەرىكەتلەندۈرىلىدىغان مەزمۇن خەت بولسىمۇ، رەسىم بولسىمۇ ياكى باشقا HTML خەتكۈچلىرى بولسىمۇ بولۇۋېرىدۇ. <marquee> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee>... </marquee>
```

يۇقارقى كوددىكى كۆپ چېكىتىنىڭ ئورنىغا ھەرىكەتلەندۈرۈلىدىغان مەزمۇن كېلىدۇ . <marquee> خەتكۈچىنىڭ ھەرىكەتلىنىدىغان مەزمۇنغا نىسبەتەن چەكلىمىسى يوق ئەمما ھەرىكەتلىنىدىغان رايوننىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكىگە نىسبەتەن بەت ئورۇنلاشتۇرۇلىشىغا ئاساسەن مۇئەييەن چەكلىمە بولىدۇ. ھەرىكەتلىنىدىغان رايوننىڭ كەڭلىكى، ئېگىزلىكى ۋە تەگلىك رەڭگى قاتارلىقلارنى <marquee> خەتكۈچىنىڭ height,width,bgcolor قاتارلىق خاسلىقلىرى ئارقىلىق تەڭشەيمىز. بۇ خاسلىقلار كۆپ قىسىم HTML ئوبىكتلىرىدا بار بولۇپ ئىشلىتىش ئۇسۇلىنى بىز ئالدىنقى مەزمۇنلاردا ئۆگىنىپ ئۆتكىنىمىز بىلەن ئوخشاش. شۇڭا بۇيەردە ئايرىم تونۇشتۇرمايمىز.

<marquee> خەتكۈچىنىڭ مەزمۇنى ھەرىكەتلىنىپ ئەڭ ئاخىرقى بۆلەك تۈگەپ بولغاندىن كېيىن

ئاندىن باشتىن باشلاپ قايتا ھەرىكەتلىنىدىغان بولغاچقا ھەرىكەت كېينكى نۆۋەت باشلىنىپ بولغۇچە ھەرىكەت رايونى قۇرۇق ھالەتتە قالىدۇ. شۇڭا ھازىر توربەت لايىھەسىدە <marquee>خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى Javascript ئارقىلىق ھاسىل قىلىنىدۇ.

2.1.9 ھەرىكەت شەكلىنى تەڭشەش خاسلىقى behavior

ھەرىكەت شەكلىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى ھەرىكەتلىنىدىغان ئوبيېكتنىڭ ھەرىكەتلىنىش شەكلى بولۇپ، ھەرىكەت شەكلىنىbehavior خاسلىقى ئارقىلىق تەڭشەيمىز. behavior خاسلىقىنىڭ ئۈچ خىل قىممىتى بار بولۇپ، ئۇلار scroll,slide,alternate قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. behavior خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="#">...</marquee>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ھەرىكەت شەكلىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . تۆۋەندە behavior خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرىنى ئايرىم ئايرىم تونۇشتۇرىمىز.

□ سېرىلما ھالەتتە ھەرىكەتلىنىش **scroll**

scroll بولسا behavior خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ behavior قىممىتىنىڭ قىممىتى scroll بولسىمۇ ياكى behavior خاسلىقى بەلگىلەنمىسىمۇ ھەرىكەت شەكلى scroll بويىچە بولىدۇ. behavior خاسلىقىنىڭ قىممىتى scroll بولغان ۋاقىتتا مەزمۇن سېرىلما ھالەتتە ھەرىكەتلىنىدۇ، ھەرىكەت بىر قېتىم تولۇق ئورۇندىلىپ بولغاندىن كېيىن ھەرىكەت باشلانغان ئورۇندىن باشلاپ قايتا ھەرىكەتلىنىدۇ.

1.9 ـمىسال: behavior خاسلىقىنىڭ قىممىتى scroll بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى شۇنداقلا مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="scroll" width="300" height="100"> <font  face="UKIJ Tuz Tom">بۇ مەزمۇن سېرىلما ھالەتتە ھەرىكەتلىنىدۇ </font> </marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **1.9**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.9ـرەسىم. behavior خاسلىقىنىڭ قىممىتى scroll بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

□ ھەرىكەت باشلىنىپ ئاخىرقى نۇقتا تاقاشقاندا توختاش **slide**

behavior خاسلىقىنىڭ قىممىتى slide بولغان ۋاقىتتا مەزمۇن سېرىلما ھالەتتە ھەرىكەتلىنىپ مەزمۇننىڭ ئاخىرقى ئۇچى <marquee> خەتكۈچىنىڭ ئاخىرقى ئۇچىغا تاقاشقاندىن كېيىن ھەرىكەت دەرھال توختايدۇ. ئەگەر ھەرىكەت تەكرار ئورۇندىلىدىغانغا تەڭشەلگەن بولسا ھەرىكەت ئاخىرلاشقان نۇقتىدا ئۇزۇلۇپ يەنە باشتىن باشلىنىدۇ.

2.9ـمىسال: behavior خاسلىقىنىڭ قىممىتى slide بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى شۇنداقلا مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="slide" width="300" height="100"> <font  face="UKIJ Tuz Tom"> بۇ مەزمۇن بىرلا قېتىم ھەرىكەتلىنىدۇ </font> </marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **2.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.9-رەسىم. behavior خاسلىقىنىڭ قىممىتى slide بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

□ ھەرىكەت قارىمۇقارشى يۆنىلىشتە تەكرار ھەرىكەتلىنىش **alternate**

behavior خاسلىقىنىڭ قىممىتى alternate بولغاندا مەزمۇن ئوڭ يۆنىلىشتە ھەرىكەتلىنىپ مەزمۇننىڭ ئاخىرقى ئۇچى <marquee> خەتكۈچىنىڭ ئاخىرقى ئۇچىغا تاقاشقاندىن كېيىن ھەرىكەتنىڭ يۆنىلىشى دەل ئەكسىچە قارشى يۆنىلىشكە ئالمىشىدۇ ۋە شۇ بويىچە تەكرار ھەرىكەتلىنىدۇ.

3.9-مىسال: behavior خاسلىقىنىڭ قىممىتى alternate بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى شۇنداقلا مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="alternate" width="300" height="100"> <font face="UKIJ Tuz Tom"> بۇ مەزمۇن ئوڭ - سول تەكرار ھەرىكەتلىنىدۇ </font> </marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.9-رەسىم. behavior خاسلىقىنىڭ قىممىتى alternate بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

3.1.9 ھەرىكەت يۆنىلىشىنى تەڭشەش direction

مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرگەن ۋاقىتتا بەزىدە بەتنىڭ لايىھە ئېھتىياجى ۋە يېزىقنىڭ يۆنىلىش ئېھتىياجى تۈپەيلىدىن مەزمۇننىڭ ھەرىكەت يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىشكە توغرا كېلىدۇ . <marquee> خەتكۈچىنىڭ direction خاسلىقى مەزمۇننىڭ ھەرىكەت يۆنىلىشىنى تەڭشەش رولىغا ئىگە بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ left,right,up,down دىن ئىبارەت تۆت خىل قىممىتى بار. بۇ قىممەتلەر ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئوڭدىن

سولغا، سولدىن ئوڭغا، ئاستىدىن ئۈستىگە ۋە ئۈستىدىن ئاستىغا قاراپ ھەرىكەتلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بىز تۆۋەندە ھەربىر قىممىتىنى ئايرىم - ئايرىم تونۇشتۇرىمىز.

❐ ئوڭدىن سولغا ھەرىكەتلەندۈرۈش **left**

direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى left بولغان ۋاقىتتا مەزمۇننىڭ ھەرىكىتى ئوڭ تەرەپتىن باشلىنىپ سول تەرەپتە ئاخىرلىشىدۇ. direction خاسلىقىنىڭ left قىممىتى سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ ئادەتتە direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى left بولغاندىمۇ ياكى direction خاسلىقى يېزىلمىغان ئەھۋالدىمۇ ھەرىكەت يۆنىلىشى ئوڭدىن سولغا قارىغان يۆنىلىشتە بولىدۇ.

4.9-مىسال: direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى left بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى شۇنداقلا مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="scroll"  direction="left" width="300" height="100">
<font  face="UKIJ Tuz Tom"> بۇ مەزمۇن سولدىن ئوڭغا قاراپ ھەرىكەتلىنىدۇ </font>
</marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **4.9**- رەسىمدىكىدەك.

4.9-رەسىم. خاسلىقىنىڭ قىممىتى left بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

❐ سولدىن ئوڭغا ھەرىكەتلەندۈرۈش **right**

direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى right بولغان ۋاقىتتا مەزمۇننىڭ ھەرىكىتى سول تەرەپتىن باشلىنىپ ئوڭ تەرەپتە ئاخىرلىشىدۇ.

5.9-مىسال: direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى right بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى شۇنداقلا مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="scroll"  direction="right" width="300"  height="100">
<font  face="UKIJ Tuz Tom"> بۇ مەزمۇن سولدىن ئوڭغا قاراپ ھەرىكەتلىنىدۇ </font>
</marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **5.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.9-رەسىم. direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى right بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

□ ئاستىدىن ئۈستىگە ھەرىكەتلەندۈرۈش **up**

direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى up بولغاندا مەزمۇننىڭ ھەرىكىتى ئاستىدىن باشلىنىپ ئۈستىدە ئاخىرلىشىدۇ.

6.9-مىسال: direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى up بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى ۋە مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="scroll"  direction="up" width="300" height="100">
<font  face="UKIJ Tuz Tom"> بۇ مەزمۇن ئاستىدىن ئۈستىگە قاراپ ھەرىكەتلىنىدۇ </font>
</marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **6.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.9-رەسىم. direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى up بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

□ ئۈستىدىن ئاستىغا ھەرىكەتلىنىش **down**

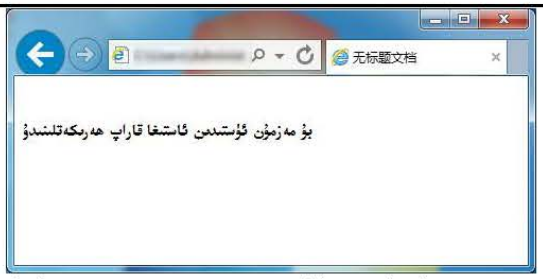
direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى down بولغان ۋاقىتتا مەزمۇننىڭ ھەرىكىتى ئۈستىدىن باشلىنىپ ئاستىدا ئاخىرلىشىدۇ.

7.9-مىسال: direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى down بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى شۇنداقلا مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="scroll"  direction="down" width="300"  height="100">
<font  face="UKIJ Tuz Tom"> بۇ مەزمۇن ئۈستىدىن ئاستىغا قاراپ ھەرىكەتلىنىدۇ </font>
</marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **7.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.9-رەسىم. direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى down بولغان ۋاقىتتىكى ئۇنۇمى

4.1.9 ھەرىكەت سۈرىتىنى تەڭشەش scrollamount

بەت لايىھەسىدە بەزىدە بەتنىڭ ئۇنۇم ئېھتىياجى تۈپەيلى ھەرىكەتلىنىدىغان مەزمۇننىڭ ھەرىكىتىنى تېز ۋە ئاستا قىلىپ تەڭشەشكە توغرا كېلىدۇ . بۇنداق ۋاقىتتا بىز <marquee> خەتكۈچىنىڭ scrollamount خاسلىقى ئارقىلىق نۆۋەتتە ھەرىكەتلىنىدىغان مەزمۇننىڭ ھەرىكىتىنى تېز ئاستىلىقىنى تەڭشىيەلەيمىز.

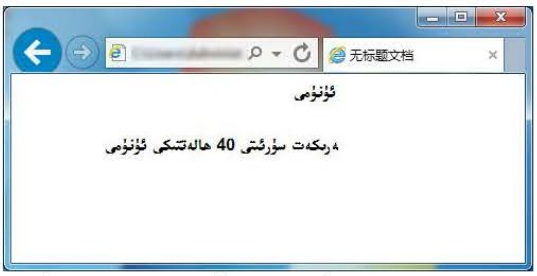
scrollamount خاسلىقى سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ ئەڭ كىچىك قىممىتى **1** قىممەت قانچە چوڭايسا مەزمۇننىڭ ھەرىكىتىمۇ شۇنچە تېز بولىدۇ.

8.9-مىسال: scrollamount خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى تەڭشەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى، ئېگىزلىكى بېكىتىلدى. خەتكۈچ ئىچىگە مەزمۇن قوشۇلدى شۇنداقلا ئىككى خىل قىممەت بويىچە ئۇنۇمى سېلىشتۇرما قىلىندى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك

```
    <marquee behavior="scroll"     width="300" height="50" > <font
face="UKIJ Tuz Tom"> ھەرىكەت سۈرئىتى تەڭشەلمىگەن ھالەتتىكى ئۇنۇمى </font>
</marquee>
    <marquee behavior="scroll"    width="300" height="50"  scrollamount="40">
<font  face="UKIJ Tuz Tom"> ھەرىكەت سۈرئىتى 40 ھالەتتىكى ئۇنۇمى </font>
</marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **8.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.9-رەسىم. scrollamount خاسلىقىنىڭ قىممىتى تەڭشەلگەندىكى ئۇنۇمى

5.1.9 ھەرىكەت چاستوتىسىنى تەڭشەش scrolldelay

scrolldelay خاسلىقى مەزمۇن ھەرىكىتىنىڭ ئىككى باسقۇچ ئارىسىدىكى ۋاقىت ئارىلىقىنى تەڭشەيدىغان بولۇپ. پۈتۈن سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. بۇ پۈتۈن سان ۋاقىتقا ۋەكىللىك قىلىدىغان بولۇپ

كومپيۇتېرنىڭ ۋاقىت ھېسابلاش ئۆلچىمى بويىچە **1** سېكۇنت **1000** غا بۆلۈنۈپ ھېسابلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن scrolldelay خاسلىقىنىڭ قىممىتى **1000** بولسا ئىككى باسقۇچلۇق ھەرىكەت ئارىسىدا **1** سېكۇنت پەرقلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئەگەر بىز بۇ خاسلىقنى scrollamount خاسلىقى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ئىشلەتسەك scrollamount خاسلىقىنىڭ قىممىتى قانچە چوڭ بولسا scrolldelay خاسلىقىغا بەلگىلىگەن ۋاقىت ئىچىدىكى ھەرىكەتنىڭ قەدەم ئۇزۇنلۇقى شۇنچە چوڭىيىپ، ھەرىكەت شۇنچە قوپال كۆرۈنىدۇ.

9.9-مىسال:scrolldelay خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى شۇنداقلا مەزمۇن قوشۇلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك

```
<marquee  width="300" height="100"  scrolldelay="1000"> <font face="UKIJ Tuz Tom">بۇ ھەرىكەتنىڭ ۋاقىت ئارىلىقى بېكىتىلگەن</font> </marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **9.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.9-رەسىم. scrolldelay خاسلىقىنىڭ تەڭشەلگەندىكى ئۇنۇمى

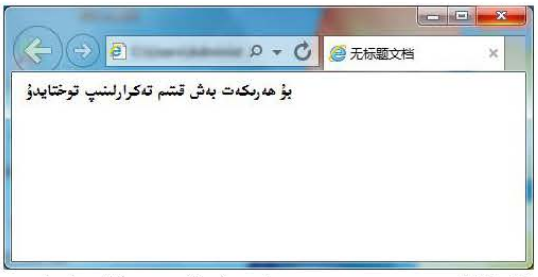
6.1.9 ھەرىكەتنىڭ تەكرارلىنىش قېتىم سانىنى تەڭشەش loop

loop خاسلىقى <marquee> خەتكۈچى ئىچىدىكى مەزمۇن ھەرىكىتىنىڭ تەكرارلىنىش قېتىم سانىنى بېكىتىدىغان بولۇپ، سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. قىممىتى **1**- بولغاندا چەكسىز قېتىم تەكرارلىنىدۇ.

10.9-مىسال: loop خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى شۇنداقلا مەزمۇن قوشۇلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="scroll" loop="5" width="300" height="100"> <font face="UKIJ Tuz Tom">  بۇ ھەرىكەت بەش قېتىم تەكرارلىنىپ توختايدۇ  </font>
</marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن ھەرىكەت **5** قېتىم تەكرارلىنىپلا توختايدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **10.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.9-رەسىم. loop خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمى

7.1.9 <marquee> خەتكۈچىنگە مائۇس ھادىسىسىگە ئاساسەن ئۇنۇم بەلگىلەش

بەت لايىھەسىدە بەزىدە ھەرىكەتلىنىدىغان مەزمۇننىڭ كۆپلۈكى تۈپەيلى مەزمۇننى كۆرۈشكە ئۇلگۈرەلمەيدىغان ئەھۋاللار يۈز بېرىدۇ. بۇ مەزمۇننى تولۇق ئوقۇپ چىقىش ئۈچۈن ھەرىكەتنىڭ نەچچە نۆۋەت قايتىلىنىشىنى ساقلاشقا مەجبۇر بولىمىز. <marquee> خەتكۈچىنىڭ ھەرىكەتلىك مەزمۇننى توختىتىش ۋە باشلاش فۇنكسىيەلىرى بار بولۇپ، بۇ فۇنكسىيەلەرنى بىز مائۇس ھادىسىسىگە باغلاپ ئىشلەتسەك ئۇنۇمى تېخىمۇ ياخشى بولىدۇ. ھادىسىسىگە ئالاقىدار مەزمۇن Javascript قا تەۋە بولغاچقا بۇيەردە مائۇسنىڭ مۇشۇ مىسالغا مۇناسىۋەتلىك بولغان توختاش ۋە ئايرىلىش ھادىسىسىلا مىسالغا ئېلىندى.

onMouseOver : مائۇس ئىسترېلكىسى مەلۇم ئوبيېكتنىڭ ئۈستىگە توغرىلىنىپ ھەرىكەتتىن توختىغاندىكى ھادىسە بولۇپ، بۇ ھادىسىنى كود ئىچىدە onMouseOver دەپ يازىمىز.

onMouseOut : مائۇس ئىسترېلكىسى مەلۇم ئوبيېكتنىڭ ئۈستىدىن چىقىپ كەتكەندىكى ھادىسە بولۇپ، بۇ ھادىسىنى onMouseOut دەپ يېزىلىدۇ.

ھادىسىنىڭ كود ئىچىدىكى يېزىلىش قائىدىسى خاسلىقىنىڭ يېزىلىش قائىدىسىگە ئوخشاش بولۇپ، بىر ئوبيېكتتا قانچە ھادىسە يۈز بېرىش ئېھتىماللىقى بولسا توقۇنۇشمىغان ئەھۋال ئاستىدا ھەممە ھادىسىنى ئۈزلۈكسىز يېزىۋەرسە بولىدۇ. ئىككى ھادىسە ئارىسىغا ۋە ھادىسە بىلەن خاسلىق ئارىسىغا كەم بولغاندا بىردانە ئىنگلىزچە بوشلۇق قويۇلىشى كېرەك.

ھەرىكەتلىنىۋاتقان مەزمۇندا مەلۇم سەۋەب ئارقىلىق this.stop() فونكسىيەسىنى ئىجرا قىلساق مەزمۇن ھەرىكەتتىن دەرھال توختايدۇ ۋە this.start() فونكسىيەسىنى ئىجرا قىلساق قايتا ھەرىكەتلىنىدۇ. بىز بۇ فۇنكسىيەلەرنى مائۇسنىڭ onMouseOver ۋە onMouseOut ھادىسىسىگە باغلاپ ئىشلەتسەك تېخىمۇ ياخشى ئۇنۇمگە ئېرىشەلەيمىز.

11.9-مىسال: <marquee> خەتكۈچىدىكى ھەرىكەتلىنىۋاتقان مەزمۇننىڭ ھەرىكىتىنى مائۇس توغرىلانغاندا توختىتىش ۋە مائۇس ئايرىلغاندا ھەرىكىتىنى داۋاملاشتۇرۇش ئۇنۇمگە ئېرىشىپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن <marquee> خەتكۈچىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى بېكىتىلدى شۇنداقلا مەزمۇن قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<marquee behavior="scroll"  direction="right" width="300" height="100"
onMouseOver="this.stop()" onMouseOut="this.start()"> <font  face="UKIJ Tuz
Tom">بۇ ھەرىكەت مائۇس توغرىلانغاندا توختايدۇ، مائۇس ئايرىلغاندا ھەرىكىتى داۋاملىشىدۇ. </font>
</marquee>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنىپ نۇرىبەلگە توغرىلانغاندىن كېيىنكى نەتىجە **11.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.9-رەسىم. <marquee> خەتكۈچىدىكى ھەرىكەتلىنىۋاتقان مەزمۇننىڭ ھەرىكىتىنى مائۇس ئارقىلىق كونترول قىلىش

2.9 كۆپ ۋاسته هۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش

بىز بۇ پاراگرافتا كۆپ ۋاسته هۆججەتلىرىدىن توربەتكە ئاۋاز، فىلىم، Flash هۆججەتلىرىنى ۋە هەرخىل ئوبيېكتلارنى قىستۇرۇشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.2.9 ئاۋاز هۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش

توربەتكە ئاۋاز هۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش بولسا ئاۋاز هۆججەتلىرىنى توربەت يۈزىدە بىۋاسته قويۇپ ئاڭلىغىلى بولىدىغان هالەتته قىستۇرۇشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. توربەتكە ئاۋاز هۆججەتلىرىنى قىستۇرغاندا چوقۇم تور كۆرگۈ قوللايدىغان ئاۋاز تېپىلىرىنى تاللاپ قىستۇرۇش كېرەك. تور كۆرگۈ قوللايدىغان ئاۋاز هۆججەتلىرىنىڭ تېپىلىرى ئاساسلىقى MIDI,WAV,MP3,WMA,AU قاتارلىقلار بولۇپ بۇ ئاۋاز هۆججەتلىرىنىڭ هەممىسىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاهىدىلىكى ۋە يېتەرسىزلىكى بار. بىز تۆۋەندە يۇقىرىقى ئاۋاز هۆججىتى تېپىلىرىنى ئايرىم - ئايرىم تونۇشتۇرىمىز.

MIDI: MIDI بولسا كودلانغان تەسۋىرىي ئاۋاز هۆججىتى بولۇپ، ئەينى ۋاقىتتا ساقلىغۇچلارنىڭ سىغىمىنىڭ كىچىكلىكى تۈپەيلىدىن هەرخىل سازلارنىڭ ئاۋازىنى ئاۋاز ئالاهىلىكى ۋە ساز نامىغا ئاساسەن مۇئەييەن قانۇنىيەت بويىچە خاتىرىلەپ چالغۇ ئەسۋابلاردا ئەسلى ئۇنۇمى بويىچە قويۇشنى ئەمەلگە ئاشۇرغان. بۇ كىيىنكى دەۋرلەردە ئېلېكترونلۇق رويالدا تەڭكەش مۇزىكىسىنى قويۇشقا ئىشلىتىلگەن هازىر ئاستا - ئاستا ئىستېمالدىن قالماقتا باشلىدى. بۇ خىل ئاۋاز هۆججىتىنىڭ ئالاهىدىلىكى بولسا ئاۋاز كود شەكلىدە خاتىرىلەنگەنلىكتىن هۆججەت سىغىمى پەۋقۇلادە كىچىك ئەمما كومپيۇتېردا نورمال ئاۋاز ئۇنۇمىگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ. شۇڭا لايىھەلىگۈچىلەرنىڭ بۇخىل ئاۋاز هۆججىتىنى ئىشلىتىشىنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

WAV: WAV بولسا پىرىسلانمىغان كۆپ يوللۇق ساپ ئاۋاز هۆججىتى بولۇپ، ئاۋاز هۆججەتلىرىنىڭ ئارىسىدا ئاۋاز سۈپىتى ئەڭ يۇقىرى، سىترىئولۇق ئۇنۇمگە ئىگە، قوللايدىغان ئۈسكۈنىلەرنىڭ تېپى ئەڭ كۆپ، سىغىمى ئەڭ چوڭ بىر تۈر بولۇپ هېسابلىنىدۇ. ئەمما سىغىمىنىڭ چوڭلۇقى تۈپەيلىدىن توربەتلەرگە بۇخىل ئاۋاز هۆججىتىنى قىستۇرسا تور سۈرىتى يار بەرمىگەن ئەهۋال ئاستىدا ئاۋاز هۆججىتى نورمال قويۇلماي ئۇزۇلۇۋالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خىل تېپىنىمۇ ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

MP3 : MP3 بولسا ئاۋاز هۆججەتلىرىنىڭ ئىچىدە سىغىمى بىرقەدەر كىچىك، قوش يوللۇق، ئاۋاز سۈپىتى بىرقەدەر يۇقىرى بولغان ئاۋاز هۆججىتى بولۇپ، خەلقئارادا ئەڭ ئومۇملاشقان بىرخىل ئاۋاز هۆججىتى بولۇپ هېسابلىنىدۇ. MP3 تېپىدىكى ئاۋاز هۆججىتىنى كومپيۇتېردىلا قويغىلى بولۇپلا قالماستىن بەلكى يەنە VCD,DVD ئاپاراتلىرى ۋە ئەقلىي ئىقتىدارلىق بولمىغان تېلېفونلاردىمۇ بىمالال قويغىلى بولىدۇ. شۇڭا لايىھەلىگۈچىلەرگە توربەتلەرگە قىستۇرۇشقا MP3 تېپىدىكى ئاۋاز هۆججىتىنى كۆچلۈك تەۋسىيە قىلىمىز.

WMA: WMA بولسا مىكروسوفت شىركىتى تەتقىق قىلىپ چىققان ئاۋاز هۆججەت تۈرلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، بۇ خىل ئاۋاز هۆججىتىنىڭ سىغىمىنىڭ نىسبەتەن كىچىكلىكى، سۈزۈكلۈك دەرىجىسىنىڭ نىسبەتەن يۇقىرىلىقى قاتارلىق ئالاهىدىلىكلىرى بىلەن ئەسلى توربەتلەردە ئىشلىتىشكە مۇشۇ خىل تېپ ئىنتايىن ماس كېلەتتى. ئەمما بۇ خىل تېپ Windows مەشغۇلات سىستېمىسىدىن باشقا مەشغۇلات سىستېمىلىرىدىكى تور كۆرگۈلەردە نورمال قويۇلمايدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا مەزكۇر تېپنى كۆپ قىسىم ئەقلى ئىقتىدارلىق يان تېلېفونلار، VCD,DVD ئاپاراتلىرى ۋە ئەقلى ئىقتىدارلىق بولمىغان تېلېفونلار قوللىمايدۇ، شۇڭلاشقا ئەگەر توربەت ئاممىغا يۈزلەنگەن توربىكەت بولسا بۇخىل تېپنىمۇ ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

ئەگەر توربەت ئابونتلىرى كومپيۇتېر ساھەسىدىكى ئابۇنتلار بولسا شۇنداقلا Windows مەشخۇلات سىستېمىسىنى ئاساس قىلىپ ئىشلىتىدىغان ئابۇنتلار بولسا WMA ھۆججەت شەكلى ئەڭ ياخشى تاللاش بولالايدۇ.

AU: AU ھۆججەت شەكلىمۇ مىكروسوفت شىركىتى تەتقىق قىلىپ چىققان ئاۋاز ھۆججەتلىرىنىڭ بىر تۈرى بولۇپ، بۇ ئاۋاز ھۆججىتىنىڭ سىغىمى يۇقىرىدا تونۇشتۇرۇپ چىققان بارلىق ھۆججەت شەكىللىرىدىن كىچىك. سۈزۈكلۈك دەرىجىسى بىرقەدەر يۇقىرى بولغان ئاۋاز ھۆججەتلىرىدىن بىرى. بۇخىل تىپ Windows مەشخۇلات سىستېمىسىدىن باشقا مەشخۇلات سىستېمىسىدىكىسى تور كۆرگۈلەردە نورمال قويۇلمايدۇ. كۆپ قىسىم ئەقلى ئىقتىدارلىق يان تېلېفونلار، VCD,DVD ئاپاراتلىرى ۋە ئەقلى ئىقتىدارلىق بولمىغان تېلېفونلار قوللىمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە مىكروسوفت شىركىتىمۇ تا ھازىرغىچە ئۆزىنىڭ ئورگان توربىتىدە مۇشۇ خىل ئاۋاز تېپىنى ئىشلىتىپ كېلىۋاتسىمۇ ئەمما ئاۋاز كودلاشقا ئالاقىدار ئۆلچەم ۋە كودلارنى سىرتقا ئاشكارلىغىنى يوق شۇڭا بۇخىل تېپىنىمۇ تەۋسىيە قىلمايمىز.

❐ توربەتكە ئاۋاز ھۆججىتىنى قىستۇرۇش

توربەتكە ئاۋاز ھۆججىتىنى <embed> خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ قىستۇرىمىز. ئاۋاز ھۆججىتىنى قىستۇرغاندا <embed> خەتكۈچىنىڭ src خاسلىقىغا ئاۋاز ھۆججىتىنىڭ ئادرېسىنى يوللاپ بەرسەك بولىدۇ. <embed> خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ ئىككى خەتكۈچ ئارىسىغا يېزىلغان مەزمۇن نۆۋەتتىكى كۆپ ۋاستە ھۆججىتىنىڭ ئاخىرىدا كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. ئەگەر مەزمۇن قىستۇرۇشنى خالىمىساق ئىككى خەتكۈچ ئارىسىنى قۇرۇق قالدۇرساق بولۇۋېرىدۇ.

12.9-مىسال: توربەتكە ئاۋاز ھۆججىتى قىستۇرۇپ كۆرۈپ باقايلى. يۇقىرىقى ھۆججەتلەرنىڭ سېلىشتۇرمىسى سۈپىتىدە شۇنداقلا ھەرخىل ئاۋاز ھۆججەتلىرىنىڭ ھەرخىل تور كۆرگۈلەردىكى قوللاش دەرىجىسىنى كۆرۈپ بېقىش مەقسىتىدە مەزكۇر مىسالغا بىر ئاۋاز ھۆججىتىنى ھەرخىل تېپىقا ئايلاندۇرۇپ قىستۇردۇق ۋە IE,Chrome ئىككى تور كۆرگۈدىكى ئۈنۈمىنى سېلىشتۇرما قىلدۇق. ئوقۇرمەنلەر ھەرخىل مەشخۇلات سىستېمىسى ۋە ھەرخىل تور كۆرگۈلەردە سىناپ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقسا بولىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">WAV شەكلىدىكى ئاۋاز ھۆججىتى</font><br>
<embed src="Audio/ Music.WAV" width="350" height="45"></embed><br>
<font face="UKIJ Tuz Tom">MP3 شەكلىدىكى ئاۋاز ھۆججىتى</font><br>
<embed src="Audio/ Music.mp3" width="350" height="45"></embed><br>
<font face="UKIJ Tuz Tom">WMA شەكلىدىكى ئاۋاز ھۆججىتى</font><br>
<embed src="Audio/ Music.WMA" width="350" height="45"></embed><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى IE تور كۆرگۈسىدىكى ئۈنۈمى **12.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك .

12.9-رەسىم ئاۋاز ھۆججىتى قىستۇرۇلغان توربەتنىڭ IE تور كۆرگۈسىدىكى ئۈنۈمى

Chrome تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى **13.9** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.9-رەسىم ئاۋاز ھۆججىتى قىستۇرۇلغان توربەتتىكى Chrome تور كۆرگۈسىدىكى ئۇنۇمى

يۇقىرىقى رەسىمدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى WAV ۋە MP3 فورماتىدىكى ھۆججەتنى ھەر ئىككى تور كۆرگۈ نورمال قويالىدى. WMA فورماتىدىكى ھۆججەتنى IE قويالىدى ئەمما Chrome تور كۆرگۈسى قويالمىدى، شۇڭا لايىھەلىگۈچىلەر توربەت لايىھەلىگەندە ھۆججەت تىپىنى چوقۇم ياخشى ئويلىشىش كېرەك .

□ ئاپتوماتىك قويۇلۇش **autostart**

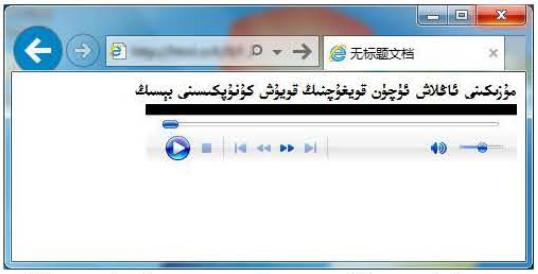
ئاپتۇماتىك قويۇلۇش بولسا ئاۋاز ھۆججىتى قىستۇرۇلغان بەت ئېچىلىپ بولغان ھامان ئاۋاز ھۆججىتىنىڭ ئاپتوماتىك قويۇلۇشىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بىز بۇخىل ئىقتىدارىنى <embed> خەتكۈچىنىڭ autostart خاسلىقى ئارقىلىق ئەملىگە ئاشۇرىمىز. autostart خاسلىقى لوگىكىلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ،قىممىتى true بولغاندا بەت ئېچىلغان ھامان ئاۋاز ھۆججىتى ئاپتوماتىك قويۇلىدۇ. سۈكۈتتىكى قىممىتى true بولۇپ autostart خاسلىقىنىڭ قىممىتى true بولغاندىمۇ ياكى بۇ خاسلىق يېزىلمىغان ئەھۋالدىمۇ بەت ئېچىلغان ھامان ئاۋاز ھۆججىتى ئاپتوماتىك قويۇلىدۇ. ئەگەر قىممىتى false بولسا بەت ئېچىلغاندىن كېيىن قويۇش كۇنۇپكىسىنى باسمىسا ئاۋاز ھۆججىتى ئاپتوماتىك قويۇلمايدۇ.

13.9-مىسال: <embed> خەتكۈچىنىڭ autostart خاسلىقىنىڭ قىممىتى false بولغاندىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ھۆججەت سىغىمى ۋە تور كۆرگۈلەرنىڭ قوللاش نىسبىتىنى ئويلىشىپ MP3 شەكلىدىكى ھۆججەت قىستۇرۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <font face="UKIJ Tuz Tom">مۇزىكىنى ئاڭلاش ئۈچۈن قويغۇچنىڭ قويۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىڭ</font><br>
    <embed src="Audio/Music.mp3"  width="350" height="55"
autostart="false"></embed>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **14.9** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.9-رەسىم. <embed> خەتكۈچىنىڭ autostart خاسلىقىنىڭ قىممىتى false بولغاندىكى ئۇنۇمى

□ تەكرار قويۇلۇش قېتىم سانىنى تەڭشەش **loop**

ئادەتتە توربەتكە قىستۇرۇلغان ئاۋاز ھۆججىتى بىرلا قېتىم قويۇلۇپ توختاپ قالىدۇ. ئەگەر بىز ئۇ ئاۋاز

ھۆججەتنىڭ تەكرار قويۇلۇشىنى ئۇمىد قىلساڭ <embed> خەتكۈچىنىڭ loop خاسلىقىنى تەڭشەش ئارقىلىق ئەملەگە ئاشۇرىمىز. loop خاسلىقى لوگىكىلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ قىممىتى true بولغاندا چەكسىز قېتىم تەكرار قويۇلىدۇ. قىممىتى false بولغاندا بىرلا قېتىم قويۇلۇپ توختايدۇ. false بولسا loop خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ بىز <embed> خەتكۈچىنىڭ loop خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى false قىلساقمۇ ياكى loop خاسلىقىنى يازمىساقمۇ ئاۋاز ھۆججىتى بىرلا قېتىم قويۇلۇپ توختايدۇ. loop خاسلىقى يەنە سان تىپلىقمۇ قىممەت ئالالايدۇ ئەمما سان تىپلىق قىممەتمۇ لوگىكىلىق قىممەت بويىچە ھېسابلىنىپ قىممىتى **0** بولغاندا قىممىتى false قا تەڭ ھېسابلىنىپ ئاۋاز ھۆججىتى بىرلا قېتىم قويۇلىدۇ. **0** دىن باشقا ھەرقانداق قىممەت ئالغاندا قىممىتى true ھېسابلىنىپ چەكسىز قېتىم تەكرار قويۇلىدۇ.

14.9-مىسال: <embed> خەتكۈچىنىڭ loop خاسلىقى ئارقىلىق ئاۋاز ھۆججىتىنى تەكرار قويۇلدۇرغان قىلىپ تەڭشەپ باقايلى. ھۆججەت سىغىمى ۋە تور كۆرگۈلەرنىڭ قوللاش نىسبىتىنى ئويلىشىپ MP3 شەكلىدىكى ھۆججەت قىستۇرۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">تۆۋەندىكى مۇزىكا تەكرار قويۇلىدۇ</font><br>
<embed src="Audio/Music.mp3"  width="350" height="55"
loop="true"></embed>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **15.9**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.9-رەسىم. <embed> خەتكۈچىنىڭ loop خاسلىقى ئارقىلىق ئاۋاز ھۆججىتىنى تەكرار قويۇلدۇرغان قىلىپ تەڭشىگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

□ ئاۋازنىڭ يۇقىرى تۆۋەنلىكىنى تەڭشەش **volume**

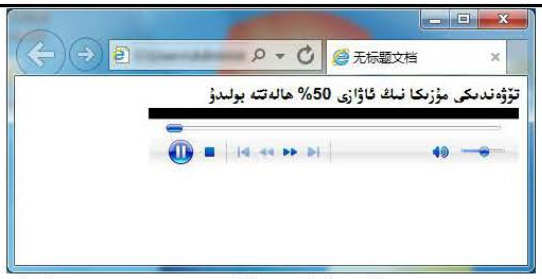
volume خاسلىقى بولسا قويغۇچنى ئاۋازنىڭ يۇقىرى تۆۋەنلىكىنى تەڭشەيدىغان خاسلىق بولۇپ، سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. قىممەت ئېلىش دائىرىسى **0** دىن **100** گىچە بولۇپ ئەڭ يۇقىرى قىممىتى **100**، قىممەت **100** گە قانچە يېقىنلاشسا ئاۋاز شۇنچە يۇقىرى چىقىدۇ.

15.9-مىسال: قويغۇچنىڭ ئاۋازنىڭ يۇقىرى تۆۋەنلىكىنى تەڭشەپ كۆرۈپ باقايلى. قىستۇرۇلغان مۇزىكىنىڭ ئاۋازىنىڭ يۇقىرىلىق دەرىجىسى **50%** بولسۇن. ھۆججەت سىغىمى ۋە تور كۆرگۈلەرنىڭ قوللاش نىسبىتىنى ئويلىشىپ Mp3 ھۆججەت قىستۇرۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">تۆۋەندىكى مۇزىكىنىڭ ئاۋازى 50% ھالەتتە
بولىدۇ</font><br>
<embed src="Audio/Music.mp3"  width="350" height="55"  loop="true"
volume="50"></embed>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **16.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.9-رەسىم. قويۇقچىنىڭ ئاۋازىنىڭ يۇقىرى تۆۋەنلىكىنى تەڭشەش

□ قويۇقچىنى يوشۇرۇش **hidden**

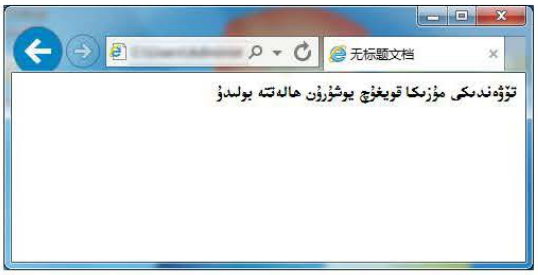
Hidden بولسا قويۇقچىنى يوشۇرىدىغان خاسلىق بولۇپ، بەت يۈزىگە قويۇقچىنى ئورۇنلاشتۇرغاندىن كېيىن. ئەگەر بىز قويۇقچىنىڭ كۆرۈنمەسلىكىنى ئۈمىد قىلساق ياكى قويۇقچقا ئايرىم كۆرۈنمە يۈز لايىھەلەپ ئەسلى قويۇقچىنىڭ ئورنىغا ئىشلەتمەكچى بولساق قويۇقچىنى يوشۇرۇپ قويۇشقا توغرا كېلىدۇ . بىز بۇخىل ئىقتىدارنى قويۇقچىنىڭ hidden خاسلىقى ئارقىلىق ئەملگە ئاشۇرىمىز. Hidden خاسلىقى لوگىكىلىق قىممەت ئالىدىغان خاسلىق بولۇپ قىممىتى true ۋە false دىن ئىبارەت ئىككى خىل بولىدۇ. قىممىتى false بولغاندا قويۇقچ يوشۇرۇن ئەمەس ھالەتتە بولىدۇ. قىممىتى true بولغاندا قويۇقچ يوشۇرۇن ھالەتكە ئۆتىدۇ. Hidden خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى false بولۇپ. hidden خاسلىقىنىڭ قىممىتى false بولسىمۇ ياكى hidden خاسلىقى يېزىلمىسىمۇ قويۇقچ كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان ھالەتتە بولىدۇ.

16.9-مىسال: قويۇقچىنى يوشۇرۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ھۆججەت سىغىمى ۋە تور كۆرگۈلەرنىڭ قوللاش نىسبىتىنى ئويلۇشۇپ MP3 شەكلىدىكى ھۆججەت قىستۇرۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <font face="UKIJ Tuz Tom">تۆۋەندىكى مۇزىكا قويۇقچ يوشۇرۇن ھالەتتە
بولىدۇ</font><br>
    <embed src="Audio/Music.mp3"  width="350" height="55"  loop="true"
hidden="true"></embed>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **17.9**- رەسىمدىكىدەك.

17.9-رەسىم. قويۇقچىنىڭ يوشۇرۇن ھالەتتىكى ئۇنۇمى

2.2.9 تەگلىك مۇزىكىسى قىستۇرۇش < bgsound >

تەگلىك مۇزىكىسى توربەت ئېچىلغاندىن كېيىنلا قويۇلىدىغان مۇزىكا بولۇپ، بۇ مۇزىكىنىڭ ھېچقانداق كونترول قىلىدىغان كۆرۈنمە يۈزى بولمايدۇ. تەگلىك مۇزىكىسى <bgsound> خەتكۈچى ئارقىلىق قىستۇرۇلىدىغان بولۇپ <bgsound> خەتكۈچى بەتنىڭ <body> خەتكۈچى ئىچىگە قىستۇرۇلسىمۇ <head> خەتكۈچى ئىچىگە قىستۇرۇلسىمۇ بولىدۇ. كۆپ قىسىم خاسلىقلىرى بىز يۇقىرىدا دەپ ئۆتكەن <embed> خەتكۈچىنىڭ خاسلىقلىرى بىلەن ئوخشاش ئەمما loop خاسلىقى ئوخشمايدۇ شۇنىڭ بىلەن

بىرگە ئۆزىگە خاس بولغان خاسلىقلىرىدىن volume خاسلىقى بار. تۆۋەندە بىز مۇشۇ ئىككى خاسلىقنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز.

loop خاسلىقى تەگلىك مۇزىكىسىنىڭ تەكرار قويۇلۇشىنى كونترول قىلىدىغان خاسلىق بولۇپ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. قىممىتى **1**- بولغاندا ئاۋاز ھۆججىتىنىڭ چەكسىز قېتىم تەكرار قويۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. قىممىتى **0** بولسا پەقەت بىرلا قېتىم قويۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. **0** دىن چوڭ ھەرقانداق پۈتۈن سان بولغاندا مۇزىكا شۇنچە قېتىم تەكرار قويۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

Volume خاسلىقى تەگلىك مۇزىكىسىنىڭ ئاۋازىنىڭ يۇقىرى تۆۋەنلىكىنى تەڭشەش خاسلىقى بولۇپ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. قىممىتى **10000**- دىن **0** گىچە قىممەت ئالىدىغان بولۇپ قىممىتى قانچە كىچىك بولسا ئاۋازى شۇنچە تۆۋەن بولىدۇ. قىممىتى نۆلگە قانچە يېقىنلاشقانسىرى ئاۋازى شۇنچە يۇقىرىلايدۇ.

17.9-مىسال: توربەتكە تەگلىك مۇزىكىسى قىستۇرۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ھۆججەت سىنىمى ۋە تور كۆرگۈلەرنىڭ قوللاش نىسبىتىنى ئويلىشىپ MP3 شەكلىدىكى ھۆججەت قىستۇرۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">مەزكۇر بەتكە تەگلىك مۇزىكىسى قىستۇرۇلغان</font><br>
<bgsound src="Audio/Music.mp3"  loop="-1" volume="-2000">
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە 18.9- رەسىمدىكىدەك.

18.9-رەسىم. توربەتكە تەگلىك مۇزىكىسى قىستۇرۇلغان ھالەتتىكى ئۇنۇمى

3.2.9 فىلىم ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش

توربەتكە فىلىم ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش بولسا فىلىم ھۆججەتلىرىنى توربەت يۈزىدە بىۋاستە قويۇپ كۆرگىلى بولىدىغان ھالەتتە قىستۇرۇشنى كۆرسىتىدۇ. توربەتكە فىلىم ھۆججەتلىرىنى قىستۇرغاندا چوقۇم تورکۆرگۈ قوللايدىغان فىلىم تىپلىرىنى تاللاپ قىستۇرۇش كېرەك. تور كۆرگۈ قوللايدىغان فىلىم ھۆججىتىنىڭ تىپلىرى ئاساسلىقى AVI,MPG,MP4,RMVB,WMV قاتارلىقلار بولۇپ بۇ فىلىم ھۆججەتلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكى ۋە پېتەرسىزلىكى بار. بىز تۆۋەندە بۇ فىلىم ھۆججەتلىرىنى ئايرىم - ئايرىم تونۇشتۇرىمىز.

AVI: AVI بولسا پىرىسلانمىغان ئەسلى ھالەتتىكى فىلىم ھۆججىتى بولۇپ سۈزۈكلۈك دەرىجىسى ئەڭ يۇقىرى، سىنىمى ئەڭ چوڭ، قوللايدىغان ئۇسكۇنىلەر ئەڭ كۆپ بولغان بىر تۈرلۈك فىلىم ھۆججىتى بولۇپ، گەرچە تور كۆرگۈگە قىستۇرغىلى بولسىمۇ سىنىمىنىڭ چوڭلۇقى تۈپەيلىدىن تور بەتلەرگە ئاساسىي جەھەتتىن ئىشلىتىلمەيدۇ.

MPG: MPG بولسا پىرېسلانغان فىلىم ھۆججىتى بولۇپ، سۈزۈكلۈك دەرىجىسى AVI ھۆججىتىنىڭ سۈزۈكلۈك دەرىجىسىگە يېقىنلىشىدۇ، قوللايدىغان ئۇسكۇنىلەرمۇ كۆپ، ھەر قانداق تور كۆرگۈلەردە قويغىلى

بولىدۇ، سىغىمى AVI ھۆججىتىگە قارىغاندا كۆپ كىچىك ئەمما يەنىلا سىغىم جەھەتتىن بىرقەدەر چوڭ بولۇپ توربەت يۈزىدە نورمال قويۇلۇشى ئۈچۈن ئۈزۈنراق ۋاقىت كەتكەنلىكتىن بۇخىل ھۆججەت تىپىمۇ تور بەتلەرگە كۆپ ئىشلىتىلمەيدۇ.

MP4: MP4 مۇ پىرىسلانغان فىلىم ھۆججىتى بولۇپ، سۈزۈكلۈك دەرىجىسى يۇقىرى، سىغىمى كىچىك، قوللايدىغان ئۇسكۇنىلەرمۇ كۆپ. ئەگەر كومپيۇتېرىمىزدىكى WindowsMediaPlayer قويغۇچىسى MP4 ھۆججىتىنى نورمال قويالمىغان بولسىلا IE تور كۆرگۈسىدىمۇ MP4 ھۆججىتىنى نورمال قويغىلى بولىدۇ. Windows 7 مەشغۇلات سىستېمىسىدىن باشلاپ MP4 ھۆججىتىنى IE دا نورمال قويغىلى بولىدىغان بولدى. شۇڭا MP4 ھۆججەت تىپى توربەت لايىھەلىگۈچىلەرنىڭ ئەڭ ياخشى تاللىشى بولالايدۇ.

RMVB: RMVB بولسا Real Networks شىركىتى تەتقىق قىلىپ چىققان ھۆججەت تىپى بولۇپ، بۇ خىل ھۆججەت تىپىمۇ سۈزۈكلۈكى بىرقەدەر يۇقىرى سىغىمى خېلىلا كىچىك ھۆججەت تىپى بولۇپ، بۇمۇ ئەينى ۋاقىتتا توربەت لايىھەلىگۈچىلەرنىڭ ياخشى تاللىشىغا ئايلانغان ئەمما بۇ خىل تىپنى تور كۆرگۈدە نورمال كۆرۈش ئۈچۈن چوقۇم كومپيۇتېرغا RealPlayer قويغۇچىسىنى قاچىلاشقا توغرا كېلىدۇ . شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ تىپىمۇ نۆۋەتتە پەقەت تورخانىلارنىڭ تور كىنوخانا سىستېمىلىرىدا ئىشلىتىلۈاتىدۇ، ئەمما تور بېكەتلەردە ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

WMV: WMV بولسا مىكروسوفت شىركىتى تەتقىق قىلىپ چىققان فىلىم ھۆججىتى بولۇپ. بۇ ھۆججەت تىپىنىڭمۇ سىغىمى بىرقەدەر كىچىك، سۈزۈكلۈك دەرىجىسى بىرقەدەر يۇقىرى بولۇپ Windows مەشغۇلات سىستېمىسى قاچىلانغان ھەرقانداق كومپيۇتېردا توربەت يۈزىدە فىلىمنى نورمال كۆرگىلى بولىدۇ. ئەمما قوللايدىغان ئۇسكۇنىلەر ۋە مەشغۇلات سىستېمىسى بىرقەدەر ئاز شۇنىڭ ئۈچۈن WMV ھۆججەت تىپىنىمۇ تەۋسىيە قىلمايمىز.

توربەتكە فىلىم ھۆججىتى قىستۇرۇشنىڭ ئۇسۇلىمۇ يۇقىرىدا بىز ئۆگىنىپ ئۆتكەن ئاۋاز ھۆججىتى قىستۇرۇش ئۇسۇلى بىلەن ئوخشاش بولۇپ خەتكۈچنىڭ خاسلىقلىرىدىمۇ ھېچقانداق پەرق يوق پەقەت فىلىم قويغۇچنىڭ ئېگىزلىكى ۋە كەڭلىكىنى قىستۇرماقچى فىلىمغا ماس ھالدا بىرئاز چوڭايتىساقلا بولىدۇ شۇڭلاشقا تۆۋەندە بىز فىلىم قىستۇرۇشنىڭ ئۇسۇلى ۋە خاسلىقلىرى ھەققىدە تەپسىلىي توختالمايمىز.

18.9ـمىسال: بەت يۈزىگە فىلىم قىستۇرۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. يۇقىرىقى ھۆججەتلەرنىڭ سېلىشتۇرمىسى سۈپىتىدە شۇنداقلا ھەرخىل فىلىم ھۆججەتلىرىنىڭ ھەرخىل تور كۆرگۈلەردىكى قوللاش دەرىجىسىنى كۆرۈپ بېقىش مەقسىتىدە مەزكۇر مىسالغا بىر فىلىمنى ھەرخىل تىپقا ئايلاندۇرۇپ قىستۇردۇق ۋە IE,Chrome ئىككى تور كۆرگۈدىكى ئۇنۇمىنى سېلىشتۇرما قىلدۇق. ئوقۇرمەنلەر ھەرخىل مەشغۇلات سىستېمىسى ۋە ھەرخىل تور كۆرگۈلەردە سىناپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقسا بولىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <font face="UKIJ Tuz Tom">AVI شەكلىدىكى فىلىم ھۆججىتى </font><br>
    <embed src="video/Movie.AVI"  width="640"
height="327" ></embed><br>
    <font face="UKIJ Tuz Tom">MPG شەكلىدىكى فىلىم ھۆججىتى </font><br>
    <embed src="video/Movie.MPG"  width="640"
height="327" ></embed><br>
    <font face="UKIJ Tuz Tom">MP4 شەكلىدىكى فىلىم ھۆججىتى </font><br>
    <embed src="video/Movie.MP4"  width="640"
height="327" ></embed><br>
```

```
    <font face="UKIJ Tuz Tom">RMVB شەكلىدىكى فىلىم ھۆججىتى </font><br>
    <embed src="video/Movie.RMVB"  width="640"
height="327" ></embed><br>
    <font face="UKIJ Tuz Tom">WMV شەكلىدىكى فىلىم ھۆججىتى </font><br>
    <embed src="video/Movie.WMV"  width="640"
height="327" ></embed><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى IE تور كۆرگۈسىدىكى ئۈنۈمى**19.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك .

19.9-رەسىم. فىلىم قىستۇرۇلغان بەتنىڭ IE تور كۆرگۈسىدىكى ئۈنۈمى

Chrome تور كۆرگۈسىدىكى ئۈنۈمى **20.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

20.9-رەسىم. فىلىم قىستۇرۇلغان بەتنىڭ Chrome تور كۆرگۈسىدىكى ئۈنۈمى

نۆۋەتتە تور سۈرئىتى ۋە نەشر ھوقۇقى مەسىلىسى سەۋەبىدىن كۆپ قىسىم تور بېكەتلەر فىلىمنى ئۆز مۇلازىمىتىرىغا يوللىمايدۇ. شۇنداقلا يۇقىرىدا دېيىلگەن ئەنئەنىۋى شەكلىدىكى فىلىم ھۆججەتلىرىنىمۇ ئىشلەتمەيدۇ. نۆۋەتتە توربېكەتلەردە ئىشلىتىلىدىغان ئاساسلىق فىلىم ھۆججەتلىرىنىڭ شەكلى FlV ۋە MP4 شەكلىدىن ئىبارەت ئىككى خىل بولۇپ، تور بېكەت باشلىقلىرى توربېتىگە قىستۇرماقچى بولغان فىلىم ھۆججەتلىرىنى فىلىم ھەمبەھىرلەش تور بېكەتلىرىگە يوللاپ، فىلىم ھەمبەھىرلەش تور بېكەتلىرىنىڭ مەزكۇر فىلىمگە نىسبەتەن تەمىنلىگەن مەخسۇس قويۇچىسى ئارقىلىق ئۆز تور بېكەتلىرىگە قىستۇرىدۇ.

4.2.9 Flash ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش

Flash ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى بەت يۈزىدە Flash ھۆججەتلىرىنى نورمال كۆرۈنىدىغان ۋە ئىقتىداردىن پايدىلانغىلى بولىدىغان قىلىپ قىستۇرۇشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. Flash ھۆججىتى ئاۋاز ۋە فىلىم ھۆججەتلىرى بىلەن ئوخشىمايدۇ. چۈنكى Flash ھۆججىتى رەسىم ، شەكىل ۋە ئاۋازدىن باشقا يەنە نۇرغۇن كودلاردىن تۈزۈلگەن بولىدۇ. رەسىم، شەكىل ۋە ئاۋازدىن باشقا بۇ كودلارنى نورمال ئىجرا قىلىش ئۈچۈن كومپيۇتېرىمىزدا قىستۇرماقچى بولغان نۆۋەتتىكى Flash ھۆججىتىگە ماس نەشرىدىكى ActiveX شەكلىدىكى Flash قويغۇچ قاچىلانغان بولۇشى كېرەك. بۇ قويغۇچنى Adobe شىركىتىنىڭ ئورگان توربېتىدىن ياكى بەيدۇ قاتارلىق ئىزدەش ماتورلىرىدىن ئاسانلا تاپالايمىز.

Flash قويغۇچنىڭ ئورگان تەرەپ تەمىنلىگەن ئەڭ يېڭى نۇسخىسىنىڭ چۈشۈرۈش ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

```
https://get.adobe.com/flashplayer/?loc=cn
```

ئۇنىڭدىن باشقا ئوقۇرمەنلەرنىڭ تور يوق شارائىتتا ئۆگىنىشىگە قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن، Flash قويغۇچنىڭ نۆۋەتتىكى ئەڭ يېڭى نۇسخىسى تەمىنلەندى. ئوقۇرمەنلەر كىتابنىڭ قوشۇمچە پىلاستىنكىسىدىكى «قۇرال» (工具) ھۆججەت قىسقۇچى ئىچىدىن قاچىلىۋالسا بولىدۇ.

ئەگەر Flash قويغۇچنىڭ نەشرى نۆۋەتتىكى Flash ھۆججىتىنىڭ نەشرىدىن تۆۋەن بولۇپ قالسا Flash ھۆججەت قويۇلماسلىقى ياكى Flash ھۆججەتنىڭ بارلىق ئىقتىدارلىرى تولۇق جارى قىلىنماي قىلىشى مۇمكىن . شۇڭا توربەتكە Flash ھۆججىتىنى قىستۇرغاندا ئەگەر ئىقتىدارى يۇقىرى Flash ھۆججىتى بولسا مەسىلەن Flash ئويۇن، Flash قويغۇچ دېگەندەك Flash ھۆججەتلىرى بولسا <object> شەكلىدە قىستۇرىمىز. <object> خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ باشلىنىش ۋە ئاخىرلىشىش نۇقتىسى بولىدۇ. بىردانە باشلىنىش ئاخىرلىشىش نۇقتىسى بىلدۈرىدۇ. ھەرقانداق <object> شەكلىدە قىستۇرۇلىدىغان ActiveX كونتروللارنىڭ classID سى بولۇپ ، Flash ھۆججىتىنى <object> شەكلىدە قىستۇرغاندا نۆۋەتتە قىستۇرماقچى بولغان Flash ھۆججىتىنى قويۇشقا ماس كېلىدىغان Flash قويغۇچنىڭ classID سىنى يېزىپ بېرىشىمىز كېرەك. <object> شەكلىدە Flash ھۆججەت قىستۇرىدىغان كودنىڭ ئاساسلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<object  classid="clsid:D27CDB6E-AE6D-11cf-96B8-444553540000"
width="" height="">
</object>
```

يۇقىرىقى كوددىكى "classid="clsid:D27CDB6E-AE6D-11cf-96B8-444553540000 بولسا نۆۋەتتە توربەتكە قىستۇرغان Flash ھۆججىتىنى قويۇشقا ماس كېلىدىغان Flash قويغۇچنىڭ نەشر كودى نومۇرى بولۇپ، بۇ كود ئاساسى جەھەتتىن مۇقىم بولىدۇ. Width ۋە height بولسا نۆۋەتتە بىز مۇشۇ بەتكە قىستۇرغان Flash ھۆججىتىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

□ **<object>** خەتكۈچىگە پارامېتىر شەكلىدە **Flash** ھۆججىتى قىستۇرۇش

<object>شەكلىدە قىستۇرۇلغان بارلىق ActiveX كونتروللارنىڭ خاسلىقلىرى پارامېتىر شەكلىدە ئېلىنىدىغان بولۇپ. قىستۇرماقچى بولغان Flash ھۆججىتىنىڭ ئادرېسىمۇ <object> خەتكۈچىگە ئايرىم پارامېتىر شەكلىدە يوللىنىدۇ. ھەر بىر پارامېتىر <parm> خەتكۈچى ئارقىلىق ئىپادىلىدۇ. <parm> خەتكۈچى تاق خەتكۈچ بولۇپ يېپىلمايدۇ. بۇ خەتكۈچ <object> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. <parm> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<object>
  <param name="n" value="#">  <!--ئوبىكتنىڭ پارامېتىرى  -->
 </object>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» نىڭ ئورنىغا نۆۋەتتە قىممەت يوللىماقچى بولغان خاسلىقنىڭ ئىسمى كېلىدۇ . «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا مۇشۇ خاسلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ .

19.9ـمىسال: <object> خەتكۈچىگە <parm> خەتكۈچى ئارقىلىق Flash ھۆججىتى قىستۇرۇپ كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<object id="FlashID"
```

```
classid="clsid:D27CDB6E-AE6D-11cf-96B8-444553540000" width="450"
height="300">
    <param name="movie" value="Swf/Flash.SWF">
  </object>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كوددىكى name="movie" بولسا <object> خەتكۈچىنىڭ movie دىگەن پارامېتىرى دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. value="Swf/Flash.SWF" بولسا movie دىگەن پارامېتىرنىڭ قىممىتى بولۇپ، يېغىپ چۈشەندۈرگەندە نۆۋەتتىكى <object> نىڭ movie پارامىترى value دە دېيىلگەن قىممەتنى ئالىدۇ دېگەننى بىلدۈرىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **21.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

21.9-رەسىم. <object> خەتكۈچى ئارقىلىق Flash ھۆججىتى قىستۇرۇش

□ Flash ھۆججىتىنى سۈزۈكلەشتۈرۈش پارامېتىرى wmode

wmode پارامىترى بولسا Flash ھۆججىتىنىڭ تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۈرۈش خاسلىقى بولۇپ، ئادەتتە تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۈرۈپ ئىشلىتىشكە بولىدىغان قىلىپ لايىھەلەنگەن Flash ھۆججىتى بولسا wmode خاسلىقىنىڭ قىممىتى transparent قىلىپ تەڭشەش ئارقىلىق سۈزۈكلەشتۈرۈلگەن ئۇنۇمگە ئېرىشەلەيمىز. womde خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
  <param name="wmode" value="transparent">
```

يۇقىرىقى كوددىكى wmode قىستۇرۇلغان Flash ھۆججىتىنىڭ شەكلى بولۇپ transparent سۈزۈك ھالەتتە دېگىنىنى بىلدۈرىدۇ.

20.9-مىسال: Flash ھۆججىتىنىڭ تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۈرۈپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
  <object id="FlashID"
classid="clsid:D27CDB6E-AE6D-11cf-96B8-444553540000" width="450"
height="300">
    <param name="movie" value="Swf/Flash.SWF">
    <param name="wmode" value="transparent">
  </object>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە قىستۇرۇلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن تەگلىك كۈلرەڭدە كۆرۈنۈۋاتقان Flash ھۆججىتىنىڭ تەگلىكى سۈزۈكلىشىپ بەتنىڭ تەگلىكى كۆرۈنىدۇ. ئۇنۇمى **22.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

22.9-رەسىم. Flash ھۆججىتىنىڭ تەگلىكى سۈزۈكلەشتۈرۈلگەندىكى ئۈنۈمى

□ **<embed>** خەتكۈچى ئارقىلىق **Flash** قىستۇرۇش

<embed> خەتكۈچىگىمۇ Flash ھۆججىتىنى قىستۇرغىلى بولىدىغان بولۇپ، قىستۇرۇش ئۇسۇلى فىلىم قىستۇرۇش ئۇسۇلى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، كەڭلىك ۋە ئېگىزلىكلىرىنى بېكىتىپ بېرىپ src خاسلىقىغا Flash ھۆججىتىنىڭ ئادرېسىنى يېزىپ بەرسەكلا بولىدۇ.

```
<embed src="#"  width="" height=""></embed>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا Flash ھۆججىتىنىڭ ئادرېسى كېلىدۇ . ئادەتتە فىلىم ھەمبەھىرلەش تور بېكەتلىرى Flash ھۆججەتلىرىنى <embed> خەتكۈچى ئىچىگە قىستۇرغاندا ئىشلىتىلىدىغان بىرقاتار خاسلىقلىرىنى قوشۇپ قويىدۇ. ئۇ خاسلىقلارنى شۇلار تەمىنلىگەن پېتىچە ئىشلەتسەك بولۇۋېرىدۇ. بۇ خاسلىقلار مۇقىم ئەمەس، ھەتتا بەزىلىرى HTML دە يوق خاسلىقلار بولۇپ فىلىم تەمىنلىگۈچى تەرەپنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن قوشۇپ قويۇلغان شۇڭا بۇيەردە ئۇ خاسلىقلارنى تونۇشتۇرمايمىز.

21.9-مىسال: <embed> خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ توردىكى فىلىم ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇپ سىناپ باقايلى. مىسالنىڭ ئۈنۈمىنى تېخىمۇ رۇشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن يوكۇ فىلىم ھەمبەھىرلەش توردىكى فىلىم قىستۇرۇلدى. مىسالنىڭ ئۈنۈمىنى كۆرۈش ئۈچۈن ئوقۇرمەنلەرنىڭ مەزكۇر مىسالنى تور بار شارائىتتا سىنىشىنى تەۋسىيە قىلىمىز.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">مەزكۇر فىلىم يوكۇ توردىن ئېلىندى، تور ئادرېسى <a href="
http://www.youku.com" target="_blank"> http://www.youku.com </a></font>
<br>
    <embed
src="http://player.youku.com/player.php/sid/XMjY5OTA3MzUy/v.swf"
allowFullScreen="true" quality="high" width="480" height="400" align="middle"
allowScriptAccess="always" type="application/x-shockwave-flash"></embed>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **23.9**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

23.9 ـ رەسىم. توردىكى فىلىم ھۆججەتلىرى <embed> خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ قىستۇرۇلغاندىكى ئۇنۇم

3.9 <object> شەكلىدە يۇمشاق دېتاللارنىڭ ActiveX كونتروللىرىنى قىستۇرۇش

توربەتكە <embed> خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ ناخشا ۋە فىلىم قىستۇرغاندا ئابۇنتېنىڭ كومپيۇتېردا قايسى قويغۇچ ئاكتىپ ھالەتتە بولسا شۇ قويغۇچ ئارقىلىق قويۇلىدۇ. شۇ سەۋەبتىن قويغۇچ شەكلىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا قاراپ بەت يۈزىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلىشىمۇ مۇئەييەن دەرىجىدە تەسىرگە ئۇچرايدۇ . ئەگەر بىز بەت يۈزىدىكى ھۆججەتلىرىمىزنىڭ پەقەت ۋە پەقەت بىز بەلگىلىگەن قويغۇچتىلا قويۇلۇشىنى ئۈمىد قىلساق ئۇ ھالدا <object> خەتكۈچىدىن پايدىلىنىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ .

<object> خەتكۈچىدىن پايدىلانغاندا بىز ئىشلەتمەكچى بولغان يۇمشاق دېتالنىڭ ئورگان تەرەپ تەمىنلىگەن classid سىدىن پايدىلىنىپلا، بەت يۈزىدە ئىشلىتىلىدىغانغا شۇ يۇمشاق دېتالنى مۇقۇملاشتۇرۇۋۈتەلەيمىز.

<object> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<object classid="clsid:cid" >
  <!--پارامىتىرلار قاتارى -->
</object>
```

يۇقىرىقى كوددىكى cid نىڭ ئورنىغا ئوبيېكتنىڭ classid قىممىتى كېلىدۇ . پارامېتىرلار قاتارى دېگەن ئورۇنغا شۇ ئوبيېكتنىڭ بىز تەڭشۈالالايدىغان بارلىق خاسلىقلىرى پارامېتىر شەكلىدە كېلىدۇ .

<object> خەتكۈچىدە بىز قىستۇرماقچى ئوبيېكتنىڭ ئۆزىمىز تەڭشۈىلىشنى ئۈمىد قىلىدىغان ھەر بىر خاسلىقى پارامېتىر سۈپىتىدە قىستۇرۇلىدىغان بولۇپ. پارامېتىر خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<param name="pname" value="pvalue">
```

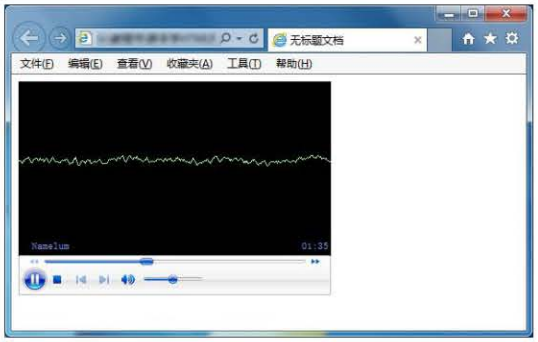
يۇقىرىقى كوددىكى «pname» نىڭ ئورنىغا ئوبيېكتنىڭ خاسلىق ئىسمى كېلىدۇ . «pvalue» نىڭ ئورنىغا ئوبيېكتنىڭ شۇ خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ .

22.9 ـ مىسال: توربەتكە Windows media player قويغۇچىسىنى قىستۇرۇپ كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<object classid="CLSID:6BF52A52-394A-11d3-B153-00C04F79FAA6"
width="355" height="75">    <!-- <object> خەتكۈچى ۋە class id قىممىتى -->
```

```
    <param name="url" value="audio/music.mp3">     <!-- نۆۋەتته قويۇلماقچى
بولغان هۆججەتنىڭ ئادرېسى -->
    <param name="autostart" value="1">  <!-- ئاپتۇماتىك قويۇلامدۇ -->
    <param name="uiMode" value="full" /> <!-- پۈتۈن ئېكران قىلغىلى بولامدۇ-->
    <param name="playcount" value="1"> <!--  تەكرار قويۇلۇش قېتىم سانى -->
    <embed type="application/x-mplayer2" src="audio/music.mp3"
width="100%"
     height="100%" autostart="true" showcontrols="true"
    pluginspage="http://www.microsoft.com/Windows/MediaPlayer/"></embed>
<!-- ئەگەر بىز قىستۇرغان قويغۇچ بولمىسا ئۇ هالدا شۇ كومپيۇتېردىكى قايسى قويغۇچ ئاكتىپ هالەتته
بولسا شۇ قويغۇچتا قويۇلىدۇ-->
    </object>
```

يۇقىرىقى كود HTML هۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **24.9**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

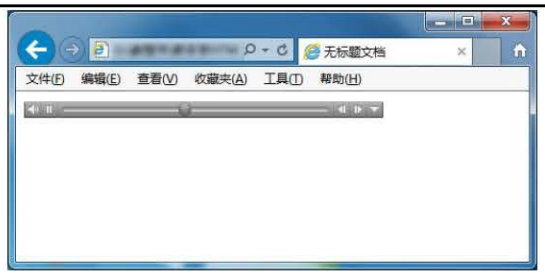
24.9-رەسىم. توربەتكە Windows media player قويغۇچىسىنى قىستۇرۇلغاندىكى ئۇنۇمى

23.9-مىسال: توربەتكە Quick time نىڭ ئاۋاز قويغۇچىسىنى قىستۇرۇپ باقايلى. Quick time قويغۇچىسى دەرسلىك كىتابنىڭ قوشۇمچە پىلاستىنكىسىدىكى «قۇرال» (工具) هۆججەت قىسقۇچىدا تەمىنلەندى. ئەگەر كومپيۇتېرىمىزدا Quick time قويغۇچىسى بولمىسا دەرسلىك كىتابنىڭ قوشۇمچە پىلاستىنكىسىدىن قاچىلاپ ئاندىن سىنمىساق مەزكۇر مىسالنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرەلمەيمىز.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <object classid="clsid:02BF25D5-8C17-4B23-BC80-D3488ABDDC6B"
     width="352" height="20">  <!-- <object> خەتكۈچى ۋە class id قىممىتى
-->
    <param name="src" value="audio/music.mp3" /> <!-- ئاۋاز هۆججىتىنىڭ ئادرېسى
-->
    <param name="controller" value="true" /> <!--  قويغۇچنىڭ كونتروللىرى
كۆرۈنەمدۇ-->
    </object>
```

يۇقىرىقى كود HTML هۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **25.9**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

25.9-رەسىم. توربەتكە Quick time نىك ئاۋاز قويغۇچىسى قىستۇرۇلغاندىكى ئۇنۇمى

24.9-مىسال: توربەتكە Quick time نىك فىلىم قويغۇچىسىنى قىستۇرۇپ باقايلى.
مەزكۇر مىسالنىك ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<object
classid="clsid:02BF25D5-8C17-4B23-BC80-D3488ABDDC6B"
width="450" height="240"><!-- <object> خەتكۈچى ۋە  classid قىممىتى -->
<param name="src" value="video/movie.mp4" /><!--  فىلىم ئادرېسى-->
<param name="controller" value="true" /> <!--  قويغۇچنىك كونترولىرى
كۆرۈنەمدۇ-->
</object>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يۇقىرىقى كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **26.9**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

26.9-رەسىم. توربەتكە Quick time نىك فىلىم قويغۇچىسى قىستۇرۇلغاندىكى ئۇنۇمى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا HTML دىكى كۆپ ۋاستىگە ئالاقىدار مەزمۇنلاردىن مەزمۇننى ھەرىكەتلەندۈرۈش، بەتكە تەگلىك مۇزىكىسى قىستۇرۇش، ئاۋاز ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش، فىلىم ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش، Flash ھۆججەتلىرىنى قىستۇرۇش قاتارلىق مەزمۇنلار بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ چىقتىش بىلەن بىرگە دەرسىمىزنىك ئاخىرىدا بەت يۈزىگە ئوبيېكت قىستۇرۇشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇش ئارقىلىق بەت يۈزىگە كۆپ ۋاستە ھۆججەتلىرىنى ئۆزىمىز بەلگىلىگەن قويغۇچ ئارقىلىق قىستۇرۇش ئۇسۇلىنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق. بۇ باب ئارقىلىق بەت يۈزىدە كۆپ ۋاستە ھۆججەتلىرىنى بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى ھەققىدە بىر قەدەر تەپسىلىي بولغان تونۇشقا ئىگە بولدۇق.

كۆنۈكمە

1. <marquee> خەتكۈچىنىك ئاساسىي رولى نېمە ؟

2. <marquee>خەتكۈچىنىڭ behavior خاسلىقىنى قىممەتلىرى ۋە رولىنى ئېيتىپ بېرىڭ.

3. <marquee>خەتكۈچىنىڭ scrollamount ۋە scrolldelay خاسلىقلىرىنىڭ رولى ۋە پەرقى نېمە ؟

4. تۆۋەندىكى ھۆججەت تىپلىرىنىڭ ئاڭسىدا توربەتكە ئىشلىتىشكە ئەڭ ماس كېلىدىغان ئاۋاز ھۆججەت تىپى ( ).

A:MIDI B:AU C:WAV D:MP3

5.توربەتكە ئاۋاز ھۆججىتى قىستۇرغاندا <embed> خەتكۈچىنىڭ ( ) خاسلىقىغا ئاۋاز ھۆججىتىنىڭ ئادرېسى يوللىنىدۇ.

A:loop B:volume C:src D: hidden

6. <bgsound> خەتكۈچىنىڭ volume خاسلىقى ئارقىلىق تەگلىك مۇزىكىسىنىڭ ئاۋازىنىڭ يۇقىرى تۆۋەنلىكىنى تەڭشەيمىز. <bgsound> خەتكۈچىنىڭ volume خاسلىقىنىڭ ئەڭ يۇقىرى قىممىتى بولسا ( ).

A: **-10000** B: **10000** C: **0** D:True

7. تۆۋەندىكى ھۆججەت تىپلىرىنىڭ ئاڭسىدا تورغا ئىشلىتىشكە ئەڭ ماس كېلىدىغان فىلىم ھۆججىتىنىڭ كېڭەيتىلگەن نامى ( )

A: RMVB B: VOB C: MP4 D:3GP

8. توربەتكە Flash ھۆججىتى قىستۇرۇش ھەققىدىكى بايانلاردىن خاتاسى ( )

A:توربەتكە قىستۇرۇلغان Flash ھۆججىتىنى نورمال زىيارەت قىلىش ئۈچۈن كومپيۇتېرغا ActiveX شەكلىدىكى Flash قويغۇچنى قاچىلاش كېرەك.

B: Flash ھۆججىتىنى توربەتكە قىستۇرۇشنىڭ ئىككى خىل ئۇسۇلى بار بولۇپ، ئۇنۇم جەھەتتىن ئالاھىدە پەرق يوق. شۇنداقلا ھەر ئىككىلىسى W3C نىڭ قائىدىسىگە ئۇيغۇن.

C:تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۇرۇش ئۇنۇمى پەقەت تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۇرۇش ئىقتىدارى بار بولغان Flash ھۆججىتىگىلا ئىشلەتكىلى بولىدۇ.

D: Flash ھۆججىتىمۇ gif شەكلىدىكى ھەرىكەتلىك رەسىم ھۆججىتى بىلەن پەرقلەنمەيدۇ.

10.باب رامكا

رامكا بولسا ئۆزئارا مۇستەقىل بولغان توربەتلەرنى ئۆز ئارا قىستۇرۇشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، رامكا شەكلىدە قىستۇرۇلغان بەتلەرنىڭ ھەممىسى باش ۋە گەۋدە قىسمىلىرى مۇستەقىل بولغان ئايرىم بەت بولسىمۇ ئەمما ئۇلارنى بەت ئىچىگە قىستۇرۇپ بىر بەتكە ئوخشاش كۆرسەتكىلى بولىدۇ. بۇنداق بولغاندا بەت ئىچىدە تەكرارلىنىدىغان كودلارنى رامكا ئۇسۇلى ئارقىلىق قايتا يېزىپ يۈرمەي تەكرار پايدىلانغىلى بولىدۇ. ئەمما ناھايىتى ئاز بىرقىسىم تور كۆرگۈلەر رامكىنى قوللىمايدۇ شۇ سەۋەبتىن تور بەتلەردە رامكىلارنى كۆپ ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز. ئادەتتە رامكا كۆپىنچە تور بېكەت ئارقا سۈپىسىنى ياساشتا ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ. بىز بۇ بابتا رامكىغا ئالاقىدار تۆۋەندىكى مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

- ☐ رامكا ھەققىدە چۈشەنچە
- ☐ رامكىنىڭ ئاساسى قۇرۇلمىسى
- ☐ رامكىلار توپى <frameset>
- ☐ قىسمى رامكا خەتكۈچى<frame>
- ☐ ئايرىم رامكا <iframe>

1.10 رامكا ھەققىدە چۈشەنچە

رامكا بولسا ئۆزئارا مۇستەقىل بولغان بىرقانچە بەتنى ئۆز ئارا قىستۇرۇپ ئىشلىتىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. بىر بېكەت نۇرغۇنلىغان بەتلەردىن تەشكىل تاپقان بولىدۇ. ئۇ بەتلەرنىڭ كۆپىنچىسىدە ئورتاق ئىشلىتىلىدىغان بۆلەكلەر بولىدۇ. رامكا مانا مۇشۇنداق ئورتاق ئىشلىتىلىدىغان بۆلەكلەرنى كېرەك بولغان ئورۇنلارغا قىستۇرۇپ كۆرسىتىپ بېرىش رولىغا ئىگە بولۇپ، پىروگراممىرنىڭ ئاۋارىچىلىقىنى زور دەرىجىدە يېنىكلىتىپ بېرىدۇ. تور بېكەت ئارقا سۈپىسى ۋە توربەت شەكلىدىكى باشقۇرۇش سىستېمىلىرىنى ياساشتىمۇ رامكىنىڭ رولى ئىنتايىن زور بولۇپ، تەكرار- تەكرار ئېچىلىدىغان بەت ۋە نۇرغۇنلىغان ئايرىم كۆزنەك ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدىغان مەشغۇلاتلارنى بىرلا كۆزنەك ئارقىلىق ئەپچىل ۋە ئاددىي ئۇسۇلدا ھەل قىلىپ ئىشلەتكۈچىلەرگە قولايلىق ئېلىپ كېلىدۇ .

رامكىنىڭ يېتەرسىزلىك تەرىپى بولسا رامكا شەكلىدە قىستۇرۇلغان بەتلەرنى ئىزدەش ماتورلىرى تاپالمايدۇ. شۇنداقلا رامكا ئىچىدىكى بەتلەر مۇستەقىل بەت بولغانلىقى ئۈچۈن بەتنى قەغەزگە بېسىپ چىقارغاندا رامكا ئارقىلىق قىستۇرۇلغان مەزمۇنلار قەغەز يۈزىگە بېسىلمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن توربەت لايىھەسىدە ئالدى بەتكە رامكىنى ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە ئاز ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

2.10 رامكىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى

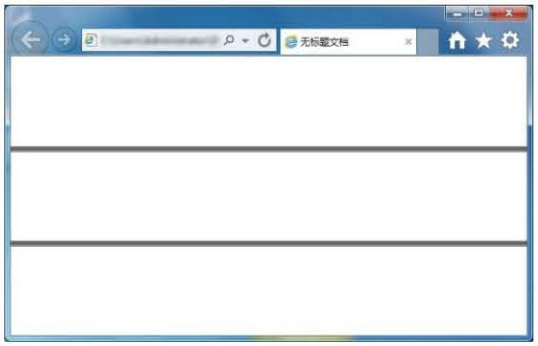
رامكىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى جەدۋەلگە ئوخشاش بولۇپ، ئاساسىي قۇرۇلمىسى كۆپ خەتكۈچ ئارقىلىق تۈزۈلىدۇ. رامكىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسىنى تۈزىدىغان خەتكۈچلەر <frameset> ۋە <frame> قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولۇپ، رامكىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset>  <!-- رامكىلار توپى باشلاندى -->
```

```
<frame src="#">    <!-- قىستۇرۇلغان رامكا -->
</frameset> <!-- رامكىلار توپى ئاخىرلاشتى -->
```

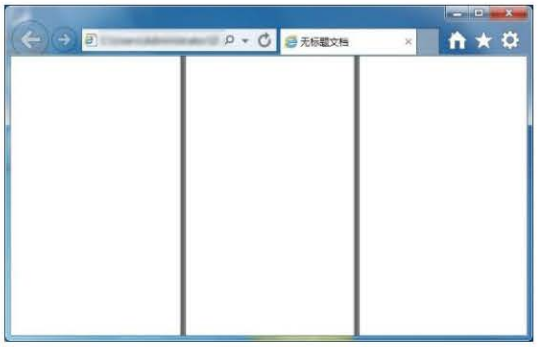
يۇقىرىقى كوددىكى <frameset> بولسا قىستۇرۇلغان رامكىلار توپىنىڭ باشلانغان ئونى </frameset> رامكىلار توپىنىڭ ئاخىرلاشقان ئورنى بولۇپ قىستۇرۇلغان رامكىلار مۇشۇ ئىككى خەتكۈچ ئارىسىغا يېزىلىدۇ. <frame> قىستۇرۇلغان بىر بەتنىڭ رامكىسىنى ئىپادىلەيدىغان بولۇپ «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا قىستۇرۇلغان بەتنىڭ ئادرېسى كېلىدۇ .

<frameset> خەتكۈچى HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدىغان بولۇپ، <frameset> خەتكۈچى قىستۇرۇلغان بەتكە <body> خەتكۈچى يېزىلمايدۇ. ئەگەر <body> خەتكۈچىنى يېزىشقا توغرا كەلسىمۇ <noframes> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ، بۇ ھەقتىكى مەزمۇنلارنى كىيىنكى دەرسلىرىمىزدە تەپسىلىي تونۇشتۇرىمىز. رامكىنىڭ كۆپ ئۇچرايدىغان شەكىللىرى ئىككى خىل بولۇپ، ئۇلار گورىزونتال رامكا ۋە ۋېرتىكال رامكىدىن ئىبارەت. <frameset> خەتكۈچىنى قاپلاپ ئىشلىتىش ئارقىلىق گورىزونتال ۋە ۋېرتىكال رامكىنى ئارىلاشتۇرۇپ ئىشلىتىشكىمۇ بولىدۇ. گورىزونتال رامكىنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى **1.10** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

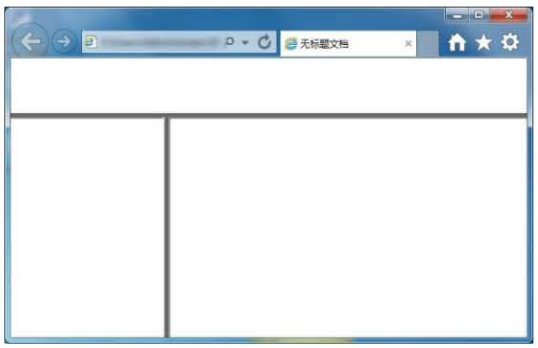
1.10-رەسىم. گورىزونتال رامكىنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى

ۋېرتىكال رامكىنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى **10.2**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.10-رەسىم. گورىزونتال رامكىنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى

ۋېرتىكال ۋە گورىزونتال رامكىنى ئارىلاشتۇرۇپ ئىشلەتكەندىكى ئۈنۈم **3.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.10- رەسىم. گورىزونتال ۋە ۋېرتىكال رامكىنى ئارىلاشتۇرۇپ ئىشلەتكەندىكى ئۇنۇمى

3.10- رەسىمدىكى كۆرۈنۈش تور بېكەت ئارقا سۈپىسىنىڭ كۆپ ئۇچرايدىغان شەكىللىرىدىن بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

3.10 رامكىلار توپى <frameset>

رامكىلار توپى بولسا بەت ئىچىگە قىستۇرۇلغان رامكىلارنى ئوراپ تۇرىدىغان خەتكۈچ بولۇپ قىستۇرۇلغان رامكىلار <frameset> خەتكۈچى ئىچىگە قىستۇرۇلىدىغان بولغاچقا رامكىلار توپى دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ خەتكۈچ رامكىلار قىستۇرۇلغان بەتنىڭ ئاساسلىق قۇرۇلمىسىنى كونترول قىلىدۇ.

1.3.10 ئىستونلارغا ئايرىش cols

ستونلارغا ئايرىش خاسلىقى بولسا <frameset> خەتكۈچى ئىچىگە قىستۇرۇلغان رامكىلارنى قانچە ئىستونغا ئايرىيدىغانلىقىنى بەلگىلەيدىغان بولۇپ، بەتنى ۋېرتىكال ھالەتتىكى رامكىلارغا پارچىلاپ بېرىدۇ. بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ، بىرلىكى كۆپىنچە پىكسېل ۋە پىرسەنت بويىچە ھېسابلىنىدۇ. قىممىتى ئايرىلىدىغان ئىستونلارنىڭ سانىغا قارىتا يوللىنىدىغان بولۇپ ھەر بىر ئىستوننىڭ كەڭلىكى «،» بىلەن ئايرىپ يېزىلىدۇ. cols خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset   cols="*,*,*">   <!-- رامكىلار توپى باشلاندى -->
   <frame src="#" />   <!-- قىستۇرۇلغان رامكا -->
</frameset>   <!-- رامكىلار توپى ئاخىرلاشتى -->
```

يۇقىرىقى كودىدىكى ھەر بىر «*» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا بىردانە ئىستوننىڭ كەڭلىكى كېلىدۇ . ھەر ئىككى ئىستوننىڭ ئارىسى بىردانە ئىنگلىزچە «,» بەلگىسى بىلەن ئايرىلىپ تۇرىدۇ. ئەگەر كەڭلىكى **100%** بولسا تور كۆرگۈ كۆزنىكىنىڭ نۆۋەتتىكى كەڭلىكى بىلەن تەڭ دېگەنلىك بولۇپ ھەربىر رامكىنىڭ كەڭلىكى تور كۆرگۈنىڭ كۆزنىكى بىلەن تەڭ ھالەتتە كۆرۈنىدۇ. كۆزنەك كېڭەيتىلسە رامكىنىڭ كەڭلىكىمۇ ماس ھالدا كېڭىيىدۇ، تارايتىلسا رامكىمۇ ماس ھالدا تارايتىلىدۇ. ئادەتتە بۇ خىل ئۆلچەم كۆچمە ئۇسكۇنىلەرگە ياسالغان بەتلەردە كۆپ كۆپ ئىشلىتىلىدۇ. پىرسەنت بەلگىسىنى ئىشلەتكەندە دىققەت قىلىشقا تېگىشلىكى بارلىق ئىستونلارنىڭ قىممىتىنى يىغقاندا **100%** گە تەڭ بولۇشى كېرەك. بولمىسا رامكىنىڭ ئاخىرىدا ئېشىپ قالغان ئورۇن ئاق قالىدۇ ياكى بەت ئاستىغا سېرىلما تالچە كۆرۈنۈپ قالىدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا ئىستوننىڭ كەڭلىكىنى «*» بەلگىسى بىلەن ئىپادىلىگەندە، چەكسىزلىك مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ مەسىلەن :

```
<frameset cols="200px,*">
```

بولسا سول تەرەپتىكى رامكىنىڭ پۈتۈن كۆزنەكنىڭ 200px قا تەڭ بولىدىغانلىقىنى، سول تەرەپتىكى رامكا ئىگىلىگەن 200px باشقا قىسمىنىڭ قانچىلىك كەڭلىكتە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئوڭ تەرەپتىكى رامكىغا تەۋە ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

1.10- مىسال: cols خاسلىقىنى ئىشلىتىپ بەتنى ئوڭ - سول ئىككى رامكىغا ئايرىپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالدىكى دېيىلگەن ئۇنۇمگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئايرىم - ئايرىم ئۇچ بەتكە كود يېزىشقا توغرا كېلىدىغان بولۇپ بۇ ئۇچ بەتنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html بېتىنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
</head>
<frameset cols="300,*">
<frame src="left_frame.html">
<frame src="right_frame.html">
</frameset>
</html>
```

يۇقىرىقى كود index.html بېتىنىڭ تولۇق كودى بولۇپ بۇ كوددا <body> خەتكۈچى يوق بولغاچقا بۇ مىسالدا بارلىق كود تولۇق بېرىلدى. كېيىنكى رامكىغا ئالاقىدار مىساللاردا پەقەت رامكىغا ئالاقىدار كودلار بېرىلىدۇ.

left_frame.html بېتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

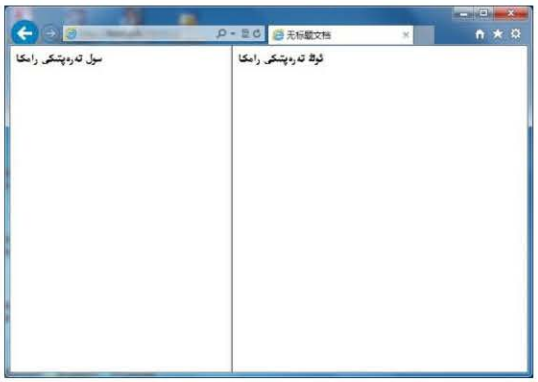
```
<font face="UKIJ Tuz Tom">سول تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود left_frame.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

right_frame.html بېتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئوڭ تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود right_frame.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. index.html ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **4.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.10-رەسىم. cols خاسلىقىنى ئىشلىتىپ بەتنى ئوڭ - سول ئىككى رامكىغا ئايرىغاندىكى ئۇنۇمى

2.3.10 قۇرلارغا ئايرىش rows

قۇرلارغا ئايرىشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى <frameset> خەتكۈچى ئارقىلىق، بەتنى قانچە قۇرغا ئايرىيدىغانلىقى بەلگىلەيدىغان بولۇپ، بەتنى گورىزونتال ھالەتتىكى رامكىلارغا پارچىلاپ بېرىدۇ. rows خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset    rows="*,*,*">   <!-- رامكىلار توپى باشلاندى -->
   <frame src="#" />        <!-- قىستۇرۇلغان رامكا -->
```

```
</frameset>    <!-- رامكىلار توپى ئاخىرلاشتى -->
```

rows خاسلىقىنىڭ قىممەت ئېلىش دائىرىسى ، سانلىق مەلۇمات تىپى ۋە قىممەت يوللاش شەكلى cols خاسلىقىنىڭ قائىدىسى بىلەن ئوخشاش بولغاچقا بۇ يەردە ئايرىم توختالمايمىز.

2.10 .مىسال: rows خاسلىقى ئارقىلىق بەتنى ئاستى ـ ئۈستى ئىككى رامكىغا ئايرىپ باقايلى. مەزكۇر مىسالدا دېيىلگەن ئۇنۇمگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئايرىم ـ ئايرىم ئۇچ بەتكە كود يېزىشقا توغرا كېلىدۇ ، بۇ ئۇچ بەتنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset rows="200,*">
<frame src="top.html">
<frame src="bottom.html">
</frameset>
```

يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ.

top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

bottom.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئاستى تەرەپتىكى رامكا </font>
```

يۇقىرىقى كود bottom.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

index.html ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **5.10** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.10ـرەسىم. rows خاسلىقى ئارقىلىق بەتنى ئاستى ـ ئۈستى ئىككى رامكىغا ئايرىغاندىكى ئۇنۇمى

ھەر بىر رامكىلار توپىدا بىر قېتىمدا پەقەت بىرلا خىل ئايرىش ئۇسۇلىنى ئىشلىتىشكە بولىدۇ. يەنى بىرلا ۋاقىتتا rows ۋە cols خاسلىقىنى تەڭ ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

3.3.10 رامكا قىرىنىڭ تولۇقىنى بېكىتىش border

border خاسلىقى <frameset> خەتكۈچىنىڭ خاسلىقى بولۇپ، بۇ خاسلىق <frameset> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان رامكىلارنىڭ ئارىسىدىكى قىرنىڭ تولۇقىنى بېكىتىدۇ. بۇ خاسلىقنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset border="n">
   <frame src="#">
</frameset>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» نىڭ ئورنىغا قىرنىڭ تولۇقى كېلىدىغان بولۇپ، ئادەتتە بىرلىكى پىكسېل بولىدۇ. سۈكۈتتىكى قىممىتى 5px بولۇپ border خاسلىقى يېزىلمىغان ۋاقىتتىكى قىرنىڭ تولۇقىمۇ 5px بولىدۇ.

3.10-مىسال: border خاسلىقىنى ئىشلىتىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالدا دېيىلگەن ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئاستى- ئۈستى ئىككى رامكىغا ئايرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset rows="200,*"  border="10">
<frame src="top.html">
<frame src="bottom.html">
</frameset>
```

يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ.

top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

bottom.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئاستى تەرەپتىكى رامكا </font>
```

يۇقىرىقى كود bottom.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

index.html ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **6.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.10-رەسىم. border خاسلىقىنىڭ ئۇنۇمى

4.3.10 رامكىلار قىرنىڭ رەڭگى bordercolor

bordercolor خاسلىقى <frameset> خەتكۈچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ ، <frameset> خەتكۈچى ئىچىدىكى قىسمى رامكىلار ئارىسىدىكى قىرنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىشكە ئىشلىتىلىدۇ. bordercolor خاسلىقى رامكىلارنىڭ قىرنىڭ تولۇقى **0** دىن چوڭ بولغان ئەھۋال ئاستىدا كۆچكە ئىگە بولىدۇ. بۇ خاسلىقنىڭ گىراممىاتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset   bordercolor="n">
        <frame src="#">
</frameset>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا رامكىلار قىرنىڭ رەڭگىنىڭ قىممىتى ياكى رەڭنىڭ ئىسمى

كېلىدۇ .

4.10- مىسال: رامكىلار قىرىنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىپ ئۇنۇمى كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالدا دېيىلگەن ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن بەت ئاستى - ئۈستى ئىككى رامكىغا ئايرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset rows="150,*"  border="10" bordercolor="#00CCFF">
<frame src="top.html">
<frame src="bottom.html">
</frameset>
```

يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

bottom.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئاستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود bottom.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

index.html ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **7.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.10-رەسىم. رامكىلار قىرىنىڭ رەڭگى ئۆزگەرتىلگەندىكى ئۇنۇمى

5.3.10 رامكىلار قىرىنى كۆرسىتىش ۋە يوشۇرۇش frameborder

frameborder خاسلىقى <frameset> خەتكۈچىنىڭ خاسلىقى بولۇپ، <frameset> خەتكۈچى ئىچىدىكى قىسمى رامكىلار قىرىنىڭ كۆرۈنىدىغان ياكى كۆرۈنمەيدىغانلىقىنى بەلگىلەيدۇ. بۇ خاسلىق لوگىكىلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، قىممىتى «yes» ياكى «1» بولغاندا رامكىلارنىڭ قىرى كۆرۈنىدۇ. قىممىتى «no» ياكى «0» بولغاندا رامكىلارنىڭ قىرى يوشۇرۇن بولىدۇ.

frameborder خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset frameborder="n">
   <frame src="#">
</frameset>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا frameborder خاسلىقىنىڭ بەلگىلەنگەن قىممەتلىرىدىن بىرى كېلىدۇ .

5.10-مىسال: رامكىلارنىڭ قىرىنى يوشۇرۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالدا دېيىلگەن ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن بەت ئاستى - ئۇستى ئىككى رامكىغا ئايرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset rows="150,*"  border="10" bordercolor="#00CCFF"
frameborder="no">
<frame src="top.html">
<frame src="bottom.html">
</frameset>
```

يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئورنىغا يېزىلىدۇ.

top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

bottom.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئاستى تەرەپتىكى رامكا </font>
```

يۇقىرىقى كود bottom.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

index.html ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **8.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.10-رەسىم. رامكىلارنىڭ قىرى يوشۇرۇنغاندىكى ئۇنۇمى

6.3.10 رامكىلار ئارىسىدىكى ئارىلىق framespacing

framespacing خاسلىقى <frameset> خەتكۈچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ، <frameset> خەتكۈچى ئىچىدىكى قىسمى رامكىلارنىڭ ئارىسىدىكى ئارىلىقنى تەڭشەش رولىغا ئىگە. framespacing خاسلىقى سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ برلىكى پىكسېل ياكى پىرسەنت بويىچە ھېسابلىنىدۇ. برلىكى يېزىلمىغان ئەھۋال ئاستىدا قىممىتى پىكسېل بويىچە ھېسابلىنىدۇ. framespacing خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset framespacing="n">
   <frame src="#">
</frameset>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا رامكىلار ئارىسىدىكى ئارىلىقنىڭ چوڭلۇقى كېلىدۇ .

6.10- مىسال: رامكىلار ئارىسىدىكى ئارىلىقنى تەڭشەپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ

روشەن ئىپادىلەش ئۇچۇن بەت ئاستى - ئۈستى ئىككى رامكىغا ئايرىلدى ۋە تەگلىككە رەڭ بېرىلدى.
مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.
index.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset rows="150,*"    framespacing="10">
<frame src="top.html">
<frame src="bottom.html">
</frameset>
```

يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ.
top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.
bottom.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئاستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود bottom.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.
index.html ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **9.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.10-رەسىم. رامكىلار ئارىسىدىكى ئارىلىقنىڭ تەڭشەلگەندىكى ئۇنۇمى

7.3.10 رامكىلار توپىنى قاپلاپ ئىشلىتىش

بىر رامكىلار توپىنى پەقەت بىرلا خىل شەكىلدە پارچىلىغىلى بولىدۇ. ئەمما بەت لايىھەلەش جەريانىدا بىز بەتنى ھەرخىل شەكىلدە پارچىلاشقا ئېھتىياجلىق بولىمىز. <frameset> خەتكۈچىنى قاپلاپ ئىشلىتىش ئارقىلىق بەتنى ھەرخىل شەكىلدە پارچىلاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدۇ. رامكىلارنى قاپلاپ ئىشلىتىشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset>  <!-- سىرتقى رامكىلار توپى باشلاندى -->
   <frame src="#">
      <frameset>  <!-- قاپلانغان رامكىلار توپى باشلاندى -->
            <frame src="#">
         <frame src="#">
      </frameset> <!-- قاپلانغان رامكىلار توپى ئاخىرلاشتى -->
</frameset><!-- سىرتقى رامكىلار توپى ئاخىرلاشتى -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى دەسلەپكى <frameset> خەتكۈچى بىردانە رامكا بىلەن يەنە بىر <frameset>

خەتكۈچىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان يەنى سىرتقى رامكىلار توپى يەنە بىردانە رامكىلار توپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بۇنداق بولغاندا سىرتتىدىكى رامكىلار توپىنى بىرخىل ئىچىدىكى رامكىلار توپىنى يەنە بىرخىل پارچىلىغىلى بولىدۇ.

7.10ـمىسال: رامكىلار توپىنى قاپلاپ ئىشلىتىش ئارقىلىق ئارقا بەت ئاساسىي قۇرۇلمىسىنى ياساپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئاددىي بولغان ئارقا بەت تىزىملىكلىرى قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html بېتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset rows="100,*"  frameborder="no" framespacing="0">
    <frame src="top.html" >
    <frameset cols="*,200" >
        <frame src="main.html">
        <frame src="menu.html">
    </frameset>
</frameset>
```

يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئورنىغا يېزىلىدۇ.

top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table cellpadding="10" dir="rtl" align="right">
<tr>    <td colspan="5" height="30">    </tr>
<tr>
        <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">ئۇچۇر </font>
</td>
        <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">مەھسۇلات </font>
</td>
        <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">خەۋەر</font>
</td>
        <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">بىكەت</font>
</td>
        <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">ئۇچۇر</font>
</td>
    </tr> </table>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

menu.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="180" border="1"  bordercolor="#FFFFFF" cellspacing="0"
cellpadding="0" dir="rtl">
    <tr>
      <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">بىكەت ئۇچۇرلىرى</font></td>
```

```
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF"> شىركەت ئۇچۇرلىرى</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF"> مەھسۇلات تۈرلىرى</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">مەھسۇلاتلار</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF"> خەۋەر تۈرلىرى</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">خەۋەرلەر</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF"> باشقۇرغۇچىلار</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF"> چىكىنىش</font></td>
      </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود menu.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

main.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <font face="UKIJ Tuz Tom"> بۇ بولسا ئاساسىي رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود main.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

index.html ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **10.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.10-رەسىم. رامكىلار توپىنى قاپلاپ ئىشلىتىش ئارقىلىق ياسالغان ئارقا بەت ئاساسىي قۇرۇلمىسىنىڭ ئۇنۇمى

8.3.10 <noframes> خەتكۈچىنى قوشۇش

بىز ئالدىنقى مەزمۇنلاردا دەپ ئۆتكەنىدەك بەزى تور كۆرگۈلەر رامكىنى قوللىمايدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا بىز ئىشلەتكۈچىگە مەلۇم ئەسكەرتىش ئۇچۇرلىرىنى بەرسەك، ئابونتنىڭ توربەتنى نورمال زىيارەت قىلىشىغا يېتەكچىلىك قىلالايمىز. بەت ئىچىگە بۇ ئەسكەرتىش ئۇچۇرىنى <noframes> خەتكۈچى ئارقىلىق ئورۇنلاشتۇرىمىز.

<noframes> خەتكۈچى رامكا ئېلىنغان بەتتىكى <frameset> خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقان نۇقتىسىغا يەنى </frameset> خەتكۈچىنىڭ كەينىگە يېزىلىدۇ. ئەگەر تور كۆرگۈ <frameset> خەتكۈچىنى قوللىمسا بۇ <noframes> خەتكۈچى ئىچىگە ئاتلاپ <noframes> خەتكۈچىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇننى كۆرسىتىدۇ.

<noframes> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset>
   <frame src="#">
</frameset>
<noframes>
   <body>...</body>
</noframes>
```

رامكىنى قوللىمايدىغان تور كۆرگۈدە كۆرۈنىدىغان ئەسكەرتىش ئۇچۇرى يۇقىرىقى كوددىكى «...» نىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ.<body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدىغان مەزمۇن توربەت ئارقىلىق ئىپادىلىگىلى بولىدىغان ھەرقانداق مەزمۇن بولسا بولىدۇ. ياكى رامكا يوق ھالەتتىكى مۇستەقىل بىر بەتنىڭ پۈتۈن مەزمۇنى بولسىمۇ بولۇۋېرىدۇ.

8.10- مىسال: <noframes> خەتكۈچىنى ئىشلىتىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. مىسالدا دېيىلگەن ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن بەت ئاستى - ئۈستى ئىككى رامكىغا ئايرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset rows="200,*">
<frame src="top.html">
<frame src="bottom.html">
```

```
    </frameset>
    <noframes>
    <body dir="rtl">
    <font face="UKIJ Tuz Tom">كەچۈرۈڭ تور كۆرگىنىز رامكىنى قوللىمايدىكەن ، تور كۆرگۈنى ئالماشتۇرۇپ سىناپ بېقىڭ!</font>
    </body>
    </noframes>
```

يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

bottom.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom"> ئاستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود bottom.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

رامكىنى قوللىمايدىغان تور كۆرگۈ ئارقىلىق index.html ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **11.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.10-رەسىم. <noframes> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

IEنىڭ **4.0** نۇسخىسىدىن كېيىنكى نەشرلىرىنىڭ ھەممىسى رامكىنى قوللايدۇ، IE دىن باشقا تور كۆرگۈلەرنىڭ دۆلىتىمىزدە ئىشلىتىلىۋاتقانلىرىنىڭ ھەممىسى رامكىنى قوللايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن لايىھەلىگۈچىلەر بەت ئىچىدىكى رامكا ئارقىلىق ھەل قىلىشقا تېگىشلىك مەسىلىلەردە تور كۆرگۈلەرنىڭ قوللاش مەسىلىسىنى كۆپ ئويلىشىپ كېتىشىنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق شۇنداقتىمۇ رامكا ئىشلەتكەن بەتلەرگە <noframes> خەتكۈچىنى قوشۇپ مېڭىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

4.10 قىسمى رامكا خەتكۈچى <frame>

قىسمى رامكا بولسا رامكىلار توپى ئوراپ تۇرغان رامكىلارنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، قىسمى رامكىنىڭ ئۇسلۇبىنى <frame> خەتكۈچىنىڭ خاسلىقلىرى ئارقىلىق تەڭشەيمىز. بىز بۇ پاراگرافتا <frame> خەتكۈچىگە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز.

1.4.10 رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى تەڭشەش noresize

رامكا چوڭلۇقىنى تەڭشەشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى كود ئارقىلىق تەڭشەش بولماستىن

بەلكى كود ئارقىلىق چوڭلۇقى بېكىتىلگەن رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى توربەتنى زىيارەت قىلغۇچى ئۆزىنىڭ ئېھتىياجىغا قارىتا تەڭشەشنى كۆرسىتىدۇ. ئادەتتە noresize خاسلىقى يېزىلمىغان ئەھۋال ئاستىدا ئىككى رامكا ئارىسىغا نۇر بەلگە توغۇرلانسا مائۇس سىترلكىسى رامكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇش شەكلىگە قاراپ ⇔ شەكلىگە ياكى ⇕ شەكلىگە ئۆزگىرىدۇ، بۇ ۋاقىتتا مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسىنى بېسىپ سۆرەش ئارقىلىق رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى ئۆزگەرتكىلى بولىدۇ. رامكىنىڭ بۇ ئىقتىدارى noresize خاسلىقى ئارقىلىق تەڭشىلمىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتىدە رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى تەڭشىگىلى بولىدۇ. noresize خاسلىقنىڭ بىرلا قىممىتى بولۇپ قىممىتىمۇ noresize دىن ئىبارەت. ئەگەر رامكىغا بۇ خاسلىق يېزىلغان بولسا رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى تەڭشىگىلى بولمايدۇ، ئادەتتە رامكىغا بۇ خاسلىق يېزىلمىغان بولغاچقا رامكىنىڭ چوك كىچىكلىكىنى تەڭشىگىلى بولىدۇ. بۇ خاسلىق <frame> خەتكۈچىگە يېزىلمىدىغان بولۇپ قايسى رامكىغا يېزىلغان بولسا شۇ رامكا ۋە شۇ رامكا بىلەن چېگرالىنىدىغان يەنە بىر رامكىغا نىسبەتەن چوڭلۇقىنى تەڭشەش ئېلىپ بارغىلى بولمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خاسلىقنى ھەممە رامكىغا يېزىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق، قايسى رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى تەڭشىمەسلىككە تېگىشلىك بولسا شۇ رامكىغىلا يازساق بولىدۇ. noresize خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset>
   <frame src="#"  noresize="noresize">
</frameset>
```

noresize خاسلىقىنىڭ بىرلا قىممىتى بولغاچقا ئادەتتە noresize="noresize" دەپ تولۇق يېزىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق پەقەت noresize دەپلا يېزىلسا رامكىنىڭ چوك كىچىكلىكىنى تەڭشىگىلى بولمايدىغان ھالەتكە كېلىدۇ. ئەمما كودنى ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە تولۇق يېزىشقا ئادەتلىنىشى تەۋسىيە قىلىمىز.

9.10-مىسال: noresize خاسلىقى ئارقىلىق رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى ئۆزگەرتكىلى بولمايدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن بەت ئاستى - ئۈستى ئىككى رامكىغا ئايرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset rows="150,*"  border="10" >
<frame src="top.html" noresize="noresize">
<frame src="bottom.html">
</frameset>
<noframes>
<body dir="rtl">
<font face="UKIJ Tuz Tom">كەچۈرۈڭ تور كۆرگىگىز رامكىنى قوللىمايدىكەن ، تور كۆرگىنى ئالماشتۇرۇپ سىناپ بېقىڭ!</font>
</body>
</noframes>
```

يۇقىرقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ.

top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">ئۈستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

bottom.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom"> ئاستى تەرەپتىكى رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود bottom.html ھۆججىتىدىكى<body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

index.html ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **12.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.10-رەسىم. noresize خاسلىقى ئارقىلىق رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى ئۆزگەرتكىلى بولمايدىغان ھالەتكە كەلتۈرگەندىكى ئۇنۇمى

2.4.10 سېرىلما تالچىنى كۆرسىتىش ۋە يوشۇرۇش scrolling

رامكا ئارقىلىق توربەتلەرنى قىستۇرغاندا، قىستۇرۇلغان بەتنىڭ مەزمۇنى ئۇزۇن بولۇپ قالغانلىق سەۋەبىدىن رامكىدا سېرىلما تالچە پەيدا بولۇپ قالىدۇ. گەرچە سېرىلما تالچە، بەتنىڭ مەزمۇنى تولۇق زىيارەت قىلىش ئۈچۈن ئىنتايىن قولايلىق بولسىمۇ بەزىدە بەت ئىچىدىكى كۆرۈنمەيدىغان ئېلېمېنتلار سەۋەبىدىن مەسىلەن: يوشۇرۇن ھالەتتىكى جەدۋەل رامكىلىرى دېگەندەكلەر سەۋەبىدىن ياكى بىز كۆرسىتىشنى خالىمايدىغان مەزمۇنلار سەۋەبىدىن كۆرۈنۈپ قالغان سېرىلما تالچە بەتنىڭ سۈپىتىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ. ئەگەر بىز بەتتە سېرىلما تالچىنىڭ كۆرۈنۈشىنى خالىمىساق رامكىنىڭ scrolling خاسلىقى ئارقىلىق تەڭشەيمىز.

scrolling خاسلىقى رامكىنىڭ سېرىلما تالچىسىنى كۆرسىتىش ۋە يوشۇرۇش رولىغا ئىگە بولۇپ yes,no,auto دىن ئىبارەت ئۈچ خىل قىممەت ئالىدۇ. سۈكۈتتىكى قىممىتى auto بولۇپ، رامكىغا scrolling خاسلىقى يېزىلىسىمۇ - يېزىلمىسىمۇ قىممىتى auto بولىدۇ. قىممىتى auto بولغاندا قىستۇرۇلغان بەتنىڭ مەزمۇنى رامكىنىڭ چوڭلۇقىدىن ئېشىپ كەتكەندە سېرىلما تالچە ئاپتوماتىك پەيدا بولىدۇ، مەزمۇن رامكىنىڭ چوڭلۇقىغا يەتمىگەندە سېرىلما تالچە ئاپتوماتىك يوقىلىدۇ. قىممىتى yes بولغاندا رامكىنىڭ سېرىلما تالچىسى داۋاملىق كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، قىممىتى no بولغاندا ھەرقانداق ئەھۋالدا سېرىلما تالچە ھەرۋاقىت يوشۇرۇن ھالەتتە بولىدۇ.

10.10- مىسال: scrolling خاسلىقى ئارقىلىق رامكىنىڭ سېرىلما تالچىسىنى يوشۇرۇپ كۆرۈپ باقايلى. **7.10**- مىسالدا تور بېكەت ئارقا بەت ئاساسىي قۇرۇلمىسىنى ياسىغاندا top.html ھۆججىتى قىستۇرۇلغان رامكىغا سېرىلما تالچە پەيدا بولۇپ قالغان ئىدى. بىز بۇ مىسالىمىزدا شۇ رامكىنى يوقىتىپ باقمىز.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <frameset rows="100,*"  frameborder="no" framespacing="0">
        <frame src="top.html" scrolling="no">          <!-- رامكىنىڭ سېرىلما تاللىچە يوشۇرۇن قىلىندى -->
        <frameset cols="*,200" >
            <frame src="main.html" >
            <frame src="menu.html">
        </frameset>
    </frameset>
    <noframes>
    <body dir="rtl">
    <font face="UKIJ Tuz Tom">كەچۈرۈڭ تور كۆرگىنىز رامكىنى قوللىمايدىكەن ، تور كۆرگىنى ئالماشتۇرۇپ سىناپ بېقىڭ!</font>
    </body>
    </noframes>
```

يۇقىرى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئورنىغا يېزىلىدۇ.

top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table cellpadding="10" dir="rtl" align="right">
        <tr>
        <td colspan="5" height="30">
        </tr>
        <tr>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">ئۇچۇر </font>
</td>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">مەھسۇلات </font>
</td>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">خەۋەر </font>
</td>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">بىكەت </font>
</td>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">ئۇچۇر </font>
</td>
        </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ.

menu.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table width="180" border="1"  bordercolor="#FFFFFF" cellspacing="0"
cellpadding="0" dir="rtl">
      <tr>
```

```
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">بىكەت ئۇچۇرلىرى</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">شىركەت ئۇچۇرلىرى</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">مەھسۇلات تۈرلىرى</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">مەھسۇلاتلار</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">خەۋەر تۈرلىرى</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">خەۋەرلەر</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">باشقۇرغۇچىلار</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">چىكىنىش</font></td>
      </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود menu.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

main.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <font face="UKIJ Tuz Tom">بۇ بولسا ئاساسىي رامكا</font>
```

يۇقىرىقى كود main.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

index.html ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **13.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.10-رەسىم. scrolling خاسلىقى ئارقىلىق رامكىنىڭ سېرىلما تالچىسى يوشۇرۇنغاندىكى ئۇنۇمى

3.4.10 رامكا ئىسمى ۋە رامكا ئىسمىغا ئاساسەن ئۇلاش

بىز ئالدىنقى مەزمۇنلاردا رامكىنى توربەت شەكىللىك باشقۇرۇش سىستېمىلىرى ۋە تور بېكەت ئارقا سۇپىلىرىدا ئىشلىتىلىدىغانلىقىنى دەپ ئۆتكەن ئىدۇق. باشقۇرۇش سىستېمىلىرى ۋە تور بېكەت ئارقا سۇپىلىرىدا شۇ سىستېمىغا ئالاقىدار نۇرغۇن تىزىملىكلەرنىڭ بولۇشى مۇقەررەر، ئەگەر ھەر بىر تىزىملىكنى چەككەندە ئايرىم كۆزنەك كۆرۈنىدىغان ئىش بولسا ئۇنداقتا ئۇ باشقۇرۇش سىستېمىسىنى ئىشلىتىش خېلىلا قىيىنغا توختىشى ۋە نۇرغۇنلىغان خاتالىقلار سادىر بولۇشى مۇمكىن . باشقۇرۇش سۇپىلىرى ۋە باشقۇرۇش سىستېمىلىرى رامكىدىن پايدىلىنىپ ياسالغاندا ھەر بىر تىزىملىكنى ئايرىم كۆزنەككە ئېچىلىدىغان قىلغاندىن باشقا يەنە شۇ كۆزنەك ئىچىدىكى مەلۇم رامكا ئىچىگە ئېچىلىدىغان قىلغىلى بولىدۇ، ئۇنداق بولغاندا باشقۇرۇش سۇپىسى ئىنتايىن ئىخچام كۆرۈنىدۇ شۇنداقلا خاتالىق يۈز بېرىش نىسبىتىنمۇ تۆۋەنلەتكىلى بولىدۇ.

□ رامكىغا ئىسىم قويۇش خاسلىقى **name**

مەلۇم ئۇلىنىشنىڭ نەتىجىسىنى ئاشۇ بەلگىلەنگەن رامكىدا كۆرسىتىش ئۈچۈن چوقۇم شۇ نىشان رامكىنىڭ ئىسمى بولۇشى كېرەك . رامكىغا ئىسىم قويۇش خاسلىقى بولسا ئۇلىنىشلار نىشان رامكىنى تاللاشتا ۋە پەرقلەندۈرۈشتە ئىشلىتىلىدىغان خاسلىق بولۇپ، ھەرپ بەلگە تىزمىسى تېپلىق قىممەت ئالىدۇ. بۇ خاسلىق يەنە ھەرخىل سېناريە تىللىرىنىڭ بەت يۈزىدىكى ئوبيېكتلارنى تاللىشىدىمۇ ئىشلىتىلىدۇ. name خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset>
  <frame src="#" name="n">
</frameset>
```

يۇقارقى كودىدىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا مەزكۇر رامكىنىڭ ئىسمى كېلىدۇ . رامكىغا قويۇلىدىغان ئىسىم چوقۇم ئىنگلىزچە ھەرپتىن تۈزۈلگەن بولۇشى كېرەك، ھەرپ بەلگىلەر ئارىسىغا ئىنگلىزچە ھالەتتىكى ئاستى سىزىلغان سىزىق قويۇلسا بولىدۇ.

11.10- مىسال: ئۇلىنىشنى بەلگىلەنگەن رامكىدا ئېچىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئالدىنقى مىسالدىكى توربېكەت باشقۇرۇش بېتى قۇرۇلمىسىنىڭ تىزىملىكلىرىنى مەلۇم بەتكە ئۇلاپ مەزمۇنىنى ئاساسى رامكىدا كۆرسىتىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html بېتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<frameset rows="100,*"  frameborder="no" framespacing="0">
```

```
        <frame src="top.html" scrolling="no" name="top">      <!-- رامكىنىڭ سېرىلما تالچە يوشۇرۇن قىلىندى -->
        <frameset cols="*,200" >
            <frame src="main.html"   name="main">
            <frame src="menu.html" name="menu">
        </frameset>
    </frameset>
    <noframes>
    <body dir="rtl">
    <font face="UKIJ Tuz Tom">كەچۈرۈڭ تور كۆرگىنىڭىز رامكىنى قوللىمايدىكەن ، تور كۆرگىنى ئالماشتۇرۇپ سىناپ بېقىڭ!</font>
    </body>
    </noframes>
```

يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئورنىغا يېزىلىدۇ.
top.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table cellpadding="10" dir="rtl" align="right">
        <tr>
        <td colspan="5" height="30">
        </tr>
        <tr>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">ئۇچۇر </font>
</td>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom"
color="#FFFFFF">مەھسۇلات</font></td>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">  خەۋەر</font>
</td>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">  بىكەت</font>
</td>
            <td> <font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">  ئۇچۇر</font>
</td>
        </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود top.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.
menu.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table width="180" border="1"  bordercolor="#FFFFFF" cellspacing="0"
cellpadding="0" dir="rtl">
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><a href="website.html"
```

```
target="main"><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">  بىكەت
ئۇچۇرلىرى</font></a></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><a
href="company.html" target="main"><font face="UKIJ Tuz Tom" color="#FFFFFF">
شىركەت ئۇچۇرلىرى</font></a></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">  مەھسۇلات تۈرلىرى</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">مەھسۇلاتلار</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">  خەۋەر تۈرلىرى</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">خەۋەرلەر</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">  باشقۇرغۇچىلار</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td height="30" align="center" valign="middle"><font face="UKIJ Tuz
Tom" color="#FFFFFF">  چىكىنىش</font></td>
      </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود menu.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

website.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">  بۇ بولسا بىكەت ئۇچۇرلىرىنى باشقۇرۇش بېتى </font>
```

يۇقىرىقى كود website.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

company.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

بۇ بولسا شىركەت تۈچۈرلىرىنى باشقۇرۇش بېتى

يۇقىرىقى كود company.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

index.html ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **14.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.10-رەسىم. تۈلىنىشنى بەلگىلەنگەن رامكىدا ئېچىلمىدىغان قىلىپ بەلگىلەنگەندىكى ئۇنۇمى

«بېكەت تۈچۈرلىرى» دېگەن تىزىملىك چېكىلگەندىن كېيىنكى نەتىجە **15.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.10-رەسىم. «بېكەت تۈچۈرلىرى» دېگەن تىزىملىك چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

5.10 ئايرىم رامكا Iframe

ئايرىم رامكا بولسا رامكىلار توپىدىن مۇستەقىل ھالدا بەتنىڭ بىز خالىغان يەرگە ئورۇنلاشتۇرۇۋالىدىغان رامكا شەكلى بولۇپ <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كۆپ قىسىم خاسلىقلىرى frame بىلەن ئوخشاش بولۇپ، بىز بۇ پاراگرافتا پەقەت <iframe> خەتكۈچىنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان خاسلىقلىرىنىلا تونۇشتۇرىمىز. <iframe> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

<iframe src="#" >كەچۈرۈڭ! تور كۆرگۈنىز رامكىنى قوللىمايدىكەن.</iframe>

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا قىستۇرماقچى بولغان بەتنىڭ ئادرېسى كېلىدۇ .

12.10-مىسال: <iframe> خەتكۈچى ئارقىلىق ئايرىم رامكا ئىچىگە خالىغان توربەتنى قىستۇرۇپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

ئايرىم رامكا ئىچىگە بەت قىستۇرۇش
سېرىلما تالچىسى ئاپتوماتىك ھالىتى

<iframe src="main.html" width="240" height="100"><font face="UKIJ Tuz

```
Tom">تور كۆرگىنىز رامكىنى قوللىمايدىكەن</font></iframe><br>
    <font face="UKIJ Tuz Tom">سېرىلما تالچە يوق  ھالىتى</font><br>
    <iframe src="main.html" width="240" height="100" scrolling="no"><font
face="UKIJ Tuz Tom">تور كۆرگىنىز رامكىنى قوللىمايدىكەن</font></iframe>
```

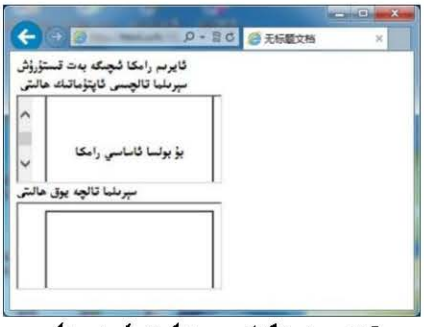
يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

main.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table width="200" height="350"  cellspacing="0" cellpadding="0"
border="1" bordercolor="#0099FF">
      <tr>
        <td align="center"><font face="UKIJ Tuz Tom">  بۇ بولسا ئاساسىي
رامكا</font>  </td>
      </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود main.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

index.html ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجىسى **16.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.10-رەسىم. <iframe> خەتكۈچى ئارقىلىق ئايرىم رامكا ئىچىگە خالىغان توربەت قىستۇرۇلغاندىكى ئۇنۇمى

❐ تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۈرۈش خاسلىقى **allowtransparency**

allaowtransparency خاسلىقى <iframe> خەتكۈچىگە قىستۇرۇلغان ئەسلى ھۆججەتنىڭ تەگلىكى بەلگىلەنمىگەن ئەھۋال ئاستىدا رامكا ئىچىگە قىستۇرۇلغان بەتنىڭ تەگلىك رەڭگىنى نۆۋەتتىكى بەتنىڭ تەگلىك رەڭگىگە ئوخشاش ھالەتكە كەلتۈرۈپ بېرىدۇ. بۇ خاسلىقنىڭ ئەملىيەتتە ھېچقانداق قىممىتى يوق بولۇپ، مۇشۇ خاسلىق يېزىلغانلا بولسا قىممىتى false بولغاندىمۇ true بولغاندىمۇ ئوخشاشلا ئايرىم رامكىنىڭ تەگلىكىنى سۈزۈك ھالەتكە كەلتۈرۈپ بېرىدۇ. ئەمما بۇ خاسلىقنى يازغان ۋاقىتتا قىممىتىنى true قىلىپ يېزىشنى تەۋسىيە قىلىمىز. بۇنداق بولغاندا بۇخىل شەكىل خاسلىقنى ئىشلىتىش قائىدىسىگە تېخىمۇ ئۇيغۇن كېلىدۇ .

13.10- مىسال: تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۈرۈش خاسلىقىنى ئىشلىتىپ رامكىنىڭ تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۈرۈپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

index.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

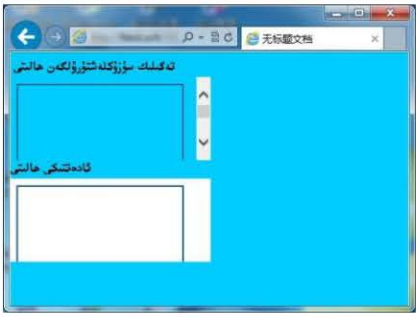
```
    <body bgcolor="#00CCFF">
    <font face="UKIJ Tuz Tom">تەگلىك سۈزۈكلەشتۈرۈلگەن ھالىتى </font><br>
    <iframe src="main.html" width="240" height="100"
```

```
allowtransparency="true"><font face="UKIJ Tuz Tom">تور كۆرگىچ رامكىنى قوللىمايدىكەن</font></iframe><br>
    <font face="UKIJ Tuz Tom">ئادەتتىكى ھالىتى</font><br>
    <iframe src="main.html" width="240" height="100" scrolling="no"><font face="UKIJ Tuz Tom">تور كۆرگىچ رامكىنى قوللىمايدىكەن</font></iframe>
    </body>
```

يۇقىرىقى كود index.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ.
main.html ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <table width="200" height="350"  cellspacing="0" cellpadding="0" border="1" bordercolor="#0099FF" dir="rtl">
      <tr>
        <td align="center"><font face="UKIJ Tuz Tom">بۇ بولسا ئاساسىي رامكا</font>  </td>
      </tr>
    </table>
```

يۇقىرىقى كود main.html ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.
index.html ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **17.10**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

17.10-رەسىم. رامكىنىڭ تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۈرگەندىكى ئۈنۈمى

IE نىڭ **9.0** نۇسخىسىدىن باشلاپ allaowtransparency خاسلىقى يېزىلمىغان ئەھۋال ئاستىدىمۇ ئايرىم رامكا ئىچىگە قىستۇرۇلغان بەتكە تەگلىك بەلگىلەنمىگەن بولسا تەگلىك ئاپتوماتىك ھالدا سۈزۈك كۆرۈنىدۇ.

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا HTML دىكى رامكا بىلەن تونۇشۇش ئارقىلىق رامكىنىڭ بەت ئورۇنلاشتۇرۇشتىكى رولى ۋە تور بېكەت باشقۇرۇش سۇپىسىنىڭ قانداق ياسىلىدىغانلىقى ھەققىدىكى بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق. ئاخىرىدا بەت ئىچىگە باشقا بەتنى قانداق قىستۇرۇدىغانلىقىمىز ۋە قىستۇرۇلغان بەتنى قانداق تەڭشەيدىغانلىقىمىز ھەققىدىكى مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ بەت ئىچىدىكى تەكرار ئىشلىتىلىدىغان مەزمۇنلارنى قانداق بىر تەرەپ قىلىدىغانلىقىمىز ھەققىدىكى مەزمۇنلارنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق.

كۆنۇكمە

1. رامكىنىڭ ئاساسلىق رولى نېمە ؟ توربەت ياساش جەريانىدىكى قوللىنىلىشچۇ؟

2. <frameset> خەتكۈچىدىكى cols ۋە rows خاسلىقىنىڭ رولى ۋە گىرامماتىكىلىق شەكلىنى ئېيتىپ بېرىڭ؟

3. cols="150,*" كود بۆلىكىنىڭ مەنىسى ( ).

A:بەتنى ئۈستى ـ ئاستى ئىككى رامكىغا ئايرىيدۇ، ئۈستى رامكىنىڭ ئېگىزلىكى **150** بولۇپ، ئېشىپ قالغان ئېگىزلىكىنىڭ ھەممىسى ئاستى رامكىغا بېرىلىدۇ.

B:بەتنى ئۈستى ئاستى ئىككى رامكىغا ئايرىيدۇ، ئاستى رامكىنىڭ ئېگىزلىكى **150** بولۇپ، ئېشىپ قالغان ئېگىزلىكىنىڭ ھەممىسى ئۈستى رامكىغا بېرىلىدۇ.

C:بەتنى ئوڭ-سول ئىككى رامكىغا ئايرىيدۇ، ئوڭ رامكىنىڭ كەڭلىكى **150** بولۇپ، ئېشىپ قالغان كەڭلىكلىك ھەممىسى سول رامكىغا بېرىلىدۇ.

D:بەتنى ئوڭ- سول ئىككى رامكىغا ئايرىيدۇ، سول رامكىنىڭ كەڭلىكى **150** بولۇپ، ئېشىپ قالغان ئارىلىقىنىڭ ھەممىسى ئوڭ رامكىغا بېرىلىدۇ.

4. تۆۋەندىكىلەردىن رامكا قىرىنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىش خاسلىقى ( )

A:border B:bordercolor C:frameborder D: framespacing

5.قىسمىي رامكىنىڭ چوڭلۇقىنى مۇقىملاشتۇرۇش خاسلىقى ( )

A: noresize B:name C: scrolling D: allaowtransparency

11.باب تىزىملىك

تىزىملىك بولسا مەزمۇننى بىرقۇر- بىر قۇردىن تىزىپ چىقىرىش ئىقتىدارىغا ئىگە خەتكۈچ بولۇپ، بەلگىلىگەن مەزمۇننى بىر قۇر- بىر قۇردىن تىزىپ چىقىرىشقا ئىشلىتىلىدۇ. تىزىملىك خەتكۈچلىرىنىڭ ھەممىسى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- تەرتىپسىز تىزىملىك
- تەرتىپلىك تىزىملىك
- تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىش
- ئىختىيارى تىزىملىك
- مۇندەرىجە تىزىملىكى <dir>
- تىزىلما تىزىملىك <menu>

1.11 تەرتىپسىز تىزىملىك

تەرتىپسىز تىزىملىك، تىزىملىك ئارقىلىق تىزىلغان مەزمۇننىڭ ئالدىغا ھېچقانداق تەرتىپ بەلگىسى قويۇلمايدىغان تىزىملىكنى كۆرسىتىدۇ. ئەمما باشقا رەسىم ياكى بەلگىلەر ئارقىلىق تىزىملىك ئالدىغا تۈر بەلگىسى قويغىلى بولىدۇ. بىز بۇ پاراگرافتا تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ ھەرخىل شەكلى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.1.11 تىزىملىكنىڭ قۇرۇلمىسى

تەرتىپسىز تىزىملىك چىقىرىش ئۇچۇن <ul> ۋە <li> ئىككى خەتكۈچنى قاپلاپ ئىشلىتىمىز. خەتكۈچى بىردانە تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ باشلانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ <li> خەتكۈچى شۇ تەرتىپسىز تىزىملىك ئىچىدىكى بىردانە تۈرنىڭ باشلانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ھەر ئىككىلىسى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ <li> خەتكۈچى <ul> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ul>  <!-- تەرتىپسىز تىزىملىك باشلاندى --!>
<li></li>      <!-- تىزىملىك ئىچىدىكى بىر تۈر --!>
</ul> <!--تەرتىپسىز تىزىملىك ئاخىرلاشتى --!>
```

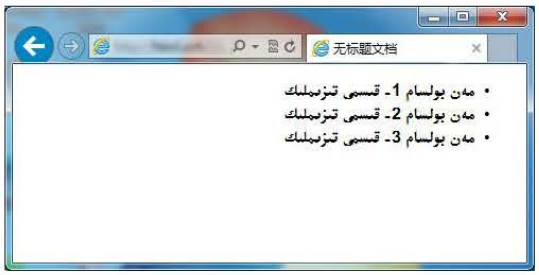
يۇقىرىقى كوددىكى <li> خەتكۈچى ئارىسىغا تىزىپ چىقارماقچى بولغان مەزمۇندىن بىرى كېلىدۇ . ئەگەر تىزىپ چىقارماقچى بولغان مەزمۇن كۆپ بولسا <li> خەتكۈچىنى تەكرار يېزىش ئارقىلىق كۆپەيتىۋالساق بولىدۇ.

1.11-مىسال: تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۇچۇن ئۇچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ul dir="rtl">
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
</ul>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **1.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.11- رەسىم. تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ ئۇنۇمى

2.1.11 تىزىملىك ئالدىغا تولدۇرۇلغان چەمبەر چىقىرىش disc

ئىچى تولدۇرۇلغان چەمبەر تەرتىپسىز تىزىملىك خەتكۈچىنىڭ سۈكۈتتىكى تۈر بەلگىسى بولۇپ، تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىنى type خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. type خاسلىقى <ul> خەتكۈچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ، قىممىتى disc بولغاندا ئىچى تولدۇرۇلغان چەمبەر تىزىملىككە تۈر بەلگىسى بولۇپ بەلگىلىنىدۇ. type خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ul type="disc">
   <li></li>
</ul>
```

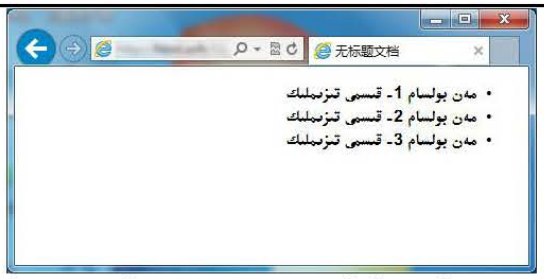
disc بولسا type خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى شۇڭا ئەگەر تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە ئىچى تولدۇرۇلغان چەمبەر شەكلىنى چىقارماقچى بولساق type خاسلىقى يېزىلمىسىمۇ ئوخشاشلا ئىچى تولدۇرۇلغان چەمبەر ئۇنۇمىگە ئېرىشكىلى بولىدۇ.

2.11-مىسال: type خاسلىقى ئارقىلىق تىزىملىككە ئىچى تولدۇرۇلغان چەمبەرنى تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۇچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ul dir="rtl" type="disc">
   <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
   <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
   <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
</ul>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **2.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.11-رەسىم. تىزىملىككە ئىچى تولدۇرۇلغان چەمبەر تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەنگەندىكى ئۇنۇمى

3.1.11 تىزىملىك ئالدىغا كاۋاك چەمبەر چىقىرىش circle

تىزىملىك ئالدىدا كۆرۈنىدىغان كاۋاك چەمبەرنىڭ كۆرسىتىدىغىنى تەرتىپسىز تىزىملىك خەتكۈچىنىڭ تۈر بەلگىسىگە ئىچى تولدۇرۇلمىغان ھالەتتىكى چەمبەرنى بەلگىلەش بولۇپ، type خاسلىقىنىڭ قىممىتى circle بولغاندا تۈر بەلگىسى كاۋاك چەمبەر بولۇپ كۆرۈنىدۇ. تۈر بەلگىسىگە كاۋاك چەمبەر بەلگىلەشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

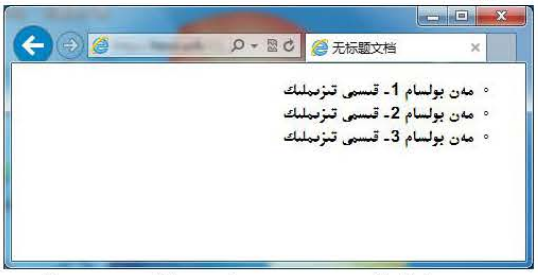
```
<ul type="circle">
   <li></li>
</ul>
```

3.11-مىسال: تىزىملىك ئالدىغا كاۋاك چەمبەر چىقىرىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۈچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر سالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ul dir="rtl" type="circle">
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
</ul>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.11-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.11-رەسىم. تىزىملىككە ئىچى كاۋاك چەمبەر تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەنگەندىكى ئۇنۇمى

4.1.11 تىزىملىك ئالدىغا تىك تۆتبۇلۇڭ چىقىرىش square

تىزىملىك ئالدىغا تىك تۆت بۇلۇڭ چىقىرىشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە ئىچى تولدۇرۇلغان ھالەتتىكى تىك تۆت بۇلۇڭنى بەلگىلەش بولۇپ، type خاسلىقىنىڭ قىممىتى square بولغان ۋاقىتتا تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە تىك تۆت بۇلۇڭ كۆرۈنىدۇ. تۈر بەلگىسىگە تىك

تۆتبۇلۇڭ بەلگىلەشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

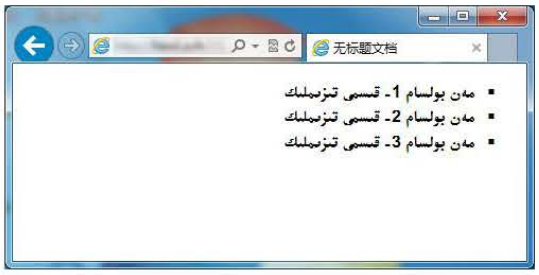
```
<ul type="square">
   <li></li>
</ul>
```

4.11-مىسال: تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە تىك تۆتبۇلۇڭ چىقىرىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۇچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر سالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ul dir="rtl" type="square">
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
</ul>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **4.11-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.11-رەسىم. تىزىملىككە تىك تۆت بۇلۇڭ تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەنگەندىكى ئۇنۇمى

2.11 تەرتىپلىك تىزىملىك

تەرتىپلىك تىزىملىك بىلەن تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ پەرقى بولسا، تەرتىپسىز تىزىملىكتە تىزىملىك ئالدىدا كۆرۈنگەن بەلگە ھېچقانداق تەرتىپكە ۋەكىللىك قىلالمايدۇ، پەقەت شۇ بەلگە قويۇلغىنىنى ئايرىم بىر تۈر ئىكەنلىكىنلا ئىپادىلەپ بېرىدۇ. تەرتىپلىك تىزىملىكتە تىزىملىك ئالدىدا كۆرۈنگەن بەلگە سان ياكى ھەرپلەردەك مەلۇم بىر تەرتىپلىك مۇناسىۋەتكە ئىگە بەلگىلەر بولىدۇ. بىز بۇ بەلگىلەر ئارقىلىق شۇ تۈرلەرنىڭ تەرتىپىنى بىلەلەيمىز.

1.2.11 تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ قۇرۇلمىسى

تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ قۇرۇلمىسى بىلەن تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ قۇرۇلمىسى ئوخشاش بولۇپ، پەقەت قۇرۇلما خەتكۈچىنىڭ ئىسمىلا ئوخشىمايدۇ. تەرتىپلىك تىزىملىكتىمۇ ئوخشاشلا <li> خەتكۈچى ئارقىلىق تىزىملىكتىكى بىر تۈر ئىپادىلىنىدىغان بولۇپ، بۇ قۇرۇلما تەرتىپلىك تىزىملىكتە <ol> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol>
   <li></li>
</ol>
```

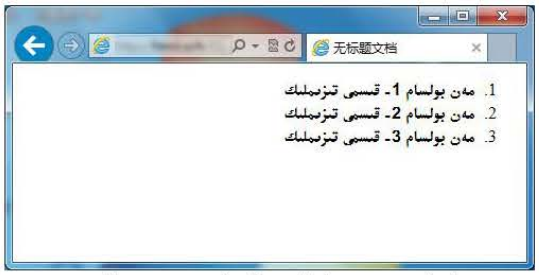
يۇقىرىقى كوددىكى <li> خەتكۈچى ئىچىگە تەرتىپلىك تىزىملىكتىكى بىر تۈر كېلىدىغان بولۇپ، ئەگەر كۆپ تۈرلۈك تىزىملىك بولسا <li> خەتكۈچىنى تەكرار يېزىش ئارقىلىق كۆزلىگەن ئۇنۇمنى قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ.

5.11-مىسال: تەرتىپلىك تىزىملىكنى كۆپەيتىپ ئۇنۇمى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۈچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol dir="rtl">
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
</ol>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **5.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.11-رەسىم. تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ كۆپەيتىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

2.2.11 سانلار بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش

سانلار بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش دېگىنىمىز تىزىملىك تۈرلىرىنىڭ ئالدىدا كۆرۈنىدىغان تۈر بەلگىسىگە ئەرەب رەقىمى بويىچە تەرتىپ بەلگىسى چىقىرىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، تۈرلەرگە سانلار بويىچە تەرتىپ بەلگىلەشتە تۈرنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى **1** قىلىپ بەلگىلەيمىز. type خاسلىقى <ol> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ. تۈرلەرگە سان ئارقىلىق تەرتىپ بەلگىلەشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol type="1">
   <li></li>
</ol>
```

type خاسلىقىنىڭ قىممىتى **1** بولسا تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ سۆكۈتتىكى تۈر بەلگىسى بولۇپ، type خاسلىقىنىڭ قىممىتى **1** بولسىمۇ ياكى <ol> خەتكۈچىگە type خاسلىقى يېزىلمىسىمۇ <ol> خەتكۈچىدىكى تۈرلەرنىڭ ئالدىغا ئەرەب رەقىمى بويىچە تەرتىپ نومۇرى چىقىدۇ.

6.11-مىسال: تەرتىپلىك تىزىملىككە سان شەكىللىك تۈر بەلگىلەپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۈچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol dir="rtl" type="1" >
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
```

```
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
</ol>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **6.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.11-رەسىم. تەرتىپلىك تىزىملىككە سان شەكىللىك تۈر بەلگىلەنگەندىكى ئۈنۈمى

3.2.11 ئىنگلىزچە چوڭ يېزىلىشتىكى ھەرپ بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش

ئىنگلىزچە چوڭ يېزىلىشتىكى ھەرپ بويىچە تەرتىپ بەلگىلەشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى تەرتىپلىك تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە ئىنگلىزچە چوڭ يېزىلىشتىكى ھەرپنى ئىشلىتىشنى كۆرسىتىدۇ. ئىنگلىزچە چوڭ يېزىلىشتىكى ھەرپنى تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەش ئۈچۈن type خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى «A» قىلىپ بەلگىلەيمىز. تەرتىپلىك تىزىملىككە ئىنگلىزچە چوڭ يېزىلىشتىكى ھەرپلەرنى بەلگىلىشنىڭ گرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol type="A">
<li></li>
</ol>
```

7.11-مىسال: تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە ئىنگلىزچە چوڭ يېزىلىشتىكى ھەرپلەرنى بەلگىلەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۇچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol dir="rtl" type="A" >
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
</ol>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **7.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.11-رەسىم. تەرتىپلىك تىزىملىككە ئىنگلىزچە چوڭ يېزىلىشتىكى ھەرپ شەكلىدە تۈر

بەلگىلەنگەندىكى ئۇنۇمى

4.2.11 ئىنگلىزچە كىچىك يېزىلىشتىكى ھەرپ بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش

ئىنگلىزچە كىچىك يېزىلىشتىكى ھەرپ بويىچە تەرتىپ بەلگىلەشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى تەرتىپلىك تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە ئىنگلىزچە كىچىك يېزىلىشتىكى ھەرپنى ئىشلىتىشنى كۆرسىتىدۇ. ئىنگلىزچە كىچىك يېزىلىشتىكى ھەرپنى تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەش ئۈچۈن type خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى «a» قىلىپ بەلگىلەيمىز. تەرتىپلىك تىزىملىككە ئىنگلىزچە كىچىك يېزىلىشتىكى ھەرپلەرنى بەلگىلەشنىڭ گىراممىاتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol type="a">
   <li></li>
</ol>
```

8.11-مىسال: تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە ئىنگلىزچە كىچىك يېزىلىشتىكى ھەرپلەرنى بەلگىلەپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئوچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol dir="rtl" type="a" >
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
    <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
</ol>
```

يۇقىرىقى كودى HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **8.11-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.11- رەسىم. تەرتىپلىك تىزىملىككە ئىنگلىزچە كىچىك يېزىلىشتىكى ھەرپ شەكلىدە تۈر بەلگىلەنگەندىكى ئۇنۇمى

5.2.11 چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش

چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى بويىچە تەرتىپ بەلگىلەشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ تۈرلىرىگە چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمىنى تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەش بولۇپ. چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمنى تۈر بەلگىسى قىلىش ئۈچۈن type خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى چوڭ يېزىلىشتىكى ئىنگلىزچە «I» قىلىپ بەلگىلەيمىز. تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى بەلگىلەشنىڭ گىراممىاتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol type="I">
   <li></li>
</ol>
```

9.11- مىسال: تەرتىپلىك تۈرگە چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمنى تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۇچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol dir="rtl" type="I" >
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
</ol>
```

يۇقىرىقى كودى HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە**9.11-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.11- رەسىم. تەرتىپلىك تىزىملىككە چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى شەكلىدە تۈر بەلگىلەنگەندىكى ئۇنۇمى

6.2.11 كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى بويىچە تەرتىپ بەلگىلەش

كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى بويىچە تەرتىپ بەلگىلەشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ تۈرلىرىگە كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمنى تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەش بولۇپ. كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمنى تۈر بەلگىسى قىلىش ئۈچۈن type خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى كىچىك يېزىلىشتىكى ئىنگلىزچە «i» قىلىپ بەلگىلەيمىز. تەرتىپلىك تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى بەلگىلەشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol type="i">
   <li></li>
</ol>
```

10.11- مىسال: تەرتىپلىك تۈرگە كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمنى تۈر بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۇچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ol dir="rtl" type="i" >
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
```

```
</ol>
```

يۇقىرىقى كودى HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە**10.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.11- رەسىم. تەرتىپلىك تىزىملىككە كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى شەكلىدە تۈر بەلگىلەنگەندىكى ئۇنۇمى

3.11 تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىش

توربەت لايىھەلەش جەريانىدا ئەگەر تۈر ئىچىدىكى تۈر ياكى تەرتىپ ئىچىدىكى تەرتىپ شەكلىدىكى مەزمۇن بولۇپ قالسا بۇخىل ئۇنۇمنى توغرا ئىپادىلەپ چىقىش ئۈچۈن تىزىملىك خەتكۈچىنى قاپلاپ ئىشلىتىشكە توغرا كېلىدۇ . تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىشتە قاپلانغان ئىچكى تىزىملىك سىرتقى تىزىملىكنىڭ مەلۇم بىر تۈرگە تەۋە بولىدۇ. ئەمما قىستۇرۇلغان قىسمى تىزىملىك پۈتۈنلەي مۇستەقىل بولغان مۇكەممەل بىر تىزىملىك بولۇپ ، شۇ تۈر مەزمۇننىڭ ئورنىغا قاپلىنىدىغان تىزىملىكنىڭ پۈتۈن قۇرۇلمىسى تولۇق يېزىلىدۇ. تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ul>  <!--سىرتقى تىزىملىك باشلاندى-->
   <li>   <!--تىزىملىك تۈرى باشلاندى-->
      <ul>  <!--قاپلانغان تىزىملىك باشلاندى-->
         <li></li> <!-- قاپلانغان تىزىملىكنىڭ تۈرى-->
      </ul>    <!--قاپلانغان تىزىملىك ئاخىرلاشتى-->
   </li>   <!--تىزىملىك تۈرى ئاخىرلاشتى-->
</ul>   <!--سىرتقى تىزىملىك ئاخىرلاشتى-->
```

يۇقىرىقى قاپلاپ ئىشلىتىش ئۇسۇلىدىن تىزىملىكلەرنى قاپلاپ ئىشلىتىشنىڭمۇ HTML نىڭ خەتكۈچلەرنى قاپلاپ ئىشلىتىش قائىدىسىگە تۈپتىن بويسۇنىدىغانلىقىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ. ئەگەر باشقا تۈردىكى تىزىملىكلەرنى قاپلا ئىشلىتىشكە توغرا كەلسە پەقەت تىزىملىك تۈرىنى بىلدۈرىدىغان خەتكۈچ ئىسملىرىلا ئۆزگەرتىلسە بولىدۇ.

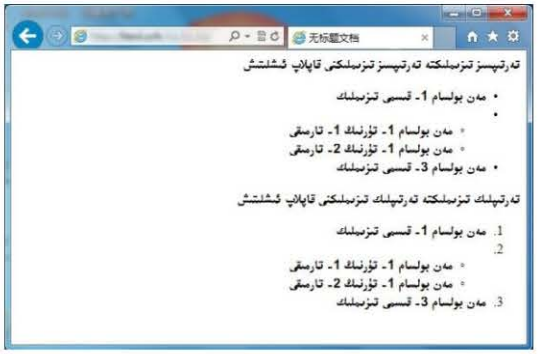
11.11-مىسال: تەرتىپسىز تىزىملىكنى قاپلاپ كۆرۈپ باقايلى. مىسالنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن تەرتىپسىز تىزىملىكتە تەرتىپسىز تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىش ۋە تەرتىپلىك تىزىملىكتە تەرتىپسىز تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىش ئۇسۇللىرى مىسال قىلىندى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<font face="UKIJ Tuz Tom">تەرتىپسىز تىزىملىكتە تەرتىپسىز تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىش</font><br>
<ul dir="rtl" >
   <li> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
```

```
        <li>
        <ul>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- تۈرنىك 1- تارمىقى
</font></li>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- تۈرنىك 2- تارمىقى
</font></li>
        </ul>
        </li>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
    </ul>
    <font face="UKIJ Tuz Tom"> تەرتىپلىك تىزىملىكتە تەرتىپلىك تىزىملىكنى قاپلاپ
ئىشلىتىش</font><br>
    <ol dir="rtl">
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
        <li>
        <ul>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- تۈرنىك 1- تارمىقى
</font></li>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- تۈرنىك 2- تارمىقى
</font></li>
        </ul>
        </li>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
    </ol>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە 11.11- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

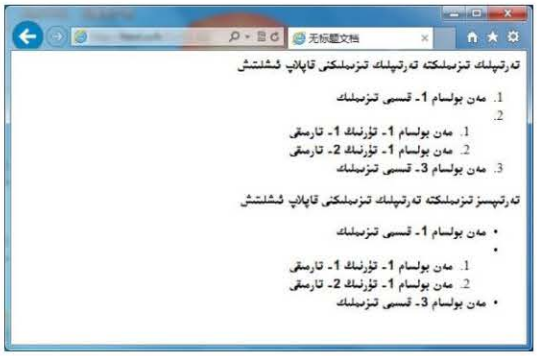
11.11-رەسىم. تەرتىپسىز تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلەتكەندىكى ئۇنۇمى

12.11-مىسال: تەرتىپلىك تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىپ باقايلى. مىسالنىڭ ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن تەرتىپلىك تىزىملىكتە تەرتىپلىك تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىش ۋە تەرتىپسىز تىزىملىكتە تەرتىپلىك تەرتىپلىك تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىش مىسال قىلىندى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <font face="UKIJ Tuz Tom">تەرتىپلىك تىزىملىكتە تەرتىپلىك تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلىتىش
</font><br>
    <ol dir="rtl" >
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </li>
        <li>
        <ol>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- تۈرنىك 1- تارمىقى
</font></li>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- تۈرنىك 2- تارمىقى
</font></li>
        </ol>
        </li>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك    </font>
</li>
    </ol>
    <font face="UKIJ Tuz Tom">  تەرتىپسىز تىزىملىكتە تەرتىپلىك تىزىملىكنى قاپلاپ
ئىشلىتىش</font><br>
    <ul dir="rtl">
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك    </font>
</li>
        <li>
        <ol>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- تۈرنىك 1- تارمىقى
</font></li>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- تۈرنىك 2- تارمىقى
</font></li>
        </ol>
        </li>
        <li> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك    </font>
</li>
    </ul>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **12.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.11-رەسىم. تەرتىپلىك تىزىملىكنى قاپلاپ ئىشلەتكەندىكى ئۈنۈمى

4.11 ئىختىيارى تىزىملىك

ئىختىيارى تىزىملىك خەتكۈچى بولسا تىزىملىك تۈرلىرىگە ھېچقانداق تەرتىپ بەلگىلىرى كەلمىگەن تىزىملىك شەكلى بولۇپ، بۇ تىزىملىك شەكلى ئۈچ خىل خەتكۈچتىن تۈزۈلگەن. خەتكۈچنى قاپلاپ ئىشلەتمىگەن ئەھۋال ئاستىدىمۇ تارماق تۈر ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ.

1.4.11 تىزىملىك قۇرۇلما گەۋدە خەتكۈچى <dl>

تىزىملىك قۇرۇلما گەۋدە خەتكۈچىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى بىردانە ئىختىيارى تىزىملىكنىڭ بارلىق ئېلېمېنتلىرىنى ئوراپ تۇرىدىغان خەتكۈچنى كۆرسىتىدۇ.<dl> خەتكۈچى ئارقىلىق بىردانە ئىختىيارى تىزىملىكنىڭ باشلانغانلىقىنى ئىپادىلىگىلى بولىدۇ. ئەمما بۇ خەتكۈچ ئارقىلىق تىزىملىك مەزمۇنلىرىنى كۆرسەتكىلى بولمايدۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن ئىچكى قىسمىغا مەزمۇننى ئىپادىلەيدىغان باشقا خەتكۈچلەرنى قوشۇش كېرەك. <dl> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<dl>  <!-- تىزىملىك قۇرۇلما گەۋدە خەتكۈچى باشلاندى -->
   <dt></dt>
</dl> <!-- تىزىملىك قۇرۇلما گەۋدە خەتكۈچى ئاخىرلاشتى -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى <dl> خەتكۈچى بىردانە ئىختىيارى تىزىملىكنىڭ باشلانغانلىقىنى </dl> بىردانە ئىختىيارى تىزىملىك خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

2.4.11 تىزىملىك تۈر خەتكۈچى <dt>

تىزىملىك تۈر خەتكۈچى بولسا ئىختىيارى تىزىملىك ئىچىدىكى مەلۇم بىر تۈرگە ۋەكىللىك قىلىدىغان بولۇپ، تىزىملىك ئىچىدىكى ھەر بىر تۈر بىردانە <dt> خەتكۈچى ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ ۋە ئېكرانداكۆرۈنىدۇ. <dt> خەتكۈچى <dl> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. <dt> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

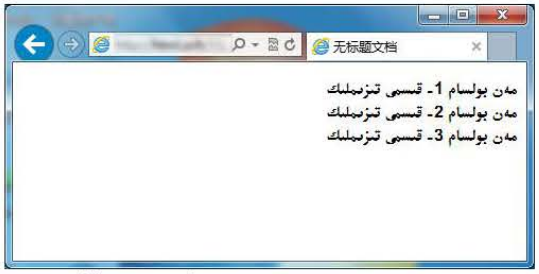
```
<dl>
   <dt></dt> <!-- تىزىملىك تۈرى -->
</dl>
```

13.11-مىسال: <dt> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۈچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<dl dir="rtl" >
<dt> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- قىسمى تىزىملىك </font> </dt>
<dt> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 2- قىسمى تىزىملىك </font> </dt>
<dt> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 3- قىسمى تىزىملىك </font> </dt>
</dl>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **13.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.11-رەسىم. <dt> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

3.4.11 تۈر تەپسىلاتى خەتكۈچى <dd>

تىزىملىكتىكى مەلۇم تۈرگە ئالاقىدار تەپسىلىي مەزمۇنلارنى ئىپادىلەشكە توغرا كەلسە ياكى مەلۇم بىر تۈر ئىچىدىكى باشقا تارماق تۈرلەرنى ئىپادىلەشكە توغرا كەلسە ئىختىيارى تىزىملىكتە <dd> خەتكۈچى ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشۇرىمىز. <dd> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇن <dt> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇنغا قارىغاندا بىرئاز ئىچىدىرەك كۆرۈنۈپ ، مەزمۇننىڭ قىسمى مەزمۇن ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەپ تۇرىدۇ. <dd> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<dl>
   <dt></dt>
   <dd></dd>  <!-- تۈر تەپسىلاتى خەتكۈچى -->
</dl>
```

<dd> خەتكۈچىنىڭ قۇر بېشى بىلەن بولغان ئارىلىقى ئادەتتە مۇقىم بولۇپ، ئادەتتە داۋاملىق <dt> خەتكۈچى بىلەن بىرگە كېلىدۇ . ئەگەر <dt> خەتكۈچى بىلەن بىرگە كەلمىسە قۇر بېشى بىلەن بولغان ئارىلىق يىراق كۆرۈنۈپ بەتنىڭ كۆرۈنۈش سۈپىتىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن تارماق تۈرلەر يوق ئەھۋال ئاستىدا <dt> خەتكۈچىنى ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

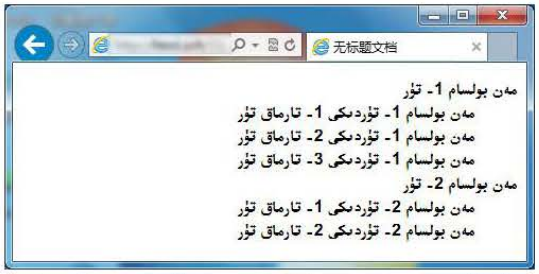
14.11-مىسال: <dd> خەتكۈچىنى ئىشلىتىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۈچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<dl dir="rtl" >
  <dt> <font face="UKIJ Tuz Tom"> مەن بولسام 1- تۈر </font> </dt>
    <dd> <font face="UKIJ Tuz Tom"> تارماق تۈر 1- تۈردىكى مەن بولسام 1-</font>
```

```
</dd>
        <dd> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- تۈردىكى 2- تارماق تۈر</font>
</dd>
        <dd> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- تۈردىكى 3- تارماق تۈر</font>
</dd>
      <dt> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 2- تۈر</font> </dt>
        <dd> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 2- تۈردىكى 1- تارماق تۈر</font>
</dd>
        <dd> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 2- تۈردىكى 2- تارماق تۈر</font>
</dd>
      <dd> <font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 2- تۈردىكى 3- تارماق تۈر</font>
</dd>
    </dl>
```

يۇقىرىقى كود <HTML> ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **14.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.11-رەسىم. <dd> خەتكۈچىنىڭ ئۈنۈمى

5.11 مۇندەرىجە تىزىملىكى <dir>

مۇندەرىجە تىزىملىكىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى تىزىملىك تۈرلىرىنى مۇندەرىجە شەكلىدە كۆرسىتىپ بېرىدىغان تىزىملىك شەكلى بولۇپ، ئەمەلىيەتتە ئۈنۈمى تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ ئۈنۈمى بىلەن ئوخشاش. <dir> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <dir> <!-- مۇندەرىجە تىزىملىكى باشلاندى -->
      <li></li>
    </dir>    <!-- مۇندەرىجە تىزىملىكى ئاخىرلاشتى -->
```

<dir> خەتكۈچى بىلەن خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلىمۇ، ئۈنۈمىمۇ ئوخشاش. <dir> خەتكۈچى ھازىر ئاساسىي جەھەتتىن ئىستېمالدىن قالغان بولۇپ، ئاللىقاچان <ul> خەتكۈچى <dir> خەتكۈچىنىڭ ئورنىنى ئېلىپ بولدى. شۇڭا لايىھەلىگۈچىلەرگە <dir> خەتكۈچىنى ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

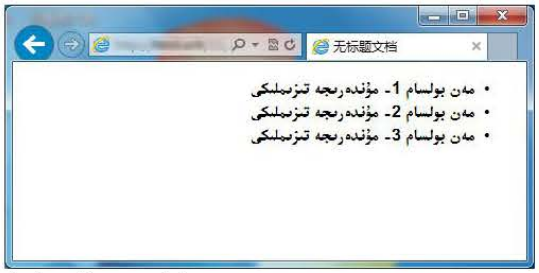
15.11-مىسال: <dir> خەتكۈچىنى ئىشلىتىپ ئۈنۈمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۈنۈمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۈچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <dir    dir="rtl" >
```

```
<li><font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 1- مۇندەرىجە تىزىملىكى</font></li>
<li><font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 2- مۇندەرىجە تىزىملىكى</font></li>
<li><font face="UKIJ Tuz Tom">مەن بولسام 3- مۇندەرىجە تىزىملىكى</font></li>
</dir>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **15.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.11-رەسىم. <dir> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمى

6.11 تىزىلما تىزىملىك <menu>

تىزىلما تىزىملىكنىڭ كۆرۈنۈش ئۇنۇمىمۇ تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ ئۇنۇمى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، ئالاھىدە پەرقى يوق ئەمما HTML5 تە بۇ خەتكۈچكە بەت يۈزىدە مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چەككەندە كۆرۈنىدىغان تىزىملىككە تۈر قوشقىلى بولىدىغان ئىقتىدارى قوشۇلغان شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خەتكۈچنى ئايرىم تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز. <menu> تىزىملىكنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<menu> <!-- تىزىلما تىزىملىك باشلاندى -->
  <li></li>
</menu><!-- تىزىلما تىزىملىك ئاخىرلاشتى -->
```

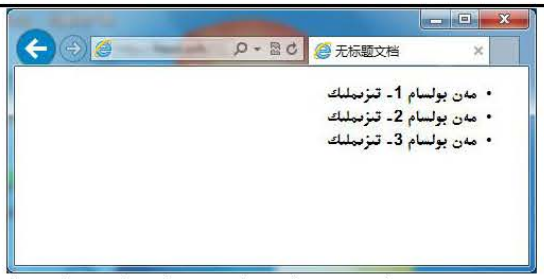
يۇقىرىقى كودقا قارايدىغان بولساق <menu> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى بىلەن <ul> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلىدە خەتكۈچ ئىسمىدىن باشقا ھېچقانداق پەرق يوقلىقىنى بايقايمىز.

16.11-مىسال: <menu> خەتكۈچى ئارقىلىق ھاسىل قىلىنغان تىزىلما تىزىملىكنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئوچ قۇر قىسمى تىزىملىك بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<menu   dir="rtl" >
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> تىزىملىك 1- مەن بولسام </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> تىزىملىك 2- مەن بولسام </font> </li>
  <li> <font face="UKIJ Tuz Tom"> تىزىملىك 3- مەن بولسام </font> </li>
</menu>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **16.11**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.11-رەسىم. <menu> خەتكۈچى ئارقىلىق ھاسىل قىلىنغان تىزىملىكنىڭ ئۇنۇمى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا تىزىملىك خەتكۈچلىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىش ئارقىلىق تىزىملىك خەتكۈچىنىڭ HTML دە قانداق رولى بارلىقىنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق ۋە تىزىملىك خەتكۈچى ئارقىلىق بەت يۈزىدىكى تەرتىپلىك ئۇچۇرلارنى قانداق تىزىپ چىقىرىدىغانلىقىمىزنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق.

كۆنۈكمە

1. تىزىملىك تور بېكەتتە ئاساسلىقى قانداق جايلاردا ئىشلىتىلىدۇ؟

2. تەرتىپلىك تىزىملىك بىلەن تەرتىپسىز تىزىملىكنىڭ قانداق پەرقى بار؟ بۇ ئىككى خىل تىزىملىكنىڭ گىراممىاتىكىلىق قۇرۇلمىسىنى يېزىپ بېرىڭ؟

3.تۆۋەندىكىلەردىن تەرتىپسىز تىزىملىككە ئىشلىتىلىدىغان تىك تۆت بۇلۇڭ شەكىللىك تۈر بەلگىسىنىڭ قىممىتى بولسا ( ).

A: disc B: square C: circle D: delta

4. تۆۋەندىكىلەردىن تەرتىپلىك تىزىملىككە ئىشلىتىلىدىغان چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى شەكىللىك تەرتىپ بەلگىسىنىڭ قىممىتى بولسا ( ).

A: 1 B:A C:R D: I

12.باب كۆزنەك

بىز ئالدىنقى بابلاردا پۈتۈنلەي تىنچ ھالەتتىكى توربەتكە خاس بولغان مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ ئۆتتۇق. ئەمدى بۇ بابتا توربەتنىڭ مۇلازىمەت بۆلىكى بىلەن ئابونت بۆلىكى ئارىسىدىكى ئۇچۇر ئالماشتۇرۇشقا ئالاقىدار قىسىملىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز. كۆزنەك ئاساسلىقى ھەربىر كەتچان ھالەتتىكى تور بېكەتلەردە مۇلازىمەتبرغا ئۇچۇر يوللاش ۋە ئۇچۇر تەھرىرلەشتە ئىشلىتىلىدۇ. ئەگەر بىز كۆزنەككە ئالاقىدار مەزمۇنلارنى ئۆگىنىۋالساق بىزنىڭ كىيىنكى ھەربىر كەتچان ھالەتتىكى توربەتلەرنى ياساشنى ئۆگىنىشىمىزگە مۇھىم ئاساستىن بىرنى ھازىرلىۋالغان بولىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- كۆزنەك <form>
- ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونترولى <input>
- تىزىملىك كونترولى <select>
- كۆپ قۇرلۇق يېزىق كىرگۈزۈش كونترولى <textarea>

1.12 كۆزنەك <form>

كۆزنەك بولسا ھەربىر كەتچان ھالەتتىكى توربەتتە مۇلازىمەت بۆلىكىگە مەزمۇن يوللاشتا ئىشلىتىلىدىغان كونتروللارنى ئوراپ تۇرىدىغان خەتكۈچ بولۇپ، بەت يۈزىدە كۆرۈنمەيدۇ ئەمما مەزمۇن يوللاش بۆلىكىگە نىسبەتەن ئىنتايىن مۇھىم بولغان خەتكۈچلەردىن بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. <form> خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ، <form> خەتكۈچىنىڭ ئىچىگە مۇشۇ كۆزنەكتە قىممەت يوللاشقا تېگىشلىك بولغان كونتروللار ۋە كونتروللارنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئىشلىتىلگەن باشقا HTML ئىلمىنتلىرى كېلىدۇ . ئەگەر توربەتلەردىكى ئۇچۇر يوللايدىغان كونتروللار <form> خەتكۈچى ئىچىگە ئېلىنمىسا ئۇ ھالدا ئۇ كونتروللارنىڭ توربەتكە نىسبەتەن ھېچقانداق ئەھمىيىتى بولمايدۇ. <form> خەتكۈچىنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان بىرقانچە خاسلىقى بار بولۇپ، ئۇ خاسلىقلىرىنى تولۇق ئىگىلىۋالمىساق كىيىن ھەربىر كەتچان توربەت ياساش جەريانىدا ئويلىمىغان قىيىنچىلىقلارغا يولۇقىشىمىز مۇمكىن . شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ پاراگرافتا <form> خەتكۈچىگە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ ئۆتىمىز.

1.1.12 ئۇچۇر قوبۇل قىلىدىغان بەت ئادرېسى action

action خاسلىقى بولسا نۆۋەتتە سانلىق مەلۇمات كىرگۈزۈلگەن كۆزنەكتىن ئۇچۇر يوللاش كۇنۇپكىسى بېسىلغاندىن كىيىن مۇشۇ كۆزنەكتىكى ئۇچۇرلارنىڭ مۇلازىمەتبردىكى قايسى ھۆججەتكە بارىدىغانلىقىنى بېكىتىدىغان خاسلىق بولۇپ، بۇ خاسلىق <form> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ، ھەرپ بەلگە تىزمىسى تېپلىق قىممەت ئالىدۇ. قىممىتىگە ئۇچۇر قوبۇل قىلىدىغان بەتنىڭ ئادرېسى يېزىلىدۇ. action خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form action="#"></form>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى <form> دىن يوللانغان ئۇچۇرنى قوبۇل

قىلىدىغان بەتنىڭ ئادرېسى يېزىلىدۇ.

2.1.12 ئۇچۇر يەتكۈزۈش شەكلى method

كۆزنەكنىڭ ئۇچۇر يەتكۈزۈش شەكلى ئادرېس ئىستونى ئارقىلىق ئۇچۇر يەتكۈزۈش يەنى get شەكلىدە ئۇچۇر يەتكۈزۈش ۋە پېچەتلەنگەن سانلىق مەلۇمات بولىقى شەكلىدە ئۇچۇر يەتكۈزۈش يەنى post شەكلىدە ئۇچۇر يەتكۈزۈشتىن ئىبارەت ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ.

□ **get**: get شەكلىدە ئۇچۇر يەتكۈزۈشتە كۆزنەك ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇنلار يوللاش كۇنۇپكىسىنى باسقاندا كۆزنەكتىكى كونترولنىڭ ئىسمى بىلەن كونترولنىڭ قىممىتى ھەرپ بەلگە تىزمىسى شەكلىدە تىزىلىپ كۆزنەكنىڭ قىممىتىنى قوبۇل قىلىدىغان ھۆججەتنىڭ ئىسمى داۋامىغا ئۇلانغان ھالدا تور كۆرگىنىڭ ئادرېس ئىستونىدا كۆرۈنىدۇ. get شەكلىدىكى قىممەت يوللاشتا يوللىنىدىغان مەزمۇن پەقەت ھەرپ ـ بەلگە تىزمىسى شەكلىدىكى سانلىق مەلۇماتلار بىلەنلا چەكلىنىدۇ، ھۆججەت يوللاشنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولمايدۇ. get شەكلىدە قىممەت يوللاش ئۇسۇلىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form action="#" method="get"></form>
```

□ **post**: post شەكلىدىكى ئۇچۇر يوللاشتا يوللانغان مەزمۇن پېچەتلەنگەن ھالەتتە بولۇپ بۇنى پەقەت ئۇچۇرنى قوبۇل قىلىشقا بەلگىلەنگەن ھۆججەت مەخسۇس بەلگىلەنگەن ئۇسۇلدىلا ئېچىپ كۆرەلەيدۇ، شۇنداقلا بۇخىل ئۇسۇلدا يەنە ھەرپ ـ بەلگە تىزمىسى شەكلىدىكى ئۇچۇرلاردىن باشقا يەنە ھەرخىل ھۆججەت شەكلىدىكى سانلىق مەلۇماتلارنى يەنى رەسىم، ناخشا ـ مۇزىكا، يېزىق ھۆججىتى قاتارلىقلارنىمۇ يوللىغىلى بولىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا post شەكلىدە ئۇچۇر يوللاشنىڭ بىخەتەرلىك دەرىجىسى get شەكلىدە ئۇچۇر يوللاشقا قارىغاندا بىر قەدەر يۇقىرى بولىدۇ. post شەكلىدە ئۇچۇر يوللاشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form action="#" method="post"></form>
```

3.1.12 ئۇچۇر يوللىغاندىكى كۆزنەكنىڭ ئېچىلىش شەكلى target

كۆزنەكنىڭ ئۇچۇر يوللىغاندىكى ئېچىلىش شەكلى خاسلىقى يەنى target خاسلىقى ئۇچۇر يوللانغاندا ئۇچۇر قوبۇل قىلغان بەتنىڭ قانداق شەكلىدە ئېچىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، _blank,_parent,_self,_top قاتارلىق قىممەتلەرنى ئالىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا رامكا ئىچىدە نىشان رامكىنىڭ ئىسمىنىمۇ قىممەت قىلىپ ئالىدۇ. target خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرى ئۇلىنىش خەتكۈچنىڭ قىممەتلىرى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، بۇ قىممەتلەرنىڭ رولىمۇ پەرقلەنمەيدۇ. شۇڭا بۇ يەردە بۇ ھەقتە ئايرىم توختالمايمىز. target خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form action="#"  target="n"></form>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئۇچۇرنى قوبۇل قىلىدىغان بەتنىڭ ئېچىلىش شەكلى كېلىدۇ .

4.1.12 يوللانغان ھەرپ- بەلگىلەرنىڭ كودلىنىش شەكلى accept-charset

ئابونت ھەرخىل كود شەكلىدىكى ھەرپ بەلگە تىزمىلىرىنى كىرگۈزگەندە، كۆزنەكنىڭ accept-charset خاسلىقى نۆۋەتتىكى كۆزنەكتىن يوللانغان ھەرپ- بەلگە تىزمىسىنىڭ كود شەكلىنى كۆزنەكتە بەلگىلەنگەن كود شەكلىگە ماسلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. ئەگەر نۆۋەتتىكى كود شەكلىگە ماس كەلمىسە مۇلازىمىتېر بۆلىكىگە نۆۋەتتىكى كود شەكلىنى ئۆزگەرتىۋەتمەي بىر تەرەپ قىلىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈپ بېرىدۇ. accept-charset خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form accept-charset="n"></form>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ISO-8859-1,UTF-8 دېگەنگە ئوخشاش ھەرپ - بەلگىلەرنىڭ كود ئۆلچىمى كېلىدۇ . لېكىن توربەتلەرنىڭ ۋە ھەرخىل تور كۆرگۈلەرنىڭ كود ئۆلچىمىنىڭ بىرلىككە كېلىشى بىلەن بۇ خاسلىق زۆرۈر ئەمەس خاسلىقلارنىڭ بىرىگە ئايلىنىپ قالدى. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خاسلىقنى ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

5.1.12 يوللانغان سانلىق مەلۇماتلارنىڭ كودلىنىش شەكلى enctype

يوللانغان سانلىق مەلۇماتلار كۆزنەكتىن يوللانغان ھەرپ بەلگە ۋە ھۆججەت قاتارلىق بارلىق سانلىق مەلۇماتلارنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، كۆزنەكنىڭ بۇ خاسلىقى نۆۋەتتىكى كۆزنەكتىن پەقەت ھەرپ- بەلگىلا يوللىنامدۇ ياكى ھەرپ بەلگە ۋە ھۆججەتلەر بىرگە يوللىنامدۇ دېگەننى بەلگىلەيدۇ. enctype خاسلىقى ئىككى خىل قىممەت ئالىدىغان بولۇپ ئۇلار text/plain ۋە multipart/form-data دىن ئىبارەت.

□ enctype خاسلىقىنىڭ قىممىتى text/plain بولغاندا نۆۋەتتىكى كۆزنەكتىن پەقەت ھەرپ بەلگە تىزمىسىلا يوللىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، بۇ خىل ھالەتتە كۆزنەكنىڭ ئۇچۇر يەتكۈزۈش شەكلى get ياكى post بولىشىدىن قەتئىي نەزەر ھۆججەت شەكلىدىكى ئۇچۇرلارنى يوللىغىلى بولمايدۇ. text/plain قىممىتىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form  action="#" enctype="text/plain"></form>
```

□ enctype خاسلىقىنىڭ قىممىتى multipart/form-data بولغاندا نۆۋەتتىكى كۆزنەكتىن ھۆججەت شەكىللىك سانلىق مەلۇماتلارنىمۇ يوللىغىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، بۇ خىل ھالەتتە كۆزنەكتىن پەقەتلا ھەرپ - بەلگە تىزمىسىنىلا يوللىسىمۇ، پەقەتلا ھۆججەتلا يوللىسىمۇ ياكى ھەرپ بەلگە تىزمىسى بىلەن ھۆججەتلەرنى ئارىلاش يوللىسىمۇ بولۇۋېرىدۇ. ئەمما يوللايدىغان سانلىق مەلۇماتلار ئارىسىدا ھۆججەت بولۇپلا قالسا چوقۇم كۆزنەكنىڭ ئۇچۇر يوللاش شەكلى post شەكلىدە بولۇشى كېرەك . multipart/form-data قىممىتىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form  action="#" enctype="multipart/form-data"></form>
```

توربەتتە كۆزنەكتىن ھۆججەت يوللاش ئۈچۈن كۆزنەكنىڭ ئۇچۇر يەتكۈزۈش شەكلى post ھالىتىدە بولۇشى ۋە سانلىق مەلۇماتلارنىڭ كودلىنىش شەكلى multipart/form-data شەكلىدە بولۇشى كېرەك.

6.1.12 كۆزنەكنىڭ ئىسمى name

كۆزنەكنىڭ ئىسمى بولسا كۆزنەكنىڭ name خاسلىقىغا يوللانغان قىممەتنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، تور

بېكەتنىڭ مۇلازىمىتېر بۆلىكى ئۇچۇرلارنى قوبۇل قىلغاندا ئۇچۇر يوللىغان كۆزنەكنىڭ نامىغا ئاساسەن قوبۇل قىلىدۇ ۋە بىرتەرەپ قىلىدۇ. شۇڭا كۆزنەك ئىسمى ھەرىكەتچان توربەتكە نىسبەتەن ئىنتايىن مۇھىم بولغان خاسلىقلاردىن بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. name خاسلىقى ھەرپ ـ بەلگە تىزمىسى تېپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form name="#"></form>
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا كۆزنەكنىڭ ئىسمى كېلىدۇ .

1.12ـمىسال: مەلۇم بىر كۆزنەك ھاسىل قىلايلى، كۆزنەك ئىسمى «frm_wzxx» بولسۇن، كۆزنەك post شەكلىدە ئۇچۇر يوللايدىغان بولسۇن، يوللىنىدىغان ئۇچۇر قوشۇمچە ھۆججەتلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالسۇن، ئۇچۇرلار «action.php» ھۆججىتىگە يوللانسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form  name="frm_wzxx" method="post"  enctype="multipart/form-data"
action="action.php" >
</form>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىك <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. <form> خەتكۈچى بەت يۈزىدە كۆرۈنمەيدىغان بولغاچقا رەسىم بېرىلمىدى.

2.12 ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونتروللى <input>

<input> خەتكۈچى تاق خەتكۈچ بولۇپ ئاساسلىق رولى كۆزنەك ئىچىدە سانلىق مەلۇماتلارنى كىرگۈزۈشتىن ئىبارەت. بۇ خەتكۈچنىڭ خاسلىقىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق ھەرخىل شەكىلدىكى ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونتروللىرىغا ئايلاندۇرغىلى بولىدۇ. <input> خەتكۈچى تاق خەتكۈچ بولۇپ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form>  <!-- كۆزنەك باشلاندى -->
   <input>      <!-- ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونتروللى -->
</form> <!-- كۆزنەك ئاخىرلاشتى -->
```

<input> خەتكۈچى ئادەتتە ھېچقانداق خاسلىقى تەڭشەلمىگەن ھالەتتە يېزىق رامكىسى ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ. <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق كۆپ خىل كونتروللارنى ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ. بىز بۇ پاراگرافتا <input> خەتكۈچىگە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.2.12 ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونتروللىنىڭ ھەرخىل كونترول شەكلىگە نىسبەتەن ئورتاق خاسلىقلىرى

ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونتروللىنىڭ ھەربىر كونترول شەكلىگە قارىتا ئايرىم خاسلىقى بولغاندىن باشقا يەنە بارلىق خاسلىقلىرىغا ئورتاق بولغان خاسلىقلىرىمۇ بار بولۇپ، بىز بۇ خاسلىقلىرى ئارقىلىق ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونتروللىنىڭ بارلىق تۈرلىرىگە نىسبەتەن ئورتاق بولغان تەرەپلىرىنى بېكىتىپ بېرەلەيمىز.

□ كونتروللىنىڭ ئىسمى **name**

name خاسلىقى نۆۋەتتىكى كونتروللىنىڭ ئىسىم خاسلىقى بولۇپ، بۇ خاسلىقى ھەرپ ـ بەلگە تىزمىسى

تىپلىق قىممەت ئالىدۇ، سۈكۈتتىكى ھالەتتە بەلگىلەنگەن مۇقىم قىممىتى يوق. توربەتنىڭ مۇلازىمەت بۆلىكى كونتروللارنىڭ قىممىتى قوبۇل قىلغاندا مۇشۇ كونترولنىڭ ئىسمىغا ئاساسەن قوبۇل قىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەربىرتەچان ھالەتتىكى توربەتلەردە كونتىرواللارغا چوقۇم ئىسىم قويۇپ مېڭىش كېرەك. name خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input name="#">
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى كونترولنىڭ ئىسمى كېلىدۇ .

□ كونترولنىڭ تىپى **type**

type خاسلىقى نۆۋەتتىكى كىرگۈزۈش كونتىرولىنىڭ قانداق شەكىلدىكى كونترول ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدىغان خاسلىقى بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ مۇقىم بەلگىلەنگەن ئون تۈرلۈك قىممىتى بار بولۇپ سۈكۈتتىكى قىممىتى text شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خاسلىقنىڭ قىممىتى text بولغان ياكى type خاسلىقى يېزىلمىغان ئەھۋال ئاستىدا ئۈچۈر كىرگۈزۈش كونترولى يېزىق رامكىسى ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ. ئەگەر بەلگىلەنگەن قىممەتلەردىن خالىغان بىرى بېرىلسە شۇ خىل كونترول ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ. type خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="#">
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا type خاسلىقىنىڭ بەلگىلەنگەن قىممەتلىرىدىن بىرى كېلىدۇ . دەرسىمىزنىڭ داۋامىدا بىز ئۇ قىممەتلىرىنى ئايرىم - ئايرىم تونۇشتۇرىمىز.

□ كونترولنىڭ قىممىتى **value**

value خاسلىقى بولسا نۆۋەتتىكى كونترولنىڭ ئېرىشكەن قىممىتى بولۇپ type خاسلىقىنىڭ قىممىتىگە قاراپ كونترولنىڭ قىممەتكە ئېرىشىش شەكلى ئوخشاش بولمايدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا كونترواللارنىڭ تېپىغا قاراپ بەزى كونترواللارنىڭ قىممىتىنى لايىھەلىگۈچى تەرەپ ئۆزى بەلگىلەپ قويىدۇ بەزى كونترواللارنىڭ قىممىتىنى ئىشلەتكۈچى ئۆزى كىرگۈزسۇ ياكى لايىھەلىگۈچى بەلگىلەپ قويسىمۇ بولۇۋېرىدۇ . value خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input  value="#">
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى كونترولنىڭ ئېرىشكەن قىممىتى كېلىدۇ .

□ ئۇنۇمسىز ھالەتكە كەلتۈرۈش **disabled**

disabled خاسلىقى كونترولنى نۆۋەتتە ئىشلەتكىلى بولمايدىغان ھالەتكە كەلتۈرىدىغان خاسلىقى بولۇپ، بۇ خاسلىقنى ئىشلەتكەندە قىممىتىنى يېزىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق، پەقەت كونترولنىڭ خاسلىقلىرى قاتارىغا بۇ خاسلىق يېزىلغان بولسىلا كونترول ئۇنۇمسىز ھالەتكە كېلىدۇ . disabled خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input disabled>
```

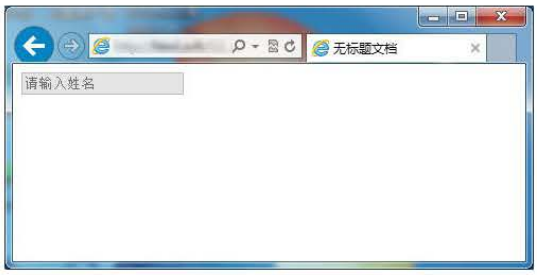
كۆزنەك ئىلىمېنتلىرىدا رەڭ، خەت نۇسخىسى قاتارلىقلارنى بەلگىلەيدىغان ئايرىم خاسلىقلىرى يوق بولۇپ، بۇ خاسلىقلىرىنى چوقۇم CSS ئارقىلىق تەڭشەشكە توغرا كېلىدۇ

2.12-مىسال: <input> خەتكۈچىنىڭ ھەرخىل كونترول شەكلىگە نىسبەتەن ئورتاق خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ بىر يېزىق رامكىسى پەيدا قىلايلى قىممىتى «请输入姓名» بولسۇن ۋە كونترولنى ئىشلەتكىلى بولمايدىغان بولسۇن، كونترول ئىسمى «user_name» بولسۇن. بۇ كونترول post شەكلىدە قىممەت يوللايدىغان «user_infor» نامىدىكى كۆزنەك ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلسۇن. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form  name="user_infor" method="post" action="#" >
```

```
    <input type="text" name="user_name" disabled  value="请输入姓名">
</form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **1.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.12-رەسىم . <input> خەتكۈچىنىڭ ئۇنۇمسىز ھالىتى

2.2.12 يېزىق رامكىسى كونترولى ھالىتى text

<input> خەتكۈچىنىڭ يېزىق رامكىسى ھالىتى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقى يېزىلمىغان ياكى type خاسلىقىنىڭ قىممىتى text بولغان ۋاقىتتىكى ھالىتىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. يېزىق رامكىسى ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ. ئابونت نۆۋەتتىكى كونترولغا كۇنۇپكا تاختىسى ئارقىلىق ھەرپ بەلگىلەرنى كىرگۈزەلەيدۇ. يېزىق رامكىسى ھالىتىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="text">
```

<input> خەتكۈچىنىڭ يېزىق رامكىسىغا خاس بولغان خاسلىقلىرى تۆۋەندىكىدەك.

■ **maxlength** خاسلىقى: بۇ خاسلىق نۆۋەتتىكى يېزىق رامكىسىغا ئەڭ كۆپ بولغاندا قانچە ھەرپ كىرگۈزگىلى بولىدىغانلىقىنى بەلگىلەيدىغان خاسلىق بولۇپ، سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ، ئادەتتە ئۇزۇنلۇقى مۇقىم بولغان ئۇچۇرلارنى كىرگۈزۈشتە ئىشلىتىلىدۇ. maxlength خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك

```
<input type="text" maxlength="#">
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا مۇشۇ يېزىق رامكىسىغا ئەڭ كۆپ بولغاندا قانچە ھەرپ-بەلگە كىرگۈزگىلى بولىدىغانلىقى يېزىلىدۇ.

■ **size** خاسلىقى: بۇ خاسلىق نۆۋەتتىكى يېزىق رامكىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقىنىڭ قانچىلىك بولىدىغانلىقىنى، يەنى يېزىق رامكىسىنىڭ كەڭلىكىنىڭ قانچە خەت ئۇزۇنلۇقتا كۆرۈنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. نۆۋەتتىكى يېزىق رامكىسىغا قانچىلىك ئۇزۇنلۇقتا ھەرپ - بەلگىلەرنى كىرگۈزگىلى بولۇشىدىن قەتئىي نەزەرsize خاسلىقى پەقەت يېزىق رامكىسىنىڭ فىزىكىلىق ھالەتتىكى كەڭلىكىنىڭ قانچە ھەرپ كەڭلىكتە كۆرۈنىدىغانلىقىنى بەلگىلەيدۇ. size خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="text"  size="#">
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى يېزىق رامكىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقى كېلىدۇ .

■ **readonly** خاسلىقى: بۇ خاسلىق نۆۋەتتىكى يېزىق رامكىسىغا يېزىلغان مەزمۇننى كۆرگىلى ۋە تاللىغىلى بولىدىغان ئەمما ئۆزگەرتكىلى ۋە يازغىلى بولمايدىغان ھالەتكە كەلتۈرىدىغان خاسلىق بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ ئايرىم قىممىتى يوق پەقەت يېزىپ قويساقلا رولنى جارى قىلدۇرىدۇ.

```
<input type="text"  readonly>
```

3.12-مىسال:يېزىق رامكىسىدىن بىرنى بەلگىلەيلى، ئەڭ كۆپ بولغاندا **10** ھەرپ كىرگۈزگىلى

بولسۇن، يېزىق رامكىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقى **6** ھەرپ ئۇزۇنلۇقتا بولسۇن شۇنداقلا ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى كۆرگىلى بولسۇن ئۆزگەرتكىلى بولمىسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <form   name="user_infor" method="post" action="#" >
   <input type="text" name="user_name"   maxlength="10" size="6" readonly
value="1389982654">
    </form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **2.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.12-رەسىم. ئەڭ كۆپ بولغاندا **10** ھەرپ كىرگۈزگىلى بولىدىغان يېزىق رامكىسى

3.2.12 مەخپىي نومۇر رامكىسى كونترولى ھالىتى password

<input> خەتكۈچىنىڭ مەخپىي نومۇر رامكىسى ھالىتى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى password بولغان ۋاقىتتىكى ھالىتىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، مەخپىي نومۇر رامكىسى ھالىتىدە ئابونت نۆۋەتتىكى كونترولغا ھەرپ بەلگىلەرنى كىرگۈزگىلى بولمايدۇ. كىرگۈزۈلگەن ھەرپ بەلگىلەر كونترول ئىچىدە «●» بەلگىسى شەكلىدە كۆرۈنىدۇ. <input> خەتكۈچىنىڭ مەخپىي نومۇر رامكىسى ھالىتىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <input type="password" >
```

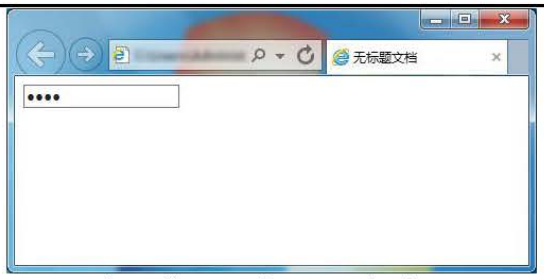
مەخپىي نومۇر رامكىسى ھالىتىنىڭ بارلىق خاسلىقلىرى يېزىق رامكىسى بىلەن ئوخشاش بولغاچقا بۇ يەردە ئايرىم توختالمايمىز.

4.12- مىسال: مەخپىي نومۇر رامكىسىدىن بىرنى بەلگىلەيلى، دەسلەپكى ھالىتىدە ئىچىگە «test» سۆزى كىرگۈزۈلگەن ھالەتتە بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <form   name="user_infor" method="post" action="#" >
       <input type="password"   value="test">
    </form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.12-رەسىم. دەسلەپلەشتۇرۇلگەن ھالەتتىكى يېزىق رامكىسى

4.2.12 يوشۇرۇن ھالدا قىممەت يوللاش ھالىتى hidden

<input> خەتكۈچىنىڭ يوشۇرۇن ھالدا قىممەت يوللاش ھالىتى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى hidden بولغان ھالىتىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، يوشۇرۇن كونترول ھالىتىگە ئايلۇنت بىۋاستە قىممەت كىرگۈزەلمەيدۇ، ئادەتتە بۇخىل كونترولنىڭ قىممىتى توربەتنىڭ مۇلازىمىتېر بۆلىكى تەرىپىدىن بەلگىلەپ قويۇلغان ھالەتتە بولىدۇ. بۇ كونترول ئېكراندا كۆرۈنمەيدۇ. ئەمما كۆزنەكنىڭ يوللاش كۇنۇپكىسىنى باسقاندا ئۆزى ئېرىشكەن قىممەتنى مۇلازىمىتېر بۆلىكىگە كۆزنەكتىكى باشقا كونتروللارغا ئوخشاشلا يوللاپ بېرەلەيدۇ. <input> خەتكۈچىنىڭ يوشۇرۇن ھالدا قىممەت يوللاش ھالىتىنىڭ گىراماماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="hidden">
```

5.12-مىسال: يوشۇرۇن ھالەتتە قىممەت يوللاش كونترولدىن بىرنى بەلگىلەيلى، ئىسمى uid بولسۇن قىممىتى **12** بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form  name="user_infor" method="post" action="#" >
   <input name="uid" type="hidden" value="12">
</form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. يوشۇرۇن ھالەتتە قىممەت يوللاش كونترولى بەت يۈزىدە كۆرۈنمەيدىغان بولغاچقا رەسىم بېرىلمىدى.

5.2.12 ھۆججەت يوللاش كونترولى ھالىتى file

<input> خەتكۈچىنىڭ ھۆججەت يوللاش كونترولى ھالىتىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى file بولغان ۋاقىتتىكى ھالەت بولۇپ، بۇخىل ھالىتى ئادەتتە ئايلۇنت بەت يۈزىدىن پايدىلىنىپ مۇلازىمىتېرغا ھۆججەت يوللىغاندا ئىشلىتىلىدۇ. ئادەتتە بىزگە كۆپ ئۇچرايدىغان تېپىك مىسالىرىدىن بىرى ھەرخىل ئىمتىھانغا تىزىملاش توربېكەتلىرىدىكى رەسىم يوللاش رامكىسى <input> خەتكۈچىنىڭ ھۆججەت يوللاش كونترولى ھالىتىدىن پايدىلىنىپ ھاسىل قىلىنغان. <input> خەتكۈچىنىڭ ھۆججەت يوللاش كونترولى ھالىتىنىڭ گىراماماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="file">
```

<input> خەتكۈچىنىڭ ھۆججەت يوللاش كونترولى ھالىتىنى ئىشلەتكەندە، ھۆججەتنىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك يوللىنىشى ئۈچۈن چوقۇم كۆزنەكنىڭ ئۇچۇر يەتكۈزۈش شەكلى post شەكلىدە بولۇشى كېرەك شۇنداقلا يوللانغان سانلىق مەلۇماتلارنىڭ كودلىنىش شەكلى يەنى enctype خاسلىقىنىڭ قىممىتى

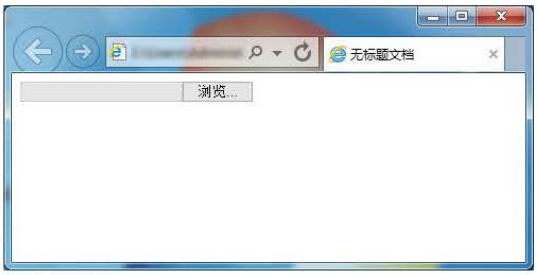
multipart/form-data هالىتىدە بولۇشى كېرەك. بولمىسا ھۆججەت يوللاش ئىقتىدارىنى ئەملگە ئاشۇرغىلى بولمايدۇ.

ھۆججەت يوللاش كونترولىدىكى ھۆججەت يوللاش كۇنۇپكىسى ئۇستىدىكى خەتنى مەشغۇلات سىستېمىسى تەمىنلەيدىغان بولۇپ، بۇ خەت ئابونت كومپيۇتېرنىڭ مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ تىلى بىلەن مۇناسىۋەتلىك، ھۆججەت يوللاش كونترولنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشى تور كۆرگۈ بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇپ ھەرخىل تور كۆرگۈدە كۆرۈنۈشىدە مۇئەييەن پەرق مەۋجۇت ئەمما پەرق ئىشلەتكۈچىلەر پەرقلەندۈرەلمىگۈدەك دەرىجىدە ئەمەس.

6.12-مىسال: ھۆججەت يوللاش كونترولدىن بىرنى بەلگىلەيلى كونترول ئىسمى fl_tp بولسۇن. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form   method="post" enctype="multipart/form-data" >
   <input name="fl_tp" type="file" >
</form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **4.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.12-رەسىم. ئىسمى fl_tp بولغان ھۆججەت يوللاش كونترولى

6.2.12 كۆپ تاللاش كونترولى ھالىتى checkbox

<input> خەتكۈچىنىڭ كۆپ تاللاش كونترولى ھالىتىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى checkbox بولغان ۋاقىتتىكى ھالىتى بولۇپ، بۇ خىل ھالەت ئادەتتە ئابونت تور بېكەت باشقۇرغۇچى تەرەپ تەمىنلىگەن تۈرلەردىن بىر ياكى بىرقانچە تۈرنى بىرلا ۋاقىتتا تاللايدىغان ئورۇنلارغا ئىشلىتىلىدۇ. <input> خەتكۈچىنىڭ كۆپ تاللاش كونترولى ھالىتىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="checkbox">
```

checked خاسلىقى: بۇ خاسلىق <input> خەتكۈچىنىڭ تاللاش كونتروللىرى ھالىتىگە خاس بولغان خاسلىقى بولۇپ، نۆۋەتتىكى تاللاش كونترولنىڭ تاللانغان تاللانمىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ خاسلىق يېزىلمىغان ھالىتى تاللانمىغان ھالەتتە بولىدۇ. بۇ خاسلىق يېزىلغان بولسا تاللانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، بۇ خاسلىققا ئايرىم قىممەت يوللاشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق.

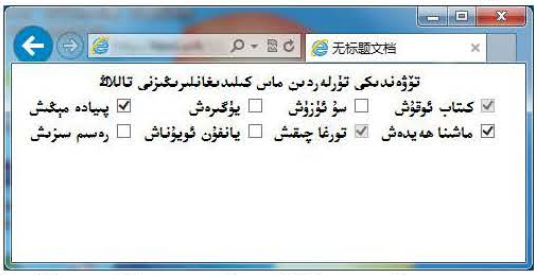
7.12-مىسال: كۆپ تاللاش رامكىسىدىن بىرقانچىنى قويايلى ھەر بىرى بىردىن تۈرگە ۋەكىللىك قىلسۇن، ئاربىسىدىن بىرقانچە تۈر سۈكۈتتە تاللاقلىق ھالەتتە بولسۇن يەنە بىرقانچە تاللاقلىق تۈرنى ئەملدىن قالدۇرۇۋەتكىلى بولمايدىغان بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form>
```

```
        <table width="450" border="0" cellspacing="0" cellpadding="0" dir="rtl">
      <tr>
        <td colspan="4" align="center"><font face="UKIJ Tuz Tom">  تۆۋەندىكى تۆۋلەردىن ماس كېلىدىغانلىقىنى تاللاڭ </font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td><input type="checkbox" value="1" checked disabled> <font face="UKIJ Tuz Tom">كىتاب ئوقۇش</font></td>
        <td><input type="checkbox" value="2"> <font face="UKIJ Tuz Tom">  سۈ ئۈزۈش</font></td>
        <td><input type="checkbox" value="3"> <font face="UKIJ Tuz Tom">يۈگىرەش</font></td>
        <td><input type="checkbox" value="4" checked> <font face="UKIJ Tuz Tom">پىيادە مېڭىش</font></td>
      </tr>
        <tr>
        <td><input type="checkbox" value="5" checked> <font face="UKIJ Tuz Tom">ماشىنا ھەيدەش</font></td>
        <td><input type="checkbox" value="6" checked disabled> <font face="UKIJ Tuz Tom">تورغا چىقىش</font></td>
        <td><input type="checkbox" value="7"> <font face="UKIJ Tuz Tom">يانفۇن ئويناش</font></td>
        <td><input type="checkbox" value="8"> <font face="UKIJ Tuz Tom">رەسىم سىزىش</font></td>
      </tr>
    </table>
    </form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **5.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.12-رەسىم. كۆپ تاللاش كونتروللىرىنىڭ ئۈنۈمى

7.2.12 تاق تاللاش كونترولى هالىتى radio

<input> خەتكۈچىنىڭ تاق تاللاش كونترولى هالىتىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى radio بولغان ۋاقىتتىكى هالىتى بولۇپ، بۇ خىل هالەتتە ئابونت توربەت تەمىنلىگەن تۈرلەردىن پەقەت بىرلا تۈرنى تاللاشقا توغرا كېلىدىغان ئورۇنلارغا ئىشلىتىلىدۇ. <input> خەتكۈچىنىڭ تاق تاللاش كونترولى هالىتىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="radio">
```

<input> خەتكۈچىنىڭ تاق تاللاش كونترولى هالىتىنىڭ بارلىق خاسلىقلىرى كۆپ تاللاش كونترولى بىلەن بىردەك بولۇپ، بۇيەردە ئايرىم توختالمايمىز.

<input> خەتكۈچىنىڭ تاق تاللاش كونترولى هالىتىنى ئىشلەتكەندە دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك نۇقتا ، بىر تۈردىكى تاق تاللاشقا ئىشلەتكەن كونترولنىڭ ھەممىسىنىڭ name خاسلىقىنىڭ قىممىتى بىردەك بولۇشى كېرەك. ئۇنداق بولمىسا بىرلا ۋاقىتتا ھەممىسىنى تەڭ تاللىغىلى بولىدىغان ئەھۋال كېلىپ چىقىدۇ.

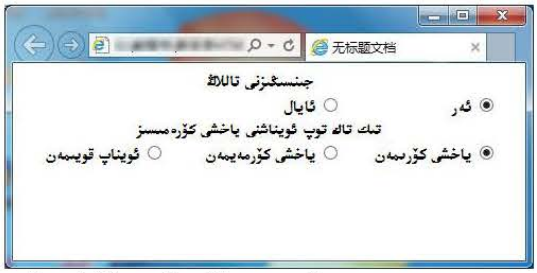
8.12-مىسال: <input> خەتكۈچىنىڭ تاق تاللاش كونترولى هالىتىگە ئالاقىدار كۆزنەكتىن بىرنى بەلگىلەيلى، ئۇ كۆزنەكتە تاق تاللاش هالىتىگە نىسبەتەن ئىككى تۈر بولسۇن، بىرلا ۋاقىتتا ئىككى تۈر نەڭ ھەر بىرىدىن بىردىنلا تاللىغىلى بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form >
  <table width="450" border="0" cellspacing="0" cellpadding="0" dir="rtl">
 <tr>
  <td colspan="3" align="center"><font face="UKIJ Tuz Tom"> جىنسىڭىزنى تاللاڭ</font></td>
 </tr>
  <tr>
  <td><input  name="sex" type="radio" value="1" checked > <font face="UKIJ Tuz Tom"> ئەر</font></td>
  <td><input  name="sex" type="radio" value="0" > <font face="UKIJ Tuz Tom"> ئايال</font></td>
 </tr>
  <tr>
  <td colspan="3" align="center"><font face="UKIJ Tuz Tom"> تىك تاك توپ ئويناشنى ياخشى كۆرەمسىز</font></td>
 </tr>
  <tr>
  <td><input  name="ppq" type="radio" value="1" checked > <font face="UKIJ Tuz Tom"> ياخشى كۆرىمەن</font></td>
  <td><input  name="ppq" type="radio" value="2" > <font face="UKIJ Tuz Tom"> ياخشى كۆرمەيمەن</font></td>
  <td><input  name="ppq" type="radio" value="3" > <font face="UKIJ
```

```
Tuz Tom"> ئويناپ قويمەن</font></td>
    </tr>
    </table>
  </form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **6.12**- رەسىمدىكىدەك.

6.12-رەسىم. <input> خەتكۈچىنىڭ تاق تاللاش كونترولى ھالىتى

8.2.12 رەسىملىك كونترول ھالىتى image

<input> خەتكۈچىنىڭ رەسىملىك كونترول ھالىتىنىڭ كۆرسىتىدىغىنى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى image بولغان ۋاقىتتىكى ھالىتى بولۇپ، ئادەتتە يوللاش كۇنۇپكىسىنىڭ ئورنىغا ئىشلىتىلىدۇ. رەسىملىك كۇنۇپكىنى ئىشلەتكەندە كۆزنەكتىكى ئۇچۇرلارنى يوللاش بىلەن بىرگە رەسىم كۇنۇپكىسىنىڭ ئۇستىدە نۇر بەلگە چىگىلگەن ۋاقىتتىكى كوردىناتىنى بىرگە يوللايدۇ. <input> خەتكۈچىنىڭ رەسىملىك كونترول ھالىتىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="image" >
```

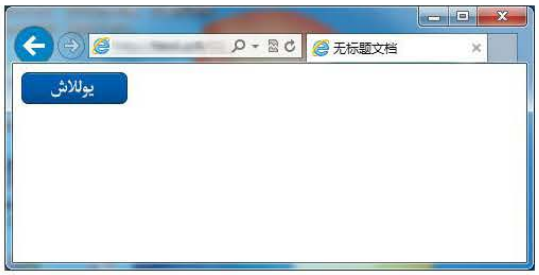
src خاسلىقى : بۇ خاسلىق بولسا <input> خەتكۈچىنىڭ رەسىملىك كونترول ھالىتىنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان خاسلىقى بولۇپ، رەسىملىك كونترولنىڭ رەسىم مەنبەسىنى بېكىتىش رولىغا ئىگە. بۇ خاسلىققا قىممەت يوللاش قائىدىسى <img> خەتكۈچىگە رەسىم يوللاش قائىدىسى بىلەن ئوخشاش.

9.12-مىسال: كۆزنەك ئىچىگە رەسىملىك كۇنۇپكىدىن بىرنى قويايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form >
<input type="image" src="images/Button.png">
</form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **7.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.12-رەسىم. كۆزنەك ئىچىگە قويۇلغان رەسىملىك كۇنۇپكىنىڭ ئۇنۇمى

9.2.12 كۇنۇپكا ھالىتى button

<input> خەتكۈچىنىڭ كۇنۇپكا ھالىتى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى button بولغان ۋاقىتتىكى ھالىتىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇخىل كۇنۇپكىنىڭ كۆزنەك ئىچىدە ئالاھىدە رولى بولمايدۇ. بۇخىل كۇنۇپكىنى Javascript قا ئوخشاش ئوبيېكتلارنى ھەرىكەتلەندۈرەلەيدىغان تىللاردىن پايدىلىنىپ كۇنۇپكىنىڭ مەلۇم ھادىسىسىگە مەلۇم بۇيرۇق كودلىرىنى باغلاش ئارقىلىق مەلۇم ئىقتىدارنى ئەملگە ئاشۇرۇشقا ئىشلىتىلىدۇ. <input> خەتكۈچىنىڭ كۇنۇپكا ھالىتىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

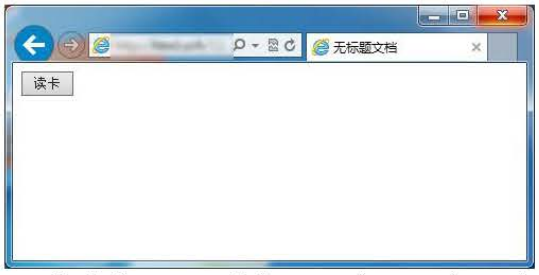
```
<input type="button">
```

<input> خەتكۈچىنىڭ كۇنۇپكا ھالىتى قىممەت قايتۇرمايدىغان بولۇپ، value خاسلىقى <input> خەتكۈچىنىڭ كۇنۇپكا ھالىتىدە كۇنۇپكىنىڭ ئۈستىدە كۆرۈنىدىغان خەتنى بىلدۈرىدۇ.

10.12-مىسال: كۆزنەك ئىچىگە كۇنۇپكىدىن بىرنى قويايلى قىممىتى «读卡» بولسۇن.
مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form name="frm_user" action="#" method="post"
enctype="multipart/form-data">
<input type="button" value="读卡">
</form>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **8.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.12-رەسىم. كۆزنەك ئىچىگە قويۇلغان رەسىملىك كۇنۇپكىنىڭ ئۇنۇمى

10.2.12 قايتىلاش كۇنۇپكىسى ھالىتى reset

<input> خەتكۈچىنىڭ قايتىلاش كۇنۇپكىسى ھالىتى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى reset بولغان ۋاقىتتىكى ھالىتىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ خىل كۇنۇپكىنىڭ ئاساسلىق رولى كۆزنەك ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى بەت ئېچىلغان ۋاقىتتىكى ھالەتكە كەلتۈرۈپ بېرىشتىن ئىبارەت. كۆزنەك ئىچىگە تولدۇرۇلغان مەزمۇندا خاتالىق كۆپ بولسا ئابونت ھەر بىر كونترولنىڭ قىممىتىنى ئايرىم - ئايرىم ئۆچۈرۈپ قايتا كىرگۈزمەستىن بەلكى قايتىلاش كۇنۇپكىسىنى بىرلا بېسىش ئارقىلىق بارلىق كونتروللارنى دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرۈش مەقسىتىگە يېتەلەيدۇ. <input> خەتكۈچىنىڭ قايتىلاش كۇنۇپكىسى ھالىتىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="reset" >
```

<input> خەتكۈچىنىڭ قايتىلاش كۇنۇپكىسى ھالىتىنىڭ بارلىق خاسلىقلىرى كۇنۇپكا ھالىتىنىڭ

خاسلىقلىرى بىلەن بىردەك، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ يەردە ئايرىم توختالمايمىز.

11.12-مىسال: كۆزنەك ئىچىگە يېزىق رامكىسىدىن بىرنى ۋە قايتىلاش كۇنۇپكىسىدىن بىرنى قويايلى، قايتىلاش كۇنۇپكىسىنى باسقان ۋاقىتتا يېزىق رامكىسى قۇرۇق هالىتىگە قايتسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <form name="frm_user" action="#"  method="post"
enctype="multipart/form-data">
        <input type="text" name="txt_username" ><br>
        <input type="reset" value="重置">
    </form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **9.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.12-رەسىم. كۆزنەك ئىچىگە قويۇلغان يېزىق رامكىسى ۋە قايتىلاش كۇنۇپكىسىنىڭ ئۇنۇمى

11.2.12 يوللاش كۇنۇپكىسى هالىتى submit

<input> خەتكۈچىنىڭ يوللاش كۇنۇپكىسى هالىتى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى submit بولغان ۋاقىتتىكى هالىتىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ خىل كۇنۇپكىنىڭ ئاساسلىق رولى كۆزنەكتىكى مەزمۇنلارنى مۇلازىمەتپرغا يوللاپ بېرىشتىن ئىبارەت. ئابونت كۆزنەككە ئالاقىدار ئۇچۇرلىرىنى تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن ئەگەر بۇ كۇنۇپكا بېسىلمىسا كۆزنەكتىكى مەزمۇننى مۇلازىمەتپر بۆلەكىگە يەتكۈزۈپ بەرگىلى بولمايدۇ. <input> خەتكۈچىنىڭ يوللاش كۇنۇپكىسى هالىتىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <input type="submit" >
```

<input> خەتكۈچىنىڭ يوللاش كۇنۇپكىسى هالىتىنىڭ بارلىق خاسلىقلىرى كۇنۇپكا هالىتىنىڭ خاسلىقلىرى بىلەن بىردەك. شۇڭا بۇ يەردە ئايرىم توختالمايمىز.

12.12-مىسال: بەت يۈزىگە بىردانە يېزىق رامكىسى بىردانە يوللاش كۇنۇپكىسى قويايلى، يوللاش كۇنۇپكىسىنى باسقاندا مەزمۇننى مۇشۇ بەتنىڭ ئۆزىگە يوللاپ بەرسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <form name="frm_user" action="#"  method="post"
enctype="multipart/form-data">
        <input type="text" name="txt_username" ><br>
        <input type="submit" value="提交">
    </form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن

كىينكى نەتىجە **10.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.12-رەسىم. بەت يۈزىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان يېزىق رامكىسى ۋە يوللاش كۇنۇپكىسى ئۇنۇمى

3.12 تىزىملىك كونترولى select

تىزىملىك كونتىرولىمۇ كۆزنەك ئىچىدە قىممەت يوللاش كونتروللىرىدىن بىرى بولۇپ، بۇ كونترول قىممەتلەرنى سىيرىلما تىزىملىك شەكلىدە كۆرسىتىپ بېرىدۇ. تىزىملىك كونترولى <select> خەتكۈچى ئارقىلىق ھاسىل قىلىنىدۇ، <select> خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ، تىزىملىكنىڭ تۈرلىرى ئىككى <select> خەتكۈچى ئارىسىغا <option> جۈپ خەتكۈچىنى قاپلاپ ئىشلىتىش ئارقىلىق ھاسىل قىلىنىدۇ. تىزىملىك كونترولىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<select> <!-- تىزىملىك كونترولى باشلاندى --!>
   <option>...</option>  <!-- تىزىملىك باشلاندى -->
</select><!-- تىزىملىك كونترولى ئاخىرلاشتى --!>
```

يۇقارقى كوددىكى <select> بولسا تىزىملىك كونترولىنىڭ باشلانغانلىقىنى </select> مەزكۇر تىزىملىك كونترولىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. <select> خەتكۈچى ئارىسىدىكى <option> خەتكۈچى بىردانە تىزىملىكنىڭ باشلانغانلىقىنى </option> بىردانە تىزىملىكنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، شۇ تىزىملىكنىڭ ئىپادىلەيدىغان مەزمۇنى ئىككى دانە <option> خەتكۈچىنىڭ ئارىسىغا كېلىدۇ ، قايتۇرىدىغان قىممىتى <option> خەتكۈچىنىڭ value خاسلىقىغا يېزىلىدۇ. تىزىملىك كونترولىدا گەرچە قىممەتنى <select> كونترولى قايتۇرسىمۇ لېكىن نۆۋەتتىكى تىزىملىك كونترولنىڭ قايتۇرغان قىممىتى تىزىملىك كونترولى ئىچىدىكى <option> ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. تىزىملىك كونترولى ئىچىدىكى ھەر بىر تىزىملىك ئايرىم قىممەت ئالىدۇ، تىزىملىك كونترولىنىڭ ئېرىشكەن قىممىتى نۆۋەتتىكى تاللانغان ھالەتتىكى <option> نىڭ قىممىتىگە تەڭ بولىدۇ. <select> خەتكۈچى ۋە <option> خەتكۈچىنىڭ ئالاھىدە خاسلىقلىرى يوق پەقەت پەرقلىق يېرى بولسا <select> خەتكۈچىنىڭ value خاسلىقى يوق بولۇپ value خاسلىقى ھەر بىر <option> خەتكۈچىگە ئايرىم يېزىلىدۇ، <option> خەتكۈچىنىڭ يەنە سۈكۈتتىكى ھالەتتە تاللانغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان selected خاسلىقى بار بولۇپ، بۇ خاسلىق يېزىلسا شۇ <option> خەتكۈچى بۇ كونترولدا سۈكۈتتىكى ھالەتتە تاللاقلىق ھالەتتە بولىدۇ. بۇ خاسلىقنىڭ قىممىتىمۇ selected ياكى true بولۇپ قىممەت يېزىلسىمۇ يېزىلمىسىمۇ پەقەت مۇشۇ خاسلىق يېزىلغانلا بولسا مۇشۇ <option> تاللاقلىق ھالەتتە بولىدۇ، خاسلىقلىرىنىڭ ئىشلىتىش ئۇسۇلى بىزنىڭ بۇرۇن ئۆگەنگەن باشقا ئوبيېكتلارنىڭ خاسلىقلىرى بىلەن ئوخشاش بولغانلىقى ئۈچۈن بۇيەردە بۇ خاسلىقلار ھەققىدە ئايرىم توختالمايمىز. پەقەت تۆۋەندىكى مىسال ئارقىلىق ئۇنۇمىنى كۆرۈپ ئۆتىمىز.

13.12- مىسال: بىردانە تىزىملىك كونترولى قويايلى، بۇ كونترول مەدەنىيەت سەۋىيەسىگە ئالاقىدار بىرقانچە تۈرنى كۆرسىتىپ بەرسۇن، سۈكۈتتىكى ھالەتتە «تولۇق ئوتتۇرا» (高中) تۈرى تاللاقلىق ھالەتتە بولسۇن. ئابونت شۇ تىزىملىكتىن ئۆزىنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيەسىگە ئالاقىدار ئۈچۈرنى تاللاپ بەرسۇن.

```
    <form name="frm_user" action="#"  method="post"
enctype="multipart/form-data">
    文化程度
        <select name="lst_whcd">
            <option value="1">小学</option>
            <option value="2">初中</option>
            <option value="3" selected >高中</option> <!-- سۈكۈتتىكى تاللاقلىق تۇر
-->
            <option value="4">大学</option>
        </select>
    </form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **11.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.12-رەسىم. تىزىملىك كونترولىنىڭ ئۈنۈمى

4.12 كۆپ قۇرلۇق يېزىق كىرگۈزۈش كونترولى <textarea>

كۆپ قۇرلۇق يېزىق كىرگۈزۈش كونترولىمۇ كۆزنەك ئىچىدە ئۇچۇر كىرگۈزىدىغان كونتروللاردىن بىرى بولۇپ، بۇ كونترولنى <textarea> خەتكۈچى ئارقىلىق ئىپادىلەيمىز. <textarea> كونترولىمۇ <input> خەتكۈچىنىڭ text ھالىتىگە ئوخشاش يېزىق كىرگۈزۈش كونترولى بولۇپ، پەرقلىق يېرى <textarea> كونترولىدا كۆپ قۇر بويىچە يېزىق كىرگۈزگىلى بولىدۇ. <textarea> خەتكۈچىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <textarea>...</textarea>
```

يۇقىرىقى كوددىكى <textarea> كۆپ قۇرلۇق يېزىق رامكىسىنىڭ باشلانغانلىقىنى </textarea> كۆپ قۇرلۇق يېزىق كونترولىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، بۇ كونترولنىڭ ئايرىم value خاسلىقى يوق بولۇپ، ئېرىشكەن قىممىتى ئىككى خەتكۈچىنىڭ ئارىسىدا بولىدۇ. <textarea> خەتكۈچىنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان خاسلىقلىرى تۆۋەندىكىدەك.

■ **cols** خاسلىقى نۆۋەتتىكى كۆپ قۇرلۇق يېزىق كىرگۈزۈش كونترولىنىڭ كەڭلىكىنى بەلگىلەيدىغان بولۇپ ئېكراندا قانچە خەت كەڭلىكىدە كۆرۈنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

■ **rows** خاسلىقى نۆۋەتتىكى كۆپ قۇرلۇق يېزىق كىرگۈزۈش كونترولىنىڭ ئېگىزلىكىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ ئېكراندا قانچە قۇر ئېگىزلىكتە كۆرۈنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

14.12-مىسال: كۆپ قۇرلۇق يېزىق كونترولىدىن بىرنى بەلگىلەيلى بۇ كونترولنىڭ كەڭلىكى **50** ھەرپ، ئېگىزلىكى **7** قۇر بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <form name="frm_user" action="#"  method="post"
enctype="multipart/form-data">
        <textarea  name="txt_grjl" cols="50" rows="7" dir="rtl" ></textarea>
    </form>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **12.12**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.12-رەسىم. كۆپ قۇرلۇق يېزىق كونترولىنىڭ ئۇنۇمى

يۇقىرىقى بىر قىسىم كونتروللارنىڭ خەت نۇسخىسىنى ئۆزگەرتىش بۇيرۇقى بىلەن ھەرىكەتچان بولمايدۇ، پەقەت CSS ئارقىلىقلا خەت نۇسخىلىرىنى ئۆزگەرتكىلى بولىدۇ. شۇڭا يۇقىرىقى بىرقانچە مىسالغا ئۇيغۇرچە خەتلىك مىسال ئىلىنمىدى. بۇ ھەقتىكى مەزمۇنلارنى CSS كە ئالاقىدار مەزمۇنلارغا كەلگەندە تەپسىلىي تونۇشتۇرىمىز.

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا كۆزنەك خەتكۈچى بىلەن تونۇشۇش ئارقىلىق تىنچ ھالەتتىكى بەت بىلەن ھەرىكەتچان ھالەتتىكى بەتنىڭ مۇناسىۋىتىنى چۈشىنىپ ئۆتتۇق. شۇنداقلا تىنچ ھالەتتىكى بەتتىن ھەرىكەتچان بەتكە ئۇچۇرلارنىڭ قانداق قانداق يەتكۈزۈلىدىغانلىقى قاتارلىق مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق. ئاخىرىدا يەنە ھەرخىل كۆزنەك كونتروللىرىنىڭ ئىشلىتىلىشى، خاسلىقلىرى ۋە قىممەت ئېلىش شەكىللىرى بىلەن تونۇشۇپ بەت ئېھتىياجىغا قارىتا كۆزنەك لايىھەلەشنىڭ ئاساسىنى تۇرغۇزۇۋالدۇق.

كۆنۈكمە

1. <form> خەتكۈچىنىڭ ئۇچۇر يوللاش شەكلى قانچە خىل؟ قايسىلار؟

2. <form> خەتكۈچىدە ھۆججەت يوللاش ئۇچۇن قايسى ئىككى خاسلىقىنى تەڭشەش كېرەك؟ ئۇ خاسلىقلار قانداق قىممەت ئېلىش كېرەك؟

3. ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونترولىنىڭ بارلىق ئورتاق خاسلىقلىرىنى ۋە رولىنى ئېيتىپ بېرىڭ؟

4. تۆۋەندىكىلەردىن ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونترولىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى ( ) بولغاندا مەخپىي نومۇر كىرگۈزۈش كونترولى ھالىتىنى بىلدۈرىدۇ.

A: password B:text C:hidden D: file

5. تۆۋەندىكىلەردىن ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونترولىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى ( ) بولغاندا تاق تاللاش كونترولى ھالىتىنى بىلدۈرىدۇ.

A:checkbox B:radio C:image D:button

6. تۆۋەندىكىلەردىن ئۇچۇر كىرگۈزۈش كونترولىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى ( ) بولغاندا يوللاش كۇنۇپكىسى ھالىتىنى بىلدۈرىدۇ.

A:reset B: checkbox C:submit D:button

7. تۆۋەندىكىلەردىن ( ) خەتكۈچى ئارقىلىق بەت يۈزىدە كۆپ قۇرلۇق يېزىق رامكىسى ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ.

A: <select> B:<canvas> C: <textarea> D:<section>

13.باب ئورۇنلاشتۇرۇش

ئورۇنلاشتۇرۇش بولسا توربەتنىڭ بارلىق بۆلەكلىرىنى ئومۇميۈزلۈك بىرلەشتۈرۈشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، توربەتنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلىشىنىڭ ئەپچىل ياكى قولايسىز بولۇشى ئابونتلارنىڭ زىيارەت قىلىشىغا بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىدۇ، شۇڭا تور بەتلەرنىڭ كۆرۈنمە يۈزى چىرايلىق، ئورۇنلاشتۇرۇشى ئەپچىل بولۇشى كېرەك.

توربەتنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ئۇسۇلى ئومۇمىي جەھەتتىن جەدۋەل ئارقىلىق ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە div ئارقىلىق ئورۇنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت ئىككى خىل بولۇپ. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- جەدۋەلدىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇش
- div خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇش

1.13 جەدۋەلدىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇش

div ئارقىلىق بەت ئورۇنلاشتۇرۇش بارلىققا كېلىشتىن بۇرۇن بەت ئورۇنلاشتۇرۇلىشى جەدۋەل ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدىغان بولۇپ، جەدۋەل ئارقىلىق بەت ئورۇنلاشتۇرۇشتا توربەتنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلىشى بىر ئاز قېلىپلىق ھالەتتە بولىدۇ، چۈنكى گەرچە ئەركىن لايىھەلەشنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولسىمۇ ئەمما ئەركىن لايىھەلەش جەريانى ئىنتايىن جاپالىق بولىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا توربەت كودى زىيادە كۆپ بولۇپ جەدۋەللەر تەكرار قاپلاپ ئىشلىتىلگەچكە بەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىگە ئىنتايىن زور دەرىجىدە تەسىر كۆرسىتىدۇ. شۇنداقلا ئىزدەش ماتورلىرىدىن ئىزدىلىپ تېپىلىش ئۇنۇمىنى تۆۋەنلىتىۋىتىدۇ. شۇڭلاشقا ھازىر جەدۋەل شەكلىدە بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ئاساسى جەھەتتىن ئىستېمالدىن قالدى. ئەمما بۇ جەدۋەلنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن ئىشلىتىلمەيدىغانلىقىدىن دېرەك بەرمەيدۇ، جەدۋەل ھازىر توربەتلەردە بىرقىسىم تەكرار ئۇچۇرلارنى كۆرسىتىشتە ۋە تور بېكەت باشقۇرۇش سۈپىسىدا ئاز مىقداردا ئىشلىتىلىۋاتىدۇ. بىز جەدۋەلگە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن 8- بابتا ئىنتايىن تەپسىلىي توختالغان ئىدۇق شۇڭا بۇبابتا جەدۋەلگە ئالاقىدار كونكرېت مىساللا بېرىلدى.

1.13- مىسال: جەدۋەل ئارقىلىق ئورۇنلاشتۇرۇلغان ناھايىتى ئاددىي ھالەتتىكى شىركەت ئۇچۇرلىرى بېتىدىن بىرنى لايىھەلەپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <!-- بەت قۇرۇلمىسىغا ئىشلىتىلگەن سىرتقى جەدۋەل باشلاندى -->
    <table width="980" border="0" cellspacing="0" cellpadding="0"
align="center" dir="rtl">
      <tr>
        <td height="35" colspan="2" align="center" valign="middle"
background="Images/title_bg.jpg"> <font face="UKIJ Tuz Tom" size="2"
color="#FFFFFF"> ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم! تور بېكىتىمىزگە خۇش كېلىپسىز، قەدىمگىزگە
مەرھابا!</font></td>
```

```
      </tr>     <tr>
        <td height="150" colspan="2"
background="Images/Banner.jpg"> </td>
      </tr>
      <tr>
        <td width="250" valign="top">
        <!-- ئوڭ تەرەپ ئۇچۇر تىزىملىكىگە ئىشلىتىلگەن جەدۋەل باشلاندى -->
        <table width="250" border="0" cellspacing="0" cellpadding="0">
      <tr>
        <td height="35" background="Images/title_bg.jpg"><img
src="Images/Disc_White.png" align="absmiddle" hspace="10"> <font face="UKIJ
Tuz Tom" size="2" color="#FFFFFF">شىركەت ئۇچۇرلىرى </font></td>
        </tr>
      <tr>
        <td height="30"><img src="Images/Disc_gery.png" align="absmiddle"
hspace="10"> <font face="UKIJ Tuz Tom" size="2" color="#5e5e5e">شىركەت
ھەققىدە </font></td>
        </tr>
      <tr>
        <td height="30"><img src="Images/Disc_gery.png" align="absmiddle"
hspace="10"> <font face="UKIJ Tuz Tom" size="2" color="#5e5e5e">باش
دىرېكتور ھەققىدە </font></td>
        </tr>
      <tr>
        <td height="30"><img src="Images/Disc_gery.png" align="absmiddle"
hspace="10"> <font face="UKIJ Tuz Tom" size="2" color="#5e5e5e">مۇلازىمەت
شائىرىمىز</font></td>
        </tr>
      <tr>
        <td height="30"><img src="Images/Disc_gery.png" align="absmiddle"
hspace="10"> <font face="UKIJ Tuz Tom" size="2" color="#5e5e5e">ئالاقىلىشىڭ
</font></td>
        </tr>
    </table>
    <!-- ئوڭ تەرەپ ئۇچۇر تىزىملىكىگە ئىشلىتىلگەن جەدۋەل ئاخىرلاشتى -->
        </td>
        <td width="730">
        <!-- يازما مەزمۇنىنى كۆرسىتىشكە ئىشلىتىلگەن جەدۋەل باشلاندى -->
```

```
        <table width="720"  border="1" align="left" cellpadding="0"
cellspacing="0" bordercolor="#0099FF" frame="box">
        <tr>
    <td height="35" background="Images/title_bg.jpg" ><img
src="Images/Disc_White.png" align="absmiddle" hspace="10"> <font face="UKIJ
Tuz Tom" size="2" color="#FFFFFF">شىركەت ھەققىدە</font></td>
      </tr>
      <tr>
        <td height="70" align="center">
        <p align="center"><font face="UKIJ Tuz Tom"  size="5"
color="#5e5e5e">شىركەت ھەققىدە  </font></p>
        <p align="center">
    <img src="Images/Company.jpg" vspace="10">
        </p>
        <p align="right">
                <font
face="UKIJ Tuz Tom"  color="#5e5e5e">بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى چۈشەندۈرۈش
ئۇچۇرلىرى كىرىدۇ</font>
    </p>
    </td>
      </tr>
      </table>
      <!--  يازما مەزمۇنىنى كۆرسىتىشكە  ئىشلىتىلگەن جەدۋەل ئاخىرلاشتى  -->
        </td>
      </tr>
      <tr>
        <td colspan="2" height="150" background="Images/footer.jpg"
valign="top" align="center"><br><font face="UKIJ Tuz Tom"  color="#ffffff"
size="2">بارلىق ھوقۇق نامەلۇم چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتىگە تەۋە</font></td>
      </tr>
    </table>
    <!--  بەت قۇرۇلمىسىغا ئىشلىتىلگەن سىرتقى جەدۋەل ئاخىرلاشتى  -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **1.13**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.13-رەسىم. جەدۋەل ئارقىلىق ئورۇنلاشتۇرۇلغان ناھايىتى ئاددىي ھالەتتىكى شىركەت ئۇچۇرلىرى بېتى

2.13 خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇش

 ئارقىلىق بەت ئورۇنلاشتۇرۇش كېيىنرەك بارلىققا كەلگەن بەت ئورۇنلاشتۇرۇش شەكلى بولۇپ، نۆۋەتتە مودا بولۇۋاتقان بەت ئورۇنلاشتۇرۇش شەكلى ھېسابلىنىدۇ. خەتكۈچىنىڭ بارلىق ھالەتلىرىنى CSS كودى ئارقىلىق كونترول قىلغىلى بولغانلىقتىن بەت كودى جەدۋەلگە سېلىشتۇرغاندا خېلىلا ئاز، ئورۇنلاشتۇرۇش ئىنتايىن ئەپچىل بولۇپ، توربەت لايىھەلىگۈچىلەرنى يېڭىچە بولغان بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ئۇسۇلى بىلەن تەمىنلىدى. خەتكۈچى ئارقىلىق ئورۇنلاشتۇرۇلغان توربەتنى ئۆزگەرتىش ئىنتايىن قولايلىق بولۇپ ، بىر توربەتنى بىرقانچە خىل ئۇسلۇبتا ياساپ چىقىش دا ئۇنچىلىك قىيىن مەسىلە ھېسابلانمايدۇ. ئەمما بىر قۇرۇق خەتكۈچ بولۇپ بۇ خەتكۈچنىڭ ھېچقانداق مۇستەقىل خاسلىقلىرى يوق شۇڭا بۇ خەتكۈچ ئارقىلىقلا ھېچقانداق بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ئۇنۇمىنى قولغا كەلتۈرگىلى بولمايدۇ. بۇ خەتكۈچنىڭ بارلىق ھالەتلىرى CSS ئارقىلىق كونترول قىلىنىدىغان بولغاچقا، بەت ئورۇنلاشتۇرۇشتا خەتكۈچىگە CSS نى قوشۇپ ئورۇنلاشتۇرۇش ئېلىپ بارغاندىلا ئاندىن كۆڭۈلدىكىدەك ئورۇنلاشتۇرۇش ئۇنۇمىگە ئېرىشەلەيمىز. شۇڭا DIV+CSS تور بەت لايىھەلىگۈچىدىن بىر قەدەر مۇكەممەل بولغان CSS بىلىمىنىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. بىز بۇ پاراگرافتا خەتكۈچى بىلەن تونۇشۇش بىلەن بىرگە CSSنىڭ غا بېۋاستە ئالاقىدار بولغان قىسىملىرى بىلەن مېخانىكىلىق ھالدا تونۇشۇپ چىقىمىز. CSS كە ئالاقىدار تەپسىلىي مەزمۇنلار بىلەن دەرسلىكىمىزنىڭ كېيىنكى قىسىملىرىدا تەپسىلىي توختىلىمىز.

1.2.13 بەت ئىچىدە نى ئىشلىتىش

بەت يۈزىدىكى HTML ئىلمىنىتلىرىغا style خاسلىقى ئارقىلىق بېۋاستە CSS ئۇسلۇبلىرىنى بەرگىلى بولىدۇ، شۇنىڭدەك خەتكۈچىگىمۇ خاسلىق قاتارىغا CSS كودلىرىنى يېزىش ئارقىلىق ئۇسلۇب بەلگىلىگىلى بولىدۇ. خەتكۈچى جۈپ خەتكۈچ بولۇپ، گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!-- خەتكۈچى div ئىچىدىن ئۇسلۇب بېرىلگەن --><div></div>
```

يۇقىرىقى كوددىكى خەتكۈچىنىڭ باشلانغانلىقىنى خەتكۈچىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. خەتكۈچىنى بەت يۈزىدە بۇنداقلا يېزىپ قويۇش ئارقىلىق ھېچقانداق ئۇنۇمگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ.

خەتكۈچ گەۋدىسىگە بېۋاستە CSS كودى يېزىش ئۈچۈن خەتكۈچ گەۋدىسىگە style خاسلىقى قوشۇپ يېزىلىدۇ. div خەتكۈچىنىڭ style خاسلىقى قوشۇپ يېزىلغان ھالىتى تۆۋەندىكىدەك

```
<div style="#"></div><!-- خەتكۈچى div ئىچىدىن ئۈسلۇب بېرىلگەن -->
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا CSS ئۈسلۇبلىرى كېلىدۇ .

2.13- مىسال: خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ بەت ئىچىدە مەزمۇن كۆرسىتەيلى شۇنداقلا style خاسلىقىغا color خاسلىقىنى قوشۇش ئارقىلىق خەتنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتەيلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div style="color:red;">这是一个 div 的内容</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **2.13-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.13-رەسىم. خەت رەڭگى ئۆزگەرتىلگەن خەتكۈچى

2.2.13 نى قاپلاپ ئىشلىتىش

 ئارقىلىق توربەت تۈرۈنلاشتۇرۇش جەريانىدا بەزىدە خەتكۈچىنى قاپلاپ ئىشلىتىشكە توغرا كېلىدۇ ، نى قاپلاپ ئىشلىتىشمۇ HTML نىڭ خەتكۈچلىرىنى قاپلاپ ئىشلىتىش قائىدىسىگە پۈتۈنلەي بويسۇنىدىغان بولۇپ، دىمۇ ئىچىدە ئېچىلغان خەتكۈچ ئىچىدە يېپىلىدۇ، سىرتىدا ئېچىلغان خەتكۈچ سىرتىدا يېپىلىدۇ. نى قاپلاپ ئىشلىتىشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

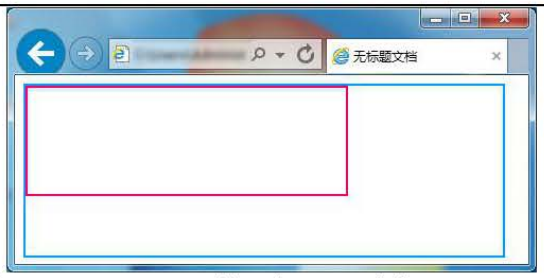
```
<div><!-- سىرتقى خەتكۈچ باشلاندى -->
   <div> <!-- ئىچكى خەتكۈچ باشلاندى --> 
      div 中的内容      <!-- ئىچكى خەتكۈچ ئىچىدىكى مەزمۇن -->
    </div>  <!-- ئىچكى خەتكۈچ ئاخىرلاشتى -->
</div>  <!-- سىرتقى خەتكۈچ ئاخىرلاشتى -->
```

3.13-مىسال: خەتكۈچىنى قاپلاپ ئىشلىتىش ئارقىلىق بەت تۈرۈنلاشتۇرۇشنىڭ ئاددىي قۇرۇلمىسىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن نىڭ رامكا قىرىغا رەڭ بېرىلدى، كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك قوشۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div style=" float:left;width:450px; height:160px; border-width:2px;
border-style:solid; border-color:#09F;">
<div style="width:300px; height:100px; border-width:2px;
border-style:solid;border-color:#F06;"></div>
</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.13-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.13-رەسىم. قاپلاپ ئىشلىتىلگەن خەتكۈچى

3.2.13 نى بەت يۈزىدە ئورۇنلاشتۇرۇش

ئادەتتە خەتكۈچى بەت يۈزىدە سول تەرەپكە تاقالغان ھالەتتە بولۇپ، بىز بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ئېھتىياجى بىلەن بەزىدە نى بەتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە ياكى سىرتقى نىڭ ئىچىدە ئوڭ - سول تەرەپكە توغرىلاشقا مەجبۇر بولىمىز. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە بەتنىڭ مەلۇم يۆنىلىشكە توغرىلىمىغان ئەھۋالدا بەزى تور كۆرگۈلەردە نىڭ ئېگىزلىك ۋە كەڭلىكلىرىنى بەلگىلىگەندە ئۇنۇمى كۆرۈنمەيدۇ. نى بەت يۈزىدە توغرىلىغاندا style خاسلىقىغا float خاسلىقىنى قوشۇش ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشۇرىمىز. نى بەت يۈزىدە ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div style="float:#"></div>
```

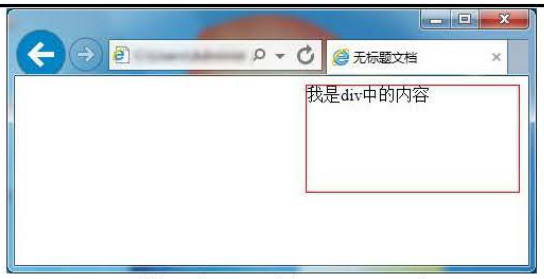
يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا float خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، float خاسلىقى ئوبيېكتنىڭ بەت يۈزىدىكى توغرىلىنىش شەكلىنى بېكىتىش رولىغا ئىگە. float خاسلىقىنىڭ ئۈچ خىل مۇقىم قىممىتى بولۇپ ئۇلار left,right,none دىن ئىبارەت. قىممىتى left بولغاندا div بەتنىڭ ياكى سىرتقى ئوبيېكتنىڭ سول تەرىپىگە تاقالغان ھالەتتە بولىدۇ. قىممىتى right بولغاندا div بەتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە ياكى سىرتقى ئوبيېكتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە تاقالغان ھالەتتە بولىدۇ. float خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى none بولۇپ، قىممىتى none بولغاندا ياكى float خاسلىقى يېزىلمىغان div ھىچقايسى تەرەپكە توغرىلانمىغان ھالەتتە بولىدۇ. div ھىچقايسى تەرەپكە توغرىلانمىغان ئەھۋالدا ئۇزۇنلۇق ۋە كەڭلىككە ئالاقىدار خاسلىقلىرى كۆچكە ئىگە بولمايدۇ.

4.13- مىسال: float خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ نىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى بەتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە توغرىلايلى، ئۇنۇمنى تېخمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن نىڭ رامكىسىغا رەڭ بېرىلدى ۋە ئىچىگە مەزمۇن يېزىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <div style="float:right; width:200px; height:100px; border-width:1px;
border-style:solid; border-color:red;">
        我是 div 中的内容
    </div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە 4.13- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.13-رەسىم. توغرىلىنىش شەكلى تەڭشەلگەن خەتكۈچى

4.2.13 بەتنى ئوڭ ۋە سول ئىستونغا ئايرىلغان ھالەتتە توغرىلاش

بەتلەرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇش ئېھتىياجىغا قاراپ بەزىدە بەتلەرنى ياكى بەتنىڭ مەلۇم بۆلەكلىرىنى ئوڭ ۋە سول ئىستونلارغا ئايرىشقا توغرا كېلىدۇ ، بۇ خىل ھالەتنى خەتكۈچىنىڭ style خاسلىقىغا float خاسلىقىنى قوشۇش ئارقىلىق ھاسىل قىلىمىز.

5.13- مىسال: مەلۇم بىر نى بەت گەۋدىسى دەپ قاراپ، ئىچىدىكى ئىككى نى ئوڭ - سولغا توغرىلاش ئارقىلىق بەتنىڭ ۋېرتىكال قۇرۇلمىسىنى تەقلىد قىلىپ ياساپ باقايلى.

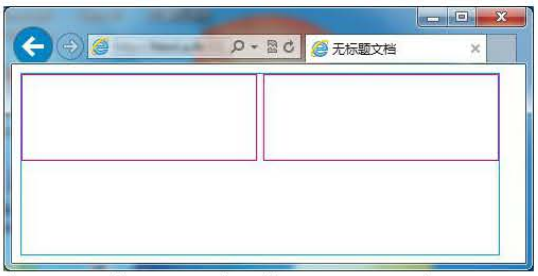
مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <div style="float:left;width:450px; height:170px; border-width:1px;
border-style:solid; border-color:#09F;"> <!--  بەت گەۋدىسىگە تەقلىد قىلىنغان رامكا
باشلاندى-->

        <div style="float:left;width:220px; height:80px; border-width:1px;
border-style:solid; border-color:#F06;"></div>     <!--  سول رامكىغا تەقلىد قىلىنغان
رامكا -->

        <div style="float:right;width:220px; height:80px; border-width:1px;
border-style:solid; border-color:#F06;"></div>     <!--  ئوڭ رامكىغا تەقلىد قىلىنغان
رامكا -->
    </div>    <!--بەت گەۋدىسىگە تەقلىد قىلىنغان رامكا ئاخىرلاشتى -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە**5.13**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.13-رەسىم. دىن پايدىلىنىپ ھاسىل قىلىنغان بەتنىڭ تەقلىدىي قۇرۇلمىسى

5.2.13 نى گورىزونتال توغرىلانغان ھالەتتە تىزىش

بەت يۈزىدىكى مەزمۇنلارنى ۋېرتىكال ھالەتتە ئايرىپلا كۆرسەتمەستىن يەنە بەزىدە گورىزونتال ھالەتتە تىزىپ كۆرسىتىشكە توغرا كېلىدۇ ، بۇنداق ئەھۋاللاردا گورىزونتال ھالەتتە كۆرۈنىدىغان رامكىلارنىڭ

ھەممىسنى ئوخشاش بىر يۆنىلىشكە توغرىلىساق بەت يۈزىدىكى كودنىڭ يېزىلغان تەرتىپى بويىچە بەت كەڭلىكىدىن ياكى سىرتقى رامكىنىڭ كەڭلىكىدىن ئېشىپ كەتكەنگە قەدەر گورىزونتال ھالەتتە تىزىلىدۇ.

6.13-مىسال: نى گورىزونتال ھالەتتە تىزىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى، ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن لارغا رەڭ بېرىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <div style="float:left;width:450px; height:170px; border-width:1px;
border-style:solid; border-color:#09F;"> <!--  بەت گەۋدىسىگە تەقلىد قىلىنغان رامكا
باشلاندى-->

        <div style="float:left;width:148px; height:80px; border-width:1px;
border-style:solid; border-color:#F06;"></div>     <!--  گورزىنتال تىزىلغان رامكا
-->

        <div style="float:left;width:148px; height:80px; border-width:1px;
border-style:solid; border-color:#093;"></div>     <!--  گورزىنتال تىزىلغان رامكا
-->

        <div style="float:left;width:148px; height:80px; border-width:1px;
border-style:solid; border-color:#F06;"></div>     <!--  گورزىنتال تىزىلغان رامكا
-->

    </div>     <!--بەت گەۋدىسىگە تەقلىد قىلىنغان رامكا ئاخىرلاشتى  -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **6.13**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.13-رەسىم. نىڭ گورىزونتال تىزىلغاندىكى ئۇنۇمى

6.2.13 div نى ۋېرتىكال ھالەتتە تىزىش

بەت يۈزىنى ئورۇنلاشتۇرغاندا بەتنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇش ئېھتىياجىغا قاراپ بەزىدە بىر تۈردىكى ياكى ئوخشاش دەرىجىدىكى مەزمۇنلارنى تىك شەكىلدە داۋاملاشتۇرۇپ تىزىشقا توغرا كېلىدۇ ، بۇخىل ئۇنۇمى نىڭ style خاسلىقىغا float خاسلىقىنى قوشۇش بىلەن بىرگە يەنە clear خاسلىقىنى قوشۇپ تەڭشەش ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشۇرىمىز.

7.13-مىسال: نى ۋېرتىكال ھالەتتە تىزىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى.

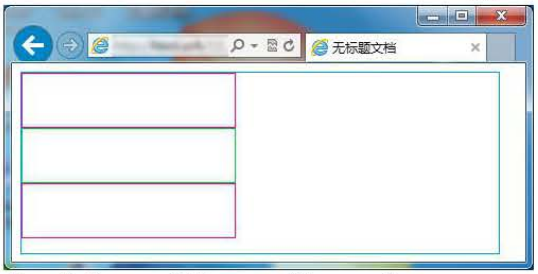
مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <div style="float:left;width:450px; height:170px; border-width:1px;
border-style:solid; border-color:#09F;"> <!--  بەت گەۋدىسىگە تەقلىد قىلىنغان رامكا
باشلاندى-->

        <div style="float:left; clear:both;width:200px; height:50px;
border-width:1px; border-style:solid; border-color:#F06;"></div>     <!--
ۋېرتىكال تىزىلغان رامكا -->
```

```
        <div style="float:left; clear:both;width:200px; height:50px;
border-width:1px; border-style:solid; border-color:#0C3;"></div>
    <!--  ۋىرتىكال تىزىلغان رامكا  -->
        <div style="float:left; clear:both;width:200px; height:50px;
border-width:1px; border-style:solid; border-color:#F06;"></div>
    <!--  ۋىرتىكال تىزىلغان رامكا  -->
    </div>  <!--بەت گەۋدىسىگە تەقلىد قىلىنغان رامكا ئاخىرلاشتى-->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **7.13**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.13-رەسىم. نىڭ ۋېرتىكال تىزىلغاندىكى ئۇنۇمى

8.13- مىسال: ئارقىلىق ئورۇنلاشتۇرۇلغان ناھايىتى ئاددىي ھالەتتىكى شىركەت ئۇچۇرلىرى بېتىدىن بىرنى لايىھەلەپ باقايلى. لايىھەدىكى ئۇنۇمنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن سۆزلەنمىگەن نۇرغۇن CSS كودلىرىنى ئىشلىتىشكە توغرا كەلگەنلىكى ئۈچۈن ھازىرچە بارلىق مەزمۇن رەسىم ھالىتىدە پارچىلاپلا ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <body style="width:980px; margin-top:0px; margin-bottom:auto;
margin-left:auto; margin-right:auto;">
    <!--ئۈستى قىسىم ئۇچۇرلىرى  رامكىسى باشلاندى-->
    <div style="float:left; width:980px; height:35px;
background-image:url(Images/UI_02.jpg);"></div>
    <!--ئۈستى قىسىم ئۇچۇرلىرى  رامكىسى ئاخىرلاشتى-->
    <!--توربەت چوققا رەسمى باشلاندى-->
    <div style=" float:left;width:980px; height:150px;
background-image:url(Images/UI_04.jpg)"></div>
    <!--توربەت چوققا رەسمى ئاخىرلاشتى-->
    <!-- توربەت سول ئاساسىي رامكىسى باشلاندى -->
    <div style="float:left; width:717px; height:auto;">
    <div style="float:left;width:717px; height:35px;
background-image:url(Images/UI_05.jpg);"></div>
    <div style="width:717px; height:613px; float:left;
background-image:url(Images/UI_09.jpg);"></div>
    </div>
    <!-- توربەت سول ئاساسىي رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
```

```
    <!-- توربەت ئوڭ تەرەپ تۈر رامكىسى باشلاندى -->
    <div  style="float:right;width:250px; height:auto;">
    <div style="width:250px; height:35px; float:left;
background-image:url(Images/UI_07.jpg)"></div>
    <div style="float:left; width:250px; height:108px;
background-image:url(Images/UI_10.jpg);"></div>
    </div>
    <!-- توربەت ئوڭ تەرەپ تۈر رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
    <!-- توربەت ئاستى تەرەپ نەشر ئۇچۇرلىرى  رامكىسى باشلاندى -->
    <div style=" float:left; width:980px;
height:150px;background-image:url(Images/UI_14.jpg);"></div>
    <!-- توربەت ئاستى تەرەپ نەشر ئۇچۇرلىرى  رامكىسى ئاخىرلاشتى -->
    </body>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **8.13**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.13-رەسىم. ئارقىلىق ئورۇنلاشتۇرۇلغان ناھايىتى ئاددىي ھالەتتىكى شىركەت ئۇچۇرلىرى بېتى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا توربەتنىڭ قۇرۇلمىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئالاقىدار بىلىملەردىن جەدۋەل شەكلىدە بەت ئورۇنلاشتۇرۇش، جەدۋەل شەكلىدە بەت ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە يېتەرسىزلىكى بىلەن تونۇشۇپ چىقتىش بىلەن بىرگە div خەتكۈچىدىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ھەققىدە دەسلەپكى ئاساسنى سېلىپ، داۋاملىدا سۆزلىنىدىغان CSS ئۇچۇن دەسلەپكى ئاساسنى ھازىرلىدۇق.

كۆنۈكمە

1. HTML دىكى ئاساسلىق بەت ئورۇنلاشتۇرۇش شەكلى قانچە خىل؟ قايسىلار؟

2. div دىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇشتا CSS ئۇسلۇبلىرىنى قوشۇپ ئىشلىتىش ئۇچۇن قوشۇپ يېزىلىدىغان خاسلىق بولسا ( ).

A: clear B:id C:style D: class

CSS بلملری

14.باب CSS تىلى تىلى بىلەن تونۇشۇش

CSS تىلى بولسا ئاساسلىقى HTML بەتنىڭ ئۇسلۇبىنى كونترول قىلىدىغان قىسمى بولۇپ، CSS ئارقىلىق HTML كودى بىلەن ئۇسلۇب كودىنى ئايرىۋەتكىلى بولىدۇ. بىز بۇ بابتا CSS تىلى ھەققىدە ئاساسىي چۈشەنچىگە ئىگە بولغاندىن باشقا CSS تىلىنىڭ تەرەققىيات تارىخى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە.

- ☐ CSS تىلى ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە
- ☐ CSS تىلىنىڭ تەرەققىيات تارىخى
- ☐ CSS تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكى
- ☐ نىمە ئۈچۈن CSS تىلىنى ئۆگىنىمىز؟
- ☐ نىمە ئۈچۈن CSS 3 تاماملانغان تۇرۇقلۇق 1. 2 CSSنى ئۆگىنىمىز؟
- ☐ CSS نىڭ ئاساسلىق گىرامماتىكىلىق قائىدىسى

1.14 CSS تىلى ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە

CSS تىلىنىڭ ئىنگلىزچە تولۇق ئاتىلىشى Cascading Style Sheets بولۇپ، «قاتلاملىق ئۇسلۇب جەدۋىلى » دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. CSS تىلى HTML دىن مۇستەقىل ھالەتتىكى ئۇسلۇب لايىھەلەش تىلى بولۇپ، توربەت لايىھەسىدە ئەنئەنىۋى شەكىلدىكى ئۇسلۇب لايىھەلەش ئۇسۇلىنى بۇزۇپ تاشلاپ توربەت كودى بىلەن ئۇسلۇب كودىنى بىر - بىرىدىن پۈتۈنلەي ئايرىۋەتكەن ھالەتتىكى بىرخىل ئۇسلۇب لايىھەلەش ئۇسۇلىنى ئوتتۇرىغا چىقارغان تىلىدىن ئىبارەت.

2.14 CSS تىلىنىڭ تەرەققىيات تارىخى

CSS 1: بۇ نەشرى **1996**- يىلى **12**- ئاينىڭ **17**- كۈنى ئېلان قىلىنىپ، w3c نىڭ تەۋسىيە ئۇلچەملىرىدىن بىرىگە ئايلانغان. **1999**- يىلى **1**- ئاينىڭ **11**- كۈنى قايتىدىن تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەن.

CSS 2 : بۇ نەشرى **1998**-يىلى **5**- ئاينىڭ **12**- كۈنى ئېلان قىلىنغان بولۇپ، بۇ نەشرىگە بېسىپ چىقىرىش، ئاۋلاش ۋە كۆرۈش ئۇسكۇنىلىرىگە ئالاقىدار خاسلىقلار قوشۇلغان شۇنداقلا ئابونت كومپيۇتېرنىڭ خەت نۇسخىسىنى چۈشۈرۈش ئىقتىدارى قوشۇلغان. بۇ ئىقتىدارلىرىدىن ئىلگىرى كىمين بولۇپ ئېكرانغا ئالاقىدار خاسلىقلىرى**2003**- يىلى **5**- ئاينىڭ **14**- كۈنى قوشۇلغان ، بېسىپ چىقىرىش ئۇسكۇنىلىرىگە ئالاقىدار خاسلىقلىرى **2006**- يىلى **10**- ئاينىڭ **13**- كۈنى قوشۇلغان.

CSS 2.1: بۇ نەشرى **2007**- يىلى **7**- ئاينىڭ **19**- كۈنى ئېلان قىلىنغان بولۇپ، كۆچمە ئۇسكۇنىلەر نۇسخىسى **2007**- يىلى **10**- ئاينىڭ **19**- كۈنى ئېلان قىلىنغان.

CSS 3 : CSS3 نىڭ تارماق بۆلەكلىرى ئىنتايىن كۆپ بولۇپ ھازىرغا قەدەر ئەڭ دەسلەپكى بۆلىكى يەنى CSS 3 ئاساسى نەشرى **2001**- يىلى **5**- ئاينىڭ **23**- كۈنى ئېلان قىلىنغان. ئاخىرقى بۆلىكى يەنى Media Queries بۆلىكى **2009**- يىلى **9**- ئاينىڭ **15**- كۈنى تاماملانغان.

3.14 CSS تىلىنىڭ ئالاھىدىلىكى

CSS تىلىدا بەت يۈزىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئەنئەنىۋى شەكىلدە HTML بويىچە بەت يۈزىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا قارىغاندا نۇرغۇن ئەۋزەللىكلەرگە ئىگە بولۇپ، بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە ئېلېمېنتلارنىڭ ئورنىنى بېكىتىش قاتارلىقلاردا پىكسېل دەرىجىسىگىچە توغرىلاپ تەڭشىگىلى بولىدۇ. خەت نۇسخىسى، خەت نومۇرى، رەڭگى قاتارلىق خاسلىقلارنىمۇ قوللىغانلىقتىن بەت يۈزىدە تەكرار كود يېزىش ۋە ئۆزگەرتىش جەھەتتە نۇرغۇن ۋاقىت ۋە كۈچنى تېجەپ قالغىلى بولىدۇ. ئېلېمېنتلارنىڭ ئۇسلۇبلىرىنى ئوبيېكت ۋە بۆلەك شەكلىدە تەھرىرلەش ئالاھىدىلىكىگە ئىگە بولغانلىقتىن نۆۋەتتە ئەڭ ئالدىنقى قاتاردىكى يېزىق شەكلىدە ئۇسلۇب لايىھەلەش تىللىرىدىن بىرى بولۇپ قالدى.

CSS تىلىنىڭ گىرامماتىكىسى ئىنتايىن ئاددىي ۋە خاتالىققا نىسبەتەن سەزگۈرلۈك دەرىجىسى بىر قەدەر تۆۋەن بولۇپ، كودنى ئاددىي، رەتلىك، چۈشىنىشلىك قىلىپ يېزىش ياكى قىسقا، تور كۆرگۈنىڭ ئوقۇشچانلىقىغا ماسلاشتۇرۇلغان ھالەتتە يېزىشنى كود يازغۇچى ئۆزىنىڭ چۈشىنىش ئىقتىدارى ۋە ئۆزىنىڭ كود يېزىش ئادىتىگە قارىتا خالىغانچە بەلگىلۈالسا بولىدۇ.

4.14 نېمە ئۈچۈن CSS تىلىنى ئۆگىنىمىز؟

گەرچە HTML تىلىنىڭمۇ ئۆزىگە خاس خاسلىقلىرى بار بولسىمۇ، ئۇ خاسلىقلار توربەت لايىھەسىدە ئابونتلارنىڭ ۋە لايىھەلىگۈچىلەرنىڭ لايىھە ئېھتىياجىدىن خېلىلا يىراق. چۈنكى HTML نىڭ ئۆزىنىڭ خاسلىقلىرىغا تايىنىپلا توربەتلەرنى بېزىگەندە تور بەتنىڭ كۆرۈنۈشى ئىنتايىن قوپال ۋە كۆرۈمسىز بولۇپ قالغاندىن باشقا يەنە لايىھەلەشكە ئىنتايىن ئۇزۇن ۋاقىت كېتىدۇ، توربەت كودلىرى زىيادە كۆپ بولۇپ، بەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىگە ئېغىر دەرىجىدە تەسىر كۆرسىتىدۇ، ئوخشاش تۈر دىكى ئېلېمېنتلار ئۈچۈنمۇ ئوخشاش كودنى تەكرار يېزىشقا، ئۆزگەرتىش ئۈچۈنمۇ تەكرار ئۆزگەرتىپ چىقىشقا توغرا كېلىدۇ . شۇڭلاشقا توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈزىنى تەكشىلىكتە لايىھەلەش يۈمشاق دېتاللىرىدا لايىھەلەنگەن ئۇنۇمگە ئوخشىتىپ لايىھەلەپ چىقىش ئىنتايىن مۇشكۈل بىر ۋەزىپە بولۇپ، بۇ ۋەزىپە داۋاملىق تۈردە UI لايىھەلىگۈچىسى بىلەن HTML كود يازغۇچىسى ئارىسىدا ئېغىر ئىختىلاپ پەيدا قىلىدۇ. ئەمما توربەت لايىھەسىدە HTML گە CSS نى قوشۇپ بەت لايىھەلەش ئېلىپ بارغاندا يۇقىرىقى مەسىلىلەردىن تولۇق ساقلانغىلى بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، بىر تور بېكەت بىر تاللا بەت بىلەن پۈتۈپ چىقمايدۇ، بىر تور بېكەتتىكى كۆپ قىسىم بەتلەرنىڭ ئۇسلۇبى ئاساسىي جەھەتتىن بىرخىل بولىدۇ. HTML دە ئوخشاش ئۇسلۇبتىكى توربەتلەرگە ئوخشاش كودنى تەكرار يېزىشقا توغرا كېلىدۇ ، ئۆزگەرتىش ئۈچۈنمۇ ھەر بىر بەتتىكى كودنى ئايرىم ئۆزگەرتىپ چىقىشقا توغرا كېلىدۇ . ئەمما CSS تىن پايدىلانغاندا بىر تال CSS ھۆججىتىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىقلا بارلىق بەتنىڭ لايىھەسىنى بىراقلا ئۆزگەرتىپ چىققىلى بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن لايىقەتلىك بىر توربەت لايىھەلىگۈچى ئۈچۈن CSS كەم بولسا بولمايدىغان بىر بىلىم بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

5.14 نېمە ئۈچۈن CSS 3 تاماملانغان تۇرۇقلۇق CSS 2.1 نى ئۆگىنىمىز؟

گەرچە CSS 3 ئېلان قىلىنىپ بولغان بولسىمۇ تېخى تور كۆرگۈلەردىكى قوللاش يېتەرلىك ئەمەس ئۇنىڭدىن باشقا CSS 3 نۇرغۇنلىغان كەسپى بۆلەكلەرگە ئايرىلغان بولۇپ، يېڭى ئۆگەنگۈچىلەرنىڭ

دەسلەپكى قەدەمدىلا تولۇق چۈشىنىپ كېتەلمىشى بىرئاز قىينىغا توختايدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە CSS 2 نىڭ كۆپ قىسىم خەتكۈچلىرى CSS 3 دىمۇ ئوخشاشلا ئىشلىتىلىۋاتقان بولغاچقا يېڭى ئۆگەنگۈچىلەر CSS 2 نى پىششىق ئۆگىنىۋالسا CSS 3 كە تەبىئىيلا ئۇل سالالايدۇ. يېڭى ئۆگەنگۈچىلەر ئۈچۈن CSS بىلىملىرىنى ئۆگىتىشتە CSS 2 دىن باشلاش يەنىلا بىر قەدەر ياخشى تاللاش بولالايدۇ.

بىز تۈزگەن بۇ كىتاب يېڭى ئۆگەنگۈچىلەرنى ئاساس قىلىپ تۈزۈلگەچكە CSS 2.1 ئاساس قىلىپ تۈزۈلدى.

6.14 CSS نىڭ ئاساسلىق گىرامماتىكىلىق قائىدىسى

CSS تىلىنىڭمۇ گىرامماتىكىسى ئىنتايىن ئاددىي بولۇپ، CSS كودىنى يېزىشتا تۆۋەندىكى بىرنەچچە تۈرلۈك قائىدىگە دىققەت قىلساقلا يازغان كودىمىزنىڭ توغرا بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلالايمىز.

■ HTML ھۆججىتى ئىچىدە CSS كودىنى ئىشلىتىشنىڭ ئۈچ خىل ئۇسۇلى بار

1) CSS كودىنى خەتكۈچ خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىش. بۇ ئۇسۇلدا CSS كودى ئوبيېكتنىڭ style خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىلىدۇ. بۇنداق يېزىلغاندا CSS كودلىرى ئايرىم خەتكۈچ ئارقىلىق ئەسكەرتىلمەيدۇ. مەسىلەن: مەلۇم بىر div نىڭ توغرىلىنىش شەكلى، كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكىنى تەڭشەپ باقايلى.

```
<div style="float:left;width:500px;height:200px;"></div>
```

2) CSS كودىنى بەت ئىچىدە ئايرىم يېزىش. بۇ ئۇسۇلدا CSS كودى بەت ئىچىدە <style> خەتكۈچى ئارقىلىق ئەسكەرتىلىپ يېزىلىدىغان بولۇپ، بەت ئىچىدە خالىغان ئورۇنغا يېزىلسا بولىدۇ لېكىن بەتتىكى HTML خەتكۈچلىرى بىلەن كېسىشىپ قالماسلىقى كېرەك. توربەت ئىجرا بولغاندا ئەڭ ئاۋۋال <head> خەتكۈچى ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى ئوقۇپ ئالىدىغان بولغاچقا CSS كودىنى بەت ئىچىگە ئايرىم يازغاندا بەتنىڭ <head> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىشنى تەۋسىيە قىلىمىز. مەسىلەن: بارلىق div خەتكۈچىنىڭ توغرىلىنىش شەكلى، كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكىنى تەڭشەپ باقايلى.

```
<style>
div{
   float:left;
   width:500px;
   height:200px;
   }
</style>
```

3) CSS كودلىرىنى سىرتتىن ئۇلاش ئارقىلىق قىستۇرۇش. بۇخىل ئۇسۇلدا CSS كودلىرى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ يېزىلىدۇ، ھۆججەتنىڭ كېڭەيتىلگەن نامىمۇ CSS بولىدۇ، CSS ھۆججىتى بەت ئىچىگە مۇناسىۋەتلىك كود ئارقىلىق قىستۇرۇلىدۇ، بىر HTML بەتكە قانچە دانە CSS ھۆججىتى قىستۇرساق بولۇۋېرىدۇ. ئەمما زۆرۈر بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا كۆپلىگەن CSS ھۆججىتىنى بىر بەتكە قىستۇرىۋېلىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز. بۇ خىل شەكىلدىمۇ CSS ھۆججىتىنى قىستۇرۇش كودى بەتنىڭ خالىغان يېرىگە يېزىلسا بولىدۇ. ئەمما بۇ كودنىمۇ بەتنىڭ <head> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىشنى تەۋسىيە قىلىمىز. مەسىلەن: بەت ئىچىگە style.CSS ھۆججىتىنى قىستۇرۇش.

```
<link href="CSS/style.CSS" rel="stylesheet" type="text/CSS">
```

■ CSS كودى خەتكۈچ گەۋدىسىگە بىۋاستە يېزىلمىغان ئەھۋال ئاستىدا ئالدى بىلەن تاللىغۇچ

يېزىلىدۇ. ئاندىن ئىنگلىزچە «{}» نىڭ ئىچىگە CSS كودلىرى كېلىدۇ. «}» بەلگىسى بىر تۈردىكى CSS ئۇسلۇبىنىڭ باشلانغانلىقىنى «{» بەلگىسى بىر تۈردىكى CSS كودىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن:

```
.content{
    float:left;
    width:500px;
    height:200px;
    }
```

■ CSS ئۇسلۇبى ئىچىدە بىر خاسلىق تەكرار يېزىلسىمۇ ھېچقانداق خاتالىق كۆرۈلمەيدۇ. ئەمما شۇ خاسلىقنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا يېزىلغىنى كۈچكە ئىگە بولىدۇ. مەسىلەن:

```
.content{
    width:700px;
    width:730px;
    width:500px;
    }
```

■ CSS ئۇسلۇبىدا ئىزاھات ئىنگلىزچە «/* */» نىڭ ئارىسىغا يېزىلىدۇ. مەلۇم بىر بۆلەك كودنى ئىزاھلىماقچى بولساقمۇ ياكى كودلارنى ئىجرا قىلىشتىن توختاتماقچى ئەمما ئۆچۈرۈۋېتىشنى خالىمىساقمۇ شۇ كود بۆلىكىنى «/* */» نىڭ ئىچىگە ئېلىۋەتسەك بولىدۇ.

```
body{
    background-color:#FF0;    /* بەتنىڭ تەگلىكىنى سېرىق رەڭگە ئۆزگەرتىدۇ */
    }
```

■ CSS كودىدا خاسلىققا قىممەت يوللىغاندا ئالدى بىلەن خاسلىق ئىسمى ئاندىن ئىنگلىزچە «:» ئاندىن شۇ خاسلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . قىممەت يوللىنىپ بولغاندىن كېيىن ئىنگلىزچە «;» بەلگىسى بىلەن ئاخىرلىشىدۇ. مەسىلەن: مەلۇم بىر ئېلېمېنتنى سولغا توغرىلىماقچى بولساق مۇنداق يازىمىز.

```
float:left;
```

■ CSS كودىدا خاسلىقلارنى ئارقىمۇ ئارقا يازساقمۇ، قۇر ئاتلىتىپ يازساقمۇ بولۇۋېرىدۇ. شۇنداقلا قۇر ئاتلىتىپ يازغاندىكى قۇر سانى ۋە ئىككى خاسلىق ئارىسىدىكى بوشلۇقلارنىڭ سانى CSS نىڭ ئۇنۇمىگە ۋە ئىجرا بولۇشىغا ھېچقانداق تەسىر كۆرسەتمەيدۇ. مىسال: div نىڭ توغرىلىنىش شەكلى، كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكىنى تەڭشەيدىغان CSS كودىنى ئىككى خىل شەكىلدە يېزىپ باقايلى.

قۇر ئاتلىتىپ يېزىلغان شەكلى :

```
div{
    float:left;
    width:500px;
    height:200px;
    }
```

بىر قۇرغا يېزىلغان شەكلى:

```
div{   float:left;width:500px;        height:200px;   }
```

■ CSS دە مۇرەككەپ خاسلىقلارنىڭ ھەر بىر تارماق خاسلىقىغا ئايرىم قىممەت يوللىساقمۇ ياكى

ئاساسىي خاسلىقنىڭ ئىسمى كەينىگە بارلىق تارماق خاسلىقلارنىڭ قىممىتىنى ئۇلاپ يوللاپ بەرسەكمۇ بولۇۋېرىدۇ. شۇنداقلا ئۇلاپ يېزىلغاندىكى تەرتىپىگە ھېچقانداق چەكلىمە قويۇلمايدۇ ئەمما ھەر ئىككى قىممەتنىڭ ئارىسىغا چوقۇم كەم بولغاندا بىردانە ئىنگلىزچە بوشلۇق قويۇلۇشى كېرەك. خاسلىقلارغا ئاساسىي خاسلىق نامى بويىچە قىممەت يوللىساقمۇ ياكى ھەر بىر تارماق خاسلىققا ئايرىم- ئايرىم قىممەت يوللىساقمۇ پىروگراممىنىڭ ئىجرا بولۇشىغا ۋە ئۇنۇمىگە قارىتا ھېچقانداق تەسىر كۆرسەتمەيدۇ. مەسىلەن: مەلۇم بىر ئېلېمېنتنىڭ رامكىسىنىڭ قىرىنى 1px تولمۇقتا ، ھەقىقىي سىزىق ھالەتتە، قىزىل رەڭگە توغرىلاپ باقايلى.

ئاساسىي خاسلىق نامى بويىچە قىممەت يوللانغان شەكلى.

```
.test{border:1px solid red;}
```

ئايرىم - ئايرىم قىممەت يوللانغان شەكلى.

```
.test{
    border-width:1px;
    border-style:1px;
    border-color:#FF0000;
}
```

■ CSS تە سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان خاسلىقلارغا قىممەت يوللىغاندا چوقۇم بىرلىكنى قوشۇپ يېزىش كېرەك. مەسىلەن:

```
font-size:16px;
```

■ ھەرپ - بەلگە تىزمىسى تىپلىق قىممەت ئالىدىغان خاسلىقلاردا خەت نۇسخا ئىسمى ئىنگلىزچە «"» نىڭ ئىچىگە يېزىلسىمۇ ياكى بۇاستە يېزىلسىمۇ بولىدۇ. ئەمما CSS ئىچىدە مەزمۇن ھالىتىدە كەلگەن ھەرپ بەلگە تىزمىسى چوقۇم «"» ئىچىگە ئېلىنىدۇ.

```
font-family:"UKIJ Tuz Tom"; /* «"»ئىچىگە كەلگەن خەت نۇسخىسى */
font-family: UKIJ Tuz Tom; /* «"»ئىچىگە  يېزىلمىغان خەت نۇسخىسى */
content:"new"; /* مەزمۇن شەكىلدە يېزىلغان ھەرپ بەلگە تىزمىسى*/
```

■ CSS تە رەڭ تىپلىق قىممەت ئالىدىغان خاسلىقلارغا قىممەت يوللاش ئۇسۇلى ئۈچ خىل بولۇپ ئۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت .

1) رەڭ ئىسمى بويىچە قىممەت يوللاش: بۇ خىل ئۇسۇلدا قىممەت يوللىغاندا، خاسلىقنىڭ قىممىتىگە رەڭنىڭ ئىسمى يېزىلىدۇ. يوللاشقا بولىدىغان رەڭلەر پەقەت CSS دە بەلگىلەنگەن 143خىل رەڭ بىلەنلا چەكلىنىدۇ. رەڭ ئىسمىنىڭ ئالدى كەينىگە ھېچقانداق ئالاھىدە بەلگە قويۇلمايدۇ. مەسىلەن: تەگلىككە سېرىق رەڭ بېرىپ باقايلى.

```
background-color:yellow;
```

2) رەڭنىڭ ئون ئالتىلىك سىستېمىدىكى قىممىتى بويىچە قىممەت يوللاش: بۇ خىل ئۇسۇلدا قىممەت يوللىغاندا خاسلىقنىڭ قىممىتىگە رەڭنىڭ ئون ئالتىلىك سىستېمىدىكى قىممىتى يېزىلىدۇ. ئەگەر رەڭ قىممىتى ئىككى خانىدىن تەكرارلانغان بولسا تەكرارلانغان ھەر ئىككى خانىسىدىن بىر خانىنىڭ قىممىتىنى قىسقارتىۋېتىشكە بولىدۇ. ئون ئالتىلىك سىستېمىدىكى رەڭ قىممىتىنىڭ ئالدىغا «#» بەلگىسى قويۇلىدۇ. مىسال: قىسقارتىلغان ۋە قىسقارتىلمىغان ئۇسۇلدا تەگلىككە سېرىق رەڭ بېرىپ باقايلى

```
background-color:#FFFF00;
background-color:#FF0;
```

3) رەڭ ھاسىل قىلىش فونكسىيەلىرىدىن پايدىلىنىپ قىممەت يوللاش: بۇ خىل ئۇسۇلدا قىممەت

يوللىغاندا رەڭ قىممىتىگە ئېرىشىدىغان خاسلىقنىڭ قىممىتىگە ئالدى بىلەن رەڭ ھاسىل قىلىش فۇنكسىيەسى يېزىلىدۇ، ئاندىن فۇنكسىيەگە ماس ھالدا پارامېتىرلار يوللىنىدۇ. مەسىلەن RGB فونكسىيەسىدىن پايدىلىنىپ تەگلىككە سېرىق رەڭ بەرمەكچى بولساق فۇنكسىيەنىڭ پارامېتىرلىرىغا بىز ھاسىل قىلماقچى بولغان رەڭنىڭ ئونلۇق سىستېمىدىكى قىممىتى قىزىل، يېشىل، كۆك تەرتىپ بويىچە بېرىلىدۇ.

```
background-color:rgb(255,255,0);
```

■ CSS دە ئۇسلۇب بېرىدىغان HTML ئىلمىنىتىنى تاللاش ئۇچۇن ئىشلىتىلىدىغان ئۇنىۋېرسال تاللىغۇچلار خەتكۈچ تاللىغۇچلىرى، تۇر تاللىغۇچلىرى، ID تاللىغۇچلىرى قاتارلىق ئۇچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ . مەسىلەن:

تاللىغۇچ قويۇلغان HTML خەتكۈچلىرى

```
<div class="a"></div>     <!--تۇر تاللىغۇچىسى ئىشلىتىلگەن خەتكۈچ -->
<div id="b"></div>        <!-- ID تاللىغۇچىسى ئىشلىتىلگەن خەتكۈچ -->
<input>     <!--خەتكۈچ تاللىغۇچىسى ئىشلىتىلگەن خەتكۈچ -->
```

تاللىغۇچلارغا ئاساسەن ئېنىقلانغان CSS ئۇسلۇبلىرى

```
.a{}      /* تۇر تاللىغۇچىسىغا ئېنىقلانغان CSS ئۇسلۇبى */
#b{}      /* ID تاللىغۇچىسىغا ئېنىقلانغان CSS ئۇسلۇبى */
input{}       /* خەتكۈچ تاللىغۇچىسىغا ئېنىقلانغان ئۇسلۇبى CSS */
```

■ مەلۇم شەرت ئاساسىدا ئېلېمېنتلارنى تاللاشقا ئىشلىتىلىدىغان تاللىغۇچلار خاسلىق تاللىغۇچلىرى، ساختا تۇر تاللىغۇچلىرى، ساختا ئىلمېنىت تاللىغۇچلىرى ۋە باشقا تاللىغۇچلار قاتارلىق تۆت تۈرگە بۆلۈنىدۇ . مەسىلەن:

```
input[type=text]{}  /* خاسلىق تاللىغۇچلىرى */
a:link {}           /* ساختا تۇر تاللىغۇچىسى */
p:first-letter{}    /* ساختا ئىلمېنىت تاللىغۇچىسى */
div>p{}         /* ھاسىللىق تاللىغۇچ */
```

■ بىر ئىلمېنىتقا بىرقانچە تۇردىكى تاللىغۇچنى تەڭ ئىشلىتىشكە بولىدۇ، بىرقانچە تۇردىكى تاللىغۇچنى تەڭ ئىشلەتكەندە ئوخشاش تۇردىكى خاسلىققا بېرىلگەن ئۇسلۇبتا خەتكۈچ گەۋدىسىگە يېزىلغان ئۇسلۇب كۈچكە ئىگە بولىدۇ، ئەگەر خەتكۈچ گەۋدىسىگە ئۇسلۇب يېزىلمىغان بولسا ID تاللىغۇچنىڭ خاسلىقى كۈچكە ئىگە بولىدۇ، ئەگەر ID تاللىغۇچى ئىشلىتىلمىگەن بولسا تۇر تاللىغۇچى كۈچكە ئىگە بولىدۇ، ئەگەر تۇر تاللىغۇچمۇ ئىشلىتىلمىگە بولسا خەتكۈچ تاللىغۇچى كۈچكە ئىگە بولىدۇ ئەگەر خەتكۈچ تاللىغۇچمۇ ئىشلىتىلمىگەن بولسا ئاندىن باشقا تاللىغۇچلار كۈچكە ئىگە بولىدۇ. مەسىلەن: مەلۇم خەتكۈچ تاللىغۇچى، تۇر تاللىغۇچى ۋە ID تاللىغۇچنىڭ ھەممىسىنى بېرەيلى ۋە ھەممىسىگە ھەرخىل CSS كودى يازايلى.

تاللىغۇچ قويۇلغان HTML خەتكۈچى.

```
<div class="content" id="cnt" style="width:200px; height:75px;"> بۇ بىر سىناق مەزمۇن </div>
```

تاللىغۇچقا ئاساسەن يېزىلغان CSS كودى.

```
*{
font-family:"UKIJ Tuz Tom";
font-size:10px;
```

```
color:green;
 }
 #cnt{
 width:350px;
  height:50px;
 border:1px solid green;
 font-family:"UKIJ Tuz Tom";
 font-size:12px;
 }
 .content{
 width:300px;
 height:150px;
 border:1px solid red;
 font-family:"UKIJ Tuz Tom";
 font-size:16px;
 color:red;
 }
 div{
font-family:"UKIJ Tuz Tom";
font-size:24px;
color:#5e5e5e;
 }
```

■ بارلىق تاللىغۇچىلارنى ئارىلاش ئىشلىتىشكە ۋە قەۋەتلەشتۈرۈپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

```
.content>span+p{}
/* class ئىسمى content بولغان ئېلېمېنتنىڭ ئىچىدىكى span خەتكۈچىنىڭ كەينىدىكى تۇنجى
pخەتكۈچىگە ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ*/
```

■ ئەگەر توربەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارغا ئورتاق ئىشلىتىلىدىغان ئۇسلۇب بولسا ئۇسلۇبنى «*» بەلگىسى ئارقىلىق ئېنىقلىساق بولىدۇ. مەسىلەن: پۈتۈن توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىنى 16px چوڭلۇقىتىكى Ukij Tuz Tom خەت نۇسخىسىغا توغرىلايلى.

```
*{
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
    font-size:16px;
}
```

■ ئەگەر بىردىن كۆپ ئوبىكتقا ئوخشاش بىر ئۇسلۇب ئىشلىتىشكە توغرا كەلسە ئۇ ئوبىيېكتنىڭ قايسى تۈردىكى تاللىغۇچ ئىشلەتكەن بولۇشىدىن قەتئىينەزەر تاللىغۇچلىرىنى «,» بىلەن ئايرىپ يېزىپ داۋامىغا CSS ئۇسلۇب كودىنى يازساق بولىدۇ. مىسال:

```
p,br,h1{}              /* p,br,h1 قاتارلىق خەتكۈچلەرگە ئورتاق ئۇسلۇب بېرىش */
.content,#title,p{}  /* ئارلاش تۈردىكى تاللىغۇچلارغا ئورتاق ئۇسلۇب بېرىش */
```

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا CSS تىلى بىلەن دەسلەپكى قەدەمدە تونۇشۇش بىلەن بىرگە CSS تىلىنىڭ تەرەققىياتى، ئالاھىدىلىكى ۋە CSS تىلىنىڭ گىرامماتىكىلىق قائىدىسىنى ئۆگىنىش ئارقىلىق داۋامدا ئۆگىنىدىغان CSS بىلىملىرى ئۈچۈن دەسلەپكى ئاساس ھازىرلىدۇق.

كۆنۈكمە

1. CSS نىڭ گىرامماتىكىلىق قائىدىسىنى يادلاپ بېقىڭ.

15. باب CSS ئۈسلۇبىنى ئېنىقلاش ۋە ئۇلاش

CSS تىلى ئۆگىنىش ئانچە تەس ئەمەس ئەمما مەزمۇنلىرى بىرئاز كۆپرەك بىر تىل بولۇپ، بىز بۇ بابتىن باشلاپ CSS تىلىنىڭ ئەڭ ئاساسىي قىسىملىرىدىن باشلاپ بىر- بىرلەپ ئۆگىنىپ چىقىمىز. بىز ئالدىنقى بابتا دەپ ئۆتكەنىدەك CSS تىلى مۇستەقىل بىر بەلگە تىلى. شۇڭا ئۇنى HTML ھۆججىتى ئىچىدە ئايرىم ئەسكەرتىپ ئىشلىتىشكە توغرا كېلىدۇ . بىز بۇ بابتا CSS نى ئېنىقلاش ۋە بەت ئىچىگە ئۇلاشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىدەك.

- CSS ئۈسلۇبىنى ئۇلاش
- تاللىغۇچ
- CSS نىڭ رامكا مودۇلى

1.15 CSS ئۈسلۇبىنى ئۇلاش

CSS ئۈسلۇبىنى HTML ھۆججىتى ئىچىدە ئىشلىتىشنىڭ ئۈچ خىل ئۇسۇلى بار. ئۇلار CSS كودىنى خەتكۈچ خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىش، CSS كودىنى بەت ئىچىدە ئايرىم يېزىش، CSS كودلىرىنى سىرتتىن ئۇلاش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. بىز بۇ پاراگرافتا CSS ئۈسلۇبىنى ئۇلاشنىڭ ئۈچ خىل ئۇسۇلى بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.1.15 CSS ئۇسلۇب كودىنى خەتكۈچ خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىش

CSS ئۇسلۇب كودىنى خەتكۈچ خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىش CSS كودىنى خەتكۈچنىڭ style خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىشنى كۆرسىتىدۇ، بۇنداق يېزىلغان CSS ئۈسلۇبى پەقەت ئۇسلۇب كودى يېزىلغان شۇ خەتكۈچتىلا كۆچكە ئىگە بولىدۇ. خەتكۈچ خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىلغان CSS ئۈسلۇبى خەتكۈچنىڭ style خاسلىقىغا يېزىلىدىغان بولۇپ، ئۇسلۇب كودىنى خەتكۈچ خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<tag style="#">
```

يۇقىرىقى كوددىكى «tag » خەتكۈچنىڭ ئىسمىغا ۋەكىللىك قىلىدىغان بولۇپ مەيلى تاق خەتكۈچ بولسۇن ياكى جۈپ خەتكۈچ بولسۇن style خاسلىقى HTML نىڭ قائىدىسى بويىچە خەتكۈچنىڭ باشلانغان تەرىپىگە يېزىلىدۇ. ئۇسلۇب كودى يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا يېزىلىدۇ. style خاسلىقى ئىچىگە نۇرغۇن ئۇسلۇبلارنى بىرلىكتە يېزىشقا بولىدۇ، ھەر بىر ئۇسلۇب ئاخىرلاشقاندا CSS نىڭ گىرامماتىكىلىق قائىدىسى بويىچە ئىنگلىزچە «;» قويۇلىدۇ. ئەگەر ھەر بىر «;» دىن كېيىن بىردانە بوشلۇق قويۇپ يېزىپ ماڭساق كود تېخىمۇ رەتلىك ۋە چۈشىنىشلىك كۆرۈنىدۇ.

15.1-مىسال: ئۇسلۇب كودىنى خەتكۈچ خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىش ئارقىلىق ئىككى نى ئۆز ئارا قاپلايلى، ئىككى ئارىسىدا مۇۋاپىق ئارىلىق قالسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div style="float:left; width:450px; height:160px; border-style:solid;
```

```
border-width:1px; border-color:red;">    <!-- باشلاندى div سىرتقى -->
    <div style="margin:auto; margin-top:35px; width:150px; height:80px;
border-style:solid; border-width:1px; border-color:#09F;">  <!-- ئىچكى div
باشلاندى -->
    </div> <!--ئىچكى div ئاخىرلاشتى -->
    </div>        <!-- ئاخىرلاشتى div سىرتقى -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ، كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **1.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.15-رەسىم. ئۈسلۇب كودىنى خەتكۈچ گەۋدىسىگە بىۋاستە يېزىش ئارقىلىق ئىككى نى قاپلىغاندىكى ئۇنۇمى

CSS ئۈسلۇب كودىنى خەتكۈچ گەۋدىسىگە بىۋاستە يېزىش گەرچە CSS گىراماماتىكىسىغا خىلاپ بولمىسىمۇ لېكىن ئوخشاش ئۈسلۇبقا ئىگە ئىلمىنىت قانچە قېتىم تەكرارلانسا CSS ئۈسلۇبىنىمۇ شۇنچە قېتىم يېزىشقا توغرا كېلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن توربەت لايىھەلىگۈچىلەر ئادەتتە CSS كودىنى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ HTML ھۆججىتىگە ئۇلاش شەكلىدە قىستۇرىدۇ.

2.1.15 CSS كودىنى بەت ئىچىدە ئايرىم يېزىش

CSS كودىنى بەت ئىچىدە ئايرىم يېزىش CSS كودىنى HTML ھۆججىتىنىڭ ئىچىدە ئايرىم خەتكۈچ ئىچىدە ئېنىقلاپ يېزىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇخىل ئۇسۇلدا CSS كودى <style> خەتكۈچى ئارقىلىق ئەسكەرتىلىپ يېزىلىشى كېرەك. CSS كودى بەت ئىچىدە ئايرىم يېزىلغاندا بەتنىڭ خالىغان يېرىگە يېزىلسا بولىدۇ. ئەمما HTML خەتكۈچلىرى بىلەن كېسىشىپ قالسا بولمايدۇ. لېكىن بەت ئېچىلغان ھامان نورمال كۆرۈنىشى ئۈچۈن CSS كودىنى <head> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

CSS كودىنى بەت ئىچىدە ئايرىم يېزىش خەتكۈچ خاسلىقىغا بىۋاستە يېزىشقا قارىغاندا كۆپ ئەۋزەللىككە ئىگە بولۇپ، بۇ خىل ئۇسۇلدا بەت ئىچىدىكى ئوخشاش خاسلىقلا ئىگە ئېلېمېنتلارغا بىراقلا ئۇسلۇب بەلگىلىگىلى ۋە ئۇسلۇبىنى بىراقلا ئۆزگەرتكىلى بولىدۇ. CSS كودىنى بەت ئىچىدە ئايرىم يېزىشنىڭ گىراماماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<style type="text/css">    <!-- CSS ئۇسلۇبىنىڭ باشلانغان خەتكۈچى-->
        /* ئۇسلۇب كودى يېزىلىدۇ CSS بۇ ئورۇنغا */
</style> <!-- CSS ئۇسلۇبىنىڭ ئاخىرلاشقان خەتكۈچى-->
```

CSS كودىنى بەت ئىچىدە ئايرىم يازغاندا CSS كودىنى ئىزاھلاشنىڭ ئىككى خىل ئۇسۇلى بولۇپ بىرى تولۇق ئىزاھلاش يەنە بىرى قىسقا ئىزاھلاش.

■ تولۇق ئىزاھلاش: تولۇق ئىزاھلاشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى بەت ئىچىدە CSS كودى باشلانغان بۆلەككە نۆۋەتتىكى كودنىڭ ئۇسلۇب كودى ئىكەنلىكىنى ئەسكەرتىشتىن باشقا يەنە مۇشۇ كودنىڭ تېپىنىمۇ قوشۇپ

ئەسكەرتىشتىن ئىبارەت. گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<style type="text/css">    <!-- CSS ئۇسلۇبىنىڭ باشلانغان خەتكۈچى-->
        /* ئۇسلۇب كودى يېزىلىدۇ CSS بۇ ئورۇنغا */
</style> <!-- CSS ئۇسلۇبىنىڭ ئاخىرلاشقان خەتكۈچى-->
```

يۇقارقى كوددىكى type="text/css" بولسا نۆۋەتتىكى ئۇسلۇبنىڭ ھەرپ بەلگە شەكلىدىكى CSS ئۇسلۇبى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

■ قىسقا ئىزاھلاش: قىسقا ئىزاھلاشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى پەقەت <style> خەتكۈچى ئارقىلىق نۆۋەتتىكى كودنىڭ ئۇسلۇب كودى ئىكەنلىكىنىلا ئەسكەرتىش بولۇپ، بۇ خىل ئۇسۇلدا كودنىڭ تېپى ۋە ئىپادىلىنىش شەكلى ئەسكەرتىلمەيدۇ. قىسقا ئىزاھلاشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<style>    <!-- CSS ئۇسلۇبىنىڭ باشلانغان خەتكۈچى-->
        /* ئۇسلۇب كودى يېزىلىدۇ CSS بۇ ئورۇنغا */
</style> <!-- CSS ئۇسلۇبىنىڭ ئاخىرلاشقان خەتكۈچى-->
```

CSS كودىنى بەت ئىچىدە <head> خەتكۈچى ئىچىگە ئايرىم يازغاندىكى HTML ھۆججەتنىڭ قۇرۇلما كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
<style type="text/css"> <!-- CSS  كودى باشلاندى -->
        /* CSS ئۇسلۇب كودلىرى يېزىلىدۇ */
</style> <!-- CSS  كودى ئاخىرلاشتى  -->
</head>
<body>
   <!--توربەت مەزمۇنى كېلىدۇ  -->
</body>
</html>
```

يېزىق شەكىللىك ئۇسلۇب لايىھەلەش تىللىرىنىڭ تۈرلىرى ئىنتايىن كۆپ بولۇپ، بۇلارنىڭ كۆپ قىسمىنى HTML ھۆججىتىگە قىستۇرۇپ ئىشلەتكىلى بولىدۇ. لېكىن ئەڭ ئومۇملاشقىنى text شەكىللىك CSS ھۆججىتى بولغاچقا ئادەتتە CSS كودىنى بەت ئىچىگە ئايرىم يازغان ۋاقىتتا تېپىنى ئەسكەرتمەسەك HTML بۇنى ھەرپ بەلگە تىزمىسى شەكلىدىكى CSS ئۇسلۇبى دەپ تونۇيدۇ. ئەمما CSS كودىنى بەت ئىچىگە ئايرىم ئەسكەرتىپ يازغاندا تولۇق ئىزاھلاش شەكلىدە يېزىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

3.1.15 CSS كودلىرىنى سىرتتىن ئۇلاش

CSS كودلىرىنى سىرتتىن ئۇلاش CSS كودلىرىنى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ يېزىپ، HTML ھۆججىتىگە مۇناسىۋەتلىك كود بويىچە قىستۇرۇشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. ئايرىم ھۆججەت قىلىپ يېزىلغان ئۇسلۇب

ھۆججەتنىڭ كېڭەيتىلگەن نامى «.css» بولىدۇ. ئايرىم ھۆججەت قىلىنغان CSS ھۆججىتىگە CSS ھۆججىتى ئىچىدە ئايرىم ئىزاھات بېرىلمەي بىۋاستە يېزىلىدۇ. ئۇسلۇب ھۆججىتىنى HTML ھۆججىتىگە <link> خەتكۈچى ئارقىلىق قىستۇرىمىز. <link> خەتكۈچى تاق خەتكۈچ بولۇپ ئايرىم تاقالمايدۇ. CSS كودلىرىنى بەت ئىچىگە سىرتتىن ئۇلاش شەكلىدە قىستۇرغاندىمۇ CSS ھۆججىتىنى قىستۇرۇش كودىنى بەتنىڭ خالىغان يېرىگە قويساق بولىدۇ. ئەمما بەتنىڭ <head> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

CSS كودلىرىنى سىرتتىن ئۇلاش شەكلىدە قىستۇرۇشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
<link href="#" rel="stylesheet" type="text/css">
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا CSS ھۆججىتىنىڭ ئادرېسى كېلىدۇ. "rel="stylesheet بولسا نۆۋەتتىكى سىرتتىن ئۇلانغان ھۆججەتنىڭ رولىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ.

CSS كودىنى بەت ئىچىدە <head> خەتكۈچى ئىچىگە سىرتتىن ئۇلىغاندىكى HTML ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق قۇرۇلما كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
<link href="CSS/Style.Css" rel="stylesheet" type="text/css"> <!-- سىرتتىن
ئۇلانغان CSS كودى -->
</head>
<body>
  <!--توربەت مەزمۇنى كېلىدۇ  -->
</body>
</html>
```

2.15 تاللىغۇچ

تاللىغۇچ دېگىنىمىز CSS ئۇسلۇب كودى HTML ئىلمىنتىغا ئۇسلۇب بەرگەندە ئۇسلۇبقا ئېرىشىدىغان HTML ئىلمىنتىنى تاللاشتا ئىشلىتىدىغان بەلگىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، CSS كودى بىۋاستە خەتكۈچ ئىچىگە يېزىلغان ئەھۋالدا ئىشلىتىلمەيدۇ. CSS تە HTML ئىلمىنتىنى تاللاشقا ئىشلىتىلىدىغان ئۇنىۋېرسال تاللىغۇچلار خەتكۈچ تاللىغۇچلىرى، تۈر تاللىغۇچلىرى ۋە ID تاللىغۇچلىرى دەپ ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا مەلۇم شەرت ئاستىدا ئېلېمېنتلارنى تاللاشقا ئىشلىتىلىدىغان ھەرخىل تاللىغۇچلار بار. ئۇلار خاسلىق تاللىغۇچلىرى، ساختا تۈر تاللىغۇچلىرى، ساختا ئىلمېنت تاللىغۇچلىرى ۋە باشقا تاللىغۇچلار دەپ تۆت تۈرگە بۆلۈنىدۇ . CSS تە تاللىغۇچلارنى ئىشلەتكەندە بارلىق تاللىغۇچلارنى ئۆز ئارا ئارىلاش ئىشلەتكىلى بولىدۇ، بۇنداق ئىشلەتكەندە بەزى مۇرەككەپ جەريانلار بىلەن ۋە نۇرغۇن كود بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا توغرا كېلىدىغان ئۇنۇملەرنى ناھايىتى ئاددىي ۋە قىسقا كودلار بىلەنلا ئەمەلگە ئاشۇرالايمىز شۇنىڭ ئۈچۈن تاللىغۇچلارنى پىششىق بىلىشىمىز كېرەك. تاللىغۇچلار توربەتلەردىكى بەزى مۇرەككەپ كۆرۈنۈش

ئۇنۇمى ھاسىل قىلىش ۋە HTML بويىچە بەت ئورۇنلاشتۇرۇش شەكلىدەك قول تۇتىدىغان تەكرار خىزمەتلەرنى ئازايتىشىمىزدا ناھايىتى مۇھىم رول ئويناپدۇ. بىز بۇ پاراگرافتا تاللىغۇچلارغا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ چىقىمىز

1.2.15 خەتكۈچ تاللىغۇچلىرى

خەتكۈچ تاللىغۇچلىرى بەت ئېچىدىكى HTML ئىلمىنتلىرىنىڭ خەتكۈچ نامىغا ئاساسەن ئۇسلۇب بەلگىلەيدىغان تاللىغۇچنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، خەتكۈچ تاللىغۇچنى ئىشلەتكەندە بەت ئېچىدىكى شۇ خەتكۈچتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارنىڭ ئۇسلۇبى ئوخشاش بىر خىل ھالەتكە كېلىدۇ. خەتكۈچ تاللىغۇچى ئارقىلىق ئۇسلۇب بەلگىلىگەندە CSS كودى ئېچىگە پەقەت خەتكۈچنىڭ ئىسمىلا يېزىلىدۇ، خەتكۈچ ئىسمىنىڭ ئالدى كەينىگە ھېچقانداق بەلگە قويۇلمايدۇ. خەتكۈچ تاللىغۇچنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
tag{
   /*   CSSئۇسلۇب كودلىرى كېلىدۇ */
   }
```

يۇقىرىقى كوددىكى «tag » بولسا HTML خەتكۈچىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ.

2.15- مىسال: خەتكۈچ تاللىغۇچلىرىدىن پايدىلىنىپ بەت ئېچىدىكى ھەر خىل تۈردىكى كىرگۈزگۈچلەرنىڭ ھەممىسنى بەتنىڭ سول تەرىپىدىن 50px ئارلىق قالغان ئورۇنغا توغرىلايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<form name="test" action="#" method="post">
        <input type="text"><br>
        <input type="password"><br>
        <input type="checkbox"><br>
        <input type="radio"><br>
        <input type="submit"><br>
</form>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئېچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
input{
   margin-left:50px;
   }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئېچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **2.15-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.15- رەسىم. كىرگۈزگۈچلەرگە خەتكۈچ تاللىغۇچىدىن پايدىلىنىپ ئۈسلۇب بېرىلگەندىكى ئۇنۇمى

2.2.15 تۈر تاللىغۇچلىرى

تۈر تاللىغۇچلىرى بەت ئىچىدىكى HTML ئىلمىنىتلىرىنىڭ class خاسلىقى ئارقىلىق پەرقلەندۈرۈپ ئۈسلۇب بەلگىلەيدىغان تاللىغۇچنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ تاللىغۇچتا ئوبيېكتنى تاللايدىغان class خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى شۇ ئېلېمېنتنىڭ بەت ئىچىدە ئوينايدىغان رولىغا ئاساسەن ئۆزىمىز خالىغانچە بەلگىلۈالساق بولىدۇ، ئەمما بەت ئىچىدىكى شۇ خىل ۋەزىپىنى ئۆتەيدىغان بارلىق ئېلېمېنتلارنىڭ class خاسلىقىنىڭ قىممىتى ئوخشاش بولۇشى كېرەك. تۈر تاللىغۇچنى ئىشلەتكەندە بەت ئىچىدىكى بىر تۈرگە تەۋە ئېلېمېنتلار نىڭ قانداق تىپتىكى ئىلمېنت بولۇشىدىن قەتئىينەزەر تۈرى ئوخشاش بولسىلا ئوخشاش ئۈسلۇبقا ئىگە بولالايدۇ. تۈر تاللىغۇچىغا CSS ئۈسلۇبى يازغاندا CSS كودىنىڭ ئالدىغا ئىنگلىزچە «.» قويۇلىدۇ ئاندىن تۈر ئىسمى يېزىلىدۇ. تۈر تاللىغۇچنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
.classname{
   /* ئۈسلۇب كودى يېزىلىدۇ CSS */
   }
```

يۇقىرىقى كوددىكى «.» بەلگىسى تۈر تاللىغۇچتىكى تۈر ئىسمى ئالدىغا چوقۇم يېزىلىدۇ، classname نىڭ ئورنىغا نۆۋەتتە بىز ئۈسلۇب بەلگىلىمەكچى بولغان تۈر نامى يېزىلىدۇ.

3.15-مىسال: تۈر تاللىغۇچى ئارقىلىق ئىككى دانە رامكا قويايلى، بىر رامكا بەتنىڭ سول تەرىپىدە 70% كەڭلىكتە بولسۇن يەنە بىر رامكا بەتنىڭ ئوڭ تەرىپىدە 25% كەڭلىكتە بولسۇن ئىككى رامكا ئارىسىدا 5% ئارلىق قالسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="left"></div>
<div class="right"></div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.left{
width:70%;
height:160px;
border-width:1px;
border-style:solid; border-color:red;
float:left;
}  /* سول تەرەپتىكى رامكىنىڭ ئۈسلۇبى */
.right{
width:25%;
height:160px;
border-width:1px;
border-style:solid;
border-color:red;
```

```
    float:right;
    } /* ئوڭ تەرەپتىكى رامكىنىڭ ئۈسلۇبى */
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.15-رەسىم. لارغا تۆر تاللىغۇچى ئارقىلىق ئۈسلۇب بېرىلگەندىكى ئۇنۇمى

3.2.15 ID تاللىغۇچلىرى

ID تاللىغۇچلىرى بەت ئىچىدىكى HTML ئىلمىنتلىرىنىڭ ID خاسلىقى ئارقىلىق پەرقلەندۈرۈپ ئۈسلۇب بەلگىلەيدىغان تاللىغۇچنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ تاللىغۇچتا ئوبيېكتنى تاللايدىغان ID خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى شۇ خەتكۈچنىڭ بەت ئىچىدە ئويناىيدىغان رولىغا ئاساسەن ئۆزىمىز بەلگىلىۋالساق بولىدۇ. ئادەتتە ID تاللىغۇچى بەت ئىچىدە تەكرارلانمايدىغان ئېلېمېنتلارغا قويۇلىدۇ. لېكىن ئۇ مۇقىم قائىدە ئەمەس بولۇپ، ئېلېمېنت تەكرارلانسىمۇ ھېچقانداق خاتالىق كۆرۈلمەيدۇ. ID خاسلىقىنى كۆپىنچە ھەرخىل سېنارىيە تىللىرى ئارقىلىق HTML ئىلمىنتلىرىغا مەشغۇلات قىلغاندا ئىشلىتىلىدۇ. ID تاللىغۇچىنى ئىشلەتكەندە شۇ ئۈسلۇبنى ئىشلىتىشكە تېگىشلىك بارلىق ئېلېمېنتلارنىڭ ID سى ئوخشاش بولۇشى كېرەك. ID تاللىغۇچىغا CSS ئۈسلۇبى يازغاندا CSS كودىنىڭ ئالدىغا ئىنگلىزچە «#» بەلگىسى قويۇلىدۇ، ئاندىن ID قىممىتى يېزىلىدۇ. ID تاللىغۇچنىڭ گىراماماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    #idvalue{
       /* CSS ئۈسلۇب كودى يېزىلىدۇ */
       }
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسى CSS دىكى ID قىممىتىنىڭ ئالدىغا چوقۇم يېزىلىدۇ، idvalue نىڭ ئورنىغا نۆۋەتتە بىز ئۈسلۇب بەلگىلىمەكچى بولغان ID نىڭ قىممىتى كېلىدۇ.

4.15-مىسال:ID تاللىغۇچ ئارقىلىق ئىككى دانە يېزىق رامكىسىنىڭ ئۈسلۇبىنى پەرقلەندۈرەيلى. مەزكۇر مىسالنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <form name="frm_test"  method="post" action="#">
        <input type="text" name="txt_uname" id="txt_uname"><br>
        <input type="password" name="txt_pwd" id="txt_pwd"><br>
    </form>
```

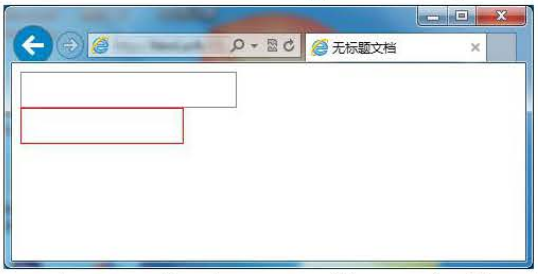
يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    #txt_uname{
    th:200px;
    height:30px;
```

```
border:1px solid #878787;
}
#txt_pwd{
width:150px;
height:30px;
border:1px solid red;
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **4.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.15-رەسىم. لارغا ID تاللىغۇچى ئارقىلىق ئۈسلۇب بېرىلگەندىكى ئۇنۇمى

4.2.15 خاسلىق تاللىغۇچلىرى

خاسلىق تاللىغۇچىسى ئىلمىنىت خەتكۈچىدىكى مەلۇم خاسلىققا ئاساسەن ئۈسلۇب بەلگىلەيدىغان خاسلىق بولۇپ، بۇ خىل تاللىغۇچنى بىز يۇقىرىدا سۆزلەپ ئۆتكەن بارلىق ئۇنىۋېرسال تاللىغۇچلار بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ. بۇ تاللىغۇچنى يازغاندا ئېلېمېنتنىڭ خاسلىقى ئىنگلىزچە «[]» نىڭ ئىچىگە يېزىلىدىغان بولۇپ، ئەگەر «[]» نىڭ ئىچىگە خاسلىق يېزىلمىلا داۋامىغا ئۈسلۇب يېزىلسا مۇشۇ خاسلىققا ئىگە بولغان بارلىق ئىلمىنىتلارنى تاللايدۇ.

Dreamweaver دا خاسلىق تاللىغۇچلىرىغا CSS كودى يازغاندا لايىھەلەش ھالىتىدە ئۇنۇمىنى كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۇنۇمىنى پەقەت بەتنى تور كۆرگۈدە ئىجرا قىلىش ئارقىلىقلا كۆرگىلى بولىدۇ.

■ بىۋاستە خاسلىق تاللىغۇچى

بىۋاستە خاسلىق تاللىغۇچ بولسا مەلۇم ئېلېمېنتنىڭ خەتكۈچ گەۋدىسىگە مەلۇم خاسلىقنىڭ يېزىلغان - ياكى يېزىلمىغانلىقىغا ئاساسەن تاللايدىغان بولۇپ، شۇ خاسلىقنىڭ قىممىتىنىڭ بار يوقلىقى ياكى قىممىتىنىڭ نېمە ئىكەنلىكى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمايدۇ، پەقەت شۇ خاسلىق يېزىلغانلا بولسىلا شەرتسىز تاللايدۇ. بىۋاستە خاسلىق تاللىغۇچنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
[attribute]{}     /* بىۋاستە خاسلىق تاللىغۇچلىرى */
```

يۇقىرىقى كوددىكى «[]» چوقۇم يېزىلىدىغان بولۇپ، نۆۋەتتىكى ئۈسلۇبنىڭ مەلۇم خاسلىققا ئىگە ئېلېمېنتلارنىڭ ئۈسلۇبى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. attribute نىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى ئۈسلۇبتا شەرت قىلىنغان خاسلىق كېلىدۇ.

5.15- مىسال: بەت ئىچىگە ئىككى دانە يېزىق رامكىسى قويايلى، بۇ يېزىق رامكىسىنىڭ بىرىدە تېپى ئەسكەرتىلگەن بولسۇن، يەنە بىرىدە تېپى ئەسكەرتىلمىگەن بولسۇن. ئاندىن ئۈسلۇب بەلگىلەيلى شەرتى تېپى ئەسكەرتىلگەن يېزىق رامكىسىنىڭ قىرى قىزىل رەڭدە ئۇزۇنلۇقى 200px ئىگىزلىكى 25px بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="text"><br>
<input>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
[type]{
width:200px;
height:25px;
border:1px solid red;
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى<style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **5.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.15-رەسىم. ئوبيېكتلارغا خاسلىق تاللىغۇچى ئارقىلىق ئۇسلۇب بېرىلگەندىكى ئۇنۇمى

■ خاسلىق قىممىتىگە ئاساسەن تاللىغۇچ

خاسلىق قىممىتىگە ئاساسەن تاللىغۇچ بولسا ئېلېمېنتنىڭ مەلۇم خاسلىقىنى ۋە شۇ خاسلىقنىڭ قىممىتىنى بىرلا ۋاقىتتا شەرت قىلىپ تۈرۈپ تاللايدىغان تاللىغۇچنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ خىل تاللىغۇچتا ئىلمېنىت مەلۇم خاسلىققا ئىگە بولغاندىن باشقا يەنە شۇ خاسلىقنىڭ قىممىتى دېيىلگەن شەرتكە چۈشىشى كېرەك. شۇنداق بولغاندىلا ئاندىن بەلگىلەنگەن ئۇسلۇبقا ئېرىشەلەيدۇ. بۇ تاللىغۇچنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
[attribute=value]{}        /* خاسلىق قىممىتىگە ئاساسەن تاللىغۇچ */
```

يۇقىرىقى كوددىكى «attribute» نىڭ ئورنىغا بىز شەرت قىلماقچى بولغان خاسلىق كېلىدۇ ، «value» نىڭ ئورنىغا شۇ خاسلىقنىڭ بىز شەرت قىلماقچى بولغان قىممىتى كېلىدۇ.

6.15-مىسال: بەت ئىچىگە بىر قانچە تۈرلۈك كونترول قويايلى بۇ كونتروللارنىڭ ئارىسىدىكى پەقەت type خاسلىقىنىڭ قىممىتى text بولغانلىرىنىڭلا كەڭلىكى 200px، ئېگىزلىكى 25px، رامكىسى قىزىل رەڭدە كۆرۈنسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="text"><br>
<input type="password"><br>
<input type="file"><br>
<input type="radio"><br>
<input type="text"><br>
<input type="checkbox"><br>
<input type="button" value="button">
<input   type="submit" value="submit">
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    [type=text]{
   width:200px;
       height:25px;
       border:1px solid red;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **6.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.15-رەسىم. ئوبيېكتلارغا خاسلىق قىممىتىگە ئاساسەن تاللىغۇچ ئارقىلىق ئۇسلۇب بېرىلگەندىكى ئۇنۇمى

■ خاسلىق قىممىتى مەلۇم خەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغانلىقىغا ئاساسەن تاللايدىغان تاللىغۇچ

خاسلىق قىسمى مەلۇم خەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغانلىقىغا ئاساسەن تاللايدىغان تاللىغۇچ بولسا، مەلۇم HTML ئېلېمېنتىدە مەلۇم خاسلىق بولغاندىن باشقا يەنە شۇ خاسلىقنىڭ قىممىتىدە مەلۇم خەتنىڭ مەۋجۇت ياكى مەۋجۇت ئەمەسلىكىگە ئاساسەن تاللاشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ خىل تاللىغۇچتا ئېلېمېنت مەلۇم خاسلىققا ئىگە بولغاندىن باشقا يەنە شۇ خاسلىقنىڭ قىممىتىنىڭ مەلۇم خەتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغانلىقىدىن ئىبارەت ئىككى شەرتكە ئۇيغۇن كەلگەندىلا ئاندىن بەلگىلەنگەن ئۇسلۇبقا ئېرىشەلەيدۇ. بۇ تاللىغۇچنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
[attribute~=value]{} /* خاسلىق قىممىتى مەلۇم خەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغانلىقىغا ئاساسەن تاللاش */
```

يۇقارقى كوددىكى «attribute» نىڭ ئورنىغا بىز شەرت قىلماقچى بولغان خاسلىق كېلىدۇ ، «~» مەلۇم خەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغانلىقىغا ئاساسەن تاللايدىغان تاللىغۇچنىڭ بەلگىسى بولۇپ چوقۇم خاسلىق ئىسمىنىڭ كەينىگە «=» بەلگىسىنىڭ ئالدىغا يېزىلىدۇ. value نىڭ ئورنىغا شەرت قىلىنغان خەت كېلىدۇ.

7.15-مىسال: ئۇچ دانە يېزىق رامكىسى قويايلى ئۇلارنىڭ دەسلەپكى قىممىتىدە ھەرخىل خەتلەر بار بولسۇن بۇلارنىڭ ئارىسىدىكىTeacher دېگەن خەت ئايرىم يېزىلغان يېزىق رامكىسى دېكى خەتلەر ۋە رامكا رەڭگى قىزىل رەڭدە بولسۇن.Teacher دېگەن خەت ئايرىم يېزىلمىغان ياكى يېزىلمىغان يېزىق رامكىسىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولمىسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <input type="text" value="Teacher said he gave the children a good start."><br>
    <input type="text" value="His wife is called Nadine, she was also a Teacher and retired too."><br>
    <input type="text" value="But a state school might be just as
```

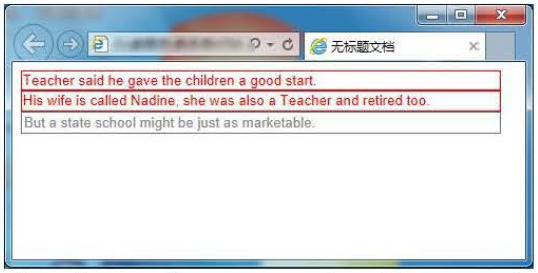
```
marketable."><br>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
input{/*  يېزىق رامكىسىنىڭ ئۇسلۇبىنى تەڭشەيدۇ */
    color:#878787;
    width:450px;
    }
[value~=Teacher]{     /*  خاسلىق قىممىتىگە شەرت قويۇپ ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
    color:red;
    border:1px solid red;
}
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **7.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.15-رەسىم. ئوبيېكتلارغا مەزمۇننىڭ مەلۇم خەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغانلىقىغا ئاساسەن ئۇسلۇب بەرگەندىكى ئۇنۇمى

■ خاسلىق قىممىتى مەلۇم خەتتىن باشلانغانلىقىغا ئاساسەن تاللايدىغان تاللىغۇچ

خاسلىق قىممىتى مەلۇم خەتتىن باشلانغانلىقىغا ئاساسەن تاللايدىغان تاللىغۇچ بولسا مەلۇم HTML ئېلمېنتىدە مەلۇم خاسلىق بولغاندىن باشقا يەنە شۇ خاسلىقنىڭ قىممىتى مەلۇم خەتتىن باشلانغانلىقىدىن ئىبارەت ئىككى شەرت بويىچە تاللايدىغان بولۇپ، HTML ئېلمېنتى شۇ شەرتكە چۈشكەندىلا ئاندىن بەلگىلەنگەن ئۇسلۇبقا ئېرىشەلەيدۇ. بۇ تاللىغۇچنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
[attribute|=value]{} /* خاسلىق قىممىتى مەلۇم خەتتىن باشلانغانلىقىغا ئاساسەن تاللاش */
```

يۇقىرىقى كوددىكى «attribute» نىڭ ئورنىغا ئېز شەرت قىلغان خاسلىق كېلىدۇ ، «|» خاسلىقنىڭ قىممىتى مەلۇم شەرتتىن باشلانغانلىقىغا ئاساسەن تاللايدىغان تاللىغۇچنىڭ بەلگىسى بولۇپ چوقۇم خاسلىق ئىسمىنىڭ كەينىگە «=» بەلگىسىنىڭ ئالدىغا يېزىلىدۇ. value نىڭ ئورنىغا شەرت قىلىنغان خەت كېلىدۇ .

خاسلىق قىممىتى مەلۇم خەتتىن باشلانغانلىقىغا ئاساسەن تاللايدىغان تاللىغۇچنىڭ ئېلېمېنتلارنى مۇۋاپىقلەشتۈرۈشتىكى يەنە بىر شەرتى خەتكۈچ ئىچىدىكى شۇ خاسلىقنىڭ ئېرىشكەن قىممىتى بەلگىلەنگەن خەتتىن باشلانغاندىن باشقا يەنە چوقۇم ئارقىسىدىكى سۆز بىلەن «-» بەلگىسى بىلەن ئايرىلغان بولۇشى شەرت.

8.15- مىسال: ئۇچ دانە يېزىق رامكىسى قويايلى ئۇلارنىڭ دەسلەپكى قىممىتىدە ھەرخىل خەتلەر بار بولسۇن بۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مەزمۇنى «老师说» خېتى بىلەن باشلانغان يېزىق رامكىسى دىكى خەتلەر ۋە رامكا رەڭگى قىزىل رەڭدە بولسۇن. باشقا يېزىق رامكىسىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولمىسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<input type="text" value="老师说-他给了孩子们一个好的开端。"><br>
```

```
    <input type="text" value="的夫人叫娜丁，她曾经也是老师也退休了。"><br>
    <input type="text" value="我的老师看着我，脸上露出不解的表情。"><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    input{    /* يېزىق رامكىسىنىڭ ئۇسلۇبىنى تەڭشەيدۇ */
       color:#878787;
       width:450px;
       }
    [value|=老师说]{    /* خاسلىق قىممىتىنىڭ قايسى خەتتىن باشلىنىدىغانلىقىغا ئاساسەن ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
       color:red;
       border:1px solid red;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **8.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.15-رەسىم. ئوبيېكتلارغا مەزمۇننىڭ مەلۇم خەتتىن باشلانغانلىقىغا ئاساسەن ئۇسلۇب بەرگەندىكى ئۈنۈمى

9.15- مىسال: خاسلىق تاللىغۇچلىرىنى باشقا تاللىغۇچلار بىلەن بىرگە ئىشلىتىپ ئۈنۈمنى كۆرۈپ باقايلى. شەرتى <input> خەتكۈچىنىڭ type خاسلىقىنىڭ قىممىتى text بولغانلىرىنىڭ رامكىسى قىزىل رەڭدە بولسۇن ۋە class خاسلىقىنىڭ قىممىتى content بولغان، ID خاسلىقىنىڭ قىممىتى pr_cnt بولغان ئېلېمېنتلارنىڭ تەگلىكى سېرىق رەڭدە بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كود تۆۋەندىكىدەك.

```
    <input type="text"><br>
    <input type="password"><br>
    <div class="content" id="pr_cnt"></div>
    <input type="checkbox"><br>
    <input type="text"><br>
    <div class="content"></div>
    <input type="radio"><br>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    div{
    float:left;
```

```
    width:450px;
    height:35px;
    clear:both;
    border:1px solid green;
        }
    input{
   float:left;
   clear:both;
    }
    input[type=text]{
        border:1px solid red;
        }
    .content[id=pr_cnt]{
    background-color:#FF0;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **9.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.15- رەسىم. خاسلىق تاللىغۇچلىرىنى ياشقا تاللىغۇچلار بىلەن بىللە ئىشلىتىپ ئۈسلۇب بەرگەندىكى ئۈنۈمى

5.2.15 ساختا تۈر تاللىغۇچلىرى

ساختا تۈر تاللىغۇچلىرى بولسا مەلۇم بىر ئېلېمېنتنىڭ ئوخشىمىغان ئەھۋالدىكى ھالىتىنى ئوخشىمىغان تۈر دەپ قاراپ ئۈسلۇب بەلگىلىنىدىغان شەكىلنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، ساختا تۈر تاللىغۇچلىرى يەنە مۇرەككەپ تاللىغۇچ دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

Dreamweaver دا ساختا تۈر تاللىغۇچلىرىغا CSS كودى يازغاندا لايىھەلەش ھالىتىدە ئۈنۈمىنى كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۈنۈمىنى پەقەت بەتنى تور كۆرگۈدە ئىجرا قىلىش ئارقىلىقلا كۆرگىلى بولىدۇ.

ساختا تۈرلەرنىڭ سانى بىرقەدەر ئاز، بەزى ساختا تۈرلەرنىڭ ئىجرا بولۇش شەرتلىرىمۇ ئالاھىدىرەك بولۇپ، بىز بۇ تېمىمىزدا بارلىق ساختا تۈرلەر بىلەن ئايرىم ئايرىم تونۇشۇپ چىقىمىز.

■ زىيارەت قىلىنمىغان ئۇلىنىش **:link**

زىيارەت قىلىنمىغان ئۇلىنىش بولسا ئۇلىنىشنىڭ زىيارەت قىلىنمىغان ھالىتىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ ساختا تۈر پەقەت ئۇلىنىش خەتكۈچىدىلا كۆچكە ئىگە بولىدۇ. بۇ ساختا تۈرنى ئۇلىنىش خەتكۈچىگە بەلگىلەش ئارقىلىق ئۇلىنىشنىڭ مائۇس ئارقىلىق چېكىلمىشتىن بۇرۇنقى ھالىتىگە ئۈسلۇب بەلگىلىيەلەيمىز.

ئۇنىڭدىن باشقا ئۇلىنىشنىڭ كىيىنكى بارلىق ھالەتلىرىگە بەلگىلەنگەن ساختا تۈر ئۇسلۇبلىرى ئۇلىنىشنىڭ زىيارەت قىلىنمىغان ھالەتتىكى ساختا تۈر ئۇسلۇبىغا ۋارىسلىق قىلىدىغان بولۇپ، مۇشۇ ساختا تۈردە بەلگىلەپ قويۇلغان ئۇسلۇبلار كىيىنكى ساختا تۈرنىڭ ئۇسلۇبلىرىغا توقۇنۇشمىغان ئەھۋال ئاستىدا داۋاملىق كۆچكە ئىگە بولىدۇ.

10.15-مىسال: ئۇلىنىشقا link: ساختا تۈرىنى بەلگىلەپ ئۇلىنىشنىڭ رەڭگىنى يېشىل رەڭگە ئۆزگەرتەيلى ۋە ئاستىدىكى سىزىقنى يوقىتايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

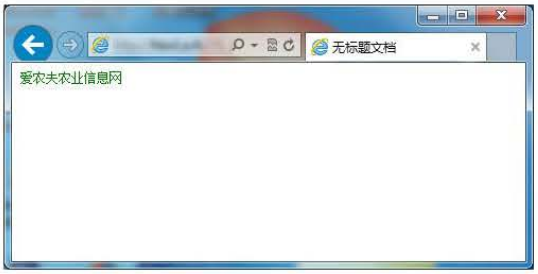
```
<a href="http://www.alnep.com">爱农夫农业信息网</a>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
a:link{    /*  ئۇلىنىشنىڭ زىيارەت قىلىنمىغان ھالىتىگە ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ  */
   font-size:12px;
   color:green;
   text-decoration:none;
   }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كىيىنكى نەتىجە **10.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.15-رەسىم. ئۇلىنىشقا link: ساختا تۈرىنى بەلگىلەپ خەت رەڭگىنى يېشىل رەڭگە ئۆزگەرتكەندىكى ئۇنۇمى

■ زىيارەت قىلىنىپ بولغان ئۇلىنىش **:visited**

زىيارەت قىلىنىپ بولغان ئۇلىنىش بولسا ئۇلىنىشنىڭ زىيارەت قىلىنىپ بولغاندىن كىيىنكى ھالىتىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ ساختا تۈر پەقەت ئۇلىنىش خەتكۈچىدىلا كۆچكە ئىگە بولىدۇ. بۇ ساختا تۈرنى ئۇلىنىش خەتكۈچىگە بەلگىلەش ئارقىلىق ئۇلىنىشنىڭ مائۇس ئارقىلىق چېكىلگەندىن كىيىنكى ھالىتىگە ئۇسلۇب بەلگىلىيەلەيمىز.

11.15-مىسال: ئۇلىنىشقا visited: ساختا تۈرىنى بەلگىلەپ زىيارەت قىلىنىپ بولغاندىن كىيىنكى ئۇلىنىشنىڭ رەڭگىنى قىزىلغا ئۆزگەرتەيلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="http://www.alnep.com"  target="_blank">爱农夫农业信息网</a>
```

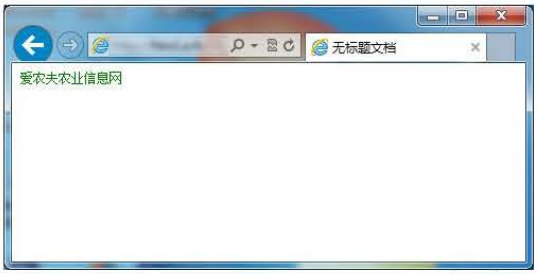
يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
a:link{    /*  زىيارەت قىلىنىشتىن بۇرۇنقى ئۇسلۇب  */
   font-size:12px;
   color:green;
```

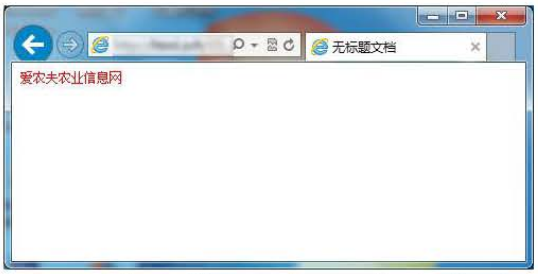
```
        text-decoration:none;
        }
    a:visited{/* زىيارەت قىلىنىپ بولۇنغاندىن كېيىنكى ئۇسلۇب */
        color:red;
        }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **11.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.15-رەسىم. visited: ساختا تۈرنىگە ئۇسلۇب بەلگىلەنگەن ئۇلىنىشنىڭ زىيارەت قىلىنىشتىن بۇرۇنقى ھالىتى

ئۇلىنىشنىڭ چېكىلىپ بولغاندىن كېيىنكى نەتىجە **12.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.15-رەسىم. visited: ساختا تۈرنىگە ئۇسلۇب بەلگىلەنگەن ئۇلىنىشنىڭ زىيارەت قىلىنغاندىن كېيىنكى ھالىتى

12.15- رەسىمگە قارايدىغان بولساق بىز ئۇلىنىشنىڭ زىيارەت قىلىنغاندىن كېيىنكى ھالىتىدە پەقەت رەڭ ئۆزگەرتىش بۇيرۇقىنىلا بەردۇق. ئىجرا بولغان نەتىجىدە ئۇلىنىشنىڭ رەڭگىنىڭ ئۆزگەرگەنلىكىنى ئەمما ئۇلىنىش ئاستىغا سىزىق پەيدا بولۇپ قالمىغانلىقىنى بايقايمىز. ئەمەلىيەتتە بۇ خاسلىقلار ئۇلىنىشنىڭ چېكىلىشتىن بۇرۇنقى ھالىتىدە بەلگىلىنىپ بولغان بولۇپ، نۆۋەتتىكى ھالىتى نۆۋەتتىكى ساختا تۈردە بەلگىلەنمىگەن خاسلىقلىرىنىڭ ئوبيېكتىنىڭ ئالدىنقى ھالىتىدە بەلگىلەنگەن خاسلىققا ۋارىسلىق قىلغان ھالەتتىكى كۆرۈنۈشىدىن ئىبارەت .

■ نۇر بەلگە توغرىلانغان ھالەت **:hover**

نۇربەلگە توغرىلانغان ھالەت بولسا ئوبيېكتنىڭ ئۈستىگە نۇربەلگە توغرىلانغان ھالەتنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، مەلۇم بىر HTML ئىمىنتىنىڭ ئۈستىگە مائۇس ئىستىرىلكىسى توغرىلانغان ھالىتىنى ئايرىم بىر تۈر دەپ قاراپ ئۇسلۇب بەلگىلەشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ساختا تۈرنى ھەرقانداق HTML ئىلمىنىتىدا ئىشلەتكىلى بولىدىغان بولۇپ، نۇر بەلگە توغرىلانغان ۋاقىتتىكى ئۈنۈملەرنى مۇشۇ ساختا تۈر ئارقىلىق ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ. ئەمما بۇ ساختا تۈر ئادەتتە ئاساسلىقى ئۇلىنىشقا كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ.

12.15- مىسال: ئۇلىنىشنىڭ ئاستىدىكى سىزىق نۇربەلگە كېلىشتىن بۇرۇن كۆرۈنمىسۇن، خەت **12**- نومۇرلۇق ھالەتتە بولسۇن، خەتنىڭ رەڭگى قىزىل بولسۇن. مائۇس ئىستىرىلكىسى ئۇلىنىشقا توغرىلانغاندا خەتنىڭ ئاستىدىكى سىزىق كۆرۈنسۇن، خەتنىڭ نومۇرى **16** - نومۇرلۇق ھالەتكە كەلسۇن ۋە خەت رەڭگى يېشىل رەڭگە ئۆزگەرسۇن. باشقا خاسلىقلىرى ئەسلى ھالىتىنى ساقلاپ قالسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

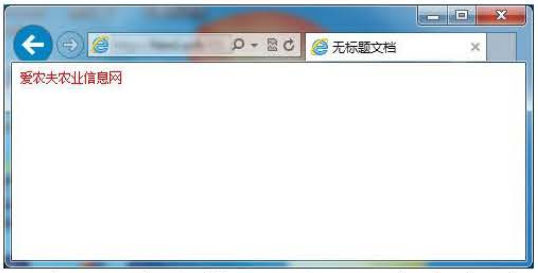
```
<a href="http://www.alnep.com" target="_blank">爱农夫农业信息网</a>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

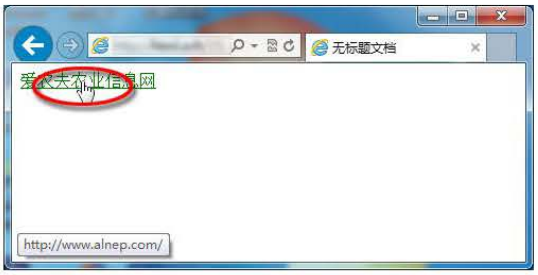
```
a:link{    /* زىيارەت قىلىنمىغان ئۇلىنىش ھالىتى */
    font-size:12px;
    color:red;
    text-decoration:none;
    }
a:hover{     /* ئۇلىنىشقا نۇربەلگە توغرىلانغان ھالىتى */
    font-size:16px;
    color:green;
    text-decoration:underline;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **13.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.15-رەسىم. hover: ساختا تۈرنىگە ئۇسلۇب بەلگىلەنگەن ئۇلىنىشنىڭ مائۇس توغۇرلىنىشتىن بۇرۇنقى ھالىتى

ئۇلىنىشقا نۇربەلگە توغرىلانغان ھالەتتىكى نەتىجە **14.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.15-رەسىم. hover: ساختا تۈرنىگە ئۇسلۇب بەلگىلەنگەن ئۇلىنىشنىڭ مائۇس توغرىلانغان ۋاقىتتىكى ھالىتى

■ **مائۇس چېكىلگەن ھالەت active:**

مائۇس چېكىلگەن ھالەت ئېلېمېنتنىڭ ئۈستىگە مائۇس ئىستربلكىسى توغرىلىنىپ، مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى چېكىلگەن ۋاقىتتىكى ھالەتنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، مەلۇم بىر HTML ئىلمىنتىنىڭ ئۈستىدە مائۇس كۇنۇپكىسى چېكىلگەن ھالەتنى ئايرىم بىر تۈر دەپ قاراپ ئۇسلۇب بەلگىلەشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ساختا تۈرنى ھەرقانداق HTML ئىلمىنتىدا ئىشلەتكىلى بولىدىغان بولۇپ، مائۇس چېكىلگەندىكى ئۇنۇملەرنى مۇشۇ ساختا تۈر ئارقىلىق ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ. بۇ ساختا تۈرمۇ ئادەتتە ئۇلىنىشقا كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ.

13.15-مىسال: ئۇلىنىشنىڭ ئاستىدىكى سىزىق نۇربەلگە كېلىشتىن بۇرۇن كۆرۈنمىسۇن، خەت **12**-

نومۇرلۇق هالەتتە بولسۇن، خەتنىڭ رەڭگى قىزىل بولسۇن. مائۇس ئىستىرېلكىسى ئۇلىنىش ئۇستىدە چېكىلگەندە خەتنىڭ ئاستىدىكى سىزىق كۆرۈنسۇن، خەتنىڭ نومۇرى **14** - نومۇرلۇق هالەتكە كەلسۇن ۋە خەت رەڭگى يېشىل رەڭگە ئۆزگەرسۇن. باشقا خاسلىقلىرى ئەسلى هالىتىنى ساقلاپ قالسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

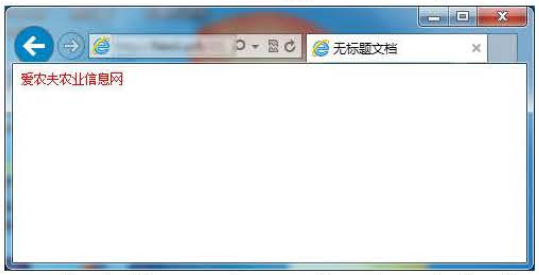
```
<a href="http://www.alnep.com" target="_blank">爱农夫农业信息网</a>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
a:link{        /* زىيارەت قىلىنمىغان ئۇلىنىش هالىتى */
    font-size:12px;
    color:red;
    text-decoration:none;
    }
a:active{      /* ئۇلىنىشقا نۇربەلگە توغرىلانغان هالىتى */
    font-size:14px;
    color:green;
    text-decoration:underline;
    }
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **15.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.15-رەسىم. active: ساختا تۈر هالىتىگە ئۆسلۇب بەلگىلەنگەن ئۇلىنىشنىڭ ئۇستىدە مائۇس چېكىلىشتىن بۇرۇنقى هالىتى

ئۇلىنىش ئۇستىدە مائۇس چېكىلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **16.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.15-رەسىم. active: ساختا تۈر هالىتىگە ئۆسلۇب بەلگىلەنگەن ئۇلىنىشنىڭ ئۇستىدە مائۇس چېكىلگەن ۋاقىتتىكى هالىتى

■ ئىلمىنىت فوكۇسقا ئېرىشكەن هالەت **:focus**

ئىلمىنىت فوكۇسقا ئېرىشكەن هالەت، HTML ئىلمىنىتلىرى ئۇستىگە نۇربەلگە توغرىلانغان هالەتنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ ساختا تۈرگە ئۆسلۇب يېزىلسا نۇربەلگە چېكىلگەندىن كېيىن يەنە بىر ئىلمىنىت چېكىلگەنگە قەدەر ئالدىنقى قېتىم چېكىلگەن ئىلمىنىت بەلگىلەنگەن ئۆسلۇبنى ساقلاپ قالالايدۇ، ئۇنىڭدىن

باشقا مەلۇم كۆزنەك كونتروللىرىغا نۇربەلگە توغرىلانغان بولسا شۇ كونترولنىڭ نۇربەلگە توغرىلانغان ھالەتتە ئۆزگىچە كۆرۈنۈشى ئۈچۈنمۇ ئىشلىتىلىدۇ.

14.15-مىسال: بەت ئىچىگە بىرقانچە رامكا قويايلى، بۇ رامكىلارنىڭ ئادەتتىكى ھالەتتە رامكا قىرى قىزىل رەڭدە بولسۇن، ئەگەر نۇر بەلگە قايسى رامكا ئۈستىگە توغرىلىنىپ مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى چېكىلسە شۇ رامكىنىڭ تەگلىك رەڭگى سېرىققا ئۆزگەرسۇن ۋە رامكا قىرى يېشىل رەڭگە ئۆزگەرسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="df"></div>
<div class="df"></div>
<div class="df"></div>
<div class="df"></div>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

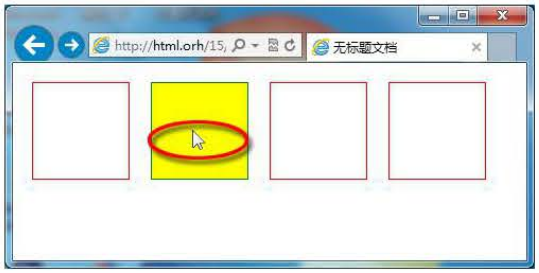
```
.df{   /*  رامكىنىڭ سۈكۈتتىكى ھالىتى  */
   float:left;
   width:90px;
   height:90px;
   margin:10px;
   border:1px solid red;
   }
.df:focus{      /*  فوكۇسقا ئېرىشكەن ھالىتى  */
   background-color:yellow;
   border:1px solid green;
   }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **17.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

17.15-رەسىم. focus: ساختا تۇر ھالىتىگە ئۆسلۇب يېزىلغان ئوبيېكتلارنىڭ فوكۇسقا ئېرىشىشتىن بۇرۇنقى ھالىتى

خالىغان بىر رامكا تاللانغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **18.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

18.15-رەسىم. رەسىم. focus: ساختا تۈر هالىتىگە ئۇسلۇب يېزىلغان ئوبيېكتلارنىڭ فوكۇسقا ئېرىشكەندىكى هالىتى

6.2.15 ساختا ئىلمىنىت تاللىغۇچلىرى

ساختا ئىلمىنىت تاللىغۇچلىرى بولسا مەلۇم بىر ئىلمىنىتقا تەۋە مەلۇم بۆلەك، مەزمۇن ياكى تارماق ئىلمىنىتنى ئايرىم ئىلمىنىت دەپ قاراپ ئۇسلۇب بەلگىلىنىدىغان شەكىلنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇخىل شەكىلدە ئىچكى ئىلمىنىت ياكى مەزمۇن بىزگە نامەلۇم ئەھۋال ئاستىدىمۇ ئۇسلۇب بەلگىلەش مەقسىتىگە يېتەلەيمىز.

Dreamweaver دا ساختا ئىلمىنىت تاللىغۇچلىرىغا CSS كودى يازغاندا لايىھەلەش هالىتىدە ئۇنۇمنى كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۇنۇمنى پەقەت بەتنى تور كۆرگۈدە ئىجرا قىلىش ئارقىلىقلا كۆرگىلى بولىدۇ.

■ تۇنجى ئەزانى تاللاش **first-child**:

مەلۇم بىر تۈردىكى ئۇزلۇكسىز كەلگەن ئىلمىنىتلارنىڭ بىرىنچىسى ياكى بىرلا ئىلمىنىت بولسا شۇ ئىلمىنىتنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ خىل هالەتتە ئۇسلۇب بەلگىلىگەندە، بەت ئىچىدىكى مەزمۇن كىيىن يېڭىلانغاندىمۇ بىرىنچى ئىلمىنىت بىز بەلگىلەپ بەرگەن ئۇسلۇبنى ساقلاپ قالىدۇ.

15.15-مىسال: بىرنەچچە ئابزاس يازايلى، بىرىنچى ئابزاسنىڭ تەگلىك سېرىق رەڭدە خەت قىزىل رەڭدە بولسۇن قالغانلىرىنىڭ تەگلىك ئاق خەت قارا رەڭدە بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

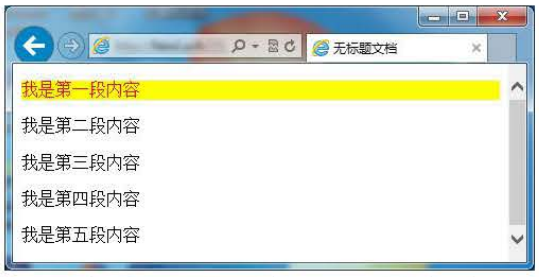
```
<p>我是第一段内容</p>
<p>我是第二段内容</p>
<p>我是第三段内容</p>
<p>我是第四段内容</p>
<p>我是第五段内容</p>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
p:first-child{  /* خەتكۈچنىڭ خەت ۋە تەگلىك رەڭگىنى تەڭشەيدۇ p تۇنجى */
        background-color:yellow;
        color:red;
    }
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كىيىنكى نەتىجە **19.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

19.15-رەسىم. first-child: ساختا ئىلمىنىت تاللىغۇچىدىن پايدىلىنىپ بىرىنچى ئابزاسقا ئۇسلۇب بېرىلگەندىكى ئۇنۇم

■ ئالدىغا مەزمۇن قىستۇرۇش before:

ئالدىغا مەزمۇن قىستۇرۇش بولسا بىز كۆرسىتىپ بەرگەن ئېلېمېنتلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئالدىغا مەزمۇن قىستۇرۇش بولۇپ، بىز بۇ ساختا ئىلمىنت تاللىغۇچى ئارقىلىق تاللانغان ئېلېمېنتنىڭ ئالدىغا HTML كودىغا يېزىلمىغان مەزمۇننى قوشۇپ قويالايمىز.

16.15-مىسال: بارلىق <p> خەتكۈچىنىڭ ئىچىدىكى مەزمۇن ئالدىغا مەلۇم بىر تۈر رەسىمنى قوشايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

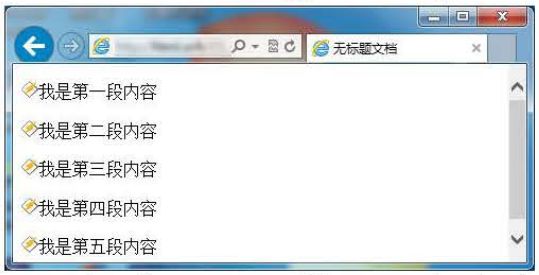
```
<p>我是第一段内容</p>
<p>我是第二段内容</p>
<p>我是第三段内容</p>
<p>我是第四段内容</p>
<p>我是第五段内容</p>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
P:before{    /* تاللانغان ئېلېمېنتنىڭ ئالدىغا مەزمۇن قوشىدۇ */
   content:url(images/icon.PNG);
}
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **20.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

20.15-رەسىم. before: ساختا ئىلمىنت تاللىغۇچىدىن پايدىلىنىپ ئالدىغا مەزمۇن قوشۇلغاندىكى ئۇنۇم

■ ئاخىرىغا مەزمۇن قوشۇش after:

ئاخىرىغا مەزمۇن قوشۇش بولسا بىز كۆرسىتىپ بەرگەن ئېلېمېنتلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئاخىرىغا مەزمۇن قىستۇرۇش بولۇپ، بىز بۇ ساختا ئېلېمېنت تاللىغۇچى ئارقىلىق تاللانغان ئېلېمېنتنىڭ ئاخىرىغا HTML كودىدا يېزىلمىغان مەزمۇننى قوشۇپ قويالمايمىز.

17.15-مىسال: بىر نەچچە قۇر مەزمۇن يازايلى، شۇ مەزمۇنلارنىڭ ئارىسىدىكى id سىنىڭ قىممىتى new بولغانلىرىنىڭ ئاخىرىغا قىزىل رەڭدە «New» دېگەن خەتنى چىقىرىپ بەرسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<p id="new">我是第一个新闻</p>
<p id="new">我是第二个新闻</p>
<p id="new">我是第三个新闻</p>
<p>我是第四个新闻</p>
<p>我是第五个新闻</p>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
#new:after{ /*  تاللانغان ئېلېمېنتنىڭ ئالدىغا مەزمۇن قوشىدۇ */
        content:" New ";
        color:red;
        font-size:10px;
    }
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **21.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

21.15-رەسىم. after: ساختا ئىلمىنت تاللىغۇچىدىن پايدىلىنىپ ئاخىرىغا مەزمۇن قوشۇلغاندىكى ئۇنۇم

7.2.15 باشقا تاللىغۇچلار

■ ھەممىنى تاللىغۇچ *

ئەگەر بەت ئىچىدىكى بارلىق ئېلېمېنتلارغا ئورتاق بولغان ئۇسلۇب تەڭشەكلىرى بولسا ئۇ ئۇسلۇبنى ھەر بىر ئىلمىنت ئۈچۈن ئايرىم يازماستىن بەلكى ھەممىنى تاللىغۇچ يەنى * بەلگىسى تاللىغۇچىنى ئىشلىتىپ ئۇسلۇب يېزىش ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشۇرالايمىز. ئادەتتە بۇ تاللىغۇچ ئۇيغۇرچە ، قازاقچە ، قىرغىزچە قاتارلىق ئەرەب تىلى ئاساسىدىكى يېزىقتا تۇزۇلگەن توربەتلەردە كۆپ ئىشلىتىلىدۇ.

18.15-مىسال: توربەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارنىڭ خەت نۇسخىسىنى Ukij Tuz Tom نۇسخىسىغا توغرىلايلى خەتنىڭ نومۇرى 16px بولسۇن، پۈتۈن مەزمۇننىڭ يۆنىلىشى ئوڭدىن سولغا توغرىلانغان ھالەتتە بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{    /*پۈتۈن توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىنى توغرىلايدۇ */
   font-family:"UKIJ Tuz Tom";   /* خەت نۇسخىسىنى بەلگىلەيدۇ */
   font-size:16px;  /*خەت نومۇرىنى توغرىلايدۇ */
   direction:rtl;  /*بەتنىڭ يۆنىلىشىنى ئوڭدىن سولغا توغرىلايدۇ */
   }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچىگە يېزىلىدۇ. بۇ كود يېزىلغاندىن كېيىن بارلىق HTML ئىلمىنتلىرىنىڭ خەت نۇسخىسىنى ئايرىم بەلگىلىمىگەن ئەھۋال ئاستىدا مۇشۇ CSS كودىدا تەڭشەلگىنى بويىچە كۆرۈنىدۇ.

■ ئىلمىنت ئىچىدىكى مەلۇم تۈردىكى بارلىق ئېلېمېنتنى تاللاش **X>N**

بۇ تاللىغۇچ ئارقىلىق مەلۇم ئېلېمېنتنى بەلگە قىلىپ تۇرۇپ شۇ ئېلېمېنتنىڭ ئىچىدىكى مەلۇم بىر

تۈردىكى بارلىق ئېلېمېنتنى تاللاپ ئۇسلۇب بەلگىلىيەلەيمىز. بۇنداق بولغاندا بىز ئۇسلۇب بەرمەكچى بولغان مەلۇم تۈردىكى ئىلمېنت باشقا ئېلېمېنتلار بىلەن ئارىلاش ئورۇنلاشتۇرۇلغان تەقدىردىمۇ بىز شۇ ئېلېمېنتنى ئوراپ تۇرغان سىرتقى ئىلېمېنتقا ئاساسەن خاتالاشماي ئۇسلۇب بەلگىلىيەلەيمىز شۇنداقلا HTML كودىمىزنىڭ رەتلىك بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلالايمىز.

19.15ـمىسال:class ئىسمى content بولغان خەتكۈچى ئىچىدىكى بارلىق ئابزاسلارنىڭ خەت نۇسخىسىنى توغرىلايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

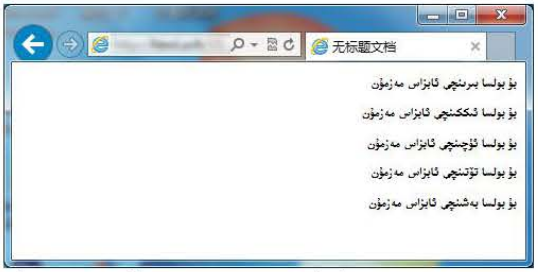
```
<div class="content">
<p></p>بۇ بولسا بىرىنچى ئابزاس مەزمۇن<p>
<p></p>بۇ بولسا ئىككىنچى ئابزاس مەزمۇن<p>
<p></p>بۇ بولسا ئۈچىنچى ئابزاس مەزمۇن<p>
<p></p>بۇ بولسا تۆتىنچى ئابزاس مەزمۇن<p>
<p></p>بۇ بولسا بەشىنچى ئابزاس مەزمۇن<p>
</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.content>p{ /*class ئىسمى content بارلىق ئىچىدىكى ئېلېمېنتنىڭ p بولغان خەتكۈچىنىڭ
ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ*/
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
font-size:12px;
    direction:rtl;}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **22.15**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

22.15ـرەسىم. class ئىسمى content بولغان نىڭ ئىچىدىكى بارلىق <p> خەتكۈچلەرگە ئۇسلۇب بەلگىلىگەندىكى ئۇنۇم

■ مەلۇم ئىلمېنت ئاخىرىدىكى شۇ ئېلېمېنتقا ئەڭ يېقىن بولغان بىر ئېلېمېنتنى تاللاش **X+N**

بۇ تاللىغۇچتا مەلۇم ئېلېمېنتنى بەلگە قىلىپ تۇرۇپ شۇ ئېلېمېنتنىڭ كەينىدىكى مەلۇم بىر ئېلېمېنتنى تاللاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان بولۇپ، بۇنداق بولغاندا بىز ئۇسلۇب بەرمەكچى بولغان مەلۇم تۈردىكى ئىلمېنت باشقا ئېلېمېنتلار بىلەن ئارىلاش ئورۇنلاشتۇرۇلغان تەقدىردىمۇ بىز شۇ ئېلېمېنتنىڭ ئالدىدىكى ئىلمېنتقا ئاساسەن خاتالاشماي ئۇسلۇب بەلگىلىيەلەيمىز.

20.15ـمىسال: class ئىسمى content بولغان خەتكۈچىنىڭ كەينىدىكى مۇشۇ خەتكۈچكە ئەڭ يېقىن بولغان ئابزاسنىڭ خەت نۇسخىسىنى توغرىلايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="content"></div>
<p></p>بۇ بولسا بىرىنچى ئابزاس مەزمۇن<p>
<p></p>بۇ بولسا ئىككىنچى ئابزاس مەزمۇن<p>
<p></p>بۇ بولسا  ئۈچىنچى ئابزاس مەزمۇن<p>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.content+p{ /*  class ئىسمى content بولغان ئېلېمېنتنىڭ ئاخىرىدىكى بىرىنچى p ئېلېمېنتىغا ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ*/
        font-family:"UKIJ Tuz Tom";
        font-size:12px;
        direction:rtl;
        }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **23.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

23.15-رەسىم. classئىسمى content بولغان خەتكۈچىنىڭ كەينىدىكى مۇشۇ خەتكۈچكە ئەڭ يېقىن بولغان ئابزاسقا ئۇسلۇب بەلگىلىگەندىكى ئۇنۇم

3.15 CSS نىڭ رامكا مودۇلى

CSS نىڭ رامكا مودۇلى ئاساسلىق ئۇسلۇب ئوراپ تۇرغان مەزمۇننىڭ رامكىسىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇش مودۇلىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، ئۇسلۇب لايىھەلىگەندە ۋە بەت يۈزى ئېلېمېنتلارنى ئورۇنلاشتۇرغاندا CSS نىڭ رامكا مودېلىغا ئاساسەن ئورۇنلاشتۇرساق بەت لايىھەسىنىڭ كۆڭۈلدىكىدەك چىقىشىغا كاپالەتلىك قىلالايمىز. شۇڭا CSS نىڭ رامكا مودېلىنى پىششىق بىلىش CSS ئۇسلۇبىنى ئىشلىتىشنىڭ ئاساسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. CSS رامكا مودېلىنىڭ كۆرۈنۈشى **24.15**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

24.15-رەسىم. CSS نىڭ رامكا مودېلى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا CSS ئۇسلۇبىنى بەتكە ئۇلاش، ئوبيېكتلارغا CSS ئۇسلۇبلىرىنى بەرگەن ۋاقىتتىكى تاللىغۇچلار ۋە تاللىغۇچلارنىڭ تۈرلىرى قاتارلىقلارنى ئۆگىنىش ئارقىلىق توربەت ياساش جەريانىدا بەتكە CSS ئۇسلۇبىنى قانداق ئۇلايدىغانلىقىمىز ۋە ئوبىكىتقا CSS ئۇسلۇبى بەرگەندە ئۇسلۇب بېرىدىغان ئوبيېكتنى قانداق تاللايدىغانلىقىمىزنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق. ئاخىردا CSS نىڭ رامكا مودېلىنى ئۆگىنىش ئارقىلىق بەت ئورۇنلاشتۇرۇش جەريانىدا ئوبيېكت بىلەن ئوبيېكتنىڭ مۇناسىۋىتىنى قانداق ھەل قىلىش ھەققىدىكى بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ ئۆتتۇق.

كۆنۈكمە

1. HTML ھۆججىتىگە CSS ھۆججىتىنى ئۇلاش ئۇسۇلى قانچە خىل؟ قايسىلار؟
2. CSS ئارقىلىق ئوبيېكتلارنى تاللايدىغان تاللىغۇچلار چوڭ جەھەتتىن قانچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ ؟ قايسىلار؟
3. ئۇنىۋېرسال تاللىغۇچلار قانچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ ؟ قايسىلار؟
4. تۆۋەندىكىلەردىن ID تاللىغۇچنىڭ CSS دىكى پەرقلەندۈرۈش بەلگىسى بولىدىغىنى ( ).

A: . B:@ C:# D:*

5. تۆۋەندىكى ساختا تۈر تاللىغۇچلىرىنىڭ ئارىسىدا مائۇس ئوبيېكت ئۈستىگە توغرىلانغاندىكى ھالەتكە ئىشلىتىلىدىغان تاللىغۇچ ( ).

A::link B::hover C::visited D::active

16.باب CSS ئۈسلۇبنى قوللىنىش ئاساسلىرى

CSS نىڭ توختىماي تەرەققي قىلىشى بىلەن CSS نىڭ خاسلىقلىرىمۇ كۆپەيدى ۋە تەدرىجي ھالدا CSS ئۈسلۇبى HTML خاسلىقلىرىنىڭ ئورنىنى ئالدى. بىز بۇ بابتا CSS كە ئالاقىدار كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئاساسي خاسلىقلارنى تەڭشەشنى ۋە ئىشلىتىشنى ئۆگىنىش ئارقىلىق CSS نىڭ توربەت ياساش جەريانىدا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئۈسلۇب ۋە خاسلىقلىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىدەك.

- CSS دىكى تەگلىك
- CSS دىكى يېزىق
- CSS دىكى تور بەت خەت نۇسخىسى
- CSS دىكى توغرىلىنىش
- CSS دىكى كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك
- CSS دىكى قىر
- CSS دىكى سىرتقى ئارىلىق
- CSS دىكى ئىچكى ئارىلىق
- CSS دىكى تىزىملىك
- CSS دىكى ئورۇن بېكىتىش
- CSS دىكى نۇرىبەلگە

1.16 CSS دىكى تەگلىك

CSS دىكى تەگلىك بەتنىڭ ۋە ھەرخىل HTML ئىلمىنتلىرىنىڭ تەگلىكىگە ئالاقىدار ئۈسلۇبنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بەتنىڭ ۋە HTML ئىلمىنتلىرىنىڭ تەگلىكىنى CSS نىڭ background خاسلىقى ئارقىلىق لايىھەلەيمىز. background مۇرەككەپ خاسلىق بولۇپ، بىز بۇ پاراگرافتا ھەربىر تارماق خاسلىقلىرى بىلەن ئايرىم - ئايرىم تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.1.16 تەگلىككە رەڭ بەلگىلەش background-color

CSS دە بەتنىڭ ياكى ئېلېمېنتنىڭ تەگلىككە رەڭ بەلگىلىمەكچى بولساق CSS نىڭ background-color خاسلىقىدىن پايدىلىنىمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
background-color:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا رەڭنىڭ ئىسمى ياكى رەڭنىڭ ئون ئالتىلىك سىستېمىدىكى كودى ياكى RGB فونكسىيەسى كېلىدۇ.

1.16-مىسال: بەتنىڭ تەگلىككە CSS دىكى background-color خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ سېرىق رەڭ بېرىپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ بارلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
<style type="text/css">
body{    /* خەتكۈچىنى تاللاش بۆلىكى <body> خەتكۈچ تاللىغۇچى ئارقىلىق بەتنىڭ */
   background-color:#FFFF00;  /* تەگلىككە قىممەت يوللاش بۆلىكى */
}
</style>
</head>
<body>
<!--بەتنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى كېلىدۇ-->
</body>
</html>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىنىڭ ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **1.16** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.16-رەسىم. تەگلىككە CSS دىكى background-color خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ رەڭ بەرگەندىكى ئۇنۇمى

2.1.16 رەڭ ھاسىل قىلىش فۇنكسىيەسى RGB()

RGB فونكسىيەسى قىزىل، يېشىل ۋە كۆك ئۈچ خىل ئاساسىي رەڭنىڭ ئونلۇق سىستېمىدىكى قىممىتىگە ئاساسەن رەڭ ھاسىل قىلىپ بېرىدىغان فۇنكسىيە بولۇپ، بۇ فۇنكسىيەنى رەڭ تېپىلىق قىممەت ئالىدىغان ھەرقانداق خاسلىقلارغا رەڭ تېپىلىق قىممەت يوللاشتا ئىشلىتىشكە بولىدۇ. بۇ فۇنكسىيەنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
RGB(red,green,blue)
```

يۇقىرىقى كوددىكى «red» نىڭ ئورنىغا قىزىل رەڭنىڭ قىممىتى، «green» نىڭ ئورنىغا يېشىل رەڭنىڭ قىممىتى، «blue» نىڭ ئورنىغا كۆك رەڭنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . ھەر بىر ئاساسىي رەڭنىڭ قىممىتى **0** دىن **255** گىچە قىممەت ئالىدۇ، قىممەت كىچىكلىگەنسىرى قارا رەڭگە چوڭايغانسېرى ئاق رەڭگە يېقىنلىشىدۇ. بۇ فۇنكسىيە CSS دىكى رەڭ تېپىلىق قىممەت ئالىدىغان خاسلىقنىڭ ئېرىشكەن قىممىتىنىڭ ئورنىغا كېلىدۇ.

2.16-مىسال: بەتنىڭ تەگلىكىگە RGB فونكسىيەسىدىن پايدىلىنىپ سېرىق رەڭ بېرىپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
body{    /* خەتكۈچنى تاللاش بۆلىكى <body> خەتكۈچ تاللىغۇچى ئارقىلىق بەتنىڭ
   background-color:RGB(255,255,0); /* تەگلىكىگە قىممەت يوللاش بۆلىكى */
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **2.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.16-رەسىم. بەتنىڭ تەگلىكىگە RGB فونكسىيەسىدىن پايدىلىنىپ سېرىق رەڭ بەرگەندىكى ئۇنۇمى

3.1.16 رەڭ ھاسىل قىلىش فۇنكسىيەسى RGBA()

RGBA فونكسىيەسى RGB فونكسىيەنىڭ ئىقتىدارى يۇقىرى كۆتۈرۈلگىنى بولۇپ، بۇ فۇنكسىيە رەڭ ھاسىل قىلىش بىلەن بىرگە يەنە ئېلېمېنتنىڭ تەگلىكىنى سۈزۈكلەشتۈرۈش رولىغا ئىگە. بۇ فۇنكسىيەنى IE9 دىن يۇقىرى تور كۆرگۈلەر ، Chrome,Firefox,Opera,Safari قاتارلىق تور كۆرگۈلەرنىڭمۇ بىر قەدەر يۇقىرى نەشرىلىرى قوللايدىغان بولۇپ، RGBA فونكسىيەسىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
RGBA(red,green,blue,alpha)
```

يۇقىرىقى كوددىكى «alpha» نىڭ ئورنىغا نۆۋەتتىكى ئېلېمېنتنىڭ تەگلىك رەڭگىنىڭ سۈزۈكلۈك دەرىجىسى كېلىدۇ . بۇ فۇنكسىيەنىڭ ئېلېمېنتنى سۈزۈكلەشتۈرۈش پارامېترى **0.0** دىن **1.0** گىچە قىممەت ئالىدىغان بولۇپ قىممىتى قانچە كىچىكلىگەنسىرى شۇنچە سۈزۈكلىشىدۇ، قىممىتى چوڭايغانسېرى سۈزۈكلۈكى شۇنچە تۆۋەنلەيدۇ.

3.16-مىسال: RGBA فونكسىيەسىدىن پايدىلىنىپ رامكىنىڭ تەگلىككە قىزىل رەڭ بېرەيلى، بۇ رامكا 50% سۈزۈك ھالەتتە بولسۇن. ئۇنۇمنى تېخمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن بەتنىڭ تەگلىك رەڭگىنى سېرىق رەڭگە ئۆزگەرتەيلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div></div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
body{    /* خەتكۈچنى تاللايدۇ <body> */
   background-color:RGB(255,255,0);  /*  تەگلىككە قىممەت يوللاش بۆلىكى */
}
div{  /*خەتكۈچنى تاللايدۇ <div> بەت ئىچىدىكى */
   float:left; /*ئىلمىنىتنى سولغا توغرىلايدۇ */
```

```
    width:200px; /* ئىلمىنىتنىڭ كەڭلىكىنى تەڭشەيدۇ */
    height:100px;    /* ئىگىزلىكىنى تەڭشەيدۇ */
    margin:30px;/* ئىلمىنىتنىڭ چۆرىسىدىن ئارىلىق تاشلايدۇ */
    background-color:RGBA(255,0,0,0.5);        /* تەگلىككە رەڭ بېرىدۇ */
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.16-رەسىم. RGBA فونكسىيەسىدىن پايدىلىنىپ رامكىنىڭ تەگلىككە **50%** سۈزۈك ھالەتتىكى قىزىل رەڭ بەرگەندىكىن ئۇنۇمى

4.1.16 تەگلىككە رەسىم بەلگىلەش background-image

تەگلىككە رەسىم بەلگىلەش بولسا بەتنىڭ ياكى ئېلېمېنتنىڭ تەگلىكىگە رەسىم چىقىرىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، تەگلىككە رەسىم بەلگىلەشتە background-image فونكسىيەسىدىن پايدىلىنىمىز. background-image خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق قائىدىسى تۆۋەندىكىدەك.

```
background-image:url(#);
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا رەسىمنىڭ ئادرېسى كېلىدۇ . رەسىمنىڭ ئادرېسىنىڭ يېزىلىش قائىدىسى ئۇلىنىشتىكى ھۆججەت ئادرېسىنىڭ يېزىلىش قائىدىسى بىلەن ئوخشاش.

4.16- مىسال: بەت ئىچىگە بىر دانە قويايلى ئاندىن بىر پارچە گۈلنىڭ رەسىمنى تەگلىك قىلىپ بەلگىلەيلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="test"></div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.test{
    width:350px;
    height:170px;
    background-image:url(images/pic.jpg); /* تەگلىككە رەسىم بەلگىلەش بۇلىكى */
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **4.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.16-رەسىم. غا تەگلىك بەلگىلەنگەندىكى ئۈنۈمى

تەگلىككە قىستۇرۇلغان رەسىمنىڭ چوڭ- كىچىكلىكىنى تەڭشىگىلى بولمايدىغانلىقى ئۈچۈن background-image خاسلىقىغا ئىشلىتىلىدىغان رەسىمنىڭ كەڭلىكى بىلەن ئېگىزلىكىنى چوقۇم ئالدىن تەڭشۈپلىش كېرەك، ئاندىن رەسىمنىڭ كۆڭۈلدىكىدەك چىقىشىغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ.

5.1.16 ئادرېس قايتۇرۇش فۇنكسىيەسى URL()

URL فونكسىيەسى بولسا CSS كە «()» نىڭ ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇننىڭ مەلۇم بىر ھۆججەت ئادرېسى ئىكەنلىكىنى ئەسكەرتىپ شۇ ھۆججەتنىڭ تولۇق ئادرېسىنى قايتۇرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن تور كۆرگۈ توربەتنى ئېچىش بىلەن بىرگە URL فونكسىيەسى ئىچىگە يېزىلغان ھۆججەتنى نۆۋەتتە توربەتنى زىيارەت قىلمۇاتقان كومپيۇتېرغا چۈشۈرىدۇ ۋە شۇ ئارقىلىق توربەتنىڭ ھەرقايسى كومپيۇتېردا نورمال كۆرۈنۈشىگە كاپالەتلىك قىلىدۇ. URL فونكسىيەسىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
url(#)
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتە قىستۇرماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ ئادرېسى كېلىدىغان بولۇپ، ئادرېسنىڭ ئالدى كەينىگە ھېچقانداق بەلگە قويۇلمايدۇ، ھۆججەت ئادرېسى «()» ئىچىگە بىۋاستە يېزىلىدۇ. بۇ يەردىكى ھۆججەتنىڭ ئادرېس قائىدىسى بىز ئۇلىنىشقا ئالاقىدار مەزمۇندا ئۆگەنگەن ئادرېس قائىدىسىگە ئوخشايدۇ.

6.1.16 تەگلىك رەسىمنىڭ تەكرارلىنىشى background-repeat

تەگلىك رەسىمنىڭ تەكرارلىنىشى ئېلېمېنتنىڭ تەگلىكىگە بەلگىلىگەن رەسىمنىڭ يۈزى ئېلېمېنتنىڭ يۈزىدىن كىچىك بوپقالغان ئەھۋال ئاستىدىكى تەگلىك رەسىمنىڭ تولۇقلىنىپ كۆرۈنۈش شەكلى بولۇپ، بۇ ئىقتىدارنى background-repeat خاسلىقى ئارقىلىق ئەملگە ئاشۇرىمىز. بۇ خاسلىق پەقەت ئېلېمېنت تەگلىكىگە رەسىم بەلگىلىگەن ئەھۋال ئاستىدا كۆچكە ئىگە بولىدۇ. background-repeat خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
background-repeat:#;
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا تەگلىك رەسىمنىڭ تەكرارلىنىش شەكلى كېلىدۇ. تەگلىك رەسىمنىڭ تەكرارلىنىش شەكلى تۆت خىل قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، ئۇلار repeat, no-repeat repeat-x, repeat-y دىن ئىبارەت.

■ **repeat** : background-repeat خاسلىقىنىڭ قىممىتى repeatبولغاندا تەگلىك رەسىمنىڭ تەكرارلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ ، بۇ قىممەت background-repeat خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خاسلىق يېزىلمىسىمۇ ئوخشاشلا تەگلىك رەسىمى تەكرارلانغان ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

■ **no-repeat** : background-repeat خاسلىقىنىڭ قىممىتى no-repeat بولغاندا تەگلىك رەسىمنىڭ تەكرارلانمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

■ **repeat-x** : background-repeat خاسلىقىنىڭ قىممىتى repeat-x بولغاندا تەگلىك رەسىمنىڭ گورىزونتال ھالەتتىلا تەكرارلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

■ **repeat-y** : background-repeat خاسلىقىنىڭ قىممىتى repeat-y بولغاندا تەگلىك رەسىمنىڭ پەقەت ۋېرتىكال ھالەتتىلا تەكرارلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

5.16-مىسال: تۆت دانە رامكا قويايلى ۋە رامكىلارغا تەگلىك بەلگىلەپ ھەرخىل تەكرارلىنىش ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="dv1">repeat</div>
<div class="dv2">no-repeat</div>
<div class="dv3">repeat-x</div>
<div class="dv4">repeat-y</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{
   font-family:"UKIJ Tuz Tom";
   font-size:16px;
}
.dv1{
   float:left;
   width:100px;
   height:100px;
   margin:6px;
   background-image:url(images/pic.jpg);
   background-repeat:repeat; /* تەگلىك رەسىمنى تەكرار كۆرسىتىدۇ */
   }
   .dv2{
   float:left;
   width:100px;
   height:100px;
   margin:6px;
   background-image:url(images/pic.jpg);
   background-repeat:no-repeat;        /* تەگلىك رەسىمنى تەكرارلىمايدۇ */
   }
   .dv3{
   float:left;
   width:100px;
```

```
        height:100px;
        margin:6px;
        background-image:url(images/pic.jpg);
        background-repeat:repeat-x;      /* تەگلىك رەسىمنى گورىزونتال تەكرارلايدۇ */
        }
        .dv4{
        float:left;
        width:100px;
        height:100px;
        margin:6px;
        background-image:url(images/pic.jpg);
        background-repeat:repeat-y;  /* تەگلىك رەسىمنى ۋېرتىكال تەكرارلايدۇ */
        }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **5.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.16-رەسىم. تەگلىك رەسىمنىڭ ھەرخىل تەكرارلىنىش ئۇنۇمى

7.1.16 تەگلىك رەسىمنىڭ مۇقىملىقى background-attachment

تەگلىك رەسىمنىڭ مۇقىملىقى بولسا تەگلىك رەسىمنىڭ بەت يۈزىدىكى ئورنىنىڭ مۇقىم بولىدىغانلىقى ياكى سېرىلما تالچە بىلەن بىرگە ھەرىكەتلىنىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. تەگلىك رەسىمنىڭ بەت يۈزىدە مۇقىم تۇرۇشى ياكى ھەرىكەتلىنىشىنى background-attachment خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. background-attachment خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق قائىدىسى تۆۋەندىكىدەك.

```
    background-attachment:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا background-attachment خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ. بۇ خاسلىق fixed ۋە scroll دىن ئىبارەت ئىككى خىل قىممەت ئالىدۇ.

■ **scroll**: قىممىتى scroll بولغاندا تەگلىك رەسىمى سېرىلما تالچە بىلەن بىرگە ھەرىكەتلىنىدىغان بولۇپ، بەتتىكى مەزمۇننىڭ ئاستى- ئۈستى ياكى ئوڭ - سول سۈرۈلىشى بىلەن ماس ھالدا يۆتكىلىدۇ. scroll قىممىتى background-attachment خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، بۇ خاسلىق يېزىلمىغان ئەھۋال ئاستىدىمۇ تەگلىك رەسىمى بەت بىلەن ماس ھالدا ھەرىكەتلىنىدىغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **fixed**: قىممىتى fixed بولغاندا تەگلىك رەسىمى بەلگىلەنگەن ئورۇندا مۇقىم تۇرىدىغان بولۇپ، سېرىلما تالچىنىڭ ھەرىكىتى بىلەن بىرگە ھەرىكەتلەنمەيدۇ.

6.16-مىسال: background-attachment خاسلىقىنىڭ قىممىتى fixed ۋە scroll بولغان

ۋاقتتىكى ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="dv1">background-attachment:fixed;</div>
<div class="dv2">background-attachment:scroll;</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.dv1{ /*  تەگلىك رەسىمى مۇقىم تۇرىدىغان  رامكىنىڭ كودى  */
    float:left;
    width:450px;
    height:150px;
    margin:6px;
    background-image:url(images/pic.jpg);
    background-attachment:fixed;/* تەگلىك رەسىمى مۇقىم تۇرىدۇ */
    }
    .dv2{      /*  تەگلىك رەسىمى ماس ھالدا ھەرىكەتلىنىدىغان  رامكىنىڭ كودى  */
    float:left;
    width:450px;
    height:150px;
    margin:6px;
    background-image:url(images/pic.jpg);
    background-attachment:scroll;/* تەگلىك رەسىمى ماس ھالدا ھەرىكەتلىنىدۇ */
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **6.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.16-رەسىم. background-attachment خاسلىقىنىڭ قىممىتى fixed ۋە scroll بولغان ۋاقتتىكى ئۇنۇمى

8.1.16 تەگلىك رەسىمىنىڭ ئورنىنى بېكىتىش background-position

تەگلىك رەسىمىنىڭ ئورنى بېكىتىش بولسا تەگلىك رەسىمىنىڭ بەت ياكى ئىلمەنت تەگلىكىدە، شۇ بەت ياكى ئېلېمېنتنىڭ ئومۇمىي يۈزىگە نىسبەتەن قايسى ئورۇندا تۇرىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. تەگلىك رەسىمىنىڭ ئېلېمېنتنىڭ ئومۇمىي يۈزىگە نىسبەتەن قايسى ئورۇندا تۇرىدىغانلىقىنى background-position خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز.

background-position خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
background-position:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا background-position خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ top, bottom, left, right, center دىن ئىبارەت بەش خىل تۈراقلىق قىممىتى بار. بۇ قىممەتلەر تەگلىك رەسىمنىڭ ئورنىنى بېكىتىدىغان بولۇپ، قارمۇ- قارشى يۆنىلىشتىن باشقا خاسلىقلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئارا بىرىكتۈرۈپ ئىشلىتىش ئارقىلىق يېڭى تەگلىك ئورنى ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ. بىرىكتۈرۈش ئارقىلىق يېڭى ئورۇن ھاسىل قىلغاندا ئىككى ئورۇن قىممىتى ئارىسىغا بىردانە ئىنگلىزچە بوشلۇق كېلىدۇ .

■ **top**: background-position خاسلىقىنىڭ قىممىتى top بولغاندا تەگلىك رەسىمى بەتنىڭ ياكى ئېلېمېنتنىڭ ئۈستى قىسمىغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **bottom**: background-position خاسلىقىنىڭ قىممىتى bottom بولغاندا تەگلىك رەسىمى بەتنىڭ ياكى ئېلېمېنتنىڭ ئاستى قىسمىغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **left**: background-position خاسلىقىنىڭ قىممىتى left بولغاندا تەگلىك رەسىمى بەتنىڭ ياكى ئېلېمېنتنىڭ سول تەرىپىگە توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **right**: background-position خاسلىقىنىڭ قىممىتى right بولغاندا تەگلىك رەسىمى بەتنىڭ ياكى ئېلېمېنتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **center**: background-position خاسلىقىنىڭ قىممىتى center بولغاندا تەگلىك رەسىمى بەتنىڭ ياكى ئېلېمېنتنىڭ مەركىزىگە توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ background-position خاسلىقى يۇقىرىقى بەش خىل قىممەتتىن باشقا يەنە سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ سان تىپلىق قىممەت ئالغاندا ئارقىمۇ ئارقا ئىككى قىممەت ئالىدۇ، بۇ قىممەتلەرنىڭ بىرلىكى خالىغان ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ. بۇ ئىككى قىممەتنىڭ ئالدىنقىسى تەگلىك رەسىمنىڭ ئېلېمېنتنىڭ سول تەرىپىدىن تەگلىك رەسىمنىڭ سول تەرىپىگىچە بولغان ئارىلىق، كېيىنكىسى ئېلېمېنتنىڭ ئۈستى تەرىپىدىن تەگلىك رەسىمنىڭ ئۈستى تەرىپىگىچە بولغان ئارىلىقنى بىلدۈرىدۇ. بۇ ئىككى قىممەتنىڭ ئارىسىغا كەم بولغاندا بىردانە ئىنگلىزچە بوشلۇق قويۇلىدۇ.

سان تىپلىق قىممەت ئالغان ۋاقىتتىكى گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
background-position:x y;
```

يۇقىرىقى كوددىكى x ۋە y لەرنىڭ ئورنىغا تەگلىك رەسىمنىڭ ئورنىنى بەلگىلەيدىغان قىممەتلەر كېلىدۇ ، x سول تەرەپ بىلەن بولغان ئارىلىقنى y ئۈستى تەرەپ بىلەن بولغان ئارىلىقنى كۆرسىتىدۇ.

7.16-مىسال: تەگلىك رەسىمنىڭ ئورنىنى بېكىتىش خاسلىقىنىڭ ھەرخىل قىممەتتىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <div class="top">top</div>  <!-- تەگلىك رەسىمى ئۈستىگە توغرىلانغان رامكا
    <div class="bottom">bottom</div> <!-- تەگلىك رەسىمى ئاستىغا توغرىلانغان رامكا
-->
    <div class="left">left</div>  <!-- تەگلىك رەسىمى سولغا توغرىلانغان رامكا
    <div class="right">right</div>  <!-- تەگلىك رەسىمى ئوڭغا توغرىلانغان رامكا
    <div class="center">center</div>  <!-- تەگلىك رەسىمى مەركىزىگە توغرىلانغان رامكا
-->
```

```
    <div class="top_left">top_left</div><!-- تەگلىك رەسىمى ئۈستىگە ۋە سولغا توغرىلانغان رامكا -->
    <div class="top_right">top_right</div> <!-- تەگلىك رەسىمى ئۈستىگە ۋە ئوڭغا توغرىلانغان رامكا -->
    <div class="bottom_left">bottom_left</div>  <!-- تەگلىك رەسىمى ئاستىغا ۋە سولغا توغرىلانغان رامكا -->
    <div class="bottom_right">bottom_right</div>  <!-- تەگلىك رەسىمى ئاستىغا ۋە ئوڭغا توغرىلانغان رامكا -->
    <div class="num">15px 15px</div> <!-- تەگلىك رەسىمى بەلگىلەنگەن ئورۇنغا توغرىلانغان رامكا -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{
    float:left;
    width:78px;
    height:78px;
    border:1px solid red;
    margin:5px;
}
.top{
    background-image:url(images/pic.jpg);
    background-repeat:no-repeat;
    background-position:top;       /* تەگلىك رەسىمنى ئۈستى قىسمغا توغرىلايدۇ */
    }
.left{
    background-image:url(images/pic.jpg);
    background-repeat:no-repeat;
    background-position:left;       /* تەگلىك رەسىمنى سول تەرەپكە توغرىلايدۇ */
    }
.right{
    background-image:url(images/pic.jpg);
    background-repeat:no-repeat;
    background-position:right;      /* تەگلىك رەسىمنى ئوڭ تەرەپكە توغرىلايدۇ */
    }
.bottom{
    background-image:url(images/pic.jpg);
    background-repeat:no-repeat;
    background-position:bottom;       /* تەگلىك رەسىمنى ئاستى قىسمغا توغرىلايدۇ */
```

```
        }
    .center{
        background-image:url(images/pic.jpg);
        background-repeat:no-repeat;
        background-position:center;        /*  تەگلىك رەسىمنى مەركىزىگە توغرىلايدۇ*/
        }
    .top_left{
        background-image:url(images/pic.jpg);
        background-repeat:no-repeat;
        background-position:top left;      /*  تەگلىك رەسىمنى ئۈستىگە ۋە سولغا توغرىلايدۇ*/
        }
    .top_right{
        background-image:url(images/pic.jpg);
        background-repeat:no-repeat;
        background-position:top right;     /*  تەگلىك رەسىمنى ئۈستىگە ۋە ئوڭغا توغرىلايدۇ
*/
        }
    .bottom_left{
        background-image:url(images/pic.jpg);
        background-repeat:no-repeat;
        background-position:bottom left;      /*  تەگلىك رەسىمنى ئاستىغا ۋە سولغا توغرىلايدۇ*/
        }
    .bottom_right{
        background-image:url(images/pic.jpg);
        background-repeat:no-repeat;
        background-position:bottom right;       /*  تەگلىك رەسىمنى ئاستىغا ۋە ئوڭغا توغرىلايدۇ*/
        }
    .num{
        background-image:url(images/pic.jpg);
        background-repeat:no-repeat;
        background-position:15px 15px;  /*  تەگلىك رەسىمنى بەلگىلەنگەن ئورۇنغا توغرىلايدۇ*/
        }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **7.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.16-رەسىم. تەگلىك رەسىمنىڭ ئورنىنى بېكىتىش خاسلىقىنىڭ ھەرخىل قىممەتتىكى ئۇنۇمى

9.1.16 ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە تەگلىك بەلگىلەش background

تەگلىك خاسلىقى بولسا بىر مۇرەككەپ خاسلىق، تەگلىك خاسلىقىنى كۆڭۈلدىكىدەك تەڭشەش ئۈچۈن نۇرغۇن تارماق خاسلىقلىرىغا نىسبەتەن ئايرىم تەڭشەش ئېلىپ بېرىشقا توغرا كېلىدۇ. ئەمما CSS نىڭ ئاساسىي خاسلىق نامى بويىچە ئۇسلۇب بەلگىلەش ئىقتىدارىدىن پايدىلىنىپ تەگلىك خاسلىقىنىڭ ئاساسى خاسلىق نامىنىڭ ئاخىرىغا شۇ خاسلىقنىڭ بارلىق تارماق خاسلىقلىرىنىڭ قىممىتىنى تەرتىپ بويىچە يوللاپ تەگلىك بەلگىلىسەك كودنىمز ئاددىي، چۈشىنىشلىك ۋە يىغىنچاق بولىدۇ. ئاساسى خاسلىق بويىچە تەگلىك بەلگىلەشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
background:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئوبيېكتنىڭ تەگلىكىگە ئالاقىدار كېرەكلىك خاسلىقلىرىنىڭ قىممىتى ئۈزلۈكسىز يوللىنىدۇ، ھەر بىر تارماق خاسلىقنىڭ قىممىتىنىڭ ئارىسىغا كەم بولغاندا بىردىن ئىنگلىزچە بوشلۇق قويۇلىدۇ. تارماق خاسلىقلارنىڭ قىممىتىنىڭ يېزىلىش تەرتىۋىگە نىسبەتەن چەكلىمە قويۇلمايدۇ.

8.16-مىسال: تەگلىك رەسىمگە ئاساسىي خاسلىق نامى بويىچە بەلگىلەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالدا HTML دە پەقەت قۇرۇلما كودىدىن باشقا كود بولمىغاچقا HTML كود بېرىلمىدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
body{
background:yellow url(images/pic.png) no-repeat center 70px;
}
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML كودى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **8.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.16-رەسىم. ئاساسىي خاسلىق نامى بويىچە تەگلىك بەلگىلىگەندىكى ئۇنۇمى

2.16 CSS دىكى يېزىق

CSS دىكى يېزىق CSS ئارقىلىق ئۇسلۇب بەلگىلەنگەن HTML دىكى يېزىق شەكىللىك مەزمۇننى

كۆرسىتىدۇ. CSS خاسلىقلىرى ئارقىلىق يېزىقنى تېخىمۇ كۆپ خىل شەكىلدە بېزەكلىك بولىدۇ. بىزنىڭ بۇ پاراگرافتا CSS تىكى يېزىققا ئالاقىدار خاسلىقلار بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.2.16 يېزىقنىڭ رەڭگىنى تەڭشەش color

يېزىق رەڭگىنى تەڭشەشنىڭ كۆرسىتىدىغىنى بولسا مەلۇم بىر خەتكۈچ ياكى ئېلېمېنت ئۈچىگە ھەرپ - بەلگىلەر ئارقىلىق يېزىلغان مەزمۇننىڭ رەڭگىنى تەڭشەش بولۇپ. يېزىقنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىشنى CSS نىڭ color خاسلىقى ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشۇرىمىز. color خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق قائىدىسى تۆۋەندىكىدەك.

```
color:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا رەڭ قىممىتى كېلىدۇ. رەڭگە قىممەت يوللاش قائىدىسى تەگلىككە رەڭ بېرىش قائىدىسى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، بۇيەردە ئايرىم توختالمايمىز.

9.16-مىسال: color خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ يېزىقنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div>我是一段红色的内容</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئۈچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{
   color:#FF0000;  /*  ئۈچىگە يېزىلغان خەتنىڭ رەڭگىنى ئۆزگەرتىدۇ */
   }
```

كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **9.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.16-رەسىم. color خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ يېزىقنىڭ رەڭگىنى بەلگىلىگەندىكى ئۇنۇمى

2.2.16 ھەرپلەرنىڭ ئارىسىنى تەڭشەش letter-spacing

letter-spacing خاسلىقى ھەرپلەرنىڭ ئارىسىدىكى ئارىلىقنى كېڭەيتىش ۋە تارايتىش رولىنى ئىگە بولۇپ، ئادەتتە خەتلەر ئايرىپ يېزىلىدىغان يېزىقتىكى توربەتلەرگە ماس كېلىدۇ . بۇ خاسلىقنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
letter-spacing:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ھەرپلەر ئارىسىدىكى ئارىلىقنىڭ بىز بەلگىلەپ بەرگەن كەڭلىكى كېلىدۇ. بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

ھەرپلەر ئۆلىنىپ يېزىلىدىغان تور بەتلەرگە بۇ خاسلىقنى ئىشلەتكەندە ھەرپلەرنىڭ ھەممىسى ئايرىم يېزىلىش ھالىتىدىكى ھەرپلەرگە ئايلىنىپ توربەتنىڭ نورمال كۆرۈنۈشىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ، شۇڭا ئەرەب تىلى ئاساسىدىكى يېزىقلارنى ئىشلىتىدىغان تور بەتلەرگە بۇ خاسلىقنى ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

10.16-مىسال: letter-spacing خاسلىقى ئارقىلىق ھەرپلەر ئارىسىنى تەڭشەپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئارىلىقى نورمال ھالەتتىكى يېزىق سىلىشتۇرما قىلىندى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

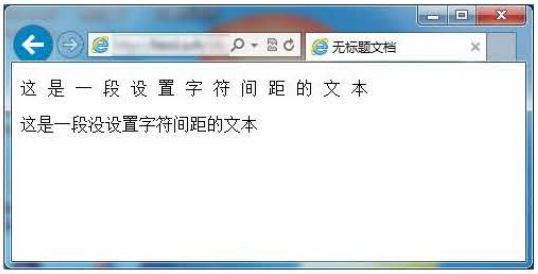
```
<p class="lsp">这是一段设置字符间距的文本</p>
<p>这是一段没设置字符间距的文本</p>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.lsp{
   letter-spacing:10px;     /* ھەرپلەرنىڭ ئارىسىدىكى ئارىلىقنى 10px غا تەڭشەيدۇ */
   }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **10.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.16-رەسىم. letter-spacing خاسلىقى ئارقىلىق ھەرپلەر ئارىسىنى تەڭشىگەندىكى ئۇنۇمى

3.2.16 قۇر ئېگىزلىكىنى تەڭشەش line-height

line-height خاسلىقى قۇرنىڭ ئېگىزلىكىنى تەڭشەيدۇ، قۇر ئېگىزلىكى مەلۇم قۇردىكى خەتنىڭ ئېگىزلىكى بىلەن شۇ خەتنىڭ ئاستى ۋە ئۈستى تەرەپتىن قالىدىغان ئومۇمىي ئارىلىقنىڭ يېغىندىسىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، ئادەتتە قۇر ئارىلىقى دەپمۇ ئىشلىتىلىدۇ. بۇ خاسلىق ئارقىلىق قۇرلار ئارىسىدىكى ئارىلىقنىڭ چوڭ كىچىكلىكىنى تەڭشەپ مەزمۇننى ئازادە كۆرۈنىدىغان ھالەتكە كەلتۈرگىلى بولىدۇ. line-height خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
line-height:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا قۇرنىڭ ئېگىزلىكى كېلىدۇ . line-height خاسلىقى سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، قىممىتى قانچە چوڭ بولسا قۇر ئېگىزلىكىمۇ شۇنچە چوڭىيىدۇ، قۇرلار ئارىسىمۇ ماس ھالدا كېڭىيىدۇ، قىممىتى قانچە كىچىك بولسا قۇر ئېگىزلىكى شۇنچە كىچىكلەيدۇ، قۇر ئارىسىمۇ شۇنچە تارلىشىدۇ. قۇرنىڭ ئېگىزلىكىنىڭ خەتنىڭ چوڭلۇقى بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتى يوق بولۇپ، خەت نومۇرىنىڭ چوڭ ياكى كىچىك بولۇشىدىن قەتئىينەزەر قۇر ئېگىزلىكى بىزنىڭ line-height خاسلىقىدا بەلگىلەپ بەرگەن قىممىتىمىزگە تەڭ بولىدۇ.

11.16-مىسال: line-height خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ مەزمۇننىڭ قۇر ئارىلىقنى تەڭشەپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن قۇر ئارىلىقى تەڭشەلمىگەن ھالەتتىكى يەنە بىر

رامكا سېلىشتۇرما قىلىندى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

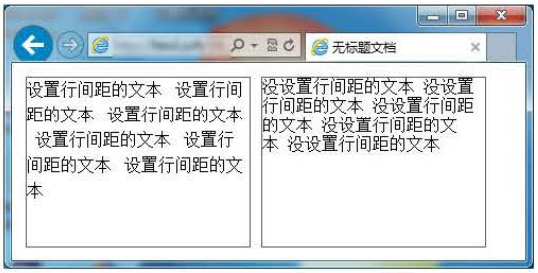
```
<div class="lhg">设置行间距的文本   设置行间距的文本</div>
<div>没设置行间距的文本  没设置行间距的文本</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{  /* لارغا ئۇسلۇب بېرىدۇ div بارلىق */
    float:left;
    width:225px;
    height:160px;
    margin:10px;
    border:1px solid #5e5e5e;
}
.lhg{
    line-height:24px;    /*  مەزمۇننىڭ قۇر ئېگىزلىكىنى تەڭشەيدۇ */
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **11.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.16-رەسىم. line-height خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ مەزمۇننىڭ قۇر ئارىلىقىنى تەڭشىگەندىكى ئۇنۇمى

4.2.16 يېزىقنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى تەڭشەش text-align

بەزىدە بەت لايىھە ئېھتىياجى بىلەن مەزمۇننى بەت يۈزىدە ياكى مەلۇم ئېلېمېنتنىڭ ئىچىدە ھەرخىل شەكىلدە توغرىلاشقا توغرا كېلىدۇ . بۇنداق ئەھۋالدا يېزىقنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى CSS نىڭ text-align خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ تەڭشىيەلەيمىز. text-align خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
text-align:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا مەزمۇننىڭ توغرىلىنىش شەكلى كېلىدۇ . text-align خاسلىقىنىڭ قاتارلىق تۆت خىل تۈرلىكى left, right, center, justify قىممىتى بار.

■ **left** : قىممىتى left بولغاندا مەزمۇن سول تەرەپكە توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ. left قىممىتى text-align خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ ئادەتتە بۇ خاسلىق بەلگىلەنمىگەن ھالەتتىمۇ مەزمۇن سول تەرەپكە توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **right**: قىممىتى right بولغاندا مەزمۇن ئوڭ تەرەپكە توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ. ئادەتتە ئەرەب

يېزىقى ئاساسىدىكى توربەتلەردە مەزمۇن text-align خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى right قىلىش ئارقىلىق ئوڭغا توغرىلىنىدۇ.

■ **center**: قىممىتى center بولغاندا مەزمۇن شۇ قۇرنىڭ ئوتتۇرىغا توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ. ئادەتتە توربەتلەردىكى يازمىلارنىڭ تېمىسى text-align خاسلىقىنىڭ قىممىتىنى center قىلىش ئارقىلىق ئوتتۇرىغا توغرىلىنىدۇ.

■ **justify**: قىممىتى justify بولغاندا مەزمۇن ئىككى تەرەپكە توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ، يەنى خەت سول تەرەپتىن باشلىنىپ سول تەرەپكە تاقالغان ھالەتتە يېزىلىپ، قۇر تولغانغا قەدەر داۋاملىشىدۇ، نۆۋەتتىكى قۇر تولغاندىن كېيىن كېيىنكى قۇرغا ئاتلايدۇ ۋە شۇ قۇر تولغانغا قەدەر يېزىلىپ ماڭىدۇ. مەزمۇن ئاز بولسىمۇ كۆپ بولسىمۇ بارلىق مەزمۇن بىر تەرەپكە يېغىلىپ قۇرنىڭ ئىككى تەرىپىنىڭ لىق ۋە تەكشى چىقىشىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

12.16-مىسال: text-align خاسلىقى ئارقىلىق يېزىقنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى تەڭشەپ تۆت خىل قىممىتىنىڭ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <div class="tl">这段文本是 left 对齐  这段文本是 left 对齐
  这段文本是 left 对齐  </div>
    <div class="tr">这段文本是 right 对齐  这段文本是 right 对齐
  这段文本是 right 对齐  </div>
    <div class="tc">这段文本是 center 对齐  这段文本是 center 对齐
  这段文本是 center 对齐  </div>
    <div class="tj">这段文本是 justify 对齐  这段文本是 justify 对齐
  这段文本是 justify 对齐  </div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى<body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{   /* بارلىق div نى ئۈسلۇب بېرىدۇ */
    float:left;
    width:210px;
    height:75px;
    margin:5px;
    border:1px solid #5e5e5e;
}
.tl{
    text-align:left; /*  يېزىقنى سولغا توغرىلايدۇ*/
    }
.tr{
    text-align:right; /*  يېزىقنى ئوڭغا توغرىلايدۇ*/
    }
.tc{
    text-align:center;  /*  يېزىقنى ئوتتۇرىغا توغرىلايدۇ*/
```

```
    }
.tj{
    text-align:justify; /* يېزىقنى ئىككى تەرەپكە توغرىلايدۇ */
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **12.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.16-رەسىم. text-align خاسلىقى ئارقىلىق يېزىقنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى تەڭشىگەندىكى ئۈنۈمى

5.2.16 يېزىققا سىزىق سىزىش text-decoration

يېزىقتا سىزىق سىزىش بولسا يېزىقنىڭ ئۈستىگە بەت ۋە لايىھە ئېھتىياجىغا قاراپ ھەرخىل سىزىقلارنى سىزىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بەت يۈزىدىكى مۇھىم، نۇقتىلىق مەزمۇنلارغا ھەرخىل سىزىقلارنى قويساق بۇ مەزمۇن باشقا مەزمۇنلارغا قارىغاندا ئۆزگىچە كۆرۈنىدۇ ۋە ئوقۇرمەنلەرنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلپ قىلىدۇ. يېزىق ئۈستىگە سىزىلىدىغان سىزىقلار text-decoration خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ سىزىلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
text-decoration:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا سىزىلىدىغان سىزىقنىڭ شەكلى كېلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ none, underline, line-through, overline قاتارلىق تۆت خىل قىممىتى بار.

■ **none**: قىممىتى none بولغان ۋاقىتتا يېزىقنىڭ ئۈستىگە ھېچقانداق سىزىق سىزىلمايدۇ.none بولسا text-decoration خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، بۇ خاسلىق يېزىلمىغان ئەھۋالدىمۇ يېزىقنىڭ ئۈستىگە ھېچقانداق سىزىق سىزىلمىغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **underline**: قىممىتى underline بولغاندا يېزىقنىڭ ئاستىغا ئاستى سىزىق سىزىلىدۇ.

■ **line-through**: قىممىتى line-through بولغاندا مەزمۇن ئۈستىگە ئۆچۈرۈش سىزىقى چىقىدۇ. بۇ سىزىق ئادەتتە مەھسۇلاتلارنىڭ ئەسلى باھاسى ۋە ھازىرقى باھاسىغا ئوخشاش پەرقلىق سانلىق مەلۇماتلاردا ئۇنۇمسىز سانلىق مەلۇماتلارنى ئىپادىلەش ئۈچۈن كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ.

■ **overline**: قىممىتى overline بولغاندا مەزمۇننىڭ ئۈستىگە ئۈستى سىزىق سىزىدۇ.

13.16- مىسال: text-decoration خاسلىقى ئارقىلىق مەزمۇلارغا ھەرخىل سىزىقلارنى قوشۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="nn">正常文本</div>
<div class="ud">下划线</div>
<div class="lt">删除线</div>
```

```
<div class="ov">上划线</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{  /* لارغا ئۇسلۇب بېرىدۇ div بارلىق */
    float:left;
    width:210px;
    height:75px;
    margin:5px;
    border:1px solid #5e5e5e;
    line-height:75px;
    text-align:center;
}
.nn{
    text-decoration:none;  /* يېزىققا ھېچقانداق ئۆزگەرتىش كىرگۈزمەيدۇ */
    }
.ud{
    text-decoration:underline; /* يېزىققا ئاستى سىزىق قوشىدۇ */
    }
.lt{
    text-decoration:line-through;  /* يېزىققا ئۆچۈرۈش سىزىقى قوشىدۇ */
    }
.ov{
    text-decoration:overline;  /* يېزىققا ئۈستى سىزىق قوشىدۇ */
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **13.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.16-رەسىم. text-decoration خاسلىقى ئارقىلىق مەزمۇنلارغا ھەرخىل سىزىقلارنى قوشقاندىكى ئۈنۈمى

6.2.16 ئابزاس باش قۇرنى تەڭشەش text-indent

ئابزاس باش قۇرنى تەڭشەش بولسا يېزىقچىلىق قائىدىسى بويىچە ئابزاستىكى بىرىنچى قۇر مەزمۇننىڭ قۇر بېشىدىن بىر نەچچە خەت ئىچىدىن ياكى سىرتىدىن باشلىنىشىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، ئابزاس باش

قۇرنىڭ ئۇسلۇبنى text-indent خاسلىقى ئارقىلىق تەڭشەيمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
text-indent:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا text-indent خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. بىرلىكى CSS قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ. قىممىتى مۇسبەت سان بولغاندا بىرىنچى قۇر مەزمۇن قۇرنىڭ ئىچىدىن باشلىنىدۇ، قىممىتى مەنپىي سان بولغاندا بىرىنچى قۇر مەزمۇن قۇرنىڭ سىرتىدىن باشلىنىدۇ. ئەمما بىرىنچى قۇر مەزمۇن رامكىنىڭ سىرتىدىن باشلانغاندا بەتنىڭ قۇرۇلمىسىغا تەسىر كۆرسىتىدۇ ياكى مەزمۇن چالا كۆرۈنۈپ قالىدۇ. شۇڭا بىرىنچى قۇر مەزمۇن بەتنىڭ سىرتىدىن باشلىنىشنى كىيىنكى قۇر مەزمۇنلارنىڭ ئالدىغا بوشلۇق قويۇش ئارقىلىق ھەل قىلغان ياخشى.

14.16ـمىسال: text-indent خاسلىقى ئارقىلىق مەلۇم بىر بىر بۆلەك مەزمۇننىڭ باش قۇرىنى تەڭشەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

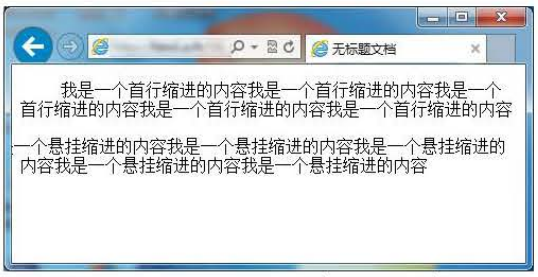
```
<p class="in">我是一个首行缩进的内容我是一个首行缩进的内容我是一个首行缩进的内容我是一个首行缩进的内容我是一个首行缩进的内容</p>
<p class="out">我是一个悬挂缩进的内容我是一个悬挂缩进的内容我是一个悬挂缩进的内容我是一个悬挂缩进的内容我是一个悬挂缩进的内容</p>
```

يۇقىرىقى كودى HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.in{
   text-indent:1cm;/*  باش قۇرنىڭ مەزمۇنىنى ئىچىگە سۈرىدۇ  */
   }
.out{
   text-indent:-1cm;   /*  باش قۇرنىڭ مەزمۇنىنى سىرتىغا سۈرىدۇ  */
   }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كىيىنكى نەتىجە **14.16**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.16ـرەسىم. text-indent خاسلىقى ئارقىلىق مەلۇم بىر بىر بۆلەك مەزمۇننىڭ باش قۇرىنى تەڭشىگەندىكى ئۇنۇمى

7.2.16 ھەرپنىڭ چوڭ ـ كىچىك يېزىلىشىنى كونترول قىلىش text-transform

ھەرپنىڭ چوڭـ كىچىك يېزىلىشىنى كونترول قىلىش بولسا ئىنگلىزچە ھەرپنىڭ چوڭ ـ كىچىك

يېزىلىشنى كونترول قىلىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، باشقا تىلدىكى ھەرپ- بەلگىلەرگە ئىشلىمەيدۇ. ئىنگلىزچە ھەرپنىڭ چوڭ - كىچىك يېزىلىشنى text-transform خاسلىقى ئارقىلىق كونترول قىلىمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
text-transform:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى«#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا text-transform خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ. بۇ خاسلىقنىڭ ئۈچ تۈرلۈك تۈرلىنىش قىممىتى بار بولۇپ، ئۇلار capitalize,lowercase,uppercase قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

■ **capitalize** : قىممىتى capitalize بولغاندا ھەر بىر ئىنگلىزچە خەتنىڭ بىرىنچى ھەرپىنى چوڭ يېزىلىشتىكى ئىنگلىزچە ھەرپكە ئۆزگەرتىدۇ.

■ **lowercase** : قىممىتى lowercase بولغاندا بارلىق ئىنگلىزچە ھەرپلەرنى كىچىك يېزىلىشتىكى ئىنگلىزچە ھەرپكە ئايلاندۇرىدۇ.

■ **uppercase** : قىممىتى uppercase بولغاندا بارلىق ئىنگلىزچە ھەرپلەرنى چوڭ يېزىلىشتىكى ئىنگلىزچە ھەرپلەرگە ئايلاندۇرىدۇ.

15.16- مىسال:text-transform خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ ھەرپنىڭ چوڭ - كىچىك يېزىلىشىنى ئۆزگەرتىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<p class="cap">text-transform:capitalize;</p>
<p class="low">TEXT-TRANSFORM:LOWERCASE;</p>
<p class="up">text-transform:capitalize;</p>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.cap{ /*  ھەر بىر سۆزنىڭ باش ھەرپىنى چوڭ ھەرپكە ئايلاندۇرىدۇ */
   text-transform:capitalize;
}
.low{ /*  بارلىق ھەرپلەرنى كىچىك ھەرپكە ئايلاندۇرىدۇ */
   text-transform:lowercase;
}
.up{  /* بارلىق ھەرپنى چوڭ ھەرپكە ئايلاندۇرىدۇ */
   text-transform:uppercase;
}
```

يۇقىرىقى كودى HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **15.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.16-رەسىم. text-transform خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ ھەرپنىڭ چوڭ - كىچىك يېزىلىشىنى

ئۆزگەرتكەندىكى ئۇنۇمى

8.2.16 ئاپتوماتىك قۇر ئاتلىتىش ۋە چەكلەش white-space

ئاپتوماتىك قۇر ئاتلىتىش ۋە چەكلەش بولسا مەزمۇننىڭ ئۇزۇنلۇقى بەلگىلەنگەن سىرتقى ئوبيېكتنىڭ ئۇزۇنلۇقىدىن ئېشىپ كەتكەندە ئاپتوماتىك قۇر ئاتلايدىغان ياكى قۇر ئاتلىمايدىغانلىقىنى بەلگىلەشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، يېزىقتا ئالاقىدار بۇ ئىقتىدارىنى white-space خاسلىقى ئارقىلىق ئەملگە ئاشۇرىمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
white-space:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا white-space خاسلىقنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ normal,pre,nowrap دىن ئىبارەت ئۇچ خىل تۈراقلىق قىممىتى بار.

■ **normal**: بۇ قىممەت white-space خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، قىممىتى normal بولغاندا يېزىقنىڭ قۇر ئاتلاش ھالىتى نۆۋەتتىكى تور كۆرگۈنىڭ سۈكۈتتىكى تەڭشىكىگە ماسلاشقان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **pre**: قىممىتى pre بولغاندا مەزمۇننىڭ ئەسلى كودىدا قۇر ئاتلىغان ئورۇندىمۇ قۇر ئاتلايدۇ، قۇر ئاتلىتىش خەتكۈچى يېزىلغان ئورۇندىمۇ قۇر ئاتلايدۇ ئۇنىڭدىن باشقا ھەر قانداق ئەھۋالدا قۇر ئاتلىمايدۇ.

■ **nowrap**: قىممىتى nowrap بولغاندا پەقەت كود ئىچىدە قۇر ئاتلىتىش بەلگىسى ئۇچرىغان ئورۇندىلا قۇر ئاتلايدۇ، باشقا ئورۇنلاردا قۇر ئاتلىماي ئۇلىنىپ يېزىلىۋىرىدۇ.

16.16 ـ مىسال: white-space خاسلىقىنىڭ ھەرخىل قىممەتلىرىنىڭ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<p class="nrm">我是一个换行模式正常的文本内容<br>我是一个换行模式正常的文
本内容</p>
<p class="pr">我是一个换行状态按代码的
文本内容<br>我是一个换行状态按代码的文本内容</p>
<p class="nwp">我是一个不能自动换行的文本内容 只有出现换行标签<br>才换行的
</p>
```

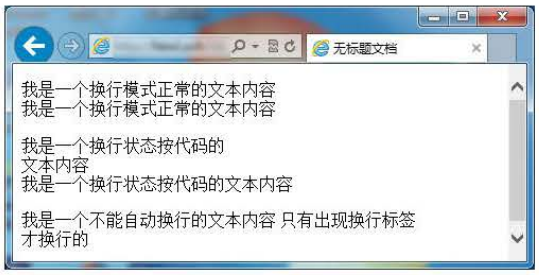
يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
p{ /* خەتكۈچلىرىگە ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ  p بارلىق */
    width:450px;
}
.nrm{ /* قۇر ئاتلىتىش ھالىتى  تور كۆرگۈدە بەلگىلەنگەن  ھالەتتە بولىدۇ */
   white-space:normal;
   }
.pr{  /* قۇر ئاتلىتىش ھالىتىنى كوددىكى قۇر ئاتلىتىش ھالىتىگە ئاساسەن بەلگىلەيدۇ */
   white-space:pre;
   }
.nwp{ /*  قۇر ئاتلىتىش خەتكۈچى بايقالغانغا قەدەر قۇر ئاتلىمايدۇ */
```

```
    white-space:nowrap;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **16.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.16-رەسىم. white-space خاسلىقىنىڭ ھەرخىل قىممەتلىرىنىڭ ئۈنۈمى

9.2.16 خەتنىڭ چوڭلۇقىنى بەلگىلەش font-size

خەتنىڭ چوڭلۇقىنى بەلگىلەش بولسا خەتنىڭ تور بەت تور كۆرگۈدە ئېچىلغاندىن كېيىنكى چوڭلۇقىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ بۇ يەنە خەت نومۇرى دەپمۇ ئاتىلىدۇ، بەت يۈزىدىكى خەتنىڭ چوڭلۇقىنى font-size خاسلىقى ئارقىلىق تەڭشەيمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    font-size:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا خەت چوڭلۇقى كېلىدۇ. font-size خاسلىقى سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، بىرلىكى CSS قوللايدىغان ھەرقانداق ئۆزۈنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

17.16- مىسال: font-size خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ خەتنىڭ چوڭلۇقىنى بەلگىلەپ ئۈنۈمنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <p class="fsize">我是已设置字号的内容</p>
    我是字号没设置的内容
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    .fsize{    /*بەلگىلەنگەن ئېلېمېنتنىڭ خەت نومۇرىنى تەڭشەيدۇ*/
       font-size:36px;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **17.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

17.16-رەسىم. font-size خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ خەتنىڭ چوڭلۇقىنى بەلگىلىگەندىكى ئۈنۈمى

10.2.16 خەتنىڭ نۇسخىسىنى بەلگىلەش font-family

خەت نۇسخىسىنى بەلگىلەش بولسا توربەتنىڭ يۈزىدە كۆرۈنىدىغان خەتنى تور كۆرگۈنىڭ سۈكۈتتە بەلگىلەنگەن خەت نۇسخىسىدا ئەمەس بەلكى توربەت لايىھەلىگۈچىنىڭ گۈزەللىك كۆز قارىشى ئاساسىدا بەلگىلەپ قويغان خەت نۇسخىسىدا كۆرسىتىشتىن ئىبارەت. توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىنى font-family خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
font-family:"#";
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا خەت نۇسخىسىنىڭ ئىسمى كېلىدۇ. گەرچە خەت نۇسخىسىنىڭ ئىسمى ھەرپ بەلگە تىزمىسى بولسىمۇ لېكىن خەت نۇسخىسى ئىسمىنىڭ ئالدى كەينىگە ئىنگلىزچە «"» بەلگىسىنىڭ قويۇلىشى تەلەپ قىلىنمايدۇ.

ئەگەر بىرلا ۋاقىتتا بىر قانچە خىل خەت نۇسخىسى بەلگىلىسەك ئابونىتىنىڭ كومپيۇتېرىدا ئاشۇ خەت نۇسخىلىرىدىن قايسىسى بولسا شۇ نۇسخىدا كۆرۈنىدۇ، ئەگەر بىز بەلگىلەپ قويغان بارلىق خەت نۇسخىلىرى بار بولسا شۇ خەت نۇسخىلىرىنىڭ بىرىنچىسىدا بەلگىلىگەن نۇسخىدا كۆرۈنىدۇ. كۆپ خەت نۇسخىسىنى بىراقلا بەلگىلەشنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
font-family:"#,#,#";
```

يۇقىرىقى كوددىكى ھەر بىر «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا بىردانە خەت نۇسخىسى كېلىدۇ . ھەر ئىككى خىل خەت نۇسخىسى بىر - بىرىدىن ئىنگلىزچە «,» بىلەن ئايرىلىدۇ، بارلىق خەت نۇسخىلىرى بىراقلا بىر جۈپ ئىنگلىزچە «"» نىڭ ئىچىگە ئېلىنىدۇ.

18.16- مىسال: بەت ئىچىدىكى بەلگىلەنگەن مەزمۇننى ئۇيغۇرچە «Ukij Tuz Tom» خەت نۇسخىسىغا توغرىلايلى، باشقا مەزمۇنلارنىڭ خەت نۇسخىسى تەڭشەلمىسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<p class="fname"> مەن بولسام خەت نۇسخام تەڭشەلگەن مەزمۇن </p>
مەن بولسام خەت نۇسخام تەڭشەلمىگەن مەزمۇن
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.fname{  /* بەلگىلەنگەن مەزمۇننىڭ خەت نۇسخىسىنى تەڭشەيدۇ */
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **18.16-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

18.16- رەسىم. بەت ئىچىدىكى بەلگىلەنگەن مەزمۇننىڭ خەت نۇسخىسىنى «Ukij Tuz Tom» خەت نۇسخىسىغا توغرىلىغاندىكى ئۇنۇمى

11.2.16 خەتنىڭ يانتۇ ـ تۈزلۈكنى بەلگىلەش font-style

خەتنىڭ يانتۇ ـ تۈزلۈكنى بەلگىلەش بولسا بەت يۈزىدە كۆرۈنگەن مەزمۇننىڭ مەلۇم بۆلىكى ياكى بارلىق مەزمۇننىڭ بەت يۈزىدە يانتۇراق ياكى تۈز ھالەتتە كۆرۈنۈشىنى بەلگىلەيدىغان بولۇپ، بەت يۈزىدە مەزمۇنلارنى يانتۇ ھالەتتە كۆرسەتمەكچى بولساق font-style خاسلىقىدىن پايدىلىنىمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
font-style:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا font-style خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ normal,italic,oblique دىن ئىبارەت ئۈچ خىل تۈراقلىق قىممىتى بار.

■ **normal**: normal بولسا font-style خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، قىممىتى normal بولغاندا ياكى font-style خاسلىقى يېزىلمىغاندا بەت يۈزىدىكى خەت نورمال ھالەتتە، ئەسلىدىكى خەت نۇسخىسىنىڭ سۈكۈتتىكى ھالىتى قانداق بولسا شۇ ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

■ **italic**: قىممىتى italic بولغاندا خەت يانتۇ ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

■ **oblique**: قىممىتى oblique بولغاندا خەت قىيپاش ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

italic بىلەن oblique نىڭ كۆرۈنۈش جەھەتتىن ھېچقانداق پەرقى يوق بولۇپ، بۇ ئىككى قىممەت نەزەرىيە جەھەتتىن«خەتنىڭ يانتۇ ھالىتى خەتنىڭ مەلۇم بۇلۇڭ گىرادۇسى بويىچە بىر تەرەپكە بۇرالغانلىقىنى، خەتنىڭ قىيپاش ھالىتى خەتنىڭ ئورنىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولماستىن پەقەت خەتنىڭ ئۈستى قىسمىنىڭ مەلۇم تەرەپكە سۈرۈلگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ» دەپ چۈشەندۈرۈلگەن ئەمما تور كۆرگۈدە بۇ ئىككى خىل ھالەتنىڭ ھېچقانداق پەرقى يوق بولۇپ، ئوقۇرمەنلەرگە كود يېزىش جەريانىدا خەتنى يانتۇ ھالەتتە كۆرسىتىشكە italic قىممىتىنى ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

19.16ـمىسال: خەتنىڭ يانتۇ، قىيپاش ۋە نورمال ھالىتىنى سىلىشتۇرۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<p class="nur">مەن بولسام نورمال ھالەتتە كۆرۈنىدىغان مەزمۇن</p>
<p class="itc">مەن بولسام  يانتۇ ھالەتتە كۆرۈنىدىغان مەزمۇن</p>
<p class="obl">مەن بولسام  قىيپاش ھالەتتە كۆرۈنىدىغان مەزمۇن</p>
```

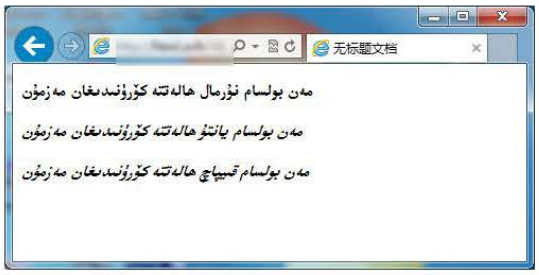
يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{    /* توربەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارغا بىر تۈتاش ئۇسلۇب بېرىدۇ */
   font-family:"UKIJ Tuz Tom";
   font-size:16px;
}
.nur{ /* خەتنى نورمال ھالەتتە كۆرسىتىدۇ */
   font-style:normal;
}
.itc{ /* خەتنى يانتۇ ھالەتتە كۆرسىتىدۇ */
   font-style:italic;
   }
.obl{ /* خەتنى قىيپاش ھالەتتە كۆرسىتىدۇ */
```

```
font-style:oblique;
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **19.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

19.16-رەسىم. خەتنىڭ يانتۇ، قىيپاش ۋە نورمال ھالىتىنىڭ سېلىشتۇرما ئۈنۈمى

12.2.16 خەتنىڭ توم - ئىنچىكىلىكىنى بەلگىلەش font-weight

خەتنىڭ توم - ئىنچىكىلىكىنى بەلگىلەش بولسا بەت يۈزىدىكى مەزمۇننىڭ ئوخشاش چوڭلۇقتىكى خەتلەرگە نىسبەتەن تومراق ياكى ئىنچىكىرەك ھالەتتە كۆرۈنىدىغانلىقىنى بەلگىلەيدىغان بولۇپ، بىز بەت يۈزىدىكى يېزىقلارنىڭ توم ياكى ئىنچىكە كۆرۈنۈشىنى font-weight خاسلىقى بىلەن بەلگىلەيمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
font-weight:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا font-weight خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ. font-weight خاسلىقىنىڭ normal,bold,lighter قاتارلىق تۆۋاقلىق قىممەتلەردىن باشقا يەنە سان تىپلىق قىممىتى بار.

■ **normal**: قىممىتى normal بولغاندا خەت ئەسلى خەت نۇسخىسىدا بەلگىلەنگەن شەكىل بويىچە كۆرۈنىدىغان بولۇپ، بۇ قىممەت font-weight خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى شۇڭا، قىممىتى normal بولسىمۇ ياكى بۇ خاسلىق يېزىلمىسىمۇ خەت نورمال ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

■ **bold**: قىممىتى bold بولغاندا خەت ئادەتتىكىدىن تومراق ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

■ **lighter**: قىممىتى lighter بولغاندا خەت ئىنچىكە ھالەتتە كۆرۈنىدۇ. ئەمما خەتنىڭ ئىنچىكە ھالىتى ئەسلى خەت نۇسخا ھۆججىتىدە بەلگىلەنمىگەن بولسا بۇ خاسلىق كۆچكە ئىگە بولمايدۇ.

■ سان: قىممىتى سان بولغاندا خەت ئادەتتىكى ھالىتىدىن شۇ سان نىسبىتىچىلىك ھالەتتە توم كۆرۈنىدۇ. يەنى **100** بولغاندا خەتنىڭ ئەسلى تولۇقى دەپ قارىساق ھەر بىر قىممەت ئاشقاندا ئەسلى خەتنىڭ قانچە پىرسەنتىگە تەڭ بولسا شۇنچە پىرسەنت بويىچە تولمىشىدۇ. بۇ قىممەتنىڭ ئۈنۈمىمۇ بەزى خەت نۇسخىلىرىدا كۆرۈنەرلىك بولمايدۇ.

20.16-مىسال: خەتنىڭ توم -ئىنچىلىكىنى بەلگىلەش خاسلىقىنىڭ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

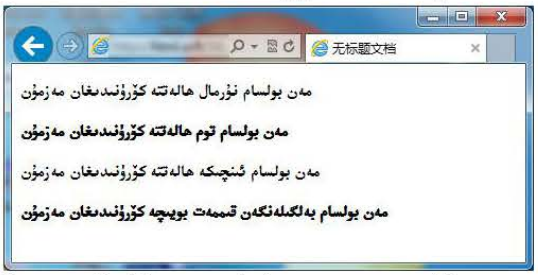
```
<p class="nur"> مەن بولسام نورمال ھالەتتە كۆرۈنىدىغان مەزمۇن</p>
<p class="bld"> مەن بولسام  توم ھالەتتە كۆرۈنىدىغان مەزمۇن</p>
<p class="lkh"> مەن بولسام  ئىنچىكە ھالەتتە كۆرۈنىدىغان مەزمۇن</p>
<p class="num"> مەن بولسام  بەلگىلەنگەن قىممەت بويىچە كۆرۈنىدىغان مەزمۇن</p>
```

يۇقىرىقى كودى HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{    /* توربەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارغا بىر تۈتاش ئۇسلۇب بېرىدۇ */
   font-family:"UKIJ Tuz Tom";
   font-size:16px;
}
.nur{ /* خەتنى نورمال ھالەتتە كۆرسىتىدۇ */
   font-weight:normal;
}
.bld{  /*خەتنى توم ھالەتتە كۆرسىتىدۇ */
   font-weight:bold;
}
.lgh{  /*  خەتنى ئىنچىكە ھالەتتە كۆرسىتىدۇ */
   font-weight:lighter;
   }
.num{/*خەتنىڭ تولۇقى بەلگىلەنگەن قىممەت بويىچە كۆرۈنىدۇ */
    font-weight:900;
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **20.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

20.16-رەسىم. خەتنىڭ توم- ئىنچىلىكىنى بەلگىلەش خاسلىقىنىڭ ئۈنۈمى

13.2.16 خەت نۇسخىسىنى ئابونتنىڭ كومپيۇتېرغا چۈشۈرۈش font-face

ئەگەر ئابونتنىڭ كومپيۇتېردا بىزنىڭ توربېتىمىزدە بەلگىلەنگەن خەت نۇسخىسى بولمىسا توربەتنىڭ نورمال كۆرۈنۈشىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولمايدۇ. ئۇنداق ئەھۋال ئاستىدا بىز توربېتىمىزگە ئىشلەتكەن خەت نۇسخىسىنى مۇلازىمېتىرىمىزغا يوللاپ قويۇپ ئاندىن CSS ھۆججىتى ئىچىدە مۇناسىۋەتلىك فۇنكسىيە ئارقىلىق خەت نۇسخىسىنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىپ بەرسەك بولىدۇ. بۇ خىل ئۇسۇلنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
@font-face{  /*  مۇلازىمېتىردىكى خەت نۇسخىسىنى ئابونتنىڭ كومپيۇتېرىغا چۈشۈرۈش */
   font-family:"font name";
   src : local( 'font name' ), url('/font file name') format( "file type" );
}
```

يۇقىرىقى كوددىكى @font-face بولسا خەت نۇسخىسىغا ئالاقىدار خاسلىقلاردىن يەنە بىرى بولۇپ،

بۇ خاسلىق خاراكتېر جەھەتتىن HTML دىكى font خەتكۈچىدىكى face خاسلىقىغا باراۋەر كېلىدۇ . ئەمما HTML دىكى face خاسلىقى پەقەت بىر خەتكۈچنىڭ خەت نۇسخىسىغا تەسىر كۆرسەتكەن بولسا CSS دىكى face پۈتۈن توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىغا تەسىر كۆرسىتىدۇ.

يۇقىرىقى كوددىكى بارلىق «font name» دېگەن خەتنىڭ ئورنىغا بىز توربەتكە ئىشلەتمەكچى بولغان خەت نۇسخىسىنىڭ سىستېما ئىچىدىكى ئىسمى يېزىلىدۇ. مەسىلەن «Ukij Tuz tom» دېگەنگە ئوخشاش. src بىز يۇقىرىدا يېزىپ بەرگەن خەت نۇسخىسىنىڭ مەنبەسى بولۇپ ، src نىڭ ئاخىرىغا يېزىلغان local بولسا توربەتنى زىيارەت قىلمۇاتقان ئابونتنىڭ كومپيۇتېرىدىن ئىزدەش فۇنكسىيەسى. بۇ فۇنكسىيەنىڭ ئىزدەيدىغان نەرسىسى بىز بەلگىلەپ بەرگەن تۈردىكى سىستېما ھۆججەتلىرى بولىدۇ. يەنى font-face خاسلىقى ئىچىدە خەت نۇسخىسىنى ئىزدىگەن بولسا، باشقا خاسلىق ئىچىدە ئىزدەيدىغان ھۆججەت تىپى باشقا شەكىلدە بولىدۇ. ئەمما بىزنىڭ توربەتكە ئىشلىتىدىغان بارلىق ھۆججەتلىرىمىزنىڭ سىستېما ھۆججىتى بولۇشى ياكى بارلىق ھۆججەتلىرىمىزنىڭ ئابونتنىڭ كومپيۇتېرى ئىچىدە بولۇشى ناتايىن شۇڭا بۇ فۇنكسىيە ئاساسى جەھەتتىن خەت نۇسخىسى ئىزدەش ئۇچۇن ئىشلىتىلىدۇ. بۇ فۇنكسىيەنىڭ ئاساسلىق رولى ئەگەر بىزنىڭ ئۇستىدىكى font-family خاسلىقىغا يېزىپ بەرگەن خەت نۇسخىسى ئابونتنىڭ كومپيۇتېرىدا بار بولسا توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىغا شۇنى كۆرسىتىپ بېرىش ۋە مۇلازىمىتېردىكى خەت نۇسخىسىنىڭ ئابونتنىڭ كومپيۇتېرىغا چۈشىشىنى چەكلەشتىن ئىبارەت. URL فونكسىيەسى بىز بۇرۇن تەگلىككە ئالاقىدار مەزمۇندا ئۆگىنىپ ئۆتكىنىمىزدەك «()» ئىچىدىكى ھۆججەتنىڭ تولۇق ئادرېسىنى قايتۇرىدۇ. بۇ فۇنكسىيە ئىچىدىكى « font file name» نىڭ ئورنىغا خەت نۇسخىسىنىڭ مۇلازىمىتېردىكى نىسپىي ئادرېسى كېلىشى بىلەن بىرگە خەت نۇسخىسى ھۆججىتىنىڭ ھۆججەتلەر ئارىسىدىكى ئىسمى كېلىدۇ. مەسىلەن: Ukij Tuz Tom خەت نۇسخىسىنىڭ خەت نۇسخا ھۆججىتىنىڭ ئىسمى «UKIJTuT.ttf» بولىدۇ. ئاخىرىدىكى format فونكسىيەسى بولسا CSS ئىچىدە ئىشلىتىلگەن ھۆججەتلەرنىڭ تېپىنى بەلگىلەپ بېرىدىغان فۇنكسىيە بولۇپ ئادەتتە بۇ فۇنكسىيە يېزىلمىسىمۇ خاتالىق كۆرۈلمەيدۇ. بۇ فۇنكسىيەنىڭ ئىچىدىكى «file type» نىڭ ئورنىغا خەت نۇسخىسىنىڭ فورماتى يېزىلىدۇ. كومپيۇتېردا ئىشلىتىلىدىغان خەت نۇسخىسى ئادەتتە OpenType ۋە TrueType دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدىغان بولۇپ، بەزى خەت نۇسخىلىرى بۇ ئىككى تۈرىدىن بىرلا تۈرگە تەۋە بولىدۇ بەزى خەت نۇسخىلىرى ھەر ئىككى تۈرگە تەۋە بولىدۇ. بۇيەردىكى file type بولسا نۆۋەتتىكى خەت نۇسخىسىنىڭ قايسى تۈرگە تەۋەلىكىنى ئەسكەرتىپ بېرىشكە ئىشلىتىلىدۇ. خەت نۇسخىسىنى بۇ خاسلىقىنى بىلمەك يېزىپ بەرمەك بولىدۇ. بولمىسا بۇ خاسلىقىنى يازمىساقمۇ بولىدۇ.

دېمەك يۇقىرىقى كودنى خۇلاسىلىگەندە. توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىنى بېكىتكەندىن كېيىن شۇ خەت نۇسخىسىنى ئابونتنىڭ كومپيۇتېردىن ئىزدەپ ئەگەر ئابونتنىڭ كومپيۇتېردا خەت نۇسخىسى بار بولسا توربەتنى ئابونتنىڭ كومپيۇتېردىكى خەت نۇسخىسىدا كۆرسەتسۇن ئەگەر ئۇ خەت نۇسخىسى ئابونتنىڭ كومپيۇتېردا بولمىسا مۇلازىمىتېردىكى خەت نۇسخىسى ھۆججىتىنى چۈشۈرۈپ شۇ خەت نۇسخىسىدا كۆرسەتسۇن دېگەنلىكتىن ئىبارەت.

21.16-مىسال: توربەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارنىڭ خەت نۇسخىسىنى «Ukij Tuz Tom» خەت نۇسخىسىغا توغرىلايلى، خەت نومۇرى 16px بولسۇن. ئەگەر ئابونتنىڭ كومپيۇتېردا خەت نۇسخىسى بولمىسا خەت نۇسخىسى ھۆججىتىنى ئابونتنىڭ كومپيۇتېرىغا چۈشۈرۈپ تۇرۇپ توربەتنىڭ خەتلىرىنى نورمال كۆرسىتىپ بەرسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
@font-face{      /*مۇلازىمىتېردىكى خەت نۇسخىسىنى ئابونتنىڭ كومپيۇتېرىغا چۈشۈرىدۇ  */
    font-family:"Ukij Tuz tom";
```

```
        src : local( 'Ukij Tuz tom' ), url('./UKIJTuT.ttf') format( "TrueType" );
    }
```

يۇقىرىقى كود ئەگەر CSS بەت ئىچىدە ئايرىم يېزىلغان بەت بولسا شۇ بەت ئىچىدىكى CSS كودىنىڭ ئەڭ ئۈستىگە يېزىلىدۇ. ئەگەر CSS كودى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ يېزىلغان بولسا شۇ CSS ھۆججىتىنىڭ كود ئىزاھلاش جۈملىسىنىڭ ئاستىغىلا يېزىلىدۇ. كود ئىزاھلاش جۈملىسى بولمىسا شۇ ھۆججەتنىڭ ئەڭ ئۈستىگە يېزىلىدۇ.

بۇ ئۈسۇل ئەرەب يېزىقى ئاساسىدىكى يېزىقلارنى ئىشلەتكەن توربەتلەرگە يەنى ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز قاتارلىق مىللەتلەرنىڭ يېزىقىدا تۈزۈلگەن توربەتلەرگە ماس كېلىدۇ. خەنزۇ يېزىقىدىكى توربەتلەرگە ماس كەلمەيدۇ. چۈنكى خەنزۇ تىلىدىكى سۆزلەرنىڭ كۆپلۈكى سەۋەبىدىن بەزى خەت نۇسخا ھۆججەتلىرىنىڭ سىغىمى ھەتتا پۈتۈن توربەت پىروگراممىسىنىڭ سىغىمىدىن ئېشىپ كېتىدۇ . شۇنىڭ ئۈچۈن توربەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىنىڭ تېزراق بولۇشىنى قوغلاشساق توربەتكە سىغىمى بىرقەدەر كىچىكرەك خەت نۇسخىسىنى تاللاپ ئىشلەتكىنىمىز شۇنداقلا بىر توربەتنىڭ بارلىق خەتلىرىنى بىرلا خىل خەت نۇسخىسىدا لايىھەلىگىنىمىز ياخشى.

3.16 CSS دىكى توربەت خەت نۇسخىسى

ئەگەر توربەتتىكى خەت نۇسخىلىرىنى IE نىڭ تۆۋەن نەشرلىرىدىمۇ نورمال كۆرۈنىدىغان قىلىمىز دېسەك بىزنىڭ ئالدىنقى پاراگرافتا ئۆگەنگەن ئۇسۇلىمىز بىزنىڭ ئېھتىياجىمىزدىن چىقالمايدۇ. بىز يەنە ئۇ ئۇسۇلدىن باشقا خەت نۇسخىسىنى توربەت خەت نۇسخا ھۆججىتىگە ئايلاندۇرۇپ. ئالدىنقى بابتا ئۆگەنگەن كودقا بىرئاز ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش ئارقىلىق خەت نۇسخىسىنى ھەرقانداق تور كۆرگۈدە نورمال كۆرۈنىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈش مەقسىتىگە يېتەلەيمىز. بىز بۇ پاراگرافتا توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىنى ھەرقانداق تور كۆرگۈدە نورمال كۆرۈنىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈشكە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.3.16 eot دىگەن نېمە ؟

eot نىڭ ئىنگلىزچە تولۇق ئاتىلىشى Embedded Open Type بولۇپ. eot بولسا توربەتلەرگە ئىشلىتىلىدىغان پىرېسلانغان خەت نۇسخىسى ھۆججىتىنىڭ كېڭەيتىلگەن نامىدىن ئىبارەت. شۇڭا ئادەتتە كېڭەيتىلگەن نامى eot بولغان خەت نۇسخا ھۆججەتلىرى eot ھۆججىتى دەپ ئاتىلىدۇ.

eot ھۆججىتى ئۇلانغان توربەتلەر تور كۆرگۈدە ئېچىلغاندا eot ھۆججىتى ئابونتنىڭ كومپيۇتېرىدىكى نۆۋەتتىكى توربەتنىڭ ۋاقتىلىق ھۆججەتلىرى ساقلانغان ئورۇنغا چۈشىدۇ ۋە شۇ توربەتنىڭ مەزمۇنلىرىنى ئاشۇ eot ھۆججىتىنىڭ ئەسلى خەت نۇسخىسىدا نورمال كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئەمما بۇ خەت نۇسخىسىنى كومپيۇتېردىكى باشقا يۇمشاق دېتاللاردا ئىشلەتكىلى بولمايدۇ ۋە بىر توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىنى يەنە بىر توربەتنىڭ eot ھۆججىتى ئارقىلىق توغرا كۆرسىتىپ بەرگىلى بولمايدۇ.

eot ھۆججىتى ۋە توربەتلەرگە eot ھۆججىتى ئارقىلىق خەت نۇسخىسىنى تونۇتۇش تېخنىكىسى مىكروسوفت شىركىتى تەرىپىدىن ئىجاد قىلىنغان تېخنىكا بولۇپ. eot ھۆججىتى نۆۋەتتە IE يادرولۇق تور كۆرگۈلەردە ئالاھىدە خەت نۇسخىلىرىنى نورمال كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلۇاتىدۇ. گەرچە CSS 2.1 دىن باشلاپ خەت نۇسخىسىنى ئابونتنىڭ كومپيۇتېرغا چۈشۈرۈش تېخنىكىسى قوشۇلغان بولسىمۇ لېكىن IE تۆۋەن نەشرلىرى بۇ خىل تېخنىكىنى قوللىمايدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا بىز eot ئۇسۇلى ئارقىلىق تۆۋەن نەشرىدىكى

IE تور كۆرگۈلىرىدە ئۈيغۇرچىنى نورمال كۆرسىتىش مەقسىتىگە يېتەلەيمىز. ئۇنىڭدىن باشقا بىز ئالدىنقى بابتا ئۆگەنگەن تور كۆرگۈگە خەت نۇسخىسىنى تونۇتۇش تېخنىكىسىدىكى كود بىلەن CSS ھۆججىتىگە eot ئۇلايدىغان كودنى بىرلەشتۈرۈپ يېزىش ئارقىلىق ھەر خىل نەشرىدىكى IE يادىرولۇق تور كۆرگۈلەردە ۋە باشقا نەشرىدىكى تور كۆرگۈلەردە خەت نۇسخىسىنى نورمال كۆرسىتىشنى ئەمەلگە ئاشۇرالايمىز.

2.3.16 تور خەت نۇسخىسى ھاسىللاش دېتالى Microsoft WEFT

WEFT يۇمشاق دېتالى مىكروسوفت شىركىتى تەرىپىدىن تارقىتىلغان eot ھۆججىتى ھاسىللاش دېتالى بولۇپ، بۇ دېتال توربەتكە ئىشلىتىلگەن خەت نۇسخىسىنى بەلگىلەنگەن تور ئادرېسىغا ماسلاشتۇرۇپ eot ھۆججىتىگە ئايلاندۇرۇش بىلەن بىرگە توربەتكە قويۇلىدىغان CSS كودىنى ھاسىللاپ چىقىرىپ بېرىدۇ.

■ **Microsoft WEFT** يۇمشاق دېتالىنى تۇردىن چۈشۈرۈش

Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالى پۈتۈنلەي ھەقسىز بولۇپ، بۇ دېتالنىڭ نۆۋەتتىكى ئەڭ يېڭى نەشرىنى تۇردىن چۈشۈرۈش ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

```
http://download.microsoft.com/download/8/a/1/8a1be03f-f7fc-4504-af9a-7b
9230775284/WEFTIII2b1.exe
```

■ **Microsoft WEFT** يۇمشاق دېتالىنى قاچىلاش

Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالىنى تۇردىن چۈشۈرگەندىن كېيىن بۇ يۇمشاق دېتالنىڭ قاچىلاش ھۆججىتىنى قوش چىكىمىز. مەشغۇلات ئۇسۇلى **21.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

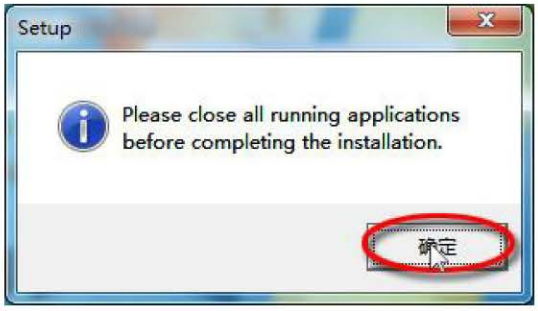
21.16-رەسىم. Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالنىڭ قاچىلىنىش ھۆججىتىنى قوزغىتىش

قاچىلاش ھۆججىتىنى قوش چېكىپ قوزغاتقاندىن كېيىن **22.16**- رەسىمدىكىدەك قارشى ئېلىش كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ.

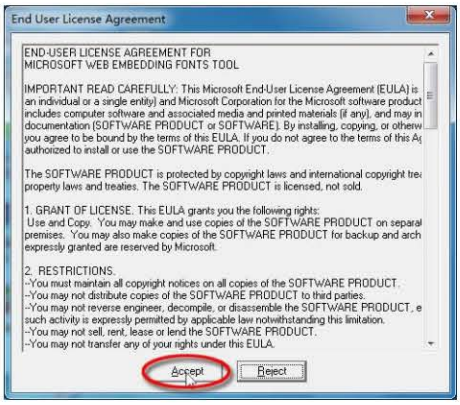
22.16-رەسىم. قاچىلاش ھۆججىتىنىڭ قارشى ئېلىش كۆزنىكى

بىز بۇ كۆزنەكتىن «ھەئە» (是) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ قاچىلاشنى داۋاملاشتۇرىمىز. بۇ كۇنۇپكىنى باسقاندىن كېيىن ئەگەر نۆۋەتتە كومپيۇتېردا Microsoft WEFT نىڭ قاچىلاش ھۆججىتىدىن باشقا يۇمشاق دېتاللار ئىجرا بولۇۋاتقان بولسا **23.16**- رەسىمدىكىدەك ئەسكەرتىش چىقىپ بىزدىن باشقا يۇمشاق دېتاللارنى تاقىۋېتىشىمىزنى تەۋسىيە قىلغانلىق ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ.

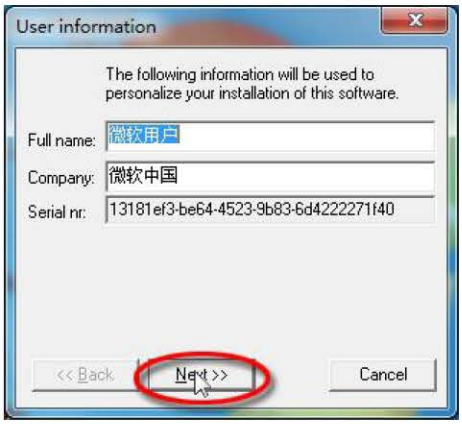
23.16-رەسىم. قوزغۇتۇغلۇق هالەتتىكى باشقا يۇمشاق دېتاللارنى تاقىۋېتىش ئەسكەرتمىسى

بۇ كۆزنەكتىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ قاچىلاشنى داۋاملاشتۇرىمىز. سىستېمىنىڭ نورمال قاچىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن باشقا يۇمشاق دېتاللارنى تاقىۋېتىپ قاچىلاشنى تەۋسىيە قىلىمىز. يۇقىرىقى كۆزنەكتىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن **24.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

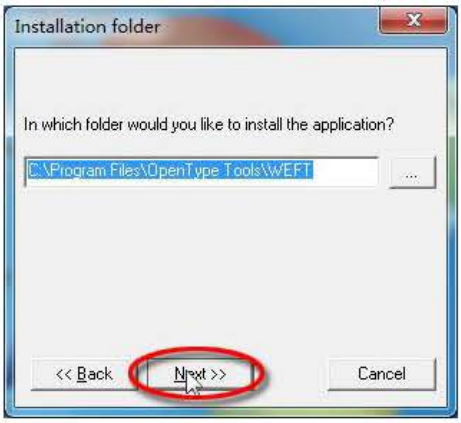
24.16-رەسىم. Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالنىڭ قاچىلاش كېلىشىمى

بۇ كۆزنەك Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالنىڭ قاچىلاش كېلىشىمى بولۇپ بىز بۇ كۆزنەكتىن «Accept» كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بۇ كۇنۇپكا بېسىلغاندىن كېيىن **25.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

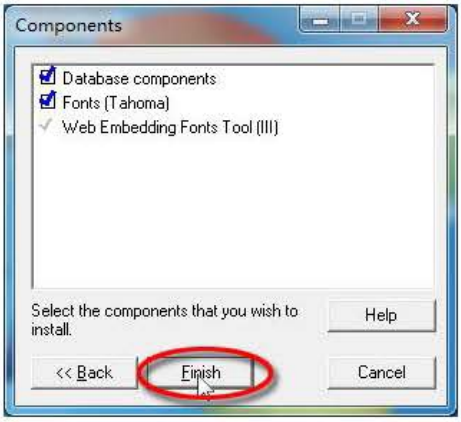
25.16-رەسىم. ئىشلەتكۈچىنىڭ ئۇچۇرلىرىنى تولدۇرۇش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەك ئىشلەتكۈچىنىڭ ئۇچۇرلىرىنى تولدۇرۇش كۆزنىكى بولۇپ، خالىساق بۇ كۆزنەكنى تولدۇرۇپ قويساق بولمىسا تولدۇرمىساقمۇ بولىدۇ. ئاندىن بۇ كۆزنەكتىن «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ كېيىنكى باسقۇچقا ئۆتىمىز. بۇ كۇنۇپكىنى باسقاندىن كېيىن ئېكراندا **26.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

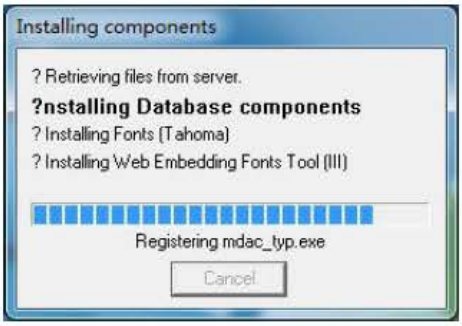
26.16-رەسىم. Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنىڭ قاچىلىنىش مۇندەرىجىسىنى تاللاش كۆزنى

بۇ كۆزنەك Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنىڭ قاچىلىنىش مۇندەرىجىسىنى تاللاش كۆزنىكى بولۇپ، سۈكۈتتىكى ھالەتتە مەشغۇلات سىستېمىسى قاچىلانغان دىسكا رايونىغا قاچىلىنىدۇ. ئەگەر بىز باشقا ئورۇنغا قاچىلماقچى بولساق «...» قويۇلغان كۇنۇپكا ئارقىلىق قاچىلىنىدىغان ئورۇننى تاللاپ بەرسەك بولىدۇ. ئەمما سۈكۈتتىكى ئادرېسقا قاچىلاشنى تەۋسىيە قىلىمىز. ئاندىن يەنە «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ قاچىلاشنى داۋاملاشتۇرىمىز. بۇ كۇنۇپكىنى باسقاندىن كېيىن **27.16**-رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

27.16-رەسىم. سىستېمىنىڭ ئىقتىدار بۆلەكلىرىنى تاللاش كۆزنىكى

سىستېمىنىڭ تولۇق ۋە مۇكەممەل قاچىلىنىشى ئۈچۈن بۇ كۆزنەكتىكى كۆپ تاللاش تۈرلىرىنى ھەممىنى تاللاشنى تەۋسىيە قىلىمىز. ئاندىن بۇ كۆزنەكتىكى «تۈگىدى» (Finish) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. «تۈگىدى» (Finish) كۇنۇپكىسى بېسىلغاندىن كېيىن **28.16**-رەسىمدىكى كۆزنەك كۆرۈنۈپ سىستېما كومپيۇتېرغا رەسمىي قاچىلىنىشقا باشلايدۇ.

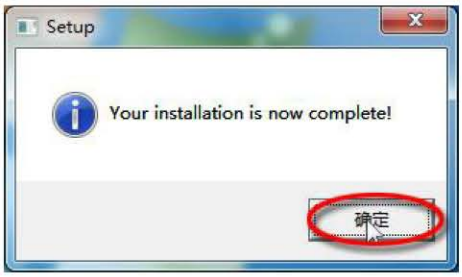
28.16-رەسىم. Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنىڭ قاچىلىنىش جەريانى

سىستېما قاچىلىنىپ بولغاندىن كېيىن Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنىڭ باشلاش تىزىملىكىدىكى ھۆججەت قىسقۇچىنى ئېچىپ بېرىدۇ. كۆرۈنۈشى **29.16**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

29.16-رەسىم. Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنىڭ باشلاش تىزىملىكىدىكى ھۆججەت قىسقۇچى

ئاندىن **30.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈشۈپ Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنى قاچىلاشنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك تاماملانغانلىقىنى ئەسكەرتىدۇ.

30.16-رەسىم. Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنى قاچىلاشنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك تاماملانغانلىقىنى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

بۇ كۆزنەكتىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ قاچىلاشنى ئاخىرلاشتۇرىمىز.

■ **Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنى قوزغىتىش ۋە تەڭشەش**

Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنى قوزغىتىش كومپيۇتېردىكى ھەرقانداق بىر يۈمشاق دېتالىنى قوزغىتىش ئۇسۇلى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، بىز بۇ يۈمشاق دېتالىنى كۆپىنچە ئۇستەل يۈزىدىكى سىن بەلگىسىنى قوش چېكىش ئارقىلىق ياكى «باشلاش» (开始) تىزىملىكىدىكى سىن بەلگىسىنى چېكىش ئارقىلىق قوزغىتىمىز. ئۇستەل يۈزىدىكى سىن بەلگىسىنى قوش چېكىش ئارقىلىق قوزغىتىش ئۇسۇلى تۆۋەندىكىدەك.

ئالدى بىلەن ئۇستەل يۈزىدىن Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنىڭ سىن بەلگىسىنى تاپىمىز. مەشغۇلات جەريانى **31.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

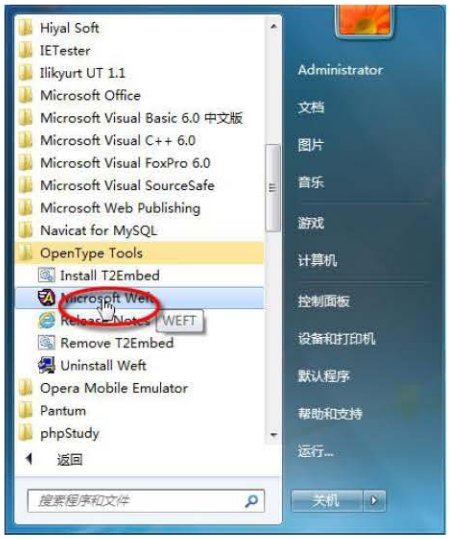

31.16-رەسىم. Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنىڭ سىن بەلگىسى

Microsoft WEFT نىڭ سىن بەلگىسىنى تاپقاندىن كېيىن سىن بەلگىنى مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى بىلەن قوش چېكىش ئارقىلىق قوزغىتىمىز.

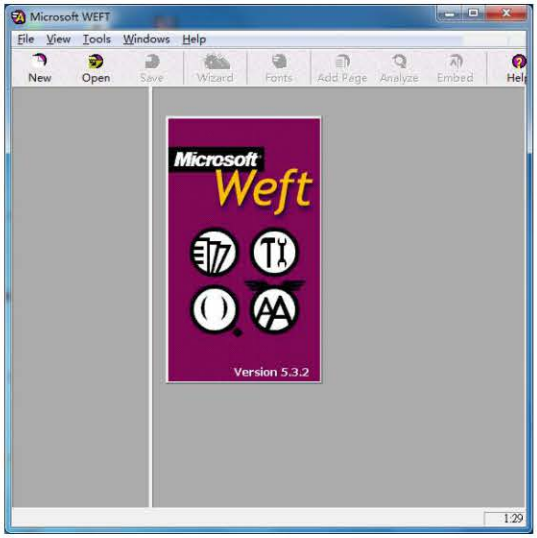
باشلاش تىزىملىكىدىن قوزغاتقاندا ئالدى بىلەن باشلاش تىزىملىكىگە كىرىپ Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنىڭ ھۆججەت قىسقۇچىنى تاپىمىز ئاندىن Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنىڭ سىن

بەلگىسىنى مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى بىلەن تاق چېكىش ئارقىلىق قوزغىتىمىز. مەشغۇلات جەريانى **32.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

32.16-رەسىم. Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالىنى باشلاش تىزىملىكىدىن قوزغىتىش

يۈمشاق دېتالنى قوزغاتقاندىن كېيىن ئالدى بىلەن **33.16**- رەسىمدىكىدەك قارشى ئېلىش كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ.

33.16-رەسىم. Microsoft WEFT يۈمشاق دېتالنى قارشى ئېلىش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەك بىرنەچچە سېكۇنت كۆرۈنگەندىن كېيىن كۆزنەك ئالمىشىپ تۇنجى قېتىم قوزغاتقان ۋاقتتا سىستېما خەت نۇسخىلىرىنى توپلۇۋالمايدىغانلىقىمىزنى سورايدۇ. كۆزنەك كۆرۈنۈشى **34.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

34.16-رەسىم. سىستېما خەت نۇسخىلىرىنى توپلۇۋالمايدىغانلىقىمىزنى سوراۋاتقان ئۇچۇر كۆزنىكى

ئەگەر خەت نۇسخىلىرىنى توپلۇۋلىشنى خالىساق «ھەئە» (是) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. خالىمىساق «ياق» (否) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بۇ كۆزنەكتىن «ھەئە» (是) كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن **35.16**-

رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنۈپ مەشغۇلات سىستېمىسىدىكى خەت نۇسخىلىرىنى سىيرىشقا باشلايدۇ.

35.16-رەسىم. سىستېما خەت نۇسخىلىرىنى سىيرىۋاتقان كۆرۈنۈش

خەت نۇسخىلىرىنى توپلىۋىلىش سىستېمىسىنىڭ كىينكى ئىشلەش جەريانىغا زور تەسىر كۆرسىتىدۇ. چۈنكى سىستېمىنى تەڭشىگەندە كومپيۇتېردىكى بارلىق خەت نۇسخىلىرىنى سېرىپ، خەت نۇسخىسىنىڭ تىزىملىكىنى Microsoft WEFT نىڭ خەت نۇسخا ئامبىرىغا قوشۇۋالىدۇ. بۇنداق بولغاندا ھەر قېتىم eot ھاسىللىغاندا خەت نۇسخىسىنى ئايرىم سىيرىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق بولۇپ eot ياساش جەريانى تېزرەك بولىدۇ.

■ تورىبەتكە **eot** ھاسىللاش

22.16- مىسال: مەلۇم HTML ھۆججىتىگە eot ھاسىللاپ باقايلى ۋە مۇشۇ جەريان ئارقىلىق eot ھاسىللاش جەريانىنى ئۆگىنىۋالايلى.

تورىبەتكە eot ھاسىللاش ئۇچۇن چوقۇم CSS دە ياكى HTML دا بىز eot ھاسىللىماقچى بولغان خەت نۇسخىسى ئىشلىتىلگەن HTML ھۆججىتى بولۇشى كېرەك. شۇنىڭ ئۇچۇن بىز ئالدى بىلەن بىردانە HTML ھۆججىتى تەييارلىۋالايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<p>  بۇ بولسا تور خەت نۇسخىسى ھاسىللاشقا ئىشلىتىلىدىغان توربەت ھۆججىتى </p>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{  /*بارلىق مەزمۇنغا بىرتۇتاش ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
    font-size:16px;
}
```

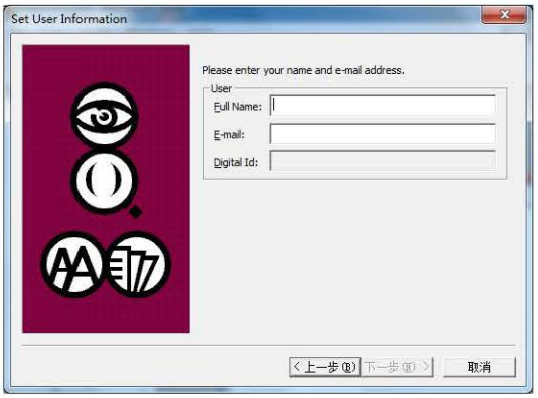
يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۇچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

بىز مۇناسىۋەتلىك HTML ھۆججىتىنى تەييارلىۋالغاندىن كىيىن ئەگەر Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالىنى تۇنجى قېتىم قوزغاتقاندىن كېيىنلا eot ھۆججىتى ھاسىللايمىز دېسەك خەت نۇسخىسىنى سېرىپ بولغاندىن كىيىن **36.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

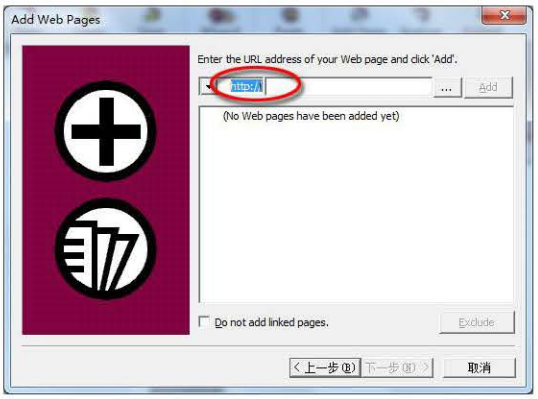
36.16-رەسىم. eot ھاسىللاشنىڭ قەدەم باسقۇچلىرى ئەسكەرتمىسى

بۇ كۆزنەكتە eot ھاسىللاشنىڭ قەدەم باسقۇچلىرى كۆرسىتىلگەن بولۇپ بۇ كۆزنەكتىن «كېيىنكى قەدەم» (下一步) كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن **37.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

37.16-رەسىم. eot ھاسىللىغۇچىنىڭ ئۇچۇرلىرىنى تولدۇرۇش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەك eot ھاسىللىغۇچىنىڭ ئۇچۇرلىرىنى تولدۇرۇپ بېرىمىز ۋە مەزمۇنلارنى تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن «كېيىنكى قەدەم» «下一步» كۇنۇپكىسىنى باسساق **38.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

38.16-رەسىم. eot ھاسىللاشتا پايدىلىنىدىغان تۈرنى تاللاش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەكتىكى «http://» تۈرى تاللاقلىق تۈرغان سىيرىلما تىزىملىكتىن «file://» تۈرىنى تاللاپ بېرىمىز ئاندىن «...» كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز. بۇيەردىن **39.16**- رەسىمدىكىدەك ئېچىش دىيالوگ رامكىسى كۆرۈنىدۇ.

39.16-رەسىم. eot ھاسىللاشتا پايدىلانماقچى بولغان ھۆججەتنى تاللاش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەكتىن نۆۋەتتە eot ھاسىللاشتا پايدىلانماقچى بولغان HTML ھۆججىتىنى تاللاپ بېرىمىز.ئاندىن «ئېچىش» (打开) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بۇ كۇنۇپكىنى باسقاندىن كېيىن **40.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

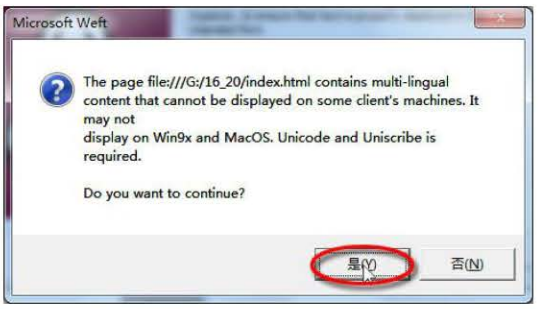
40.16-رەسىم. ھۆججەتنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى بېكىتىش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەك eot ھاسىللاشتا پايدىلىنىدىغان ھۆججەتنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۈرۈش كۆزنىكى بولۇپ، بىز بۇ كۆزنەكتىن «كېيىنكى قەدەم» (下一步) كۇنۇپكىسىنى باسساق **41.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

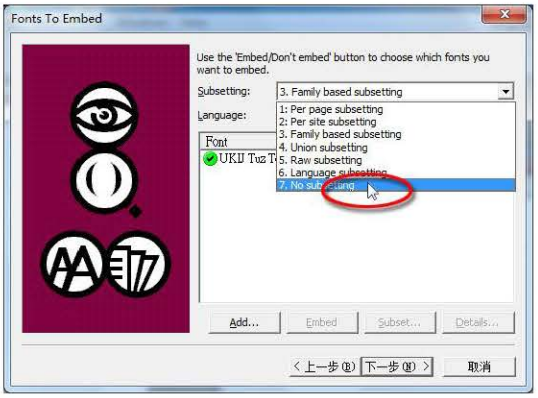
41.16-رەسىم. نۆۋەتتە eot ھاسىللاش باسقۇچىغا كىرىدىغانلىقى ھەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

بۇ كۆزنەكتىكى «ئانالىزدىن ئۆتۈۋېتىش» (Skip Analysis) كۇنۇپكىسىنى باسساق بەت كودىنى تەكشۈرۈش باسقۇچىدىن ئاتلاپ ئۆتۈۋېتىدۇ . بۇنداق بولغاندا eot ياساش جەريانىنىڭ توغرا ۋە تولۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولمايدۇ. شۇڭا بۇ تۇرنى تاللىماسلىقنى تەۋسىيە قىلىمىز. ئاندىن يەنە «كېيىنكى قەدەم» (下一步) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز.بۇ ۋاقىتتا ئېكراندا بىر لوپا ئەينەكنىڭ رەسىمى كۆرۈنۈۋېچە سېكۇنتقا يەتمەيلا **42.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

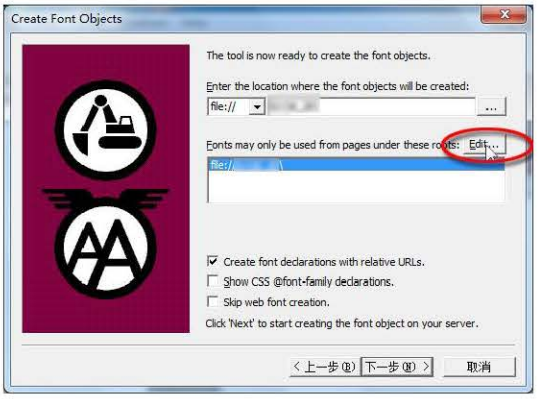
42.16-رەسىم. بىز eot ھاسىللاشتا پايدىلانغان ھۆججەتنىڭ ئۇچۇرلىرى

بۇ كۆزنەكتە بىزنىڭ eot ھاسىللاشتا پايدىلانماقچى بولغان بېتىمىزگە ئالاقىدار ئۇچۇرلار كۆرۈنىدۇ. بۇ كۆزنەكتىن «ھەئە» (是) كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن **43.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

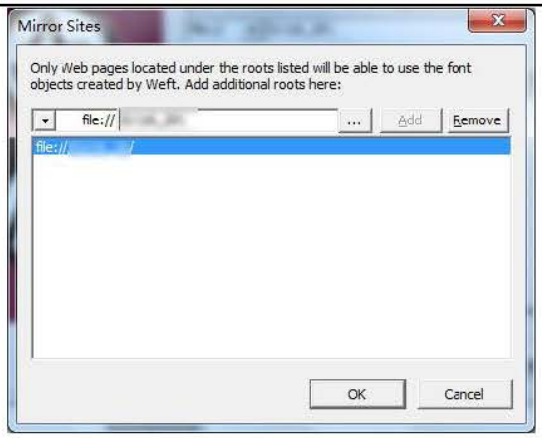
43.16-رەسىم. eot ھاسىللاش شەكلىنى تاللاپ بېرىش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەكتىكى تىزىملىكتىن «7. No subsetting» تاللىنىمىز. بۇ تاللانمىنىڭ ئالاھىدىلىكى بىر توربەتكە ئىشلەتكەن خەت نۇسخىسىغا تەۋە بارلىق ھەرپ بەلگىلەرگە بىراقلا eot ھاسىللاپ بېرىدىغان بولۇپ، بۇنداق بولغاندا بىز ھەر بىر خەت نۇسخىسىدىكى توربېتىمىزدە كۆرۈلۈش ئېھتىماللىقى بولغان ھەرپ بەلگىلەرنى تاللاپ يۈرمەيمىز. ئۇنىڭدىن باشقا توربېتىمىزدىمۇ بىرەر ھەرپنىڭ توغرا كۆرۈنمەي قېلىشىدىن ئەنسىرەپ يۈرمەيمىز. يېتەرسىزلىكى eot ھۆججىتى بىرئاز چوڭراق چىقىدۇ ئەمما چوڭلۇقى يەنىلا توربەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىگە تەسىر كۆرسەتكۈدەك دەرىجىدە ئەمەس بولۇپ، ھازىرقى ئەڭ ئاستا تور سۈرئىتىمۇ بۇ eot ھۆججىتىنىڭ ئېھتىياجىدىن بىمالال چىقالايدۇ. شۇڭا مۇشۇ تاللانمىنى ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلىمىز. بۇ تاللانما تاللاپ بولغاندىن كېيىن يەنە «كېيىنكى قەدەم» (下一步) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بۇ ۋاقىتتا ئېكراندا **44.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

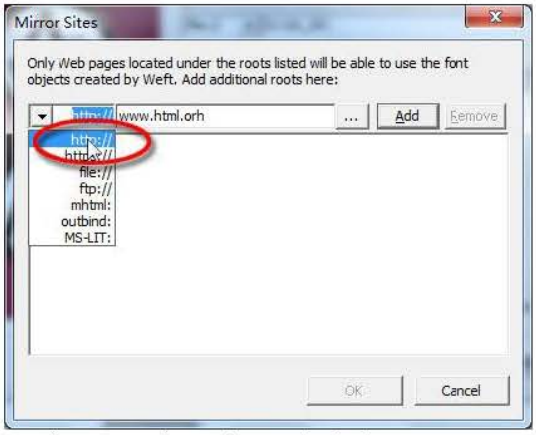
44.16-رەسىم. نۆۋەتتە ھاسىللىغان eot نى ئىشلىتىش ئېھتىماللىقى بولغان تور بېكەت ئادرېسلىرىنى بېكىتىپ بېرىش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەكتە نۆۋەتتە ھاسىللىغان eot ھۆججىتىنى ئىشلىتىش ئېھتىماللىقى بولغان تور بېكەتلەرنىڭ تور ئادرېسىنى قوشۇش كۆزنىكى بولۇپ، بۇنىڭ بىرىنچى ئادرېسقا HTML ھۆججىتىنىڭ نۆۋەتتە تۇرۇۋاتقان ئادرېسى يېزىقلىق ھالەتتە بولىدۇ. بۇ ئادرېسنىڭ بىزگە كېرىكى يوق شۇڭا بىز بۇ ئادرېسنى تاللاپ ئاندىن ئوڭ تەرەپتىكى «تەھرىرلەش» (Edit...) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ ئۆزىمىزنىڭ تور ئادرېسىنى يېزىپ بەرسەك بولىدۇ. بۇيەردە يېزىپ بېرىدىغان تور ئادرېسقا توربەتنىڭ «www» قوشۇلغان ۋە قوشۇلمىغان ھەممە ئادرېستا نورمال ئىجرا بولۇشى ئۈچۈن ھەر ئىككى خىل ئادرېسنى ئۇلاپ بېرىشنى تەۋسىيە قىلىمىز. بىز بۇ eot ھۆججىتىنى سىناپ بېقىش ئۈچۈن «تەھرىرلەش» (Edit...) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ «http://www.html.orh» ۋە «http://html.orh» ئىككى ئادرېسنى بىراقلا قوشۇپ بېرەيلى. «تەھرىرلەش» (Edit...) كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **45.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

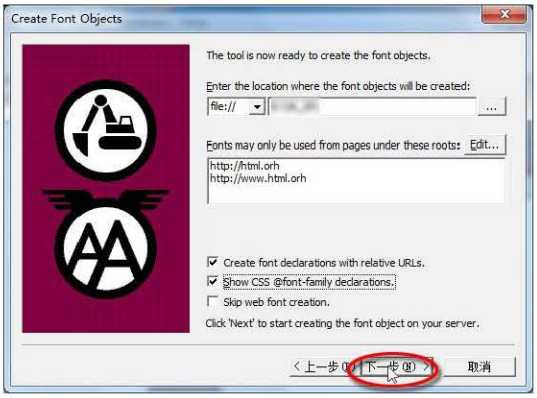
45.16-رەسىم. eot ھۆججىتىنى ئىشلەتكىلى بولىدىغان تور ئادرېسلىرىنى تەھرىرلەش كۆزنىكى

بىز بۇ كۆزنەكتىن نۆۋەتتىكى HTML ھۆججىتى ساقلانغان ئادرېسنى تاللاپ «ئۆچۈرۈش» (Remove) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ ئۆچۈرىۋەتكەندىن كېيىن. ئاندىن ئۆزىمىزنىڭ تور ئادرېسىنى يېزىپ «قوشۇش» (Add) كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ. تور ئادرېسىنى يازغان ۋاقتتا كېلىشىم تۈرىنى چوقۇم سول تەرەپتىكى سېرىلما تىزىملىكتىن تاللىشىمىز ۋە تور ئادرېسى ئالدىغا كېلىشىم تۈرىنى يازماسلىقىمىز كېرەك. مەشغۇلات جەريانى **46.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

46.16-رەسىم. eot ھۆججىتىنى ئىشلەتكىلى بولىدىغان تور ئادرېسلىرىنى قوشۇش كۆزنىكى

تور ئادرېسىنى قوشۇپ بولغاندىن كېيىن «جەزملەشتۈرۈش » (ok) كۇنۇپكىسىنى باسساق تور ئادرېسىنى يېزىشتىن بۇرۇنقى كۆزنەككە قايتىدۇ. بىز بۇ كۆزنەكتىن سول تەرەپ ئاستى قىسمىدىكى كۆپ تاللاش تۈرلىرىدىن «Create font declarations with realtive URLs» ۋە « Show CSS @font-family declarations» تۈرىنى تاللايمىز. «Skip web font creation» تۈرىنى تاللىمايمىز. «Create font declarations with realtive URLs» نىڭ مەنىسى «ھۆججەت ئادرېسى مۇشۇ يەردە بەلگىلەنگەن تور ئادرېسى بىلەن باشلانغان بارلىق ھۆججەتلەرگە ئورتاق ئىشلەيدىغان eot ھۆججىتى ھاسىل قىلامدۇ؟» دېگەنلىك بولۇپ، بۇ تۈرنى تاللىساق قىسمى ھۆججەت قىسقۇچلاردىكى ھۆججەتلەرگىمۇ مۇشۇ eot ھۆججىتىنى ئۇلىساق خەت نۇسخىسى نورمال كۆرۈنىدۇ. « Show CSS @font-family declarations» نىڭ مەنىسى «مۇشۇ eot ھۆججىتىنى توربەتكە ئۇلاشقا ئىشلىتىلىدىغان CSS كودىنى ھاسىللاپ بېرەمدۇ؟» دېگەنلىك بولۇپ، بۇ تۈرنى تاللىساق سىستېما تەمىنلىگەن CSS كودىنى بۇ ئاستە CSS ھۆججىتىگە چاپلاپلا ئىشلەتسەك بولىدۇ. ئايرىم CSS كودى يېزىش ئۇزارتىپلىقىدىن ساقلىنالايمىز. «Skip web font creation» نىڭ مەنىسى «eot ھاسىللاش جەريانىدىن ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتەمدۇ؟» دېگەنلىك بولۇپ، بۇ تۈرنى تاللىساق eot ھۆججىتى ھاسىل قىلىپ بەرمەيدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ تۈرنى چوقۇم تاللىماسلىق كېرەك. يۇقىرىقى باسقۇچلارنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىنكى كۆزنەك كۆرۈنۈشى **47.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

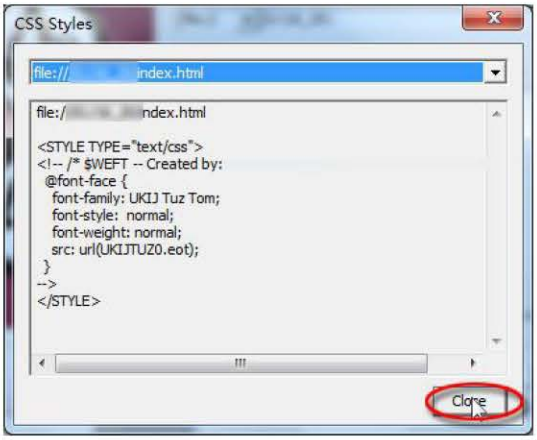
47.16-رەسىم. eot ھاسىللاش جەريانىدىكى تەڭشەكلەرنى تاللاش كۆزنىكى

ئاندىن «كىيىنكى قەدەم» (下一步) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بۇ كۇنۇپكىنى باسقاندىن كىيىن **48.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنۈپ بىرنەچچە سېكۇنت تۇرىدۇ.

48.16-رەسىم. eot ھاسىللاش جەريانى

بۇ كۆزنەك كۆرۈنگەن ۋاقىت بولسا eot ھاسىللاۋاتقان ۋاقىت بولۇپ، مەشغۇلات قىلماي ساقلاپ تۇرۇشىمىز كېرەك. ئاندىن **49.16**- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

49.16-رەسىم. eot ھاسىللىنىپ بولغاندىن كىيىنكى CSS ھۆججىتىگە قوشۇلىدىغان كود

بۇ كۆزنەكتە كۆرۈنگىنى مۇشۇ eot ھۆججىتىنى توربەتكە ئۇلاشقا ئىشلىتىلىدىغان كود بولۇپ، بىز بۇ كودنى كۆچۈرۈپ ئېلىپ ئۆزىمىزنىڭ توربەتتىكى CSS كودىنىڭ ئەڭ ئاستىگە چاپلىۋالساق بولىدۇ. ئاندىن بۇ كۆزنەكنىڭ ئاستى قىسمىدىكى «close» كۇنۇپكىسىنى بېسىپ كۆزنەكنى تاقىۋەتسەك بولىدۇ ۋە Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالىدىن چېكىنىپ چىقساق بولىدۇ.

Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالىدىن چېكىنىپ چىققاندىن كىيىن HTML ھۆججىتى ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچقا قارايدىغان بولساق بىر ھۆججەتنىڭ كۆپىيىپ قالغانلىقىنى بايقايمىز. كۆرۈنۈشى **50.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

50.16-رەسىم. ھاسىللاپ چىقىلغان eot ھۆججىتى

بۇ ھۆججەتلەرنىڭ ئىچىدىكى «UKIJTUZ0.eot» بولسا بىز توربەتكە ئىشلەتكەن «Ukij tuz tom» خەت نۇسخىسىنىڭ eot ھۆججىتىدىن ئىبارەت.

■ **eot** ھۆججىتىنى سىناش

بىز Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالى ھاسىللاپ بەرگەن كودنى چاپلىغاندىن كېيىنكى HTML ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<p> بۇ بولسا تور خەت نۇسخىسى ھاسىللاشقا ئىشلىتىلىدىغان توربەت ھۆججىتى </p>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

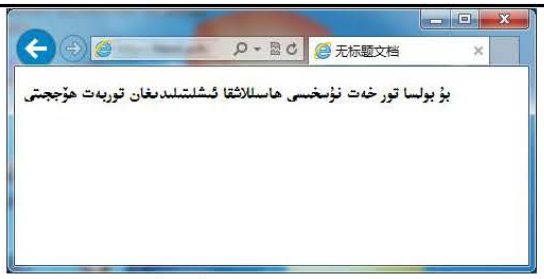
بۇ ھۆججەتنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
@font-face {  /*  Microsoft WEFT يۇمشاق دېتالى ھاسىل قىلىپ بەرگەن كود */
  font-family: UKIJ Tuz Tom;
  font-style:  normal;
  font-weight: normal;
  src: url(UKIJTUZ0.eot);
}

*{ /*بارلىق مەزمۇنغا بىرتۇتاش ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
  font-family:"UKIJ Tuz Tom";
  font-size:16px;
}
```

خەت نۇسخىسىنى تونۇغان تونۇمىغانلىقىنى سىناش ئۈچۈن بۇ ھۆججەتلەرنى چوقۇم مۇلازىمەتچىرغا يوللاش كېرەك بولۇپ. مۇلازىمەتچىرغا يوللاش جەريانىنى بىز دەرسىمىزنىڭ داۋامىدا ئايرىم تونۇشتۇرىمىز. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ يەردە مۇلازىمەتچىرغا يوللاپ بولۇنغاندىن كېيىنكى مەشغۇلاتلار بىلەن تونۇشۇپ چىقايلى.

ھۆججەتنى مۇلازىمەتچىرغا يوللاپ بولغاندىن كېيىن سىناقنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشى ئۈچۈن كومپيۇتېرىمىزدىكى ئىجرا بولۇۋاتقان بارلىق يۇمشاق دېتاللارنى تاقاپ، Windows ھۆججەت قىسقۇچى ئىچىدىكى Fonts ھۆججەت قىسقۇچى ئىچىدىن «Ukij Tuz Tom» خەت نۇسخىسىنى ئۆچۈرۈتەيلى. ئاندىن كومپيۇتېرنى قايتا قوزغىتىۋېتەيلى. ئاندىن بىز ھۆججىتىمىزنى يوللىغان تور ئادرېسىنى زىيارەت قىلىپ كۆرۈپ باقايلى. ئەگەر eot نى تونۇغان بولسا توربەتتىكى خەتلەر نورمال كۆرۈنىدۇ. ئەگەر خەت نۇسخىسىنى تونۇمىغان بولسا توربەتتىكى خەتلەر نورمال كۆرۈنمەيدۇ. خەت نۇسخىسىنى ئۆچۈرىۋەتكەندىن كېيىن توربەتنى IE تور كۆرگۈسىدە سىنىغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **51.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

51.16-رەسىم. eot ھۆججىتىنى IE تور كۆرگۈسىدە سىنىغاندىكى ئۇنۇمى

Chrome تور كۆرگۈسىدە سىنىغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **52.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

52.16-رەسىم. eot ھۆججىتىنى Chrome تور كۆرگۈسىدە سىنىغاندىكى ئۇنۇمى

رەسىمگە قارايدىغان بولساق IE تور كۆرگۈسىدە eot ئۇلاش ئارقىلىق توربەتتىكى خەتلەرنى نورمال كۆرۈنىدىغان قىلغان بىلەن باشقا تور كۆرگۈلەردە eot تېخنىكىسىنىڭ ئىشلىمەيدىغانلىقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. بىز بۇ مەسىلىنى ئادەتتە بىر توربەتكە eot شەكىللىك خەت نۇسخىسى بىلەن ئادەتتىكى ئۆلچەملىك خەت نۇسخىسىنى بىرلا ۋاقىتتا ئۇلاش ئارقىلىق ھەل قىلىمىز.

■ بىر توربەتكە خەت نۇسخىسى ۋە **eot** ھۆججىتىنى بىرگە ئۇلاش

بۇ خىل ئۇسۇلدا بىر توربەتنىڭ خەتلىرىنى IE يادرولۇق تور كۆرگۈلەردىمۇ باشقا سىستېما يادروسىدىكى تور كۆرگۈلەردىمۇ نۇر مال كۆرۈشنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ. بۇخىل ئۇسۇلنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
@font-face{
    font-family:"Ukij Tuz Tom";
    font-style:normal;
    font-weight:normal;
    src:url(UKIJTUZ0.eot);
    src : local( 'Ukij Tuz Tom' ), url('UKIJTuT.ttf ') format( "TrueType" );
     }
```

يۇقارقى كوددىكى ئىككى دانە src خاسلىقىغا قارايدىغان بولساق ئالدىنقىسى eot شەكلىدىكى خەت نۇسخىسىغا ئۇلىنىدۇ، كېيىنكى src نىڭ كەينىدىكى local ئەگەر مۇشۇ كومپيۇتېردا local دا بەلگىلەنگەن خەت نۇسخىسى بار بولسا شۇ خەت نۇسخىسىنى تور بەتنىڭ خەت نۇسخىسى قىلىپ بەلگىلەپ بېرىدۇ. ئەگەر ئۇ خەت نۇسخىسى يوق بولسا مۇلازىمىتېردىكى ttf تىپىدىكى خەت نۇسخىسىنى چۈشۈرۈپ شۇ خەت نۇسخىسىنى تور بەتنىڭ خەت نۇسخىسى قىلىپ بەلگىلەپ بېرىدۇ ، بۇنداق بولغاندا ئەگەر تور كۆرگۈ IE تىپىدىكى تور كۆرگۈ بولسا eot ھۆججىتىنى چۈشۈرۈپ كۆرسىتىپ بېرىدۇ، ئەگەر IE يادروسىدىكى تور كۆرگۈ بولمىسا ھەم نۆۋەتتىكى كومپيۇتېردا بەلگىلەنگەن خەت نۇسخىسى بولمىسا مۇلازىمىتېردىكى خەت نۇسخىسىنى چۈشۈرۈپ كۆرسىتىپ بېرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر توربەتنىڭ خەت نۇسخىسىنى ھەرقانداق تور كۆرگۈدە نورمال كۆرسىتىش ئەمەلگە ئاشىدۇ.

23.16- مىسال: تور بەتنىڭ خەت نۇسخىلىرىنى ھەرقانداق تور كۆرگۈدە نورمال كۆرۈنىدىغان قىلىپ

سىناپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

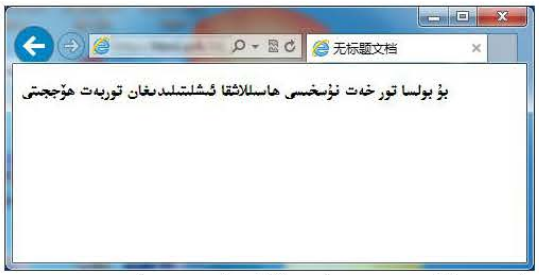
```
<p>  بۇ بولسا تور خەت نۇسخىسى ھاسىللاشقا ئىشلىتىلىدىغان توربەت ھۆججىتى </p>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
@font-face{ /* eot ۋە ttf بۆلىكى CSS خەت نۇسخىسى بىرلىكتە ئۇلانغان */
    font-family:"Ukij Tuz Tom";
    font-style:normal;
    font-weight:normal;
    src:url(UKIJTUZ0.eot);
    src : local( 'Ukij Tuz Tom' ), url('UKIJTuT.ttf') format( "TrueType" );
     }
*{ /*بارلىق مەزمۇنغا بىرتۇتاش ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
    font-size:16px;
}
```

يۇقىرىقى كودى HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. ھۆججەتلەر مۇلازىمېتىرغا يوللانغاندىن كېيىن تور ئادرېسى ئارقىلىق IE تور كۆرگۈسىدە زىيارەت قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **53.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

53.16-رەسىم. ھۆججەتلەر مۇلازىمېتىرغا يوللانغاندىن كېيىن تور ئادرېسى ئارقىلىق IE تور كۆرگۈسىدە زىيارەت قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

Chrome تور كۆرگۈسىدە زىيارەت قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **54.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

54.16-رەسىم. ھۆججەتلەر مۇلازىمېتىرغا يوللانغاندىن كېيىن تور ئادرېسى ئارقىلىق Chrome تور كۆرگۈسىدە زىيارەت قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

يۇقىرىقى رەسىملەرگە قارايدىغان بولساق ئەمدى ھەر ئىككى تور كۆرگۈدە نورمال كۆرۈنگەنلىكىنى بايقايمىز.

بۇ مىسالدا ئىشلىتىلگەن تور ئادرېسى ۋە مۇلازىمېتىر مەزكۇر كىتابنىڭ مىساللىرىنى سىناش ئۈچۈن

دەرسلىك تۈزۈشتە ئىشلىتىلگەن كومپيۇتېرغا ھاسىل قىلىنغان تەقلىدى تور ئادرېسى ۋە تەقلىدى مۇلازىمىتېر بولۇپ، تەقلىدى تور ئادرېسى ھاسىل قىلىش ۋە يەرلىكتىكى كومپيۇتېرغا مۇلازىمىتېر مۇھىتى ھاسىل قىلىشقا ئالاقىدار مەزمۇنلارنى دەرسىمىزنىڭ داۋامىدا مەخسۇس سۆزلەيمىز. شۇنىڭ ئۈچۈن ئوقۇرمەنلەر ھازىرچە دەرسلىك دېيىلگەن جەريان بويىچە eot ھاسىللاپ ۋە كودلارنى يېزىپ كۆرۈپ باقسىلا بولىدۇ. ھەقىقىي تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىۋېلىپ سىناق قىلىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق.

4.16 CSS دىكى توغرىلىنىش

CSS دىكى توغرىلىنىش بولسا، توربەتكە ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئېلېمېنتلارنىڭ بەت ياكى يەنە بىر ئېلېمېنتقا نىسبەتەن قايسى تەرەپكە توغرىلىنىدىغانلىقىنى، يۇنىلىشىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى، قانداق تىزىلىدىغانلىقىغا ئالاقىدار خاسلىقلىرىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىقلار div دىن پايدىلىنىپ بەت ئورۇنلاشتۇرۇشتا كەم بولسا بولمايدىغان خاسلىقلاردىن ئىبارەت. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ پاراگرافتا CSS نىڭ توغۇرلىنىشىغا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.4.16 CSS دىكى توغرىلىنىش float

CSS دىكى توغرىلىنىش بولسا ئېلېمېنتنىڭ بەت يۈزىدە ياكى سىرتقى ئېلېمېنتنىڭ ئىچىدە قايسى تەرەپكە توغۇرلىنىدىغانلىقىنى بەلگىلەيدىغان خاسلىق بولۇپ، بۇ خاسلىق بەت قۇرۇلمىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇشتا ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. ئوبىكتقا كەڭلىك ۋە ئېگىزلىككە ئالاقىدار خاسلىقلارنى بەلگىلىگەندە ئەگەر توغرىلىنىش شەكلى بېكىتەلمىسە ئوبىيېكتنىڭ كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك خاسلىقلىرىنىڭ ئۇنۇمى بولمايدۇ. CSS دە ئوبىيېكتنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى float خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. float خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
float:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا float خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، float خاسلىقىنىڭ left,none,right,inherit دىن ئىبارەت تۆت خىل تۈراقلىق قىممىتى بار.

■ **none**: none بولسا float خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، float خاسلىقىنىڭ قىممىتى none بولسىمۇ ياكى float خاسلىقى يېزىلمىسىمۇ ئوخشاشلا ئوبىيېكت ھېچقايسى تەرەپكە توغرىلانمىغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **left**: float خاسلىقىنىڭ قىممىتى left بولغاندا ئوبىيېكت بەتنىڭ ياكى سىرتقى ئوبىيېكتنىڭ ئىچىدىن سول تەرەپكە توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **right**: float خاسلىقىنىڭ قىممىتى right بولغاندا ئوبىيېكت بەتنىڭ ياكى سىرتقى ئوبىيېكتنىڭ ئىچىدىن ئوڭ تەرەپكە توغرىلانغان ھالەتتە بولىدۇ.

■ **inherit**: float خاسلىقىنىڭ قىممىتى inherit بولغاندا ئوبىيېكت سىرتقى ئېلېمېنتنىڭ توغرىلىنىش شەكلىگە ۋارىسلىق قىلغان ھالەتتە بولىدۇ.

24.16-مىسال: بەت ئىچىگە بىر قانچە رامكا قويۇپ توغرىلىنىش شەكلىنى ھەرخىل تەڭشەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="div_big">  <!--  سىرتىدىكى چوڭ رامكا  -->
```

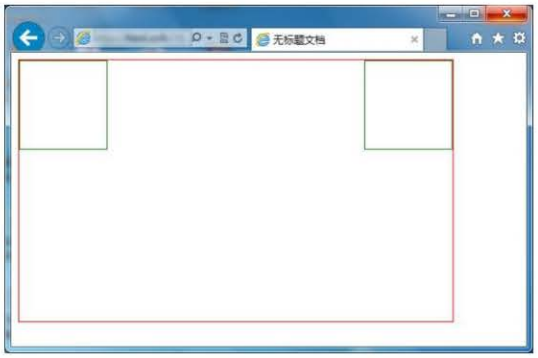
```
    <div class="div_left"></div>      <!-- ئىچىدىكى سولغا توغرىلانغان رامكا -->
    <div class="div_right"></div>      <!--ئىچىدىكى ئوڭغا توغرىلانغان رامكا -->
    <div class="div_none"></div>      <!-- ئىچىدىكى توغرىلانمىغان رامكا -->
    </div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    .div_big{     /*سىرتىدىكى چوڭ رامكا سولغا توغرىلانغان */
        float:left;
        width:500px;
        height:300px;
        border:1px red solid;
    }
    .div_left{     /* ئىچىدىكى سول تەرەپتىكى رامكا سىرتتىكى چوڭ رامكىنىڭ خاسلىقىغا ۋارىسلىق قىلغان */
        float:inherit;
        width:100px;
        height:100px;
        border:1px green solid;
    }
    .div_right{   /*ئىچىدىكى ئوڭ تەرەپتىكى رامكا ئوڭغا توغرىلانغان */
        float:right;
        width:100px;
        height:100px;
        border:1px green solid;
    }
    .div_none{   /* ئىچىدىكى توغرىلانمىغان رامكا ، ھېچقانداق توغرىلانمىغانلىقتىن ئىجرا بولغاندىن كېيىن بەت يۈزىدە كۆرۈنمەيدۇ */
        width:100px;
        height:100px;
        border:1px green solid;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **55.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

55.16-رەسىم. رامكىلارنىڭ توغرىلىنىش شەكلى تەڭشەلگەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

2.4.16 CSS دىكى clear خاسلىقى clear

تورىەت لايىھەلەش جەريانىدا بەزىدە ئوبيېكتلارنى توغرىسىغا تىزىشقا بەزىدە تېك شەكىلدە تىزىشقا يەنە بەزىدە ئارىلاشتۇرۇپ تىزىشقا توغرا كېلىدۇ . بۇنداق ۋاقىتتا بىز CSS دىكى clear خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ نۆۋەتتىكى ئوبيېكتنىڭ قوشنا ئوبيېكت بىلەن بولغان توغرىلىنىش جەھەتتىكى مۇناسىۋىتىنى بېكىتەلەيمىز. clear خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
clear:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا clear خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . clear خاسلىقىنىڭ left,right,both,none,inherit دىن ئىبارەت بەش خىل تۈرلىقلىق قىممىتى بار.

■ **none**: none بولسا clear خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ clear خاسلىقى يېزىلسىمۇ يېزىلمىسىمۇ قىممىتى none ھالەتتە بولىدۇ. قىممىتى none بولغاندا بۇ ئېلېمېنتنىڭ ئىككى تەرىپىگە يەنە باشقا ئوبيېكتلار كەلسە بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇخىل قىممەت ئوبيېكتلارنى ئۇزلۇكسىز توغرىسىغا تىزغاندا ئىشلىتىلىدۇ.

■ **left**: clear خاسلىقىنىڭ قىممىتى left بولغاندا نۆۋەتتىكى ئوبيېكتنىڭ سول تەرىپىگە باشقا ئوبيېكتلار كەلسە بولمايدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ قىممەت ئوبيېكتنى سولغا توغرىلاپ تۇرۇپ ئوڭ تەرىپىگە باشقا ئېلېمېنتلارنى تىزغاندا ياكى تەكرار ئېلېمېنتلارنى سولغا توغرىلاپ توغرىسىغا تىزغاندا ئىشلىتىلىدۇ

■ **right**: clear خاسلىقىنىڭ قىممىتى right بولغاندا نۆۋەتتىكى ئوبيېكتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە باشقا ئوبيېكتلار كەلسە بولمايدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ قىممەت ئوبيېكتنى ئوڭغا توغرىلاپ تۇرۇپ سول تەرىپىگە ئۇزلۇكسىز باشقا ئېلېمېنتلارنى تىزغاندا ياكى تەكرار ئېلېمېنتلارنى ئوڭغا توغرىلاپ توغرىسىغا تىزغاندا ئىشلىتىلىدۇ.

■ **both**: clear خاسلىقىنىڭ قىممىتى both بولغاندا نۆۋەتتىكى ئوبيېكتنىڭ ئوڭ سول تەرىپىگە باشقا ئېلېمېنتلار كەلسە بولمايدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ خاسلىق ئېلېمېنتلارنى تېك شەكىلدە تىزغاندا ئىشلىتىلىدۇ .

■ **inherit**: clear خاسلىقىنىڭ قىممىتى inherit بولغاندا سىرتقى ئوبيېكتنىڭ clear خاسلىقىنىڭ قىممىتى قانداق بولسا نۆۋەتتىكى ئېلېمېنتنىڭ clear خاسلىقىنىڭ قىممىتىمۇ شۇنداق بولىدۇ.

25.16-مىسال: ئۈچ دانە چوڭ رامكىنىڭ ئىچىگە ئۈچ دانىدىن كىچىك رامكا ئورۇنلاشتۇرايلى، ئۇلارنىڭ بىرىنچى رامكىدىكىلىرى ئوڭغا توغرىلانغان ھالەتتە قاتار تىزىلسۇن، ئىككىنچى رامكىدىكىسى سولغا توغرىلانغان ھالەتتە قاتار تىزىلسۇن، ئۈچىنچى رامكىدىكىسى تېك شەكىلدە تىزىلغان ھالەتتە بولسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <div class="div_big"> <!--بىرىنچى چوڭ رامكا-->
    <div class="div_small" id="fr_cl">1</div>
    <div class="div_small" id="fr_cl">2</div>
    <div class="div_small" id="fr_cl">3</div>
    </div>
        <div class="div_big"> <!--ئىككىنچى چوڭ رامكا-->
    <div class="div_small" id="fl_cr">1</div>
    <div class="div_small" id="fl_cr">2</div>
    <div class="div_small" id="fl_cr">3</div>
    </div>
        <div class="div_big"> <!--ئۈچىنچى چوڭ رامكا-->
    <div class="div_small" id="fl_cb">1</div>
    <div class="div_small" id="fl_cb">2</div>
    <div class="div_small" id="fl_cb">3</div>
</div>
```

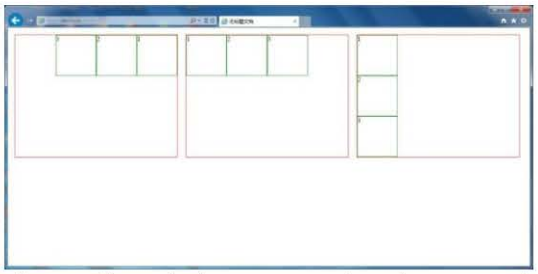
يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.div_big{ /* سىرتقى رامكىنىڭ ئۇسلۇبى */
    float:left;
    width:400px;
    height:300px;
    border:1px solid red;
    margin:10px;
    }
.div_small{ /*ئىچكى رامكىنىڭ ئۇسلۇبى*/
    width:98px;
    height:98px;
    border:1px solid green;
    }
    #fr_cl{    /*ئوڭغا توغرىلىنىپ تىزىلغان رامكىلارنىڭ ئۇسلۇبى */
        float:right;
        clear:left;
        }
    #fl_cr{    /*  سولغا توغرىلىنىپ تىزىلغان رامكىلارنىڭ ئۇسلۇبى */
        float:left;
        clear:right;
        }
    #fl_cb{    /*  تېك شەكىلدە تىزىلغان رامكىلارنىڭ ئۇسلۇبى */
```

```
float:left;
clear:both;
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا بولغاندىن كېيىنكى نەتىجە **56.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

56.16-رەسىم.Clear خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ ئوبيېكتلارنىڭ تىزىلىش شەكلىنى تەڭشىگەندىكى ئۇنۇمى

3.4.16 CSS دىكى يۆنىلىش direction

CSS دىكى يۆنىلىش بولسا بەت ياكى ئىلمىنت ئىچىدىكى مەزمۇننىڭ باشلىنىش يۆنىلىشىنى بېكىتىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، direction خاسلىقى كۆپىنچە ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، يەھۇدىي قاتارلىق يېزىقى ئوڭدىن باشلىنىدىغان مىللەتلەرنىڭ تىلىدا تۈزۈلگەن توربەتلەردە كۆپ ئىشلىتىلىدۇ. direction خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
direction:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . direction خاسلىقىنىڭ ltr ۋە rtl دىن ئىبارەت ئىككى دانە تۈراقلىق قىممىتى بار.

■ **ltr**: قىممىتى ltr بولغاندا ئوبيېكت ئىچىدىكى مەزمۇننىڭ يۆنىلىشى سولدىن باشلانغان ھالەتتە بولىدۇ. ltr قىممىتى direction خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، direction خاسلىقىنىڭ قىممىتى ltr بولغاندىمۇ ۋە direction خاسلىقى يېزىلمىغان ۋاقىتتىمۇ ئوخشاشلا مەزمۇننىڭ يۆنىلىشى سولدىن باشلانغان ھالەتتە بولىدۇ. شۇڭا ئادەتتە مەزمۇنى سولدىن باشلىنىپ ئوڭدا ئاخىرلىشىدىغان بۆلەكلەرگە direction خاسلىقىنى يېزىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق.

■ **rtl**: قىممىتى rtl بولغاندا ئوبيېكتنىڭ ئىچىدىكى مەزمۇننىڭ يۆنىلىشى ئوڭدىن باشلانغان ھالەتتە بولىدۇ. ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز قاتارلىق مىللەتلەرنىڭ تىلىدا تۈزۈلگەن توربەتلەرنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى ئوڭدىن سولغا توغرىلىغاندا سان، ئىنگلىزچە ھەرپ ۋە تىنىش بەلگىسى ئارىلاش كەلگەن مەزمۇنلارنىڭمۇ توغرا كۆرۈنۈشىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ.

HTML دىكى نۇرغۇن ئېلېمېنتلاردا direction خاسلىقى بار بولۇپ، ئادەتتە باشقا تىل - يېزىقتىكى تور پروگراممىلىرىنى ئۆز تىل يېزىقىمىزغا ئۆزلەشتۈرگەندە شۇ پروگراممىدىكى سۆزلەرنى تەرجىمە قىلىپ چىققاندىن باشقا يەنە شۇ پروگراما ئىچىدىكى جەدۋەل ۋە بەت ئىچىدىكى مەزمۇن يېزىلىدىغان ئېلېمېنتلارنىڭ يۆنىلىشىنى direction خاسلىقى ئارقىلىق ئوڭدىن سولغا توغرىلىۋېتىش كېرەك. شۇنداق قىلغاندا ئوڭدىن سولغا يېزىلىدىغان يېزىقلار نىڭ نورمال كۆرۈنۈشىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ.

26.16-مىسال: سان ۋە خەت ئارىلاش يېزىلغان ئېلېمېنتنىڭ يۆنىلىشىنى direction خاسلىقى ئارقىلىق ئوڭدىن سولغا توغرىلاپ، ئوڭدىن سولغا توغرىلانمىغان ھالىتى بىلەن سېلىشتۇرۇپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ

باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

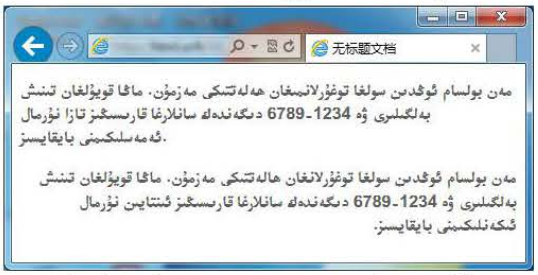
```
<p>مەن بولسام ئوگدىن سولغا توغرىلانمىغان ھالەتتىكى مەزمۇن. ماگا قويۇلغان تىنىش بەلگىلىرى 1234-6789 دېگەندەك سانلارغا قارىسىڭىز تازا نورمال ئەمەسلىكىمنى بايقايسىز. </p>
<p class="rtl">مەن بولسام ئوگدىن سولغا توغرىلانغان ھالەتتىكى مەزمۇن. ماگا قويۇلغان تىنىش بەلگىلىرى 1234-6789 دېگەندەك سانلارغا قارىسىڭىز ئىنتايىن نورمال ئىكەنلىكىمنى بايقايسىز.</p>
```

يۇقىرىقى كودى HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{ /*  بارلىق ئېلېمېنتلارغا ئورتاق ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
    font-size:16px;
    color:#5e5e5e;
}
.rtl{  /* class نامى rtl بولغان ئېلېمېنتلارغا ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
    direction:rtl;
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە 57.16- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

57.16-رەسىم. ئېلېمېنتنىڭ يۆنىلىشىنى direction خاسلىقى ئارقىلىق ئوگدىن سولغا توغرىلىغاندىكى ئۇنۇمى

ھۆججەت ئىچىدىكى مەزمۇننى direction ئارقىلىق يۆنىلىشىنى ئوگدىن سولغا توغرىلىغاندا ھەرخىل بەلگىلەر بىلەن ئايرىلغان سانلار ئارىسىغا قويۇلغان بەلگىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى سان بىلەن سول تەرىپىدىكى سانلارنىڭ ئورنى ئالمىشىپ كېتىدۇ ، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇنداق مەزمۇنلارنى يازغاندا ئورۇننى ئالماشتۇرۇپ يېزىش ئارقىلىق توغرا كۆرۈنىدىغان قىلىشقا توغرا كېلىدۇ .

5.16 CSS دىكى كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك

CSS دىكى كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك HTML دىكى ئېكراندا كۆرۈنىدىغان بارلىق ئوبيېكتلارغا ئورتاق بولغان خاسلىق بولۇپ، بۇ خاسلىق ئېلېمېنتنىڭ بەت يۈزىدە ئىگىلەيدىغان كۆلىمىنى بەلگىلەيدۇ. بەت يۈزى ئورۇنلاشتۇرۇشتا قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن بىز بۇ پاراگرافتا ئوبيېكتنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكىگە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.5.16 CSS دىكى كەڭلىك width

CSS دىكى كەڭلىك بولسا بەت يۈزىدىكى كۆرۈنىدىغان ئېلېمېنتنىڭ بەتنىڭ كەڭلىكى جەھەتتىكى ئىگىلەيدىغان ئۇزۇنلۇقنى بېكىتىدىغان خاسلىق بولۇپ، CSS دە ئوبيېكتنىڭ كەڭلىكىنى width خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. width خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
width:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا width خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

2.5.16 CSS دىكى ئەڭ چوڭ كەڭلىك max-width

CSS دىكى ئەڭ چوڭ كەڭلىك خاسلىقى max-width بولسا ئوبيېكتنىڭ كەڭلىك خاسلىقى ئاساسىدا ئوبيېكتنىڭ ئېرىشىلەيدىغان ئەڭ چوڭ كەڭلىكنى بېكىتىش رولىغا ئىگە بولۇپ، چوقۇم كەڭلىك خاسلىقى بىلەن بىرگە ئىشلىتىلىدۇ. ئادەتتە كۆچمە ئۇسكۇنىلەردە بەت ئېلېمېنتلىرىنىڭ ئەڭ چوڭ كەڭلىكنى بېكىتكەندە كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ. max-width خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
max-width:#;
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا max-width خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

3.5.16 CSS دىكى ئەڭ كىچىك كەڭلىك min-width

CSS دىكى ئەڭ كىچىك كەڭلىك خاسلىقى min-width بولسا ئوبيېكتنىڭ كەڭلىك خاسلىقى ئاساسىدا ئوبيېكتنىڭ ئېرىشىلەيدىغان ئەڭ كىچىك كەڭلىكنى بېكىتىش رولىغا ئىگە بولۇپ، چوقۇم كەڭلىك خاسلىقى بىلەن بىرگە ئىشلىتىلىدۇ. ئادەتتە كۆچمە ئۇسكۇنىلەردە بەت ئېلېمېنتلىرىنىڭ ئەڭ كىچىك كەڭلىكنى بېكىتكەندە كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ. min-width خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
min-width:#;
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا min-width خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

4.5.16 CSS دىكى ئېگىزلىك height

CSS دىكى ئېگىزلىك بولسا بەت يۈزىدىكى كۆرۈنىدىغان ئېلېمېنتنىڭ بەت ئېگىزلىكى جەھەتتىكى ئىگىلەيدىغان ئۇزۇنلۇقنى بېكىتىدىغان خاسلىق بولۇپ، CSS دە ئوبيېكتنىڭ ئېگىزلىكىنى height خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. height خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
height:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا height خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

5.5.16 CSS دىكى ئەڭ چوڭ ئېگىزلىك max-height

CSS دىكى ئەڭ چوڭ ئېگىزلىك خاسلىقى max-height بولسا ئوبيېكتنىڭ ئېگىزلىك خاسلىقى ئاساسىدا ئوبيېكتنىڭ ئېرىشىلەيدىغان ئەڭ چوڭ ئىگىزلىكنى بېكىتىش رولىغا ئىگە بولۇپ، چوقۇم ئېگىزلىك خاسلىقى بىلەن بىرگە ئىشلىتىلىدۇ. ئادەتتە كۆچمە ئۇسكۇنىلەردە بەت ئېلېمېنتلىرىنىڭ ئەڭ چوڭ ئېگىزلىكنى بېكىتكەندە كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ. max-height خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
max-height:#;
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا max-height خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

6.5.16 CSS دىكى ئەڭ كىچىك ئېگىزلىك min-height

CSS دىكى ئەڭ كىچىك ئېگىزلىك خاسلىقى min-height بولسا ئوبيېكتنىڭ ئېگىزلىك خاسلىقى ئاساسىدا ئوبيېكتنىڭ ئېرىشىلەيدىغان ئەڭ كىچىك ئېگىزلىكنى بېكىتىش رولىغا ئىگە بولۇپ، چوقۇم ئېگىزلىك خاسلىقى بىلەن بىرگە ئىشلىتىلىدۇ. ئادەتتە كۆچمە ئۇسكۇنىلەردە بەت ئېلېمېنتلىرىنىڭ ئەڭ كىچىك ئېگىزلىكنى بېكىتكەندە كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ. min-height خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
min-height:#;
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا min-height خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

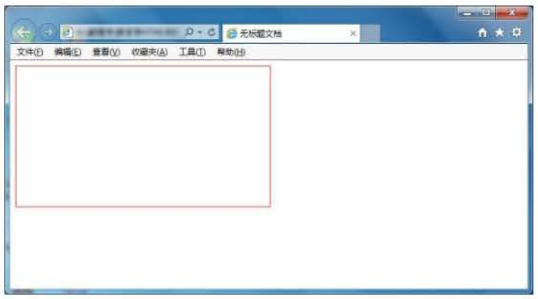
width بىلەن height خاسلىقىنى ئىشلەتكەندە تۆۋەندىكى ئىككى تۈرلۈك ئىشقا دىققەت قىلىش كېرەك. بىرى چوقۇم كەڭلىك بىلەن ئېگىزلىك خاسلىقى بىرگە ئىشلىتىلىشى ياكى ئېلېمېنت ئىچىدە كەڭلىككە ۋە ئېگىزلىككە ئىگە ئىلمېنت بولۇشى كېرەك. يەنە بىرى كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك خاسلىقى بەلگىلەنگەن ئوبيېكتنىڭ بەت يۈزىدە كەڭلىك ۋە ئېگىزلىكىنىڭ توغرا ئىپادىلىنىشى ئۈچۈن چوقۇم float خاسلىقى ئارقىلىق شۇ ئوبيېكت بەتنىڭ مەلۇم يۆنىلىشىگە توغرىلىنىپ ئورنى مۇقىملاشتۇرۇلۇشى كېرەك.

27.16ـمىسال: بەت يۈزىگە بىردانە div قويايلى ئاندىن، بۇ div نىڭ كەڭلىك، ئەڭ چوڭ كەڭلىك، ئەڭ كىچىك كەڭلىك، ئېگىزلىك، ئەڭ چوڭ ئېگىزلىك، ئەڭ كىچىك ئېگىزلىكلىرىنى بەلگىلەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. بەت يۈزىدە بىرلا ئىلمېنت بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇسلۇب كودى خەتكۈچ گەۋدىسىگە بىۋاستە يېزىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <div style="float:left; border:1px solid red; width:50%; max-width:500px;
min-width:300px; height:80%; max-height:600px; min-height:200px;">
    </div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **58.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

58.16-رەسىم. ئەڭ چوڭ كەڭلىك، ئەڭ چوڭ ئېگىزلىك، ئەڭ كىچىك كەڭلىك ۋە ئەڭ كىچىك ئېگىزلىك بەلگىلەنگەن رامكىنىڭ ئۇنۇمى

كود ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن ئەگەر تور كۆرگۈنىڭ كەڭلىكى ياكى ئېگىزلىكىنى ئۆزگەرتسەك بەت ئىچىدىكى ئېلېمېنتنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى ماس ھالدا ئۆزگىرىدۇ ئەمما، كەڭلىكى ئەڭ چوڭ بولغاندا **500** پىكسېل دىن چوڭ بولمايدۇ ۋە ئەڭ كىچىك بولغاندا **300** پىكسېلدىن كىچىك بولمايدۇ، ئېگىزلىكىمۇ ئەڭ چوڭ بولغاندا **600** پىكسېلدىن ئېگىز بولمايدۇ، ئەڭ پاكار بولغاندىمۇ **200** پىكسېلدىن پاكار بولمايدۇ.

6.16 CSS دىكى قىر

قىر دېگىنىمىز بەت يۈزىدە مەلۇم كۆلەمگە ئىگە ئوبيېكتنىڭ ئىگىلىگەن كۆلىمىنى قورشاپ تۇرغان سىزىقنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، CSS دە قىرنى border خاسلىقى ئارقىلىق ئىپادىلەيمىز. بىز بۇ پاراگرافتا CSS دىكى قىرغا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.6.16 قىرنىڭ رەڭگى border-color

قىرنىڭ رەڭگى بولسا ئوبيېكتنى ئوراپ تۇرغان سىزىقنىڭ قايسى رەڭدە كۆرۈنىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، قىرنىڭ رەڭگىنى border-color خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. border-color خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    border-color:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا قىرنىڭ رەڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، رەڭنىڭ ئىسمى يېزىلسىمۇ، رەڭ فۇنكسىيەسى ئارقىلىق قىممەت يوللانسىمۇ ياكى رەڭنىڭ ئون ئالتىلىك سىستېمىدىكى قىممىتى يېزىلسىمۇ بولىدۇ.

2.6.16 قىرنىڭ ئۇسلۇبى border-style

قىرنىڭ ئۇسلۇبى بولسا ئوبيېكتنى ئوراپ تۇرغان سىزىقنىڭ قانداق شەكىلدە كۆرۈنىدىغانلىقىنى

بىلدۈرىدىغان بولۇپ، قىرنىڭ تۈسلۈبنى border-style خاسلىقى ئارقىلىق بەلگىلەيمىز. border-style خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
border-style:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا border-style خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ. border-style خاسلىقىنىڭ ئالدىغان قىممەتلىرى ۋە ئىزاھاتى تۆۋەندىكىدەك.

■ **none**: قىممىتى none بولغاندا ئوبيېكتنىڭ قىرى كۆرۈنمەيدۇ ۋە قىرنىڭ تولۇقى بەت يۈزىدە ئورۇن ئىگىلىمەيدۇ.

■ **hidden**: قىممىتى hidden بولغاندا ئوبيېكتنىڭ قىرى كۆرۈنمەيدۇ ئەمما قىرنىڭ تولۇقى بەت يۈزىدە ئورۇن ئىگىلەيدۇ.

■ **dotted**: قىممىتى dotted بولغاندا ئوبيېكتنىڭ قىرلىرى چېكىتلەردىن تۇرۇلگەن ئۇزۇك سىزىق ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **dashed**: قىممىتى dashed بولغاندا ئوبيېكتنىڭ قىرلىرى سىزىقچىلاردىن تۇرۇلگەن ئۇزۇك سىزىق ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **solid**: قىممىتى solid بولغاندا ئوبيېكتنىڭ قىرلىرى ھەقىقىي سىزىق ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **double**: قىممىتى double بولغاندا ئوبيېكتنىڭ قىرلىرى قوش سىزىق ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **groove**: قىممىتى groove بولغاندا ئوبيېكتنىڭ قىرلىرى كەسكىن يورۇق- قاراڭغۇلۇق پەرقىگە ئىگە، ئېرىقچىسىمان سىزىق ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **ridge**: قىممىتى ridge بولغاندا ئوبيېكتنىڭ قىرى يورۇق- قاراڭغۇلۇق پەرقى تۆۋەنرەك بولغان، ئېرىقچىسىماق سىزىق ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **inset**: قىممىتى inset بولغاندا ئوبيېكتنىڭ سول ۋە ئۈستى قىرى ئومۇمىي جەھەتتىن قاراڭغۇراق، ئوڭ ۋە ئاستى قىرى ئومۇمىي جەھەتتىن يورۇقراق ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

■ **outset**: قىممىتى outset بولغاندا ئوبيېكتنىڭ سول ۋە ئۈستى قىرى ئومۇمىي جەھەتتىن يورۇقراق، ئوڭ ۋە ئاستى قىرى ئومۇمىي جەھەتتىن قاراڭغۇراق ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

■ **inherit**: قىممىتى inherit بولغاندا سىرتقى ئوبيېكتنىڭ قىرى قانداق ھالەتتە بولسا نۆۋەتتىكى ئوبيېكتنىڭ قىرى شۇخىل ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

3.6.16 قىرنىڭ تولۇقى border-width

قىرنىڭ تولۇقى بولسا ئوبيېكتنىڭ قىرىنىڭ بەت يۈزىدە ئىگىلەيدىغان كۆلۈمنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى بولۇپ. قىرنىڭ تولۇقىنى border-width خاسلىقى ئارقىلىق ئىپادىلەيمىز. border-width خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
border-width:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا border-width خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ. border-width خاسلىقى سان تىپلىق قىممەت ئالدىغان بولۇپ، بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

4.6.16 تەرەپ قىرلىرى

بىزنىڭ قىرغا ئالاقىدار يۇقىرىدا ئۇگەنگەنلىرىمىز رامكىنىڭ بارلىق قىرلىرىغا ئورتاق بەلگىلىنىدىغان خاسلىقلار بولۇپ بۇ خىل ئۇسۇلدا رامكىنىڭ ھەممە تەرىپىنىڭ قىرلىرى ئوخشاش رەڭ، ئوخشاش ئۇسلۇب ۋە ئوخشاش تومۇقتا بولىدۇ. ئەمما بەت لايىھەلەش جەريانىدا بەزىدە رامكىلارنىڭ ھەرخىل تەرەپلىرىگە ھەرخىل شەكىلدە ئۇسلۇب بەلگىلەشكە توغرا كېلىدۇ.

border خاسلىقى مۇرەككەپ خاسلىق بولۇپ ئوبيېكتنىڭ ھەر بىر تەرەپلىرىگە ئايرىم - ئايرىم ئۇسلۇب ۋە رەڭلەرنى بەرگىلى بولىدۇ. ئوبيېكتلارنىڭ ھەربىر قىرىغا ئايرىم ئۇسلۇب بەلگىلەش ئۇسۇلىمۇ ئىنتايىن ئاددىي بولۇپ، تەرەپ قىرلىرىغا ئۇسلۇب بەلگىلەشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
border-n-m:#;
```

يۇقىرىقى كودىدىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا قىرنىڭ تەرەپ نامى كېلىدۇ ، «m» ھەرپىنىڭ ئورنىغا تارماق خاسلىق نامى كېلىدۇ ، «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا خاسلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ.

28.16- مىسال: بەت يۈزىگە كىچىك رامكىلاردىن بىرقانچىنى بەلگىلەيلى، ئۇلارنىڭ قىرلىرىغا بىز يۇقىرىدا ئۇگەنگەن خاسلىقلاردىن پايدىلىنىپ ئۇسلۇب بېرەيلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="dv1"></div>
<div class="dv2"></div>
<div class="dv3"></div>
<div class="dv4"></div>
```

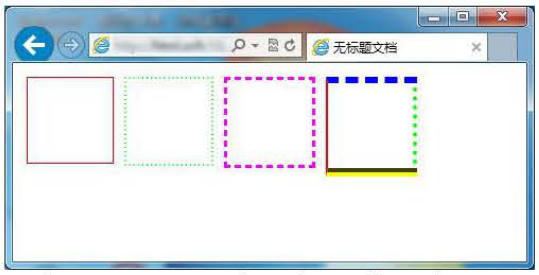
يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{  /* بارلىق رامكىلارغا ئورتاق بولغان ئۇسلۇب */
   float:left;
   width:80px;
   height:80px;
   margin:5px;
   }
.dv1{    /* بىرىنچى رامكىنىڭ ئۇسلۇبى */
   border-style:solid;
   border-width:1px;
   border-color:#FF0000;
   }
.dv2{    /* ئىككىنچى رامكىنىڭ ئۇسلۇبى */
   border-style:dotted;
   border-width:2px;
   border-color:#00FF00;
   }
.dv3{    /* ئۈچىنچى رامكىنىڭ ئۇسلۇبى */
```

```
    border-style:dashed;
    border-width:3px;
    border-color:#FF00FF;
    }
.dv4{     /* تۆتىنچى رامكىنىڭ ئۈسلۇبى */
    border-left-style:solid;
    border-right-style:dotted;
    border-top-style:dashed;
    border-bottom-style:groove;
    border-left-width:2px;
    border-right-width:4px;
    border-top-width:6px;
    border-bottom-width:8px;
    border-left-color:red;
    border-right-color:#00FF00;
    border-top-color:RGB(0,0,255);
    border-bottom-color:yellow;
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **59.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

59.16-رەسىم. رامكىنىڭ قىرلىرىغا ئۈسلۇب بېرىلگەندىكى ئۇنۇمى

5.6.16 ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە قىر بەلگىلەش border

border خاسلىقى مۇرەككەپ خاسلىق بولۇپ، border قىرغا ئالاقىدار خاسلىقلارنىڭ ئاساسى نامى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ، ئەگەر بىر رامكىنىڭ قىرىنى تولۇق ئىپادىلەپ چىقمىمز دېسەك ھەربىر تارماق خاسلىقلىرىغا ئايرىم ئايرىم ئۈسلۇب بېرىشكە توغرا كېلىدۇ. بۇنداق بولغاندا كود كۆپىيىپ يېزىش ۋە ئۆزگەرتىش ئاۋارىچىلىق بولىدۇ. ئەمما CSS نىڭ مۇرەككەپ خاسلىقلارغا ئۈسلۇب نامى بويىچە ئۈسلۇب بەلگىلەش ئىقتىدارىدىن پايدىلانساق. رامكىنىڭ قىر ئۈسلۇبىنى بىرلا قۇر كود بىلەن بەلگىلىيەلەيمىز. كود ئاز ۋە چۈشىنىشلىك يېزىلىدۇ. border خاسلىقىنىڭ ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە قىر بەلگىلەش ئۈسۈلىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
    border:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئوبيېكتنىڭ قىرىغا ئالاقىدار كېرەكلىك خاسلىقلىرىنىڭ

قىممىتى ئۆزلۈكسىز يوللىنىدۇ، ھەر بىر تارماق خاسلىقىنىڭ قىممىتىنىڭ ئارىسىغا كەم بولغاندا بىردىن ئىنگلىزچە بوشلۇق قويۇلىدۇ. تارماق خاسلىقلارنىڭ قىممىتىنىڭ يېزىلىش تەرتىپىگە نىسبەتەن چەكلىمە قويۇلمايدۇ.

29.16- مىسال: رامكىنىڭ قىرىغا ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە ئۈسلۇب بەلگىلەپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

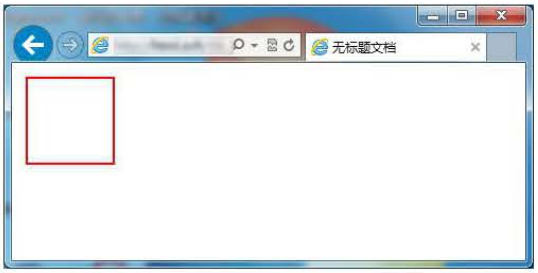
```
<div></div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{  /* بارلىق رامكىلارغا ئورتاق بولغان ئۈسلۇب */
    float:left;
    width:80px;
    height:80px;
    margin:5px;
    border:2px solid red;    /*  رامكىنىڭ قىرىغا ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە ئۈسلۇب بەلگىلەيدۇ */
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **60.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

60.16-رەسىم. رامكىنىڭ قىرىغا ئاساسىي خاسلىق نامى بويىچە ئۈسلۇب بەلگىلىگەندىكى ئۇنۇمى

7.16 CSS دىكى سىرتقى ئارىلىق

سىرتقى ئارىلىق نۆۋەتتىكى ئوبيېكت بىلەن يەنە بىر قوشنا ئوبيېكت ئارىسىدىكى ئارىلىقنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ ئارىلىقنى CSS نىڭ margin خاسلىق ئارقىلىق تەڭشەيمىز. margin خاسلىقى بەت يۈزىدە ئېلېمېنتلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش، بەتنىڭ ئومۇمىي جەھەتتىكى توغرىلىنىشى قاتارلىقلارنى تەڭشەشتە ئىنتايىن مۇھىم رول ئويناپدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ پاراگرافتا margin خاسلىقىغا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.7.16 ئوبيېكتنىڭ سىرتقى ئارىلىقنى تەڭشەش margin

سىرتقى ئارىلىق نۆۋەتتىكى ئوبيېكت بىلەن يەنە بىر قوشنا ئوبيېكت ئارىسىدىكى ئارىلىقنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، نۆۋەتتىكى ئوبيېكت بىلەن قوشنا ئوبيېكت ئارىسىدىكى قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنى margin خاسلىقى ئارقىلىق قالدۇرىمىز. margin خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
margin:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا خاسلىقنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، margin خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرى تۆۋەندىكىدەك.

■ **auto**: قىممىتى auto بولغاندا margin خاسلىقى ئوبيېكتنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى ئاپتوماتىك تەڭشەپ بېرىدۇ. بۇنداق بولغاندا ئوبيېكت بەتنىڭ ئوتتۇرا قىسمىغا توغرىلىنىدۇ. ئادەتتە توربەتنىڭ قۇرۇلمىسىنى بەتنىڭ ئوتتۇرىغا توغرىلىغاندا كۆپ ئىشلىتىلىدۇ.

■ **inherit**: قىممىتى inherit بولغاندا ئوبيېكتنىڭ سىرتقى ئارىلىقى سىرتقى ئېلېمېنتنىڭ margin خاسلىق ئېرىشكەن قىممەت بىلەن بىردەك بولىدۇ.

■ سان: سان تىپلىق قىممەت ئالغاندا ئوبيېكتنىڭ سىرتقى ئارىلىقى بىز بەلگىلەپ بەرگەن قىممەتكە تەڭ بولىدۇ. بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

ئادەتتە <body> خەتكۈچىنىڭ ئوڭ ـ سول ۋە ئاستى ـ ئۈستى تەرەپلىرى بىلەن تور كۆرگىنىڭ قىرى ئارىسىدا 10px دىن ئارىلىق قالىدىغان بولۇپ، بۇ ئارىلىق بەت يۇزىدىكى ئوبيېكتلارنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلىشىغا ناھايىتى چوڭ تەسىر كۆرسىتىدۇ. <body> خەتكۈچىگە CSS ئارقىلىق ئۇسلۇب بېرىپ، margin قىممىتىنى 0px قىلىۋەتسەك، بۇ مەسىلە تولۇق ھەل بولىدۇ.

30.16ـ مىسال: بەت يۇزىگە ئىككى دانە div قويايلى ۋە ھەممىسىنىڭ margin خاسلىقىنى 10px قىلىپ بەلگىلەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

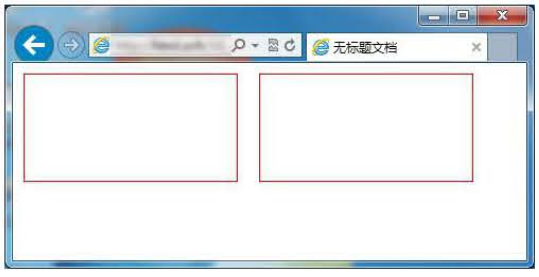
```
<div></div>
<div></div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
body{ /*  بەت گەۋدىسىنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى يوق قىلىۋېتىدۇ */
   margin:0px;
}
div{  /* بارلىق رامكىلارغا ئورتاق بولغان ئۇسلۇب */
   float:left;
   width:200px;
   height:100px;
   border: 1px solid red;
   margin:10px;
   }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **61.16**ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

61.16-رەسىم. بارلىق div لارنىڭ margin خاسلىقىنى 10px قىلىپ بەلگىلەنگەندىكى ئۈنۈمى

2.7.16 تەرەپنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى تەڭشەش

margin خاسلىقى مۇرەككەپ خاسلىق بولۇپ، margin خاسلىقىغا تەرەپ خاسلىقلىرىنى قوشۇش ئارقىلىق ئوبيېكتنىڭ خالىغان تەرىپىدىن خالىغان قىممەتتە ئارىلىق قالدۇرۇش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدۇ. ئەگەر margin خاسلىقىنىڭ تەرەپنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى تەڭشەش ئۈسۈلىنى ئۆگىنىۋالساق بەت لايىھەلەش جەريانىدىكى مەلۇم ئوبيېكتنىڭ مەلۇم تەرىپىدىن ئارىلىق قالدۇرۇپ ئورۇنلاشتۇرۇشقا تېگىشلىك مەسىلەرنى ئاسانلا ھەل قىلالايمىز.

margin خاسلىقىنىڭ تەرەپنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى تەڭشەش ئۈسۈلىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
margin-n:#;
```

يۇقىرىقى كودىدىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا بىز ئارىلىق بەلگىلىمەكچى بولغان تەرەپنىڭ ئىسمى كېلىدۇ ، «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا خاسلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ.

31.16-مىسال: بەت يۈزىگە تۆت دانە div ئورۇنلاشتۇرايلى ۋە بىرىنچى رامكىنىڭ تۆت تەرىپىگە تۆت خىل قىممەت بويىچە ئارىلىق بېرىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنىڭ تېخىمۇ روشەن ئىپادىلىنىشى ئۈچۈن <body> خەتكۈچىنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى يوق قىلىۋېتەيلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="dv1"></div>
<div class="dv2"></div>
<div class="dv3"></div>
<div></div>
```

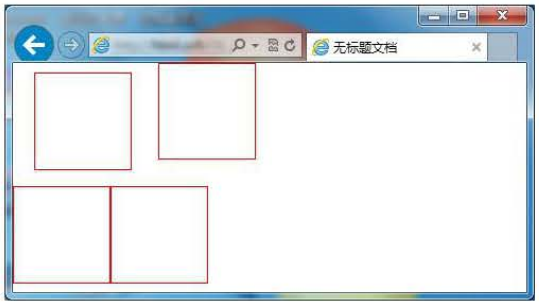
يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
body{    /*  بەتنىڭ ئاساسى گەۋدىسىنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى بەلگىلەيدۇ  */
   margin:0px;
}
div{  /*بارلىق رامكىلارغا ئورتاق ئۈسلۇبنى بېكىتىدۇ  */
   float:left;
   width:90px;
   height:90px;
   border:1px solid red;
   }
.dv1{    /*  بىرىنچى رامكىنىڭ ئۈسلۇبنى بەلگىلەيدۇ  */
   clear:both;
   margin-top:10px;
   margin-bottom:15px;
   margin-left:20px;
```

```
    margin-right:25px;
    }
.dv2{     /* ئىككىنچى رامكىنىڭ ئۈسلۇبىنى بەلگىلەيدۇ */
    clear:right;
    }
.dv3{     /* ئۈچىنچى رامكىنىڭ ئۈسلۇبىنى بەلگىلەيدۇ */
    clear:both;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **62.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

62.16-رەسىم. بىر ئوبيېكتنىڭ تۆت تەرىپىگە تۆت خىل ئارىلىق بېرىلگەندىكى ئۈنۈمى

3.7.16 ئاساسى خاسلىق بويىچە سىرتقى ئارىلىق بەلگىلەش

margin خاسلىقىغىمۇ CSS نىڭ باشقا مۇرەككەپ خاسلىقلىرىغا ئوخشاش ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە ئۈسلۇب بەلگىلىگىلى بولىدىغان بولۇپ، ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە سىرتقى ئارىلىق بەلگىلىگەندە ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ تەرتىپى بويىچە قالدۇرۇلىدىغان سىرتقى ئارىلىقنىڭ قىممىتىنى يوللاپ بەرسەك بولىدۇ.

margin خاسلىقىنىڭ ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە سىرتقى ئارىلىق بەلگىلەش شەكلى تۆت خىل بولۇپ ئۇلارنىڭ گىراماماتىكىلىق شەكلى ئايرىم ئايرىم ھالدا تۆۋەندىكىدەك.

■ بارلىق تەرەپلىرىگە ئوخشاش ئارىلىق بەلگىلەش

```
    margin:#;
```

يۇقىرىقى كودىدىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئوبيېكتنىڭ سىرتقى تەرىپىدىن قالدۇرۇشقا تېگىشلىك ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . پەقەت بىرلا قىممەت يوللىنىدۇ، بارلىق تەرەپلىرىدىن ئوخشاش ئارىلىق قالدۇرۇلىدۇ.

■ ئاستى ـ ئۈستىگە بىرخىل، ئوڭ ـ سول تەرىپىگە يەنە بىرخىل ئارىلىق بەلگىلەش

```
    margin:tb lr;
```

يۇقىرىقى كودىدىكى «tb» نىڭ ئورنىغا ئۈستى ۋە ئاستى تەرىپىدىن قالدۇرۇشقا تېگىشلىك ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «lr»نىڭ ئورنىغا سول ۋە ئوڭ تەرىپىدىن قالدۇرۇشقا تېگىشلىك ئارىلىق كېلىدۇ.

■ ئۈستىگە بىرخىل ، ئوڭ ـ سول تەرىپىگە بىرخىل ۋە ئاستىغا بىرخىل ئارىلىق بەلگىلەش

```
    margin:t lr  b;
```

يۇقىرىقى كودىدىكى «t» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئۈستىدىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ،

«r» نىڭ ئورنىغا سول ۋە ئوڭ تەرەپتىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «b» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئاستىدىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ.

■ تۆت تەرەپنىگە تۆت خىل ئارىلىق بەلگىلەش

```
margin:t r b l;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «t» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئۈستى تەرەپتىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «r» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئوڭ تەرەپتىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «b» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئاستى تەرەپتىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «l» ھەرپىنىڭ ئورنىغا سول تەرەپتىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ.

32.16-مىسال: بەت يۈزىگە div دىن بىرقانچىنى ئورۇنلاشتۇرايلى ۋە ئاساسى خاسلىق بويىچە سىرتقى ئارىلىق بەلگىلەش ئۇسۇلى بويىچە سىرتقى ئارىلىقنى تەڭشەپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="dv1"></div>
<div class="dv2"></div>
<div class="dv3"></div>
<div class="dv4"></div>
```

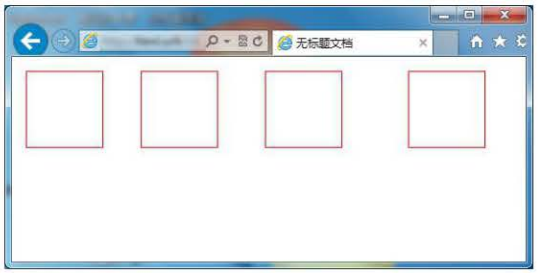
يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
body{    /*  بەتنىڭ ئاساسى گەۋدىسىنىڭ سىرتقى ئارىلىقنى بەلگىلەيدۇ  */
   margin:0px;
}
div{  /*بارلىق رامكىلارغا ئورتاق ئۇسلۇبنى بېكىتىدۇ  */
   float:left;
   width:80px;
   height:80px;
   border:1px solid red;
   }
.dv1{    /*  بىرىنچى رامكىنىڭ ئۇسلۇبنى بەلگىلەيدۇ  */
margin:15px;   /*  ھەممە تەرەپتىن 15pxئارلىق قالدۇرىدۇ  */
   }
.dv2{    /*  ئىككىنچى رامكىنىڭ ئۇسلۇبنى بەلگىلەيدۇ */
margin:15px 25px; /*  ئارلىق 25px، ئوڭ - سول تەرەپتىن 15px ئاستى - ئۈستى ئارىلىق قالدۇرىدۇ */
   }
.dv3{    /*  ئۈچىنچى رامكىنىڭ ئۇسلۇبنى بەلگىلەيدۇ */
margin:15px 25px 35px;  /*  ئاستىدىن 25px، ئوڭ - سول تەرەپتىن 25pxئۈستىدىن 35px ئارلىق قالدۇرىدۇ */
   }
.dv4{    /*  تۆتىنچى رامكىنىڭ ئۇسلۇبنى بەلگىلەيدۇ */
```

```
    ئاستىدىن ,25px، ئوڭدىن 15pxئۈستىدىن  margin:15px 25px 35px 45px; /*
*/ ئارلىق قالدۇرىدۇ 45px، سولدىن 35px
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **63.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

63.16-رەسىم. ئوبىكتقا ئاساسىي خاسلىق نامى بويىچە ئارلىق بەلگىلىگەندىكى ئۇنۇمى

8.16 CSS دىكى ئىچكى ئارلىق

ئىچكى ئارلىق بولسا ئوبيېكتنىڭ قىرى بىلەن ئىچىدىكى ئوبيېكتقىچە بولغان ئارلىقنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىق ئوبيېكتنىڭ ئىچكى ئوبيېكتنىڭ ئورنىنى تەڭشەشتە ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. ئوبيېكتنىڭ ئىچكى ئارلىقى padding خاسلىقى ئارقىلىق تەڭشىلىدىغان بولۇپ، بىز بۇ پاراگرافتا ئىچكى ئارلىققا ئالاقىدار مەزمۇنلارنى ئۆگىنىمىز.

1.8.16 ئوبيېكتنىڭ ئىچكى ئارلىقنى تەڭشەش padding

ئوبيېكتنىڭ ئىچكى ئارلىقى padding خاسلىقى ئارقىلىق تەڭشىلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
padding:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» نىڭ ئورنىغا padding خاسلىقنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، padding خاسلىقى سان تىپلىق قىممەت ئالىدۇ. بىرلىكى HTML قوللايدىغان ھەرقانداق ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بولسا بولىدۇ.

padding خاسلىقى ئارقىلىق قالدۇرۇلغان ئارلىق ئوبيېكتنىڭ ئومۇمىي كەڭلىكى ۋە ئومۇمىي ئېگىزلىكىگە قوشۇلىدىغان بولۇپ، ئوبيېكتتا ئىچكى ئارلىق قالدۇرۇلغان بولسا، ئوبيېكتقا كەڭلىك ۋە ئېگىزلىك بەلگىلەنده ئوبيېكتنىڭ ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكىگە ئىچكى قىسمىدىن قالدۇرۇلغان كەڭلىك ۋە ئېگىزلىكىنى قوشۇپ ھېسابلاش كېرەك.

33.16- مىسال: بەت ئىچىگە ئىككى دانە div بەلگىلەيلى، ئىككى div بىر بىرىنى ئوراپ تۇرسۇن، ھەر ئىككىلىسىنى بىر يۆنىلىشكە توغرىلاپ سىرتىدىكى div دىن ئىچكى ئارلىق تاشلايلى ۋە ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="div_big">
    <div class="div_small"></div>
</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.
مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
body{ /*  بەتنىڭ ئاساسى گەۋدىسىنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى بەلگىلەيدۇ */
   margin:0px;
}
.div_big{ /*چوڭ رامكىنىڭ ئۇسلۇبىنى بېكىتىدۇ */
   float:left;
   width:200px;
   height:140px;
   border:1px solid red;
   padding:20px; /*چوڭ رامكىغا قويۇلغان ئىچكى ئارىلىق */
   }
.div_small{  /*كىچىك رامكىنىڭ ئۇسلۇبىنى بېكىتىدۇ */
   float:inherit;
   width:80px;
   height:80px;
   border:1px solid green;
   }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **64.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

64.16-رەسىم. ئۆز ئارا بىر- بىرىنى قاپلاپ تۇرغان ئىككى ئوبيېكتتىن ئىچكى ئارىلىق ئارقىلىق ئارىلىق تاشلىغاندىكى ئۇنۇمى

2.8.16 تەرەپنىڭ ئىچكى ئارىلىقىنى تەڭشەش

padding خاسلىقى مۇرەككەپ خاسلىق بولۇپ، بۇ خاسلىققا تەرەپ ئىسىملىرىنى قوشۇش ئارقىلىق، ھەر بىر تەرەپتىن قالدىغان ئىچكى ئارىلىقنى ئايرىم - ئايرىم بەلگىلىگىلى بولىدۇ. تەرەپنىڭ ئىچكى ئارىلىقىنى تەڭشەشنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
padding-n:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا تەرەپ ئىسمى كېلىدۇ ، «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا padding خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ.

34.16-مىسال: بەت ئىچىگە ئىككى دانە div بەلگىلەيلى، ئىككى div بىر بىرىنى ئوراپ تۇرسۇن، ھەر

ئىككىللىسىنى بىر يۆنىلىشكە توغرىلاپ سىرتىدىكى div نىڭ ھەر قايسى تەرەپلىرىدىن ئايرىم - ئايرىم ئىچكى ئارىلىق تاشلايلى ۋە ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ھەر ئىككى div نىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكىنى ئوخشاش قىلايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="div_big">
    <div class="div_small"></div>
</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
body{    /*  بەتنىڭ ئاساسى گەۋدىسىنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى بەلگىلەيدۇ */
   margin:0px;
}
div{ /*  بارلىق رامكىلارنىڭ ئورتاق ئۇسلۇبىنى بېكىتىدۇ*/
   float:left;
   width:100px;
   height:100px;
}
.div_big{ /*  چوڭ رامكىنىڭ ئۇسلۇبىنى بېكىتىدۇ*/
   border:1px solid red;
   padding-left:10px; /*  سول تەرەپتىن قويۇلغان ئىچكى ئارىلىق*/
   padding-right:30px; /*  ئوڭ تەرەپتىن قويۇلغان ئىچكى ئارىلىق*/
   padding-top:20px; /*  ئۈستى تەرەپتىن قويۇلغان ئىچكى ئارىلىق*/
   padding-bottom:50px; /*  ئاستى تەرەپتىن قويۇلغان ئىچكى ئارىلىق*/
   }
.div_small{  /*  كىچىك رامكىنىڭ ئۇسلۇبىنى بېكىتىدۇ*/
   border:1px solid green;
   }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **65.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

65.16-رەسىم. سىرتقى ئوبيېكتنىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىدىن ئىچكى ئارىلىق تاشلىغاندىكى ئۇنۇمى

3.8.16 ئاساسى خاسلىق بويىچە ئىچكى ئارىلىق بەلگىلەش

padding خاسلىقىغىمۇ CSS نىڭ باشقا مۇرەككەپ خاسلىقلىرىغا ئاساسى خاسلىق نامى ئارقىلىق

ئۈسلۇب بەلگىلىگىلى بولىدىغان بولۇپ. ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە ئىچكى ئارىلىق بەلگىلىگەندە ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ تەرتىپى بويىچە قالدۇرۇلىدىغان ئىچكى ئارىلىقنىڭ قىممىتىنى يوللاپ بەرسەك بولىدۇ. بۇنداق بولغاندا كود قىسقا، رەتلىك ۋە چۈشىنىشلىك بولىدۇ.

padding خاسلىقىنىڭ ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە ئىچكى ئارىلىق بەلگىلەش شەكلى تۆت خىل بولۇپ ئۇلارنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى ئايرىم ھالدا تۆۋەندىكىدەك.

■ بارلىق تەرەپلىرىگە ئوخشاش ئارىلىق بەلگىلەش

```
padding:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا ئوبيېكتنىڭ ئىچكى تەرىپىدىن قالدۇرۇشقا تېگىشلىك ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . پەقەت بىرلا قىممەت يوللىنىدۇ، بارلىق تەرەپلىرىدىن ئوخشاش ئارىلىق قالدۇرۇلىدۇ.

■ ئاستى ـ ئۈستىگە بىرخىل ۋە ئوڭ ـ سول تەرىپىگە بىرخىل ئارىلىق بەلگىلەش

```
padding:tb lr;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «tb» نىڭ ئورنىغا ئۈستى ۋە ئاستى تەرىپىدىن قالدۇرۇشقا تېگىشلىك ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «lr»نىڭ ئورنىغا سول ۋە ئوڭ تەرىپىدىن قالدۇرۇشقا تېگىشلىك ئارىلىق كېلىدۇ.

■ ئۈستىگە بىرخىل، ئوڭ ـ سول تەرىپىگە بىرخىل ۋە ئاستىغا بىرخىل ئارىلىق بەلگىلەش

```
padding:t lr  b;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «t» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئۈستىدىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «lr» نىڭ ئورنىغا سول ۋە ئوڭ تەرىپىدىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «b» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئاستىدىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ.

■ تۆت تەرىپىگە تۆت خىل ئارىلىق بەلگىلەش

```
padding:t r b l;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «t» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئۈستى تەرىپىدىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «r» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئوڭ تەرىپىدىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «b» ھەرپىنىڭ ئورنىغا ئاستى تەرىپىدىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، «l» ھەرپىنىڭ ئورنىغا سول تەرەپتىن قالدۇرۇلىدىغان ئارىلىقنىڭ قىممىتى كېلىدۇ.

35.16ـمىسال: بەت ئىچىگە ئىككى دانە div بەلگىلەيلى، ئىككى div بىر بىرىنى ئوراپ تۇرسۇن، ھەر ئىككىللىسىنى بىر يۆنىلىشكە توغرىلايلى. ئاندىن ئاساسى خاسلىق بويىچە ئىچكى ئارىلىق بەلگىلەش ئۈسۈلى بويىچە ئىچكى ئارىلىق تاشلايلى ۋە ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ھەر ئىككى div نىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكىنى ئوخشاش قىلايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
body{ /*  بەتنىڭ ئاساسى گەۋدىسىنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى بەلگىلەيدۇ  */
   margin:0px;
}
div{  /*  بارلىق رامكىلارنىڭ ئورتاق ئۈسلۇبىنى بېكىتىدۇ */
   float:left;
   width:100px;
   height:100px;
}
```

```
.div_big{ /*  چوڭ رامكىنىڭ ئۇسلۇبىنى بېكىتىدۇ */
    border:1px solid red;
    padding:20px 30px 50px 10px;  /* ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە قىممەت يوللاش */
    }
.div_small{  /*  كىچىك رامكىنىڭ ئۇسلۇبىنى بېكىتىدۇ*/
    border:1px solid green;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **66.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

66.16-رەسىم. سىرتقى ئوبيېكتنىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىدىن ئاساسىي خاسلىق نامى بويىچە ئىچكى ئارىلىق تاشلىغاندىكى ئۇنۇمى

9.16 CSS دىكى تىزىملىك

CSS تىكى تىزىملىك ئاساسلىقى HTML دىكى تىزىملىك خەتكۈچى خاسلىقلىرىنىڭ كېڭەيتىلمىسى بولۇپ، تىزىملىكنىڭ خاسلىقلىرىنى CSS ئارقىلىق كونترول قىلغاندا تەرتىپلىك ھالدا تىزىلىپ كۆرۈنىدىغان ئۇچۇرلارنىڭ كۆرۈنۈشىنى تېخىمۇ كۆركەم ھالەتكە كەلتۈرۈپ، ئاددىي كودلار ئارقىلىق تېخىمۇ كۆپ ئىقتىدارلارنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ. بىز بۇ پاراگرافتا CSS دىكى تىزىملىككە ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.9.16 تىزىملىكنىڭ تەرتىپ بەلگە رەسىمىنى تەڭشەش list-style-image

بىز HTML دىكى تىزىملىككە ئالاقىدار مەزمۇنلاردا تىزىملىككە HTML دا بەلگىلەنگەن سان ۋە شەكىللەرنى تەرتىپ بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەپ باققان ئىدۇق. ئەمما تورىبەت ياساش جەريانىدا HTML تەمىنلىگەن بەلگىلەر بەزىدە بەتنىڭ لايىھە ئېھتىياجىدىن تولۇق چىقالمايدۇ. ئەگەر تىزىملىككە ئۆزىمىز خالىغان رەسىمنى تۈر بەلگىسى قىلىپ لايىھەلەيمىز دېسەك ، تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە كۆرۈنىدىغان رەسىمنىCSS نىڭ list-style-image خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ بەلگىلەيمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
list-style-image:url(#);
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا بىز تىزىملىككە تۈر بەلگىسى قىلىپ ئىشلەتمەكچى بولغان رەسىمنىڭ ئادرېسى كېلىدۇ.

36.16-مىسال: list-style-image خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ تىزىملىككە بىر پارچە رەسىمنى تۈر

بەلگىسى قىلىپ بەلگىلەپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

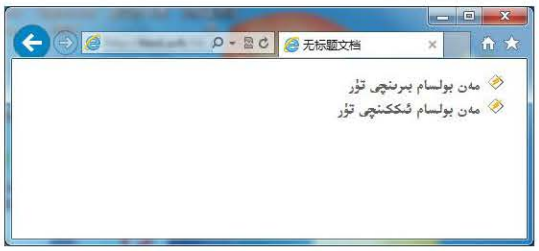
```
<ul>
    <li> مەن بولسام بىرىنچى تۇر </li>
    <li> مەن بولسام ئىككىنچى تۇر </li>
</ul>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{ /* تورىبەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارغا بىر تۈتاش  ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ  */
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
    font-size:16px;
    color:#5e5e5e;
    direction:rtl;
    line-height:25px;
}
li{  /* بارلىق تىزىملىككە ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
    list-style-image:url(images/icon.PNG);    /*  تىزىملىك تۇر بەلگىسىگە رەسىم
بەلگىلەيدۇ */
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **67.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

67.16-رەسىم. list-style-image خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ رەسىم تۇر بەلگىسى قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

2.9.16 تىزىملىكنىڭ باشلىنىش ئورنىنى تەڭشەش list-style-position

تىزىملىك ئىچىگە يېزىلغان مەزمۇن ئادەتتە بەتنىڭ ئىچى تەرەپتىنرەك باشلىنىدۇ، ئەمما بەت ئورۇنلاشتۇرۇش جەريانىدا تىزىملىكنىڭ باش قۇرى ئىچىدىن باشلىنىشى زۆرۈر بولىدىغان ئەھۋاللارمۇ، سىرتىدىن باشلىنىشى زۆرۈر بولىدىغان ئەھۋاللارمۇ مەۋجۇت. مانا مۇشۇنداق ئەھۋاللاردا CSS دىكى list-style-position خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ تىزىملىكنىڭ باشلىنىش ئورنىنى تەڭشىيەلەيمىز. list-style-position خاسلىقىنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
list-style-position:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا list-style-position خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ .

بۇ خاسلىق تۆۋەندىكىدەك قىممەتلەرنى ئالىدۇ.

■ **outside**: قىممىتى outside بولغاندا تىزىملىكنىڭ باش قۇرى قۇرنىڭ سىرتىدىنرەك باشلىنىدۇ. outside قىممىتى list-style-position خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، ئادەتتە تىزىملىكنىڭ list-style-position خاسلىقى بەلگىلەنمىگەن ئەھۋالدىمۇ تىزىملىكنىڭ باش قۇرى قۇرنىڭ سىرتىدىنرەك باشلىنىدۇ.

■ **inside**: قىممىتى inside بولغاندا تىزىملىكنىڭ باش قۇرى قۇر ئىچىگە ئادەتتىكىدىنمۇ بەكرەك سۈرۈلىدۇ، كىيىنكى قۇردىكى مەزمۇنلارنىڭ بېشى تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسى بىلەن تەڭ ئورۇندىن باشلىنىدۇ.

37.16-مىسال: بەت يۈزىگە ئايرىم - ئايرىم ئىككى گۇرۇپپا تىزىملىك ئورۇنلاشتۇرايلى، ئاندىن تىزىملىكنىڭ ئورنىنى ئىچىدىن باشلىنىدىغان ۋە سىرتىدىن باشلىنىدىغان قىلىپ تەڭشەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ul class="l1">
    <li> مەن بولسام بىرىنچى تىزىملىك گۇرۇپپىسىدىكى بىرىنچى تۈر مەن بولسام بىرىنچى تىزىملىك گۇرۇپپىسىدىكى بىرىنچى تۈر </li>
    <li> مەن بولسام بىرىنچى تىزىملىك گۇرۇپپىسىدىكى ئىككىنچى تۈر مەن بولسام بىرىنچى تىزىملىك گۇرۇپپىسىدىكى ئىككىنچى تۈر</li>
</ul>
<ul class="l2">
    <li> مەن بولسام ئىككىنچى تىزىملىك گۇرۇپپىسىدىكى بىرىنچى تۈر مەن بولسام ئىككىنچى تىزىملىك گۇرۇپپىسىدىكى بىرىنچى تۈر </li>
    <li> مەن بولسام ئىككىنچى تىزىملىك گۇرۇپپىسىدىكى ئىككىنچى تۈر مەن بولسام ئىككىنچى تىزىملىك گۇرۇپپىسىدىكى ئىككىنچى تۈر </li>
</ul>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{    /* توربەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارغا بىر تۈتاش ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
    font-size:16px;
    color:#5e5e5e;
    direction:rtl;
    line-height:25px;
}
.l1 li{ /* بىرىنچى گۇرۇپپا تىزىملىكنىڭ ئۇسلۇبىنى بەلگىلەيدۇ */
    width:450px;
    list-style-position:outside;
}
.l2 li{ /* ئىككىنچى گۇرۇپپا تىزىملىكنىڭ ئۇسلۇبىنى بەلگىلەيدۇ */
```

```
    width:450px;
    list-style-position:inside;
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **68.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

68.16-رەسىم. تىزىملىك ئىچىدىن باشلىنىدىغان ۋە سىرتىدىن باشلىنىدىغان قىلىپ تەڭشەلگەندىكى ئۇنۇمى

3.9.16 تىزىملىكنىڭ تەرتىپ بەلگە تۈرىنى تەڭشەش list-style-type

تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە چىقىدىغان شەكىلنى list-style-type خاسلىقى ئارقىلىق ئۆزگەرتىدىغان بولۇپ، مەيلى بىز تىزىملىككە تۈر بەلگىسى قويايلى ياكى قويمايلى، ياكى تىزىملىكنىڭ تۈر بەلگىسىگە چىقىدىغان شەكىلنى CSS تەمىنلىگەن باشقا شەكىللەرگە ئۆزگەرتمەكچى بولايلى ھەممىسىنى list-style-type خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ ئۆزگەرتىمىز. list-style-type خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
list-style-type:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا list-style-type خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . بۇ خاسلىقنىڭ قىممەتلىرى تۆۋەندىكىدەك.

- **disc**: تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە ئىچى تولدۇرۇلغان چەمبەر چىقىرىدۇ.
- **circle**: تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە ئىچى كاۋاك چەمبەر چىقىرىدۇ.
- **square**: تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە ئىچى تولدۇرۇلغان تىك تۆت بۇلۇڭ چىقىرىدۇ.
- **decimal**: تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە ئەرەب رەقىمى چىقىرىدۇ.
- **lower-roman**: تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى چىقىرىدۇ.
- **upper-roman**: تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى چىقىرىدۇ.
- **lower-alpha**: تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە كىچىك يېزىلىشتىكى ئىنگلىزچە ھەرپ چىقىرىدۇ.
- **upper-alpha**: تىزىملىك تۈر بەلگىسىگە چوڭ يېزىلىشتىكى ئىنگلىزچە ھەرپ چىقىرىدۇ.
- **none**: تىزىملىككە تۈر بەلگىسى چىقارمايدۇ.

list-style-type خاسلىقىنىڭ **21** تۈرلۈك قىممىتى بار بولۇپ، بۇلارنىڭ ئارىسىدىكى يۇقىرىقى توققۇز تۈردىن باشقىلىرى خەنزۇچە مەشغۇلات سىستېمىسىدا نورمال كۆرۈنمەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە خەنزۇچە، ئۇيغۇرچە، قازاقچە ۋە باشقا ئازسانلىق مىللەت تىللىرىدىكى توربېكەتلەردە ئاساسەن ئىشلىتىلمەيدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن دەرسلىكىمىزدە يۇقىرىقى توققۇز تۈرلۈك قىممەتلا تونۇشتۇرۇلدى.

38.16-مىسال: تىزىملىك تۈر بەلگىسىنىڭ بارلىق تۈرلىرىنى سىناپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

تىزىملىكلەرنى بەت ئىچىدە ئىخچام ۋە رەتلىك كۆرسىتىش ئۈچۈن جەدۋەل ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<table width="450" border="0" cellspacing="0" cellpadding="0">
  <tr>
    <td>
    <ul class="l1">
        <li>بىرىنچى تۈر</li>
        <li>ئىككىنچى تۈر</li>
    </ul>
    </td>
    <td>
    <ul class="l2">
        <li>بىرىنچى تۈر</li>
        <li>ئىككىنچى تۈر</li>
    </ul>
    </td>
    <td>
    <ul class="l3">
        <li>بىرىنچى تۈر</li>
        <li>ئىككىنچى تۈر</li>
    </ul>
    </td>
  </tr>
  <tr>
    <td>
    <ul class="l4">
        <li>بىرىنچى تۈر</li>
        <li>ئىككىنچى تۈر</li>
    </ul>
    </td>
    <td>
    <ul class="l5">
        <li>بىرىنچى تۈر</li>
        <li>ئىككىنچى تۈر</li>
    </ul>
    </td>
    <td>
    <ul class="l6">
```

```
            <li>بىرىنچى تۈر</li>
            <li>ئىككىنچى تۈر</li>
        </ul>
        </td>
    </tr>
    <tr>
        <td>
        <ul class="l7">
            <li>بىرىنچى تۈر</li>
            <li>ئىككىنچى تۈر</li>
        </ul>
        </td>
        <td>
        <ul class="l8">
            <li>بىرىنچى تۈر</li>
            <li>ئىككىنچى تۈر</li>
        </ul>
        </td>
        <td>
        <ul class="l9">
            <li>بىرىنچى تۈر</li>
            <li>ئىككىنچى تۈر</li>
        </ul>
        </td>
    </tr>
</table>
```

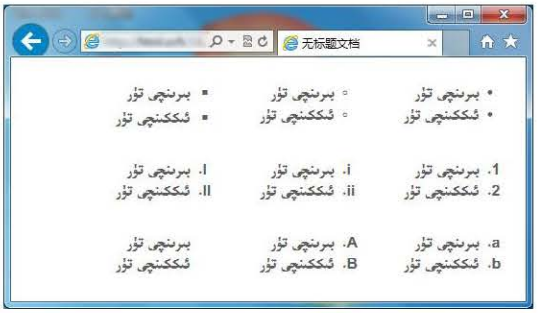
يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{    /* توربەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارغا بىر تۈتاش ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ */
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
    font-size:16px;
    color:#5e5e5e;
    direction:rtl;
}
.l1{list-style-type:disc;}  /* تولدۇرۇلغان چەمبەر شەكىللىك تۈر بەلگىسى */
.l2{list-style-type:circle;} /* كاۋاك چەمبەر شەكىللىك تۈر بەلگىسى */
.l3{list-style-type:square;}  /* تىك تۆتبۇلۇڭ شەكىللىك تۈر بەلگىسى */
.l4{list-style-type:decimal;}  /* رەقەم شەكىللىك تۈر بەلگىسى */
```

```
.l5{list-style-type:lower-roman;} /* كىچىك يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى شەكىللىك تۇر بەلگىسى */
.l6{list-style-type:upper-roman;} /* چوڭ يېزىلىشتىكى رىم رەقىمى شەكىللىك تۇر بەلگىسى */
.l7{list-style-type:lower-alpha;} /* كىچىك يېزىلىشتىكى ئىنگلىزچە ھەرپ شەكىللىك تۇر بەلگىسى */
.l8{list-style-type:upper-alpha} /* چوڭ يېزىلىشتىكى ئىنگلىزچە ھەرپ شەكىللىك تۇر بەلگىسى */
.l9{list-style-type:none;} /* تۇر بەلگىسى يوق ھالەت */
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **69.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

69.16-رەسىم. تىزىملىك تۇر بەلگىسىنىڭ بارلىق تۇرلىرىنىڭ ئۇنۇمى

4.9.16 ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە تىزىملىككە ئۇسلۇب بەلگىلەش list-style

ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە تىزىملىككە ئۇسلۇب بەرگەندە، list-style خاسلىقىغىلا بارلىق خاسلىق نامىنى يېزىش ئارقىلىقلا تىزىملىكنىڭ بارلىق خاسلىقلىرىغا ئۇسلۇب بەلگىلىگىلى بولىدۇ. list-style خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
list-style:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا list-style خاسلىقىنىڭ قىممەتلىرى قاتار يوللىنىدۇ، ھەر ئىككى خاسلىق ئۆز ئارا كەم بولغاندا بىردانە ئىنگلىزچە بوشلۇق بىلەن ئايرىلىدۇ.

39.16-مىسال: تىزىملىكنىڭ ئۇسلۇبنى ئاساسى خاسلىق نامى list-style بويىچە بەلگىلەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<ul>
    <li>بىرىنچى تۈر</li>
    <li>ئىككىنچى تۈر</li>
    <li>ئۈچىنچى تۈر</li>
    <li>تۆتىنچى تۈر</li>
</ul>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
*{    /* تورېەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارغا بىر تۈتاش  ئۇسلۇب بەلگىلەيدۇ  */
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
    font-size:16px;
    color:#5e5e5e;
    direction:rtl;
}
li{ /* ئاساسى خاسلىق نامى بويىچە ئۇسلۇب بەلگىلەش */
    list-style:url(images/icon.PNG) outside;
    }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **70.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

70.16-رەسىم. تىزىملىكنىڭ ئۇسلۇبنى ئاساسى خاسلىق نامى list-style بويىچە بەلگىلىگەندىكى ئۇنۇمى

10.16 CSS دىكى ئورۇن بېكىتىش

ئوبيېكتنىڭ ئورنى ئوبيېكتنىڭ بەت يۈزىدىكى تۇرۇشۇاتقان ئورنىدىن باشقا يەنە ئوبيېكتلار ئۇستىمۇ ئۇست تۇرىۋاتقاندىكى قاتلاملىق ئورنى ۋە ئوبيېكت ئوبيېكتنىڭ ئىچىدە تۇرغاندىكى كۆرۈنۈش ئورنى قاتارلىقلارنىمۇ كۆرسىتىدۇ.

1.10.16 ئوبىكىتقا بەت يۈزىدە مۇتلەق ئورۇن بېكىتىش position

ئوبىكىتقا بەت يۈزىدە مۇتلەق ئورۇن بېكىتىش بولسا، ئوبيېكتنى بەت يۈزىدىكى بەلگىلەنگەن ئورۇندا مۇقىم تۇرغۇزۇش بولۇپ، ئوبيېكتنى بەت يۈزىدىكى باشقا ئېلېمېنتلارنىڭ باشقا شەكىلدىكى ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ۋە توغرىلىنىش شەكلى بىلەن مۇناسىۋەتسىز ھالەتتە CSS دە بەلگىلەنگەن ئورۇندا تۇرۇشنى كۆرسىتىدۇ. ئوبيېكتنىڭ مۇتلەق ئورنىنى CSS دىكى position خاسلىقى ئارقىلىق بېكىتىمىز. position خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
position:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا position خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدىغان بولۇپ، بۇ خاسلىق تۆۋەندىكىدەك قىممەتلەرنى ئالىدۇ.

■ **static** : بۇ قىممەت position خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، ئادەتتە position قىممىتى بەلگىلەنمىگەن بىلەن باراۋەر. يەنى position خاسلىقىنىڭ قىممىتى static بولغاندا بۇ خاسلىققا ئالاقىدار بولغان ئوبيېكتنىڭ ئارىلىق قالدۇرۇش خاسلىقلىرىغا بېرىلگەن پارامېتىرلارنىڭ ھېچقايسىسى كۆچكە

ئىگە بولمايدۇ.

■ **absolute** : بۇ قىممەت ئوبيېكتنىڭ ئورنىنى سىرتقى ئوبىكىتقا نىسبەتەن مۇتلەقلەشتۈرۈپ بېرىدىغان بولۇپ، position خاسلىقىنىڭ قىممىتى absolute بولغاندا ئوبيېكت بەت بىلەن ياكى سىرتقى ئوبيېكت بىلەن ماس هالدا هەرىكەتلىنىدۇ. لېكىن ئورنى سىرتقى ئوبىكىتقا نىسبەتەن مۇتلەق بولىدۇ.

■ **fixed** : بۇ قىممەت ئوبيېكتنىڭ ئورنىنى تور كۆرگۈگە نىسبەتەن مۇتلەقلەشتۈرۈپ بېرىدىغان قىممەت بولۇپ، ئوبيېكتنىڭ ئورنى بەتنىڭ ياكى سىرتقى ئوبيېكتنىڭ هەرىكىتى بىلەن مۇناسىۋەتسىز هالەتتە، CSS خاسلىقى بەلگىلىگەن ئورۇندا مۇقىم تۇرىدۇ.

■ **relative** : ئېلېمېنتنىڭ position قىممىتى relative بولغاندا ئوبيېكتنىڭ توغرىلىنىش شەكلى ئادەتتىكى توغرىلىنىش شەكلىگە ماس هالدا قىممەت ئالىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ خىل هالەتتە ئوبيېكتنىڭ تەرەپ خاسلىقلىرىغا قىممەت بەرسەك، بۇ قىممەت ئوبيېكتنىڭ margin خاسلىقىدىكى تەرەپلەرگە قىممەت بەرگەن بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. ئەمما بۇ خاسلىقنىڭ قەۋەت هالەتتىكى ئۇنۇمى ئادەتتىكى توغرىلىنىش شەكلى بىلەن مەلۇم دەرىجىدە پەرقلىنىدۇ.

position خاسلىقىنى ئىشلەتكەندە ئوبيېكتنى float ئارقىلىق مەلۇم بىر تەرەپكە توغرىلاش هاجەتسىز، شۇنداقلا float خاسلىقى ئارقىلىق تەڭشىگەن تەقدىردىمۇ position خاسلىقى بەلگىلەنگەنلا بولسا float خاسلىقىنىڭ رولى بولمايدۇ. ئوبىكىتقا position خاسلىقى ئارقىلىق مۇتلەق ئورۇن بەلگىلىگەندە، ئوبيېكتنىڭ بەت يۈزىدىكى تۇرىدىغان ئورنىنى تەرەپ خاسلىقلىرى ئارقىلىق بىكىتىمىز، يەنى top,right,bottom,left قاتارلىق خاسلىقلىرى ئارقىلىق بەتنىڭ ياكى تور كۆرگۈنىڭ ئۈستى، ئاستى، ئوڭ، سول تەرەپلىرىدىن قانچىلىك ئارىلىق قالغان ئورۇندا تۇرىدىغانلىقىنى بېكىتىپ بېرىمىز. ئادەتتە ئىككى تەرەپ ئارقىلىق ئوبيېكتنىڭ ئورنىنى مۇقىملاشتۇرغىلى بولىدۇ. چۈنكى ئوبيېكتنىڭ كەڭلىكى ۋە ئېگىزلىكى ئۇنىڭ بىز بەلگىلىمىگەن ئىككى تەرەپتىكى ئورنىنى بەلگىلەپ بېرەلەيدۇ.

ئوبيېكتنىڭ تەرەپ خاسلىقلىرى top,right,left,bottom دىن ئىبارەت تۆت خاسلىقنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، ئادەتتە كۆپىنچە ئەھۋاللاردا مەلۇم خاسلىقنىڭ قىسمى خاسلىقى سۈپىتىدە ۋەزىپە ئۆتەپ، ئۆزى ۋەكىللىك قىلغان تەرەپ بىلەن مەلۇم ئوبيېكت ئارىسىدىكى ئارىلىقنى بەلگىلەيدۇ. مەسىلەن:

```
/* ئوبىكتنىڭ سىرتىدا ئۈستى تەرەپتىنpx200 ئارلىق تاشلايدۇ */ margin-top:200px;
/* ئوبىكتنىڭ سىرتىدا سول تەرەپتىن 200px ئارلىق تاشلايدۇ */ margin-left:200px;
/* ئوبىكتنىڭ ئىچىدە ئوڭ تەرەپتىن 100px ئارلىق تاشلايدۇ */ padding-right:100px;
/* ئوبىكتنىڭ ئىچىدە ئاستى تەرەپتىن 50px ئارلىق تاشلايدۇ */ padding-bottom:50px;
```

تەرەپ خاسلىقلىرى سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ قىممىتى مەنپىي سان بولسىمۇ بولىدۇ. بۇ خاسلىقلار پەقەت position خاسلىقىنى ئىشلەتكەن ۋاقىتتىلا ئاندىن مۇستەقىل خاسلىق بولۇپ، ئەمەلى ئېھتىياجغا قاراپ بەت يۈزى، تور كۆرگۈ قىرى ياكى سىرتقى ئېلېمېنت قىرىدىن مەلۇم تەرەپكە بوشلۇق تاشلاش رولىنى ئويناىدۇ، بۇ خاسلىق ئارقىلىق position خاسلىقى مۇتلەق ئورۇن بەلگىلەپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئېلېمېنتلارنىڭ ئورنىنى مۇقىملاشتۇرغىلى بولىدۇ. position خاسلىقى ئارقىلىق مۇتلەق ئورۇن بەلگىلەگەن ئېلېمېنتلارنىڭ ئورنىنى يەنە margin خاسلىقى ئارقىلىقمۇ تەڭشىگىلى بولىدۇ، لېكىن تەرەپ خاسلىقلىرىنى ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

40.16ـمىسال:بەت يۈزىگە بىرقانچە ئورۇنلاشتۇرۇپ position خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ مۇتلەق ئورۇن بەلگىلەپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="div_big"></div>
```

```
    <div class="div_absolute">absolute</div>
    <div class="div_fixed">fixed</div>
    <div class="div_relative">relative</div>
    <p> </p>
```

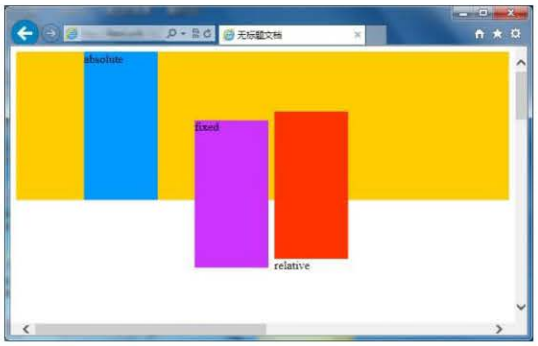
يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    p{ height:1500px; width:200%;}     /* سېرىلما تالچە سۈرۈلگەن ۋاقىتتىكى ئۇزۇمىنى كۆرۈش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن قۇر */
    .div_big{  /* سېلىشتۇرۇشقا ئىشلىتىلىدىغان چوڭ رامكا */
        float:left;
        width:100%;
        height:200px;
        background-color:#FC0;
    }
    .div_absolute{  /* position خاسلىقىنىڭ قىممىتى absolute بولغان رامكا */
        position:absolute;
        width:100px;
        height:200px;
        background-color:#09F;
        left:100px;
        }
    .div_fixed{  /* position خاسلىقىنىڭ قىممىتى fixed بولغان رامكا */
        position:fixed;
        width:100px;
        height:200px;
        background-color:#C3F;
        top:100px;
        left:250px;
        }
    .div_relative{  /* position خاسلىقىنىڭ قىممىتى relative بولغان رامكا */
        position:relative;
        width:100px;
        height:200px;
        background-color:#F30;
        top:80px;
        left:350px;
        }
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا

قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **71.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

71.16- رەسىم. ئوبيېكتقا مۇتلەق ئورۇن بەلگىلىگەندىكى ئۈنۈمى

2.10.16 قەۋەتلىك ھالەتتىكى ئوبيېكتنىڭ قەۋەت تەرتىپىنى بېكىتىش z-index

قەۋەتلىك ھالەتتىكى ئوبيېكت دېگىنىمىز ئۆز ئارا ئاستى - ئۈستى ھالەتتە ئورۇنلاشتۇرۇلغان، يەنى بىر ئوبيېكت يەنە بىر ئوبيېكتنى ياكى يەنە بىر ئوبيېكتنىڭ مەلۇم قىسمىنى توسۇۋالغۇدەك ھالەتتە ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئوبيېكتلارنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، قەۋەتلىك ھالەتتىكى ئوبيېكتلارنىڭ سۈكۈتتىكى قەۋىتى كودىنىڭ يېزىلىش تەرتىپى تەرىپىدىن بېكىتىلىدۇ. ئادەتتە بىر ئوبيېكتنىڭ ئورنى position خاسلىقى تەرىپىدىن بېكىتىلمەي يەنە بىر ئوبيېكتنىڭ ئورنى position خاسلىقى تەرىپىدىن بېكىتىلگەن بولسا، خاسلىقى position خاسلىقى تەرىپىدىن بېكىتىلگەن ئوبيېكتنىڭ قەۋىتى بەت ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنلا ئۆستىدە بولىدۇ. ئەگەر بارلىق ئوبيېكتلارنىڭ خاسلىقى position خاسلىقى تەرىپىدىن بېكىتىلگەن بولسا ئۇلارنىڭ قەۋەت تەرتىپى يەنىلا كودنىڭ يېزىلىش تەرتىپى تەرىپىدىن بېكىتىلىدۇ. قەۋەتلىك ئوبيېكتنىڭ قەۋەت تەرتىپىنى z-index خاسلىقى ئارقىلىق بىكىتىمىز. بۇ خاسلىقنىڭ گىراماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
z-index:#;
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا z-index خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ، بۇ خاسلىق سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان بولۇپ، باشقا ئېلېمېنتلارنىڭ z-index خاسلىقى تەڭشەلمىگەن ئەھۋال ئاستىدا، z-index خاسلىقى تەڭشەلگىنى قىممىتى مۇسبەت سان بولسا ئەڭ ئالدىغا، مەنپىي سان بولسا ئەڭ ئاخىرىغا ئۆتىدۇ، ئەگەر باشقا ئېلېمېنتلارنىڭمۇ z-index خاسلىقى تەڭشەلگەن بولسا قىممىتى چوڭايغانسېرى ئالدىنقى قەۋەتكە قىممىتى كىچىكلىگەنسېرى ئاخىرقى قەۋەتكە ئۆتىدۇ.

41.16- مىسال: تۆت دانە رامكىنى position خاسلىقى ئارقىلىق ئۈستى - ئۈستىلەپ تىزىپ ئاندىن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئەڭ ئۈستۈنكى قەۋەتتە كۆرۈنۈشكە تېگىشلىك رامكىنى z-index خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ ئەڭ ئاستىنقى قەۋەتكە چۈشۈرۈپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. ئۇنۇمىنى تېخىمۇ روشەن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن قەۋەتلەشتۈرۈپ تىزىلغاندا ئازراق ئورۇن قالدۇرۇپ تىزىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

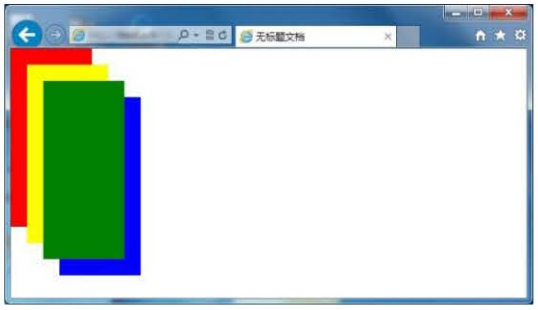
```
<div class="div_1"></div>        <!-- ئەڭ ئاستىنقى قەۋەتتىكى رامكا -->
<div class="div_2"></div>        <!-- ئىككىنچى قەۋەتتىكى رامكا -->
<div class="div_3"></div>        <!-- ئۈچىنچى قەۋەتتىكى رامكا -->
<div class="div_4"></div>        <!-- ئەڭ ئۈستى قەۋەتتىكى رامكا -->
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{ /* بارلىق رامكىلارغا ئورتاق بولغان ئۈسلۇبنى بەلگىلەيدۇ */
    width:100px;
    height:220px;
}
.div_1{   /* ئەڭ ئاستىنقى قەۋەتتىكى رامكىنىڭ ئۈسلۇبى */
    background:red;
    position:fixed;
    top:0px;
    left:0px;
}
.div_2{   /* ئىككىنچى قەۋەتتىكى رامكىنىڭ ئۈسلۇبى */
    background:yellow;
    position:fixed;
    left:20px;
    top:20px;
}
.div_3{   /* ئۈچىنچى قەۋەتتىكى رامكىنىڭ ئۈسلۇبى */
    background:green;
    position:fixed;
    left:40px;
    top:40px;
}
.div_4{   /* ئەڭ ئۈستۈنكى قەۋەتتىكى رامكىنىڭ ئۈسلۇبى */
    background:blue;
    position:fixed;
    left:60px;
    top:60px;
    z-index:-1; /* نۆۋەتتىكى قەۋەتنى ئەڭ ئاستىنقى قەۋەتكە ئالماشتۇرىدۇ*/
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **72.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

72.16-رەسىم. ئوبيېكتنىڭ قەۋەت تەرتىپى ئۆزگەرتىلگەندىكى ئۇنۇمى

3.10.16 ئېشىپ كەتكەن مەزمۇننىڭ كۆرۈنۈش شەكلىنى بېكىتىش overflow

ئوبيېكت چوڭلۇقىدىن ئېشىپ كەتكەن مەزمۇننىڭ كۆرۈنۈش شەكلىنى بېكىتىش دېگىنىمىز، مەلۇم ئوبيېكت ئىچىدىكى مەزمۇننىڭ قانداق شەكىلدىكى مەزمۇن بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر مەزمۇن ئۇزۇنلۇقى ياكى كەڭلىكى مەزمۇننى ئوراپ تۇرغان سىرتقى ئوبيېكتنىڭ چوڭلۇقىدىن ئېشىپ كەتكەندىكى ئەھۋالنى بىر تەرەپ قىلىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، بۇ خىل ئەھۋالنى overflow خاسلىقىدىن پايدىلىنىپ بىر تەرەپ قىلىمىز. overflow خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
overflow:#;
```

يۇقىرىقى كودىدىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا overflow خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ . overflow خاسلىقى تۆۋەندىكى قىممەتلەرنى ئالىدۇ.

■ **visible**: بۇ قىممەت overflow خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، overflow خاسلىقىنىڭ قىممىتى visible بولغاندا، مەزمۇن سىرتقى ئوبيېكتنىڭ چوڭلۇقىدىن ئېشىپ كەتكەندىمۇ نورمال كۆرۈنىدۇ ۋە سىرتقى ئوبيېكتنىڭ قىرىدىن ئاتلاپ چىقىپ كېتىدۇ.

■ **auto**: قىممىتى auto بولغاندا مەزمۇن سىرتقى ئوبيېكتنىڭ چوڭلۇقىدىن ئېشىپ كەتمىگەن ئەھۋال ئاستىدا نورمال كۆرۈنىدۇ، سىرتقى ئوبيېكتنىڭ چوڭلۇقىدىن ئېشىپ كەتكەندە ئاپتوماتىك ھالدا سېرىلما تاياقچە پەيدا بولىدۇ ۋە سېرىلما تاياقچە ئارقىلىق كۆرۈنمىگەن مەزمۇننى كۆرسەتكىلى بولىدۇ. مەزمۇن ئۇزۇنلۇقى سىرتقى رامكىدىن ئېشىپ كەتمىگەندە سېرىلما تالچىمۇ كۆرۈنمەيدۇ.

■ **hidden**: قىممىتى hidden بولغاندا مەزمۇن سىرتقى ئوبيېكتنىڭ چوڭلۇقىدىن ئېشىپ كەتكەندە ئېشىپ كەتكەن قىسمى كۆرۈنمەيدۇ.

■ **scroll**: قىممىتى scroll بولغاندا مەزمۇن سىرتقى ئوبيېكتتىن ئېشىپ كەتسۇن ياكى ئېشىپ كەتمىسۇن سېرىلما تاياقچىنىڭ ئورنى داۋاملىق كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. ئەگەر مەزمۇن سىرتقى ئوبيېكتتىن ئېشىپ كەتسە سېرىلما تاياقچە پەيدا بولىدۇ ۋە سېرىلما تاياقچىنى سۈرۈش ئارقىلىق ئېشىپ كەتكەن مەزمۇننى كۆرگىلى بولىدۇ.

42.16- مىسال: overflow خاسلىقىنىڭ بارلىق قىممەتلىرىنى سىناپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى. مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="div_visible">
بولۇپ، بۇ رامكىغا يېزىلغان خەتنىڭ visible خاسلىقىنىڭ قىممىتى overflow بۇ رامكىنىڭ ئۇزۇنلۇقى سىرتقى رامكىدىن ئېشىپ كەتكەندە ئېشىپ كەتكەن قىسمى نورمال كۆرۈنىدۇ شۇنداقلا رامكىنىڭ سىزىقىدىن ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتىدۇ.
</div>
<div class="div_auto">
بولۇپ، بۇ رامكىغا يېزىلغان خەتنىڭ ئۇزۇنلۇقى auto خاسلىقىنىڭ قىممىتى overflow بۇ رامكىنىڭ سىرتقى رامكىدىن ئېشىپ كەتكەندە رامكىغا ئاپتوماتىك ھالدا سىيرىلما تالچە پەيدە بولىدۇ، سىرتقى رامكىدىن ئېشىپ كەتمىگەندە سىيرىلما تالچە كۆرۈنمەيدۇ. سېرىلما تالچىنىڭ ئورنىمۇ كۆرۈنمەيدۇ.
</div>
<div class="div_hidden">
```

بولۇپ مەزمۇن رامكىدىن ئېشىپ كەتكەندە hidden خاسلىقىنىڭ قىممىتى overflow بۇ رامكىنىڭ مەزمۇن ئېشىپ كەتكەن قىسمى كۆرۈنمەيدۇ. يەنى مەزمۇننىڭ رامكىدىن ئېشىپ كەتكەن قىسمىنى كېسىۋېتىدۇ.

```
</div>
<div class="div_scroll">
```

بولۇپ، مەزمۇن سىرتقى رامكىدىن ئېشىپ scroll خاسلىقىنىڭ قىممىتى overflow بۇ رامكىنىڭ كەتمىگەن ئەھۋال ئاستىدا رامكا قىرىدا سىيرىلما تالچىنىڭ ئورنى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، مەزمۇن سىرتقى رامكىدىن ئېشىپ كەتكەندە رامكا قىرىغا سېرىلما تالچە پەيدا بولىدۇ، سېرىلما تالچىنى سۈرۈش ئارقىلىق ئاستىدىكى مەزمۇننى كۆرگىلى بولىدۇ.

```
</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{    /* بارلىق رامكىلارغا ئورتاق بولغان ئۇسلۇبنى بەلگىلەيدۇ */
    width:150px;
    height:200px;
    float:left;
    margin:10px;
    font-family:"UKIJ Tuz Tom";
    font-size:16px;
    border:1px solid #09F;
    direction:rtl;
    text-align:right;
}
.div_visible{ /* مەزمۇننىڭ سىرتقى رامكىدىن ئېشىپ كەتكەن قىسمى رامكا قىرىدىن ئاتلاپ كۆرۈنىدۇ */
    overflow:visible
    }
.div_auto{    /* مەزمۇن سىرتقى رامكىدىن ئېشىپ كەتكەندە ئاپتوماتىك ھالدا سېرىلما تالچە پەيدا بولىدۇ */
    overflow:auto;
    }
.div_hidden{    /* مەزمۇننىڭ رامكا قىرىدىن ئېشىپ كەتكەن قىسمى كۆرۈنمەيدۇ */
    overflow:hidden;
    }
.div_scroll{  /* سىرتقى رامكىغا سېرىلما تالچە پايدا قىلىدۇ، مەزمۇن ئېشىپ كەتكەندە سېرىلما تالچە ئۈنۈملۈك ھالەتكە ئۆتىدۇ */
    overflow:scroll;
    }
```

يۇقىرىقى كودى HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **73.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

73.16-رەسىم. overflow خاسلىقىنىڭ بارلىق قىممەتلىرىنىڭ ئۇنۇمى

11.16 CSS دىكى نۇربەلگە cursor

توربەتلەردىكى ئوبيېكتلارنىڭ ئۈستىگە نۇربەلگە توغرىلانغاندا ئادەتتە سىستېما تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن نۇربەلگىلەر كۆرۈنىدۇ. مەسىلەن: مائۇس ئىستربەلكسى خەتلەرنىڭ ئۈستىگە توغرىلانغاندا I شەكلىگە ئۆزگىرىدۇ. ئۇلىنىش ئۈستىگە توغرىلانغاندا 👆 شەكلىگە ئۆزگىرىدۇ. ئەمما بەت لايىھە جەريانىدا بۇخىل نۇر بەلگىلەر بىزنىڭ ئېھتىياجىمىزدىن چىقالمايدۇ، مانا مۇشۇنداق ئەھۋاللاردا بىز نۇر بەلگىنى ئۆزگەرتىش خالىغان بەلگىگە ئۆزگەرتىۋالماقچى بولساق CSS دىكى cursor خاسلىقىدىن پايدىلىنىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ . cursor خاسلىقىنىڭ گىرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

```
cursor:#;
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا cursor خاسلىقىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ. cursor خاسلىقىنىڭ ئاساسلىق قىممەتلىرى تۆۋەندىكىدەك.

■ **auto**: بۇ قىممەت cursor خاسلىقىنىڭ سۈكۈتتىكى قىممىتى بولۇپ، قىممىتى auto بولغاندا ئەسلىدە شۇ ئوبيېكتنىڭ ئۈستىدە نۇر بەلگە قايسى ھالەتتە كۆرۈنۈشكە تېگىشلىك بولسا شۇ بويىچە كۆرۈنىدۇ.

■ **default**: قىممىتى default بولغاندا نۇربەلگە 🖱 ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **crosshair**: قىممىتى crosshair بولغاندا نۇربەلگە + بەلگىسى ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **pointer**: قىممىتى pointer بولغاندا نۇربەلگە 👆 ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **move**: قىممىتى move بولغاندا نۇربەلگە ✥ ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ

■ **e-resize**:قىممىتى e-resize بولغاندا نۇربەلگە ↔ ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **ne-resize**: قىممىتى ne-resize بولغاندا نۇربەلگە ⤢ ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **nw-resize**: قىممىتى nw-resize بولغاندا نۇر بەلگە ⤡ ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **n-resize**:قىممىتى n-resize بولغاندا نۇر بەلگە ↕ ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **se-resize**: قىممىتى se-resize بولغاندا نۇر بەلگە ⤡ ھالىتىدە كۆرۈنىدىغان بولۇپ ئۇنۇمى nw-resize بىلەن ئوخشاش.

■ **sw-resize**: قىممىتى sw-resize بولغاندا نۇربەلگە ⤢ ھالىتىدە كۆرۈنىدىغان بولۇپ ئۇنۇمى ne-resize بىلەن ئوخشاش.

■ **s-resize**: قىممىتى s-resize بولغاندا نۇربەلگە ↕ ھالىتىدە كۆرۈنىدىغان بولۇپ ئۇنۇمى n-resize بىلەن ئوخشاش.

■ **w-resize**: قىممىتى w-resize بولغاندا نۇر بەلگە ↔ ھالىتىدە كۆرۈنىدىغان بولۇپ ئۇنۇمى

e-resize بىلەن ئوخشاش.

■ **text**: قىممىتى text بولغاندا نۇر بەلگە I ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **wait**: قىممىتى wait بولغاندا نۇر بەلگە ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **help**: قىممىتى help بولغاندا نۇربەلگە ھالىتىدە كۆرۈنىدۇ.

■ **url**: قىممىتى url بولغاندا نۇر بەلگە بىز بەلگىلەپ بەرگەن نۇر بەلگە بويىچە كۆرۈنىدۇ. url شەكلىدە قىممەت بەرگەندە cursor خاسلىقىغا ئىنگلىزچە «,» بىلەن ئايرىپ ئىككى قىممەت يوللىنىدىغان بولۇپ، بۇ ئىككى قىممەتنىڭ ئالدىنقىسى url فونكسىيەسى ئارقىلىق يوللانغان قىممەت، ئىككىنچىسى بولسا cursor خاسلىقىنىڭ url دىن باشقا خالىغان قىممىتى بولسا بولۇۋېرىدۇ. بۇنىڭغا يوللانغان ئىككى قىممەتنىڭ رولى بولسا ئەگەر تور كۆرگۈ url ئارقىلىق تەمىنلەنگەن نۇر بەلگىنى كۆرسىتەلمىسە ئۇ ھالدا ماۋۇس ئىستربىلكىسى بىز «,» ئارقىلىق ئايرىپ بەلگىلەپ بەرگەن نۇر بەلگە بويىچە كۆرۈنىدۇ. url قىممىتىگە يوللىنىدىغان نۇربەلگە ھۆججەتلىرىنىڭ كېڭەيتىلگەن نامى «.ani,.cur» قاتارلىقلار بولۇپ، بۇلارنىڭ ئىچىدە «.ani» بولغىنى ھەربىرىتلىك نۇربەلگە ھۆججىتى «.cur» بولغىنى ھەربىرىتسز نۇربەلگە ھۆججىتىنى كۆرسىتىدۇ. IE تور كۆرگۈسىدە «.cur» تىپلىق ھۆججەت نورمال كۆرۈنىدۇ. ئەگەر ھەربىرىتلىك نۇربەلگە ھۆججىتىنى كۆرسىتىش كېرەك بولسا، تور كۆرگۈ قوللىمىغان ئەھۋال ئاستىدا كېڭەيتىلگەن نامى «.ani» بولغان ھۆججەتنىڭ كېڭەيتىلگەن نامىنى «.cur» غا ئۆزگەرتىش ئارقىلىق نورمال كۆرسىتەلەيمىز. firefox,Chrome قاتارلىق تور كۆرگۈلەر يەنە «jpg,png,gif,ico» قاتارلىق ھۆججەتلەرنىمۇ قوللايدۇ، ئەمما ھەممە تور كۆرگۈنىڭ قوللايدىغان ھۆججەت تىپى بىردەك ئەمەس بولغاچقا ئالاھىدە زۆرۈر بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا توربەتكە ئۆزىمىز ئىختىيارى نۇربەلگە بەلگىلەشنى تەۋسىيە قىلمايمىز.

43.16ـمىسال: ماۋۇس ئىستربىلكىسىنى ئۆزگەرتىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى. نۇربەلگە ئۆزگەرتىش كودى قىسقا بولغانلىقتىن ۋە ھەر بىر رامكىنىڭ نۇر بەلگىسى ئايرىم بولغانلىقتىن CSS كودى خەتكۈچ گەۋدىسگە بىۋاستە يېزىلدى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div style="cursor:auto;">auto</div>
<div style="cursor:default;">default</div>
<div style="cursor:crosshair;">crosshair</div>
<div style="cursor:pointer;">pointer</div>
<div style="cursor:move;">move</div>
<div style="cursor:e-resize;">e-resize</div>
<div style="cursor:ne-resize;">ne-resize</div>
<div style="cursor:nw-resize;">nw-resize</div>
<div style="cursor:n-resize;">n-resize</div>
<div style="cursor:se-resize;">se-resize</div>
<div style="cursor:sw-resize;">sw-resize</div>
<div style="cursor:s-resize;">s-resize</div>
<div style="cursor:w-resize;">w-resize</div>
<div style="cursor:text;">text</div>
<div style="cursor:wait;">wait</div>
```

```
<div style="cursor:help;">help</div>
<div style="cursor:url(images/pencil.cur),auto;">url</div>
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
div{ /* بارلىق رامكىلارغا ئورتاق بولغان ئۈسلۇبنى بەلگىلەيدۇ */
    width:50px;
    height:50px;
    float:left;
    margin:5px;
    text-align:center;
    border:1px solid #09F;
}
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ. HTML ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **74.16**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

74.16-رەسىم. مائۇس ئىستىرىلكىسى ئۆزگەرتىلگەندىكى ئۇنۇم

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا CSS نىڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان خاسلىقلىرىنى ئۆگىنىپ توربەتنى تەڭشەش ۋە بېزەشكە ئالاقىدار بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق، خەت نۇسخىسىغا ئالاقىدار خاسلىقلارنى ئۆگىنىش بىلەن بىرگە يەنە توربەت خەت نۇسخىسىنىڭ قوللىنىلىشى، ھەرقايسى تور كۆرگۈلەردە خەت نۇسخىسىنى نورمال كۆرسىتىش قاتارلىق بىلىملەرنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق. ئاخىردا يەنە HTML دىكى تىزىملىكنى CSS دىن پايدىلىنىپ بېزەش ۋە تەڭشەش قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆگىنىپ ئۆتتۇق. بۇ باب CSS كە ئالاقىدار ئەڭ مۇھىم مەزمۇنلار مۇجەسسەملەشكەن باب بولۇپ، بۇ بابتىكى مەزمۇنلار بىزنىڭ توربەتنى بېزەش ۋە تەڭشەش جەريانىمىزدا ناھايىتى مۇھىم رول ئويناىدىغان مەزمۇنلاردىن ئىبارەت.

كۆنۈكمە

1. CSS دە تەگلىكتە ئاساسىي خاسلىق نامى بويىچە ئۇسلۇب بەلگىلەش خاسلىقى ( ).

A: background-image B: background-color

C: background-repeat D: background

2. CSS ئارقىلىق خەتنىڭ قۇر ئارىلىقىنى تەڭشەش خاسلىقى( ).

A:color B: letter-spacing C: line-height D: font-weight

3. تۆۋەندىكىلەردىن تور خەت نۇسخىسى ھۆججىتىنىڭ كېڭەيتىلگەن نامى بولىدىغىنى ( ).

A:.ttf B:.eot C:.php D:.css

4. تۆۋەندىكىلەردىن ئوبيېكتنىڭ توغرىلىنىش شەكلىنى بەلگىلەيدىغان خاسلىقى ( ).

A: position B:clear C:direction D:float

5. تۆۋەندىكىلەردىن ھۆججەتنىڭ ئەڭ چوڭ كەڭلىكىنى بەلگىلەيدىغان خاسلىقى ( ).

A:width B:max-width C:min-width D:height

6. تۆۋەندىكىلەردىن ئوبيېكتنىڭ قىرىنىڭ تومۇقىنى بەلگىلەش خاسلىقى بولسا ( ).

A:border-style B:border-width C:border-color D:border

7. تۆۋەندىكىلەردىن ئوبيېكتنىڭ سىرتقى ئارىلىقىنى تەڭشەش خاسلىقى بولسا ( ).

A:padding B:position C:margin D:z-index

8. تۆۋەندىكىلەردىن ئوبيېكتنىڭ ئىچكى ئارىلىقىنى تەڭشەش خاسلىقى بولسا ( ).

A:margin B:padding C:position D:z-index

9. تۆۋەندىكىلەردىن تىزىملىكنىڭ تەرتىپ بەلگە رەسىمىنى ئۆزگەرتىش خاسلىقى بولسا ( ).

A: list-style-position B: list-style-image

C: list-style-type D: list-style

10. تۆۋەندىكىلەردىن ئوبىكتقا بەت يۈزىدە مۇتلەق ئورۇن بېكىتىش خاسلىقى بولسا ( ).

A: z-index B: overflow C: position D: margin

11. تۆۋەندىكىلەردىن نۇربەلگىنى ئۆزى بەلگىلىگەنلىرىدىن توغرا بولغىنى ( ).

A: cursor:auto; B: cursor:pointer;

C: cursor:default; D: cursor:url(images/start.cur),auto;

17.باب CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈلەرگە ماسلاشتۇرۇش

تور تېخنىكىسىنىڭ تەرەققىي قىلىشى بىلەن ماس ھالدا تور كۆرگۈلەرنىڭ تۈرلىرىمۇ كۆپىيىشكە باشلىدى. گەرچە W3C تۆلچىمى HTML ۋە CSS نىڭ ئېنىق تۆلچىمىنى بېكىتىپ بەرگەن بولسىمۇ، تور كۆرگۈ ياسايدىغان شىركەتلەر ئومۇمىي جەھەتتىن W3C تۆلچىمىگە بويسۇنغاندىن باشقا يەنە ئۆزلىرى توغرا ياكى ياخشى دەپ قارىغان تەرەپلەردە CSS دىكى بەزى خاسلىقلارغا بەزى ئۆزگەرتىشلەرنى كىرگۈزۈپ قويدى ياكى يېڭى خاسلىقلارنى قوشۇپ قويدى. گەرچە بۇ ئۆزگەرتىشلەرنىڭ كۆپ قىسمى لايىھەلىگۈچىلەرنىڭ ۋە تور ئابونتلىرىنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشكەن بولسىمۇ يەنە مەلۇم تەرەپلەردىن تور بەت لايىھەسىنىڭ بارلىق تور كۆرگۈلەردىكى كۆرۈنۈش ئۈنۈمىنىڭ بىردەك بولماسلىقى توربەت لايىھەلىگۈچىلەرگە نىسبەتەن چوڭ باش ئاغرىقى بولدى. بىز بۇ باپتا CSS نىڭ بارلىق تور كۆرگۈلەردىكى كۆرۈنۈش ئۈنۈمىنىڭ بىردەك بولماسلىق مەسىلىسىنى ھەل قىلىشقا ئالاقىدار بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز. بىزنىڭ بۇ باپتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىدەك.

- CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈلەرگە ماسلاشتۇرۇش ھەققىدە دەسلەپكى چۈشەنچە
- تورکۆرگۈ يادروسى دېگەن نېمە ؟
- كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تور كۆرگۈ يادرو ئەسكەرتمىلىرى
- CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈلەرگە ماسلاشتۇرۇشتا قوللىنىلىدىغان ئۇسۇللار

1.17 CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈلەرگە ماسلاشتۇرۇش ھەققىدە دەسلەپكى چۈشەنچە

ئەمەلىيەتتە W3C مۇ CSS ۋە HTML دىكى بەزى كىڭەيتىشلەرنى قوللايدىغان بولۇپ W3C بۇخىل كېڭەيتىشلەر ئۈچۈن ئايرىم بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلىنى بېكىتىپ بەرگەن. يەنى تورکۆرگۈ ياسايدىغان شىركەتلەر ئۆزلىرى تەتقىق قىلغان يېڭى ئۈنۈم ياكى خاسلىقلارنى CSS تە ئىشلەتكەندە ئالدىغا ئۆز تور كۆرگۈسىنىڭ تور كۆرگۈ يادرو بەلگىسىنى قوشۇپ قويۇش، بۇنداق بولغاندا باشقا يادرودىكى تور كۆرگۈلەردە بۇ خاسلىق ئىجرا بولمايدۇ شۇنىڭ بىلەن بەت ئۈنۈمىگە ھېچقانداق تەسىر كۆرسەتمەيدۇ. ئەمما مۇشۇ خاسلىق ياكى ئۈنۈمنى تەتقىق قىلىپ چىققان ئورگانىنىڭ سىستېما يادروسىنى ئىشلەتكەن تور كۆرگۈلەردە بۇخىل ئۈنۈم نورمال ئىجرا بولىدۇ. بۇخىل ئۇسۇل ئارقىلىق بىز يېڭى تەتقىق قىلىنغان خاسلىق ۋە ئۈنۈملەردىن باشقا يەنە ھەرخىل تور كۆرگۈلەردە كۆرۈنۈشى پەرقلىق بولغان CSS خاسلىقلىرىغا تور كۆرگۈ يادرو بەلگىسىنى قوشۇپ مەلۇم بىرخىل ئۈنۈمنىڭ پەقەت بەلگىلەنگەن مەلۇم بىر تور كۆرگۈدىلا ئىجرا بولۇشىنى ئەمەلگە ئاشۇرالايمىز.

2.17 تورکۆرگۈ يادروسى دېگەن نېمە ؟

ئەمەلىيەتتە تور كۆرگۈلەرنىڭ نەشرى ھەقىقەتەن كۆپ بولسىمۇ ئەمما تور كۆرگۈلەرنىڭ سىستېما يادروسى ئاساسىي جەھەتتىن پەقەت بىرنەچچە خىلغا بۆلۈنىدۇ. بۇ يەردە دېيىلمۇاتقان سىستېما يادروسى

بولسا تور كۆرگۈنىڭ HTML خەتكۈچلىرى ۋە CSS خاسلىقلىرىنى يېشىپ كۆرسىتىپ بېرىدىغان ئەڭ يادرولۇق، ئەڭ مۇھىم قىسمىنى كۆرسىتىدۇ. تور كۆرگۈ يادروسى يەنە «فىلتېرلەش موتورى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ. تور كۆرگۈ يادروسىنىڭ ئاساسلىق رولى تور كۆرگۈدە نۆۋەتتە كۆرىنىۋاتقان توربەتنىڭ مەزمۇنى بىلەن فورماتلىرىنى توغرا ئىپادىلەپ بېرىشتىن ئىبارەت. ئوخشىمىغان تور كۆرگۈلەرنىڭ تور كۆرگۈ يادروسى ئوخشىمىغانلىقتىن توربەتنىڭ فورماتىنى ۋە خەتكۈچلەرنى يېشىشىدە مۇئەييەن پەرق مەۋجۇت بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن توربەتنىڭ فىلتىرلەنگەندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشىدىمۇ مۇئەييەن پەرقلەر كۆرۈلىدۇ. شۇڭا كۆپىنچە توربەت لايىھەلىگۈچىلەر ياسىغان توربېتنىى ھەرخىل تور كۆرگۈلەردە سىناپ كۆرۈپ باقىدۇ.

ھازىرقى مودا بولۇۋاتقان تور كۆرگۈ يادرولىرىدىن Blink, Trident, Gecko, Presto, Webkit قاتارلىقلار بار بولۇپ، تۆۋەندە بىز بۇ تور كۆرگۈ يادرولىرى بىلەن ئايرىم- ئايرىم تونۇشۇپ چىقىمىز.

■ **Trident**: بۇ تور كۆرگۈ يادروسى **1997**- يىلى ئېلان قىلىنغان بولۇپ مىكروسوفت شىركىتى تەرىپىدىن تەتقىق قىلىپ تارقىتىلغان. **1997**- يىلى IE تور كۆرگۈسىنىڭ **4**- نەشرىگە تۇنجى بولۇپ ئىشلىتىلگەندىن باشلاپ ھازىرغىچە توختاۋسىز تەرەققي قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. دۆلىتىمىزدىكى كۆپ قىسىم ئۇچۇر - تېخنىكا شىركەتلىرى تەرىپىدىن تارقىتىلغان **360** بىخەتەر تور كۆرگۈسى، قاپلان بىخەتەر تور كۆرگۈسى، سوگو تور كۆرگۈسى قاتارلىق تور كۆرگۈلەرمۇ Trident نى سىستېما يادروسى قىلىپ ئىشلىتىۋاتىدۇ.

■ **Gecko**: بۇ تور كۆرگۈ يادروسى**1998**-يىلى **10**- ئايدا رەسمى ئېلان قىلىنغان بولۇپ، Netscape 6 دىن باشلاپ ئىشلىتىلگەن، كېيىن Firefox تور كۆرگۈسىگە سىستېما يادروسى قىلىپ ئىشلىتىلگەن. ئەڭ دەسلەپتە Mozilla فوند ھەيئىتى ۋە يۇز نەچچە نەپەر پىدائىي تەرىپىدىن تەتقىق قىلىنىپ، ياسىلىپ تارقىتىلغان. Gecko ئوچۇق كودلۇق تور كۆرگۈ يادروسى بولۇپ، پۈتۈن دۇنيادىكى پىروگراممىرلار Gecko تور كۆرگۈ يادروسىغا كود يازالايدۇ ۋە ئىقتىدارلارنى قوشالايدۇ. شۇڭا Gecko نى سىستېما يادروسى قىلىۋاتقان كۆرگۈلەرمۇ ئىنتايىن كۆپ.

■ **Presto**: بۇ تور كۆرگۈ يادروسى **2003**- يىلى ئېلان قىلىنغان بولۇپ، Opera نىڭ **7**- نەشرىدىن باشلاپ **12.16**- نەشرىگىچە تور كۆرگۈ يادروسى قىلىپ ئىشلىتىلگەن، كېيىن ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان. Presto تور كۆرگۈ يادروسىنىڭ فىلتېرلەش سۈرئىتى ئەينى ۋاقىتتىكى تور كۆرگۈ يادرولىرىنىڭ ئەڭ يۇقىرى چېكىنى ياراتقان شۇنداقلا بۇ تور كۆرگۈ يادروسى توربەتنىڭ ماسلىشىشچانلىقى ئۈچۈن ناھايىتى كۆپ كۈچ چىقارغان.

■ **Webkit**: بۇ تور كۆرگۈ يادروسى Safari ۋە Chrome تور كۆرگۈسىگە ئىشلىتىلگەن تور كۆرگۈ يادروسى بولۇپ ئالما شىركىتى تەرىپىدىن تەتقىق قىلىپ ئىشلىتىلگەن ئەسلى تېپلىق، ئوچۇق مەنبەلىك تور كۆرگۈ يادروسى. Webkit تور كۆرگۈ يادروسى Webcore بەت تىزىش موتورى بىلەن JavascriptCore يېشىش ماتورىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. Webkit تور كۆرگۈ يادروسى ئوچۇق كودلۇق، مۇستەقىل يۈمشاق دېتال بولۇپ، دۆلىتىمىزدىكى بىرقىسىم ئۇچۇر - تېخنىكا شىركەتلىرى ياساپ تارقاتقان ئۇۋ يىلپىزى تور كۆرگۈسى شۇنداقلا **360** ۋە سوگو تور كۆرگۈسىنىڭ تىز سۈرئەتلىك ھالىتى Webkit تور كۆرگۈ يادروسىنى سىستېما يادروسى قىلىپ ئىشلىتىۋاتىدۇ.

■ **Blink**: بۇ تورکۆرگۈ يادروسى بولسا Google بىلەن Opera بىرلىكتە تەتقىق قىلىپ تارقاتقان بەت تىزىش موتورى بولۇپ، **2013**-يىلى **4**- ئايدا رەسمى ئېلان قىلىنغان. بۇ تور كۆرگۈ يادروسىنىڭ فىلتېرلەش ماتورىغا Webkit تور كۆرگۈ يادروسىنىڭ Webcore فىلتېرلەش ماتورىنى ئىشلەتكەن. Opera نىڭ **15**- نەشرى ۋە Chrome نىڭ **28**- نەشرىدىن باشلاپ مۇشۇ تور كۆرگۈ يادروسى ئىشلىتىلۋاتىدۇ.

3.17 كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تور كۆرگۈ يادرو ئەسكەرتمىلىرى

تور كۆرگۈ يادرو ئەسكەرتمىسى بولسا CSS نىڭ تور كۆرگۈلەردە كۆرۈنۈش ئۈنۈمى پەرقلىق بولغان خاسلىقلار ياكى يېڭى تەتقىق قىلىنغان CSS خاسلىقلىرى ۋە ئۇنۇملىرىنى ئىشلەتكەندە مەزكۇر خاسلىقنىڭ قايسى تور كۆرگۈدە ئىجرا بولسا بولىدىغانلىقىنى ئەسكەرتىش ئۈچۈن يېزىلىدىغان بەلگە بولۇپ، ئادەتتە يېڭى خاسلىقلار قوشۇلغاندا ياكى مەلۇم خاسلىق مەلۇم تور كۆرگۈ يادروسى ئاچىدىغان ئورگانلار تەرىپىدىن ئېلان قىلىنىپ تېخى W3C ئۆلچىمىگە قوشۇلمىغان ئەھۋال ئاستىدا شۇخىل خاسلىقنىڭ شۇ تور كۆرگۈ يادروسىنى ئىشلەتكەن تور كۆرگۈلەردىلا ئىجرا قىلىنىشى ئۈچۈن CSS خاسلىقلىرىنىڭ ئالدىغا قوشۇلىدۇ. تور كۆرگۈ يادرو ئەسكەرتمىسى ئادەتتە پەقەت يېڭىدىن تەتقىق قىلىنغان CSS خاسلىقلىرىنى سىناش ئۈچۈنلا ئىشلىتىلىدۇ. ئەگەر بۇ خاسلىق كېيىن W3C ئۆلچىمىگە قوشۇلۇپ قالسا ئۇ ۋاقىتتا بۇ بەلگە ئېلىۋېتىلسىمۇ بولىدۇ. شۇڭا تور كۆرگۈ ئەسكەرتمىسى بارلىق خاسلىقلارنىڭ ئالدىغا قويۇلماستىن بەلكى ھازىر سىناق باسقۇچىدا تۇرۇۋاتقان CSS خاسلىقلىرىنىڭ ئالدىغىلا قويۇلىدۇ.

ئادەتتە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تور كۆرگۈ يادرو ئەسكەرتمىلىرى تۆۋەندىكىدەك.

■ **-ms-** : بۇ بولسا Trident يادىروسىدىكى تور كۆرگۈلەرنىڭ سىستېما ئەسكەرتمىسى بولۇپ، ئادەتتە مىكروسوفت شىركىتى تەرىپىدىن تەتقىق قىلىنغان، W3C غا قوشۇلمىغان CSS خاسلىقلىرىنىڭ ئالدىغا قويۇلىدۇ.

■ **-webkit-**: بۇ بولسا webkit يادىروسىدىكى تور كۆرگۈلەرنىڭ سىستېما ئەسكەرتمىسى بولۇپ، ئادەتتە Google شىركىتى تەرىپىدىن تەتقىق قىلىنغان، W3C غا قوشۇلمىغان CSS خاسلىقلىرىنىڭ ئالدىغا قويۇلىدۇ.

■ **-o-**: بۇ بولسا Presto يادىروسىدىكى تور كۆرگۈلەرنىڭ سىستېما ئەسكەرتمىسى بولۇپ، ئادەتتە Opera Software ASA شىركىتى تەرىپىدىن تەتقىق قىلىنغان، W3C غا قوشۇلمىغان CSS خاسلىقلىرىنىڭ ئالدىغا قويۇلىدۇ.

■ **-gecko-**: بۇ بولسا Gecko يادىروسىدىكى تور كۆرگۈلەرنىڭ سىستېما ئەسكەرتمىسى بولۇپ، ئادەتتە Mozilla فوند ھەيئىتى تەرىپىدىن تەتقىق قىلىنغان، W3C غا قوشۇلمىغان CSS خاسلىقلىرىنىڭ ئالدىغا قويۇلىدۇ.Firefox تور كۆرگۈسىگە -moz- مۇ تور كۆرگۈ يادرو بەلگىسى قىلىپ ئىشلىتىلىدۇ .

1.17- مىسال: CSS خاسلىقىنىڭ ئالدىغا تور كۆرگۈ ئەسكەرتمىسىنى قوشۇپ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى. مىسال ئېھتىياجى بىلەن CSS3 كە يېڭى قوشۇلغان رامكىغا سايە چۈشۈرۈش خاسلىقى box-shadow مىسالغا ئېلىندى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق HTML كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<div class="div_test"></div>
```

يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <body> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
.div_test{
    float:left;
    width:200px;
    height:150px;
    background-color:#09F;
    -webkit-box-shadow:5px 5px 5px #666;
```

```
}
```

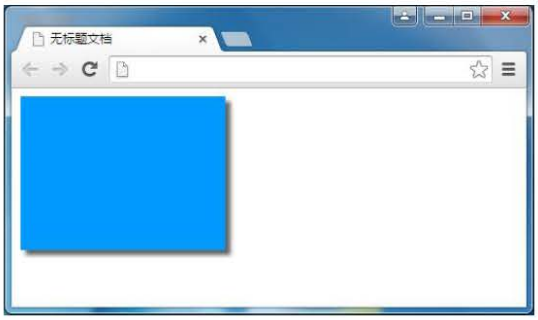
يۇقارقى كود HTML ھۆججىتىدىكى <style> خەتكۈچى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

يۇقىرىقى كودنى تور كۆرگۈلەردە ئىجرا قىلغاندا رامكا سايىسى پەقەت Google Chrome تور كۆرگۈسىدىلا ئىجرا بولىدۇ، باشقا تور كۆرگۈلەردە رامكىنىڭ سايىسى كۆرۈنمەيدۇ. يۇقىرىقى كودنىڭ IE تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۈنۈمى **1.17**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

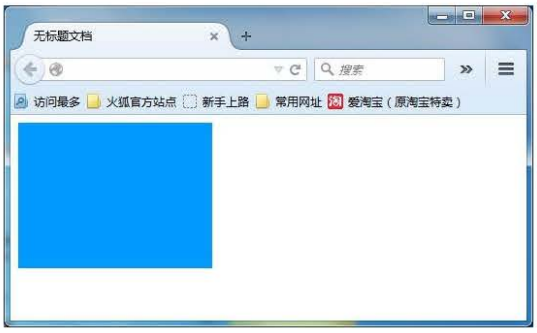
1.17-رەسىم. CSS خاسلىقىنىڭ ئالدىغا تور كۆرگۈ ئەسكەرتمىسنى قوشۇپ IE تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلغاندىكى ئۈنۈمى

Google Chrome تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۈنۈمى**2.17** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.17-رەسىم. CSS خاسلىقىنىڭ ئالدىغا تور كۆرگۈ ئەسكەرتمىسنى قوشۇپ Chrome تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلغاندىكى ئۈنۈمى

Firefox تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۈنۈمى 3.17- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.17-رەسىم. CSSخاسلىقىنىڭ ئالدىغا تور كۆرگۈ ئەسكەرتمىسنى قوشۇپ Firefox تور كۆرگۈسىدە ئىجرا قىلغاندىكى ئۈنۈمى

ئەمەلىيەتتە box-shadow خاسلىقىنى مەزكۇر مىسال سىنالغان بارلىق تور كۆرگۈلەرنىڭ ھەممىسى تولۇق قوللايدۇ. ئەمما بۇ خاسلىقنىڭ ئالدىغا -webkit- تور كۆرگۈ ئەسكەرتمىسى قوشۇلغانلىقى ئۈچۈنلا Google Chrome تور كۆرگۈسىدىن باشقا تور كۆرگۈلەردە ئۈنۈمى كۆرۈلمەيدۇ ۋە باشقا تور كۆرگۈلەردىكى بەتنىڭ كۆرۈنۈش ئۈنۈمىگە تەسىر كۆرسەتمەيدۇ.

4.17 CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈزگۈچلەرگە ماسلاشتۇرۇشتا قوللىنىلىدىغان ئۇسۇللار

بىزنىڭ بۇ دەرسلىك كىتابىمىزدا سۆزلەنگەن CSS خاسلىقلىرى ئۇنۇم ۋە كۆرۈنۈش جەھەتتىن بارلىق تور كۆرگۈزگۈچلەرگە ئورتاق بولغان خاسلىقلار بولۇپ، ئادەتتە بۇ خاسلىقلارغا تور كۆرگۈزگۈچ يادرو بەلگىسىنى ئەسكەرتىش بىھاجەت، ئەمما تور كۆرگۈزگۈچ يادرو ئەسكەرتمىسى نۆۋەتتە تەرەققىي قىلىۋاتقان CSS3 دە بىر قەدەر مۇھىم ئورۇن تۇرىدۇ.

CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈزگۈچلەرگە ماسلاشتۇرۇش مەسىلىسى تور بەت لايىھەلىگۈچى چوقۇم ئويلىشىشقا تېگىشلىك مەسىلىلەردىن بىرى بولۇپ، ئادەتتە توربەت لايىھەلىگۈچىلەر CSS نى تور كۆرگۈزگۈچلەرگە ماسلاشتۇرۇشتا تۆۋەندىكىدەك بىرنەچچە خىل ئۇسۇلنى كۆپ قوللىنىدۇ.

■ ھەرخىل تور كۆرگۈزگۈچلەردىكى ئۇنۇمى بىردەك بولغان **CSS** خاسلىقلىرىدىن پايدىلىنىش.

بۇ ئۇسۇل توربەتنىڭ كۆرۈنۈش ئۇنۇمىگە نىسبەتەن تەلەپ زىيادە يۇقىرى بولمىغان، ئاساسلىقى يېزىق شەكىللىك مەزمۇننى ئاساس قىلغان توربەتلەرگە ماس كېلىدىغان بولۇپ، توربەتنىڭ CSS ئۇسلۇبىغا CSS نىڭ تەرەققىيات جەريانىدا تور كۆرگۈزگۈچ يادرولىرىنىڭ بىرتەرەپ قىلىش ئۇسۇلى ئاللىقاچان بىرلىككە كەلگەن CSSخاسلىقلىرى ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، گەرچە توربەت يۈزىدە CSS تىكى بىرقىسىم ئالاھىدە ئۇنۇملەرنى ئىشلىتىش جەھەتتە مەلۇم دەرىجىدە چەكلىمىگە ئۇچرىسىمۇ ئەمما توربەتنىڭ كۆرۈنۈشى جەھەتتە ھەرقانداق تور كۆرگۈزگۈدە ئوخشاش ئۇنۇمدە كۆرۈنۈشىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ.

■ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تور كۆرگۈزگۈچلەرگە ئايرىم **CSS** ھۆججىتى يېزىپ، **CSS** ھۆججىتىنى تور كۆرگۈزگۈچنىڭ ئاساسەن ئۇلاپ بېرىش.

بۇ ئۇسۇل توربەتنىڭ كۆرۈنۈش ئۇنۇمىگە نىسبەتەن تەلەپ پەۋقۇلادە يۇقىرى بولغان، لايىھە، مېدىيا ۋە كىنو- فىلىم خاراكتېرىدىكى شىركەتلەرنىڭ تور بېكىتى ياكى شۇ ساھەگە ئالاقىدار توربەتلەرگە ماس كېلىدىغان بولۇپ، بۇ ئۇسۇلدا كۆپ ئۇچرايدىغان تور كۆرگۈزگۈچلەرگە ئايرىم CSS ھۆججىتى يېزىلىپ، تور بەت ئېچىلىشتىن بۇرۇن تور كۆرگۈزگۈچنىڭ نەشرىگە ھۆكۈم قىلىپ ماس كېلىدىغان CSS ھۆججىتى ئۇلاپ بېرىلىدۇ. بۇنداق بولغاندا بەت يۈزىدە CSS نىڭ مەلۇم نەشرىدىكى تور كۆرگۈزگۈچ تەرىپىدىن قوللىنىلمۇاتقان ياكى ئېلان قىلىنغان ئالاھىدە CSS خاسلىقلىرىنىمۇ بىمالال ئىشلەتكىلى بولىدۇ.

■ پۈتۈن توربەتنىڭ **CSS** كودىنى مەلۇم تور كۆرگىنى ئاساس قىلىپ يېزىپ، ئابونتلارغا شۇ تور كۆرگۈزگۈچنىڭ تەۋسىيە قىلىشى.

بۇ ئۇسۇل بەت ئۇنۇمىگە تەلەپ تۆۋەن ئەمما بىخەتەرلىككە تەلەپ پەۋقۇلادە يۇقىرى بولغان توربەتلەرگە ماس كېلىدۇ . بۇ ئۇسۇلدا ئالدى بىلەن تور بېكەت ئاچقۇچى تەرەپنىڭ تەلىپىگە ئۇيغۇنلاشقان تور كۆرگۈزگۈچ يادروسىدىن بىرنى تاللاپ ئاندىن، شۇ تور كۆرگۈزگۈچ يادروسىغا ماسلاشقان ھالەتتە CSS كودىنى يېزىلىدۇ ۋە ئابونتلارغا شۇ تور كۆرگۈزگۈچنىڭ تەۋسىيە قىلىنىدۇ. ئادەتتە بۇخىل ئۇسۇل پۈل مۇئامىلە ساھەسىدىكى تور بەتلەردە كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ .

گەرچە CSS نى تور كۆرگۈگە ماسلاشتۇرۇشنىڭ ئۇسۇللىرى كۆپ خىل بولسىمۇ ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئۆزىگە يارىشا ئالاھىدىلىكلىرى ۋە يېتەرسىزلىكى بار شۇنىڭ ئۈچۈن ، بۇ ئۇسۇللارنىڭ ئارىسىدىكى مەلۇم بىر ئۇسۇلنى ئەڭ ياخشى ئۇسۇل دەپ بېكىتكىلى بولمايدۇ. چۈنكى مەسىلىنى ئەڭ ئۇنۇملۇك، ئەڭ يىلتىزىدىن ھەل قىلىدىغان ئۇسۇلنىڭ خىزمەت مىقدارى ۋە تېخنىكىلىق تەلىپى يۇقىرى. خىزمەت مىقدارى ۋە تېخنىكىلىق تەلىپى تۆۋەن بولغان ئۇسۇل مەسىلىنى ھەل قىلىدۇ. ئەمما مەسىلىنى ھەل قىلىش دەرىجىسى ۋە ئۇنۇمىدە

مۇئەييەن پەرق بولىدۇ. شۇڭا CSS نى تور كۆرگۈگە ماسلاشتۇرۇشتا تور بەت لايىھەلىگۈچى خېرىدار تەرەپنىڭ تەلىپى ۋە سېلىنمىسىغا ئاساسەن ئەڭ مۇۋاپىق ئۇسۇلنى تاللىۋالسا بولىدۇ.

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈلەرگە ماسلاشتۇرۇش جەريانىدىكى ئاساسىي نەزەريەۋى بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ چىقىپ، توربېتىمىزنىڭ ھەر قايسى تور كۆرگۈلەردە نورمال كۆرۈنمەسلىك مەسىلىسىگە نىسبەتەن چۈشەنچىمىزنى ئايدىڭلاشتۇرىۋالدۇق. شۇنداقلا توربېتىمىزنى ھەر قايسى تور كۆرگۈلەردە نورمال كۆرۈنىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈپ تەڭشەشنىڭ دەسلەپكى ئاساسىي بىلىمگە ئىگە بولىۋالدۇق.

كۆنۈكمە

1. تور كۆرگۈ يادروسى دېگەن نېمە ؟
2. كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تور كۆرگۈ يادرولىرىدىن تۆتىنىڭ ئىسمى ۋە قايسى ئورگان تەتقىق قىلىپ تارقاتقان تور كۆرگۈ يادروسى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭ؟
3. CSS نى ھەرخىل تور كۆرگۈگە ماسلاشتۇرۇشتا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بىرقانچە خىل ئۇسۇلنى بايان قىلىپ بېرىڭ؟

ئەمەلىي مىسالالار

18 . باب HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ توربەت ياساش

1.18-مىسال: بىز بۇ بابتا HTML ھالەتتىكى ناھايىتى ئاددىي بولغان بىر شىركەت توربېتىنىڭ كومپيۇتېر نۇسخىسىنىڭ HTML ۋە CSS ئارقىلىق پۈتىدىغان قىسمىلىرىنىڭ تولۇق ياسىلىش جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز. مەشغۇلات جەريانىدا ئالاھىدە يېڭىلىق يوق بولۇپ ، پۈتۈنلەي بىز ئالدىنقى بابلاردا ئۆگەنگەن تېخنىكىلار ۋە كودلارنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىش ئارقىلىق ياسىلىپ چىقىدىغان بولغاچقا ياسالغان تور بەتنىڭ ھۆججەت قىسقۇچلىرىنىڭ ئىسمى، رولى، كودى ۋە ئۇنۇم رەسىملا بېرىلدى. مەزكۇر توربەتنىڭ ئۇنۇم رەسىمى **1.18**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.18-رەسىم. تور بېكەتنىڭ ئۇنۇم رەسىمى

مەزكۇر توربەتنىڭ ھۆججەتلىرىنى ساقلاشقا ئىشلىتىلگەن ھۆججەت قىسقۇچلار **2.18**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.18-رەسىم. مەزكۇر توربەتنىڭ ھۆججەتلىرىنى ساقلاشقا ئىشلىتىلگەن ھۆججەت قىسقۇچلار

يۇقىرىقى رەسىمدىكى«CSS» نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتنىڭ بارلىق CSS ھۆججەتلىرى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «images» نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈزىگە ئىشلىتىلگەن رەسىملەرنى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «PIC» نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتتىكى يازمىلارغا ۋە مەھسۇلاتلارغا ئىشلىتىلگەن رەسىملەرنى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «UI» نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچتا نۆۋەتتىكى توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈز ئۇنۇم رەسىمى بېرىلگەن بولۇپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن ئەسلى ھۆججەت بىرگە تەمىنلەندى.

مەزكۇر توربەتنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك:

باشبەت HTML ھۆججىتىنىڭ ئىسمى «index.html» بولۇپ، بۇ ھۆججەتنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>ئۇرۇمچى نامەلۇم خەلقئارا سودا چەكلىك شىركىتى</title>
<link href="Css/style.css" type="text/css" rel="stylesheet">
</head>
<body>
<!-- ئۈستى تىزىملىك رامكىسى باشلاندى -->
<div class="top_menu_frm">
<table class="top_menu_tb" cellpadding="0" cellspacing="0" align="center">
<tr>
<td>
<img src="images/Top_logo.png" class="top_logo">
<a href="#top">باشبەت</a>
<a href="#about">بىز ھەققىدە</a>
<a href="#product">مەھسۇلاتلىرىمىز</a>
<a href="#service">مۇلازىمەتلىرىمىز</a>
<a href="#contact">ئالاقىلىشىڭ</a>
</td>
</tr>
</table>
```

```
    </div>
    <!--ئۈستى تىزىملىك رامكىسى ئاخىرلاشتى-->

    <!-- توربەت ئاساسى گەۋدىسى باشلاندى -->
    <table class="tbl_bdy" cellpadding="0" cellspacing="0" align="center">
    <tr>
    <td>
    <!-- توربەت چوققا رەسمى باشلاندى -->
    <div class="banner">
    <p> چەتئەللىك ياخشى مالىلىرىنى سېتىۋالماقچى بولسىڭىز ياكى مالىلىرىڭىزنى چەتئەلگە چىقارماقچى
بولسىڭىز بىز بىلەن ئالاقىلىشىڭ!</p>
    <div class="banner_button"><a href="#service">تەپسىلاتى</a></div>
    </div>
    <!--توربەت چوققا رەسمى ئاخىرلاشتى-->

    <!-- ئۈستى قىسمدىكى تەۋسىيەلىك مەھسۇلات رەسمى باشلاندى -->
    <div class="div_bdy">
    <a href="#p1"><img src="Pic/P1.jpg" class="top_cptp"></a>
    <a href="#p3"><img src="Pic/P2.jpg" class="top_cptp"></a>
    <a href="#p3"><img src="Pic/P3.jpg" class="top_cptp"></a>
    </div>
    <!-- ئۈستى قىسمدىكى تەۋسىيەلىك مەھسۇلات رەسمى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- شىركەت ھەققىدە بۆلىكى باشلاندى -->
    <div class="div_bdy">
    <a name="about" ></a>
    <div class="content_title">
    <span class="content_title_en">ABOUT</span>
    <span class="content_title_ug">شىركەت ھەققىدە</span>
    </div>

    <div class="content">
    ئۇرۇمچى نامەلۇم خەلقئارا سودا چەكلىك شىركىتى  خەلقئارالىق سودا، يۈك تىرانسپورت ، ئىمپورت-
ئېكسپورت سودىسىنى ئاساس قىلغان. سودا چەكلىك شىركىتى بولۇپ، چەتئەللىك داڭلىق تاۋارلىرىنى
دۆلىتىمىزگە كىرگۈزۈش ۋە چەتئەلگە چىقىرىش قاتارلىق تۈرلەر بويىچە سودا مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ.
    شىركىتىمىز يەنە مەخسۇس دۆلەتلەر ئارا يۈك تىرانسپورت ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولۇپ،
دۆلىتىمىز بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى بار بولغان بارلىق دۆلەتلەر ئارىسىدا يۈك يەتكۈزۈش مۇلازىمىتى
بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. <br>
```

ئۇرۇمچى نامەلۇم خەلقئارا سودا چەكلىك شىركىتى خەلقئارالىق سودا، يۈك تىرانسپورت ، ئىمپورت-ئېكسپورت سودىسىنى ئاساس قىلغان. سودا چەكلىك شىركىتى بولۇپ، چەتئەلنىڭ داڭلىق تاۋارلىرىنى دۆلىتىمىزگە كىرگۈزۈش ۋە چەتئەلگە چىقىرىش قاتارلىق تۈرلەر بويىچە سودا مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ.

شىركىتىمىز يەنە مەخسۇس دۆلەتلەر ئارا يۈك تىرانسپورت ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولۇپ، دۆلىتىمىز بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى بار بولغان بارلىق دۆلەتلەر ئارىسىدا يۈك يەتكۈزۈش مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ.

ئۇرۇمچى نامەلۇم خەلقئارا سودا چەكلىك شىركىتى خەلقئارالىق سودا، يۈك تىرانسپورت ، ئىمپورت-ئېكسپورت سودىسىنى ئاساس قىلغان. سودا چەكلىك شىركىتى بولۇپ، چەتئەلنىڭ داڭلىق تاۋارلىرىنى دۆلىتىمىزگە كىرگۈزۈش ۋە چەتئەلگە چىقىرىش قاتارلىق تۈرلەر بويىچە سودا مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ.

شىركىتىمىز يەنە مەخسۇس دۆلەتلەر ئارا يۈك تىرانسپورت ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولۇپ، دۆلىتىمىز بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى بار بولغان بارلىق دۆلەتلەر ئارىسىدا يۈك يەتكۈزۈش مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ.

```
</div>

</div>
<!-- شىركەت ھەققىدە بۆلىكى ئاخىرلاشتى -->

<!-- مەھسۇلاتلار ئۈچۈرى باشلاندى -->
<div class="div_bdy">
<a name="product"></a>
<div class="content_title">
<span class="content_title_en">PRODUCT</span>
<span class="content_title_ug">مەھسۇلاتلىرىمىز</span>
</div>

<!-- بىرتال مەھسۇلات ئۈچۈرى باشلاندى -->
<div class="content">
<a name="p1"></a>
<img src="Pic/P1.jpg" class="lst_cptp">
<div class="cpjj">
```

مەزكۇر قول سائىتى رۇسىيەدە ئىشلەنگەن بولۇپ، پۈتۈنلەي قول ئارقىلىق ياسالغان. مايا تىنىك ئارقىلىق ھەربىكەتلىنىدىغان بولۇپ، باتارىيە سېلىش ياكى ئاچقۇچ بۇراش ھاجەتسىز، بىر قېتىملىق تەۋرىنىش بىلەن بەش كۈنگىچە توغرا ماڭىدۇ.

مەزكۇر قول سائىتى پۈتۈن دۇنيا بويىچە پەقەت **1000** دانىلا بولۇپ، ساقلاش قىممىتىگە ئىگە.

بۇ قول سائىتىنىڭ سېتىشتىن كېيىنكى مۇلازىمىتىمۇ ئىنتايىن ئەتراپلىق بولۇپ، ئۇچ يىلغىچە ھەقسىز رېمونت قىلىنىدۇ، ئۇچ يىلدىن كېيىن پارچە زاپچاسلىرى يېرىم باھادا سەپلەپ بېرىلىدۇ، رېمونت ھەققى ئېلىنمايدۇ. ئەمما سائىتىنىڭ چەكلىكلىكى تۆپەيلىدىن ئالماشتۇرۇش مۇلازىمىتى تەمىنلەنمەيدۇ.

مەزكۇر قول سائىتىنىڭ خاتالىق نىسبىتى ئەڭ تۆۋەن چەككە چۈشۈرۈلگەن بولۇپ، خاتالىق نىسبىتى

ئەڭ يۇقىرى بولغاندىمۇ ئىككى يىلدا بىر سېكۇنت .
باھاسى:**3500** يۈەن، يىراقتىن سېتىۋالماقچى بولسىڭىز مال يەتكۈزۈش ھەققىنى ئۆزىڭىز تاپشۇرىسىز، پوچتىدىن سالساق يەتكۈزۈش ھەققى قوشۇپ ئېلىنىدۇ.

<!-- بىرتال مەھسۇلات ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

<!-- بىرتال مەھسۇلات ئۇچۇرى باشلاندى -->

<img src="Pic/P2.jpg" class="lst_cptp">

مەزكۇر قول سائىتى رۇسىيەدە ئىشلەنگەن بولۇپ، پۈتۈنلەي قول ئارقىلىق ياسالغان. مايانىڭ ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان بولۇپ، باتارېيە سېلىش ياكى ئاچقۇچ بۇراش ھاجەتسىز، بىر قېتىملىق تەۋرىنىش بىلەن بەش كۈنگىچە توغرا ماڭىدۇ.
مەزكۇر قول سائىتى پۈتۈن دۇنيا بويىچە پەقەت **1000** دانىلا بولۇپ، ساقلاش قىممىتىگە ئىگە.
بۇ قول سائىتىنىڭ سېتىشتىن كېيىنكى مۇلازىمىتىمۇ ئىنتايىن ئەتراپلىق بولۇپ، ئۇچ يىلغىچە ھەقسىز رېمونت قىلىنىدۇ، ئۇچ يىلدىن كېيىن پارچە زاپچاسلىرى يېرىم باھادا سېپلەپ بېرىلىدۇ، رېمونت ھەققى ئېلىنمايدۇ. ئەمما سائىنىڭ چەكلىكلىكى تۆپەيلىدىن ئالماشتۇرۇش مۇلازىمىتى تەمىنلەنمەيدۇ.
مەزكۇر قول سائىتىنىڭ خاتالىق نىسبىتى ئەڭ تۆۋەن چەككە چۈشۈرۈلگەن بولۇپ، خاتالىق نىسبىتى ئەڭ يۇقىرى بولغاندىمۇ ئىككى يىلدا بىر سېكۇنت .
باھاسى:**3500** يۈەن، يىراقتىن سېتىۋالماقچى بولسىڭىز مال يەتكۈزۈش ھەققىنى ئۆزىڭىز تاپشۇرىسىز، پوچتىدىن سالساق يەتكۈزۈش ھەققى قوشۇپ ئېلىنىدۇ.

<!-- بىرتال مەھسۇلات ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

<!-- بىرتال مەھسۇلات ئۇچۇرى باشلاندى -->

<img src="Pic/P3.jpg" class="lst_cptp">

مەزكۇر قول سائىتى رۇسىيەدە ئىشلەنگەن بولۇپ، پۈتۈنلەي قول ئارقىلىق ياسالغان. مايانىڭ ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان بولۇپ، باتارېيە سېلىش ياكى ئاچقۇچ بۇراش ھاجەتسىز، بىر قېتىملىق تەۋرىنىش بىلەن بەش كۈنگىچە توغرا ماڭىدۇ.
مەزكۇر قول سائىتى پۈتۈن دۇنيا بويىچە پەقەت **1000** دانىلا بولۇپ، ساقلاش قىممىتىگە ئىگە.
بۇ قول سائىتىنىڭ سېتىشتىن كېيىنكى مۇلازىمىتىمۇ ئىنتايىن ئەتراپلىق بولۇپ، ئۇچ يىلغىچە ھەقسىز رېمونت قىلىنىدۇ، ئۇچ يىلدىن كېيىن پارچە زاپچاسلىرى يېرىم باھادا سېپلەپ بېرىلىدۇ، رېمونت ھەققى

ئېلىنمايدۇ. ئەمما سانىنىڭ چەكلىكلىكى تۈپەيلىدىن ئالماشتۇرۇش مۇلازىمىتى تەمىنلەنمەيدۇ

مەزكۇر قول سائىتىنىڭ خاتالىق نىسبىتى ئەڭ تۆۋەن چەككە چۈشۈرۈلگەن بولۇپ، خاتالىق نىسبىتى ئەڭ يۇقىرى بولغاندىمۇ ئىككى يىلدا بىر سېكۇنت.

باھاسى:**3500** يۈەن، يىراقتىن سېتىۋالماقچى بولسىڭىز مال يەتكۈزۈش ھەققىنى ئۆزىڭىز تاپشۇرىسىز، پوچتىدىن سالساق يەتكۈزۈش ھەققى قوشۇپ ئېلىنىدۇ.

```
</div>
</div>
<!-- بىرتال مەھسۇلات ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

</div>
<!--مەھسۇلاتلار ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى-->

<!-- شىركەت مۇلازىمەت ئۇچۇرلىرى باشلاندى -->
<div class="div_bdy">
<a name="service"></a>
<div class="content_title">
<span class="content_title_en">SERVICE</span>
<span class="content_title_ug">مۇلازىمەتلىرىمىز</span>
</div>
<div class="content">
<!-- بىردانە مۇلازىمەت ئۇچۇرى باشلاندى -->
<div class="frm_service">
<img src="images/dealer.png">
<div class="service_content">
شىركىتىمىز دۆلىتىمىزدىكى ھەرقايسى چوڭ ـ كىچىك
كارخانىلارنىڭ سودا ۋاكالەتچىلىكىنى قىلىدىغان
بولۇپ، دۆلىتىمىزنىڭ مالليرىنى چەتئەلدە ۋە دۆلەت
ئىچىدە ۋاكالىتەن سېتىش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدۇ.
</div>
</div>
<!-- بىردانە مۇلازىمەت ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

<!-- بىردانە مۇلازىمەت ئۇچۇرى باشلاندى -->
<div class="frm_service">
<img src="images/Business.png">
<div class="service_content">
```

شىركەتلەرنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى خەلقئارالىق بازارغا يۈزلەندۈرۈش ۋە يەرلىك مەھسۇلاتلارنى چەتئەل بازىرىغا كىرگۈزۈش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەش.

دۆلەتلەر ئارىسىدىكى سودىدا مۇقىم خېرىدار ۋە مۇقىم بازار ئېچىش قاتارلىق مۇلازىمەتلەر بىلەن تەمىنلەيدۇ.

```
    </div>
    </div>
    <!-- بىردانە مۇلازىمەت ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىردانە مۇلازىمەت ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="frm_service">
    <img src="images/Transport.png">
    <div class="service_content">
```

شىركىتىمىزنىڭ مەخسۇس ماشىنىلاشقان يۈك توشۇش كالونى بار بولۇپ، دۆلتىمىز بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى بار دۆلەتلەرگە يۈك يەتكۈزۈش، شۇ دۆلەتلەردىن دۆلتىمىزگە يۈك توشۇش ۋە دۆلەت ئىچىدە رايونلار ئارا يۈك توشۇش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدۇ.

```
    </div>
    </div>
    <!-- بىردانە مۇلازىمەت ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->
    </div>
    </div>
    <!-- شىركەت مۇلازىمەت ئۇچۇرلىرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- سۆز قالدۇرۇش ۋە ئالاقىلىشىش بۆلىكى باشلاندى -->
    <div class="div_bdy">
    <a name="contact"></a>
    <div class="content_title">
    <span class="content_title_en">CONTACT</span>
    <span class="content_title_ug">ئالاقىلىشىڭ</span>
    </div>
    <!-- مەزمۇن رامكىسى باشلاندى -->
    <div class="content">

    <!-- ئالاقە ئۇچۇرلىرى باشلاندى -->
    <div class="div_right">
    <p><img src="images/Address.png">  ئادرېسىمىز: ئۇرۇمچى شەھىرى ئىتتىپاق يولى نۇمۇرلۇق قورۇ -48X</p>
    <p><img src="images/telephone.png"> 0991-288619X /
0991-855344X</p>
    <p><img src="images/email.png">Email:<a
href="mailto:nmlm@nmlm.com">nmlm@nmlm.com</a></p>
```

```
    <p><img src="images/bank.png">بانكا ئىسمى : جۇڭگو سودا سانائەت بانكىسى</p>
    <p><img src="images/paycard.png"> بانكا
  8888-888-888-888-888888: ھېساباتى</p>
    <p><img src="images/account.png">ھېسابات ئىسمى: 乌鲁木齐某某外贸有限公司
  </p>
    </div>
    <!-- ئالاقە ئۇچۇرلىرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- سۆز قالدۇرۇش بۆلىكى  باشلاندى -->
    <div class="div_left">
    <form name="frm_contact" method="post" action="#contact">
    <table width="430" cellpadding="0"  cellspacing="10" class="tbl_contact">
      <tr>
        <td>ئىسمىڭىز <span class="txt_red">*</span></td>
      </tr>
      <tr>
        <td><input type="text" name="txt_mc"  class="txt_mc"></td>
      </tr>
      <tr>
        <td> ئېلخەت ئادرېسى<span class="txt_red">*</span> </td>
      </tr>
      <tr>
        <td><input type="text" name="txt_eml" class="txt_eml"></td>
      </tr>
      <tr>
        <td>تېلېفۇن نومۇرى</td>
      </tr>
      <tr>
        <td><input type="text" name="txt_tel" class="txt_eml"></td>
      </tr>
      <tr>
        <td>سۆز مەزمۇنى <span class="txt_red">*</span></td>
      </tr>
      <tr>
        <td><textarea name="txt_contact"
class="txt_contact"></textarea></td>
      </tr>
      <tr>
```

```
        <td>
        <input type="submit" name="btn_submit" class="btn_submit"
value="يوللاش" >
        <input type="reset" name="btn_reset"   class="btn_reset"
value="قايتىلاش">
        </td>
      </tr>
    </table>

    </form>
    </div>
    <!-- سۆز قالدۇرۇش بۆلىكى ئاخىرلاشتى -->

    </div>
    <!-- مەزمۇن رامكىسى ئاخىرلاشتى -->

    </div>
    <!-- سۆز قالدۇرۇش ۋە ئالاقىلىشىش بۆلىكى ئاخىرلاشتى-->

    </td>
    </tr>
    </table>
    <!-- توربەت ئاساسى گەۋدىسى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- توربەتنىڭ ئاستى قىسمى باشلاندى -->
    <div class="div_footer">
    <table   cellpadding="0" cellspacing="0"   align="center" class="tbl_footer" >
    <tr>
    <td valign="top">
    <div class="div_copyright">
    Copyright &copy; 2015·NMLM·All rights reserved<br>
    Design By:<span class="txt_gray">HTML+CSS</span>
    </div>

    <a href="#"><img src="images/Apple.png" class="footer_link"></a>
    <a href="#"><img src="images/WinPhone.png" class="footer_link"></a>
    <a href="#"><img src="images/Android.png" class="footer_link"></a>
    <a href="#"><img src="images/Wap.png" class="footer_link"></a>
```

```
    <a href="http://www.alnep.com" target="_blank"><img
src="images/Alnep.png" class="footer_link"></a>
    <a href="http://www.zulqar.com"><img src="images/Zulqar.png"
class="footer_link"></a>
    </td>
    </tr>
    </table>
    </div>
    <!-- توربەتنىڭ ئاستى قىسمى ئاخىرلاشتى -->
    </body>
    </html>
```

مەزكۇر توربەتكە ئىشلىتىلگەن CSS ھۆججىتىنىڭ ئىسمى Style.css بولۇپ، بۇ ھۆججەتنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    @charset "utf-8";
    /* CSS Document */
    *{
       font-family:"UKIJ Tuz Tom";
       font-size:14px;
       }
    body{
       margin:0px;
       background-color:#f8f7f5;
       }
    .top_menu_frm{
        width:100%;
       height:50px;
       background-color:#e86b6f;
       border-bottom:10px solid #eb6165;
       position:fixed;
       }
    .top_logo{
       float:left;
       margin-left:20px;
       margin-top:10px;
       border:none;
       }
    .top_menu_tb{
       width:980px;
```

```
    height:50px;
    border:none;
    line-height:50px;
    }
.top_menu_tb a:link,.top_menu_tb a:visited{
    font-size:12px;
    color:#fff;
    text-decoration:none;
    float:right;
    margin-left:10px;
    margin-right:10px;
    }
.top_menu_tb a:hover,.top_menu_tb a:active{
    font-size:12px;
    color:#444;
    text-decoration:none;
    float:right;
    margin-left:10px;
    margin-right:10px;
    }
.tbl_bdy{
    width:980px;
    margin-left:auto;
    margin-right:auto;
    height:auto;
    border:none;
    }
.banner{
    float:left;
    width:980px;
    height:450px;
    margin-bottom:30px;
    background-image:url(../images/Banner.jpg);
    background-repeat:no-repeat;
    }
.banner p{
    float:left;
    margin-left:280px;
```

```
    margin-top:320px;
    margin-bottom:10px;
    color:#fff;
    direction:rtl;
    }
.banner_button{
    float:left;
    width:110px;
    height:30px;
    margin-left:280px;
    text-align:center;
    line-height:30px;
    background-color:#e04b50;
    }
.banner_button a{
    text-decoration:none;
    color:#fff;
    }
.div_bdy{
    float:left;
    width:980px;
    height:auto;
    margin-top:30px;
    margin-bottom:30px;
    }
.top_cptp{
    float:left;
    width:223px;
    height:223px;
    margin-left:50px;
    margin-right:50px;
    border:1px solid #d9d9d9;
    }
.content_title{
    float:right;
    width:auto;
    height:45px;
    }
```

```
.content_title_en{
    float:right;
    clear:both;
    color:#fff;
    line-height:45px;
    background-color:#f16266;
    padding-right:15px;
    padding-left:15px;
    }
.content_title_ug{
    float:right;
    color:#fff;
    direction:rtl;
    line-height:45px;
    background-color:#4a4a49;
    padding-right:15px;
    padding-left:15px;
    }
.content{
    float:right;
    width:960px;
    height:auto;
    margin:10px;
    text-align:right;
    line-height:24px;
    direction:rtl;
    color:#7f7f7f;
    }
.lst_cptp{
        float:right;
        width:223px;
        height:223px;
        margin:10px;
        border:1px solid #d9d9d9;
    }
.cpjj{
    float:left;
    width:705px;
```

```
    height:225px;
    margin-top:10px;
    margin-left:10px;
    margin-right:0px;
    margin-bottom:10px;
    color:#7f7f7f;
    line-height:27px;
    text-align:right;
    direction:rtl;
    }
.frm_service{
        float:left;
        width:230px;
        height:145px;
        background-color:#fff;
        margin:45px;
    }
.frm_service img{
    float:left;
    width:37px;
    height:37px;
    margin-top:10px;
    margin-left:96px;
    border:none;
    }
.service_content{
    float:left;
    width:210px;
    height:83px;
    line-height:15px;
    font-size:12px;
    color:#c0c0c0;
    margin-top:5px;
    margin-left:10px;
    direction:rtl;
    text-align:right;
    }
.div_right{
```

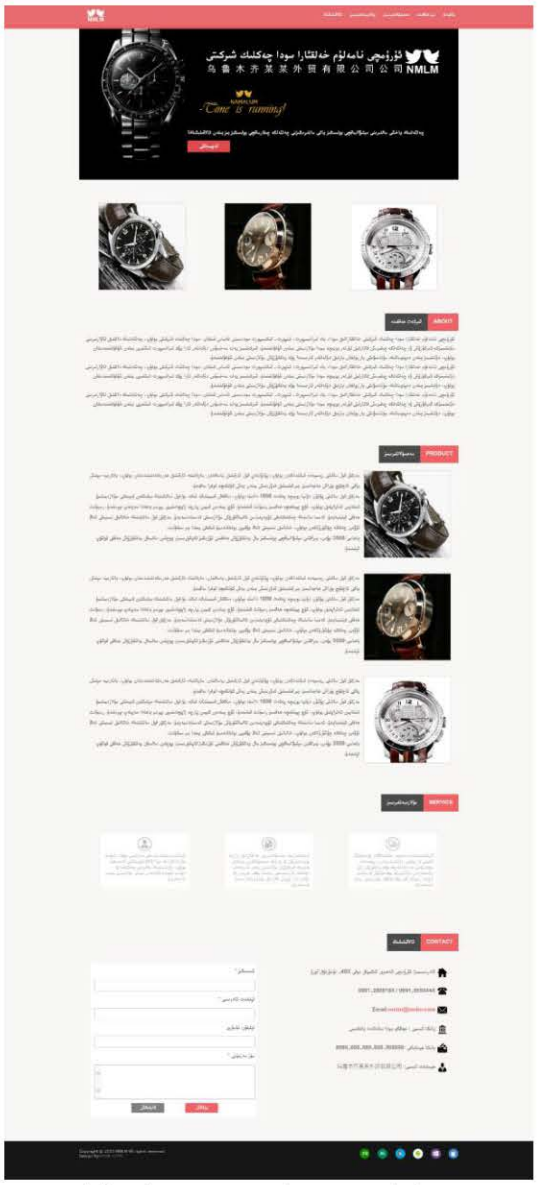
```
    float:right;
    width:430px;
    height:400px;
    margin:20px;
    }
.div_right p{
    float:right;
    width:430px;
    text-align:right;
    margin-top:12px;
    margin-bottom:12px;
    direction:rtl;
    }
.div_right p img{
    float:right;
    margin-left:5px;
    border:none;
    }
.div_right p a{
    text-decoration:none;
    color:#f16266;
    }
.div_left{
    float:left;
    width:430px;
    height:400px;
    margin:20px;
    background-color:#fff;
    }
.tbl_contact{
    float:left;
    border:none;
    text-align:right;
    direction:rtl;
    }
.txt_red{
    color:#f16266;
    }
```

```
.txt_mc{
    float:right;
    width:410px;
    height:25px;
    border:1px solid #c0c0c0;
    text-align:right;
    color:#7f7f7f;
    direction:rtl;
    }
.txt_eml{
    float:right;
    width:410px;
    height:25px;
    border:1px solid #c0c0c0;
    text-align:left;
    color:#7f7f7f;
    direction:ltr;
    }
.txt_contact{
    float:right;
    width:410px;
    height:85px;
    border:1px solid #c0c0c0;
    color:#7f7f7f;
    text-align:right;
    direction:rtl;
    }
.btn_submit{
    float:right;
    width:85px;
    height:25px;
    margin-right:95px;
    border:none;
    background-color:#f26166;
    color:#fff;
    }
.btn_reset{
        float:left;
```

```
        width:85px;
        height:25px;
        margin-left:95px;
        border:none;
        background-color:#7f7f7f;
        color:#fff;
    }
.div_footer{
    float:left;
    width:100%;
    height:100px;
    background-color:#161616;
    }
.tbl_footer{
    width:980px;
    height:100px;
    border:none;
    }
.div_copyright{
    float:left;
    margin-top:20px;
    height:auto;
    font-family:Verdana, Geneva, sans-serif;
    font-size:10px;
    color:#c0c0c0;
    }
.txt_gray{
    font-family:Verdana, Geneva, sans-serif;
    font-size:10px;
    color:#808080;
    }
.footer_link{
    float:right;
    width:26px;
    height:26px;
    border:none;
    margin-top:20px;
    margin-left:20px;
```

```
}
```

يۇقارقى HTML كودى ۋە CSS كودلىرى بەلگىلەنگەن ھۆججەت ئىچىگە يېزىلىپ بەلگىلەنگەن ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىگە ساقلانغاندىن كېيىن index.html ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **3.18**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.18-رەسىم. توربەت پۈتكەندىن كېيىن تور كۆرگۈدىن تۆتۈلغان رەسىمى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ توربەت ياساشنىڭ پۈتۈن جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىش ئارقىلىق بىر توربەتنىڭ قانداق جەريانلار بىلەن پۈتۈپ چىقىدىغانلىقىنى ئۆز كۆزىمىز بىلەن كۆرۈپ، توربەت ياساشنىڭ ئومۇمىي جەريانىغا نىسبەتەن بىرقەدەر تەپسىلىي چۈشەنچىگە ئىگە بولدۇق.

كۆنۈكمە

1. HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ ئۆزىڭىزنىڭ ئاددىي توربېتىڭىزدىن بىرنى ياساپ بېقىڭ.

19.باب ماسلىشىشچان ئۇسلۇب ھەققىدە دەسلەپكى چۈشەنچە

تورغا چىققىلى بولىدىغان ئۇسكۇنىلەرنىڭ كۆپىيىشى بىلەن تورغا چىقىش پەقەت ئۇستەل كومپيۇتېرى ۋە خاتىرە كومپيۇتېرنىڭلا ۋەزىپىسى بولماستىن بەلكى ھەرخىل ئېكران ئۆلچىمىدىكى ھەرخىل ئېلېكترونلۇق ئۇسكۇنىلەرنىڭ ئورتاق ۋەزىپىسىگە ئايلاندى. ئەلۋەتتە بىر توربەتنى ھەرخىل ئېكران ئۆلچىمىدىكى ئۇسكۇنىلەردە ھەرخىل ئۆلچەم بويىچە ، شۇ ئۇسكۇننىڭ ئېكران چوڭلۇقىغا ماسلاشقان ھالەتتە كۆرسىتىش توربەت لايىھەلىگۈچىلەرنىڭ بېشىنى ئاغرىتىدىغان بىر مەسىلە بولۇپ، Css2.0 نىڭ كۆچمە ئۇسكۇنىلەرگە ئالاقىدار نۇسخىسى ئېلان قىلىنىشتىن بۇرۇن توربەتنى توربەت لايىھەلىگۈچىلەر مەلۇم ئېكران ئۆلچىمىنى ئاساس قىلىپ لايىھەلەيتتى ۋە تور ئابونتلىرىغا شۇخىل ئېكران ئۆلچىمى تەۋسىيە قىلىناتتى. CSS2.0 نىڭ كۆچمە ئۇسكۇنىلەرگە ئالاقىدار نۇسخىسى ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن بۇ مەسىلىلەر ئاساسى جەھەتتىن ھەل قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن توربەتلەرنى ھەرخىل ئېكران ئۆلچىمى ئۈچۈن ئايرىم ئۆلچەمدە توربەت ياساش ئەمەس بەلكى بىر توربەتنى ھەرخىل ئېكران ئۆلچىمىدە شۇ ئېكران ئۆلچىمىگە ماسلاشقان ھالەتتە كۆرسىتىش ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى. بۇ خىل بەت ئورۇنلاشتۇرۇش شەكلى «ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا بەت ئورۇنلاشتۇرۇش» دەپ ئاتالدى. دۆلىتىمىزدىمۇ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا ياسالغان تور بېكەتلەر خېلىلا كۆپ بولۇپ، مىسال ئۈچۈن بايراقدار ئىزدەش تور بېكەتلىرىدىن بىرى بولغان بەيدۇ تورىنىڭ ھەرخىل ئۇسكۇنىلەردىكى كۆرۈنۈشى مىسال قىلىندى. بەيدۇ تورىنىڭ كومپيۇتېر ئېكرانىدىكى كۆرۈنۈشى **1.19**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.19- رەسىم. بەيدۇ تورىنىڭ كومپيۇتېر نۇسخىسىنىڭ كۆرۈنۈشى

تاختا كومپيۇتېردىكى كۆرۈنۈشى**2.19**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.19-رەسىم. بەيدۇ تورىنىڭ تاختا كومپيۇتېردىكى كۆرۈنۈشى

يانفوندىكى كۆرۈنۈشى 3.19 رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.19-رەسىم. بەيدۇ تورىنىڭ يان تېلېفوندىكى كۆرۈنۈشى

نۆۋەتتە ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا بەت ئورۇنلاشتۇرۇش خەلقئارادا مودا بولغان بەت ئورۇنلاشتۇرۇش شەكىللىرىنىڭ بىرى بولسىمۇ لېكىن بۇخىل تېخنىكا ئومۇمىي جەھەتتىن تۆۋەندىكىدەك بىرقانچە تۈرلۈك ئالاھىدىلىككە ۋە يېتەرسىزلىكلەرگە ئىگە.

ئالاھىدىلىكلىرى:

■ ئۇسكۇنىلەرنىڭ ئېكران ھەرىكىتىگە نىسبەتەن سەزگۈر بولۇپ، ئېكران ئۆزگىرىشىگە بولغان ئىنكاسى ئىنتايىن تىز شۇڭلاشقا بەت يېڭىلانماستىنلا ئېكران كۆرۈنۈشى دەرھال ئۆزگىرىدۇ.

■ بۇخىل تېخنىكا بەت يۈزىنىڭ بىرلا ۋاقىتتا ھەرخىل ئۇسكۇنىلەردە نورمال كۆرۈنۈشىنى ئاساسى جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇردى.

يېتەرسىزلىكلىرى:

■ ماسلىشىشچانلىقنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن تورغا چىقىدىغان ئۇسكۇنىگە چۈشۈرىدىغان بېسىم بىرقەدەر ئېغىر، ئۇنۇمى بىرقەدەر تۆۋەن.

■ كودلىرى بىرقەدەر قالايمىقان، يوشۇرۇپ قويۇشقا تېگىشلىك بولغان ئېلېمېنتلار قەدەمدە بىر ئۈچراپلا تۇرىدۇ، بۇخىل ئېلېمېنتلار بەتنىڭ ئېچىلىشىغا كېتىدىغان ۋاقىتنى ئۇزارتىۋېتىدۇ.

■ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتىكى بەت لايىھەسى ئەمەلىيەتتە مەسىلىنى بىر تۈرلۈك مۇرەسسە شەكلىدە ھەل قىلىش ئۇسۇلى بولۇپ، كۆپ تەرەپلىمە ئامىللار سەۋەبىدىن يەنىلا ئەڭ ياخشى ئۇنۇمگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ.

■ بەتنىڭ كۆرۈنۈش ھالىتىگە توربەتنىڭ ئەسلى ئورۇنلاشتۇرۇشى چوقۇم تەسىر كۆرسىتىدۇ ۋە بۇ تەسىرنى تەلتۆكۈس يوقاتقىلى بولمايدۇ، شۇ سەۋەبتىن توربەتنىڭ كۆرۈنۈشى ئابونتلارغا توربەتنىڭ بەزى

جايلىرى بىنورمالدەك تەسىر بېرىدۇ.

بىز بۇ بابتا CSS2.0 دىن پايدىلىنىپ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا بەت ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئالاقىدار تۆۋەندىكى مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

- ☐ بەتكە ماسلىشىشچان ھالەتتىكى CSS كودىنى ئۇلاش
- ☐ ماسلىشىشچان ھالەتتىكى توربەت كودلىرىنى يېزىشتا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك نۇقتىلار
- ☐ ماسلىشىشچان ھالەتتە ئورۇنلاشتۇرۇلغان توربەتنى كۆچمە ئۇسكۇنىلەردە زىيارەت قىلىشقا ماسلاشتۇرۇش
- ☐ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياساش

1.19 بەتكە ماسلىشىشچان ھالەتتىكى CSS كودىنى ئۇلاش

ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياسىغان ۋاقىتتا گەرچە بەتنىڭ HTML كودىنى ئايرىم - ئايرىم يېزىشقا توغرا كەلمىسىمۇ ئەمما CSS كودلىرىنى چوقۇم ھەر بىر ئۆلچەمدىكى ئېكران ئۈچۈن ئايرىم يېزىشقا توغرا كېلىدۇ . ئادەتتە ماسلىشىشچان ئۇسلۇبىدىكى CSS كودلىرىنى بەتكە ئۇلاشتا تۆۋەندىكى ئىككى خىل ئۇسۇل ئاساس قىلىپ قوللىنىلىدۇ.

1.1.19 ھەربىر ئېكران ئۆلچىمىدىكى CSS كودلىرىنى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ ئۇلاش

بۇخىل ئۇسۇلدا بەتنىڭ ھەر خىل ئېكران ئۆلچىمىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى بويىچە يېزىلغان CSS كودلىرىنى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ ساقلايمىز. ئاندىن CSS كودىنى بەتكە ئۇلايدىغان ۋاقىتتا ئېكران كەڭلىكى ئەسكەرتمىسىنى قوشۇپ ئۇلايمىز.

CSS كودلىرىنى ئايرىم- ئايرىم ھۆججەت شەكلىدە يېزىپ بەتكە ئۇلاشتا ئىشلىتىلىدىغان ئاساسلىق كود تۆۋەندىكىدەك.

ئەگەر ئېكرانىنىڭ كىچىك ھالىتىگە قارىتا ئۇسلۇب كودى يازغان بولساق ئۇ CSS كودىنى تۆۋەندىكىدەك ئۇلايمىز.

```
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="#" media="only screen and
(max-width:n), and (max-device-width:m)">
```

يۇقارقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا CSS ھۆججىتىنىڭ ئادرېسى يېزىلىدۇ، «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا بىز نۆۋەتتە ئۇلىنىۋاتقان CSS ھۆججىتىنىڭ ئىجرا قىلىنىشقا ماس كېلىدىغان ئەڭ چوڭ كۆزنەك كەڭلىكىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، بىرلىكى پىكسېل بولىدۇ. «m» ھەرپىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتە بىز ئۇلىنىۋاتقان CSS ھۆججىتىنىڭ ئىجرا قىلىنىشىغا ماس كېلىدىغان ئەڭ چوڭ ئېكران كەڭلىكىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، بىرلىكى پىكسېل بولىدۇ. يەنى بۇ يەردىكى max-width ۋە max-device-width نىڭ كۆرسىتىدىغىنى ئېكران چوڭلۇقى ۋە كۆزنەكنىڭ چوڭلۇقى ئەڭ چوڭ بولغاندا «n» ۋە «m» پىكسېل بولۇشى كېرەك دېگەنلىك ئەمەس بەلكى ئەڭ چوڭ بولغاندىمۇ «n» ۋە «m» پىكسېلدىن كىچىك بولۇشى كېرەك دېگەنلىك بولۇپ، مۇشۇ كود ئىچىدە ئۇلىنىۋاتقان CSS كودى ئېكران ئەڭ چوڭ بولغاندىمۇ مۇشۇ چوڭلۇقتىن كىچىك بولغاندا ئاندىن كۆچىكە ئىگە بولىدۇ.

ئەگەر ئېكرانىنىڭ چوڭ ھالىتىگە قارىتا ئۇسلۇب كودى يازغان بولساق ئۇ CSS كودىنى تۆۋەندىكىدەك ئۇلايمىز.

```
    <link rel="stylesheet" type="text/css" href="#" media="only screen and
(min-width:n), and (min-device-width:m)">
```

يۇقىرىقى كوددىكى «#» بەلگىسىنىڭ ئورنىغا CSS ھۆججىتىنىڭ ئادرېسى يېزىلىدۇ، «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا بىز نۆۋەتتە ئۇلىغان CSS ھۆججىتىنىڭ ئىجرا قىلىنىشقا ماس كېلىدىغان ئەڭ كىچىك كۆزنەك كەڭلىكىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، بىرلىكى پىكسېل بولىدۇ. «m» ھەرپىنىڭ ئورنىغا نۆۋەتتە بىز ئۇلىغان CSS ھۆججىتىنىڭ ئىجرا قىلىنىشقا ماس كېلىدىغان ئەڭ كىچىك ئېكران كەڭلىكىنىڭ قىممىتى كېلىدۇ ، بىرلىكى پىكسېل بولىدۇ. يەنى بۇ يەردىكى min-width ۋە min-device-width نىڭ كۆرسىتىدىغىنى ئېكران چوڭلۇقى ۋە كۆزنەكنىڭ چوڭلۇقى ئەڭ كىچىك بولغاندا «n» ۋە «m» پىكسېل بولۇشى كېرەك دېگەنلىك ئەمەس بەلكى ئەڭ كىچىك بولغاندىمۇ «n» ۋە «m» پىكسېلدىن چوڭ بولۇشى كېرەك دېگەنلىك بولۇپ، مۇشۇ كود ئىچىدە ئۇلىغان CSS كودى ئېكران ئەڭ كىچىك بولغاندىمۇ مۇشۇ چوڭلۇقتىن چوڭ بولغاندا ئاندىن كۆچكە ئىگە بولىدۇ.

بەتكە يۇقىرىقى ئۇسۇلدا CSS ئۇسلۇب كودلىرىنى ئۇلىغاندا « and (min-width:n) » ۋە «and (min-device-width:m)» لاردىكى and بىلەن تىرناق ئارىسىدا چوقۇم كەم بولغاندا بىردانە ئىنگلىزچە بوشلۇق قويۇلۇشى كېرەك. بولمىسا CSS كودى ئىجرا بولمايدۇ.

1.19 ـ مىسال: بەتكە ئىككى دانە CSS ئۇسلۇبى يازايلى، بىرى ئېكران كەڭلىكى **800** پىكسېلدىن كىچىك بولغاندا ئىجرا بولسۇن، ئاساسلىق رولى بەت تەگلىكىنى قىزىلغا ئۆزگەرتسۇن، يەنە ئۇسلۇب كودى ئېكران كەڭلىكى **799** پىكسېلدىن چوڭ بولغاندا ئىجرا بولسۇن، ئاساسلىق رولى بەت تەگلىكىنى كۆك رەڭگە ئۆزگەرتسۇن.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئاساسلىق كودلىرى تۆۋەندىكىدەك:

ئېكرانىنىڭ 800 پىكسىلدىن كىچىك ھالىتىگە يېزىلغان CSS ھۆججىتىنىڭ نامى min.css بولۇپ، ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    body{ background-color:red;}
```

ئېكرانىنىڭ **799** پىكسېلدىن چوڭ ھالىتىگە يېزىلغان CSS ھۆججىتىنىڭ نامى max.css بولۇپ، ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    body{ background-color:blue;}
```

مەزكۇر مىسالنىڭ HTML ھۆججىتىنىڭ ئىسمى index.html بولۇپ، ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    <link rel="stylesheet" type="text/css" href="min.css" media="only screen and
(max-width:800px), and (max-device-width:800px)">
    <link rel="stylesheet" type="text/css" href="max.css" media="only screen
and (min-width:799px), and (min-device-width:799)">
    </head>
    <body>
```

```
</body>
</html>
```

index.html ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن ئېكراننىڭ كەڭلىكىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق ئوخشىمىغان ئىككى خىل ئۇنۇمگە ئېرىشەلەيمىز. يەنى ئېكران كەڭلىكى **799** پىكسېلدىن چوڭ بولغاندا تەگلىك كۆك رەڭگە، **800** پىكسېلدىن كىچىك بولغاندا تەگلىك قىزىل رەڭگە ئۆزگىرىدۇ.

دېمەك بىز يۇقىرىقى مىسالدىن بىزگە بەتنىڭ ھەرخىل ئېكران ئۆلچىمىدىكى قانچە خىل ئۇسلۇبى لازىم بولسا مۇشۇ خىل ئۇسۇل بويىچە ئايرىم- ئايرىم CSS كودى يېزىۋىلىپ يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە ئۇلاۋەرسەك بولىدىغانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز.

يۇقىرىقى ئۇسۇلدا CSS ئۇسلۇب كودلىرىنى ئۇلاشتا تەرتىپكە دىققەت قىلىش ئىنتايىن زۆرۈر بولۇپ، ياكى ئېكراننىڭ چوڭ ھالىتى ئاساس قىلىنغان تەرتىپ بويىچە ئۇلاپ ئېكراننىڭ بارلىق چوڭ ھالەتلىرىگە نىسبەتەن ئەڭ كىچىك ھالىتىگە يېزىلغان CSS ئۇسلۇب كودى ئەڭ ئاخىرىدا ئۇلىنىشى كېرەك ياكى ئېكراننىڭ كىچىك ھالىتى ئاساس قىلىنغان ھالەتتە يېزىلغان CSS كودلىرىنى ئۇلاپ ئېكراننىڭ بارلىق كىچىك ھالەتلىرىگە نىسبەتەن ئەڭ چوڭ ھالىتىگە يېزىلغان CSS كودى ئەڭ ئاخىرىدا ئۇلىنىشى كېرەك، بۇنداق بولغاندا ئېكراننىڭ ھېچقايسى ھالىتىگە تەۋە ئەمەس ئۇسلۇب ھالىتىنىڭ چۈشۈپ قالماسلىقىغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ. ئەگەر بەتكە CSS كودلىرى ئۇلانغاندا بەلگىلەنگەن ئېكران كەڭلىكلىرى توقۇنۇشۇپ قالسا ياكى ئەسكەرتىلگەن بارلىق ئېكران كەڭلىكلىرى ئۆز ئىچىگە ئالمايدىغان ئېكران كەڭلىكلىرى چىقىپ قالسا، بەت يۇزىدە شۇ خىل ئېكران كەڭلىكى كۆرۈلگەندە بەت CSS كودى يېزىلمىغان ھالەتتە كۆرۈنۈپ قالىدۇ.

شۇڭا بەتكە CSS كودلىرىنى يۇقىرىدا تىلغان ئىككى خىل ئۇسۇلنىڭ خالىغان بىرخىل تەرتىپ بويىچە ئۇلاش كېرەك.

مەسىلەن تۆۋەندىكى كودىدا ئەڭ كىچىك بولغاندا **600** پىكسېلدىن كىچىكىدىن باشلاپ ئەڭ چوڭ بولغاندا **1280** دىن چوڭ بولغان ئېكرانلارغا ماسلاشتۇرۇلغان CSS ئۇسلۇبىنى ئۇلاش كودى مىسال قىلىپ بېرىلدى.

```
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="1440.css" media="only screen and (min-width:1279px), and (min-device-width:1279px)">
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="1280.css" media="only screen and (min-width:1023px), and (min-device-width:1023px)">
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="1024.css" media="only screen and (min-width:799px), and (min-device-width:799px)">
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="800.css" media="only screen and (min-width:639px), and (min-device-width:639px)">
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="640.css" media="only screen and (min-width:599px), and (min-device-width:599px)">
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="min.css" media="only screen and (max-width:600px), and (max-device-width:600px)">
```

2.1.19 بارلىق CSS ئۇسلۇب كودلىرىنى بىرلا ھۆججەت قىلىپ ئۇلاش

بارلىق ئېكران ئۆلچىمىدىكى CSS ئۇسلۇب كودلىرىنى بىرلا CSS ھۆججىتى قىلىپ ئۇلاشتا CSS ھۆججىتىنى HTML ھۆججىتىگە ئۇلاش ئۇسۇلى ئادەتتىكى CSS ھۆججىتىنى ئۇلاش ئۇسۇلى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، ئېكرانىنىڭ كەڭلىك ئۇچۇرلىرىغا قويۇلىدىغان ئۆلچەم CSS ھۆججىتى ئىچىگە يېزىلىدۇ.

بارلىق ئېكران ئۆلچىمىدىكى CSS كودلىرىنى بىرلا ھۆججەت قىلىپ ئۇلاشتا ئىشلىتىلىدىغان ئاساسلىق CSS كودى تۆۋەندىكىدەك.

ئېكرانىنىڭ كىچىك ھالىتىگە قارىتا يېزىلغان CSS كودى تۆۋەندىكىدەك يېزىلىدۇ.

```
@media all and (max-width:n)
{
  /*كودلىرى يېزىلىدۇ CSS بۇ بۆلەككە ئادەتتىكى */
  }
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا مۇشۇ بۆلەك CSS كودىنىڭ ئىجرا بولۇشىنىڭ شەرتى بولغان ئېكران كەڭلىكى كېلىدۇ . بۇ كوددىكى max-width نىڭ ئىپادىلەيدىغىنى بولسا مەزكۇر CSS كودى ئېكرانىنىڭ كەڭلىكى ئەڭ چوڭ بولغاندا «n» پىكسېل بولغاندا ئەمەس بەلكى ئەڭ چوڭ بولغاندىمۇ «n» پىكسېلدىن كىچىك بولغاندا ئىجرا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. «{}» نىڭ ئىچىگە شۇ خىل ئېكران ئۆلچىمىگە ماسلاشتۇرۇپ يېزىلغان CSS كودلىرى كېلىدۇ .

ئېكرانىنىڭ چوڭ ھالىتىگە قارىتا يېزىلغان CSS كودى تۆۋەندىكىدەك يېزىلىدۇ.

```
@media all and (min-width:n)
{
  /*  كودلىرى يېزىلىدۇ CSS بۇ بۆلەككە */
  }
```

يۇقىرىقى كوددىكى «n» ھەرپىنىڭ ئورنىغا مۇشۇ بۆلەك CSS كودىنىڭ ئىجرا بولۇشىنىڭ شەرتى بولغان ئېكران كەڭلىكى كېلىدۇ . بۇ كوددىكى min-width نىڭ ئىپادىلەيدىغىنى بولسا مەزكۇر CSS كودى ئېكرانىنىڭ كەڭلىكى ئەڭ كىچىك بولغاندا «n» پىكسېل بولغاندا ئەمەس بەلكى ئەڭ كىچىك بولغاندىمۇ «n» پىكسېلدىن چوڭ بولغاندا ئىجرا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. «{}» نىڭ ئىچىگە شۇ خىل ئېكران ئۆلچىمىگە ماسلاشتۇرۇپ يېزىلغان CSS كودلىرى كېلىدۇ.

يۇقىرىقى ئۇسۇلدا ماسلىشىشچان ھالەتتە CSS كودى يازغاندىمۇ چوقۇم «and (min-width:n)» ۋە «and (max-width:n) » دا «and» بىلەن تىرناقنىڭ ئارىسىغا كەم بولغاندا بىردانە بوشلۇق قويۇلۇشى كېرەك بولمىسا CSS كودى ئىجرا بولمايدۇ.

2.19-مىسال: بەتكە بىردانە CSS كودى يازايلى، ئېكران كەڭلىكى **800** پىكسېلدىن كىچىك بولغاندا بەت تەگلىكى قىزىلغا ئۆزگەرسۇن، ئېكران كەڭلىكى **799** پىكسېلدىن چوڭ بولغاندا بەت تەگلىكى كۆك رەڭگە ئۆزگەرسۇن.

مەزكۇر مىسالدىكى CSS ھۆججىتىنىڭ ئىسمى «style.css» بولۇپ، CSS ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
@charset "utf-8";
/* CSS Document */
@media all and (min-width:799px)
```

```
{
   body{background-color:blue;}
   }
@media all and (max-width:800px)
{
   body{background-color:red;}
   }
```

مەزكۇر مىسالدىكى HTML ھۆججىتىنىڭ نامى «index.html» بولۇپ، HTML ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
<link href="style.css" type="text/css" rel="stylesheet">
</head>
<body>
</body>
</html>
```

index.html ھۆججىتى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن ئېكراننىڭ كەڭلىكىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق ئوخشىمىغان ئىككى خىل ئۇنۇمگە ئېرىشەلەيمىز. يەنى ئېكران كەڭلىكى **799** پىكسېلدىن چوڭ بولغاندا تەگلىك كۆك رەڭگە، **800** پىكسېلدىن كىچىك بولغاندا تەگلىك قىزىل رەڭگە ئۆزگىرىدۇ.

دېمەك بىز يۇقىرىقى مىسالدىن بىزگە بەتنىڭ ھەرخىل ئېكران ئۆلچىمىدىكى قانچە خىل ئۇسلۇبى لازىم بولسا مۇشۇ خىل ئۇسۇل بويىچە بىر CSS ھۆججىتىگە ئايرىم- ئايرىم CSS كودى يېزىۋىلىپ يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە ئۇلاۋەرسەك بولىدىغانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز.

يۇقىرىقى ئۇسۇلدىمۇ CSS ئۇسلۇب كودلىرىنى يازغاندا ياكى ئېكرانىنىڭ چوڭ ھالىتى ئاساس قىلىنغان تەرتىپ بويىچە يېزىپ ئېكرانىنىڭ بارلىق چوڭ ھالەتلىرىگە نىسبەتەن ئەڭ كىچىك ھالىتىگە يېزىلغان CSS ئۇسلۇب كودى ئەڭ ئاخىردا يېزىلىشى كېرەك ياكى ئېكرانىنىڭ كىچىك ھالىتى ئاساس قىلىنغان ھالەتتە يېزىلغان CSS كودلىرىنى يېزىپ ئېكرانىنىڭ بارلىق كىچىك ھالەتلىرىگە نىسبەتەن ئەڭ چوڭ ھالىتىگە يېزىلغان CSS كودى ئەڭ ئاخىردا يېزىلىشى كېرەك، بۇنداق بولغاندا ئېكرانىنىڭ ھېچقايسى ھالىتىگە تەۋە ئەمەس ئۇسلۇب ھالىتىنىڭ چۈشۈپ قالماسلىقىغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ. ئەگەر بەتكە CSS كودلىرى ئۇلانغاندا بەلگىلەنگەن ئېكران كەڭلىكلىرى توقۇنۇشۇپ قالسا ياكى ئەسكەرتىلگەن بارلىق ئېكران كەڭلىكلىرى ئۆز ئىچىگە ئالمايدىغان ئېكران كەڭلىكلىرى چىقىپ قالسا، بەت يۈزىدە شۇ خىل ئېكران كەڭلىكى كۆرۈلگەندە بەت CSS كودى يېزىلمىغان ھالەتتە كۆرۈنۈپ قالىدۇ.

شۇڭا بەتكە CSS كودلىرىنى يازغاندا يۇقىرىدا تىلغان ئىككى خىل ئۇسۇلنىڭ خالىغان بىرخىل تەرتىپ بويىچە يېزىش كېرەك.

3.1.19 يۇقىرىقى ئىككى خىل ئۇلاش ئۇسۇلىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە يېتەرسىزلىكى

بىز يۇقىرىدا ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتىكى CSS كودلىرىنى يېزىش ۋە ئۇلاشقا ئالاقىدار مەزمۇنلارنى سۆزلەپ ئۆتتۇق، يۇقىرىقى ئىككى خىل ئۇسۇلنىڭ ھەر ئىككىللىسىدە قولغا كەلتۈرگىلى بولىدىغان ئۇنۇم ئوخشاش بولۇپ، ئۇنۇمىدە ھېچقانداق پەرق مەۋجۇت ئەمەس، شۇنداقلا تور كۆرگۈنىڭ بۇ ئىككى خىل كودنى يېشىشىدىمۇ ۋاقىت ياكى تور كۆرگۈگە بولىدىغان بېسىم جەھەتتە ھېچقانداق پەرق يوق. ئەمما بەت لايىھەلىگۈچىگە نىسبەتەن ئۇنۇمنىڭ قولغا كېلىش جەريانىدا مۇئەييەن پەرق مەۋجۇت. بىز تۆۋەندە مۇشۇ ئىككى خىل ئۇلاش ئۇسۇلىنىڭ پەرقى ھەققىدە توختىلىپ ئۆتىمىز.

ھەر بىر ئېكران ئۆلچىمىگە يېزىلغان **CSS** كودلىرىنى ئايرىم ھۆججەت شەكلىدە ئۇلاش ئۇسۇلىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى ۋە يېتەرسىزلىكلىرى:

بۇ خىل ئۇلاش ئۇسۇلىدا، ئېكرانىنىڭ نۆۋەتتىكى ھالىتىگە ماس كېلىدىغان CSS ھۆججىتىنى تاللاش مەسىلىسىنى HTML ھۆججىتى ئۈستىگە ئالغان بولۇپ، CSS ئۇلاش جۈملىسىدىكى كود بىرقەدەر ئۇزۇن، گىرامماتىكىلىق خاتالىققا بولغان سەزگۈرلۈك بىرقەدەر يۇقىرى شۇڭلاشقا، كود يېزىش جەريانىدا ئاسان خاتالىق كۆرۈلىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا بارلىق ئېكران ئۆلچەملىرىگە ئورتاق بولغان ئۇسلۇب كودلىرىنىمۇ ھەر بىر CSS ھۆججىتىگە ئايرىم يېزىشقا توغرا كېلىدۇ . ئەمما CSS ئۇسلۇب كودى يېزىش جەريانىدا كود يازغان ۋاقتىنىڭ ئۆزىدە ئۇنۇمنى كۆرگىلى بولىدۇ.

بارلىق ئېكران ئۆلچىمىگە يېزىلغان **CSS** كودلىرىنى بىرلا ھۆججەت قىلىپ ئۇلاش ئۇسۇلىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە يېتەرسىزلىكلىرى:

بۇخىل خىل ئۇلاش ئۇسۇلىدا ئېكرانغا ماس كېلىدىغان CSS ئۇسلۇبىنى تاللاش مەسىلىسىنى CSS ھۆججىتى ئۈستىگە ئالغان بولۇپ، لايىھەلەش جەريانىدا يېزىلغان CSS كودىنىڭ ئۇنۇمنى دەرھال كۆرگىلى بولمايدۇ ۋە ئىجرا قىلغاندىن كېيىنمۇ چوقۇم ئېكران چوڭلۇقى شۇ ئۆلچەمگە چۈشكەندىن كېيىن ئاندىن كۆرگىلى بولىدۇ ئەمما CSS ئۇلاش ئۇسۇلى ئىنتايىن ئاددىي. يەنى ئادەتتىكى CSS ھۆججىتىنى ئۇلاش ئۇسۇلى بىلەن ئوخشاش ئۇسۇلدا ئۇلىساق بولۇۋېرىدۇ، شۇنداقلا بارلىق ئېكران ئۆلچەملىرىگە ئورتاق بولغان ئۇسلۇب كودلىرىنى CSS كودى ئىچىدىكى ئېكران ئۆلچەملىرىنىڭ سىرتىغا بىۋاستە يېزىش ئارقىلىق بىر تۇتاش بەلگىلىگىلى بولىدۇ.

گەرچە ھەر ئىككى ئۇسۇلنىڭ ئۇنۇمى ئوخشاش بولسىمۇ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياسىغاندا CSS ئۇسلۇبىنى بىرلا CSS ھۆججىتىگە يىغىپ ئۇلاشنى تەۋسىيە قىلىمىز، چۈنكى بۇ خىل ئۇسۇل بارلىق ئېكران ئۆلچىمىدىكى CSS ھۆججەتلىرىنى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ ئۇلاشقا قارىغاندا بىرقەدەر قولايلىق ئەمما CSS كودلىرىنى يازغاندا ھەر بىرخىل ئېكران ئۆلچىمىنى ئايرىم CSS قىلىپ يېزىۋاتقاندا بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ئۇنۇمىنى كۆرۈشكە بىرقەدەر قولايلىق بولىدۇ. شۇڭا CSS ھۆججەتلىرىنى ئايرىم - ئايرىم يېزىپ سىناپ، ئاخىرىدا بىرلا CSS ھۆججىتىگە بىرىكتۈرۈپ ئاندىن ئاشۇ CSS ھۆججىتىنى ئۇلىساق قولايلىق بولىدۇ.

2.19 ماسلىشىشچان ھالەتتىكى توربەت كودلىرىنى يېزىشتا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك نۇقتىلار

ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياسىغاندا تۆۋەندىكى بىرقانچە نۇقتىغا دىققەت قىلىش ئىنتايىن مۇھىم.

■ بەت يۈزىدىكى ئېلېمېنتلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئىنتايىن مۇھىم

ماسلىشىشچان ھالەتتە توربەت ياسىغاندا توربەت قۇرۇلمىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئىنتايىن مۇھىم بولۇپ، بۇرۇنقىدەك ئەنئەنىۋى ئۇسۇلدىكى بەت ئورۇنلاشتۇرۇش ئۇسۇلىغا نىسبەتەن مۇئەييەن چەكلىمە قويۇلىدۇ، يەنى ئەنئەنىۋى قۇرۇلما شەكلى بويىچە بەت ئاستى، ئوستى، ئوڭ، سول رامكىلارغا ئايرىۋېلىپ ياسالسا، بەت تار ئېكرانغا ياكى كۆچمە ئۈسكۈنىلەرگە ماسلاشتۇرۇلغاندا مەلۇم بىر رامكىدىكى مەزمۇن بەتنىڭ ئوستىگە قاتار تىزىلىپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن باشقا رامكىدىكى مەزمۇنلار كۆرۈنىدىغان مەسىلە كېلىپ چىقىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن بەتنىڭ كۆرۈنمە يۈزىنى ۋە قۇرۇلمىسىنى لايىھەلىگەندە، قۇرۇلمىنىڭ ھەر خىل ئېكران ئۆلچىمىگە ئالماشقان ۋاقىتتىكى ھالىتىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ تۇرۇپ لايىھەلەش كېرەك.

3.19- مىسال:ئىككى بەت ياسايلى. بىر بەتنىڭ ئوڭ تەرەپكە شىركەت ئۇچۇرلىرى، مەھسۇلات تۈرلىرى، خەۋەر تۈرلىرى قاتارلىق مەزمۇنلار ئورۇنلاشتۇرۇلسۇن، سول تەرىپىگە شىركەت ھەققىدىكى ئۇچۇرلار كەلسۇن، بەتنىڭ ئېكرانى **600** پىكسېلدىن كىچىك بولغاندا ئوڭ تەرەپتىكى مەزمۇنلار بەتنىڭ ئوستى تەرەپكە تىزىلسۇن، سول تەرەپتىكى ئۇچۇرلار بەتنىڭ ئاستى تەرەپكە تىزىلسۇن. يەنە بىر بەتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە پەقەت شىركەت ئۇچۇرلىرىلا ئورۇنلاشتۇرۇلسۇن، سول تەرىپىگە شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار ئورۇنلاشتۇرۇلسۇن، بەت ئېكرانى **600** پىكسېلدىن كىچىك بولغاندا ئوڭ تەرەپتىكى مەزمۇنلار بەتنى ئوستىگە سول تەرەپتىكى مەزمۇنلار بەتنىڭ ئاستىغا تىزىلسۇن ، ئاندىن بىز بۇ بەتلەرنى ئىجرا قىلىپ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى.

مەزكۇر مىسالنىڭ ئۇسلۇب ھۆججىتىنىڭ نامى style.css بولۇپ CSS نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچىنىڭ ئىچىگە ساقلىنىدۇ . CSS ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
@charset "utf-8";
/* CSS Document */
/*  كودلىرى CSS ئىككىنچى ھالەتكە ئورتاق بولغان */
*{
font-family:"Ukij Tuz Tom";
}
/* كودلىرى CSS ئېكرانىنىڭ كەڭ ھالىتى ئۈچۈن يېزىلغان*/
@media all and (min-width:599px)
{
   *{
      font-size:14px;
   }
body{
   width:980px;
   margin-left:auto;
   margin-right:auto;
   margin-top:0px;
}
.rit_frm{
   float:right;
```

```
    height:auto;
    width:320px;
    }
.rit_xx_frm{
    float:right;
    height:auto;
    border:1px solid #036;
    width:318px;
    padding-bottom:10px;
}
.rit_title{
    float:right;
    width:303px;
    height:30px;
    background-color:#036;
    padding-right:15px;
    text-align:right;
    color:#fff;
    line-height:30px;
}
.rit_lst{
    float:right;
    width:303px;
    height:30px;
    padding-right:15px;
    border-bottom:1px dotted #036;
    text-align:right;
}
.rit_lst a{
    color:#036;
    line-height:30px;
    text-decoration:none;
}
.lft_frm{
    float:left;
    height:auto;
    border:1px solid #036;
    width:648px;
```

```
    padding-bottom:10px;
}
.lft_title{
    float:left;
    width:633px;
    height:30px;
    background-color:#036;
    padding-right:15px;
    text-align:right;
    color:#fff;
    line-height:30px;
}
.content{
    float:right;
    width:626px;
    height:auto;
    margin-right:10px;
    margin-top:10px;
    color:#036;
    text-align:right;
    }
}
/*ئىكرانىنىڭ تار ھالىتىگە يېزىلغان CSS كودلىرى */
@media all and (max-width:600px)
{
    *{
        font-size:12px;
    }
body{
    width:100%;
    min-width:220px;
    margin-left:auto;
    margin-right:auto;
    margin-top:0px;
}
.rit_xx_frm{
    float:left;
    height:auto;
```

```
    border:1px solid #036;
    width:100%;
    padding-bottom:10px;
}
.rit_title{
    float:left;
    width:96%;
    height:30px;
    background-color:#036;
    padding-right:4%;
    text-align:right;
    color:#fff;
    line-height:30px;
}
.rit_lst{
    float:left;
    width:96%;
    height:30px;
    padding-right:4%;
    border-bottom:1px dotted #036;
    text-align:right;
}
.rit_lst a{
    color:#036;
    line-height:30px;
    text-decoration:none;
}

.lft_frm{
    float:left;
    height:auto;
    border:1px solid #036;
    width:100%;
    padding-bottom:10px;
}
.lft_title{
    float:left;
    width:96%;
```

```
        height:30px;
        background-color:#036;
        padding-right:4%;
        text-align:right;
        color:#fff;
        line-height:30px;
    }
    .content{
        float:left;
        width:96%;
        margin-right:2%;
        margin-top:5px;
        height:auto;
        color:#036;
        text-align:right;
        }
    }
```

بۇ ھۆججەت ئۇلانغان بىرىنچى HTML ھۆججەتنىڭ نامى 1.html بولۇپ، بۇ بەتنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    <link rel="stylesheet" type="text/css" href="Css/style.css">
    </head>

    <body>
    <!-- ئوڭ رامكا باشلاندى -->
    <div class="rit_frm">
    <!-- ئوڭ تەرەپ بىر رامكا باشلاندى -->
    <div class="rit_xx_frm">
    <!--تىمىسى باشلاندى-->
    <div class="rit_title">شىركەت ئۇچۇرلىرى</div>
    <!-- تىمىسى ئاخىرلاشتى -->
    <div class="rit_lst"><a href="#">شىركەت ھەققىدە</a></div>
    <div class="rit_lst"><a href="#">باش دىرېكتور ھەققىدە</a></div>
```

```
<div class="rit_lst"><a href="#">مۇلازىمەتلىرىمىز</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">ۋاكالەتچىلىرىمىز</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">ئالاقىلىشىڭ</a></div>
</div>
<!--ئوڭ تەرەپ بىر رامكا ئاخىرلاشتى-->

<!-- ئوڭ تەرەپ بىر رامكا باشلاندى -->
<div class="rit_xx_frm">
<!--تېمىسى باشلاندى-->
<div class="rit_title">خەۋەر تۈرلىرى </div>
<!-- تېمىسى ئاخىرلاشتى -->
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق خەۋەر تۈرى </a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق خەۋەر تۈرى</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق خەۋەر تۈرى</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق خەۋەر تۈرى</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق خەۋەر تۈرى</a></div>
</div>
<!--ئوڭ تەرەپ بىر رامكا ئاخىرلاشتى-->

<!-- ئوڭ تەرەپ بىر رامكا باشلاندى -->
<div class="rit_xx_frm">
<!--تېمىسى باشلاندى-->
<div class="rit_title">مەھسۇلات تۈرلىرى </div>
<!-- تېمىسى ئاخىرلاشتى -->
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق مەھسۇلات تۈرى </a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق مەھسۇلات تۈرى</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق مەھسۇلات تۈرى</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق مەھسۇلات تۈرى</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">سىناق مەھسۇلات تۈرى</a></div>
</div>
<!--ئوڭ تەرەپ بىر رامكا ئاخىرلاشتى-->
</div>
<!-- ئوڭ رامكا ئاخىرلاشتى -->

<!-- سول تەرەپ رامكا باشلاندى -->
<div class="lft_frm">
<!-- تېمىسى باشلاندى -->
<div class="lft_title">شىركەت ھەققىدە </div>
```

```
    <!-- تېمىسى ئاخىرلاشتى -->
    <!-- مەزمۇنى باشلاندى -->
    <div class="content">
    بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ،
    </div>
    <!-- مەزمۇنى ئاخىرلاشتى -->
    </div>
    <!--  سول تەرەپ رامكا ئاخىرلاشتى  -->
    </body>
    </html>
```

يۇقىرىقى CSS ھۆججىتىنى ئىشلەتكەن ئىككىنچى HTML ھۆججىتىنىڭ نامى 2.html بولۇپ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <title>无标题文档</title>
    <link rel="stylesheet" type="text/css" href="Css/style.css">
    </head>

    <body>
    <!-- ئوڭ رامكا باشلاندى -->
    <div class="rit_frm">
    <!--  ئوڭ تەرەپ بىر رامكا  باشلاندى -->
    <div class="rit_xx_frm">
    <!--تېمىسى باشلاندى-->
    <div class="rit_title">شىركەت ئۇچۇرلىرى</div>
    <!-- تېمىسى ئاخىرلاشتى -->
    <div class="rit_lst"><a href="#">شىركەت ھەققىدە</a></div>
```

```
<div class="rit_lst"><a href="#">باش دىرېكتور ھەققىدە</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">مۇلازىمەتلىرىمىز</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">ۋاكالەتچىلىرىمىز</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">ئالاقىلىشىڭ</a></div>
</div>
<!--ئوڭ تەرەپ بىر رامكا  ئاخىرلاشتى -->
</div>
<!-- ئوڭ رامكا ئاخىرلاشتى -->

<!-- سول تەرەپ رامكا باشلاندى  -->
<div class="lft_frm">
<!-- تىمىسى باشلاندى -->
<div class="lft_title"> شىركەت ھەققىدە </div>
<!-- تىمىسى ئاخىرلاشتى -->
<!-- مەزمۇنى باشلاندى -->
<div class="content">
بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ،
</div>
<!-- مەزمۇنى ئاخىرلاشتى -->
</div>
<!-- سول تەرەپ رامكا ئاخىرلاشتى  -->
</body>
</html>
```

يۇقىرىقى ئىككى HTML ھۆججەتنى ئايرىم ئىجرا قىلغاندىكى چوڭ ئېكران ھالىتىدىكى 1.html ناملىق ھۆججەتنىڭ ئۈنۈمى **4.19**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.19-رەسىم. ماسلىشىشچان ئۈسلۈب ئۇچۇن ياسالغان 1.html نامليق بەتنىڭ كومپيۇتېر ھالىتىدىكى كۆرۈنۈشى

2.html نامليق ھۆججەتنىڭ ئۇنۇمى **5.19**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بولۇپ، قارىماققا 1.html نىڭ ئىپادىلەيدىغان مەزمۇنى كۆپتەك كۆرۈنىدۇ ۋە يېقىشلىق كۆرۈنىدۇ.

5.19-رەسىم. ماسلىشىشچان ئۈسلۈب ئۇچۇن ياسالغان 2.html نامليق بەتنىڭ كومپيۇتېر ھالىتىدىكى كۆرۈنۈشى

ئەمما بۇ ئىككى بەتنى تار ئېكران ھالىتى يەنى كۆچمە ئۈسكۈنە ھالىتىدە ئىجرا قىلغاندىن كېيىن قارايدىغان بولساق 1.html نىڭ ئېكراندا شۇ بەتتە ئىپادىلەشكە تېگىشلىك ئاساسى مەزمۇننىڭ **6.19**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بەتنىڭ خېلىلا ئاستىدا قالغانلىقىنى بايقايمىز.

6.19-رەسىم. 1.html نامليق بەتنىڭ تار ئېكران ھالەتتىكى كۆرۈنۈشى

ئەمما 2.html نامليق ھۆججەتنى ئىجرا قىلغاندا **7.19**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بەتنىڭ ئۈستىدە پەقەت ئاساسىي مەزمۇنغا ئالاقىدار تۈرلەرنىڭلا كۆرۈنۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى، بەتنى ئازراقلا سۈرۈش ئارقىلىقلا بۇ بەتتە ئىپادىلىمەكچى بولغان ئاساسىي مەزمۇننى كۆرگىلى بولىدىغانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز.

7.19-رەسىم. 2.html نامليق بەتنىڭ تار ئېكران ھالەتتىكى كۆرۈنۈشى

دېمەك ماسلىشىشچان تۈسلۈبتا توربەت ياسىغاندا بەت يۈزدىكى ئېلېمېنتلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئىنتايىن مۇھىم بولۇپ ، بىز ئەنئەنىۋى ئۈسۈلدىكى تور بېكەت قۇرۇلمىسىنى مەلۇم دەرىجىدە بۇزۇپ تاشلىمىساق، ماسلىشىشچان تۈسلۈبتىكى تور بېكەتنىڭ كۆرۈنمە يۈزى يەنىلا ئابونتلارنىڭ ئېھتىياجىغا تۈيغۇنلىشالمايدۇ.

ئەمەلىيەتتە يۇقىرىقى مىسالدىكى 1.html نامىلىق ھۆججەتنىڭ كۆچمە ئۈسكۈنىدىكى كۆرۈنمە يۈز مەسىلىسىنى CSS ئارقىلىق تەلتۆكۈس ھەل قىلىپ كەتكىلى بولسىمۇ، ئەمما بۇيەردە مىسال ئېھتىياجى تۈپەيلىدىن سېلىشتۇرما قىلىش ئۇچۇن ئۆز پېتىچە ئېلىندى.

■ **HTML** كودىنى يازغان ۋاقىتتا قۇرۇلما كودىنىڭ تەرتىپىنى ئوبدان ئويلىشىش كېرەك.

ئادەتتە بىرلا ئېكران ئۆلچىمىگە نىسبەتەن بەتنىڭ قۇرۇلمىسىغا ئالاقىدار بولغان بەزى كودلار ئىلگىرى كېيىن يېزىلسىمۇ بەت ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە يەنىلا ئوخشاش بولۇۋېرىدۇ. ئەمما ماسلىشىشچان ھالەتتىكى بەت ئورۇنلاشتۇرۇشتا ئۇنداق ئەمەس، يەنى بەت ئېكرانى تارايغاندىن كېيىن مەزمۇنلار تىك شەكىلدە تىزىلغاندا HTML كودىنىڭ يېزىلغان ئىلگىرى - كېيىنلىك تەرتىپى بويىچە ئۇستىدىن ئاستىغا قاراپ تىزىلىدۇ.

4.19-مىسال: بىز **3.19** مىسالدىكى 2.html ھۆججىتىدىكى ئوڭ رامكا ۋە سول رامكىلارنىڭ يېزىلىش تەرتىپىنى ئالماشتۇرۇپ كۆرۈپ باقايلى. CSS ھۆججىتىگە ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلمىگەنلىكتىن CSS كودلىرى بېرىلمىدى. شۇنداقلا 2.html ھۆججىتىنىڭ ئىسمى 1.html گە ئۆزگەرتىلدى، كود تەرتىپى ئۆزگەرتىلگەن ھۆججەتنىڭ ئىسمى 2.html غا ئۆزگەرتىلدى.

مەزكۇر مىسالدىكى 1.html نامىلىق ھۆججەتنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="Css/style.css">
</head>
<body>
<!-- ئوڭ رامكا باشلاندى -->
<div class="rit_frm">
<!-- ئوڭ تەرەپ بىر رامكا باشلاندى -->
<div class="rit_xx_frm">
<!--تىمىسى باشلاندى-->
<div class="rit_title">شىركەت ئۇچۇرلىرى</div>
<!-- تىمىسى ئاخىرلاشتى -->
<div class="rit_lst"><a href="#">شىركەت ھەققىدە</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">باش دىرېكتور ھەققىدە</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">مۇلازىمەتلىرىمىز</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">ۋاكالەتچىلىرىمىز</a></div>
<div class="rit_lst"><a href="#">ئالاقىلىشىڭ</a></div>
```

```
</div>
<!-- ئوڭ تەرەپ بىر رامكا ئاخىرلاشتى -->
</div>
<!-- ئوڭ رامكا ئاخىرلاشتى -->
<!-- سول تەرەپ رامكا باشلاندى -->
<div class="lft_frm">
<!-- تېمىسى باشلاندى -->
<div class="lft_title"> شىركەت ھەققىدە </div>
<!-- تېمىسى ئاخىرلاشتى -->
<!-- مەزمۇنى باشلاندى -->
<div class="content">
بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار
يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ،
</div>
<!-- مەزمۇنى ئاخىرلاشتى -->
</div>
<!-- سول تەرەپ رامكا ئاخىرلاشتى -->
</body>
</html>
```

مەزكۇر مىسالدىكى 2.html ناملىق ھۆججەتنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<title>无标题文档</title>
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="Css/style.css">
</head>
<body>
<!-- سول تەرەپ رامكا باشلاندى -->
<div class="lft_frm">
```

```
    <!-- تېمىسى باشلاندى -->
    <div class="lft_title"> شىركەت ھەققىدە </div>
    <!-- تېمىسى ئاخىرلاشتى -->
    <!-- مەزمۇنى باشلاندى -->
    <div class="content">
    بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ، بۇ ئورۇنغا شىركەت ھەققىدىكى مەزمۇنلار يېزىلىدۇ،
    </div>
    <!-- مەزمۇنى ئاخىرلاشتى -->
    </div>
    <!--  سول تەرەپ رامكا ئاخىرلاشتى  -->
    <!-- ئوڭ رامكا باشلاندى -->
    <div class="rit_frm">
    <!-- ئوڭ تەرەپ بىر رامكا  باشلاندى -->
    <div class="rit_xx_frm">
    <!--تېمىسى باشلاندى-->
    <div class="rit_title">شىركەت ئۇچۇرلىرى</div>
    <!-- تېمىسى ئاخىرلاشتى -->
    <div class="rit_lst"><a href="#">شىركەت ھەققىدە</a></div>
    <div class="rit_lst"><a href="#">باش دىرېكتور ھەققىدە</a></div>
    <div class="rit_lst"><a href="#">مۇلازىمەتلىرىمىز</a></div>
    <div class="rit_lst"><a href="#">ۋاكالەتچىلىرىمىز</a></div>
    <div class="rit_lst"><a href="#">ئالاقىلىشىڭ</a></div>
    </div>
    <!--ئوڭ تەرەپ بىر رامكا  ئاخىرلاشتى -->
    </div>
    <!-- ئوڭ رامكا ئاخىرلاشتى -->
    </body>
    </html>
```

يۇقىرىقى ئىككى ھۆججەت ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى 1.html ناملىق ھۆججەتنىڭ ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **8.19**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.19-رەسىم. 1.html نامىلىق ھۆججەت ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇم

2.html نامىلىق ھۆججەتنىڭ ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **9.19**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.19-رەسىم. 2.html نامىلىق ھۆججەت ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇم

بۇ ئىككى بەتنىڭ كومپيۇتېر نۇسخىسىدىكى ئۇنۇمىدىن ھېچقانداق پەرقنى ھېس قىلالمايمىز. ئەمما بۇ بەتلەر تار ئېكراندا ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمىدە ناھايىتى چوڭ پەرق مەۋجۇت يەنى 1.html نامىلىق ھۆججەت تار ئېكراندا ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى 10.19- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بولۇپ، بەتنىڭ ئوڭ تەرەپتىكى تىزىملىكلەرنىڭ ئۇستىگە، سول تەرەپتىكى مەزمۇننىڭ ئاستىغا ئورۇنلاشقانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز.

10.19-رەسىم. 1.html نامىلىق ھۆججەتنىڭ تار ئېكراندا ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

ئەمما 2.html نامىلىق ھۆججەتنىڭ تار ئېكراندا ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى **11.19**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بولۇپ سول تەرەپتىكى مەزمۇننىڭ ئۇستىگە، ئوڭ تەرەپتىكى تۈرلەرنىڭ ئاستىغا ئورۇنلاشقانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز.

11.19-رەسىم. 2.html نامىلىق ھۆججەتنىڭ تار ئېكرانىدا ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

بۇنىڭدىكى ئاساسلىق سەۋەب بەت ئېلېمېنتلىرىنىڭ كود ئىچىدىكى يېزىلىش تەرتىپىگە مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، 1.html نامىلىق ھۆججەتتە ئوڭ رامكىغا ئالاقىدار ئېلېمېنتلارنىڭ يېزىلغان كود تەرتىپى سول تەرەپتىكى يەنى مەزمۇن يېزىلغان ئېلېمېنت كودلىرىنىڭ ئالدىدا بولۇپ، كۆزنەك تارايغاندا شۇ تەرتىپ بويىچە ئۇستىدىن ئاستىغا تىزىلغان، ئەمما 2.html نامىلىق ھۆججەتنىڭ بولسا دەل ئەكسىچە بولۇپ، بەتنىڭ سول رامكىنىڭ كودى ئوڭ رامكىنىڭ كودىنىڭ ئالدىدا يېزىلغان شۇڭا كۆزنەك تارايغاندا مەزمۇن بار قىسىم ئۇستىگە تۆر بار قىسىم ئاستىغا ئورۇنلاشقان.

■ توربەتتە كۆرۈنىدىغان ئۇچۇرلارنىڭ سىغىمىنى ئوبدان ئويلىشىش كېرەك

توربەتنىڭ ھەر بىر بىتىدە كۆرۈنىدىغان ئۇچۇرلارنىڭ مىقدارى سەل ئازراق بولغىنى ياخشى، يەنى بەت يۈزىدىكى مەزمۇنلار يان تېلېفونغا ئوخشاش ئېكرام مىقدارى ئارقىلىق تورغا چىقىدىغان ئۇسكۇنىلەر تىزلا قوبۇل قىلىپ بولالىغۇدەك مىقداردىكى ئۇچۇرلار بولۇشى كېرەك. گەرچە CSS ئارقىلىق بەتتىكى بارلىق ئېلېمېنتلارنى كونترول قىلىش ئارقىلىق توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈزىنى پۈتۈنلەي يانفون ياكى كۆچمە ئۇسكۇنە ئۈچۈن لايىھەلەنگەندەك ھالەتكە كەلتۈرگىلى بولسىمۇ، ئەمما ئومۇمىي بەت ئىگىلىگەن ئۇچۇرلارنىڭ سىغىمى ۋە بارلىق CSS ئۇسلۇبلىرى ئىگىلىگەن ئۇچۇرلارنىڭ مىقدارىنى ئازايتقىلى بولمايدۇ، بۇنداق بولغاندا توربەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىگە تەسىر يېتىدۇ، شۇنداقلا ئابونتلارنىڭ تور ئېقىمى تىز خوراپ كېتىدۇ . بۇ خىل مەسىلىلەر تور ئابونتلىرىنىڭ مەزكۇر تور بېكەتنى زىيارەت قىلىشىنى خالىماسلىقىغا مەلۇم دەرىجىدە سەۋەب بولۇپ قالىدۇ.

3.19 ماسلىشىشچان ھالەتتە ئورۇنلاشتۇرۇلغان توربەتنى كۆچمە ئۇسكۇنىلەردە زىيارەت قىلىشقا ماسلاشتۇرۇش

گەرچە بىز توربەتنىڭ قۇرۇلمىسىنى ماسلىشىشچان ئۇسلۇب بويىچە ياسىغان بولساقمۇ لېكىن بۇ بەت كۆچمە ئۇسكۇنىلەردە زىيارەت قىلىنغاندا يەنىلا، كومپيۇتېرنىڭ چوڭ ئېكران ئۆلچىمىدىكى نۇسخىسى كۆرۈنىدۇ. **4.19**-مىسالدىكى توربەتنىڭ يان تېلېفوندا زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇمى **12.19**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.19-رەسىم. 4.19-مىسالدىكى توربەتنىڭ يان تېلېفوندا زىيارەت قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

بۇنىڭدىكى ئاساسلىق سەۋەب بەتنىڭ ئۇستى قىسمىغا توربەتنى كىچىك ئېكران ئۈلچىمى بويىچە راندىرلاش كودىنىڭ قوشۇلمىغانلىقىدىن بولۇپ، ئەگەر بەتكە بۇ خىل كود قوشۇلمىسا توربەت پەقەت كومپيۇتېردىلا كۆزنەكنىڭ چوڭ كىچىكلىكىگە ماسلىشىدىغان ئەمما، كۆچمە ئۈسكۈنىلەردە يەنىلا كومپيۇتېرنىڭ چوڭ ئېكران ھالىتى كۆرۈنىدىغان بولۇپ قالىدۇ. بەتكە ئېكران چوڭلۇقى بويىچە راندىرلاش كودىنى قوشساق، توربەتنىڭ CSS ئۈسلۇب كودلىرى ئېرىشىشكە تېگىشلىك بولغان بىر قىسىم ئاساسلىق ئۇچۇرلار شۇ كود ئارقىلىق نۆۋەتتە زىيارەت قىلىنىۋاتقان بەتكە تەمىنلەپ بېرىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بەتنىڭ CSS كودلىرى بەت ئېلېمېنتلىرىنى شۇ پارامېتىرلارغا ماس كەلگەن ئاساستا CSS دە بەلگىلەنگەن خاسلىق قىممەتلىرىگە ماسلاشتۇرۇپ كۆرسىتىپ بېرىدۇ ئاندىن توربەت كۆچمە ئۈسكۈنىلەردىمۇ، كومپيۇتېردىمۇ نورمال كۆرۈنىدۇ.

توربەتنى كىچىك ئېكران ئۈلچىمى بويىچە راندىرلاشقا ئىشلىتىلىدىغان ئاساسلىق كود تۆۋەندىكىدەك.

```
<meta name="viewport" content="width=device-width, initial-scale=x,
minimum-scale=y, maximum-scale=z, user-scalable=m">
```

يۇقىرىقى كود HTML ھۆججەتنىڭ <head> قىسمىغا <meta> خەتكۈچلىرىنىڭ ئارىسىغا يېزىلىدىغان بولۇپ، بۇ كودنىڭ ئاساسلىق ئىزاھاتى تۆۋەندىكىدەك:

■ **name="viewport"**: بۇ خاسلىقنىڭ ئىپادىلەيدىغىنى مەزكۇر <meta> نىڭ توربەتنى كۆرسىتىۋاتقان ئۈسكۈنە ئېغىزىنىڭ ئۇچۇرلىرىنى ئېلىشقا مەسئۇل ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەيدۇ.

■ **width=device-width**: بۇ پارامېتىر نۆۋەتتە كۆرۈنىدىغان بەت گەۋدىسىنىڭ ئەڭ چوڭ كەڭلىكىنى بەلگىلەيدىغان پارامېتىر بولۇپ، نۆۋەتتە كۆرۈنىدىغان بەتنىڭ ئومۇمىي كەڭلىكىنىڭ نۆۋەتتە تورغا چىقىۋاتقان ئۈسكۈنە ئېكرانىنىڭ ئومۇمىي كەڭلىكىگە باراۋەر كېلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

■ **initial-scale=x**: بۇ پارامېتىر نۆۋەتتە كۆرۈنىدىغان بەتنىڭ كۆرۈنۈش چوڭلۇقىنىڭ دەسلەپكى قىممىتىنى بېكىتىپ بېرىدىغان پارامېتىر بولۇپ، نۆۋەتتىكى بەت ئېكراندا كۆرۈنگەندە بەت يۈزىدىكى ئېلېمېنتلار ئەسلىدە CSS دە بەلگىلەنگەن ئۈلچەمنىڭ قانچە ھەسسىگە باراۋەر كۆرۈنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. توربەت ئېچىلغان ۋاقىتتا بەتتىكى ئېلېمېنتلارنىڭ چوڭلۇقى ئەسلىدە CSS دە بەلگىلەنگەن چوڭلۇقنىڭ بىر «x» نىڭ ئورنىغا يېزىپ بەرگەن قىممەتتىكى ھەسسىسچىلىك چوڭلۇقتا كۆرۈنىدۇ ، بۇ پارامېتىرنىڭ قىممىتى پۈتۈن سان بولسىمۇ، كەسىر سان بولسىمۇ بولۇۋېرىدۇ.

■ **minimum-scale=y**: بۇ پارامېتىر بولسا بەت يۈزىنى كىچىك نىسبەتتە (قول ئارقىلىق ئېكران يۈزىدە كىچىكلىتىپ) كۆرگەندە ئەڭ كىچىك بولغاندا ئەسلى CSS دە بەلگىلەنگەن ئۈلچەمنىڭ قانچە

ھەسسىسچىلىك كىچىكلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، ئەڭ كىچىك بولغاندا CSS دە بەلگىلەنگەن چوڭلۇقنىڭ بىز «y» نىڭ ئورنىغا يېزىپ بەرگەن قىممەتتىكى ھەسسىسچىلىك كىچىكلەيدۇ. بۇ پارامېتىرنىڭ قىممىتى پۈتۈن سان بولسىمۇ، كەسىر سان بولسىمۇ بولىدۇ.

■ **maximum-scale=z**: بۇ پارامېتىر بولسا بەت يۈزىنى چوڭ نىسبەتتە (قول ئارقىلىق ئېكران يۈزىدە چوڭايتىپ) كۆرگەندە ئەڭ چوڭ بولغاندا ئەسلى CSS دە بەلگىلەنگەن ئۆلچەمنىڭ قانچە ھەسسىسچىلىك چوڭىيىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، ئەڭ چوڭ بولغاندا CSS دە بەلگىلەنگەن چوڭلۇقنىڭ بىز «z» نىڭ ئورنىغا يېزىپ بەرگەن قىممەتتىكى ھەسسىسچىلىك چوڭىيىدۇ. بۇ پارامېتىرنىڭ قىممىتى پۈتۈن سان بولسىمۇ، كەسىر سان بولسىمۇ بولىدۇ.

■ **user-scalable=m**: بۇ پارامېتىر توربەتنى زىيارەت قىلىش جەريانىدا ئابونت ئۆز ئىختىيارى بويىچە توربەتنىڭ كۆرۈنۈش چوڭلۇقنى(قول ئارقىلىق ئېكران يۈزىدە) تەڭشەپ زىيارەت قىلىشىغا رۇخسەت قىلىنغان قىلىنمىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، بۇ پارامېتىردىكى «m» نىڭ ئورنىغا «yes» ياكى «no» دىن ئىبارەت ئىككىلا قىممەت كېلىدۇ ، قىممىتى «yes» بولغاندا ئابونت توربەتنىڭ كۆرۈنۈش چوڭلۇقنى تەڭشەپ زىيارەت قىلالايدۇ، بۇ پارامېتىردىكى «yes» قىممەتنى كۆچكە ئىگە بولۇشى ئۈچۈن چوقۇم minimum-scale ۋە maximum-scale دىن ئىبارەت ئىككى پارامېتىرنىڭ قىممىتى **1** دىن باشقا سان بولۇشى كېرەك، بولمىسا بۇ پارامېتىرنىڭ قىممىتى «yes» بولغان تەقدىردىمۇ توربەتنىڭ كۆرۈنۈش چوڭلۇقنى تەڭشىگەننىڭ ئۈنۈمى بولمايدۇ. بۇ پارامېتىرنىڭ قىممىتى «no» بولغاندا ئابونت توربەتنىڭ كۆرۈنۈش چوڭلۇقنى تەڭشەپ زىيارەت قىلالمايدۇ، پەقەت ئىگە تەرەپ بەلگىلەپ بەرگەن چوڭلۇق بويىچىلا زىيارەت قىلالايدۇ.

ئادەتتە توربەت كۆچمە ئۈسكۈنىلەردە كۆرۈنگەندە كۆچمە ئۈسكۈننىڭ كەڭلىكىنى ئاساس قىلغان ھالدا CSS دە بەلگىلەنگەن ئۆلچەم بويىچە كۆرۈنسە بىرقەدەر سۈپەتلىك كۆرۈنىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن كۆپىنچە ئەھۋالدا يۇقىرىقى كوددىكى سان تىپلىق قىممەت ئالىدىغان پارامېتىرلارنىڭ قىممىتى «**1.0**» قىلىپ تەڭشىلىدۇ. شۇنداقلا user-scalable خاسلىقىنىڭ قىممىتى «no» قىلىۋېتىلىدۇ، بۇنداق بولغاندا توربەتنىڭ چوڭ كىچىكلىكىنى ئابونت ئۆزى خالىغانچە چوڭ كىچىك قىلىۋالالمايدۇ. بۇ كودنىڭ تەڭشەلگەندىن كېيىنكى ھالىتى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <meta name="viewport" content="width=device-width, initial-scale=1.0,
minimum-scale=1.0, maximum-scale=1.0, user-scalable=no">
```

5.19-مىسال: **4.19**- مىسالدىكى 1.html نامىلىق ھۆججەتكە كىچىك ئېكران ئۆلچىمى بويىچە راندىرلاش كودىنى قوشايلى ئاندىن، كۆچمە ئۈسكۈنىدە زىيارەت قىلىپ ئۈنۈمىنى كۆرۈپ باقايلى. CSS ھۆججىتىگە ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلمىگەنلىكتىن CSS كودلىرى بېرىلمىدى.

كودقا ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلگەندىن كېيىنكى 1.html نامىلىق ھۆججەتنىڭ <head> بۆلىكىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <meta name="viewport" content="width=device-width, initial-scale=1.0,
minimum-scale=1.0, maximum-scale=1.0, user-scalable=no">
    <title>无标题文档</title>
    <link rel="stylesheet" type="text/css" href="Css/style.css">
    </head>
```

1.html نامىلىق ھۆججەتنىڭ يان تېلېفوندا ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجىسى **13.19**- رەسىمدە

كۆرسىتىلگەندەك.

19.13-رەسىم. 1.html نامىلىق ھۆججەتكە كىچىك ئېكران بويىچە راندىرلاش كودى قوشۇلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

4.19 ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئېكران ئۆلچەملىرى

ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياساش ئۈچۈن ئادەتتە كۆپ ئۇچرايدىغان ئېكران ئۆلچەملىرىنى بىلۈپلىشىمىز ۋە ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياسىغاندا تور بېتىمىزنىڭ CSS كودلىرىدا شۇ ئۆلچەمدىكى ئېكرانىنىڭ CSS كودلىرىنى قەتئىي قالدۇرۇپ قويماسلىقىمىز كېرەك. شۇنىڭ ئۈچۈن **1.19**- جەدۋەلدە ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا كۆپ ئۇچرايدىغان بىرقىسىم ئېكران ئۆلچەملىرى بېرىلدى.

ئۇسكۇنە تىپى	بەتنىڭ ئەڭ چوڭ كەڭلىكى
چوڭ ئېكران ، كومپيۇتېر	ئەڭ كىچىك بولغاندىمۇ **1199** پىكسېلدىن چوڭ
ئوتتۇراھال ئېكران ، كومپيۇتېر	ئەڭ كىچىك بولغاندىمۇ **979** پىكسېلدىن چوڭ
كىچىك ئېكران ، تاختا كومپيۇتېر	ئەڭ كىچىك بولغاندىمۇ **767** پىكسېلدىن چوڭ
دەرىجىدىن تاشقىرى كىچىك ئېكران ، يان تېلېفون	ئەڭ چوڭ بولغاندىمۇ **768** پىكسېلدىن كىچىك

1.19- جەدۋەل . ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا كۆپ ئۇچرايدىغان بىرقىسىم ئېكران ئۆلچەملىرى

يۇقىرىقى جەدۋەلنى ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياسىغاندا ئېكران چوڭ - كىچىكلىكىگە ئاساسەن CSS ئۇسلۇبلىرىنىڭ تاللىنىش شەرتى سۈپىتىدە ئىشلەتسەك بولىدۇ. بۇ جەدۋەلدە بېرىلگىنى خەلقئارالىق ئۆلچەم بويىچە بەلگىلەنگەن ئېكران كەڭلىكلىرى بولۇپ، ئەگەر كۆپ ساندىكى زىيارەتچىلىرىمىزنىڭ ئۇسكۇنىلىرى بۇخىل ئۆلچەمگە ماس كەلمەيدىغان ئەھۋال كۆرۈلسە بىز يەنە ئېھتىياجىغا قاراپ بىر قانچە خىل ئۆلچەمنى قوشۇۋالساق ياكى بىر نەچچە خىل ئۆلچەمنى بىرىكتۈرىۋەتسەكمۇ بولىدۇ.

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياساشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىققان بولۇپ، بۇ بابتا ئۆگەنگەن مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتىكى CSS كودلىرىنى توربەتكە ئۇلاش، ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتىكى توربەت كودلىرىنى يېزىش جەريانىدا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك نۇقتىلار ،

ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا يېزىلغان توربەتنى كۆچمە ئۈسكۈنىلەردە زىيارەت قىلىشقا ماسلاشتۇرۇش، ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئېكران ئۆلچەملىرى قاتارلىق مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىپ، ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياساش ھەققىدە بىرقەدەر تەپسىلىي چۈشەنچىگە ئىگە بولدۇق.

كۆنۈكمە

1. ماسلىشىشچان ھالەتتىكى بەت ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە يېتەرسىزلىكىنى بايان قىلىپ بېقىڭ.
2. ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتىكى CSS كودىنى بەتكە ئۇلاشنىڭ قانچە خىل ئۇسۇلى بار؟ ئارتۇقچىلىقى ۋە يېتەرسىزلىكلىرى قايسىلار؟
3. ماسلىشىشچان ھالەتتە ئورۇنلاشتۇرۇلغان بەتنى كۆچمە ئۈسكۈنىلەردە زىيارەت قىلىشقا ماسلاشتۇرۇشتا قوشۇلىدىغان كودنى يېزىپ بېقىڭ ۋە پارامېتىرلىرىنى چۈشەندۈرۈپ بېقىڭ.
4. ماسلىشىشچان ھالەتتىكى بەت ئورۇنلاشتۇرۇشتا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئېكران ئۆلچەملىرىنى ئېيتىپ بېرىڭ.

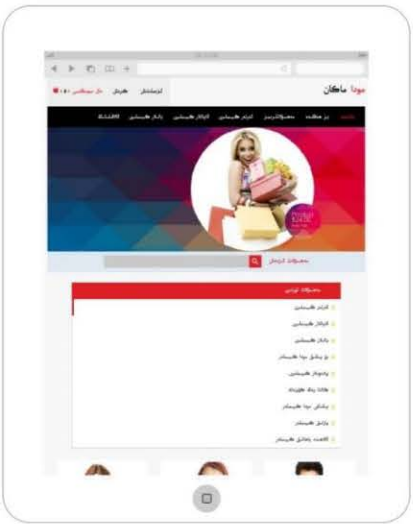
20 ـ باب HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياساش

1.20 ـ مىسال: بىز بۇ بابتا مودا ماكان نامىدىكى كىيىم ـ كېچەك توربېكىتىنىڭ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتىكى ياسىلىش جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز. مەزكۇر تور بېكەتنىڭ ياسىلىش جەريانىدا ئالاھىدە يېڭىلىق يوق بولۇپ ، پۈتۈنلەي بىز ئالدىنقى بابلاردا ئۆگەنگەن تېخنىكىلار ۋە كودلارنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىش ئارقىلىق ياسىلىپ چىقىدىغان بولغاچقا ياسالغان تور بەتنىڭ ھۆججەت ئىسمى، رولى، كودى ۋە ئۇنۇم رەسىملا بېرىلدى. مەزكۇر توربەتنىڭ كومپيۇتېردا زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇم رەسىمى **1.20** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.20 ـ رەسىم. توربەتنى كومپيۇتېردا زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇم رەسىمى

تاختا كومپيۇتېردا زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇم رەسىمى **2.20** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.20 ـ رەسىم. توربەتنى تاختا كومپيۇتېردا زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇم رەسىمى

يانفوندا زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇم رەسىمى **3.20** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.20- رەسىم. توربەتنى يانفوندا زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇم رەسىمى

مەزكۇر توربەتنىڭ ھۆججەتلىرىنى ساقلاشقا ئىشلىتىلگەن ھۆججەت قىسقۇچلار **4.20**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بولۇپ، بۇ رەسىمدىكى ھۆججەت قىسقۇچلارنىڭ ئىزاھاتى تۆۋەندىكىدەك.

4.20-رەسىم. مەزكۇر توربەتنىڭ ھۆججەتلىرىنى ساقلاشقا ئىشلىتىلگەن ھۆججەت قىسقۇچلار

يۇقىرىقى رەسىمدىكى«CSS» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتنىڭ بارلىق CSS ھۆججەتلىرى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «images» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈزىگە ئىشلىتىلگەن رەسىملەرنى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «PIC» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتتىكى يازمىلارغا ۋە مەھسۇلاتلارغا ئىشلىتىلگەن رەسىملەرنى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «UI» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچتا نۆۋەتتىكى توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈز ئۇنۇم رەسىمى بېرىلگەن بولۇپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن ئەسلى ھۆججەت بىرگە تەمىنلەندى.

مەزكۇر توربەتنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك:

مەزكۇر HTML ھۆججىتىنىڭ ئىسمى «index.html» بولۇپ بۇ ھۆججەتنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<meta name="viewport" content="width=device-width, initial-scale=1.0,
minimum-scale=1.0, maximum-scale=1.0, user-scalable=no">
<title>مودا ماكان</title>
<link href="CSS/style.css" rel="stylesheet" type="text/css">
</head>
<body>
```


3.20- رەسىم. توربەتنى يانفوندا زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇم رەسىمى

مەزكۇر توربەتنىڭ ھۆججەتلىرىنى ساقلاشقا ئىشلىتىلگەن ھۆججەت قىسقۇچلار **4.20**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بولۇپ، بۇ رەسىمدىكى ھۆججەت قىسقۇچلارنىڭ ئىزاھاتى تۆۋەندىكىدەك.

4.20-رەسىم. مەزكۇر توربەتنىڭ ھۆججەتلىرىنى ساقلاشقا ئىشلىتىلگەن ھۆججەت قىسقۇچلار

يۇقىرىقى رەسىمدىكى«CSS» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتنىڭ بارلىق CSS ھۆججەتلىرى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «images» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈزىگە ئىشلىتىلگەن رەسىملەرنى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «PIC» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتتىكى يازمىلارغا ۋە مەھسۇلاتلارغا ئىشلىتىلگەن رەسىملەرنى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «UI» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچتا نۆۋەتتىكى توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈز ئۇنۇم رەسىمى بېرىلگەن بولۇپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن ئەسلى ھۆججەت بىرگە تەمىنلەندى.

مەزكۇر توربەتنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك:

مەزكۇر HTML ھۆججىتىنىڭ ئىسمى «index.html» بولۇپ بۇ ھۆججەتنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
<html>
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
<meta name="viewport" content="width=device-width, initial-scale=1.0,
minimum-scale=1.0, maximum-scale=1.0, user-scalable=no">
<title>مودا ماكان</title>
<link href="CSS/style.css" rel="stylesheet" type="text/css">
</head>
<body>
```

```
    <!--توربەتنىڭ ئۈستى قىسىم ئۈچۈرلىرى باشلاندى-->
    <div class="top_infor">
    <p class="top_logo"><img src="images/Top_Logo.png"></p>
    <div class="top_gwd"><span class="txt_red"><a href="#"> مال
سومكىسى</a></span> <span class="txt_black">(0)</span><div
class="div_gwd"></div></div>
    <div class="top_link"><a href="#">كىرىش</a> </div>
    <div class="top_link"><a href="#">تىزىملىتىش</a> </div>
    </div>
    <!--توربەتنىڭ ئۈستى قىسىم ئۈچۈرلىرى ئاخىرلاشتى-->

    <!-- ئۈستى قىسىم تىزىملىك باشلاندى -->
    <div class="top_menu">
    <a href="#">باشبەت</a>
    <a href="#">بىز ھەققىدە</a>
    <a href="#">مەھسۇلاتلىرىمىز</a>
    <a href="#">ئەرلەر كىيىملىرى</a>
    <a href="#">ئاياللار كىيىملىرى</a>
    <a href="#">بالىلار كىيىملىرى</a>
    <a href="#">ئالاقىلىشىڭ</a>
    </div>
    <!--ئۈستى قىسىم تىزىملىك ئاخىرلاشتى-->

    <!-- توربەت ئۈستى قىسىم  رەسمى باشلاندى -->
    <img src="images/banner.jpg" class="banner">
    <!-- توربەت ئۈستى قىسىم  رەسمى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- مەھسۇلات ئىزدەش رامكىسى  باشلاندى -->
    <div class="div_search">
    <form name="frm_search" action="#" method="post">
    <span  class="search_caption">مەھسۇلات ئىزدەش</span>
    <input type="submit"  name="btn_search"class="btn_search" value="">
    <input type="text" name="txt_key" class="txt_key">

    </form>
    </div>
    <!--مەھسۇلات ئىزدەش رامكىسى ئاخىرلاشتى-->
```

```
    <!-- ئوڭ تەرەپ سىرتقى رامكا باشلاندى -->
    <div class="div_right_frm">
    <!-- ئوڭ تەرەپ مەھسۇلات تۈرلىرى باشلاندى -->
    <div class="div_right_frm" id="div_cpfl">
    <div class="div_right_frm_title">مەھسۇلات تۈرلىرى</div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">ئەرلەر كىيىملىرى</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">ئاياللار كىيىملىرى</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">بالىلار كىيىملىرى</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">بۇ يىللىق مودا كىيىملەر</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">پادىچىلار كىيىملىرى</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">كالتا يەڭ كۆينەك</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">يېيقىنقى مودا كىيىملەر</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">يازلىق كىيىملەر</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">ئالاھىدە باھالىق كىيىملەر</a></div>
    </div>
    <!-- ئوڭ تەرەپ مەھسۇلات تۈرلىرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- ئوڭ تەرەپ شىركەت ئۇچۇرلىرى باشلاندى -->
    <div class="div_right_frm" id="div_gsxx">
    <div class="div_right_frm_title">شىركەت ئۇچۇرلىرى </div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">شىركەت ھەققىدە</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">باش دىرېكتور ھەققىدە</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">تور بازىرى ھەققىدە</a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
href="#">ھېسابات ئۇسۇلى </a></div>
    <div class="div_right_lst"><img src="images/list_delta.png"><a
```

```
href="#">ئالاقىلىشىك </a></div>

    </div>
    <!-- ئوڭ تەرەپ شىركەت ئۇچۇرلىرى ئاخىرلاشتى -->

    </div>
    <!-- ئوڭ تەرەپ سىرتقى رامكا ئاخىرلاشتى -->

    <!-- سول تەرەپ ئاساسىي رامكا باشلاندى -->
    <div class="div_left_frm">

    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىك ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_cpxx"><a href="#"><img src="pic/1.jpg"
class="lst_cptp"></a>
    <div class="lst_cpmc"><a href="#">يازلىق ئازادە كۆينەك</a></div>
    <div class="lst_cpjg">&yen;99<sup>.33</sup></div>
    <div class="lst_btn_buy"><a href="#"><img
src="images/btn_buy.png"></a></div>
    </div>
    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىك ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىك ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_cpxx"><a href="#"><img src="pic/2.jpg"
class="lst_cptp"></a>
    <div class="lst_cpmc"><a href="#">يازلىق ئازادە كۆينەك</a></div>
    <div class="lst_cpjg">&yen;99<sup>.33</sup></div>
    <div class="lst_btn_buy"><a href="#"><img
src="images/btn_buy.png"></a></div>
    </div>
    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىك ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىك ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_cpxx"><a href="#"><img src="pic/3.jpg"
class="lst_cptp"></a>
    <div class="lst_cpmc"><a href="#">يازلىق ئازادە كۆينەك</a></div>
    <div class="lst_cpjg">&yen;99<sup>.33</sup></div>
    <div class="lst_btn_buy"><a href="#"><img
src="images/btn_buy.png"></a></div>
```

```
    </div>
    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_cpxx"><a href="#"><img src="pic/4.jpg"
class="lst_cptp"></a>
    <div class="lst_cpmc"><a href="#">يازلىق ئازادە كۆينەك</a></div>
    <div class="lst_cpjg">&yen;99<sup>.33</sup></div>
    <div class="lst_btn_buy"><a href="#"><img
src="images/btn_buy.png"></a></div>
    </div>
    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_cpxx"><a href="#"><img src="pic/5.jpg"
class="lst_cptp"></a>
    <div class="lst_cpmc"><a href="#">يازلىق ئازادە كۆينەك</a></div>
    <div class="lst_cpjg">&yen;99<sup>.33</sup></div>
    <div class="lst_btn_buy"><a href="#"><img
src="images/btn_buy.png"></a></div>
    </div>
    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_cpxx"><a href="#"><img src="pic/6.jpg"
class="lst_cptp"></a>
    <div class="lst_cpmc"><a href="#">يازلىق ئازادە كۆينەك</a></div>
    <div class="lst_cpjg">&yen;99<sup>.33</sup></div>
    <div class="lst_btn_buy"><a href="#"><img
src="images/btn_buy.png"></a></div>
    </div>
    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_cpxx"><a href="#"><img src="pic/7.jpg"
class="lst_cptp"></a>
    <div class="lst_cpmc"><a href="#">يازلىق ئازادە كۆينەك</a></div>
    <div class="lst_cpjg">&yen;99<sup>.33</sup></div>
```

```
    <div class="lst_btn_buy"><a href="#"><img
src="images/btn_buy.png"></a></div>
    </div>
    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_cpxx"><a href="#"><img src="pic/8.jpg"
class="lst_cptp"></a>
    <div class="lst_cpmc"><a href="#">يازلىق ئازادە كۆينەك</a></div>
    <div class="lst_cpjg">&yen;99<sup>.33</sup></div>
    <div class="lst_btn_buy"><a href="#"><img
src="images/btn_buy.png"></a></div>
    </div>
    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_cpxx"><a href="#"><img src="pic/9.jpg"
class="lst_cptp"></a>
    <div class="lst_cpmc"><a href="#">يازلىق ئازادە كۆينەك</a></div>
    <div class="lst_cpjg">&yen;99<sup>.33</sup></div>
    <div class="lst_btn_buy"><a href="#"><img
src="images/btn_buy.png"></a></div>
    </div>
    <!-- بىر تال مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->
    </div>
    <!--سول تەرەپ ئاساسي رامكا ئاخىرلاشتى-->

    <!-- بەتنىڭ ئاستى قىسىم باشلاندى -->
    <div class="div_footer_menu">
    <a href="#">بىز ھەققىدە</a>
    <a href="#">ئالاقىلىشىڭ</a>
    <a href="#">سۆز قالدۇرۇڭ</a>
    <a href="#">ھەق تاپشۇرۇش </a>
    </div>
    <span class="spn_add">ئادرېسىمىز : ئۇرۇمچى شەھىرى ئىتتىپاق يولى 489- نومۇرلۇق
قورۇ</span>
    <span class="spn_tel">تېلېفۇن: 0991-x<b>855344</b></span>
    <span class="spn_mob">يانفۇن: x<b>1389982654</b></span>
```

```
    <span class="spn_eml">ئېلخەت: <a
href="mailto:admin@admin.com">admin@admin.com</a></span>

    <!-- بەتنىڭ ئاستى قىسىم ئاخىرلاشتى -->


    </body>
    </html>
```

بۇ بەتكە ئىشلىتىلگەن CSS ھۆججىتىنىڭ ئىسمى «Style.Css» بولۇپ CSS ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    @charset "utf-8";
    /* CSS Document */
    /* بەت ئىچىدىكى بارلىق قىسىملارغا ئورتاق بولغان ئۇسلۇب كودى */
    *{
        font-family:"Alkatip Yazma Tom";
        color:#3f3f3f;
    }
    /* ئوتتۇراھال ئېكران ئۆلچىمى */
    @media all and (min-width:979px)
    {
        *{
            font-size:14px;
        }
    body{
        width:980px;
        height:auto;
        margin-left:auto;
        margin-right:auto;
        margin-top:0px;
        margin-bottom:0px;
        background-color:#f7f7f7;
    }

    .top_infor {
        float: left;
        height: 70px;
        width: 980px;
    }
    .top_logo {
```

```
    float: right;
    width:102px;
    height:36px;
    margin-top: 17px;
}
.top_gwd{
    float:left;
    width:150px;
    height:70px;
    background-color:#eeeeee;
    line-height:70px;
    direction:rtl;
    text-align:right;
}
.div_gwd
{
    float:right;
    width:13px;
    height:70px;
    background-image:url(../images/gwd.png);
    background-repeat:no-repeat;
    background-position:center center;
    }
.txt_red{
    float:right;
    color:#DF1F26;
    margin-right:15px;
}
.txt_red a{
    text-decoration:none;
    color:#DF1F26;
}
.txt_black{
    float:right;
    color:#000;
}
.top_link{
    float:left;
```

```
    width:auto;
    height:70px;
    background-color:#eeeeee;
    line-height:70px;
    text-align:center;
    direction:rtl;
    padding-right:10px;
    padding-left:10px;
    margin-left:1px;
}
.top_link a{
    text-decoration:none;
    color:#3f3f3f;
}
.top_menu{
    float:left;
    width: 980px;
    height:50px;
    background-color:#000000;
    line-height:50px;
    direction:rtl;
    color:#fff;
}
.top_menu a:link,.top_menu a:visited{
    color:#fff;
    margin-left:15px;
    margin-right:15px;
    text-decoration:none;
}
.top_menu a:hover,.top_menu a:active{
    color:#DF1F26;
    margin-left:15px;
    margin-right:15px;
    text-decoration:none;
}
.banner{
    float:left;
    width:980px;
```

```
    height:384px;
    border:none;
}
.div_search{
    float:left;
    width:980px;
    height:50px;
    background-color:#DEE9F1;
}
.div_search form{
    float:right;
    width:600px;
    height:30px;
    line-height:30xp;
    margin-top:10px;
    margin-right:30px;
    text-align:right;
}
.search_caption{
    float:right;
    margin-left:30px;
    color:#DF1F26;
}
.txt_key{
    float:right;
    width: 350px;
    height:28px;
    text-align:right;
    color:#3f3f3f;
    border:none;
    line-height:30px;
    background-color:#C9C9C9;
}
.btn_search{
    float:right;
    width:30px;
    height:30px;
    background-color:#DF1F26;
```

```
    border:none;
    background-image:url(../images/zoom.png);
    background-position:center center;
    background-repeat:no-repeat;
}
.div_right_frm{
    float:right;
    width:220px;
    height:auto;
    margin-bottom:10px;
    }
.div_right_frm_title{
        float:right;
        width:200px;
        height:40px;
        padding-right:20px;
        color:#fff;
        line-height:40px;
        text-align:right;
        direction:rtl;
        background-color:#DF1F26;
        }
.div_right_lst{
        float:right;
        width:219px;
        height:39px;
        text-align:right;
        direction:rtl;
        line-height:39px;
        color:#3f3f3f;
        border-bottom:1px solid #B8B8B8;
        border-left:1px solid #B8B8B8;
    }
.div_right_lst img{
        float:right;
        margin-right:10px;
        margin-left:5px;
        margin-top:11px;
```

```
    }
.div_right_lst a{
    line-height:39px;
        color:#3f3f3f;
        text-decoration:none;
}
.div_right_lst:hover{
    background-image:url(../images/lst_left_bg.png);
    background-position:left center;
    background-repeat:no-repeat;
}
.div_left_frm{
    float:left;
    width:720px;
    height:auto;
    margin-bottom:10px;
    }
.div_cpxx{
        float:right;
        width:220px;
        height:270px;
        margin:10px;
        background-color:#fff;
    }
    .lst_cptp{
        float:right;
        width:210px;
        height:200px;
        margin-bottom:5px;
        margin-right:5px;
        border:none;
    }
.lst_cpmc{
    float:right;
    width:210px;
    height:25px;
    margin-right:5px;
    border-bottom:1px solid #B8B8B8;
```

```
    line-height:25px;
    text-align:center;
    direction:rtl;
    overflow:hidden;
}
.lst_cpmc a{
    text-decoration:none;
    color:#3f3f3f;
}
.lst_cpjg{
    float:left;
    width:110px;
    height:25px;
    margin-top:5px;
    line-height:25px;
    color:#3f3f3f;
    text-align:center;
}
.lst_btn_buy{
    float:right;
    height:25px;
    width: 109px;
    margin-top:5px;
    border-left:1px solid #b8b8b8;
}
.lst_btn_buy img{
    float:right;
    border:none;
    margin-right:10px;
    margin-top:0px;
}
.div_footer_menu{
    float:right;
    width:980px;
    height:35px;
    line-height:35px;
    background-color:#DF1F26;
    text-align:center;
```

```
    direction:rtl;
}
.div_footer_menu a{
    color:#fff;
    margin-left:15px;
    margin-right:15px;
    text-decoration:none;
}

.spn_add{
    float:right;
    width:980px;
    height:35px;
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
    color:#3f3f3f;
}
.spn_tel{
    float:right;
    width:33%;
    float:right;
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
}
.spn_mob{
    float:right;
    width:33%;
    float:right;
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
}
.spn_eml{
    float:right;
    width:33%;
    float:right;
```

```
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
}
.spn_eml a{
    text-decoration:none;
    color:#3f3f3f;
    }
}

/* تاختا كومپيۇتېر ئېكران ئۆلچىمى */
@media all and (min-width:767px) and (max-width:980px)
{
    *{
        font-size:14px;
    }
body{
    width:100%;
    height:auto;
    margin-left:auto;
    margin-right:auto;
    margin-top:0px;
    margin-bottom:0px;
    background-color:#f7f7f7;
}

.top_infor {
    float: left;
    height: 70px;
    width: 100%;
}
.top_logo {
    float: right;
    width:102px;
    height:36px;
    margin-top: 17px;
}
.top_gwd{
```

```
    float:left;
    width:150px;
    height:70px;
    background-color:#eeeeee;
    line-height:70px;
    direction:rtl;
    text-align:right;
}
.div_gwd{
    float:right;
    width:13px;
    height:70px;
    background-image:url(../images/gwd.png);
    background-repeat:no-repeat;
    background-position:center center;
    }
.txt_red{
    float:right;
    color:#DF1F26;
    margin-right:15px;
}
.txt_red a{
    text-decoration:none;
    color:#DF1F26;
}
.txt_black{
    float:right;
    color:#000;
}
.top_link{
    float:left;
    width:auto;
    height:70px;
    background-color:#eeeeee;
    line-height:70px;
    text-align:center;
    direction:rtl;
    padding-right:10px;
```

```
    padding-left:10px;
    margin-left:1px;
}
.top_link a{
    text-decoration:none;
    color:#3f3f3f;
}
.top_menu{
    float:left;
    width: 100%;
    height:50px;
    background-color:#000000;
    line-height:50px;
    direction:rtl;
    color:#fff;
}
.top_menu a:link,.top_menu a:visited{
    color:#fff;
    margin-left:15px;
    margin-right:15px;
    text-decoration:none;
}
.top_menu a:hover,.top_menu a:active{
    color:#DF1F26;
    margin-left:15px;
    margin-right:15px;
    text-decoration:none;
}
.banner{
    float:left;
    width:100%;
    height:auto;
    max-height:300px;
    border:none;
}
.div_search{
    float:left;
    width:100%;
```

```
    height:50px;
    background-color:#DEE9F1;
}
.div_search form{
    width:600px;
    height:30px;
    line-height:30xp;
    margin-top:10px;
    margin-right:auto;
    margin-left:auto;
    text-align:right;
}
.search_caption{
    float:right;
    margin-left:30px;
    color:#DF1F26;
}
.txt_key{
    float:right;
    width: 350px;
    height:28px;
    text-align:right;
    color:#3f3f3f;
    border:none;
    line-height:30px;
    background-color:#C9C9C9;
}
.btn_search{
    float:right;
    width:30px;
    height:30px;
    background-color:#DF1F26;
    border:none;
    background-image:url(../images/zoom.png);
    background-position:center center;
    background-repeat:no-repeat;
}
.div_right_frm{
```

```
    float:right;
    width:100%;
    height:auto;
    margin-bottom:10px;
    }
    #div_gsxx{
        display:none;
    }
.div_right_frm_title{
        float:right;
        width:100%;
        height:40px;
        padding-right:20px;
        color:#fff;
        line-height:40px;
        text-align:right;
        direction:rtl;
        background-color:#DF1F26;
        }
.div_right_lst{
        float:right;
        width:100%;
        height:39px;
        text-align:right;
        direction:rtl;
        line-height:39px;
        color:#3f3f3f;
        border-bottom:1px solid #B8B8B8;
        border-left:1px solid #B8B8B8;
    }
.div_right_lst img{
        float:right;
        margin-right:10px;
        margin-left:5px;
        margin-top:11px;
    }
.div_right_lst a{
    line-height:39px;
```

```
        color:#3f3f3f;
        text-decoration:none;
}
.div_right_lst:hover{
    background-image:url(../images/lst_left_bg.png);
    background-position:left center;
    background-repeat:no-repeat;
}
.div_left_frm{
    float:right;
    width:100%;
    height:auto;
    margin-bottom:10px;
    }
.div_cpxx{
        float:right;
        width:220px;
        height:270px;
        margin:10px;
        background-color:#fff;
    }
    .lst_cptp{
        float:right;
        width:210px;
        height:200px;
        margin-bottom:5px;
        margin-right:5px;
        border:none;
    }
.lst_cpmc{
    float:right;
    width:210px;
    height:25px;
    margin-right:5px;
    border-bottom:1px solid #B8B8B8;
    line-height:25px;
    text-align:center;
    direction:rtl;
```

```
    overflow:hidden;
}
.lst_cpmc a{
    text-decoration:none;
    color:#3f3f3f;
}
.lst_cpjg{
    float:left;
    width:110px;
    height:25px;
    margin-top:5px;
    line-height:25px;
    color:#3f3f3f;
    text-align:center;
}
.lst_btn_buy{
    float:right;
    height:25px;
    width: 109px;
    margin-top:5px;
    border-left:1px solid #b8b8b8;
}
.lst_btn_buy img{
    float:right;
    border:none;
    margin-right:10px;
    margin-top:0px;
}
.div_footer_menu{
    float:right;
    width:100%;
    height:35px;
    line-height:35px;
    background-color:#DF1F26;
    text-align:center;
    direction:rtl;
}
.div_footer_menu a{
```

```
    color:#fff;
    margin-left:15px;
    margin-right:15px;
    text-decoration:none;
}

.spn_add{
    float:right;
    width:100%;
    height:35px;
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
    color:#3f3f3f;
}
.spn_tel{
    float:right;
    width:33%;
    float:right;
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
}
.spn_mob{
    float:right;
    width:33%;
    float:right;
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
}
.spn_eml{
    float:right;
    width:33%;
    float:right;
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
```

```
}
.spn_eml a{
    text-decoration:none;
    color:#3f3f3f;
    }
}
/* تاختا كومپيۇتېر ئېكران ئۆلچىمى */
@media all and (max-width:768px)
{
    *{
        font-size:12px;
    }
body{
    width:100%;
    height:auto;
    margin-left:auto;
    margin-right:auto;
    margin-top:0px;
    margin-bottom:0px;
    background-color:#f7f7f7;
}

.top_infor {
    float: left;
    height:auto;
    width: 100%;
}
.top_logo {
    float: right;
    width:100%;
    min-width:102px;
    height:36px;
    margin-top: 7px;
    text-align:center;
    clear:both;
}
.top_gwd{
    float:left;
```

```
    width:33%;
    height:50px;
    background-color:#eeeeee;
    line-height:50px;
    direction:rtl;
    text-align:right;
}
.div_gwd
{
    float:right;
    width:13px;
    height:50px;
    background-image:url(../images/gwd.png);
    background-repeat:no-repeat;
    background-position:center center;
    }
.txt_red{
    float:right;
    color:#DF1F26;
    margin-right:15px;
}
.txt_red a{
    text-decoration:none;
    color:#DF1F26;
}
.txt_black{
    float:right;
    color:#000;
}
.top_link{
    float:left;
    width:33%;
    height:50px;
    background-color:#eeeeee;
    line-height:50px;
    text-align:center;
    direction:rtl;
    margin-left:1px;
```

```
}
.top_link a{
    text-decoration:none;
    color:#3f3f3f;
}
.top_menu{
    float:left;
    width: 100%;
    height:auto;
    background-color:#000000;
    line-height:35px;
    text-align:center;
    direction:rtl;
    color:#fff;
}
.top_menu a:link,.top_menu a:visited{
    color:#fff;
    margin-left:10px;
    margin-right:10px;
    text-decoration:none;
}
.top_menu a:hover,.top_menu a:active{
    color:#DF1F26;
    margin-left:10px;
    margin-right:10px;
    text-decoration:none;
}
.banner{
    float:left;
    width:100%;
    height:auto;
    max-height:300px;
    border:none;
}
.div_search{
    float:left;
    width:100%;
    height:50px;
```

```
    background-color:#DEE9F1;
}
.div_search form{
    float:right;
    width:100%;
    height:30px;
    line-height:30xp;
    margin-top:10px;
    margin-right:auto;
    margin-left:auto;
    text-align:right;
}
.search_caption{
    float:right;
    color:#DF1F26;
    display:none;
}
.txt_key{
    float:right;
    width: 85%;
    height:28px;
    text-align:right;
    color:#3f3f3f;
    border:none;
    line-height:30px;
    background-color:#C9C9C9;
}
.btn_search{
    float:right;
    width:30px;
    height:30px;
    background-color:#DF1F26;
    border:none;
    background-image:url(../images/zoom.png);
    background-position:center center;
    background-repeat:no-repeat;
}
.div_right_frm{
```

```
    float:right;
    width:100%;
    height:auto;
    margin-bottom:10px;
    }
    #div_gsxx{
        display:none;
    }
.div_right_frm_title{
        float:right;
        width:100%;
        height:40px;
        padding-right:20px;
        color:#fff;
        line-height:40px;
        text-align:right;
        direction:rtl;
        background-color:#DF1F26;
        }
.div_right_lst{
        float:right;
        width:100%;
        height:29px;
        text-align:right;
        direction:rtl;
        line-height:29px;
        color:#3f3f3f;
        border-bottom:1px solid #B8B8B8;
        border-left:1px solid #B8B8B8;
    }
.div_right_lst img{
        float:right;
        margin-right:10px;
        margin-left:5px;
        margin-top:7px;
    }
.div_right_lst a{
    line-height:29px;
```

```
        color:#3f3f3f;
        text-decoration:none;
}
.div_right_lst:hover{
    background-image:url(../images/lst_left_bg.png);
    background-position:left center;
    background-repeat:no-repeat;
}
.div_left_frm{
    float:right;
    width:100%;
    height:auto;
    margin-bottom:10px;
    }
.div_cpxx{
        float:right;
        width:220px;
        height:270px;
        margin:10px;
        background-color:#fff;
    }
    .lst_cptp{
        float:right;
        width:210px;
        height:200px;
        margin-bottom:5px;
        margin-right:5px;
        border:none;
    }
.lst_cpmc{
    float:right;
    width:210px;
    height:25px;
    margin-right:5px;
    border-bottom:1px solid #B8B8B8;
    line-height:25px;
    text-align:center;
    direction:rtl;
```

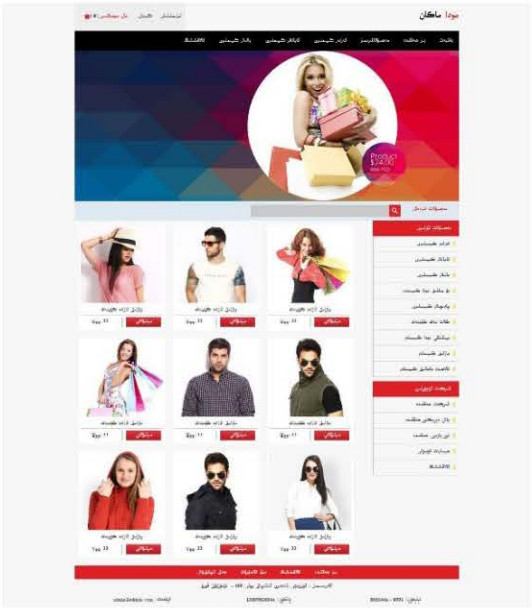
```
        overflow:hidden;
    }
    .lst_cpmc a{
        text-decoration:none;
        color:#3f3f3f;
    }
    .lst_cpjg{
        float:left;
        width:110px;
        height:25px;
        margin-top:5px;
        line-height:25px;
        color:#3f3f3f;
        text-align:center;
    }
    .lst_btn_buy{
        float:right;
        height:25px;
        width: 109px;
        margin-top:5px;
        border-left:1px solid #b8b8b8;
    }
    .lst_btn_buy img{
        float:right;
        border:none;
        margin-right:10px;
        margin-top:0px;
    }
    /* ئىكران كەڭلىكى 475 پىكسېلدىن كىچىك بولغاندا مەھسۇلات ئېكرانىنىڭ ئوتتۇرىدا بىر قاتار
بولۇپ تىزىلىدۇ */
    @media all and (max-width:475px)
    {
    .div_cpxx{
            float:none;
            width:220px;
            height:270px;
            margin-left:auto;
            margin-right:auto;
```

```
        margin-bottom:10px;
        background-color:#fff;
    }
}
.div_footer_menu{
    float:right;
    width:100%;
    height:35px;
    line-height:35px;
    background-color:#DF1F26;
    text-align:center;
    direction:rtl;
}
.div_footer_menu a{
    color:#fff;
    margin-left:15px;
    margin-right:15px;
    text-decoration:none;
}

.spn_add{
    float:right;
    width:100%;
    height:35px;
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
    color:#3f3f3f;
}
.spn_tel{
    float:right;
    width:100%;
    float:right;
    text-align:center;
    line-height:35px;
    direction:rtl;
}
.spn_mob{
```

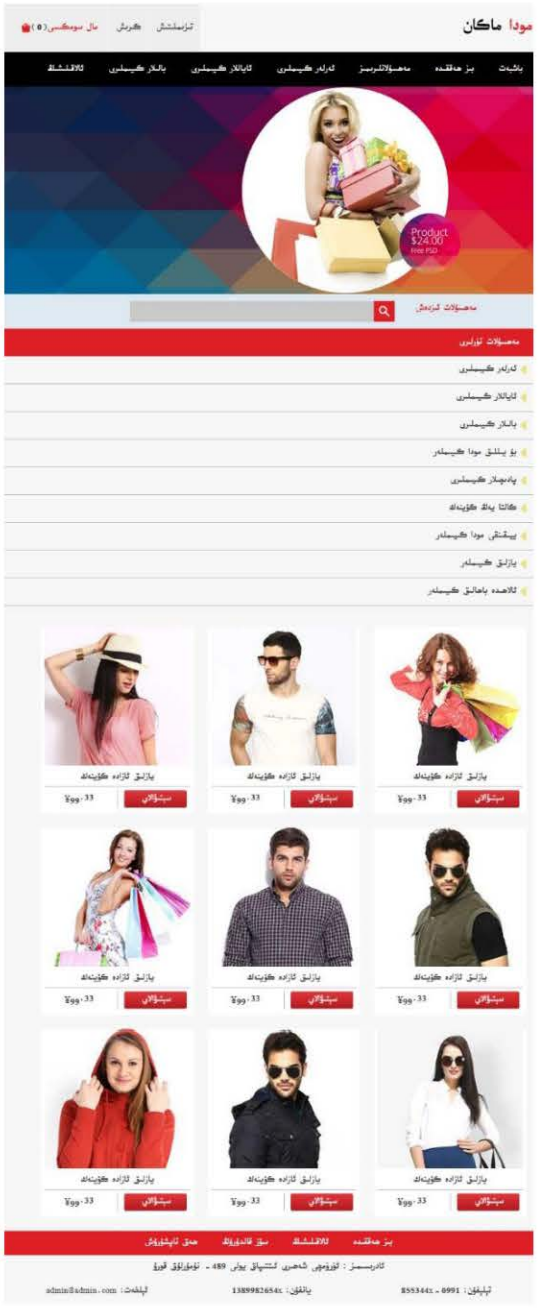
```
        float:right;
        width:100%;
        float:right;
        text-align:center;
        line-height:35px;
        direction:rtl;
    }
    .spn_eml{
        float:right;
        width:100%;
        float:right;
        text-align:center;
        line-height:35px;
        direction:rtl;
    }
    .spn_eml a{
        text-decoration:none;
        color:#3f3f3f;
        }
    }
```

يۇقىرىقى كودلار بەلگىلەنگەن ھۆججەتلەر ئىچىگە يېزىلىپ بەلگىلەنگەن ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىگە ساقلانغاندىن كېيىن «index.html» ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **5.20**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

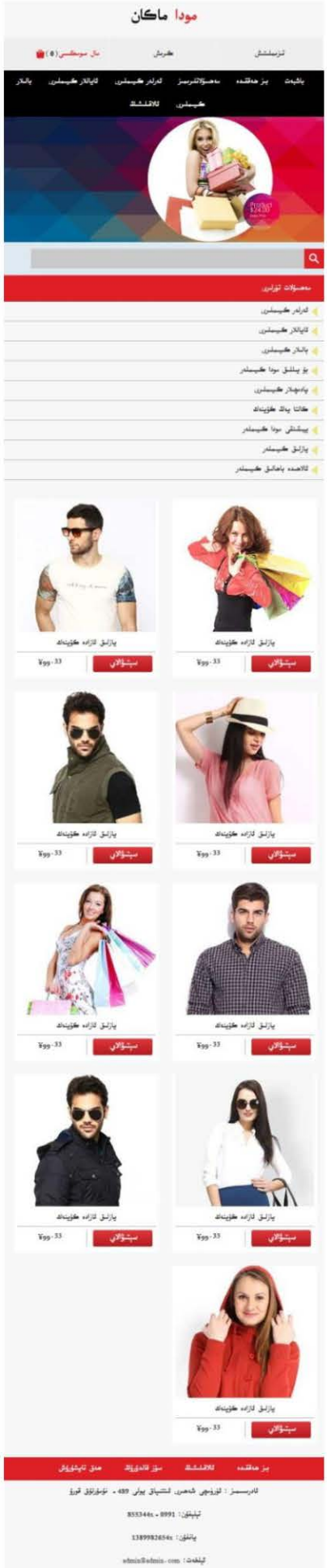

5.20-رەسىم. مەزكۇر توربەتنىڭ كومپيۇتېردا ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

تاختا كومپيۇتېردا ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە **6.20**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك

6.20-رەسىم. مەزكۇر توربەتنىڭ تاختا كومپيۇتېردا ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى يانفوندا ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى نەتىجە 7.20- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.20-رەسىم. مەزكۇر توربەتنىڭ يانفوندا ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۈنۈمى

كىچىك ئېكرانلىق يانفوندا زىيارەت قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **8.20**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.20-رەسىم. مەزكۇر توربەتنىڭ كىچىك ئېكرانلىق يانفوندا ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا توربەت ياساشنىڭ پۈتۈن جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق ۋە بۇ ئارقىلىق HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ توربەت ياساشقا ئالاقىدار بىلىملىرىمىزنى پۇختىلاش بىلەن بىرگە ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتىكى توربەتنىڭ ياسىلىش جەريانىغا نىسبەتەن بىرقەدەر تولۇق چۈشەنچىگە ئىگە بولدۇق.

كۆنۈكمە

1. HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا ئۆزىڭىزنىڭ ئاددىي توربېتىڭىزدىن بىرنى ياساپ بېقىڭ.

21.باب HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ يانفون بېتى ياساش

كۆپ قىسىم كىشىلەر توربەتنى ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا ياسىغاندا ئايرىم يانفون بېتى ياساشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق دەپ قارايدۇ، ئەمەلىيەتتە بۇخىل قاراش بىرئاز يۈزەكى بولۇپ، ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتىكى توربەتنى تور بېكەتنىڭ يانفون بېتىنىڭ ئورنىغا دەسسەتكىلى بولمايدۇ. بۇنىڭدا تۆۋەندىكىدەك بىر قانچە تۈرلۈك سەۋەبى بار.

■ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا ياسالغان توربەتنىڭ CSS ھۆججىتىدىكى ئۇچۇر مىقدارى كەم بولغاندىمۇ ئادەتتىكى بىر توربەتنىڭ CSS ھۆججىتىدىكى ئۇچۇر مىقدارىنىڭ ئىككى ھەسسىگە باراۋەر كېلىدۇ. يەنى ھەر بىر ئېكران ئۆلچىمى ئۇچۇن يېزىلغان CSS كودلىرى ۋە شۇ كود ئىچىدە ئىشلىتىلگەن قوشۇمچە ھۆججەتلەر CSS ئىچىدە قانچە قېتىم ئۇچرىسا شۇنچە قېتىم قايتا ئوقۇلىدۇ، شۇ سەۋەبتىن ئەگەر ماسلىشىشچان ئۇسلۇب يانفون بېتىنىڭ ئورنىغا دەسستىلسە كۆچمە ئۇسكۇنىلەردە يانفون بەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولمايدۇ، شۇنداقلا ئابونتنىڭ تور ئېقىمىنىڭ بىھۇدە خوراپ كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

■ ماسلىشىشچان ئۇسلۇبتا ياسالغان توربەتنىڭ بەت يۈزىدىكى ئېلېمېنتلارنى يوقۇتىۋەتكىلى ياكى قوشۇپ قويغىلى بولمايدۇ، شۇ سەۋەبتىن بەتنىڭ قۇرۇلما ئېھتىياجى تۈپەيلىدىن، نۇرغۇنلىغان زۆرۈر بولمىغان بۆلەكلەرنى CSS ئارقىلىق يوشۇرۇپ قويۇشقا مەجبۇر بولىمىز. گەرچە بىز يوشۇرۇپ قويغان ئېلېمېنتلار بەتنىڭ ئومۇمىي كۆرۈنۈشىگە تەسىر يەتكۈزمىسىمۇ ئەمما بەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىگە تەسىر يەتكۈزىدۇ، شۇنداقلا ئابونتنىڭ تور ئېقىمىنىڭ بىھۇدە خوراپ كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

يۇقارقى سەۋەبلەر تۈپەيلى ماسلىشىشچان ئۇسلۇبنى يانفون بەتنىڭ ئورنىغا دەسستىشكە بولمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئامال بار توربەتنىڭ يانفون بېتىنى ئايرىم ياسىغان ياخشى.

1.21 ـ مىسال: بىز **18** ـ بابتا ناھايىتى ئاددىي بولغان بىر شىركەت تور بېكىتكىنى ياساش جەريانى بىلەن تونۇشۇپ ئۆتكەن ئىدۇق، ئەمدى بۇ بابتا شۇ شىركەت توربېتىنىڭ يانفون نۇسخىسىنى ياساش جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز. مەشغۇلات جەريانىدا ئالاھىدە يېڭىلىق يوق بولۇپ ، پۈتۈنلەي بىز ئالدىنقى بابلاردا ئۆگەنگەن تېخنىكىلار ۋە كودلارنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىش ئارقىلىق ياسىلىپ چىقىدىغان بولغاچقا ياسالغان تور بەتنىڭ ھۆججەت ئىسمى، رولى، كودى ۋە ئۇنۇم رەسىملا بېرىلدى. مەزكۇر توربەتنىڭ ئۇنۇم رەسىمى **1.21** ـ رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.21-رەسىم.مەزكۇر توربەتنىڭ يانفوندا زىيارەت قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

مەزكۇر توربەتنىڭ ھۆججەتلىرىنى ساقلاشقا ئىشلىتىلگەن ھۆججەت قىسقۇچلار **2.21-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.21-رەسىم. مەزكۇر توربەتنىڭ ھۆججەتلىرىنى ساقلاشقا ئىشلىتىلگەن ھۆججەت قىسقۇچلار

يۇقىرىقى رەسىمدىكى«CSS» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتنىڭ بارلىق CSS ھۆججەتلىرى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «images» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈزىگە ئىشلىتىلگەن رەسىملەرنى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «PIC» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ توربەتتىكى يازمىلارغا ۋە مەھسۇلاتلارغا ئىشلىتىلگەن رەسىملەرنى ساقلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. «UI» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچتا نۆۋەتتىكى توربەتنىڭ كۆرۈنمە يۈز ئۇنۇم رەسىمى بەرىلگەن بولۇپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن ئەسلى ھۆججەت بىرگە تەمىنلەندى.

مەزكۇر توربەتنىڭ HTML كودى تۆۋەندىكىدەك:

باشبەت HTML ھۆججىتىنىڭ ئىسمى «index.html» بولۇپ، بۇ ھۆججەتنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
    <!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/html4/loose.dtd">
    <html>
    <head>
    <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8">
    <meta name="viewport" content="width=device-width, initial-scale=1.0,
minimum-scale=1.0, maximum-scale=1.0, user-scalable=no">
    <title>نامەلۇم خەلقئارا سودا چەكلىك شىركىتى</title>
    <link href="CSS/Style.css" rel="stylesheet" type="text/css">
```

```
</head>

<body>
<!-- توربەت ئۈستى قىسىم تىزىملىكى باشلاندى -->
<div class="top_menu">
<a href="#about">بىز ھەققىدە</a>
<a href="#product">مەھسۇلاتلىرىمىز</a>
<a href="#service">مۇلازىمەتلىرىمىز</a>
<a href="#contact">ئالاقىلىشىڭ</a>
<a href="#book">سۆز قالدۇرۇڭ</a>
</div>
<!-- توربەت ئۈستى قىسىم تىزىملىكى ئاخىرلاشتى -->

<!-- توربەت چوققا رەسمى باشلاندى -->
<img src="images/banner.jpg" class="banner">
<!--توربەت چوققا رەسمى ئاخىرلاشتى-->

<!-- تەۋسىيە تاۋارلار رەسمى باشلاندى -->
<a href="#"><img src="pic/P1.jpg" class="top_tjcp"></a>
<a href="#"><img src="pic/P2.jpg" class="top_tjcp"></a>
<a href="#"><img src="pic/P3.jpg" class="top_tjcp"></a>
<!-- تەۋسىيە تاۋارلار رەسمى ئاخىرلاشتى -->
<!-- بىر بۆلەك ئۇچۇر باشلاندى -->

<div class="div_title">
<div class="div_title_en"><a name="about"></a>ABOUT</div>
<div class="div_title_ug">شىركەت ھەققىدە</div>
</div>
<div class="content">
```

ئۇرۇمچى نامەلۇم خەلقئارا سودا چەكلىك شىركىتى خەلقئارالىق سودا،يۈك تىرانسپورت ، ئىمپورت-ئېكسپورت سودىسىنى ئاساس قىلغان. خەلقئارا سودا شىركىتى بولۇپ، چەتئەللىك داڭلىق تاۋارلىرىنى دۆلىتىمىزگە كىرگۈزۈش دۆلىتىمىز مالليرىنى چەتئەلگە چىقىرىش قاتارلىق تۈرلەر بويىچە سودا مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ.

شىركىتىمىزنىڭ يەنە مەخسۇس دۆلەتلەر ئارا يۈك تىرانسپورت ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولۇپ، دۆلىتىمىز بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى بار بولغان بارلىق دۆلەتلەر ئارىسىدا يۈك يەتكۈزۈش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدۇ.

```
</div>
<!-- بىر بۆلەك ئۇچۇر ئاخىرلاشتى -->
```

```
<!-- مەھسۇلاتلار قاتارى باشلاندى -->
<div class="div_title">
<div class="div_title_en"><a name="product"></a>PRODUCT</div>
<div class="div_title_ug">مەھسۇلاتلىرىمىز</div>
</div>

<!-- بىر مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى باشلاندى -->
<div class="div_product">
<img src="pic/P1.jpg" class="lst_cptp">
<div class="lst_cpjj"> مەزكۇر قول سائىتى رۇسىيەدە ئىشلەنگەن بولۇپ، پۈتۈنلەي قول ئارقىلىق ياسالغان. مايانتىنكنىڭ تەۋرىنىشى ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان بولۇپ، بىر قېتىملىق تەۋرىنىش بىلەن بەش كۈنگىچە توغرا ماڭىدۇ.باتارىيە سېلىش ياكى ئاچقۇچ بۇراش ھاجەتسىز.
مەزكۇر قول سائىتى پۈتۈن دۇنيا بويىچە پەقەت 1000 دانلا بولۇپ، ساقلاش قىممىتىگە ئىگە.
</div>
</div>
<!-- بىر مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

<!-- بىر مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى باشلاندى -->
<div class="div_product">
<img src="pic/P2.jpg" class="lst_cptp">
<div class="lst_cpjj"> مەزكۇر قول سائىتى رۇسىيەدە ئىشلەنگەن بولۇپ، پۈتۈنلەي قول ئارقىلىق ياسالغان. مايانتىنكنىڭ تەۋرىنىشى ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان بولۇپ، بىر قېتىملىق تەۋرىنىش بىلەن بەش كۈنگىچە توغرا ماڭىدۇ.باتارىيە سېلىش ياكى ئاچقۇچ بۇراش ھاجەتسىز.
مەزكۇر قول سائىتى پۈتۈن دۇنيا بويىچە پەقەت 1000 دانلا بولۇپ، ساقلاش قىممىتىگە ئىگە.
</div>
</div>
<!-- بىر مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->


<!-- بىر مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى باشلاندى -->
<div class="div_product">
<img src="pic/P3.jpg" class="lst_cptp">
<div class="lst_cpjj"> مەزكۇر قول سائىتى رۇسىيەدە ئىشلەنگەن بولۇپ، پۈتۈنلەي قول ئارقىلىق ياسالغان. مايانتىنكنىڭ تەۋرىنىشى ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان بولۇپ، بىر قېتىملىق تەۋرىنىش بىلەن بەش كۈنگىچە توغرا ماڭىدۇ.باتارىيە سېلىش ياكى ئاچقۇچ بۇراش ھاجەتسىز.
مەزكۇر قول سائىتى پۈتۈن دۇنيا بويىچە پەقەت 1000 دانلا بولۇپ، ساقلاش قىممىتىگە ئىگە.
</div>
```

```
    </div>
    <!-- بىر مەھسۇلاتنىڭ ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- مەھسۇلاتلار قاتارى ئاخىرلاشتى -->


    <!-- مۇلازىمەت ئۇچۇرلىرى باشلاندى -->
    <div class="div_title">
    <div class="div_title_en"><a name="service"></a>SERVICE</div>
    <div class="div_title_ug">مۇلازىمەتلىرىمىز</div>
    </div>
    <!-- بىر مۇلازىمەت ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_service">
    <p align="center"><img src="images/Trans.png"></p>
       <div class="service_content">
    شىركىتىمىزنىڭ مەخسۇس ماشىنىلاشقان يۇك توشۇش كالونى بار بولۇپ، دۆلىتىمىز بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى بار دۆلەتلەرگە يۇك يەتكۈزۈش، شۇ دۆلەتلەردىن دۆلىتىمىزگە يۇك توشۇش ۋە دۆلەت ئىچىدە رايونلار ئارا يۇك توشۇش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدۇ.
       </div>
    </div>
    <!-- بىر مۇلازىمەت ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر مۇلازىمەت ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_service">
    <p align="center"><img src="images/international.png"></p>
       <div class="service_content">
    شىركەتلەرنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى خەلقئارالىق بازارغا يۈزلەندۈرۈش ۋە يەرلىك مەھسۇلاتلارنى چەتئەل بازىرىغا كىرگۈزۈش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەش. دۆلەتلەر ئارىسىدىكى سودىدا مۇقىم خېرىدار ۋە مۇقىم بازار ئېچىش قاتارلىق مۇلازىمەتلەر بىلەن تەمىنلەيدۇ.
       </div>
    </div>
    <!-- بىر مۇلازىمەت ئۇچۇرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- بىر مۇلازىمەت ئۇچۇرى باشلاندى -->
    <div class="div_service">
    <p align="center"><img src="images/agent.png"></p>
       <div class="service_content">
    شىركىتىمىز دۆلىتىمىزدىكى ھەر قايسى چوڭ- كىچىك كارخانىلارنى سودا ۋاكالەتچىلىك مۇلازىمىتى
```

بىلەن تەمىنلەيدىغان بولۇپ، دۆلىتىمىزنىڭ مالليرىنى چەتئەلدە ۋە دۆلەت ئىچىدە ۋاكالىتەن سېتىش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدۇ.

```
        </div>
    </div>
    <!-- بىر مۇلازىمەت تۈرىنى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- مۇلازىمەت تۈرلىرىنى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- ئالاقىلىشىش تۈرلىرىنى باشلاندى -->
    <div class="div_title">
    <div class="div_title_en"><a  name="contact"></a>CONTACT</div>
    <div class="div_title_ug">ئالاقىلىشىڭ</div>
    </div>
    <div class="contact_info"><img src="images/home.png">  ئادرېسسىز: ئۇرۇمچى شەھىرى ئىتتىپاق يولى 48 -X نۇمۇر</div>
    <div class="contact_info"><img src="images/phone.png"> 0991-288619X / 0991-855344X :تېلېفونى</div>
    <div class="contact_info"><img src="images/mail.png">Email:<a href="mailto:nmlm@nmlm.com">nmlm@nmlm.com</a></div>
    <div class="contact_info"><img src="images/bank.png">  بانكا ئىسمى: سودا - سانائەت بانكىسى</div>
    <div class="contact_info"><img src="images/card.png"> بانكا ھېسابات: 8888-888-888-888-888888</div>
    <div class="contact_info"><img src="images/home.png"> 乌鲁木齐某某外贸有限公司:ھېسابات ئىسمى</div>
    <!-- ئالاقىلىشىش تۈرلىرى ئاخىرلاشتى -->

    <!-- سۆز قالدۇرۇش بۆلىكى باشلاندى -->
    <div class="div_title">
    <div class="div_title_en"><a name="book"></a>GUESTBOOK</div>
    <div class="div_title_ug">سۆز قالدۇرۇڭ</div>
    </div>
    <form name="frm_book" action="#" method="post">
    <div class="div_book">
    <div class="caption">ئىسمىڭىز<span class="txt_red">*</span></div>
    <input type="text" name="txt_name" class="txt_rtl">
    <div class="caption">ئىلخەت ئادرېسى<span class="txt_red">*</span></div>
    <input type="text" name="txt_eml" class="txt_ltr" >
```

```
<div class="caption">تېلېفۇن</div>
<input type="text" name="txt_name" class="txt_ltr">
<div class="caption">سۆز مەزمۇنى<span class="txt_red">*</span></div>
<textarea name="txt_lynr" class="txt_lynr"></textarea>
<input type="submit" name="btn_submit" class="btn_ok"  value="يوللاش">
<input type="reset" name="btn_reset"  class="btn_reset" value="قايتىلاش">
</div>
</form>
<!--سۆز قالدۇرۇش بۆلىكى ئاخىرلاشتى-->

<!-- بەت ئاستى قىسمى باشلاندى -->
<div class="div_footer">
Copyright© 2015·NMLM·All rights reserved
Design By:<a href="#">HTML+CSS</a>
<p align="center">
<a href="http://www.zulqar.com"><img src="images/zq.png"></a>
<a href="http://www.alnep.com"><img src="images/al.png"></a>
<a href="#"><img src="images/wap.png"></a>
<a href="#"><img src="images/android.png"></a>
<a href="#"><img src="images/wp.png"></a>
<a href="#"><img src="images/ios.png"></a>
</p>
</div>
<!-- بەت ئاستى قىسمى باشلاندى -->
</body>
</html>
```

مەزكۇر توربەتكە ئىشلىتىلگەن CSS ھۆججىتىنىڭ ئىسمى Style.css بولۇپ، بۇ ھۆججەتنىڭ كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
@charset "utf-8";
/* CSS Document */
*{
    font-family:"ukij tuz tom";
    color:#3f3f3f;
    font-size:14px;
}
body{
    width:100%;
    margin:0px;
```

```
    background-color:#f8f7f5;
}
.top_menu{
    position:fixed;
    width:100%;
    height:auto;
    min-height:30px;
    border-bottom:5px solid #ec6166;
    background-color:#e86b6f;
    line-height:30px;
    text-align:center;
}
.top_menu a{
    color:#fff;
    text-decoration:none;
    margin-left:15px;
    margin-left:15px;
}
.banner{
    float:right;
    width:100%;
    border:none;
margin-top:35px;
    }
.top_tjcp{
    float:right;
    width:25%;
    height:auto;
    border:1px solid #d9d9d9;
    margin-left:3%;
    margin-right:4%;
    margin-top:15px;
    margin-bottom:15px;
}
.div_title{
    float:right;
    width:50%;
    min-width:200px;
```

```
    height:25px;
    line-height:25px;
    margin-right:5%;
    background-color:#f16266;
}
.div_title_en{
    float:right;
    width:50%;
    line-height:25px;
    text-align:center;
    color:#fff;
}
.div_title_ug{
    float:left;
    width:50%;
    line-height:25px;
    text-align:center;
    color:#fff;
    background-color:#4a4a4a;
}
.content{
    float:right;
    width:90%;
    margin-left:5%;
    margin-right:5%;
    color:#4a4a4a;
    line-height:25px;
    text-align:justify;
    direction:rtl;
}

.div_product{
    float:left;
    width:100%;
    height:auto;
    margin-top:10px;
    margin-bottom:10px;
}
```

```
.lst_cptp{
    float:right;
    width:25%;
    height:auto;
    border:1px solid #d9d9d9;
    margin-left:3%;
    margin-right:4%;
}
.lst_cpjj{
    float:left;
    width:67%;
    height:auto;
    line-height:22px;
    text-align:justify;
    direction:rtl;
}
.div_service{
    float:right;
    width:90%;
    height:auto;
    background-color:#fff;
    margin-left:5%;
    margin-right:5%;
    margin-top:15px;
    margin-bottom:15px;
}
.service_content{
    width:90%;
    height:auto;
    padding-left:5%;
    padding-right:5%;
    padding-bottom:10px;
    line-height:22px;
    color:#c0c0c0;
    text-align:justify;
    direction:rtl;
}
.contact_info{
```

```
    float:right;
    width:90%;
    height:auto;
    margin-left:5%;
    margin-right:5%;
    margin-top:10px;
    margin-bottom:10px;
    text-align:right;
}
.contact_info img{
    float:right;
    margin-left:5px;
    margin-top:-3px;
}
.contact_info a{
    color:#F16266;
    text-decoration:none;
    }
.div_book{
    float:right;
    width:90%;
    margin-left:5%;
    margin-right:5%;
    margin-top:10px;
    margin-bottom:10px;
    background-color:#fff;
}
.caption{
    width:90%;
    float:right;
    margin-right:5%;
    margin-left:5%;
    margin-bottom:5px;
    margin-top:5px;
    text-align:right;
    direction:rtl;
}
.txt_red{
```

```
    color:#F16266;
}
.txt_rtl{
    float:right;
    width:90%;
    height:30px;
    line-height:30px;
    margin-left:5%;
    margin-right:5%;
    text-align:right;
    direction:rtl;
    border:1px solid #C0C0C0;
}
.txt_ltr{
    float:right;
    width:90%;
    height:30px;
    line-height:30px;
    margin-left:5%;
    margin-right:5%;
    border:1px solid #C0C0C0;
}
.txt_lynr{
    float:right;
    width:90%;
    margin-left:5%;
    margin-right:5%;
    height:80px;
    text-align:right;
    direction:rtl;
    border:1px solid #C0C0C0;
}
.btn_ok{
    float:right;
    margin-right:25%;
    margin-top:10px;
    margin-bottom:15px;
    padding-top:5px;
```

```
    padding-bottom:5px;
    padding-left:10px;
    padding-right:10px;
    border:none;
    background-color:#F16266;
    color:#fff;
}
.btn_reset{
    float:left;
    margin-left:25%;
    margin-top:10px;
    margin-bottom:15px;
    padding-top:5px;
    padding-bottom:5px;
    padding-left:10px;
    padding-right:10px;
    border:none;
    background-color:#7F7F7F;
    color:#fff;
}
.div_footer{
    float:right;
    width:100%;
    height:auto;
    padding-top:10px;
    padding-bottom:10px;
    background-color:#161616;
    text-align:left;
    color:#C0C0C0;
}
.div_footer a{
    color:#7F7F7F;
    text-decoration:none;
}
.div_footer p img{
    border:none;
    margin-left:10px;
    margin-right:10px;
```

```
}
```

يۇقىرىقى كودلار بەلگىلەنگەن ھۆججەتلەر ئىچىگە يېزىلىپ بەلگىلەنگەن ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىگە ساقلانغاندىن كېيىن «index.html» ھۆججىتىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىنكى نەتىجە **3.21**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.21-رەسىم. مەزكۇر توربەت ئىجرا قىلىنغاندىكى ئۈنۈمى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ يانفون بېتى ياساشقا ئالاقىدار بىرقىسىم زۆرۈر نەزەرىيەۋى بىلىملەرنى ئۆگىنىش بىلەن بىرگە يانفون بېتى ياساشنىڭ پۈتۈن جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق.

كۆنۈكمە

1. نېمە ئۈچۈن ماسلىشىشچان ئۇسلۇب مۇستەقىل يانفون بېتىنىڭ ئورنىنى ئالالمايدۇ؟
2. HTML ۋە CSS دىن پايدىلىنىپ ئۆزىڭىزنىڭ توربېتىڭىزنىڭ ئاددىي يانفون بېتىدىن بىرنى ياساپ بېقىڭ.

مۇلازىمىتىر مۇھىتى قۇرۇش ۋە تور بېكەتنى ئېلان قىلىش

22 ـ باب كومپيۇتېردا مۇلازىمېتىر مۇھىتى ھازىرلاش

كومپيۇتېردا مۇلازىمېتىر مۇھىتى ھاسىل قىلىش بولسا ياسىغان تورىبېتىمىزنى ھەقىقىي مۇلازىمېتىردا ياكى مۇنتىزىم تور سۇپىسىدا تۇرغاندەك ھالەتتە زىيارەت قىلىشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. بىزنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بۇيانقى بېتىمىزنى زىيارەت قىلىش شەكلىمىز پەقەت كومپيۇتېردىكى ھۆججەتنى زىيارەت قىلىش شەكلى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ، بۇخىل شەكىل كومپيۇتېرىمىزدىكى بىرەر ناخشا ياكى كىنونى قوش چېكىپ ئاچقاندىن قىلچە پەرقلەنمەيدۇ. بۇخىل ئەھۋال ئاستىدا توربەتنى گەرچە نورمال زىيارەت قىلىۋاتقاندەك كۆرۈنگەن بىلەن توربەتنىڭ بەزى ئىنچىكە نۇقتىلىرىدا ساقلانغان مەسىلىلەرنى بايقىغىلى بولمايدۇ. مەسىلەن HTML ھۆججەتنى مۇلازىمېتىر مۇھىتى ھازىرلانمىغان ئەھۋالدا زىيارەت قىلغاندا سىرتقى مۇندەرىجىدىكى ھۆججەتلەرنى ئوقۇپ ئالالمايدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا تور مۇھىتى ھازىرلانمىغان ۋە تور نامى ئۇلانمىغان ئەھۋال ئاستىدا توربەتنىڭ eot ھۆججىتىنىڭ ئۇنۇملۇك بولغان ۋە بولمىغانلىقىنى سىنىغىلى بولمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن توربەتنى ئەڭ ياخشىسى مۇلازىمېتىر مۇھىتىدا ياسىغان ۋە سىنىغان ياخشى. ئەمما بىزدە مۇلازىمېتىر يوق. ئۇنداقتا قانداق قىلىش كېرەك؟

بىز بۇ بابتا ئاساسلىقى ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزنى تەقلىدى مۇلازىمېتىر قىلىشقا ئالاقىدار بىلىملەرنى ئۆگىنىپ ئۆتىمىز. شۇنداقلا بۇ بابتىكى مەزمۇنلار ئارقىلىق مۇلازىمېتىر باشقۇرۇشقا ئالاقىدار دەسلەپكى چۈشەنچىگە ئىگە بولىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىدەك.

- ☐ مۇلازىمېتىر مۇھىتى ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە
- ☐ IIS نى ئىشلىتىش
- ☐ IIS نى تەڭشەش
- ☐ كومپيۇتېردا تەقلىدى تور نامى ھاسىل قىلىش ۋە ئىشلىتىش

1.22 مۇلازىمېتىر مۇھىتى ھەققىدە چۈشەنچە

بىز ياسىغان توربېتىمىز كومپيۇتېرىمىزدا پەقەت ئادەتتىكى ھۆججەت ھېسابلىنىدىغان بولۇپ، بىز ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېردا تۇرۇپ توربەتنىڭ مۇلازىمېتىرغا يوللانغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمنى ھېس قىلالمايمىز شۇنداقلا مۇلازىمېتىرغا يوللىغاندىن كېيىن كۆرۈلىدىغان مەسىلىلەرنى بايقىيالمايمىز. ئەمما توربەتنى سىناش ئۈچۈن ئايرىم مۇلازىمېتىر ياكى بوشلۇق سېتىۋېلىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق بىز پەقەت ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىغا مۇلازىمېتىر يۈمشاق دېتاللىرىنىڭ شارائىتىنى ھازىرلاپ بەرسەكلا ئۆزىمىزنىڭ توربېتىمىزنىڭ مۇلازىمېتىردىكى ھالىتىنى كۆرەلەيمىز. بىز بۇ پاراگرافتا مۇلازىمېتىر مۇھىتى ھەققىدىكى بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ ئۆتۈش بىلەن بىرگە ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېردا مۇلازىمېتىر مۇھىتى ھازىرلاشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.1.22 مۇلازىمېتىر ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە؟

مۇلازىمېتىرمۇ ئەمەلىيەتتە بىزنىڭ ئىشلىتىۋاتقىنىمىزغا ئوخشاشلا بىر كومپيۇتېر بولۇپ، مۇلازىمېتىر بىلەن ئائىلىلەردە ئىشلىتىلىۋاتقان كومپيۇتېرنىڭ تۈپ پەرقى بولسا مۇلازىمېتىر قاتتىق دېتال ۋە يۈمشاق دېتال

جەھەتتە تور مۇلازىمىتىگە بەكرەك ماسلاشتۇرۇلغان ھالەتتە بولىدۇ. مۇلازىمىتىر 24 سائەت قوزغىتىلىق ھالەتتە تۇرىدىغان كومپيۇتېر بولۇپ، بىز ياسىغان توربىتىمىزنى مۇلازىمىتىردىكى بەلگىلەنگەن مۇندەرىجىگە چىقىرىپ قويىمىز ئاندىن باشقىلار خالىغان ۋاقىتتا بىزنىڭ ياسىغان توربىتىمىزنى زىيارەت قىلالايدۇ. بىز بۇ جەريانىنى توربەتنى ئېلان قىلىش دەپ ئاتايمىز. ئەگەر توربەتنى ياساپ بولۇپ ئېلان قىلمىساق، ياسىغان توربىتىمىز پەقەت ئۆزىمىز كۆرىدىغان بىر ھۆججەتتىن باشقا نەرسە بولالمايدۇ. ئەمما بىر مەشىق ئەسەر ياكى تېخى پۈتمىگەن بىر توربەت ئۈچۈن بوشلۇق سېتىۋېلىش بىر ئاز ئىسراپچىلىق بولىدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۆگىنىش مەزگىلىدە ياكى بىر توربەت ياسىلىش جەريانىدا ئايرىم بوشلۇق ياكى مۇلازىمىتىر سېتىۋېلىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق. بىز بۇ مەسىلىلەرنى ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىدا مۇلازىمىتىر مۇھىتى ھازىرلاپ تۇرۇپ ھەل قىلالايمىز.

2.1.22 ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزدا مۇلازىمىتىر مۇھىتى ھازىرلاش

بىز بۇ تېمىمىزدا ئاساسلىق Windows7 مەشغۇلات سىستېمىسىدا مۇلازىمىتىر مۇھىتى ھازىرلاشنى ئۆگىنىپ ئۆتىمىز. Windows7 مۇھىتىدا مۇلازىمىتىر مۇھىتى ھازىرلاش ئىنتايىن ئاسان بولۇپ، بۇنىڭ ئۈچۈن سىزنىڭ پەقەت Windows7 مەشغۇلات سىستېمىسىدىن نورمال قوزغىلىدىغان بىردانە كومپيۇتېرىڭىز بولسىلا كۇپايە.

Windows7 دە مۇلازىمىتىر مۇھىتى ھازىرلاشنىڭ ئاساسلىق قەدەم باسقۇچلىرى تۆۋەندىكىچە.

ئالدى بىلەن بىز كومپيۇتېرنىڭ باشلاش تىزىملىكىدىن «كونترول تاختىسى» (控制面板) غا كىرىمىز. مەشغۇلات جەريانى 1.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.22-رەسىم. «باشلاش» (开始) تىزىملىكىدىن «كونترول تاختا» (控制面板) نى ئېچىش

ئاندىن «كونترول تاختا» (控制面板) سىنىڭ كۆرۈنمە يۈزى ئېچىلىدۇ، ئەگەر بۇ كۆزنەكتىكى سىنبەلگىلەر «تۈر ئايرىمىسى» (类别) بويىچە تىزىلغان بولسا كۆزنەكتىكى سىنبەلگىلەر ئارىسىدىن «پروگراما» (程序) نامىلىق تۈرنىڭ ئاستىدىكى «پروگراممىلارنى ئۆچۈرۈش» (卸载程序) نامىلىق تۈرنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 2.22 رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.22-رەسىم. «كونترول تاختا» (控制面板) نىڭ كۆرۈنمە يۈزى

ئەگەر كۆزنەكتىكى سنىبەلگىلەر «چوڭ سنىبەلگە» (大图标) ياكى «كىچىك سنىبەلگە» (小图标) ھالىتىدە تىزىلغان بولسا «پىروگراممىلار ئىقتىدارى» (程序功能) نامىلىق تۇرنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 3.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.22-رەسىم. «كونترول تاختا» (控制面板) نىڭ كۆزنەكتىكى سنىبەلگىلەر «چوڭ سنىبەلگە» (大图标) ياكى «كىچىك سنىبەلگە» (小图标) ھالىتىدە تىزىلغان ۋاقىتتىكى كۆرۈنمە يۈزى

كۆرۈنگەن كۆزنەكتىن «windows ئىقتىدارىنى ئېچىش ياكى تاقاش» (打开或关闭 Windows 功能) تۇرنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 4.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.22-رەسىم. «پىروگراممىلار ئىقتىدارى» (程序功能) ئىقتىدار بۆلىكىنىڭ كۆرۈنۈشى

ئاندىن كۆرۈنگەن كۆزنەكتىن «ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمتېرى» (Internet 信息服务) تۇرنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى 5.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

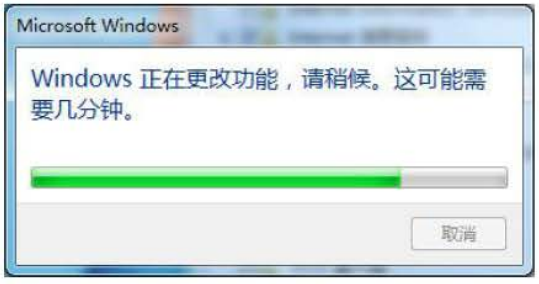
5.22-رەسىم. «ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمىتېرى» (Internet 信息服务) ئىقتىدارىنى قاچىلاش تۇرى

ئەگەر كىيىن ھەربىرىتچان ھالەتتىكى توربەت ياساش ئىھتىماللىقسىز بولسا بۇ تۇرنىڭ ئالدىدىكى «+» بەلگىسىنى چېكىپ ئۆزىمىزنىڭ ھەربىرىتچان توربەت ياسىماقچى بولغان تىلنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن مۇناسىۋەتلىك تۇرلەرنى قوشۇپ تاللىساق بولىدۇ. ئاندىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى 6.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.22-رەسىم. «ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمىتېرى» (Internet 信息服务) ئىقتىدارىنى تاللاپ بولغاندىن كىيىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

ئاندىن 7.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك چىقىدۇ، بۇ كۆزنەك كۆرۈنگەن بولسا مەشغۇلاتنىڭ توغرا بولغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ بىردەم ساقلاپ تۇرىمىز.

7.22-رەسىم. «ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمىتېرى» (Internet 信息服务) ئىقتىدارىنىڭ قاچىلىنىش جەريانى

ئاندىن 8.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كومپيۇتېرنى قايتا قوزغىتىش ھەققىدىكى ئۇچۇر كۆزنىكى

چىقىدۇ

8.22-رەسىم. كومپيۇتېرنى قايتا قوزغىتىش ھەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

بۇ كۆزنەك Internet ئۇچۇر مۇلازىمىتېرىنىڭ نورمال قاچىلىنىپ بولغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ. بىز بۇ كۆزنەكتىن «دەرھال قايتا قوزغىتىش» (立即重新启动) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. شۇنىڭ بىلەن كومپيۇتېرىمىزدا مۇلازىمىتېر مۇھىتى ھازىرلاش ئاخىرلىشىدۇ.

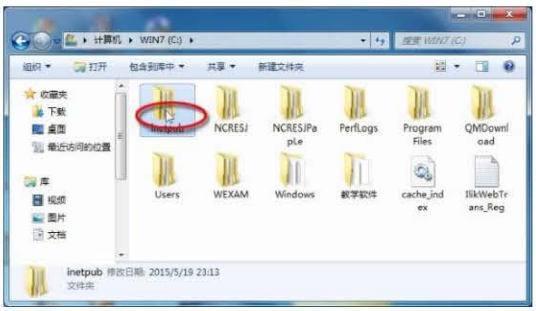
ئەگەر بىز تورخانىدا ياكى ئەسلىگە كەلتۈرۈش سىستېمىسى قاچىلانغان كومپيۇتېردا بۇ مەشغۇلاتنى قىلغان بولساق قايتا قوزغاتمىساقمۇ بولىدۇ. چۈنكى ئەگەر بۇخىل شارائىتتا كومپيۇتېرنى قايتا قوزغاتساق بىزنىڭ قىلغان مەشغۇلاتىمىز ئەسلىگە كېلىپ كېتىدۇ - دە، مۇلازىمىتېر مۇھىتى ھازىرلىشىمىز مەغلۇپ بولىدۇ. ئەمەلىيەتتە قايتا قوزغىتىشتىن بۇرۇنلا مۇلازىمىتېر مۇھىتى ھازىرلىنىپ بولغان بولىدۇ. قايتا قوزغىتىشىمىزنىڭ پەقەت ئىنتېرنېت مۇلازىمىتېرىنىڭ بىرقىسىم ئىنچىكە تەڭشەكلىرىنىڭ تەڭشىلىشى ئۈچۈنلا پايدىسى بار.

3.1.22 «ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمىتېرى» (IIS) ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە

«ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمىتېرى» (Internet 信息服务) بولسا مىكروسوفت شىركىتى تەمىنلىگەن Windows مۇھىتىدا تور مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدىغان ۋە باشقۇرىدىغان سۈپا بولۇپ ئىنگلىزچە تولۇق ئاتىلىشى «Internet Information Server» دېيىلىدۇ ، بىز ئادەتتە قىسقارتىپ «IIS» دەپ ئاتايمىز.

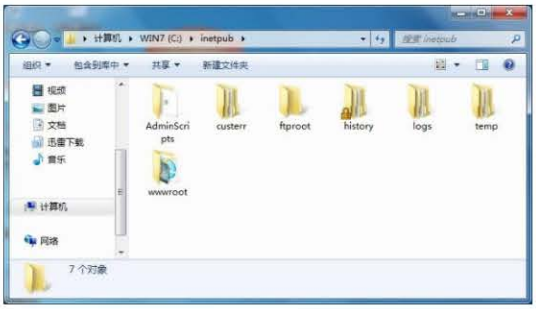
بىزنىڭ ئالدىنقى تىممىزدا قىلغان مەشغۇلاتىمىز بولسا ھازىر تىلغا ئىلىۋاتقان IIS نى قاچىلاش مەشغۇلاتىدىن ئىبارەت.

IIS كومپيۇتېرغا نورمال قاچىلىنىپ بولغاندىن كېيىن كومپيۇتېرىمىزنىڭ مەشغۇلات سىستېمىسى قاچىلانغان دىسكا رايونىغا قارايدىغان بولساق «inetpub» نامىدا بىر ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇلۇپ قالغانلىقىنى بايقايمىز. كۆرۈنۈشى **9.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.22-رەسىم. IIS نىڭ سۈكۈتتىكى تور بېكەت مۇندەرىجىسى

بۇ ھۆججەت قىسقۇچ IIS نىڭ مۇندەرىجىسى بولۇپ، بۇنى ئىچىدە **10.22** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بىرقانچە ھۆججەت قىسقۇچ بار.

10.22-رەسىم. «inetpub» نامليق ھۆججەت قىسقۇچ

بۇلارنىڭ ئىچىدىكى «AdminScripts»بولسا بىز نۆۋەتتە قاچىلىغان IIS نىڭ سەپلىمە ھۆججەتلىرى ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ. «Custerr» بولسا توربەتنىڭ خاتالىق ئۇچۇرى بەتلىرى ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ. «Ftproot» بولسا ھۆججەت ئۇزۇتۇش كېلىشىمى بويىچە مۇلازىمىتىرغا ھۆججەت يوللىغاندا يوللانغان ھۆججەت ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ. ئەمما بۇ ھۆججەت قىسقۇچ بىزنىڭ تور پىروگراممىمىز ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ ئەمەس. «History»بولسا IIS نىڭ مەشغۇلات خاتىرىلىرى ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ. «Logs» بولسا نۆۋەتتىكى توربەتنىڭ مەشغۇلات خاتىرىسى ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ. «Temp» بولسا توربەتنىڭ بەت يۈزىدىن ھۆججەت يوللىغاندا ھۆججەت تولۇق يوللىنىپ تۈگىگىچە بولغان ۋاقىتلىقتا ۋاقتىنچە ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ. «wwwroot» بولسا بىزنىڭ تور پىروگراممىمىز ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ بولۇپ، بىز ياسىغان توربېتىمىزنى مۇشۇ ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىگە قويساق ئاندىن ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزدا مۇلازىمىتېر مۇھىتى بويىچە زىيارەت قىلالايمىز.

«wwwroot» ھۆججەت قىسقۇچى ئىچىدە سىستېما تەرىپىدىن تەمىنلەنگەن بىرقانچە پارچە ھۆججەت ۋە ھۆججەت قىسقۇچلار بار بولۇپ كۆرۈنۈشى **11.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.22-رەسىم. «wwwroot» نامليق ھۆججەت قىسقۇچ

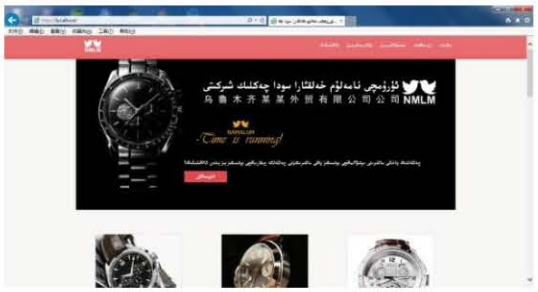
بۇلارنىڭ ئىچىدىكى «iisstart.htm»بولسا نۆۋەتتىكى تور مۇھىتىنىڭ نورمال بولغان بولمىغانلىقىنى سىناش ئۈچۈن تەمىنلەنگەن توربەت ھۆججىتى. «welcome.png» بولسا «iisstart.htm» ھۆججىتى ئىچىدە كۆرۈنىدىغان قارشى ئېلىش مەزمۇنىدىكى رەسىم. قالغانلىرى باشقا ئالاقىدار ھۆججەت ۋە ھۆججەت قىسقۇچلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىزنىڭ نۆۋەتتە قىلماقچى بولغان مەشغۇلاتىمىز بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋىتى يوق.

ئەگەر يۇقىرىقى ھۆججەت ۋە ھۆججەت قىسقۇچلار نورمال بولسا بىز تور كۆرگۈنىڭ ئادرېس ئىستونىغا «http://localhost » دېگەن ئادرېسنى كىرگۈزۈپ IIS نىڭ سىناق ئۈچۈن تەمىنلىگەن بېتىنى نورمال زىيارەت قىلالايمىز. زىيارەت قىلىش جەريانىدا **12.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بەت ئېچىلغان بولسا IIS نى قاچىلىشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

12.22-رەسىم. IIS سىنالغاندىكى ئۇنۇم رەسىمى

ئەگەر بىز ئۆزىمىزنىڭ توربىتىنى IIS ئارقىلىق كۆرۈپ باقماقچى بولساق«wwwroot» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى بارلىق ھۆججەت ۋە ھۆججەت قىسقۇچلارنى ئۆچۈرىۋېتىپ ئورنىغا ئۆزىمىزنىڭ توربىتىنى قويۇپ قويساق بولىدۇ. مەسىلەن: بىز **18** - بابتا ياسىغان توربىتىمىزنى IIS ئىچىدە قويۇپ تور كۆرگىنىڭ ئادرېس ئىستونىغا «http://localhost » نى كىرگۈزۈپ زىيارەت قىلساق نەتىجىسى **13.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك بولىدۇ.

13.22-رەسىم. ئۆزىمىزنىڭ توربىتىنى IIS تە سىنىغاندىكى ئۇنۇمى

2.22 IIS نى ئىشلىتىش

ئەگەر بىزنىڭ نۆۋەتتە ياساۋاتقىنىمىز بىرلا توربەت بولسا IIS نىڭ ئاشۇ «wwwroot» ناملىق ھۆججەت قىسقۇچى ئېھتىياجىمىزدىن تولۇق چىقىدۇ، ئەمما بىزنىڭ ياساۋاتقىنىمىز ياكى سىناۋاتقىنىمىز بىردىن ئارتۇق توربەت بولۇپ قالسا ئۇ ۋاقىتتا بىز بۇ بىرقانچە توربەتنى «wwwroot » نىڭ ئىچىدە سىناشتا قىينىلىپ قالىمىز. ئۇنىڭدىن باشقا «wwwroot » ناملىق ھۆججەت قىسقۇچ ئادەتتە سىستېما قاچىلانغان دىسكا رايونىدا تۇرىدۇ. شۇنداق بولغاچقا، ئەگەر سىستېمىدىن كاشىلا كۆرۈلۈپ قالسا ئۇ ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى ھۆججەتلىرىمىزنىڭ يوقۇلۇپ كەتمەسلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش قىينىغا توختايدۇ. ئۇنداقتا قانداق قىلىش كېرەك؟

IIS بىر ئىنتېرنېت مۇلازىمېتېرىنى باشقۇرۇش سۇپىسى بولۇش سۇپىتى بىلەن بىر مۇلازىمېتېردا نۇرغۇن تور بېكەتنىڭ بىرلا ۋاقىتتا ئىجرا بولۇشىنى قوللايدىغان بولۇپ، بىز IIS ئارقىلىق تور بېكەتنىڭ ھۆججەت ساقلىنىش ئورنىنى ئۆزگەرتىش، يېڭى تور بېكەت قوشۇش، بۇرۇن قوشۇلغان تور بېكەتنى ئۆچۈرۈش، تور بېكەتكە ئىسىم ئۇلاش، تور بېكەت زىيارەت ئېغىزىنى ئۆزگەرتىش قاتارلىق نۇرغۇنلىغان تەڭشەشلەرنى ئېلىپ بارالايمىز.

بىز بۇ دەرسلىكىمىزدە IIS كە قارىتا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان شۇنداقلا HTML توربەت ئۇچۇن زۆرۈر بولغان تەڭشەش ئۇسۇللىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

器理管(IIS)) ناملىق سىن بەلگە

■ باشلاش تىزىملىكىدىن قوزغىتىش: باشلاش تىزىملىكىدىن قوزغىتىش ئۈچۈن باشلاش تىزىملىكىدە چوقۇم «باشقۇرۇش قوراللىرى» (管理工具) تىزىملىكى كۆرۈنۈشى كېرەك بولۇپ، ئادەتتە «باشقۇرۇش قوراللىرى» (管理工具) تىزىملىكى باشلاش تىزىملىكىدە كۆرۈنىدىغان ھالەتتە بولىيدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن باشلاش تىزىملىكىگە باشقۇرۇش قوراللىرىنى قوشۇپ قويۇشىمىزغا توغرا كېلىدۇ . باشقۇرۇش قوراللىرىنى باشلاش تىزىملىكىگە قوشۇش ئۇسۇلى تۆۋەندىكىدەك.

ئالدى بىلەن «باشلاش» (开始) تىزىملىكىنىڭ ئۈستىگە مائۇسنى توغرىلاپ، مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىنى چىكىمىز. مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسى چېكىلگەندە كۆرۈنۈش ئېھتىماللىقى بولغان تىزىملىك ئىككى ئۇرلۇك بولۇپ، مەيلى قايسى تىزىملىك كۆرۈنۈشىدىن قەتئىي نەزەر كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «خاسلىق» (属性) تاللايمىز. كۆرۈنىدىغان تىزىملىك ۋە مەشغۇلات جەريانى 17.22- ۋە 18.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

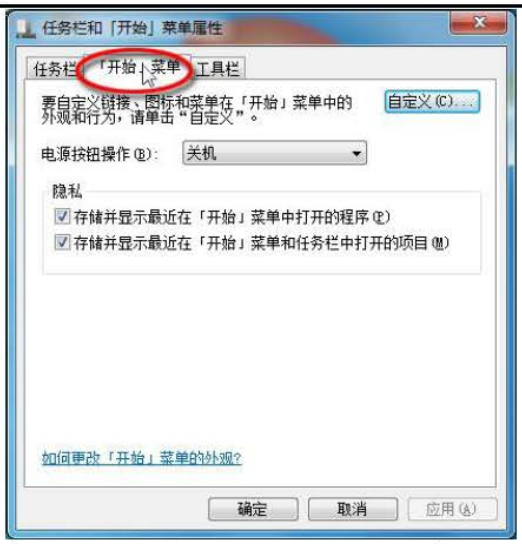

17.22-رەسىم. «باشلاش» (开始) تىزىملىكى ئۈستىدە مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىلگەندە كۆرۈنىدىغان تىزىملىكنىڭ بىر تۈرى

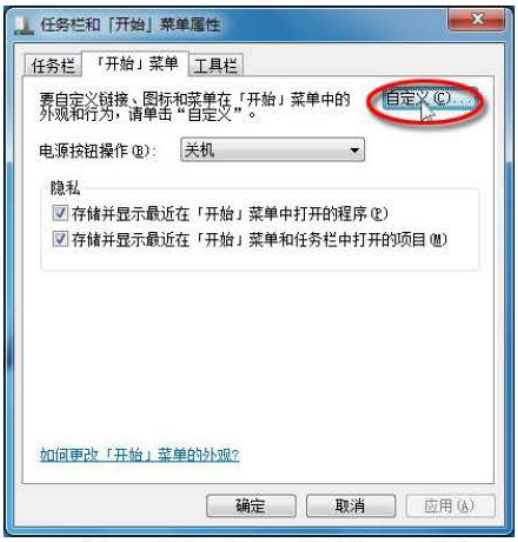
18.22-رەسىم. «باشلاش» (开始) تىزىملىكى ئۈستىدە مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىلگەندە كۆرۈنىدىغان تىزىملىكنىڭ يەنە بىر تۈرى

ئاندىن 19.22- رەسىمدىكىدەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ، بىز بۇ كۆزنەكتىن «باشلاش تىزىملىكى» (开始菜单) تاللاش كارتىسىنى چېكىمىز.

19.22-رەسىم. «باشلاش» (开始) تىزىملىكىنىڭ خاسلىق كۆزنىكى

ئاندىن كۆرۈنگەن تاللاش كارتىسى ئىچىدىن «ئۆزى بەلگىلەش» (自定义) كۇنۇپكىسىنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 20.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

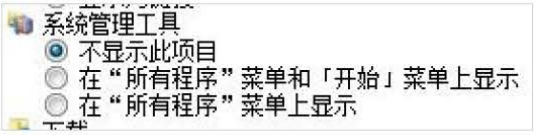
20.22-رەسىم. «باشلاش تىزىملىكى» (开始菜单) تاللاش كارتىسىدىكى «ئۆزى بەلگىلەش» (自定义) كۇنۇپكىسى

ئاندىن 21.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك كۆزنەك كۆرۈنىدۇ.

21.22-رەسىم. «باشلاش تىزىملىكى» (开始菜单) تاللاش كارتىسىنىڭ «ئۆزى بەلگىلەش» (自定义) كۆزنىكى

بۇ كۆزنەكتىن سېرىلما تالىچىنى تۆۋەنگىرەك سۈرگەندىن كېيىن **22.22**- رەسىمدىكىدەك تۈرلەر كۆرۈنىدۇ.

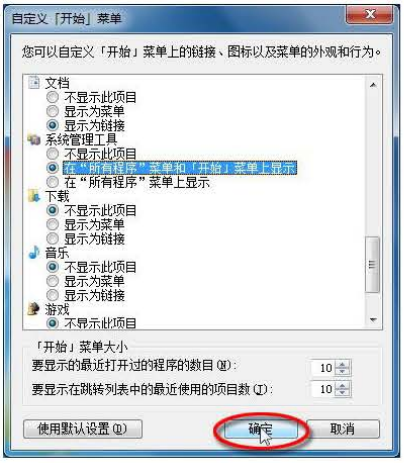
22.22-رەسىم. «باشقۇرۇش قوراللىرى» (管理工具) غا ئالاقىدار تاللاش تۈرلىرى

ئەگەر بىز باشلاش تىزىملىكىدە «باشقۇرۇش قوراللىرى» (管理工具) نى كۆرۈنمەيدىغان قىلماقچى بولساق «بۇ تۈرنى كۆرسەتمەيمەن» (不显示此项目) نامليق تۈرنى تاللايمىز. نۆۋەتتە شۇ تۈرنىڭ تاللاقلىق ئىكەنلىكى باشقۇرۇش قوراللىرىنىڭ باشلاش تىزىملىكىدە كۆرۈنمەيدىغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

ئەگەر بىز باشقۇرۇش قوراللىرىنىڭ باشلاش تىزىملىكىدىكى «بارلىق پىروگراممىلار» (所有程序) قاتارىدا كۆرۈنۈشىنى شۇنداقلا باشلاش تىزىملىكىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى سىستېما تىزىملىكلىرىنىڭ قاتارىدىمۇ كۆرۈنۈشىنى ئۈمىد قىلساق «بارلىق پىروگراممىلار ۋە باشلاش تىزىملىكى ئۈستىدە كۆرۈنسۇن» (在“所有程序” 菜单和【开始】菜单上显示) تۈرىنى تاللىساق بولىدۇ.

ئەگەر پەقەت بارلىق پىروگراممىلار تىزىملىكى ئىچىدىلا كۆرۈنسۇن دېسەك «بارلىق پىروگراممىلار قاتارىدا كۆرۈنسۇن» (在“所有程序”菜单上显示) تۈرىنى تاللىساق بولىدۇ.

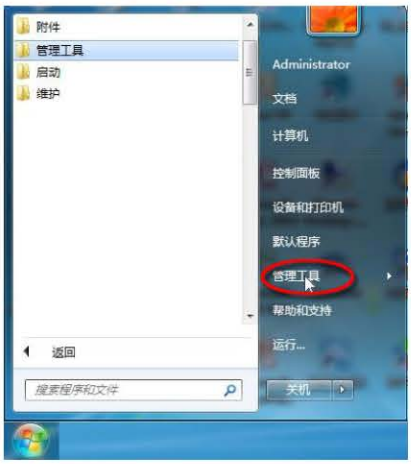
بىز نۆۋەتتە باشقۇرۇش قوراللىرىنى باشلاش تىزىملىكىدىكى كۆپ ئىشلىتىلگەن دېتاللار قاتارىدىمۇ، بارلىق پىروگراممىلارنىڭ قاتارىدىمۇ كۆرۈنۈشىنى ئۈمىد قىلمىز شۇنىڭ ئۈچۈن «بارلىق پىروگراممىلار ۋە باشلاش تىزىملىكى ئۈستىدە كۆرۈنسۇن» (在“所有程序” 菜单和【开始】菜单上显示) تۈرىنى تاللايلى ئاندىن جەزملەشتۈرۈش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **23.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

23.22-رەسىم. تاللاش ئاخىرلاشقاندىن كېيىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چىكىنىپ چىقىمىز.

ئاندىن ئالدىنقى كۆزنەكتىنمۇ «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چىكىنىپ چىقىمىز.

ئەمدى باشلاش تىزىملىكىگە قارايدىغان بولساق باشلاش تىزىملىكىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى سىستېما تىزىملىكلەرنىڭ قاتارىدىمۇ **24.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك «باشقۇرۇش قوراللىرى» (管理工具) نامليق بىر تىزىملىكنىڭ تۇرغانلىقىنى بايقايمىز.

24.22-رەسىم. سىستېما تىزىملىكلىرى قاتارىدىكى «باشقۇرۇش قوراللىرى» (管理工具) ناملىق تىزىملىك

شۇنداقلا يەنە «بارلىق پىروگراممىلار» (所有程序) تىزىملىكىدىمۇ 25.22-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك «باشقۇرۇش قوراللىرى» (管理工具) ناملىق بىر تىزىملىكنىڭ تۇرغانلىقىنى بايقايسىز.

25.22-رەسىم. «بارلىق پىروگراممىلار» (所有程序) تىزىملىكىدىكى «باشقۇرۇش قوراللىرى» (管理工具) ناملىق تىزىملىك

بۇ تۈرنى چېكىپ ئاچقاندىن كېيىن بىز بايا كونترول تاختىسىدا كۆرگەن سىنبەلگىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ مۇشۇ يەردىمۇ تۇرغانلىقىنى بايقايسىز. ئاندىن كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمتېرى باشقۇرغۇچىسى» (Internet 信息服务(IIS)管理器) ناملىق سىن بەلگىنى چېكىش ئارقىلىق IIS باشقۇرغۇچىسىغا كىرەلەيسىز. سىستېما تىزىملىكلىرى قاتارىدىن قوزغىتىشنىڭ مەشغۇلات جەريانى **26.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

22.26-رەسىم. سىستېما تىزىملىكلىرى قاتاردىن قوزغىتىش جەريانى

«بارلىق پروگراممىلار» (所有程序) تىزىملىكىدىن قوزغىتىش جەريانى 27.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

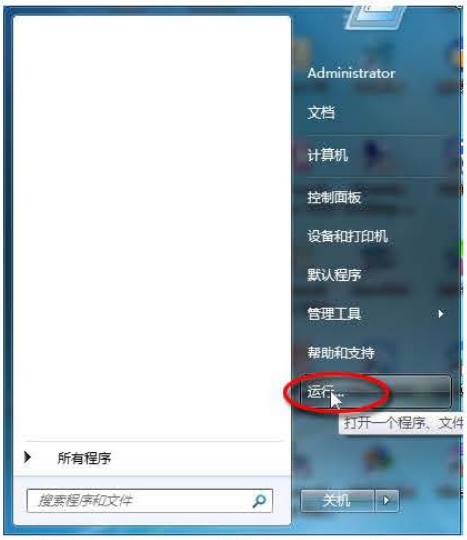

27.22-رەسىم. «بارلىق پروگراممىلار» (所有程序) تىزىملىكىدىن قوزغىتىش جەريانى

كىيىنكى قېتىمدىن باشلاپ يۇقىرىقى جەريانلار بويىچە تەڭشەش بىھاجەت بولۇپ، بىۋاستە باشلاش تىزىملىكىگە كىرىپلا «ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمېتىرى باشقۇرغۇچىسى» (Internet 信息服务(IIS)管理器) نى قوزغىتالايمىز.

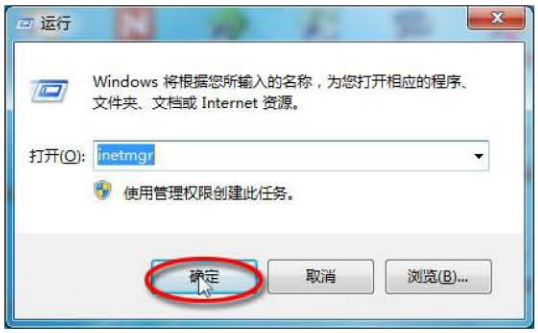
■ ئىجرا قىلىش دىيالوگ رامكىسى ئارقىلىق قوزغىتىش: بۇخىل قوزغىتىش ئۇسۇلى ئىنتايىن قولايلىق بىرخىل قوزغىتىش ئۇسۇلى بولۇپ، مەشغۇلات جەريانى تۆۋەندىكىدەك.

ئالدى بىلەن باشلاش تىزىملىكىگە كىرىپ «ئىجرا قىلىش» (运行) تىزىملىكىنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 28.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

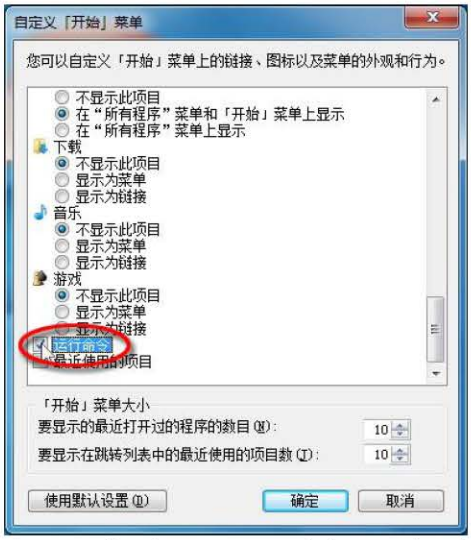
28.22-رەسىم. «ئىجرا قىلىش» (运行) دىيالوگ رامكىسىنى ئېچىش جەريانى

ئاندىن كۆرۈنگەن دىيالوگ رامكىسىغا «Inetmgr» دېگەن خەتنى كىرگۈزىمىز. ئاندىن «جەزملەشتۈرۈش» (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. شۇنىڭ بىلەنIIS باشقۇرغۇچىسىغا كىرەلەيمىز. مەشغۇلات جەريانى 29.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

22.29-رەسىم. «ئىجرا قىلىش» (运行) دىيالوگ رامكىسى ئارقىلىق IIS نى قوزغىتىش ئۇسۇلى

ئەگەر باشلاش تىزىملىكىدە ئىجرا قىلىش تىزىملىكى كۆرۈنمىسە «باشلاش» (开始) تىزىملىكىنىڭ «خاسلىق» (属性) كۆزنىكىگە كىرىپ باشقۇرۇش قوراللىرىنى چىقارغان ئورۇندىن يەنى باشلاش تىزىملىكى تاللاش كارتىسىدىن سېرىلما تالچىنى ئەڭ ئاستىغا سۈرسەك ئىجرا قىلىش بۇيرۇقى (运行命令) تۇرنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرىمىز.**30.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك. شۇ تۇرنى تاللاپ «جەزملەشتۈرۈش» (确定) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چىكىنىپ چىقساق باشلان تىزىملىكىدە ئىجرا قىلىش تۇرى كۆرۈنىدۇ.

30.22-رەسىم. «باشلاش» (开始) تىزىملىكىدە «ئىجرا قىلىش» (运行) تىزىملىكىنى كۆرۈنىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈش

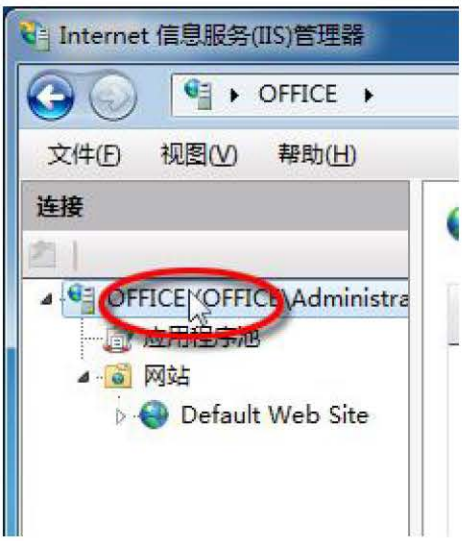
2.2.22 IIS باشقۇرغۇچىنىڭ كۆرۈنمە يۈزى بىلەن تونۇشۇش

بىز يۇقىرىقى ئۇسۇلنىڭ خالىغان بىرى ئارقىلىق IIS باشقۇرغۇچنى قوزغاتقاندىن كىيىنكى كۆرۈنمە يۈزى **31.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

31.22-رەسىم. IIS باشقۇرغۇچىنىڭ كۆرۈنمە يۈزى

بۇ كۆزنەككە قارايدىغان بولساق كۆزنەكنىڭ ۋېرتىكال ھالەتتە ئۇچ بۆلەككە بۆلۈنگەنلىكىنى بايقايمىز. بۇلارنىڭ ئاربىسىدىكى سول تەرەپتىكى بۆلەك «ئۇلىنىش» (连接) دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىدا بار شۇنداقلا IIS كە قوشۇلغان تور بېكەتلەرنىڭ تىزىملىكى كۆرۈنىدۇ. كۆرۈنۈشى **32.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

32.22-رەسىم. IIS باشقۇرغۇچىنىڭ «ئۇلىنىش» (连接) بۆلىكى

رەسىمگە قارايدىغان بولساق نۆۋەتتە پەقەت «Default web site » نامىدا بىرلا تور بېكەت بارلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز. بۇ تور بېكەت بىز «http://localhost » ناملىق ئادرېس بىلەن زىيارەت قىلغان تور بېكەت شۇ بولۇپ، بىز مۇشۇ بۆلەك ئارقىلىق كومپيۇتېرىمىزدىكى نۇرغۇنلىغان تور بېكەتلەرنىڭ ئاربىسىدىن نۆۋەتتە باشقۇرماقچى بولغان تور بېكەتنى تاللاپ باشقۇرالايمىز.

ئوتتۇرىدىكى بۆلەك «باشبەت» (主页) دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، بۇ بۆلەكتە نۆۋەتتە بىز تاللىغان توربەتنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك تەڭشەكلىرى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، بۇ بۆلەكنىڭ ئاساسلىق كۆرۈنۈشى **33.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

33.22-رەسىم. IIS باشقۇرغۇچىنىڭ «باشبەت» (主页) بۆلىكى

بۇ بۆلەكتە ئەگەر بىز مەلۇم بىر تور بېكەتنى تاللاپ قويۇپ تەڭشىسەك، بۇ تەڭشەك پەقەت مۇشۇ بىرلا تور بېكەتكە نىسبەتلا كۈچكە ئىگە بولىدۇ. ئەگەر بىز ھېچقايسى تور بېكەتنى تاللىمىغان ئەھۋال ئاستىدا بۇ بۆلەكتە تەڭشەش ئېلىپ بارغان بولساق بۇيەردىكى تەڭشەكلەر مۇلازىمىتىرغا نىسبەتەن تەڭشەش ھالىتىدە بولۇپ، بۇنداق ئەھۋالدا ئېلىپ بېرىلغان تەڭشەش مەشغۇلاتى مۇلازىمىتىردىكى بارلىق تور بېكەتلەرگە ئورتاق كۈچكە ئىگە بولىدۇ، يېڭى قوشۇلغان تور بېكەتلەرمۇ مۇشۇ تەڭشەكلەرگە ۋارىسلىق قىلىدۇ.

ئوڭ تەرەپتىكى بۆلەك بولسا «مەشغۇلات » (操作) بۆلىكى بولۇپ، بۇ بۆلەكنىڭ ئاساسلىق كۆرۈنۈشى 34.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

34.22-رەسىم. IIS باشقۇرغۇچىنىڭ «مەشغۇلات » (操作) بۆلىكى

بۇ بۆلەكتە ئوتتۇرىدىكى بۆلەكتىن تاللانغان تەڭشەش ئۇسۇلىغا ئالاقىدار بەزى مەشغۇلات تۈرلىرى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، بۇ بۆلەكتىن يەنە مۇلازىمىتىرنىڭ ئۆزىنى تاللاش ئارقىلىق IIS نى توختىتىش ۋە قايتا قوزغىتىش مەشغۇلاتلىرىنى قىلالايمىز.

3.2.22 IIS باشقۇرغۇچىسىدا نۆۋەتتىكى تور بېكەتنى باشقۇرۇش

نۆۋەتتىكى تور بېكەتنى باشقۇرۇشتا بىز چوقۇم باشقۇرماقچى بولغان تور بېكەتنى تاللىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. ئەگەر بىز نۆۋەتتىكى تور بېكەتنى مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى بىلەن چەكسەك، باش بەت بۆلىكىنىڭ ئىسمى نۆۋەتتىكى توربەتنىڭ ئىسمىغا ئۆزگىرىش بىلەن بىرگە، باشبەت بۆلىكى نۆۋەتتىكى توربەتكە نىسبەتەن تەڭشەش ئېلىپ بېرىش ھالىتىگە ئۆتىدۇ. مەشغۇلات جەريانى 35.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

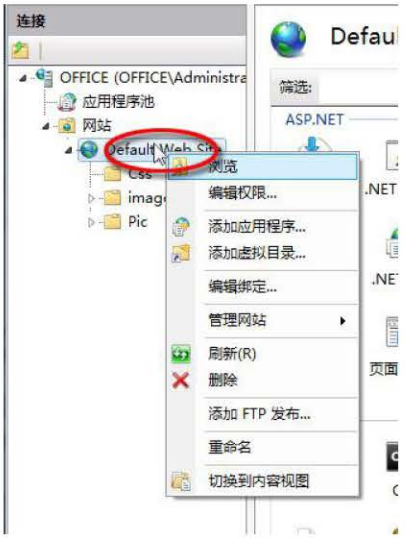
35.22-رەسىم. باشقۇرۇلىدىغان تور بېكەت تاللانغاندىن كېيىنكى «باشبەت» (主页) بۆلىكىنىڭ ئۆزگەرگەن ھالىتى

ئەگەر نۆۋەتتىكى توربەتنىڭ ئىسمى ئالدىدىكى ئوچ بۇرجەكنى چەكسەك، نۆۋەتتىكى مۇشۇ توربەتنىڭ غول مۇندەرىجىسى ئىچىدىكى ھۆججەت قىسقۇچلار كۆرۈنىدۇ، مەشغۇلات جەريانى 36.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

36.22-رەسىم. نۆۋەتتىكى باشقۇرۇلىدىغان تور بېكەتنىڭ غول مۇندەرىجىسىدىكى ھۆججەت قىسقۇچلار

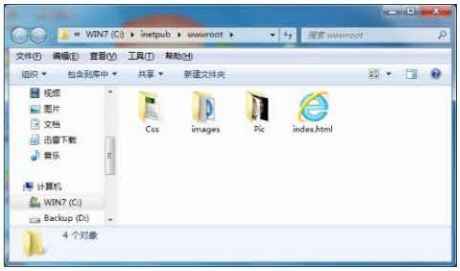
ئەگەر بىز باشقۇرماقچى بولغان توربەتنىڭ ئۈستىدە مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چەكسەك 37.22-رەسىدە كۆرسىتىلگەندەك تىزىملىك كۆرۈنىدۇ.

37.22-رەسىم. تور بېكەتنى باشقۇرۇش تىزىملىكلىرى

بۇ تىزىملىكلەرنىڭ رولى تۆۋەندىكىچە:

■ كۆرۈپ چىقىش(浏览): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى مۇشۇ تور بېكەتنىڭ ھۆججەتلىرى ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچنى ئېچىپ بېرىش بولۇپ، بۇ تىزىملىكنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە 38.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

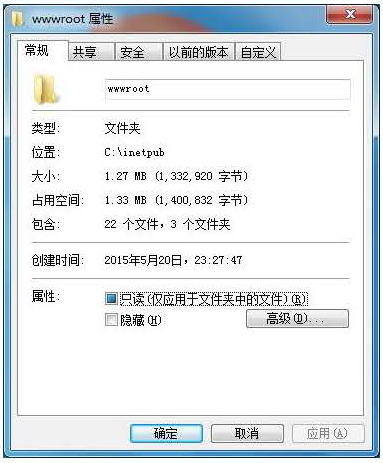

38.22-رەسىم. كۆرۈپ چىقىش(浏览) تىزىملىكى چېكىلگەندىن كېيىنكى كۆزنەك كۆرۈنۈشى

رەسىمگە قارايدىغان بولساق بۇ تىزىملىك ئېچىپ بەرگەن ھۆججەت قىسقۇچنىڭ سىستېما دىسكىسىدىكى wwwroot نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچ ئىكەنلىكىنى بايقايمىز.

■ ھوقۇقنى تەھرىرلەش(编辑权限): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى نۆۋەتتىكى مۇشۇ تور بېكەتنىڭ

ھۆججەتلىرى ساقلىنىۋاتقان ھۆججەت قىسقۇچنىڭ ھوقۇقىنى تەڭشەش بولۇپ، بۇ تىزىملىك ئادەتتە ھەربىرىكەتچان ھالەتتىكى تور بېكەتلەردە كۆپرەك ئىشلىتىلىدۇ. بۇ تىزىملىك چېكىلگەندىن كېيىن شۇ ھۆججەت قىسقۇچنىڭ «خاسلىق» (属性) كۆزنىكىنى ئېچىپ بېرىدۇ. كۆرۈنۈشى **39.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

39.22-رەسىم. ھوقۇقنى تەھرىرلەش(编辑权限) تىزىملىكى چېكىلگەندە ئېچىلغان كۆزنەك

■ قوللىنىشچان پروگراممىا قوشۇش(添加应用程序): بۇ تىزىملىك ئارقىلىق مۇشۇ تور بېكەتكە يەنە بىر كىچىك مۇندەرىجە بويىچە تارماق تور بېكەت قۇرۇپ بەرگىلى بولىدۇ، ئەمما بۇ تېخنىكا ئادەتتە كۆپ ئىشلىتىلمەيدۇ. نۆۋەتتىكى تور بېكەتكە تارماق تارماق تور بېكەت قوشۇلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **40.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

40.22-رەسىم. قوللىنىشچان پروگراممىا قوشۇش(添加应用程序) تىزىملىكى ئارقىلىق تارماق تور بېكەت قوشۇلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

تارماق تور بېكەتنى سىنىغاندىكى نەتىجە **41.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

41.22-رەسىم. تارماق تور بېكەت سىنالغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

■ مەۋھۇم مۇندەرىجە قوشۇش(添加虚拟目录): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى بولسا مەزكۇر تور

بىكەتتە ئەزەلدىن مەۋجۇت بولمىغان مۇندەرىجىنى مۇشۇ توربەتنىڭ ئىچىدىكىدەك ھالەتتە كۆرسىتىش بولۇپ، بۇنىڭ ئاساسلىق رولى، تور بىكەتتىكى نىسپىي ئادرېس بويىچە ئۇلانغان، ئايرىم - ئايرىم كومپيۇتېردا ياسالغان بەتلەر ۋە ھۆججەتلەرنى بىر تور بىكەت ئىچىدە قويۇپ ئۇلاش زۆرۈر بولغاندا ئىشلىتىلىدۇ. بۇ تىزىملىكنىڭمۇ ئىشلىتىلىش نىسبىتى بىرئاز تۆۋەن.

بۇ تىزىملىكنىڭ ئۇنۇمى قارىماققا « قوللىنىشچان پىروگراممۇ قوشۇش » تىزىملىكى بىلەن ئوخشاشتەك كۆرۈنىدىغان بولۇپ، ئەمەلىيەتتە بۇ ئىككىسى تۈپتىن پەرقلىنىدۇ يەنى قوللىنىشچان پىروگراممۇ قوشقاندا، ئۇ قوللىنىشچان پىروگراممىنىڭ ئايرىم غول مۇندەرىجىسى بولىدۇ. ئەمما مەۋھۇم مۇندەرىجە قوشقاندا مەۋھۇم مۇندەرىجىنىڭ غول مۇندەرىجىسى شۇ تور بىكەتنىڭ ئاساسلىق مۇندەرىجىسىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئىككىسىنى ئورتاقلىقى ۋە ماھىيەتلىك پەرقىنى يوشۇرۇپ قويغىنى بولسا ھەر ئىككىلىسىنىڭ قىسمى مۇندەرىجە شەكلىدىكى ئادرېستا كۆرۈنگەنلىكى. مەۋھۇم مۇندەرىجە قوشقاندىن كېيىنكى ئۇنۇم كۆرۈنۈشى **42.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

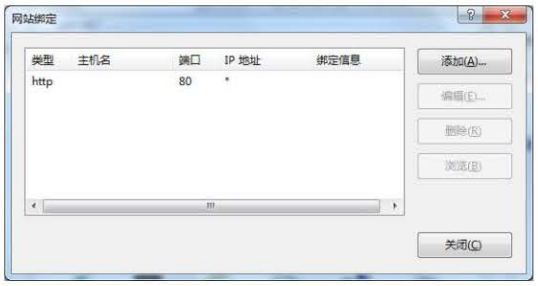
42.22-رەسىم. مەۋھۇم مۇندەرىجە قوشۇش(添加虚拟目录) تىزىملىكى ئارقىلىق مەۋھۇم مۇندەرىجە قوشۇلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

مەۋھۇم مۇندەرىجىنى سىنىغاندىكى كۆرۈنۈشى بولسا **43.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

43.22-رەسىم. مەۋھۇم مۇندەرىجە ئىچىدىكى پىروگراممۇ سىنالغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

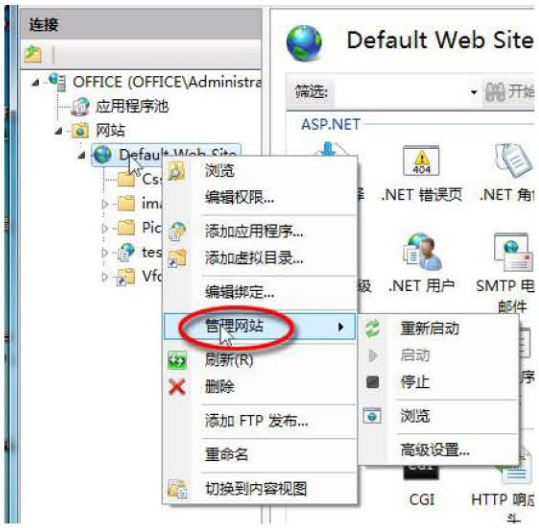
■ ئۇلىنىشنى تەھرىرلەش (编辑绑定): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى، مەزكۇر تور بىكەتكە تور نامى ئۇلاش ياكى ئۇلانغان تور نامىنى تەھرىرلەش بولۇپ، ئەگەر تورنامى بار بولسا، مۇشۇ خىل ئۇسۇل بىلەن ئۇلاپ، ئۇ تورنامى ئارقىلىق ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىدىكى تور بىكەتنى دۇنيانىڭ ھەرقانداق جايىدا خالىغانچە زىيارەت قىلغىلى بولىدۇ. ئەگەر ئۆزىمىز مۇلازىمىتىر سېتىۋالغان بولساق، شۇ مۇلازىمىتىرغا توربەت ئورۇنلاشتۇرغاندىمۇ ئۆزىمىزنىڭ تور بىكىتىمىزگە تور نامىنى مۇشۇ خىل ئۇسۇل ئارقىلىق ئۇلايمىز. مەزكۇر تىزىملىك ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **44.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

44.22-رەسىم. توربەتكە تورنامى ئۇلاش كۆزنىكى

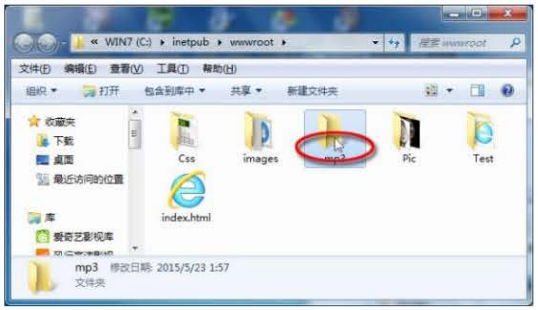
بۇ كۆزنەككە نۆۋەتتە ھېچقانداق تور نامىنىڭ يېزىلمىغانلىقى بۇ بېكەتنى«http://localhost » ئارقىلىقلا زىيارەت قىلغىلى بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ. دەرسلىكىمىزنى داۋاملىدا تور نامىغا ئالاقىدار مەزمۇنلار ئۈستىدە ئايرىم توختىلىمىز شۇنىڭ ئۈچۈن بۇيەردە تورنامى ھەققىدە كۆپ توختالمايمىز.

■ تور بېكەتنى باشقۇرۇش(管理网站): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق ئىقتىدارى تور بېكەتنىڭ ئاساسلىق ئىقتىدارلىرىنى تەڭشەش بولۇپ، بۇ تىزىملىك تور بېكەتنى باشقۇرۇشتا بىرئاز مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ تىزىملىك ھەققىدە ئايرىم توختىلىمىز. تىزىملىكنىڭ كۆرۈنۈشى **45.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

45.22-رەسىم. توربىكەتنى باشقۇرۇش(管理网站) تىزىملىكى

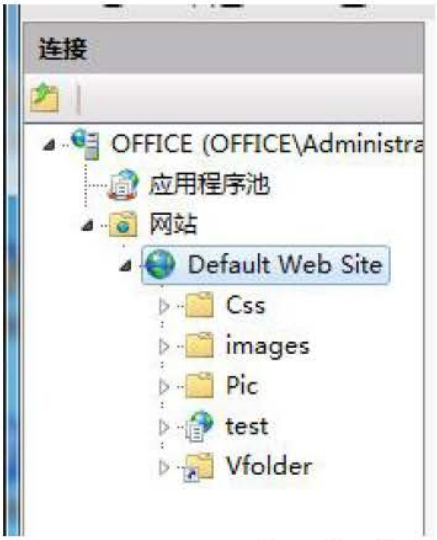
■ يېڭىلاش(刷新): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى بولسا مەزكۇر تور بېكەتنىڭ مۇندەرىجىلىرىدە ياكى ھۆججەتلىرىدە ئۆزگىرىش بولسا يېڭىلاپ ھازىرقى ھالىتىنى كۆرسىتىشتىن ئىبارەت. مەسىلەن: بىز ھازىر «wwwroot» ھۆججەت قىسقۇچى ئىچىگە «mp3 » دېگەن نامدا بىر ھۆججەت قىسقۇچ قۇرايلى. كۆرۈنۈشى **46.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

46.22-رەسىم. «wwwroot» ھۆججەت قىسقۇچى ئىچىگە « mp3» دېگەن نامدا ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇش

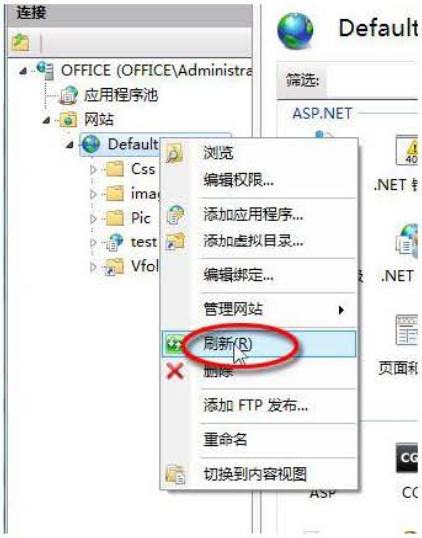
ئەمما تىزىملىككە قارايدىغان بولساق بىزنىڭ يېڭى قۇرغان ھۆججەت قىسقۇچىمىزنىڭ تېخى بۇ

تىزىملىكتە كۆرۈنمىگەنلىكىنى بايقايمىز، كۆرۈنۈشى 47.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

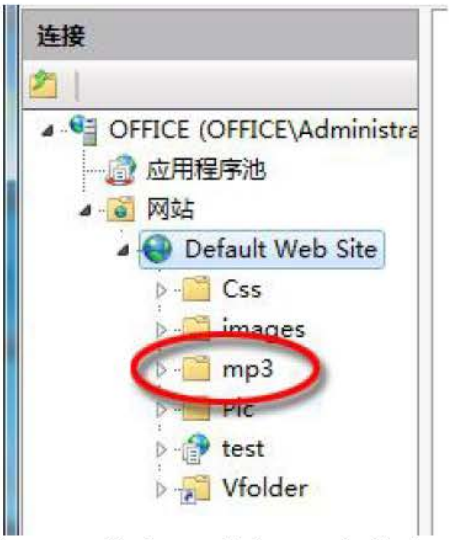
47.22-رەسىم. «mp3» دېگەن نامدىكى ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇلۇپ بولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

تىزىملىكتە ھازىر قۇرغان ھۆججەت قىسقۇچنىڭ دەرھاللا كۆرۈنۈشىنى ئۈمىد قىلساق، «يېڭىلاش» (刷新) تىزىملىكنى چەكسەك بولىدۇ. مەشغۇلات ئۇسۇلى 48.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

48.22-رەسىم. ھۆججەت تىزىملىكنى يېڭىلاش ئۈچۈن «يېڭىلاش» (刷新) تىزىملىكنى چېكىش

ئاندىن قارايدىغان بولساق mp3 نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچنىڭ تىزىملىكتە پەيدا بولغانلىقىنى كۆرەلەيمىز. ئۇنۇمى 49.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

49.22-رەسىم. «يېڭىلاش» (刷新) تىزىملىكى چېكىلگەندىن كېيىنكى ھۆججەت تىزىملىكى

■ ئۆچۈرۈش(删除): ئۆچۈرۈش تىزىملىكىنىڭ ئاساسلىق رولى بولسا ئۆۋەتتىكى تور بېكەتنى IIS باشقۇرغۇچىدىن ئۆچۈرۈش بولۇپ، بۇ تىزىملىك تىجرا قىلىنغاندىن كېيىن، «http://localhost» ئارقىلىق بۇ توربەتنى زىيارەت قىلغىلى بولمايدۇ. ئەمما تور بېكەتنىڭ ھۆججەتلىرى ئەسلىدىكى ساقلانغان ئورۇندىن ئۆچۈپ كەتمەيدۇ. بىز بۇ تور بېكەتنى قايتىدىن قوشۇش ئارقىلىق قايتىدىن نورمال زىيارەت قىلالايمىز.

■ FTP ھۆججەت يوللاش تۈرىگە قوشۇش(添加 FTP 发布): بۇ تۈرنىڭ ئاساسلىق رولى ئۆۋەتتىكى تور بېكەتكە IIS باشقۇرغۇچ ئارقىلىق FTP مۇلازىمېتىرى قوشۇش بولۇپ، بۇ ئارقىلىق تور پروگراممىسىنى FTP قۇرالى ئارقىلىق يوللاشنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ. ئەمما FTP مۇلازىمېتىرى قۇرۇش جەريانى قولايسىز بولغانلىقتىن قاچىتتە تىشلىتىلمەيدۇ.

■ ئىسمىنى ئۆزگەرتىش(重命名): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى بولسا ئۆۋەتتىكى تور بېكەتنىڭ IIS توربېكەت تىزىملىكلىرى قاتارىدىكى ئىسمىنى ئۆزگەرتىش بولۇپ، بۇ ئارقىلىق ئۆزگەرتىلگەن ئىسىم پەقەت تور بېكەت تىزىملىكى قاتارىدىكى پەرقلەندۈرۈش ئىسمىنىلا ئۆزگەرتىش رولىغا ئىگە، تور بېكەتنىڭ نامى ۋە ئۇلىنىش ئادرېسلىرى بىلەن مۇناسىۋىتى يوق. «DefaultWebSite» ناملىق تور بېكەتنىڭ ئىسىم ئۆزگەرتىشتىن بۇرۇنقى كۆرۈنۈشى 50.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

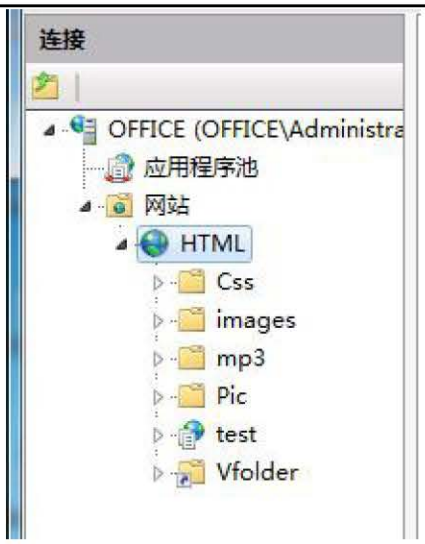
50.22-رەسىم. «DefaultWebSite» ناملىق تور بېكەتنىڭ ئىسىم ئۆزگەرتىشتىن بۇرۇنقى ھالىتى

ئىسمىنى ئۆزگەرتىش(重命名) بۇيرۇقى تىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى 51.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

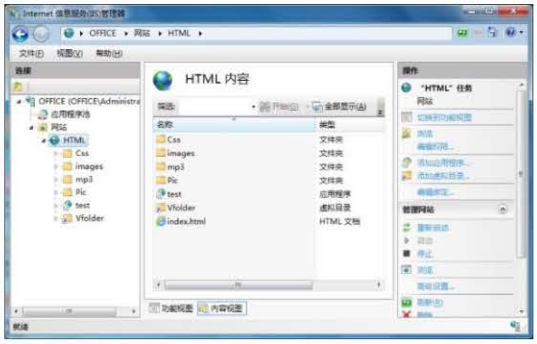
51.22-رەسىم. ئىسمىنى ئۆزگەرتىش(重命名) بۇيرۇقى تىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

ئىسمىنى ئۆزگەرتكەندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى52.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

52.22-رەسىم. ئىسمىنى ئۆزگەرتكەندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

■ مەزمۇن كۆرۈنۈشىگە ئۆزگەرتىش(切换到内容视图): بۇ تىزىملىك كۆزنەكنىڭ باش بەت كۆرۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش رولىنى ئويناپبەرگەن بولۇپ، بىر قېتىم چېكىلسە «تىزىملىك ئىقتىدار كۆرۈنۈشى» (切换到功能视图) گە ئۆزگەرتىش ناملىق تىزىملىككە ئۆزگىرىدۇ شۇنداقلا كۆزنەكنىڭ باشبەت بۆلىكىدە مۇشۇ تور بېكەتنىڭ ھۆججەت قىسقۇچى ئىچىدىكى بارلىق ھۆججەت ۋە ھۆججەت قىسقۇچلار كۆرۈنىدۇ. كۆرۈنۈشى 53.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

53.22-رەسىم. باشبەت بۆلىكىنىڭ مەزمۇن كۆرۈنۈشى ھالىتىدىكى ئۇنۇمى

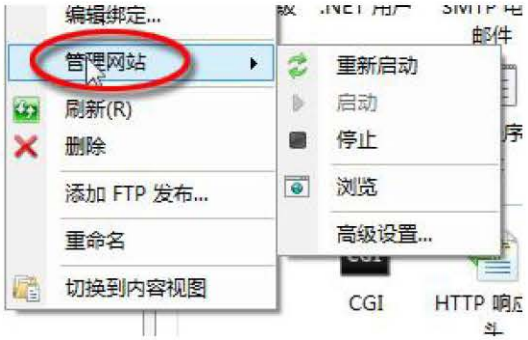
■ ئىقتىدار كۆرۈنۈشىگە ئۆزگەرتىش(切换到功能视图): بۇ تىزىملىك باشبەت بۆلىكىنىڭ كۆرۈنۈشى مەزمۇن كۆرۈنۈشىگە ئۆزگەرتىلگەندە پەيدا بولىدىغان بولۇپ، بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى باشبەت بۆلىكىنىڭ كۆرۈنۈشى مەزمۇن كۆرسىتىش ھالىتىدە بولسا بۇخىل ھالەتنى تەڭشەش قوراللىرى كۆرۈنىدىغان ھالەتكە ئالماشتۇرۇشتىن ئىبارەت يەنى 53.22- رەسىمدىكى ھالەتنى ئۆزگەرتكەندىن كېيىنكى ئۇنۇمى 54.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

54.22-رەسىم. باشبەت بۆلىكىنىڭ سۈكۈتتىكى كۆرۈنۈشى

4.2.22 تور بېكەتنى باشقۇرۇش تىزىملىكى

«تور بېكەتنى باشقۇرۇش » (管理网站) تىزىملىكى IIS دىكى تور بېكەتنى باشقۇرۇشتا بىرقەدەر مۇھىم رول ئويناىدىغان تىزىملىك بولۇپ، تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق كۆرۈنۈشى 55.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

55.22-رەسىم. «تور بېكەتنى باشقۇرۇش » (管理网站) تىزىملىكىنىڭ كۆرۈنۈشى

بۇ تىزىملىكلەر ۋە ئاساسلىق رولى تۆۋەندىكىدەك.

■ قايتا قوزغىتىش(重新启动): بۇ تىزىملىك IIS دىكى بىز نۆۋەتتە تاللىۋالغان تور بېكەتنى قايتا قوزغىتىش رولىنى ئويناىدىغان بولۇپ، ئادەتتە مۇلازىمىتىردىكى ئۇششاق سەۋەبلەر تۈپەيلى تور بېكەتتە بىنورماللىق كۆرۈلگەندە مۇشۇ بىرلا تور بېكەتنى قايتا قوزغىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

■ قوزغىتىش(启动): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى، نۆۋەتتە توختىتىپ قويۇلغان تور بېكەتنى قوزغىتىپ نورمال زىيارەت قىلغىلى بولىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت.

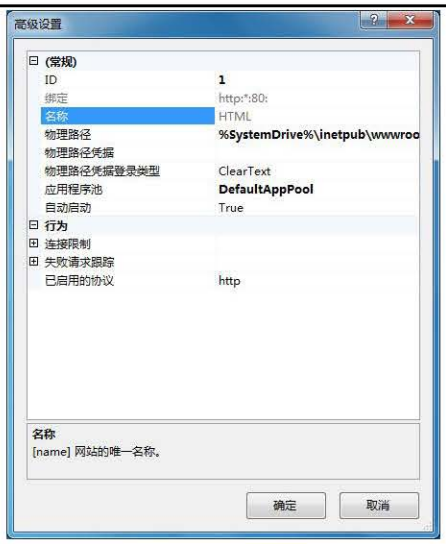
■ توختىتىش(停止): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى نۆۋەتتە ئىجرا بولۇۋاتقان تور بېكەتنى توختىتىپ قويۇش رولى بار بولۇپ، نۆۋەتتىكى تور بېكەتنى زىيارەت قىلغىلى بولمايدىغان ھالەتكە كەلتۈرىدۇ.

■ زىيارەت قىلىش(浏览): بۇ تىزىملىكنىڭ ئاساسلىق رولى بۇ توربەتنى زىيارەت قىلىپ ئۇنۇمنى كۆرۈپ باقايلى بولۇپ، بۇ تىزىملىك ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن بىز «ئۆلاش» (编辑绑定) تىزىملىكى ئارقىلىق ئۆلاپ بەرگەن ئادرېس بويىچە تور كۆرگۈ قوزغىلىپ تور بېكەت كۆرۈنىدۇ. نۆۋەتتىكى تور بېكەتنى زىيارەت قىلىش تىزىملىكى ئارقىلىق زىيارەت قىلغاندىنكى ئۇنۇمى 56.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

56.22-رەسىم. تور بېكەت زىيارەت قىلىنغاندىكى ئۇنۇمى

■ ئالى تەڭشەك(高级设置): بۇ تىزىملىك نۆۋەتتىكى تور بېكەتنىڭ بەزى مۇھىم پارامېتىرلىرىنى تەڭشەش رولىغا ئىگە بولۇپ، تور بېكەتنىڭ قاتتىق دىسكىدىكى ئورنى، خاتالىق ئۇچۇرلىرىنىڭ كۆرۈنۈشى، باش مۇندەرىجىنى قوللاش قاتارلىق تەڭشەكلەرنىڭ ھەممىسى مۇشۇ تىزىملىك ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدۇ. ئالى تەڭشەك تىزىملىكى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى 57.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

57.22-رەسىم. ئالى تەڭشەك(高级设置) كۆزنىكىنىڭ كۆرۈنۈشى

3.22 IIS نى تەڭشەش

بىزنىڭ بۇ پاراگرافتا ئۆگىنىدىغىنىمىز IIS نىڭ ئاساسلىقى HTML توربىكەتكە ئالاقىدار بولغان تەڭشەش ئۇسۇللىرى بولۇپ، ئاساسلىقى تور بېكەت مۇندەرىجىسىنى ئۆزگەرتىش. خاتالىق ئۇچۇرىنىڭ كۆرۈنۈشىنى بەلگىلەش، غول مۇندەرىجىنى قوللاش ئىقتىدارىنى ئېچىش، تور بېكەتنىڭ قوزغىلىش بېتىنىڭ ھۆججەت ئىسمىنى ئۆزگەرتىش ۋە قوشۇش قاتارلىق مەزمۇنلار سۆزلىنىدۇ.

1.3.22 تور بېكەت مۇندەرىجىسىنى ئۆزگەرتىش

IIS باشقۇرغۇچىسى ئۆزى تەمىنلىگەن تور بېكەت مۇندەرىجىسى سىستېما دېسكىسىدا بولۇپ، سىستېمىدىن كاشىلا كۆرۈلگەن ئەھۋال ئاستىدا تور بېكەتنىڭ بارلىق ھۆججەتلىرىنى يوقىلىپ كېتىش ئېھتىماللىقىنى نەزەردىن ساقىت قىلغىلى بولمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئەگەر بىز تور بېكەتنىڭ ھۆججەت قىسقۇچىنى ئۆزگەرتمىمىز دېسەك تۆۋەندىكى باسقۇچ بويىچە مەشغۇلات قىلىمىز.

ئالدى بىلەن تور بېكەتنىڭ ئالاقىدار ھۆججەتلىرىنى قايسى ئورۇندا ساقلىماقچى بولساق شۇ ئورۇنغا بىر ھۆججەت قىسقۇچ قۇرىمىز ۋە تور بېكەتنىڭ بارلىق ھۆججەتلىرىنى شۇ ئورۇنغا يۆتكىۋالىمىز. مەشغۇلات جەريانى **58.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

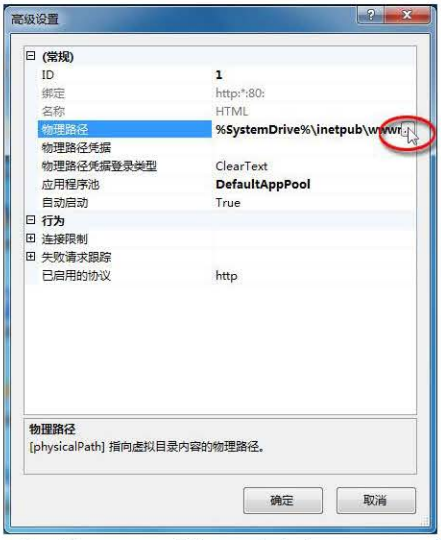
58.22-رەسىم. تور بېكەتنىڭ بارلىق ھۆججەتلىرى يۆتكەلگەندىن كېيىنكى يېڭى ئورنى

ئاندىن IIS دىكى تور بېكەتلەر تىزىملىكىدىن نۆۋەتتە بىز ئورنىنى يۆتكىمەكچى بولغان تور بېكەتنىڭ ئۈستىدە ماۋسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىپ كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «تور بېكەتنى باشقۇرۇش» (管理网站) تىزىملىكى ئىچىدىكى «ئالى تەڭشەك» (高级设置) تىزىملىكىنى تاللاپ ئىجرا قىلىمىز. مەشغۇلات جەريانى

59.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

59.22- رەسىم. ئورنىنى يۆتكىمەكچى بولغان تور بېكەتنىڭ «ئالى تەڭشەك» (高级设置) تىزىملىكى ئاندىن كۆرۈنگەن كۆزنەكتىن «فىزىكىلىق ئادرېسى» (物理路径) تۇرنىڭ ئاخىرىدىكى كۆپ چېكىت شەكلىلىك كۇنۇپكىنى تاق چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 60.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

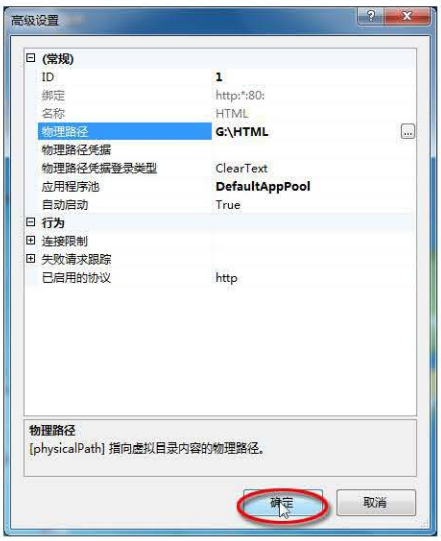
60.22-رەسىم. «فىزىكىلىق ئادرېسى» (物理路径) تۇرنىڭ ئاخىرىدىكى كۆپ چېكىت شەكلىلىك كۇنۇپكىنى تاق چېكىمىز

ئاندىن ھۆججەتلەر تىزىملىكى كۆرۈنىدۇ. بۇ تىزىملىكتىن بىز بايا قۇرۇپ بەرگەن ھۆججەت قىسقۇچنى تاللاپ «جەزملەشتۈرۈش » (确定)كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 61.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

61.22-رەسىم. بۇ تىزىملىكتىن بىز بايا قۇرۇپ بەرگەن ھۆججەت قىسقۇچنى تاللاپ «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز

ئاندىن ئالى تەڭشەك كۆزنىكىدىنمۇ «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **62.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

62.22-رەسىم. ئاندىن ئالى تەڭشەك كۆزنىكىدىنمۇ «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز

شۇنىڭ بىلەن تور بېكەتنىڭ مۇندەرىجىسى بىز نۆۋەتتە تاللاپ بەرگەن ھۆججەت قىسقۇچقا ئۆزگىرىدۇ.

2.3.22 خاتالىق ئۇچۇرىنىڭ كۆرۈنۈش ياكى كۆرۈنمەسلىكىنى بەلگىلەش

خاتالىق ئۇچۇرىنىڭ كۆرۈنۈش كۆرۈنمەسلىكىنى بەلگىلەش ئاساسلىقى ھەرىكەتچان تور بېكەتلەر ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، بۇيەردە دىيىلۇاتقان خاتالىق ئۇچۇرىنىڭ كۆرۈنۈشى، ھەرىكەتچان ھالەتتىكى تور بېكەتنىڭ پىروگراممىا كودىدا خاتالىق كۆرۈلگەن بولسا، شۇ خاتالىققا ئالاقىدار بولغان ئۇچۇرلارنى پىروگراممىا ئىجرا قىلىنغان ۋاقتىتا تور كۆرگۈ يۈزىدە كۆرسىتىدىغان ياكى كۆرسەتمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، بۇخىل ئىقتىدارنى ئادەتتە توربەتنى ياساۋاتقان مەزگىلدە ئېچىپ قويىمىز بۇنداق بولغاندا توربەتنى ياساش جەريانىدا مەسىلە بولسا قايسى ھۆججەت ، قايسى قۇردا خاتالىق كۆرۈلگەنلىكىنى بىلەلەيمىز، ئابونتلارغا زىيارەتكە ئېچىۋەتكەندە تاقاپ قويىمىز چۈنكى بىرىنچىدىن ئەگەر پىروگراممىدا مەسىلە ساقلانغان بولسىمۇ بۇنى ئابونتلارنىڭ بىلىشى زۆرۈر ئەمەس. ئىككىنچىدىن ئەگەر پىروگراممىدا مەسىلە ساقلانغان بولسا خاتالىق ئۇچۇرى بىلەن بىرگە شۇ خاتالىق ئۇچۇرى بايقالغان ھۆججەتنىڭ مۇلازىمىتىردىكى ئادرېسى ۋە خاتالىق ئۇچۇرى بايقالغان قۇر نومۇرى قاتارلىقلارنى بىرگە كۆرسىتىپ بېرىدۇ شۇ سەۋەبتىن مۇلازىمىتىرنىڭ بەزى ئۇچۇرلىرى ئاشكارىلىنىپ قالىدۇ بۇ ئۇچۇرلار مۇلازىمىتىرنىڭ بىخەتەرلىكىگە خەۋپ ئېلىپ كېلىدۇ . شۇڭا تور بېكەتنىڭ خاتالىق ئۇچۇرىنىڭ كۆرۈنۈش كۆرۈنمەسلىكىنى بەلگىلەش مۇلازىمىتىر باشقۇرۇشتا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك مۇھىم مەسىلىلەردىن بىرى.

خاتالىق ئۇچۇرلىرىنىڭ كۆرۈنۈش كۆرۈنمەسلىكى IIS باشقۇرغۇچىنىڭ باشبەت بۆلىكىدىن تەڭشىلىدىغان بولۇپ، IIS نىڭ باشبەت بۆلىكىدىكى ASP نامىلىق تۈردىن تەڭشەيمىز. ASP بولسا ئىنگلىزچە «Active Server Page» دېگەن سۆزنىڭ قىسقارتىلمىسى بولۇپ، مەنىسى «ھەرىكەتچان مۇلازىمىتىر بېتى» دېگەن مەنىدە. ASP مىكروسوفت شىركىتى تەرىپىدىن تەتقىق قىلىنغان ھەرىكەتچان توربەت تىلى بولۇپ IIS بۇ تىلنى سۈكۈتتىكى ھالەتتىمۇ قوللايدۇ، شۇڭا خاتالىق ئۇچۇر تەڭشىكى ASP تۈرى

ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان.

خاتالىق ئۇچۇرىنى تەڭشەشنىڭ مەشغۇلات جەريانى تۆۋەندىكىدەك.

ئالدى بىلەن ئۇلىنىش بۆلىكىدىن نۆۋەتتە تەڭشىمەكچى بولغان تور بېكەتنى تاللايمىز. ئەگەر پۈتۈن مۇلازىمىتىرغا نىسبەتەن بىرتۇتاش تەڭشەش ئېلىپ بارماقچى بولساق ئۇلىنىش بۆلىكىدىكى مۇلازىمىتىر ئىسمىنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى **63.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

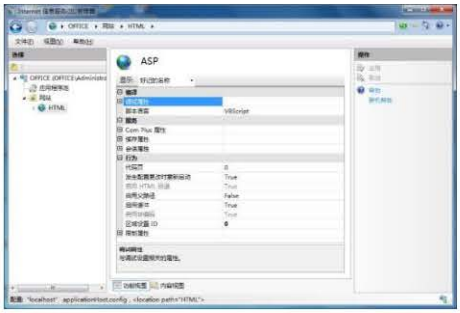
63.22-رەسىم. خاتالىق ئۇچۇرى تەڭشىلىدىغان تور بېكەتنى تاللاش جەريانى

ئاندىن باش بەت بۆلىكىدىن ASP تۇرنىنى قوش چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **64.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

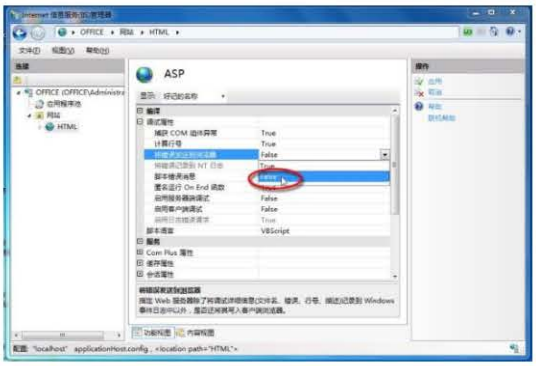
64.22-رەسىم. ئاندىن باش بەت بۆلىكىدىن ASP تۇرنىنى قوش چىكىمىز

ئاندىن باش بەتنىڭ كۆرۈنۈشى ASP تەڭشەك ھالىتىگە ئۆزگىرىدۇ. كۆرۈنۈشى **65.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

65.22-رەسىم. ئاندىن باش بەتنىڭ كۆرۈنۈشى ASP تەڭشەك ھالىتىگە ئۆزگىرىدۇ

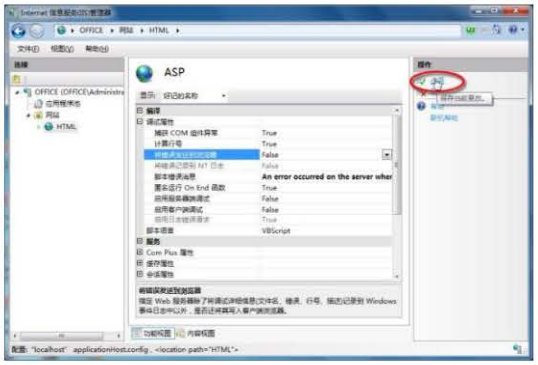
بىز بۇ بۆلەكتىن «خاسلىقىنى تەڭشەش» (性属试调) نامليق تۇرنىڭ ئالدىدىكى «+» بەلگىسىنى چېكىپ كۆرۈنگەن تۇردىن «خاتالىق ئۇچۇرىنى تور كۆرگۈگە يوللاپ بېرىش» (将错误发送到浏览器) نامليق تۇرنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى ماس كاتەكچىدىكى تىزىملىك ئارقىلىق قىممىتىنى ئۆزگەرتىمىز. مەشغۇلات جەريانى **66.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

66.22-رەسىم. «خاتالىق ئۇچۇرىنى تور كۆرگۈگە يوللاپ بېرىش» (将错误发送到浏览器) ناملىق تاۋرنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى ماس كاتەكچىدىكى تىزىملىك ئارقىلىق قىممىتىنى ئۆزگەرتىمىز

قىممىتى True بولسا خاتالىق ئۇچۇرىنىڭ تور كۆرگۈدە كۆرۈنىدىغانلىقىنى False بولسا قىممىتىنىڭ تور كۆرگۈدە كۆرۈنمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىز يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە قىممىتىنى ئۆزگەرتىپ بولغاندىن كېيىن IIS باشقۇرغۇچىنىڭ مەشغۇلات بۆلىكىگە قارايدىغان «قوللىنىش» (应用) دېگەن خەتنىڭ يېشىل رەڭگە ئۆزگەرگەنلىكىنى كۆرەلەيمىز. مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى بىلەن بۇ خەتنى چەككەندىن كېيىن، بىزنىڭ تەڭشىشىمىز كۈچكە ئىگە بولىدۇ. مەشغۇلات جەريانى 67.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

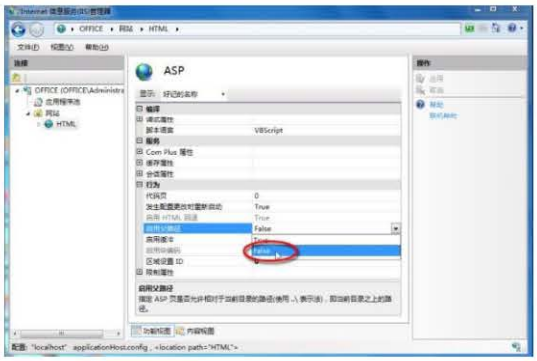

67.22-رەسىم. مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى بىلەن «قوللىنىش» (应用) خەتنى چەككەندىن كېيىن تەڭشىشىمىز كۈچكە ئىگە بولىدۇ

3.3.22 بىۋاستە غول مۇندەرىجىگە قايتىشنى قوللاش ۋە ئەمەلدىن قالدۇرۇش

بىۋاستە غول مۇندەرىجىگە قايتىشنى قوللاش ۋە ئەمەلدىن قالدۇرۇش بولسا IIS نى تور بېكەت ھۆججەت قىسقۇچلىرى ئارىسىدىكى ئىچكى ھۆججەت قىسقۇچلاردىكى ھۆججەتلەردە ئۇلىنىشنى «/» بەلگىسىگە ئۇلاش ئارقىلىق بىۋاستە تور بېكەتنىڭ غول مۇندەرىجىسىگە قايتىشنى قوللايدىغان ياكى قوللىمايدىغان ھالەتكە تەڭشەشنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، ئادەتتە بىز سىنىۋالغان بوشلۇق ياكى مۇلازىمتىرلارنىڭ سۈكۈتتىكى ھالىتى قوللايدىغان ھالەتكە تەڭشەلگەن بولىدۇ. بىز بۇ تاۋرنىمۇ IIS دىكى ASP تاۋرىدىن تەڭشەيمىز. مەشغۇلات جەريانى تۆۋەندىكىدەك.

ئالدى بىلەن ASP تاۋرىگە كىرىمىز. ئاندىن ASP تاۋرىدىكى «ھەرىكەت» (行为) تاۋرىدىن «ئاتا مۇندەرىجىنى قوزغىتىش» (启用父路径) ناملىق تاۋرنىڭ قىممىتىنى ئۆزگەرتىمىز. مەشغۇلات جەريانى 68.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

68.22-رەسىم. «ھەرىكەت» (行为) تۈرىدىن «ئاتا مۇندەرىجىنى قوزغىتىش» (启用父路径) ئاملىق تۈرنىڭ قىممىتىنى ئۆزگەرتىمىز

قىممىتى True بولسا بۇ ئاستە غول مۇندەرىجىگە قايتىشنى قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. False بولسا غول مۇندەرىجىگە قايتىشنى قوللىمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قىممىتىنى ئۆزگەرتىپ بولغاندىن كېيىنIIS نىڭ مەشغۇلات بۆلىكىدىن «قوللىنىش» (应用) ئاملىق خەتنى چېكىپ تەڭشەكنى مۇقىملاشتۇرىمىز.

1.22-مىسال: تور بېكەتنىڭ دىسكىدىكى ساقلانغان ئورنىغا بىرقانچە قاتلام ھۆججەت قىسقۇچ قۇرايلى ئاندىن ئەڭ ئىچىدىكى ھۆججەت قىسقۇچقا ئىككى دانە ئۇلىنىش قويايلى ھەر ئىككىلىسى تور بېكەتنى غول مۇندەرىجىسىگە ئۇلىنىدىغان بولسۇن، ئەمما ئۇلارنى بىرى «/» بەلگىسى بىلەن يەنە بىرى «../..» نى تەكرار ئىشلىتىش ئارقىلىق ئۇلانسۇن، ئاندىن IIS نىڭ بۇاتسە غول مۇندەرىجىگە قايتىش ئىقتىدارىنى ئېچىپ قويۇپ ۋە ئېتىپ قويۇپ ئىككى ئۇلىنىشنىڭ پەرقىنى كۆرۈپ باقايلى.

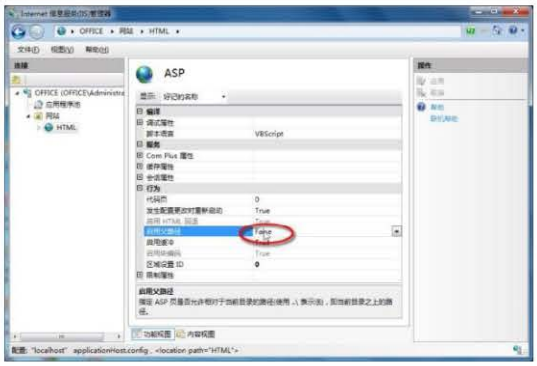
مەزكۇر مىسالنىڭ ھۆججەت قىسقۇچلىرىنىڭ تولۇق ئادرېسى :

```
G:\HTML\folder1\folder2\folder3
```

بىز ئەمدى Folder3 ئاملىق ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدىكى ھۆججەتتىن بۇاستە HTML ئاملىق مۇندەرىجە يەنى IIS تە بېكىتىلگەن تور بېكەتنىڭ باش مۇندەرىجىسىگە ئالمىشىدىغان ئۇلىنىش قويماقچى. بۇ ئۇلىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا ئىشلىتىلگەن HTML ھۆججىتىنىڭ ئاساسلىق كودى تۆۋەندىكىدەك.

```
<a href="/">بۇاستە ئۇلىنىش</a><br>
<a href="../../../">نىسپىي ئۇلىنىش</a>
```

نۆۋەتتە IIS غول مۇندەرىجىگە بۇاستە ئۇلىنىشنى قوللىمايدىغان ھالەتتە بولۇپ، IIS نىڭ ASP تۈرنىڭ كۆرۈنۈشى **69.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

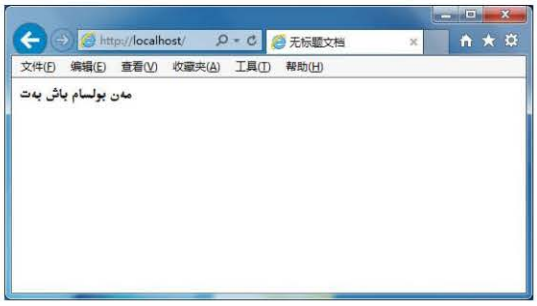
69.22-رەسىم. IIS غول مۇندەرىجىگە بۇاستە ئۇلىنىشنى قوللىمايدىغان ھالەتتىكى كۆرۈنۈشى

بەتنى ئىجرا قىلىپ بۇاستە ئۇلىنىش ئاملىق ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە **70.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

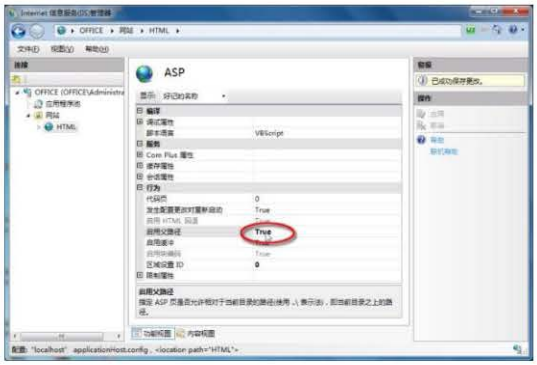

70.22-رەسىم. بەتنى ئىجرا قىلىپ بۇاستە ئۇلىنىش ئاملىق ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە

بەتنى ئىجرا قىلىپ نىسپىي ئۇلىنىش ئاملىق ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە 71.22-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

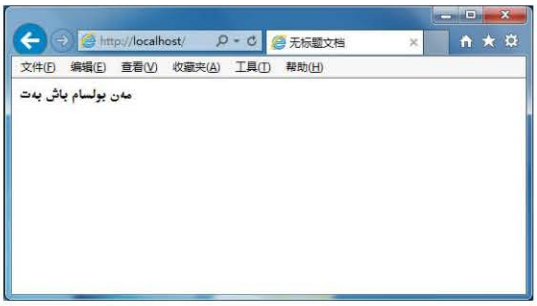

71.22-رەسىم. بەتنى ئىجرا قىلىپ نىسپىي ئۇلىنىش ئاملىق ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە IIS نى بۇاستە ئۇلىنىشنى قوللايدىغان ھالەتكە تەڭشەلگەندىن كېيىنكى IISنىڭ ASP تۇرنىنىڭ كۆرۈنۈشى 72.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

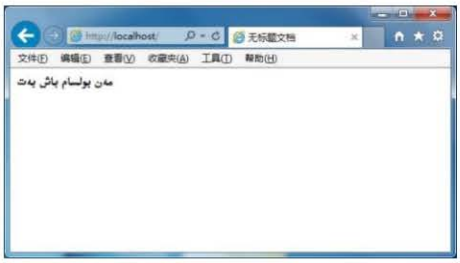
72.22-رەسىم. IIS نى بۇاستە ئۇلىنىشنى قوللايدىغان ھالەتكە تەڭشەلگەندىن كېيىنكى IISنىڭ ASP تۇرنىنىڭ كۆرۈنۈشى

بەتنى ئىجرا قىلىپ بۇاستە ئۇلىنىش ئاملىق ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە 73.22-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

73.22-رەسىم. بەتنى ئىجرا قىلىپ بۇاستە ئۇلىنىش ئاملىق ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە

بەتنى ئىجرا قىلىپ نىسپىي ئۇلىنىش ئاملىق ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە 74.22-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

74.22-رەسىم. بەتنى ئىجرا قىلىپ نىسپىي ئۇلىنىش ئاملىق ئۇلىنىشنى چەككەندىن كېيىنكى نەتىجە

دېمەك ئەگەر مۇلازىمىتىر بىۋاستە غول مۇندەرىجىگە قايتىشنى قوللىمىسا، پىروگراممۇ ئىچىدە بىۋاستە غول مۇندەرىجىگە قايتىشقا توغرا كەلسە، نۆۋەتتىكى بەت قانچە دەرىجە ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە بولسا شۇنچە دەرىجە بويىچە «/..» بەلگىسىنى قويىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. بۇنداق بولغاندا ئەگەر شۇ ھۆججەتنىڭ ئورنىنى يۆتكەشكە توغرا كەلسە ئىچىدىكى غول مۇندەرىجىگە ئۇلىنىدىغان بارلىق ئۇلىنىشلارنى ئۆزگەرتىشكە توغرا كېلىدۇ. شۇڭا بۇخىل ئۇلىنىش ئىشىدا بىزنىڭ IIS نى غول مۇندەرىجىگە بىۋاستە ئۇلىنىشنى قوللايدىغان ھالەتكە تەڭشىشىمىز ئەڭ ئاقىلانىلىك بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

4.3.22 IIS ئارقىلىق تور بېكەتنىڭ قوزغىلىدىغان بىتىنى تەڭشەش

بىز تور بېكەتلەرنى زىيارەت قىلغان ۋاقىتتا ئادەتتە ئادرېس ئىستونىغا تور نامىدىن كېيىن مەلۇم بىرەر ھۆججەتنىڭ ئىسمىنى قوشۇپ يېزىپ يۇرمەيمىز. ئەمما مۇلازىمىتىر ئاپتوماتىك ھالدا مەلۇم بىر بەتنى تور كۆرگۈگە يوللايدۇ. شۇنداقلا قانچە قېتىم زىيارەت قىلىشىمىزدىن قەتئىينەزەر ھەر قېتىمدا كۆرۈنىدىغان بەت ئوخشاش بىر بەت بولىدۇ. دېمەك بۇ ئەھۋال مۇلازىمىتىرنىڭ كۆرسىتىدىغان بەتنى تاللىشىدا مەلۇم قانۇنىيەتنىڭ بار ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەمەلىيەتتە مۇلازىمىتىر تورنامىنى كىرگۈزگەندىن كېيىن كۆرسىتىلىدىغان ھۆججەتكە بىز ئالدىن بەلگىلەپ بەرگەن ھۆججەت ئىسىملىرىغا ئىسمى ئوخشاش بولغان ھۆججەتنى تاللاپ كۆرسىتىدۇ. بىز بۇنى تور بېكەتنىڭ سۈكۈتتىكى قوزغىلىدىغان بېتى دەپ ئاتايمىز.

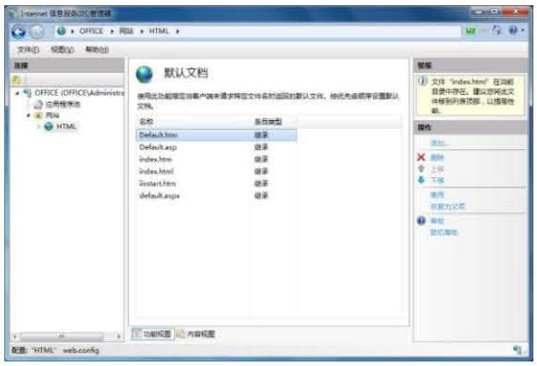
IIS قاچىلانغان ھامان ئادەتتە سۈكۈتتىكى قوزغىلىدىغان بېتىگە **6** دانە ھۆججەت ئىسمى بەلگىلەنگەن بولىدۇ. ئادەتتە توربەت ياساشتا بىزمۇ توربەتنىڭ سۈكۈتتىكى قوزغىلىدىغان بېتىگە IIS تە بەلگىلەنگەن ئىسمىنى قويىمىز. ئەگەر توربېتىمىزنىڭ قوزغىلىدىغان بېتىگە باشقا ئىسىملارنى قويۇپ قالساق توربەت تور كۆرگۈدە زىيارەت قىلغان ۋاقىتتا ھۆججەتنى تاپالمىغانلىق ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا توربەتنى نورمال زىيارەت قىلىش ئۈچۈن ياكى تور ئادرېسىغا ھۆججەت ئىسمىنى قوشۇپ كىرگۈزۈشكە توغرا كېلىدۇ ياكى IIS كە قوزغىلىدىغان سۈكۈتتىكى ھۆججەت تىزىملىكىگە ئۆزىمىزنىڭ ھۆججىتىنىڭ ئىسمىنى قوشۇشقا توغرا كېلىدۇ.

IIS نىڭ قوزغىلىش بېتىنى تەڭشەش ئۈچۈن ئالدى بىلەن نۆۋەتتە بىز قوزغىلىش بېتىنى ئۆزگەرتمەكچى بولغان تور بېكەتنى تاللايمىز. ئاندىن IIS نىڭ باش بەت بۆلىكىدىن «سۈكۈتتىكى ھۆججەت» (默认文档) تۇرنى قوش چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **75.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

75.22-رەسىم. «سۈكۈتتىكى ھۆججەت» (默认文档) تۇرىنى قوش چېكىمىز

ئۇ ۋاقىتتا IIS نىڭ باش بەت بۆلىكى سۈكۈتتىكى ھۆججەتنى تەڭشەش ھالىتىگە ئۆزگىرىدۇ، بىز بۇ يەردىن توربەتنىڭ سۈكۈتتىكى قوزغىلىش بېتىنىڭ ھۆججەت نامىنى ئۆزگەرتىپ قويالايمىز، قوشۇپ قويالايمىز ياكى ئۆچۈرىۋېتەلەيمىز. ئەگەر بىر پىروگراممىدا قوزغىلىش بېتىنىڭ ھۆججەت نامىغا ماس كېلىدىغان بەتلەرنىڭ سانى كۆپ بولسا ئۇلارنى قوزغىلىش ئىھتىماللىق تەرتىپىنىمۇ بەلگىلەپ بېرەلەيمىز. كۆرۈنۈشى **76.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

76.22-رەسىم. «سۈكۈتتىكى ھۆججەت» (默认文档) تۇرىنىڭ كۆرۈنۈشى

1.4.3.22 IIS كە تور بېكەتنىڭ سۈكۈتتىكى قوزغىلىش بېتىنى قوشۇش

ئەگەر بىزنىڭ توربېتىمىزنىڭ قوزغىلىش بېتى IIS تەمىنلىگەن قوزغىلىش بېتىگە ئوخشاش بولمىسا، بىز توربەتنىڭ نورمال زىيارەت قىلىنىشى ئۈچۈن چوقۇم IIS كە توربېتىمىزنىڭ قوزغىلىش بېتىنى قوشۇپ بېرىشىمىزگە توغرا كېلىدۇ . IIS كە ئۆزىمىزنىڭ توربېكىتىمىزنىڭ باش بېتىنى قوشۇش ئۈچۈن ئالدى بىلەن ئالدىنقى تېمىدا سۆزلەنگەن ئۇسۇل بويىچە IIS نىڭ «سۈكۈتتىكى ھۆججەت» (默认文档) تۇرىگە كىرىمىز. ئاندىن ئوڭ تەرەپتىكى «قوشۇش» (添加) تۇرىنى تاق چېكىمىز. مەشغۇلات ئۇسۇلى **77.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

77.22-رەسىم. «سۈكۈتتىكى ھۆججەت» (默认文档) تۇرىگە ھۆججەت قوشۇش ئۈچۈن ئوڭ تەرەپتىكى «قوشۇش» (添加) تۇرىنى تاق چېكىمىز

ئاندىن كۆرۈنگەن كۆزنەككە ئۆزىمىزنىڭ توربېتىگە قوزغىلىش بېتى قىلماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ

نامىنى يېزىپ بېرىمىز. مەشغۇلات جەريانى **78.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

78.22-رەسىم. كۆرۈنگەن كۆزنەككە ئۆزىمىزنىڭ توربېتىگە قوزغىلىش بېتى قىلماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ نامىنى يېزىپ بېرىمىز

ئاندىن «جەزملەشتۈرۈش» (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بۇ ۋاقىتتا سۈكۈتتىكى ھۆججەتلەر قاتارىغا بىزنىڭ بەلگىلىگەن باش بەت قوشۇلىدۇ. ئۇنۇم رەسىمى **79.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

79.22-رەسىم. بىز بەلگىلىگەن قوزغىلىش ھۆججىتى قوشۇلۇپ بولغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

دېمەك ئەمدى بىز توربېتىمىزنىڭ تور ئادرېسىنى كىرگۈزگەن ھامان ئېچىلىدىغان قوزغىلىش بېتىنىڭ ھۆججەت ئىسمىنى ئۆزىمىز خالىغانچە قويۇۋالساقمۇ بولىدۇ. ئەمما ئالاھىدە ئەھۋال بولۇپ قالمىغان ھالەتتە توربېتىمىزنىڭ قوزغىلىش بېتىنىڭ ئىسمىغا IIS ئۆزى تەمىنلىگەن ئىسىملاردىن مۇۋاپىق بولغانلىرىنى تاللاپ قويۇشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

2.4.3.22 IIS تەمىنلىگەن سۈكۈتتىكى قوزغىلىش ھۆججەتلىرىنى ئۆچۈرۈش

ئەگەر بىز IIS ئۆزى تەمىنلىگەن سۈكۈتتىكى قوزغىلىش ھۆججەتلىرىنى ئۆچۈرۈۋېتەمەكچى بولساق ئالدى بىلەن IIS نىڭ «سۈكۈتتىكى ھۆججەت» (默认文档) تۈرىگە كىرىمىز ئاندىن ئۆچۈرۈۋېتەمەكچى بولغان ھۆججەتنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى **80.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

80.22-رەسىم. ئۆچۈرمەكچى بولغان سۈكۈتتىكى قوزغىلىش ھۆججىتىنى تاللايمىز.

ئاندىن ئوڭ تەرەپتىكى مەشغۇلات بۆلۈكىدىكى «ئۆچۈرۈش» (删除) بۇيرۇقىنى چىكىمىز، بۇ ۋاقىتتا ئېكراندا **81.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ.

81.22-رەسىم. سۈكۈتتىكى قوزغىلىش ھۆججىتىنى ئۆچۈرۈش بۇيرۇقى بېرىلگەندىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

بىز بۇ ئۇچۇر كۆزنىكىدىن «ھەئە» (是) كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىق نۆۋەتتە تاللىغان قوزغىلىش ھۆججىتىنى ئۆچۈرۈپ تاشلىيالايمىز. ئەگەر «ياق» (否) كۇنۇپكىسىنى باسساق نۆۋەتتىكى ئۆچۈرۈش بۇيرۇقىنى ئەمەلدىن قالدۇرالايمىز. «چېكىنىش » (取消) كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىق ئۇچۇر كۆزنىكىدىن چېكىنىپ چىقالايمىز.

3.4.3.22 IIS نىڭ سۈكۈتتىكى قوزغىلىش ھۆججىتىنىڭ تەرتىپىنى تەڭشەش

ئادەتتە IIS نىڭ سۈكۈتتىكى قوزغىلىش ھالىتىگە بىرنەچچە ھۆججەت نامى قوشۇلغان بولىدۇ، شۇنداقلا ئۇ ھۆججەتلەرنىڭ تەرتىپىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ. بۇ تەرتىپ بىر تور بېكەتتە ئىسمى IIS نىڭ قوزغىلىش ھۆججەتلىرى ئارىسىدا تەمىنلەنگەن ھۆججەتلەرگە ماس كېلىدىغان ھۆججەتتىن بىر قانچىسى بولسا، ئۇ ھالدا تور بېكەت زىيارەت قىلىنغاندا ئېچىلىدىغان ھۆججەت IIS نىڭ سۈكۈتتىكى قوزغىلىش ھۆججەتلىرى تىزىملىكىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ قايسى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ۋە شۇ قائىدە بويىچە ئەڭ ئالدىدىكى ھۆججەتكە ماس كەلگىنى قوزغىلىدۇ. ئەگەر ئۇنىڭغا ماس كېلىدىغان ھۆججەت بولمىسا ئىككىنچى ھۆججەتكە ماس كەلگىنىدىن قوزغىلىدۇ. دېمەك ئەگەر بىز مەلۇم بىر ھۆججەتنى سۈكۈتتىكى قوزغىلىش ھۆججىتى قىلىپ تەڭشىمەكچى بولساق، شۇنداقلا IIS تىكى ھۆججەتلەر تىزىملىكىگە ماس كېلىدىغان ھۆججەتلەردىن بىر قانچىسى بولسا بىز قوزغىلىشنى ئۈمىد قىلىدىغان ھۆججەتنى ئەڭ ئالدىنقى قاتارغا چىقىرىپ قويۇشىمىزغا توغرا كېلىدۇ .

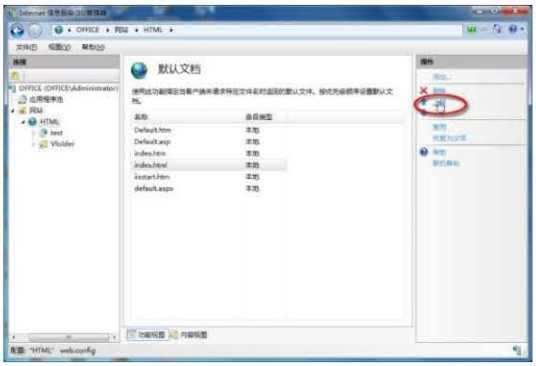
IIS نىڭ سۈكۈتتىكى قوزغىلىش ھۆججىتىنىڭ تەرتىپىنى تەڭشەش ئۇسۇلى تۆۋەندىكىدەك.

ئالدى بىلەن IISنىڭ سۈكۈتتىكى ھۆججەت تۇرىگە كىرىمىز. ئاندىن تەرتىپىنى يۇقىرى كۆتۈرمەكچى بولغان ياكى چۈشۈرمەكچى بولغان ھۆججەتنى تاللايمىز. مەشغۇلات ئۇسۇلى **82.22-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

82.22-رەسىم. تەرتىپىنى ئۆزگەرتمەكچى بولغان ھۆججەتنى تاللايمىز

ئاندىن ئوڭ تەرەپتىكى مەشغۇلات كۆزنىكىدىن «ئۈستىگە يۆتكەش» (上移) دېگەن خەتنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **83.22-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

83.22-رەسىم. ئوڭ تەرەپتىكى مەشغۇلات كۆزنىكىدىن «ئۈستىگە يۆتكەش» (上移) بۇيرۇقىنى چىكىڭ

بۇ ۋاقىتتا ئېكراندا نۆۋەتتىكى ھۆججەت تەرتىپىنىڭ IIS نىڭ ئورتاق تەڭشىكىدە بەلگىلەنگەن تەرتىپكە ۋاربسلىق قىلغان ھالەتتە ئىكەنلىكىنى، ھەقىقەتەن تەڭشەيدىغانلىقىمىز ياكى تەڭشىمەيدىغانلىقىمىزنى جەزملەشتۇرۇشىمىزنى تەلەپ قىلىدىغان بىر ئۇچۇر كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ. بۇ كۆزنەكتىن «ھەئە» (是) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **84.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

84.22-رەسىم. «ئۈستىگە يۆتكەش» (上移) بۇيرۇقى چېكىلگەندىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

بۇ ۋاقىتتا بىزنى نۆۋەتتە تاللىغان ھۆججىتىمىز ئۈستىگە بىر قەدەم سۈرۈلىدۇ. ئىككىنچى قېتىمدىن باشلاپ يۇقىرىقى ئۇچۇر كۆزنىكى كۆرۈنمەيدۇ.

نۆۋەتتىكى ھۆججەتنىڭ تەرتىپىنى تۆۋەنگە سۈرۈش ئۈچۈن ھۆججەت تىزىملىكىدىن ھۆججەتنى تاللىغاندىن كېيىن «تۆۋەنگە يۆتكەش» (下移) دېگەن خەتنى چەكسەكلا بولىدۇ، داۋامىدىكى مەشغۇلات جەريانى يۇقىرىغا يۆتكەش بىلەن ئوخشاش.

5.3.22 IIS نىڭ قوللايدىغان ھۆججەت تۈرلىرىنى قوشۇش ۋە ئەمەلدىن قالدۇرۇش

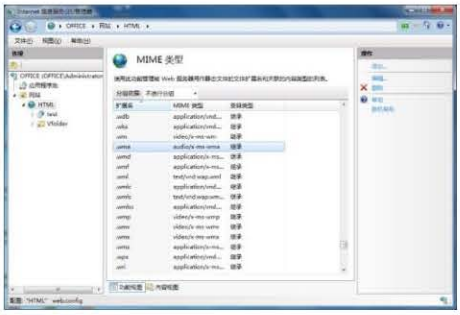
ئادەتتە IIS سۈكۈتتىكى ھالەتتە بىرقىسىم يېڭى پەيدا بولغان ھۆججەت فورماتلىرىنى قوللىمايدۇ، ئەمما بىز توربەت ياساش جەريانىدا دائىم دېگۈدەك يېڭى ھۆججەت تۈرلىرىگە ئېھتىياجمىز چۈشۈپ تۇرىدۇ. بۇخىل ئەھۋالدا بىز مۇلازىمىتىرغا چوقۇم شۇ ھۆججەتنىڭ قانداق شەكىلدىكى ھۆججەت ئىكەنلىكىنى ئەسكەرتىپ بېرىشىمىز كېرەك. بۇنداق بولمىغاندا گەرچە ئۇ ھۆججەت مۇلازىمىتىردا ساقلانغان بولسىمۇ ئۇ ھۆججەتنى بەت يۈزىدە زىيارەت قىلىشقا ئامالسىز قالىمىز.

بۇخىل IIS نىڭ قوللايدىغان ھۆججەتلىرى تىزىملىكى «MIME تۈرلىرى» (MIME 类型) دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، MIME ئىنگلىزچە (Multipurpose Internet Mail Extensions) نىڭ قىسقارتىلمىسى، بۇ سۆز «ئىنتېرنېت كۆپ ئىقتىدارلىق يوللانمىلىرىنىڭ كېڭەيتىلگەن نامىلىرى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. MIME تۈرلىرى قوزغىتىش ئۇچۇن ئالدى بىلەنIIS نىڭ ئۇلىنىش بۆلىكىدىن نۆۋەتتە MIME تۈرلىرىنى ئۆزگەرتمەكچى بولغان تور بېكەتنى تاللايمىز. ئاندىن باشبەت بۆلىكىدىن MIME تۈرلىرى تۈرىنى قوش چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **85.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

85.22-رەسىم. MIME تۈرلىرى تۈرىنى قوزغىتىش ئۈچۈن باشبەت بۆلىكىدىن MIME تۈرلىرى تۈرىنى قوش چىكىمىز

بۇ ۋاقىتتا ئاساسىي بۆلەك MIME تۈرلىرى كۆزنىكىگە ئۆزگىرىدۇ، كۆرۈنۈشى **86.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

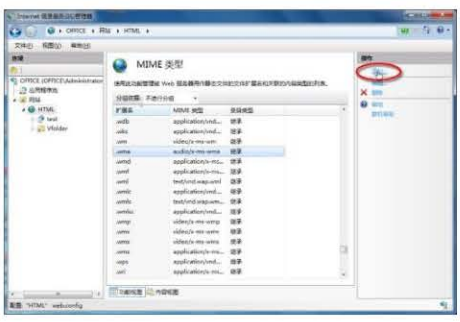
86.22-رەسىم. MIME تۈرلىرى كۆزنىكىنىڭ كۆرۈنۈشى

بۇ كۆزنەكتە نۆۋەتتىكى تور بېكەتكە يوللانسا بەت يۈزىدە زىيارەت قىلغىلى بولىدىغان ياكى چۈشۈرۈۋالغىلى بولىدىغان بارلىق ھۆججەتلەرنىڭ تۈرلىرى، كېڭەيتىلگەن نامى ۋە ھۆججەتنىڭ IIS تىكى ئىزاھاتى بېرىلگەن بولۇپ. نۆۋەتتە مۇشۇ تور بېكەتكە يوللانغان ھۆججەتلەرنىڭ تۈرلىرى پەقەت مۇشۇ تۈرلەر بىلەنلا چەكلەنگەنلىكىنى چۈشەندۈرىدۇ.

1.5.3.22 IIS كە يېڭى MIME تۈرلىرىنى قوشۇش

ئەگەر بىز نۆۋەتتىكى تور بېكەتكە باشقا بىر تۈردىكى ھۆججەتنى يوللاپ بەت يۈزىدە زىيارەت قىلمىز دېسەك چوقۇم MIME تۈرلىرىگە بىز نۆۋەتتە زىيارەت قىلماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ كېڭەيتىلگەن نامى ۋە ھۆججەت ئىزاھاتىنى قوشۇپ بېرىشىمىزگە توغرا كېلىدۇ.

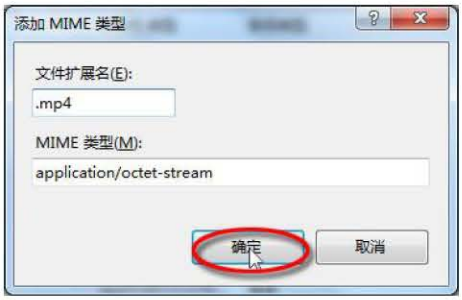
MIME تۈرلىرىگە ھۆججەت تۈرلىرىنى قوشۇش ئۈچۈن ئالدى بىلەن «MIME تۈرلىرى» (MIME类型) كۆزنىكىنى ئاچىمىز ئاندىن ئوڭ تەرەپتىكى مەشغۇلات بۆلىكىدىن «قوشۇش» (添加) دېگەن خەتنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **87.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

87.22-رەسىم. «MIME تۈرلىرى» (MIME类型) كۆزنىكىنى ئاچىمىز ئاندىن ئوڭ تەرەپتىكى

مەشغۇلات بۆلىكىدىن «قوشۇش» (添加) دېگەن خەتنى چىكىمىز

ئاندىن ئېكراندا يېڭى ھۆججەت تۇرنىي قوشۇش كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ. بىز بۇ كۆزنەككە ھۆججەتنىڭ كېڭەيتىلگەن نامىنى كىرگۈزىمىز ۋە ھۆججەتنىڭ MIME ئىزاھاتىنى كىرگۈزىمىز. ئاندىن «جەزملەشتۈرۈش» (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **88.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

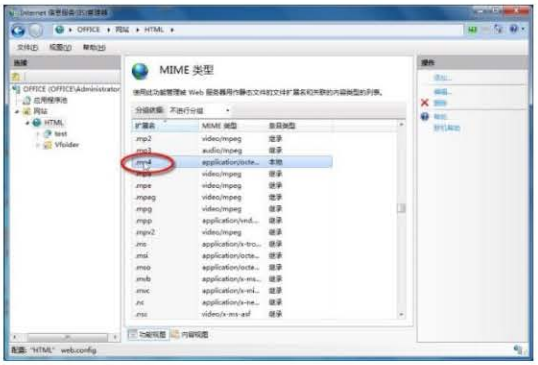

88.22-رەسىم. ھۆججەتنىڭ كېڭەيتىلگەن نامىنى كىرگۈزىمىز ۋە ھۆججەتنىڭ MIME ئىزاھاتىنى كىرگۈزىمىز

بۇ ۋاقىتتا IIS كىڭەيتىلگەن نامى بىز كىرگۈزگەن تۇرگە ماس كېلىدىغان ھۆججەتلەرنى زىيارەت قىلغۇچىنىڭ كومپيۇتېرىغا نورمال يەتكۈزۈپ بېرەلەيدۇ.

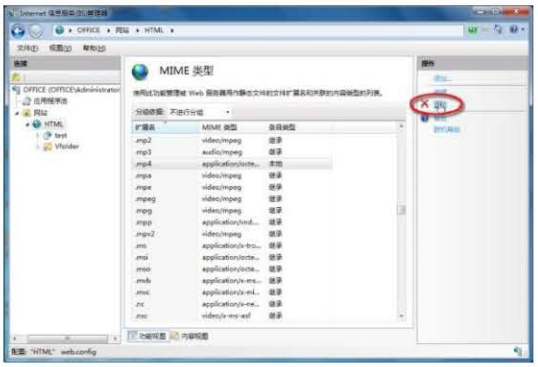
IIS **2.5.3.22** تىن مەلۇم MIME تۇرلىرىنى ئۆچۈرۈش

ئەگەر مەلۇم MIME تۇرنىي ئۆچۈرۈۋەتمەكچى بولساق، ئالدى بىلەن MIME تۇرلىرىنىڭ ئارىسىدىن ئۆزىمىز ئۆچۈرۈۋەتمەكچى بولغان MIME تۇرنىي تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى 89.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

89.22-رەسىم. ئالدى بىلەن MIME تۇرلىرىنىڭ ئارىسىدىن ئۆزىمىز ئۆچۈرۈۋەتمەكچى بولغان MIME تۇرنىي تاللايمىز

ئاندىن ئوڭ تەرەپتىكى مەشغۇلات بۆلىكىدىن «ئۆچۈرۈش» (删除) دېگەن خەتنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى**90.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

90.22-رەسىم. ئوڭ تەرەپتىكى مەشغۇلات بۆلىكىدىن «ئۆچۈرۈش» (删除) دېگەن خەتنى چىكىمىز

بۇ ۋاقىتتا ئېكراندا بىزدىن ھەقىقەتەن مۇشۇ تۈرنى ئۆچۈرىدىغان ياكى ئۆچۈرمەيدىغانلىقىمىز ھەققىدىكى دىيالوگ رامكىسى كۆرۈنىدۇ. بىز بۇ دىيالوگ رامكىسىدىن «ھەئە» (是) دېگەن كۇنۇپكىنى چىكىمىز. شۇنىڭ بىلەن بىزنىڭ نۆۋەتتە تاللانغان MIME تۈرىنى ئۆچۈرۈشىمىز مۇۋەپپەقىيەتلىك بولىدۇ. مەشغۇلات جەريانى **91.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

91.22-رەسىم. «ئۆچۈرۈش» (删除) بۇيرۇقى چىكىلگەندىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

6.3.22 IIS كە يېڭى تور بېكەت قوشۇش

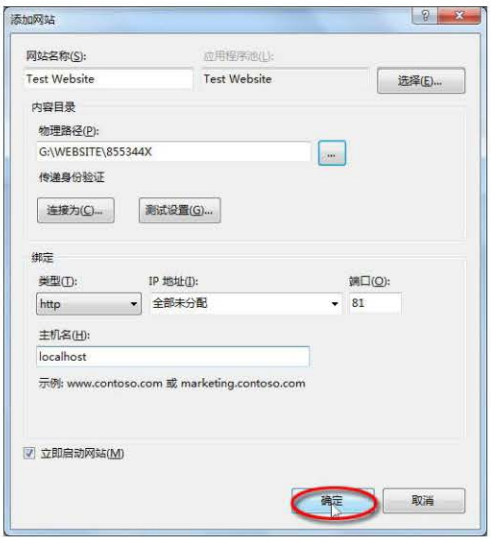
ئەگەر كومپيۇتېرىمىزدا بىرلا ۋاقىتتا بىرقانچە تور بېكەتنى سىناشقا توغرا كەلگەندە چوقۇم IIS كە يېڭى بىر تور بېكەتنى قوشۇشىمىزغا توغرا كېلىدۇ . IIS كە يېڭى تور بېكەتنى قوشۇش ئۇچۇن ئالدى بىلەن IIS باشقۇرغۇچىنىڭ ئۇلىنىش بۆلىكىدىن «تور بېكەت » (网站) تۈرىنى تاللاپ مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چىكىمىز، ئاندىن كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «بېكەت قوشۇش» (添加网站) تىزىملىكنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **92.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

92.22-رەسىم. كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «بېكەت قوشۇش» (添加网站) تىزىملىكنى چىكىمىز

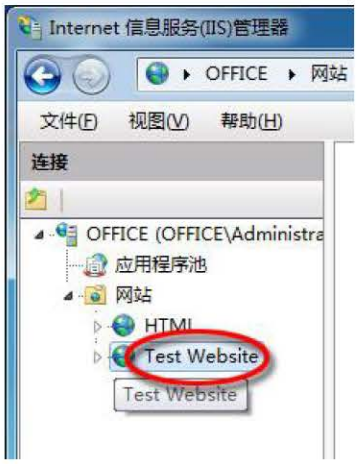
ئاندىن كۆرۈنگەن كۆزنەكتىكى «بېكەت ئىسمى» (网站名称) دېگەن ئورۇنغا بىز نۆۋەتتە قۇرماقچى بولغان تور بېكەتنىڭ IIS تىكى ئىسمىنى كىرگۈزۈپ بېرىمىز. «فىزىكىلىق ئارىسى» (物理路径) دېگەن ئورۇنغا مۇشۇ تور بېكەتنىڭ ھۆججەتلىرىنى ساقلاش ئۇچۇن قۇرغان ھۆججەت قىسقۇچنى تاللاپ بېرىمىز. «تۈرى» (类型) ۋە «IP ئادرىسى» (IP 地址) دېگەن ئورۇنلارنى ئۆزگەرتمىسەكمۇ بولىدۇ. «ئېغىز» (端口) يېزىق رامكىسىدا ئادەتتە **80** دېگەن قىممەت تولدۇرۇقلۇق بولىدۇ، بۇ كومپيۇتېرنىڭ سۈكۈتتە بەلگىلەنگەن تورغا ئۇلىنىش ئېغىزى بولۇپ، ئەگەر تور بېكەتكە تور نامى ئۇلىنىغان بولساق ئېغىزنى ئۆزگەرتمىسەكمۇ بولىدۇ. ئەمما تور نامى ئۇلىنىغان بولساق ئۇ ھالدا بىر كومپيۇتېردا پەقەت بىرلا تور بېكەتنى زىيارەت قىلغىلى بولىدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا بىز بىردىن ئارتۇق تور بېكەتنى زىيارەت قىلىش ئۇچۇن نۆۋەتتىكى تور بېكەتنىڭ ئېغىزىنى **80** دىن باشقا قىممەتكە ئۆزگەرتىمىز. تور نامى ئۇلىنىغان ئەھۋال ئاستىدا بىر كومپيۇتېردىكى ھەرقانداق ئىككى تور بېكەتنىڭ ئېغىز نومۇرى ئوخشاش بولۇپ قالسا زىيارەت قىلغىلى

بولمايدۇ. ئاندىن «بېكەت نامى» (主机名) ناملىق يېزىق رامكىسىغا تور ئادرېسىنى يازىمىز. ئەگەر ئۇ تور بېكەتنى مۇشۇ كومپيۇتېردا زىيارەت قىلماقچى بولساق ئۇ ئورۇنغا localhost دەپ يېزىپ قويساق بولىدۇ. ئاخىردا «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **93.22**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

93.22-رەسىم. «بېكەت قوشۇش» (添加网站) كۆزنىكىنىڭ كۆرۈنۈشى

قارايدىغان بولسا IIS باشقۇرغۇچىنىڭ ئۇلىنىش بۆلىكىدە ئىككى تور بېكەتنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى كۆرەلەيمىز. كۆرۈنۈشى **94.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

94.22-رەسىم. يېڭىدىن تور بېكەت قوشۇلۇپ بولغاندىن كىيىنكى كۆرۈنۈشى

ئەگەر يېڭى قۇرغان تور بېكەتنى زىيارەت قىلماقچى بولساق چوقۇم تور نامىنىڭ ئاخىرىغا«:» بەلگىسى بىلەن ئېغىز نومۇرىنى قوشۇپ كىرگۈزۈشىمىز كېرەك. مەسىلەن: «http://localhost:81» دېگەن شەكىلدە يېزىپ زىيارەت قىلىشىمىز كېرەك. ئەسلىدىكى تور بېكەتنى بىۋاستە زىيارەت قىلساق بولمۇيدۇ. چۈنكى ئەسلىدىكى تور بېكەتنىڭ ئېغىزى مەشغۇلات سىستېمىسىدا سۈكۈتتە بەلگىلەنگەن ئېغىز بولغانلىقى ئۈچۈن بىز ئېغىز نومۇرىنى يېزىپ بەرمىسەكمۇ بىۋاستە **80**- ئېغىزدىن زىيارەت قىلىنىدۇ.

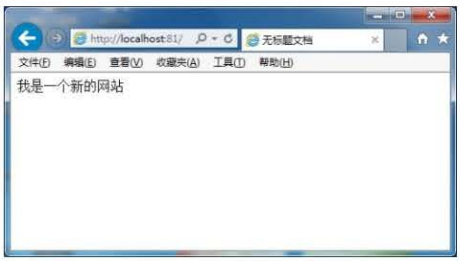
ئەمدى بىز يېڭى قۇرۇلغان تور بېكەتكە بىر ھۆججەت قويۇپ قويايلى ئاندىن بۇرۇنقى تور بېكەت بىلەن نۆۋەتتە يېڭى قۇرغان تور بېكەتنى زىيارەت قىلىپ ئۇنۇمىنى كۆرۈپ باقايلى.

بىز بۇرۇنقى تور بېكەتنى زىيارەت قىلىپ كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن تور كۆرگۈنىڭ ئادرېس ئىستونىغا «http://localhost» دېگەن ئادرېسنى كىرگۈزۈپ جەزملەشتۈرەيلى. كۆرۈنگەن نەتىجە**95.22**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

95.22-رەسىم. «http://localhost» دېگەن ئادرېس ئارقىلىق بۇرۇنقى تور بېكەتنى زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇمى

يېڭى قۇرۇلغان تور بېكەتنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن تور كۆرگۈنىڭ ئادرېس ئىستونىغا «http://localhost:81» دېگەن ئادرېسنى كىرگۈزۈپ جەزىملەشتۈرەيلى. كۆرۈنگەن نەتىجە **96.22-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

96.22-رەسىم. «http://localhost:81» دېگەن ئادرېس بىلەن يېڭى قوشۇلغان تور بېكەتنى زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇمى

دېمەك بۇ نەتىجە بىزنىڭ IIS كە يېڭى تور بېكەت قۇرۇشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

7.3.22 قۇرۇپ بولغان تور بېكەتكە تورنامى ئۇلاش، تەھرىرلەش ۋە ئۆچۈرۈش

ئەلۋەتتە بىز بىر تور بېكەتنى ياسىغان ئىكەنمىز بۇ تور بېكىتىمىزنى باشقىلارنىڭ زىيارەت قىلىشىنى ئۈمىد قىلىمىز، باشقىلارنىڭ ئاسانراق زىيارەت قىلىشى ئۈچۈن بۇ تور بېكەتكە چوقۇم تورنامى ئۇلىنىشى كېرەك.

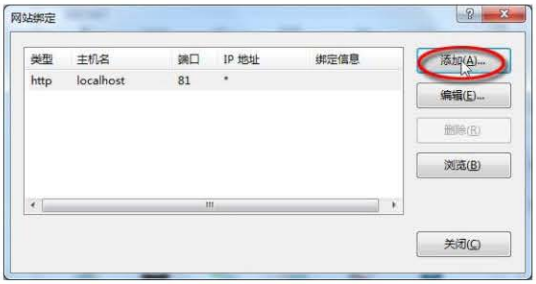
1.7.3.22 تور بېكىتىمىزگە تورنامى ئۇلاش

تورنامى ئۇلاش ئۈچۈن بىز ئالدى بىلەن IIS نىڭ ئۇلىنىش بۆلىكىدىن تورنامى ئۇلىماقچى بولغان تور بېكەتنىڭ ئۈستىدە ماۋسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىنى چىكىمىز. ئاندىن كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «ئۇلىنىشنى تەھرىرلەش» (编辑绑定) تىزىملىكىنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **97.22-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

97.22-رەسىم. تور بېكەتكە تورنامى ئۇلاش ئۈچۈن كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «ئۇلىنىشنى تەھرىرلەش» (编辑绑定) تىزىملىكىنى چىكىمىز

ئاندىن كۆرۈنگەن كۆزنەكتىن «قوشۇش» (添加) كۇنۇپكىسىنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 98.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

98.22-رەسىم. كۆرۈنگەن كۆزنەكتىن «قوشۇش» (添加) كۇنۇپكىسىنى چىكىمىز

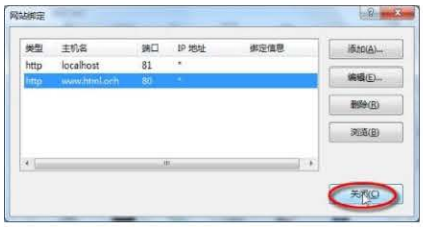
ئاندىن تورنامى قوشۇش كۆزنىكى ئېچىلىدۇ. بىز بۇ كۆزنەكتىكى تور نامى ناملىق يېزىق رامكىسىغا ئۇلىماقچى بولغان تورنامىنى كىرگۈزىمىز. ئاندىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى 99.22-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

99.22-رەسىم. ئۇلىماقچى بولغان تور نامىنى كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

تور نامىغا www قوشۇلغان ۋە www قوشۇلمىغان تور نامىنى ئايرىم- ئايرىم ئۇلاپ بېرىمىز. ئىككىسىنى بىرلا قېتىمدا بىراقلا يېزىپ بېرىشكە بولمايدۇ.

تور ناملىرىنى ئۇلاپ بولغاندىن كېيىن تور ناملىرىنىڭ قاتارىدا بىز نۆۋەتتە قوشقان تورنامى كۆرۈنىدۇ. ئاندىن «تاقاش» (关闭) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چېكىنىپ چىقىمىز. مەشغۇلات جەريانى 100.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

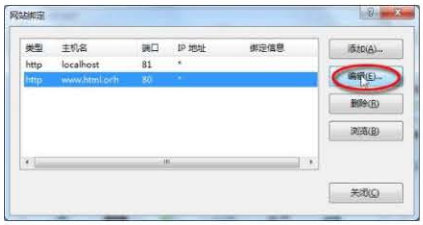
100.22-رەسىم. تورنامى قوشۇلۇپ بولغاندىن كېيىن «تاقاش» (关闭) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چېكىنىپ چىقىمىز

گەرچە ھازىر بىز تور بېكىتىمىزگە تور نامىنى ئۇلىنىپ بولۇنغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ تور بېكەتنى ئۇلانغان تور نامى ئارقىلىق زىيارەت قىلغىلى بولمايدۇ. چۈنكى بۇ پەقەت ئۆزىمىزنىڭ يەرلىك كومپيۇتېرىمىزدا پەقەت سىناپ بېقىش ئۈچۈنلا ئۇلانغان ئادرېسىتىن ئىبارەت. ئەمما ھەقىقىي مۇلازىمىتىردىمۇ تورنامى ئۇلاش ئۇسۇلى مۇشۇ تېمىمىزدا سۆزلەنگەن ئۇسۇل بىلەن ئوخشاش بولىدۇ.

ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزدىكى توربېتىمىزنى يۇقىرىقى ئۇسۇل ئارقىلىق ئۇلىنغان تور نامى بىلەن زىيارەت قىلىشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن دەرسىمىزنىڭ داۋامىدا تەپسىلىي تونۇشۇپ چىقىمىز.

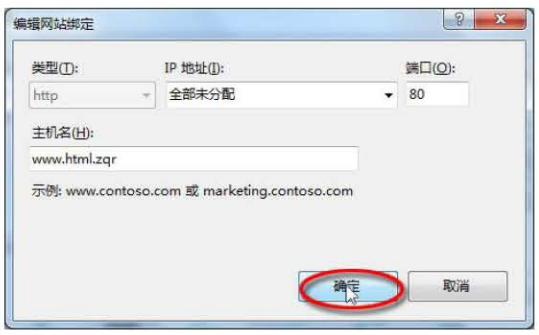
2.7.3.22 ئۇلانغان تورنامىنى تەھرىرلەش

ئەگەر ئۇلىنىپ بولغان تور نامىدا مەسىلە بايقالغان بولسا ياكى تور نامىنى ئۆزگەرتمەكچى بولساق ئۇ ھالدا بىز ئالدىنقى تېمىدا سۆزلەنگەن ئۇسۇل بويىچە ئۇلىنىشنى تەھرىرلەش كۆزنىكىگە كىرىمىز. ئاندىن تەھرىرلىمەكچى بولغان تور نامىنى تاللاپ «تەھرىرلەش» (编辑) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى 101.22-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

101.22-رەسىم. تەھرىرلىمەكچى بولغان تور نامىنى تاللاپ «تەھرىرلەش» (编辑) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

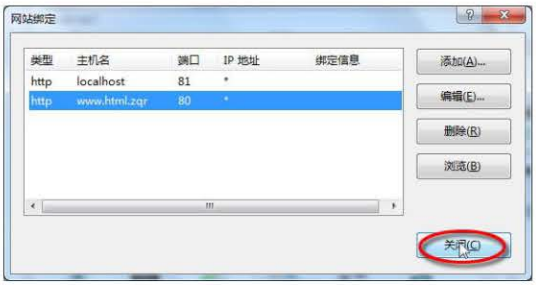
ئاندىن تور نامىنى تەھرىرلەش كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ، بۇ كۆزنەكتىن تور نامىنى توغرىلايمىز. ئاندىن «جەزملەشتۈرۈش » (确 定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات ئۇسۇلى 102.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

102.22-رەسىم. تور نامىنى تەھرىرلەپ بولغاندىن كېيىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى

باسمىز

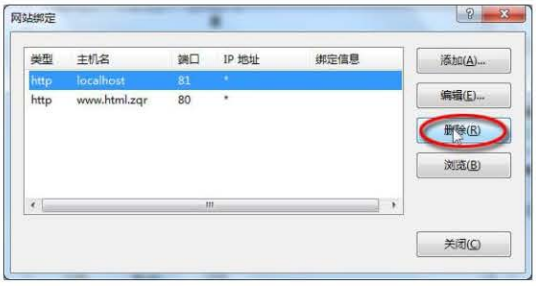
مەشغۇلات ئاخىرلاشقاندىن كېيىن تورنامى تىزىملىكلىرىگە قارىساق تور نامىنىڭ ئۆزگەرگەنلىكىنى بايقايمىز. ئاندىن بۇ كۆزنەكتىن «تاقاش» (关闭) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چىقىمىز. مەشغۇلات جەريانى 103.22-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

103.22-رەسىم. مەشغۇلات ئاخىرلاشقاندىن كېيىن تورنامى تىزىملىكىدىن «تاقاش» (关闭) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چىقىمىز

3.7.3.22 ئۇلانغان تور نامىنى ئۆچۈرۈش

ئەگەر بىز بۇرۇن ئۇلاپ بولۇنغان بەزى تور نامىلىرىنى تورنامى تىزىملىكىدىن ئۆچۈرۈپ تاشلىماقچى بولساق ئالدى بىلەن تورنامى تىزىملىكىنى ئاچىمىز. ئاندىن ئۆچۈرمەكچى بولغان تور نامىنى تاللاپ «ئۆچۈرۈش» (删除) كۇنۇپكىسىنى باسمىز. مەشغۇلات جەريانى 104.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

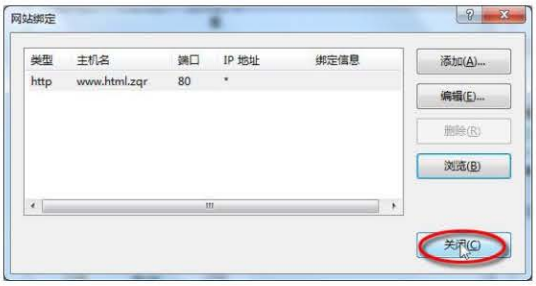
104.22-رەسىم. ئۆچۈرمەكچى بولغان تور نامىنى تاللاپ «ئۆچۈرۈش» (删除) كۇنۇپكىسىنى باسمىز

ئۇ ۋاقىتتا ئېكراندا بىر ئۇچۇر كۆزنىكى كۆرۈنۈپ بىزنىڭ نۆۋەتتىكى تور نامىنى ھەقىقەتەن ئۆچۈرىدىغان ياكى ئۆچۈرمەيدىغانلىقىمىز سورايدۇ. بىز بۇ ئۇچۇر كۆزنىكىدىن «ھەئە» (是) كۇنۇپكىسىنى چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 105.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

105.22-رەسىم. ئۇچۇر كۆزنىكىدىن «ھەئە» (是) كۇنۇپكىسىنى چىكىمىز

شۇنىڭ بىلەن تور نامى تىزىملىكىدىن بىزنىڭ نۆۋەتتە ئۆچۈرگەن تور نامىنىڭ ئۇچۇرى يوقايدۇ. بۇ كۆزنەكتىن «تاقاش» (关 闭) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چىكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 106.22-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

106.22-رەسىم. تور نامى تىزىملىكى كۆزنەكىدىن «تاقاش» (关闭) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چېكىنىپ چىقىڭ

4.22 كومپيۇتېردا تەقلىدى تور نامى ھاسىل قىلىش ۋە ئىشلىتىش

توربەت ياساش جەريانىدا توربەتنى مۇلازىمىتېردا ئىجرا بولۇۋاتقاندەك ھالەتتە زىيارەت قىلغاندىلا ئاندىن توربەتنىڭ پۈتكەندىن كېيىنكى ھەقىقىي ئۈنۈمىگە ئېرىشەلەيمىز. ئەمما توربەتنى سىناش ئۈچۈنلا تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىۋالساق ئىقتىسادىي جەھەتتىن ئارتۇقچە چىقىم قىلىنغاندىن باشقا توربەتنى سىناش ئۈچۈن بوشلۇققا يوللاش، ئۆزگەرتىش قاتارلىق مەسىلىلەر ئىشىنىڭ سۈرئىتىگە ئەكس تەسىر كۆرسىتىدۇ. ئەگەر بىز ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىدا تورنامى ھاسىل قىلالىساق شۇنداقلا تور بەتنى شۇ ھاسىل قىلغان تورنامى ئارقىلىق ھەقىقىي تور بېكەتتەك زىيارەت قىلالىساق ئۇ ھالدا ئىقتىسادىي چىقىم ۋە ۋاقىت ئىسراپچىلىقىدىن قۇتۇلۇپ. تېخىمۇ ياخشى ئۇنۇمنى قولغا كەلتۈرەلەيمىز. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ پاراگرافتا ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىدا تەقلىدىي تورنامى ھاسىل قىلىشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.4.22 تور نامى ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە

تورنامى بولسا تور بېكەتلەرنى ئىنتېرنېتتا بىر بىرىدىن پەرقلەندۈرۈش ۋە ئەستە ساقلاشقا قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن قويۇلغان ئىسىم بولۇپ، ئەمەلىيەتتە كومپيۇتېر تورغا ئۇلانغاندىن كېيىنلا ئۇ كومپيۇتېر IP ئادرېسىغا ئىگە بولىدۇ. جۈملىدىن مۇلازىمىتىرمۇ بىر كومپيۇتېر بولغان ئىكەن ئۇ تورغا ئۇلانغان ھالەتتە بىر IP ئادرېسىغا ئىگە بولىدۇ. ئابونتلارمۇ شۇ IP ئادرېس بويىچە شۇ تور بېكەتنى زىيارەت قىلالايدۇ. ئەمما IP ئادرېسنى ئەستە قالدۇرۇش قىيىن بولغانلىقتىن ئابونتلارنىڭ تور بېكەتلەرنى زىيارەت قىلىشقا قولايلىق يارىتىش ئۈچۈن تورنامى ئىجاد قىلىنغان.

ئۇنداقتا IP ئادرېسى دېگەن نېمە ؟

IP ئادرېسى دېگىنىمىز تورغا ئۇلانغان كومپيۇتېرنىڭ ھەر قاندىقىدا بولىدىغان، توردىكى كومپيۇتېرلارنى بىر بىرىدىن پەرقلەندۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان، تۆت بۆلەك ساندىن تۇزۇلگەن بىر سانلىق مەلۇماتتىن ئىبارەت. ئۇ سانلىق مەلۇمات تورغا ئۇلانغان كومپيۇتېرنىڭ تور ئالاقىسىدا يوللىغان سانلىق مەلۇماتلىرىنىڭ توغرا بېرىشىغا ۋە ئۆزى قوبۇل قىلىشقا تېگىشلىك سانلىق مەلۇماتلارنىڭ توغرا قوبۇل قىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ. ئەگەر بۇ سانلىق مەلۇماتلارنى تور نامى سۈپىتىدە ئىشلىتىشكە توغرا كەلسە نۇرغۇنلىغان تور بېكەتلەرنىڭ IP ئادرېسلىرىنى ئەستە ساقلاشنىڭ ئۆزىلا ئابونتلارغا چوڭ بىر ئاۋارىچىلىك پەيدا قىلىدۇ. مەسىلەن: بەيدۇ تورىنىڭ IP ئادرېسى بولسا «220.181.112.244» تور ئادرېسى بولسا «www.baidu.com» بىز تور كۆرگۈنىڭ ئادرېس ئىستونىغا مۇشۇ ئىككى ئادرېسنىڭ خالىغان بىرىنى كىرگۈزۈش ئارقىلىق ئوخشاشلا بەيدۇ تورىنى زىيارەت قىلالايمىز. نەتىجىسى 107.22-رەسىمدە

كۆرسىتىلگەندەك.

107.22-رەسىم. بەيدۇ تورىنى IP ئادرېسى ئارقىلىق زىيارەت قىلىش

ئەمما بىزنىڭ زىيارەت قىلىدىغىنىمىز پەقەت ۋە پەقەت بىر بەيدۇ توري ئەمەس، ئۇنداق ئەھۋال ئاستىدا بىز نۇرغۇنلىغان IP ئادرېسلىرىنى ئەستە ساقلاپ بولالمايمىز. ئەگەر شۇ تور بېكەتنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە خاس ئىسمى بولسا بىز تور بېكەتنىڭ ئىسمىلىرىنى ئاسانلا ئەستە ساقلىيالايمىز.

ئادەتتە يەرلىكتە توربەت ياساش جەريانىدا توربەتنى «http://localhost» تور ئادرېسى ئارقىلىق زىيارەت قىلىمىز، يەرلىكتىكى تور بېكەتنى يەنە «http://127.0.0.1» ئارقىلىقمۇ زىيارەت قىلالايمىز. بۇيەردىكى «127.0.0.1» بولسا تورغا ئۇلانغان ۋە تورغا ئۇلانمىغان ھەرقانداق كومپيۇتېرنىڭ ئۆزىدە مۇقىم بولىدىغان، تەجرىبە ۋە سىناق ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان IP ئادرېسىدىن ئىبارەت.

گەرچە بىز بۇ ئادرېسلار ئارقىلىق تور بېكەتنى نورمال سىناق قىلالىساقمۇ ئەمما تور بېكەت مۇلازىمىتېرغا يوللانغاندىن كېيىن ھەقىقىي تور ئادرېسى بىلەن زىيارەت قىلىنىدۇ، بۇ ۋاقىتتا بەزى مەسىلىلەر پەيدا بولمايدۇ دېگىلى بولمايدۇ. ئەگەر ياسىغان توربېتىمىزنى ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزدا ھەقىقىي تور ئادرېسىغا ئوخشاش ئادرېس بىلەن زىيارەت قىلالىساق بۇنداق مەسىلىلەردىن تولۇق ساقلانغىلى بولىدۇ.

2.4.22 كومپيۇتېردا تەقلىدى تورنامى ھاسىل قىلىش

كومپيۇتېردا تەقلىدى تورنامى ھاسىل قىلىش ئەمەلىيەتتە ھەقىقەتەن تورنامى ھاسىل قىلىشمۇ ئەمەس، پەقەت كومپيۇتېرنىڭ تور ئادرېسىغا ئاساسەن يېتەكلەش ھۆججىتىگە ئۆزىمىزنىڭ غايىسىدىكى تور نامىنى قوشۇپ قويۇشتىن ئىبارەت بولۇپ، بۇخىل ئەھۋالدا بىز تور كۆرگۈنىڭ ئادرېسىغا يېتەكلەش ھۆججىتىگە ئۆزىمىز قوشۇپ قويغان تور ئادرېسىنى كىرگۈزۈپ بەرسەك ئۇ شۇ ئىسمىنىڭ ئەسلىدىكى IP ئادرېسىغا ئۇلانماستىن بەلكى بىز بەلگىلەپ بەرگەن IP ئادرېسىغا ئۇلىنىدۇ، بۇ ئارقىلىق بىز IIS كە قوشۇپ سىناۋاتقان تور بېكەتلەرنى ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېردا تور نامى ئارقىلىق زىيارەت قىلالايمىز. ئەمما بۇ پەقەت ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېردا زىيارەت قىلىش بىلەنلا چەكلىنىدۇ. شۇنداقلا پەقەت سىناق جەريانىدىلا ئىشلىتىلىدۇ، مۇلازىمىتېردا بۇخىل ئۇسۇل قوللىنىلمايدۇ.

تەقلىدى تورنامى ھاسىل قىلىشنىڭ قەدەم باسقۇچى تۆۋەندىكىدەك.

ئالدى بىلەن كومپيۇتېرىمىزنىڭ مەشغۇلات سىستېمىسى قاچىلانغان دىسكىدىكى تۆۋەندىكى ئادرېسقا كىرىمىز.

```
X:\Windows\System32\drivers\etc
```

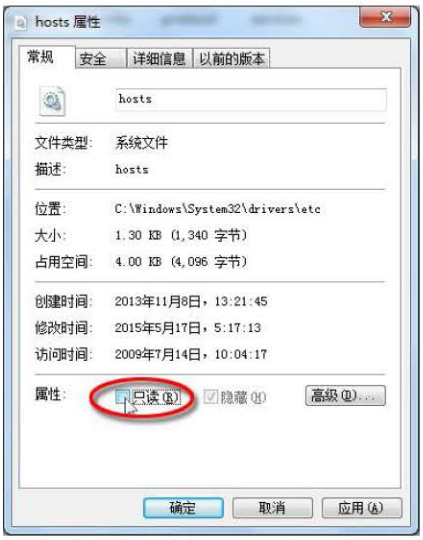
ئاندىن بۇ دىسكىدىكى HOSTS نامىلىق ھۆججەتنىڭ ئۇستىدە ماۋۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىپ كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «خاسلىق» (属性) تىزىملىكىنى چېكىپ (ئەگەر بۇ ھۆججەت كۆرۈنمىسە كومپيۇتېردىكى يوشۇرۇن ھۆججەت ۋە سىستېما يوشۇرۇپ قويغان ھۆججەتلەرنى كۆرۈنىدىغانغا تەڭشۈتىش

كېرەك) خاسلىق كۆزنىكىنى ئاچىمىز. مەشغۇلات جەريانى 108.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

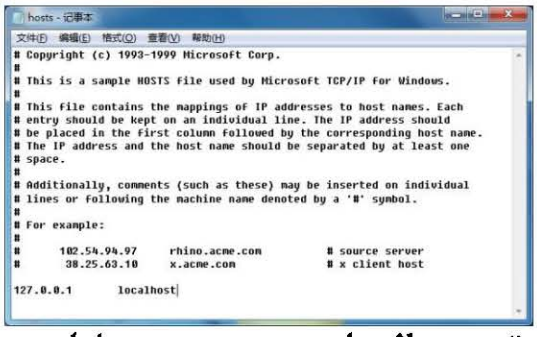
108.22-رەسىم. ھۆججەتنىڭ ئۇستىدە ماۋۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىپ كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «خاسلىق» (属性) تىزىملىكىنى چېكىپ خاسلىق كۆزنىكىنى ئاچىمىز

ئاندىن «پەقەت ئوقۇشقىلا بولىدۇ» (只读) خاسلىقىنى ئەمەلدىن قالدۇرىۋېتىمىز ۋە «جەزملەشتۈرۈش» (确定) كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 109.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

109.22-رەسىم. «پەقەت ئوقۇشقىلا بولىدۇ» (只读) خاسلىقىنى ئەمەلدىن قالدۇرىۋېتىمىز ۋە «جەزملەشتۈرۈش» (确定) كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز

ئاندىن ئۇ ھۆججەتنى خاتىرە دەپتەردە ئاچىمىز. ئەگەر خاتىرە دەپتەردە ئېچىلمىسا خاتىرە دەپتەرنى ئېچىپ قويۇپ ئىچىگە سۆزەپ ئەكىرسەكمۇ بولىدۇ. ئېچىلغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى 110.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

110.22-رەسىم. ھۆججەتنىڭ خاتىرە دەپتەردە ئېچىلغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

بۇ ھۆججەت ئىچىدىكى «#» بەلگىسى قويۇلغان قۇرلار ئىزاھاتقا ئايلاندۇرۇلغان قۇرلار بولۇپ، «#» بولسا مۇشۇ ھۆججەت ئىچىدىكى ئىزاھاتقا ئايلاندۇرۇش بەلگىسى. ئەگەر بىزمۇ قوشۇپ بولغان ئادرېسلاردىن ۋاقتىنچە بىزگە كېرەك ئەمەس ئادرېسلار بولسا ئالدىغا «#» بەلگىسى قويۇپ ئىزاھلىۋەتسەك بۇ ئادرېس كۆچكە ئىگە بولمايدۇ.

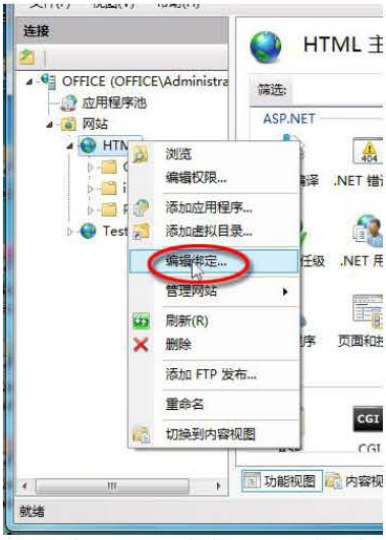
مەزكۇر ھۆججەتنى خاتىرە دەپتەردە ئېچىپ بولغاندىن كېيىن ئىچىدىكى خالىغان بوش قۇرغا كومپيۇتېرنىڭ يەرلىكتىكى IP ئادرېسى يەنى «127.0.0.1» نى كىرگۈزىمىز ئاندىن كۇنۇپكا تاختىسىدىن «Tab» كۇنۇپكىسىنى بېسىپ ياكى بىرقانچە بوشلۇق تاشلۇۋېتىپ ئۇلىماقچى بولغان تور ئادرېسىمىزنى كىرگۈزىمىز. كۆرۈنۈشى 111.22 - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

111.22-رەسىم. تور ئادرېسى يېزىلغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

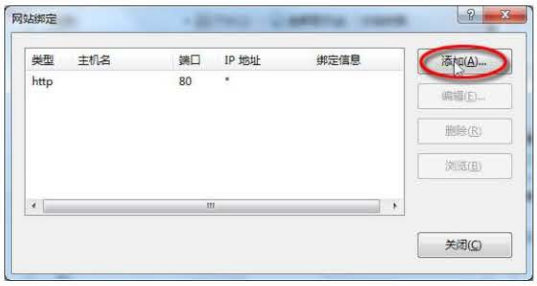
ئاندىن ھۆججەتنى ساقلاپ چېكىنىپ چىقىمىز. شۇنىڭ بىلەن بىزنىڭ نۆۋەتتە تور ئادرېسى ھاسىل قىلىشىمىز ئاخىرلىشىدۇ ئەمدى بىز بۇ تور ئادرېسىنى ئۆزىمىزنىڭ مۇشۇ تور ئادرېسى ئارقىلىق زىيارەت قىلماقچى بولغان تور بىكىتىمىزگە ئۇلايمىز. مەسىلەن مۇشۇ تور ئادرېسىنى ئۆزىمىزنىڭ HTML نامىلىق توربىكىتىمىزگە ئۇلاپ باقايلى.

بۇنىڭ ئۈچۈن بىز ئالدى بىلەن IIS باشقۇرغۇچتىكى نۆۋەتتە تور ئادرېسىنى ئۇلىماقچى بولغان تور بېكەتنىڭ ئۈستىدە ماۋسنىڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز ۋە كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «ئۇلىنىش تەھرىرلەش» (编辑绑定) نامىلىق تىزىملىكنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى 112.22 - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

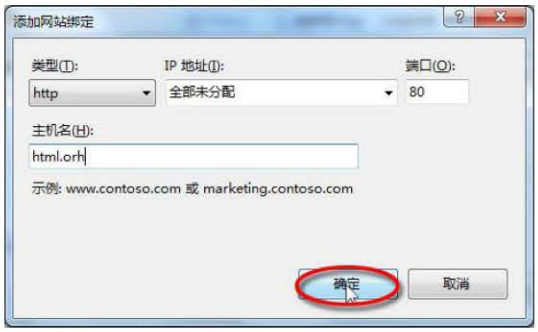
112.22-رەسىم. تور ئادرېسىنى ئۇلىماقچى بولغان تور بېكەتنىڭ ئۈستىدە ماۋسنىڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز ۋە كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «ئۇلىنىش تەھرىرلەش» (编辑绑定) نامىلىق تىزىملىكنى تاللايمىز

ئاندىن مەزكۇر تور بېكەتكە ئۇلانغان تور نامىلىرى تىزىملىكى كۆرۈنىدۇ. كۆرۈنۈشى 113.22 - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

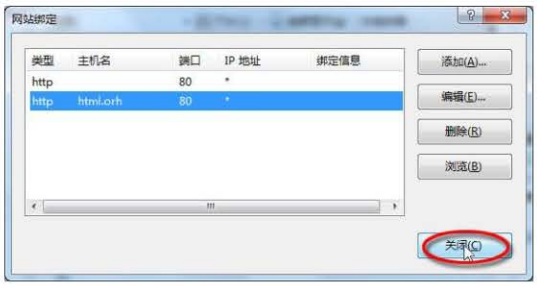
113.22-رەسىم. تور بېكەتكە ئۇلانغان تورناملىرى تىزىملىكى

بىز بۇ كۆزنەكتىن «قوشۇش» (添加) كۇنۇپكىسىنى چېكىپ يېڭى تورنامى ئۇلاش كۆزنىكىگە كىرىمىز ۋە بايا ھاسىل قىلىۋالغان تور ئادرېسىنى كىرگۈزىمىز. مەشغۇلات جەريانى 114.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

114.22-رەسىم. تورنامى قوشۇش كۆزنىكى

ئاندىن ئۇلىنىش تەھرىرلەش كۆزنىكىدە بىزنىڭ نۆۋەتتە ئۇلىغان تور ئادرېسىمىزنىڭ تۇرغانلىقىنى بايقايمىز. بۇ كۆزنەكتىن «تاقاش» (关闭) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چېكىنىپ چىقىمىز. كۆرۈنۈشى115.22-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

115.22-رەسىم. تورنامى تىزىملىكى كۆزنىكىدىن «تاقاش» (关闭) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چېكىنىپ چىقىمىز

شۇنىڭ بىلەن بىزنىڭ تەقلىدى تورنامى ھاسىل قىلىشىمىز ۋە ھاسىل قىلغان تور نامىنى ئۆزىمىزنىڭ تور بېكىتىمىزگە ئۇلىشىمىز مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغان بولىدۇ. ئەمدى بىز ئاشۇ تور نامى ئارقىلىق مەزكۇر تور بېكەتنى زىيارەت قىلىپ باقىدىغان بولساق ئۇنۇمى 116.22- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

116.22 ـ رەسىم. ئۆزىمىز ھاسىل قىلىۋالغان تورنامى ئارقىلىق توربەتنى زىيارەت قىلغاندىكى ئۇنۇمى

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ بابتا HTML ۋە CSS كە ئالاقىدار بىلىملەردىن ھالقىپ، توربەتنى مۇلازىمىتىر مۇھىتىدا زىيارەت قىلىشقا ئالاقىدار بىلىملەر بىلەن تونۇشۇش ئارقىلىق مۇلازىمىتىر ھەققىدە دەسلەپكى چۈشەنچىنى ھازىرلىدۇق. كومپيۇتېردا تەقلىدىي تورنامى ھاسىل قىلىشقا ئالاقىدار بىلىملەرنى ئۆگىنىش مەقسىتىدە تورنامى ھەققىدە دەسلەپكى چۈشەنچىگە ئىگە بولدۇق ۋە كومپيۇتېردا مۇلازىمىتىر مۇھىتى ھازىرلاشقا ئالاقىدار بىلىملەرنى ئۆگىنىش ئارقىلىق ھەربىرىمىز ھالەتتىكى توربەت ياساشقا ئالاقىدار دەسلەپكى بىلىمگە ئىگە بولدۇق.

كۆنۈكمە

1. مۇلازىمىتىر مۇھىتى ھەققىدە چۈشەنچىگىزنى بايان قىلىپ بېقىڭ.
2. كومپيۇتېرىڭىزغا IIS نى قاچىلاپ بېقىڭ.
3. ئۆزىڭىزنىڭ توربېتىنى IIS ئارقىلىق زىيارەت قىلىپ بېقىڭ.
4. IIS كە يېڭى تور بېكەتتىن بىرقانچىنى قوشۇپ بېقىڭ.
5. كومپيۇتېرىڭىزدا تەقلىدىي تورنامى ھاسىل قىلىپ، تور بىكىتىڭىزنى شۇ تورنامى ئارقىلىق زىيارەت قىلىپ بېقىڭ.

23.باب يەرلىكتىكى تور بېكەتنى يان تېلېفوندا زىيارەت قىلىش

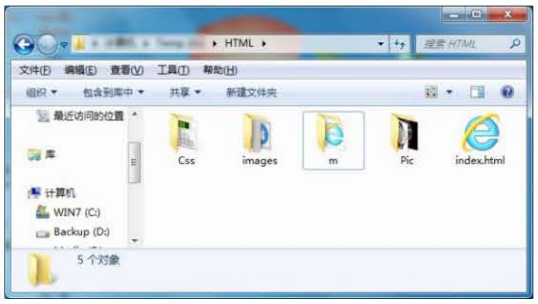
گەرچە بىز ئالدىنقى دەرسلىرىمىزدە يانفون بېتىنى ياسىغان بولساقمۇ، بۇ توربەتنى پەقەت كومپيۇتېردىلا كۆرۈپ باقتۇق. توربەتنى يان تېلېفوندا سىناپ كۆرۈپ بېقىش ئىمكانىيىتى بولغان بولسا تور بېكەتنىڭ يان تېلېفوندىكى ئۇنۇمىنى تېخىمۇ ياخشى ھېس قىلغىلى بولاتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ بابتا ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىدىكى تور بېكەتنى قانداق قىلىپ يان تېلېفوندا زىيارەت قىلىش ھەققىدە توختىلىپ ئۆتىمىز. بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىدەك.

- دەسلەپكى تەييارلىق
- HOSTS تەھرىرلەش قۇرالنى ئىشلىتىش

1.23 دەسلەپكى تەييارلىق

ياسىغان تور بېكەتنى يان تېلېفوندا زىيارەت قىلىش ئۈچۈن بىزدە تۆۋەندىكى شارائىتلار ھازىرلانغان بولۇشى كېرەك. ئۇلار بىردانە نورمال ئىشلەيدىغان سىمسىز روتېر، بىردانە IIS قاچىلانغان ۋە تەڭشەلگەن كومپيۇتېر ، بىردانە Root ھوقۇقى ئېلىنغان ئاندىرويد سىستېمىلىق يان تېلېفون (ئالما تېلېفونى بولسىمۇ بولىدۇ، ئەمما بۇ دەرسلىكتە ئاندىرويد تېلېفون مىسالغا ئېلىنىدۇ) بولۇشى كېرەك. شۇنداقلا يان تېلېفون ۋە كومپيۇتېر ھەر ئىككىلىسى ئاشۇ روتېرغا ئۇلانغان بولۇشى كېرەك(روتېرنىڭ ئىنتېرنېتقا ئۇلانغان بولۇشى شەرت ئەمەس).

يۇقىرىقى شارائىت ھازىرلىنىپ بولغاندىن كېيىن توربەتنىڭ يانفون نۇسخىسىنى IIS كە ئورۇنلاشتۇرىمىز، مىسال ئۈچۈن 21- بابتىكى شىركەت تور بېكىتىنى ئالدىنقى بابتا تورنامى ئۇلىغان html.orh نامىلىق تور بېكەتنىڭ مۇندەرىجىسىگە «m» نامىدا بىر ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇپ شۇنىڭغا ئورۇنلاشتۇرايلى. ھۆججەت قىسقۇچنىڭ كۆرۈنۈشى 1.23- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.23-رەسىم. ھۆججەت قىسقۇچنىڭ كۆرۈنۈشى

ئەمدى بىز بۇ ھۆججەت قىسقۇچنى تور كۆرگۈدە زىيارەت قىلىپ باقايلى. تور كۆرگۈنىڭ ئادرېس ئىستونىغا «http://html.orh/m» نى كىرگۈزگەندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى 2.23- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

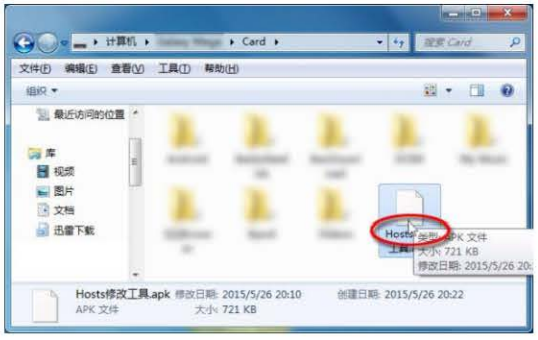
2.23-رەسىم. يانفون بېتى قويۇلغان ھۆججەت قىسقۇچنى زىيارەت قىلغاندىكى كۆرۈنۈشى

دېمەك بىز بۇ رەسىمدىن تور بەتنىڭ يانفون نۇسخىسىنى IIS كە ئورۇنلاشتۇرۇشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز.

ئەمدى بىز توربەتنى يان تېلېفوندا زىيارەت قىلىشىمىز ئۈچۈن، ئالدى بىلەن يان تېلېفونغا «HOSTS تەھرىرلەش قورالى» (HOSTS 修改工具) نامليق ئەپنى قاچىلىشىمىز كېرەك. (ئەلۋەتتە يان تېلېفوننىڭ HOSTS ھۆججىتىنى تەھرىرلەيدىغان باشقا قورالارمۇ بار. ئەمما بىز بۇ دەرسىمىزدە مۇشۇ دېتالنى مىسالغا ئالىمىز) بۇ ئەپنىڭ قاچىلاش ھۆججىتى دەرسلىك كىتاب پىلاستىنكىسىنىڭ «قورال» (工具) نامليق ھۆججەت قىسقۇچىدا بېرىلدى، ئوقۇرمەنلەر مۇشۇ پىلاستىنكىدىن كۆچۈرۈۋالسىمۇ ياكى ھەر قايسى ئەپ بازارلىرىدىن چۈشۈرۈۋالسىمۇ بولىدۇ.

بۇ ئەپنى يان تېلېفونغا ھەرخىل يانفون غوجىدارلىرى ئارقىلىق بىۋاستە قاچىلىسىمۇ ياكى ئەپنى تېلېفونغا كۆچۈرۈۋېلىپ قاچىلىسىمۇ بولىدۇ، بىز بۇ دەرسىمىزدە ئەپنى تېلېفونغا كۆچۈرۈۋېلىپ ئاندىن قاچىلاش ئۇسۇلىنى تونۇشتۇرىمىز.

بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن يان تېلېفوننىڭ ساقلاش كارتىسىغا ياكى تېلېفوننىڭ ئۆزىنىڭ ساقلىغۇچىسىغا يۇقىرىقى ئەپنىڭ قاچىلاش ھۆججىتىنى كۆچۈرۈۋالىمىز. مەشغۇلات جەريانى **3.23**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.23-رەسىم. ئەپنى يانفون ساقلاش كارتىسىغا كۆچۈرىمىز

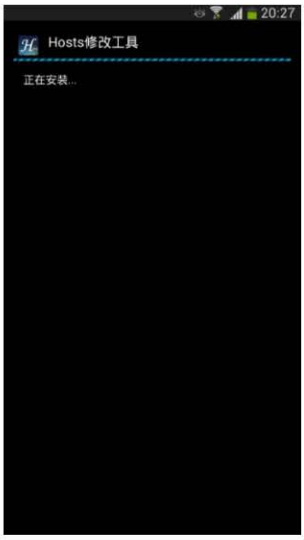
ئاندىن يان تېلېفوندا ھۆججەت باشقۇرۇش مەركىزىنى ئېچىپ بايا كۆچۈرگەن ئەپنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى **4.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.23-رەسىم. يان تېلېفوندا ھۆججەت باشقۇرۇش مەركىزىنى ئېچىپ بايا كۆچۈرگەن ئەپنى تاللايمىز ئاندىن ئېكرانداﺍ ئەپنىڭ قاچىلاش يېتەكچىسى كۆرۈنىدۇ، بىز بۇ ئېكراندىن «قاچىلاش» (安装) كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز. كۆرۈنۈشى**5.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

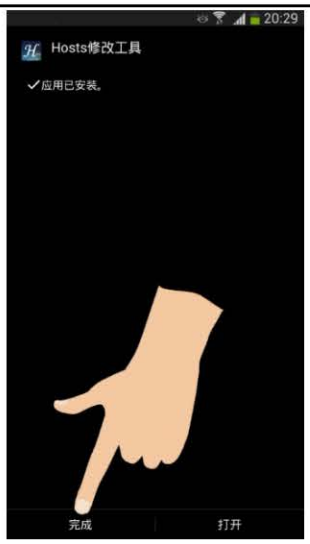

5.23-رەسىم. ئېكراندىن «قاچىلاش» (安装) كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز ئاندىن ئېكرانداﺍ **6.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك قاچىلاش جەريانى كۆرۈنىدۇ.

6.23-رەسىم. ئەپنىڭ قاچىلىنىش جەريانى

بىر ئازدىن كېيىن ئەپ قاچىلىنىپ، ئېكرانداﺍ **7.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك قاچىلاپ بولغانلىق ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ.

7.23-رەسىم. ئەپنىڭ قاچىلىنىپ بولغانلىق ئۇچۇرى

ئەگەر بىز ئەپنى ھازىر قوزغاتماقچى بولساق ئېچىش كۇنۇپكىسىنى باسمىز، ھازىر قوزغىتىش زۆرۈر بولمىسا «ئاخىرلاشتۇرۇش» (完成) كۇنۇپكىسىنى باسمىز.

ئاندىن ئېكرانغا قايتىپ ئەپلەر قاتارىغا قارايدىغان بولساق بىز بايا قاچىلىغان ئەپنىڭ ئېكراندا تۇرغانلىقىنى بايقايمىز. كۆرۈنۈشى**8.23**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

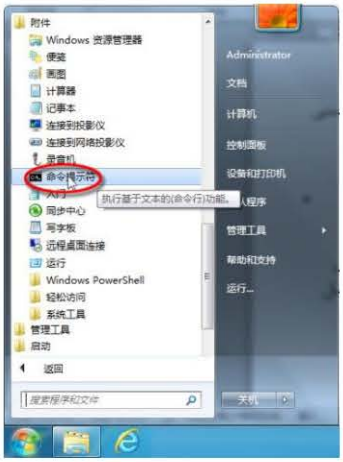

8.23-رەسىم. بىز بايا قاچىلىغان ئەپنىڭ ئېكرانىدىكى سىنبەلگىسى

2.23 HOSTS تەھرىرلەش قورالىنى ئىشلىتىش

ئەمەلىيەتتە بۇ قورالنىڭ قىلىدىغان ئىشى بىز ئالدىنقى بابتا ئۆگەنگەن HOSTS ھۆججىتىنى تەھرىرلەش ئارقىلىق مەۋھۇم تور نامى ھاسىل قىلىش بىلەن ئوخشاش بولۇپ، بىز يانفۇندىمۇ بىر مەۋھۇم تورنامى ھاسىل قىلىپ، ئاندىن ئۇ تور نامىنى كومپيۇتېرىمىزنىڭ تار دائىرىلىك توردىكى IP ئادرېسىغا ئۇلايمىز. شۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن كومپيۇتېرىمىزنىڭ تار دائىرىلىك توردىكى IP ئادرېسىنى كۆرۈۋېلىشىمىز زۆرۈر.

كومپيۇتېرىمىزنىڭ تار دائىرىلىك توردىكى IP ئادرېسىنى كۆرۈشىمىز ئۈچۈن، ئالدى بىلەن باشلاش تىزىملىكىگە كىرىپ «بارلىق پروگراما» (所有程序) تۇرىنى چېكىمىز. ئاندىن كۆرۈنگەن تىزىملىكتىكى «قوشۇمچە» (附件) نامىلىق تىزىملىك ئىچىدىن «بۇيرۇق رامكىسى» (命令提示符) تۇرىنى ماۋۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى بىلەن تاق چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **9.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

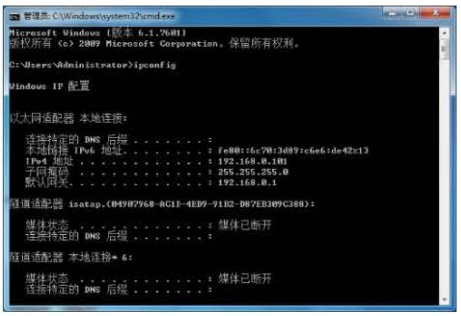

9.23-رەسىم. «بۇيرۇق رامكىسى» (命令提示符) تۇرنىنى مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى بىلەن تاق چېكىمىز

ئاندىن «بۇيرۇق رامكىسى»(命令提示符) قوزغىلىدۇ، بۇيرۇق رامكىسىغا تۆۋەندىكى بۇيرۇقنى كىرگۈزىمىز.

```
ipconfig
```

ئاندىن كۇنۇپكا تاختىسىدىنEnterكۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بۇيرۇق ئىجرا بولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **10.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.23-رەسىم. بۇيرۇق ئىجرا بولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

يۇقىرىقى رەسىمدىكى

```
IPv4 地址 . . . . . : 192.168.0.101
```

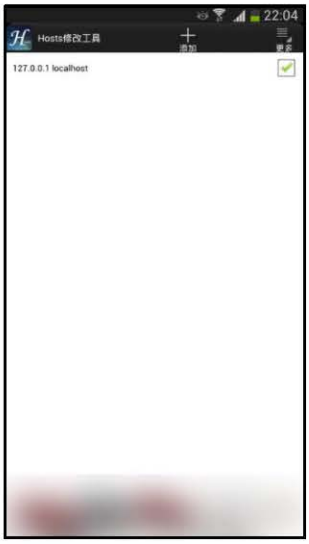
بولسا بىزنىڭ كومپيۇتېرنىڭ تار دائىرىلىك توردىكى IP ئادرېسىدىن ئىبارەت.

ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزنىڭ IP ئادرېسىغا ئېرىشىپ بولغاندىن كېيىن يان تېلېفوندىن بايا قاچىلىغان HOSTS تەھرىرلەش قۇرالىنى قوزغىتىمىز. بۇ قورالنىڭ قوزغىتىلغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **11.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

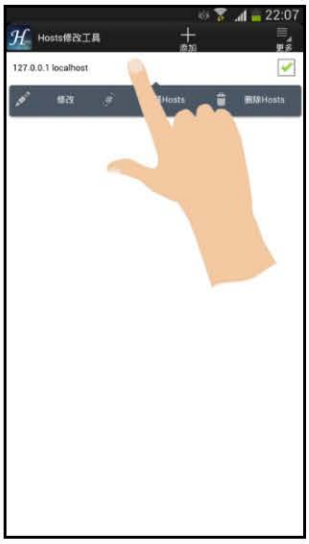
11.23-رەسىم. HOSTS تەھرىرلەش قورالنىڭ قوزغىتىلغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

ئاندىن كۆرۈنگەن تۈرلەر ئارىسىدىن «تىزىملىك ھالىتىدە تەھرىرلەش» (列表编辑) تۈرىنى تاللايمىز، شۇنىڭ بىلەن HOSTS تەھرىرلىگۈچنىڭ تەھرىرلەش ھالىتىگە كىرىدۇ. كۆرۈنۈشى **12.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.23-رەسىم. HOSTS تەھرىرلىگۈچنىڭ تەھرىرلەش ھالىتى

ئەگەر ئۆزىدە تەمىنلەنگەن HOSTS تىزىملىكىنى ئۆزگەرتمەكچى بولسىڭ ئۆزگەرتمەكچى بولغان HOSTS نىڭ ئۈستىدىن بېسىپ تۇرىمىز، بىرئازدىن كېيىن «ئۆزگەرتىش» (改修)، «ئىزاھلاش» (注释)، «ئۆچۈرۈش» (除删) قاتارلىق بۇيرۇقلار پەيدا بولىدۇ، بىز شۇ يەردىن تەمىنلەنگەن HOSTS نى تەھرىرلىيەلەيمىز. مەشغۇلات جەريانى **13.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.23-رەسىم. ئۆزگەرتمەكچى بولسىڭ ئۆزگەرتمەكچى بولغان HOSTS نىڭ ئۈستىدىن بېسىپ تۇرىمىز

ئەگەر مەزكۇر HOSTS نى تەھرىرلىمەكچى بولسىڭ «ئۆزگەرتىش» (改修) تىزىملىكىنى چېكىمىز، ئەگەر ئۆچۈرۈۋەتمەكچى بولسىڭ «ئۆچۈرۈش» (除删) تىزىملىكىنى چېكىمىز.

نۆۋەتتىكى HOSTS نى تەھرىرلەش كۆزنىكىگە كىرگەندىن كېيىن ئۈستۈنكى يېزىق رامكىسىغا كومپيۇتېرىمىزنىڭ بايا ئېرىشكەن IP ئادرېسىنى، ئاستىدىكى يېزىق رامكىسىغا شۇ توربەتنىڭ IIS تە بەلگىلەنگەن ئادرېسىنى كىرگۈزىمىز. ئاندىن «ساقلاش» (保存) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چېكىنىپ چىقىمىز.

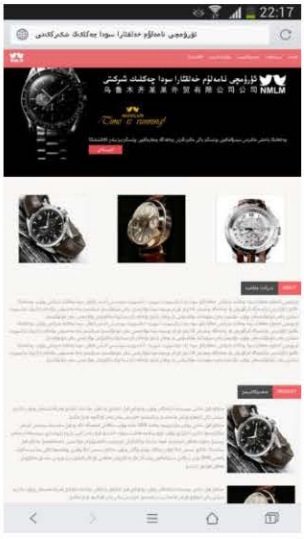
مەشغۇلات جەريانى **14.23** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.23-رەسىم. تەھرىرلەش ئاخىرلاشقاندىن كېيىن «ساقلاش» (保存) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چېكىنىپ چىقىمىز

ئەگەر يېڭى HOSTS قوشماقچى بولساق ئۇستىدىكى قوشۇش كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز. ئۇ ۋاقىتتا تەھرىرلەش كۆزنىكىگە ئوخشاش بىز كۆزنەك كۆرۈنىدۇ. ئوخشاشلا كومپيۇتېرىمىزنىڭ IP ئادرېسىنى ۋە تور نامىنى كىرگۈزۈپ ساقلاپ چېكىنىپ چىقىمىز.

ئەمدى يان تېلېفوندا تور كۆرگىنى ئېچىپ ئادرېس ئىستونىغا بايا HOSTS تا تەھرىرلىگەن تور ئادرېسىنى كىرگۈزسەك IIS دىكى تور بېكەتنىڭ كومپيۇتېر نۇسخىسىنىڭ يان تېلېفوندا كۆرۈنۈۋاتقانلىقىنى بايقايمىز. كۆرۈنۈشى **15.23** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

15.23-رەسىم. توربەتنىڭ كومپيۇتېر نۇسخىسىنىڭ يانفۇندىكى كۆرۈنۈشى

بۇ تور بېكەتنىڭ يانفون نۇسخىسىنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن، تور كۆرگىنىڭ ئادرېس ئىستونىدىكى تور ئادرېسىنىڭ ئاخىرىغا «/m» ھەرپىنى قوشىمىز يەنى توربەتنىڭ يانفون نۇسخىسى ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچنىڭ ئىسمىنى قوشۇپ بېرىمىز. بۇ ۋاقىتتىكى تور ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك ھالەتكە كېلىدۇ.

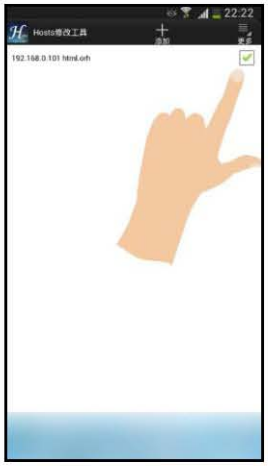
```
http://html.orh/m
```

بۇ ۋاقىتتا تور كۆرگۈدە توربەتنىڭ يانفون بېتى كۆرۈنىدۇ. ئاندىن بىز توربەتنىڭ يانفوندا زىيارەت قىلىنغان ۋاقىتتىكى ھەقىقىي ئۇنۇمىنى كۆرەلەيمىز. توربەتنىڭ يانفون نۇسخىسىنىڭ يانفۇندىكى ئۇنۇمى **16.23** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

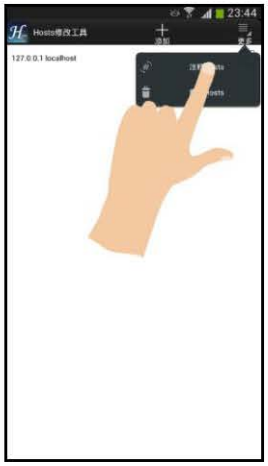
16.23-رەسىم. توربەتنىڭ يانفون نۇسخىسىنىڭ يانفۇندىكى كۆرۈنۈشى

ئەگەر بىز نۆۋەتتە بەلگىلەنگەن HOSTS نى ئىزاھاتقا ئايلاندۇرىۋەتمەكچى بولساق HOSTS تەھرىرلىگۈچتىن ئىزاھاتقا ئايلاندۇرىۋەتمەكچى بولغان HOSTS نىڭ ئاخىرىدىكى كۆپ تاللاش كونتروللىنى تاللايمىز، مەشغۇلات كۆرۈنۈشى **17.23**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

17.23-رەسىم. ئىزاھاتقا ئايلاندۇرىۋەتمەكچى بولغان HOSTS نىڭ ئاخىرىدىكى كۆپ تاللاش كونتروللىنى تاللايمىز

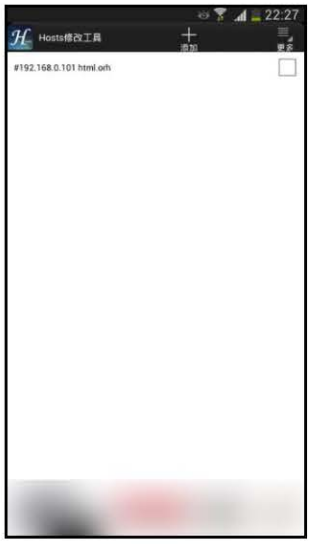
ئاندىن «تېخىمۇ كۆپ» (更多) نامليق تىزىملىكنى چىكىمىز، ئاندىن كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «HOSTS نى ئىزاھلاش» (注释 HOSTS) تىزىملىكىنى چىكىمىز. كۆرۈنۈشى **18.23**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

18.23-رەسىم. «HOSTS نى ئىزاھلاش» (注释 HOSTS) تىزىملىكىنى چىكىمىز

بۇ ۋاقىتتا بىز تاللىغان HOSTS نىڭ ئالدىغا «#» بەلگىسى قويۇلىدۇ، بۇ بەلگە ئاشۇ HOSTS نىڭ

نۆۋەتتە ئۇنۇمسىز ھالەتكە ئۆتكەنلىكىنى چۈشەندۈرىدۇ. HOSTS نىڭ ئىزاھاتقا ئايلانغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **19.23**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

19.23-رەسىم. HOSTS نىڭ ئىزاھاتقا ئايلانغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

ئادەتتە يانفون بېتى مۇلازىمېتىردا توربەتنىڭ كومپيۇتېر نۇسخىسى بىلەن بىر ئورۇنغا ھۆججەت قىسقۇچ قۇرۇپ، توربەتنى كۆچمە ئۇسكۇنىدە زىيارەت قىلغاندا بىۋاستە يانفون بېتىگە ئالمىشىدىغان ھالەتكە كەلتۈرىدۇ. كۆچمە ئۇسكۇنىدە زىيارەت قىلغاندا بىۋاستە يانفون بەتكە ئالمىشىش ئىقتىدارى Javascript ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش پىروگراممۇ تىللىرى ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدىغان بولغاچقا دەرسلىكىمىزدە بۇ ھەقتىكى مەزمۇنلار ئۇستىدە توختالمايمىز.

قىسقىچە خۇلاسە

بىز بۇ باب ئارقىلىق كومپيۇتېرغا ھازىرلانغان مۇلازىمېتىر مۇھىتىدىكى تور بېكەتنى يان تېلېفوندا زىيارەت قىلىپ، يانفون بېتىنىڭ يانفۇندىكى ئۇنۇمىنى كۆرۈش، توربەتنى يانفوندا سىناشقا ئالاقىدار بىلىملەر بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق.

كۆنۈكمە

1. شارائىتىڭىز يار بەرگەن ئەھۋال ئاستىدا كومپيۇتېرىڭىزدىكى تور بېكەتنى بۇ بابتا سۆزلەنگەن مىسال بويىچە يانفوندا زىيارەت قىلىپ كۆرۈپ بېقىڭ.

24.باب تورنامى، بوشلۇق سېتىۋېلىش ۋە تور بېكەتنى ئېلان قىلىش

بىز توربەتنى ياسىغىنىمىز بىلەن ئەگەر ئۇ توربەت ئېلان قىلىنمىسا، پەقەت بىز ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىدىلا زىيارەت قىلىپ يۈرسەك، ئۇ ھالدا ئۇ تور بېكەت بولالمايدۇ. ياسىغان توربېتىمىزنى ئېلان قىلىش ئۈچۈن بىز چوقۇم بىردانە مۇلازىمېتېر ياكى تور بوشلۇقى ۋە بىر دانە تور نامىغا ئېھتىياجلىق بولىمىز. بىز بۇ بابتا تورنامى سېتىۋېلىش ، بوشلۇق سېتىۋېلىش ۋە توربەتنى ئېلان قىلىشقا ئالاقىدار مەزمۇنلار بىلەن تونۇشۇپ ئۆتىمىز . بىزنىڭ بۇ بابتا ئۆگىنىدىغان مەزمۇنلىرىمىز ئاساسلىقى تۆۋەندىكىدەك.

- ❐ تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىۋېلىشتىن بۇرۇن بىلىشكە تېگىشلىك ئىشلار
- ❐ تور نامى ھەققىدە تەپسىلىي چۈشەنچە
- ❐ تورنامنى سېتىۋېلىش
- ❐ تور بوشلۇقى سېتىۋېلىش
- ❐ تورنامى ۋە بوشلۇقنى ئۆزئارا ئۇلاش
- ❐ توربوشلۇقنىغا تور بېكەت پىروگراممىسىنى يوللاش

1.24 تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىۋېلىشتىن بۇرۇن بىلىشكە تېگىشلىك ئىشلار

تور نامى ۋە بوشلۇق سېتىۋېلىش بىزنىڭ ياسىغان تور بېكىتىمىزنى ئېلان قىلىشنىڭ دەسلەپكى باسقۇچى بولۇپ، بىز تور نامى ۋە بوشلۇق سېتىۋېلىشتا تۆۋەندىكى بىرقانچە ئىشقا دىققەت قىلىشىمىز كېرەك.

■ تورنامنى ئوبدان ئويلىشىشىمىز كېرەك: بۇيەردە ئېيتىلىۋاتقان تور نامنى ئوبدان ئويلىشىش مەسىلىسى نۇرغۇن مەسىلىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان بولۇپ، ئۇلار تور نامنىڭ مەنىسى، تور نامنىڭ ئۇزۇن - قىسقىلىقى، تور نامنىڭ ئىملا قائىدىسى ۋە تور نامنىڭ دائىرە نامى قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ.

■ تور نامنىڭ دائىرە نامنى ئوبدان ئويلىشىشىمىز كېرەك: بىز تور نامى سېتىۋالغاندا گەرچە ھەرقانداق دائىرە نامنى سېتىۋېلىش ھوقۇقىمىز بولسىمۇ لېكىن تاللىغان دائىرە نامى بىزنىڭ نۆۋەتتە ياسىماقچى بولغان تور بېكىتىمىزنىڭ خاراكتېرىگە ماس كېلىدىمۇ ياكى ماس كەلمەيدىغانلىقى ئوبدان ئويلىشىشىمىز كېرەك.

■ بىرلا ئىسىمغا ئېسىلىۋالماسلىق كېرەك: تور نامى سېتىۋالغاندا بىرلا ئىسىمغا ئېسىلىۋالساق بولمايدۇ، چۈنكى بىزنىڭ يادىمىزغا يەتكەن ياخشى ئىسىم باشقىلارنىڭمۇ يادىغا يېتىشى مۇمكىن ، تور نامنىڭ ئەڭ چوڭ ئالاھىدىلىكى «بىردىن بىر بولۇش» بولۇپ، بىز سېتىۋالماقچى بولغان ئىسمنى باشقىلار سېتىۋالغان بولسا بىز ئۇ ئىسمنى سېتىۋالالمايمىز. شۇڭا تورنامى سېتىۋالماقچى بولساق چوقۇم بىرقانچە ئىسىمغا تەييارلىق كۆرۈپ قويۇشىمىز كېرەك. ئۇنداق بولغاندا بىز دەسلەپتە تاللىغان ئىسىم يوق بولۇپ قالسا يەنە بىر نامزات ئىسمنى دەرھال سېتىۋالالايمىز.

■ سېتىشتىن كېيىنكى مۇلازىمەتنى ئوبدان ئويلىشىش كېرەك: ئەلۋەتتە يېڭى ئۇگەنگۈچىلەرگە نىسبەتەن تور نامنى بوشلۇققا ئۇلاشنىڭ ئۆزىمۇ ناھايىتى قىيىن مەسىلىلەردىن بىرى، شۇ سەۋەبتىن تورنامى ياكى بوشلۇق ساتقان تەرەپ بىزگە تېخنىكا جەھەتتىن ياردەم قىلامدۇ؟ ھەر ھەپتە ئىچىدە قانداق ۋاقىتتا مۇلازىمەت بىلەن تەمىنلەيدۇ؟ مۇلازىمەت دائىرىسى قانچىلىك؟ تور نامنى كېيىن باشقا IDC مۇلازىمەت

سۈپىلىرىغا يۆتكىگىلى بولامدۇ؟ دېگەنلەرنى ئوبدان سۈرۈشتۈرۈش كېرەك.

■ باھاسى، يىللىق باھا پەرقى ۋە مۇلازىمەتنى ئويلىشىش كېرەك: تورنامى ۋە تور بوشلۇقى تاۋار شەكلىدە بازارغا كىرگەندىن باشلاپ تور نامى سودىسى قىلىدىغان ئورۇنلار يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى، تور نامى ۋە بوشلۇق ساتىدىغان سودىگەرلەر سېتىشنى تىزلىتىش يۈزىسىدىن ھەرخىل پائالىيەتلەرنى ئۆتكۈزۈپ تۇرۇۋاتىدۇ شۇنداقلا ئۇ پائالىيەتلەرنىڭ شەكىللىرىمۇ ھەرخىل بولۇۋاتىدۇ. شۇ سەۋەبتىن بوشلۇق ۋە تور نامى سېتىۋالغاندا قارىسىغا باھا قوغلاشماي شۇ پائالىيەتنىڭ تەپسىلاتىنى تولۇق سۈرۈشتۈرۈپ، بۇ يىلقى باھاسى قانچىلىك؟ كېيىنكى يىلىدىن باشلاپ باھاسى قانداق بولىدۇ؟ سېتىۋالماقچى بولغىنىمىز تور بوشلۇقى بولسا ئېقىم مىقدارى چەكلىنەمدۇ - چەكلەنمەمدۇ؟ بىرلا ۋاقىتتا زىيارەت قىلىدىغان ئابونت سانى چەكلىنەمدۇ- چەكلەنمەمدۇ؟ چەكلەنسە سانى قانچىلىك؟ بوشلۇقنىڭ تور كەڭلىكى قانچىلىك؟ تەمىنلەنگەن تور كەڭلىكى مۇشۇ بوشلۇققا مۇستەقىلمۇ ياكى مۇشۇ مۇلازىمېتىردىكى بارلىق بوشلۇقلارغا ئورتاقمۇ؟ دېگەن مەسىلىلەرنى ئوبدان سۈرۈشتۈرۈش كېرەك.

■ دۆلەتنىڭ ئالاقىدار قانۇن سىياسەتلىرىدىن خەۋەردار بولۇپ قويۇش كېرەك: تورنىڭ تەسىرىگە ھەرگىزمۇ سەل قارىغىلى بولمايدۇ، شۇ سەۋەبتىن ھۆكۈمەتنىڭ تورغا ئالاقىدار سىياسەتلىرىمۇ شۇ مەزگىلدىكى تورنىڭ ئەھۋالىغا قارىتا ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ. شۇڭا تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىۋالغانلار دۆلەتنىڭ شۇ مەزگىلدىكى قانۇن سىياسەتلىرىگە دىققەت قىلىپ تۇرۇشى كېرەك. بولمىسا چوڭ ئومىدلەر بىلەن سېتىۋالغان بوشلۇق ۋە ئىسىم ۋاقتى كەلگەندە ئىشلەتكىلى بولمايدىغان كېرەكسىز نەرسىگە ئايلىنىپ قېلىشى مۇمكىن.

2.24 تور نامى ھەققىدە تەپسىلىي چۈشەنچە

بىز ئالدىنقى بابتا تور نامى ھەققىدە قىسقىچە توختىلىپ ئۆتكەن ئىدۇق، بۇ پاراگرافتا تور نامىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلىغان ھالدا چۈشىنىپ ئۆتىمىز.

1.2.24 تور نامى ۋە تەرەققىيات تارىخى

تور نامى تور ئابونتلىرىنىڭ مۇلازىمېتىرنىڭ IP ئادرېسى ۋە ئېغىز نومۇرىنى ئېسىدە ساقلاپ بولالماسلىقتەك قىينىچىلىقىنى ئاددىيلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئىجاد قىلىنغان. شۇڭا تور نامىنى IP ئادرېسىنىڭ ئۇستىگە تاقالغان «نىقاب» دەپ چۈشىنىشكىمۇ بولىدۇ. تور نامىنىڭ ئىنگلىزچە ئاتىلىشى « Domain Name» بولۇپ، دۇنيادىكى تۇنجى تور نامى **1985**-يىلى **1**- ئايدا تىزىمغا ئالدۇرۇلغان. تور نامى ئىنتېرنېت توربەتلىكى مەلۇم بىر كومپيۇتېر ياكى كومپيۇتېر گۇرۇپپىسىغا ۋەكىللىك قىلىدىغان، چېكىت بىلەن ئايرىلغان ھەرپ- بەلگە تىزمىسىدىن ئىبارەت. ئۇنىڭ بەزىلىرى جۇغراپىيەلىك ئورۇن بويىچە تۈرگە ئايرىلىدۇ، بەزىلىرى كەسپىي ساھە بويىچە تۈرگە ئايرىلىدۇ.

تور نامىنى مۇلازىمېتىرغا ئۇلاش، ئابونت كىرگۈزگەن تور نامىنى IP ئادرېسىغا ئالماشتۇرۇپ بېرىش ۋە مۇلازىمېتىرنىڭ IP ئادرېسىنى تور نامىغا ئالماشتۇرۇپ بېرىش قاتارلىق مۇلازىمەتلەرنى ئۆز ئۇستىگە ئالغان سىستېما «تورنامى سىستېمىسى » دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ ئىنگلىزچە تولۇق ئاتىلىشى « Domain Name System» دېيىلىدۇ . ئادەتتە قىسقارتىلىپ DNS دەپ ئاتىلىدۇ. DNS يەنە «تور نامىنى يېشىپ بېرىش مۇلازىمېتى» مۇ دېيىلىدۇ .

DNS نى **1983**-يىلى پاۋۇل موكاپېچېرىس (Paul Mockapetris) ئىجاد قىلغان بولۇپ، دەسلەپكى

تېخنىكىلىق ئۆلچىمى **882**-نومۇرلۇق (RFC 882) ئىنتېرنېت ئۆلچىمى ئاساسىدا تارقىتىلغان. **1987**-يىلى **1034** ۋە **1035**- نومۇرلۇق پىلان بويىچە قائىدىلەشتۈرۈلگەن. شۇنىڭدىن كېيىن ئىنتېرنېت ئۆلچىمى بىرنەچچە قېتىم ئۆزگەرتىلگەن بولسىمۇ DNS كە ئالاقىدار قىسىملىرىغا ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلمىگەن.

1985-يىلى Symbolics شىركىتى تۇنجى com. تورنامى ئاخىرقى قوشۇمچىسىنى تىزىمغا ئالدۇرغان. ئەينى ۋاقىتتا تور نامىغا كىشىلەر يېڭىدىن قىزىقىۋاتقان بولغاچقا تىزىملاتقانلار ئىنتايىن ئاز ئىدى.

1993- يىلى ئىنتېرنېتتىكى WWW كىلىشمى ئوتتۇرىغا قويۇلغاندىن كېيىن تور نامى بازىرى ئىنتايىن ئاۋاتلاشتى.

1993- يىلى ئامېرىكا Network Solutions شىركىتى (قىسقارتىلىپNSI دېيىلىدۇ) ئامېرىكا ھۆكۈمىتى بىلەن **5** يىللىق توختاملىشىپ com,.net,.org. قاتارلىق خەلقئارالىق تورنامى نامى ئاخىرقى قوشۇمچىلىرىنىڭ مۇستەقىل ۋاكالەتچىلىكىنى ئۆتكۈزۈۋالغان. ئەينى ۋاقىتتا ئومۇمىي تىزىملاتقان تور ناملىرى ئارانلا **7000** ئۆپچۆرىسىدە ئىدى.

1994-يىلى NSI ھەر بىر تور نامىنىڭ تىزىملىتىش ھەققى ئۈچۈن **100** ئامېرىكا دوللىرى، ئىككىنچى يىلىدىن باشلاپ باشقۇرۇش ھەققى ئۈچۈن **50** ئامېرىكا دوللىرىدىن ھەق ئالىدىغان بولغان.

1998-يىلىنىڭ بېشىدا NSI غا تىزىمغا ئالدۇرغان تور ناملىرى بىر مىليون ئىككى يۈزمىڭ دىن ئېشىپ كەتكەن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى **90%** دىن ئارتۇقراقى com. نى ئاخىرقى قوشۇمچە قىلغان. شۇ يىلى NSI نىڭ ھېسابىغا كىرگەن پۇل **60** مىليون ئامېرىكا دوللىرىدىن ئاشقان. **1999**- يىلىنىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە بۇ شىركەتنىڭ تورنامىدىن قىلغان كىرىمىنىڭ **200** مىليون ئامېرىكا دوللىرىدىن ئېشىشى پىلانلانغان.

1998-يىلى **9**- ئاينىڭ **30**- كۈنى ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ NSI بىلەن تۈزۈشكەن توختامى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئىككى تەرەپ بىرلىكتە باشقۇرۇش ئاساسىدا توختامنى ئىككى يىللىق ئۇزارتقان. بۇ كېلىشىمگە ئاساسلانغاندا NSI ۋە باشقا شىركەتلەر تور نامىنى تىزىمغا ئالدۇرۇش ئىشىغا مەسئۇل بولىدىغان بولغان. NSI ۋە دۆلەتلىك سودا ۋە تېلېگراف ئىشلىرى ئىدارىسى (NTIA) **1999**-يىلى **3**-ئاينىڭ **31**-كۈنىدىن باشلاپ ئورتاق تىزىمغا ئالدۇرۇش سىستېمىسىنى ئىشقا كىرىشتۈرگەن شۇ يىلى **6**-ئاينىڭ**1**-كۈنىدىن باشلاپ رەسمىي يولغا قويغان.

1998-يىلى **10**- ئايدا ICANN ناملىق، بىر پايدا ئالمايدىغان ئىنتېرنېت باشقۇرۇش گۇرۇپپىسى ئامېرىكا ھۆكۈمىتى بىلەن كېلىشىم تۈزۈشۈپ تورنامى ۋە ئادرېسقا ئالاقىدار سىياسەت ۋە كېلىشىملىرىنى نازارەت قىلىش مەسئۇلىيىتىنى ئۈستىگە ئالغان.

2001-يىلى ئاۋسترالىيەدە ئېچىلغان ICANN يىغىنىدا ئىنتېرنېت تورىنىڭ خەلقئارالىق تور ناملىرىنى ICANN ئارقىلىق قارار قىلىنىدىغانلىقى بېكىتىلگەن . شۇ مەزگىلدە ئىلتىماس قىلىنغان **50** خەلقئارالىق تورنامى ئاخىرقى قوشۇمچىلىرىدىن **7**دانە تورنامى ئاخىرقى قوشۇمچىسى تاللانغان ۋە بازار ئېھتىياجىنى ئاساسىي جەھەتتىن قامداپ كىتەلىگەن.

بۇ ئورگان تەۋسىيە قىلغان **7** دانە خەلقئارالىق تور نامى ئاخىرقى قوشۇمچىلىرى ئايرىم- ئايرىم ئاۋىياتسىيە يۈك تىرانسپورتىغا ئىشلىتىلىدىغان aero.، كارخانىلارغا يۈزلەنگەن تورنامى biz.، سودىغا يۈزلەنگەن تورنامى coop.ۋە com.، ئورتاق ئىشلىتىلىدىغان ئۇچۇر ئالاقە تورنامى info.، مۇزېيلار مەخسۇس ئىشلىتىدىغان تورنامى museum.، شەخسى تور بېكەتلەر مەخسۇس ئىشلىتىدىغان تورنامى name.، بوغالتىرلىق، مېدىتسىنا ۋە ئادۋوكاتلىق قاتارلىق كەسىپلەرگە مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان تورنامى pro. قاتارلىقلار ئىدى.

2.2.24 تور نامىنىڭ قۇرۇلمىسى

ئادەتتە تور نامى ئىككى بۆلەكتىن تۇزۇلگەن بولىدۇ. ئۇلار تورنامى گەۋدىسى ۋە ئاخىرقى قوشۇمچە دىن ئىبارەت بولۇپ، تور نامى گەۋدىسى بىز تور ئادرېسى قىلىپ ئالماقچى بولغان بىز ئۆزىمىز بەلگىلىۋالغان خەتتىن ئىبارەت. مەسىلەن: baidu, sohu, zulqar, alnep دېگەنگە ئوخشاش. ئاخىرقى قوشۇمچە بولسا ئىنتېرنېتتا ئورتاق بەلگىلەنگەن، تورنامى ئورگىنى تەستىقلىغان، ساھە ياكى رايونغا ئاساسەن ئايرىلغان خەتتىن ئىبارەت. مەسىلەن:com, cn, net دېگەنلەردىن ئىبارەت.

تور نامىدا چوڭ ـ كىچىك ھەرپ ئايرىلمايدۇ. تورنامى ئورگىنىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن تور نامى چوقۇم ئىنگلىزچە ھەرپ، سان ۋە «-» بەلگىسىدىن تۇزۇلگەن بولۇشى، ھەر بىر گەۋدىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 63 ھەرپتىن ئېشىپ كەتمىگەن بولۇشى ئومۇمىي تور نامىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 255 ھەرپتىن ئېشىپ كەتمىگەن بولۇشى كېرەك.

تورنامى يەنە قىسمىي تورنامى ھاسىل قىلىشنى قوللايدىغان بولۇپ، تور نامى يېزىلغاندا تور نامىنىڭ ئاخىرقى قوشۇمچىسى ئەڭ ئوڭ تەرەپكە كېلىدۇ ، ئەڭ چوڭ تورنامى گەۋدىسى تورنامى ئاخىرقى قوشۇمچىسىنىڭ سول تەرىپىگە كېلىدۇ ۋە شۇ تەرتىپ بويىچە ھەر بىر كىچىك گەۋدە چوڭ گەۋدىنىڭ سول تەرىپىگە يېزىلىدۇ. مەسىلەن:

```
http://music.baidu.com
```

يۇقارقى تور نامىدىكى com ئاخىرقى قوشۇمچىسى baidu بولسا ئەڭ چوڭ تور نامى گەۋدىسىmusic بولسا قىسمى تور نامى گەۋدىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

بىرقىسىم دۆلەتلەر ئۆز دۆلىتىنىڭ دۆلەت تىلى بويىچە تور ناملىرىنى يولغا قويۇۋالغان بولسىمۇ لېكىن يەنىلا ئىنگلىزچە تور نامى ئاساسىي سالماقنى ئىگىلەيدۇ.

ئۆزىنىڭ دۆلەت تىلى بويىچە تور نامىنى يولغا قويۇۋالغان دۆلەتلەردىن گېرمانىيە ، فىرانسىيە ۋە جۇڭگو قاتارلىق دۆلەتلەر بار.

3.2.24 تور نامىنىڭ ئاساسلىق تۈرلىرى

تورنامى دەرىجىسى بويىچە يۇقىرى دەرىجىلىك تور نامى، ئىككىنچى دەرىجىلىك تورنامى، ئۈچىنچى دەرىجىلىك تورنامى ۋە تىزىمغا ئالدۇرۇلغان تور نامى قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ.

■ يۇقىرى دەرىجىلىك تورنامى: يۇقىرى دەرىجىلىك تورنامى يەنە خەلقئارالىق تورنامى ۋە دۆلەت دەرىجىلىك تورنامى ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

خەلقئارالىق تور نامى ئاساسلىقى ئەڭ بالدۇر ئېچىلغان ۋە ئەڭ كەڭ ئومۇملاشقان تور نامىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: شىركەت- كارخانىلارغا ئىشلىتىلىدىغان تورنامى com.، تور تېخنىكىلىرى بىلەن تەمىنلەش ئورۇنلىرىغا ئىشلىتىلىدىغان تورنامى net.، پايدا ئالمايدىغان ئورگانلارغا ئىشلىتىلىدىغان تورنامى org. قاتارلىقلار خەلقئارالىق تورنامى ھېسابلىنىدۇ.

دۆلەت دەرىجىلىك تورنامى ئاساسلىقى دۆلەتلەرنىڭ ئىسمىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا ئاساسەن ئوخشىمىغان تورنامى قوشۇمچىسى ئىشلىتىپ قويۇلغان، ئاساسىي جەھەتتىن شۇ دۆلەتنىڭ ئىچكى قىسمىدا سېتىلىدىغان تور نامىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: جۇڭگونىڭ cn.، ئامېرىكىنىڭ us.، ياپونىيەنىڭ jp. قاتارلىقلار دۆلەت دەرىجىلىك تورنامى ھېسابلىنىدۇ.

■ ئىككىنچى دەرىجىلىك تورنامى: ئىككىنچى دەرىجىلىك تورنامى بولسا دۆلەت دەرىجىلىك تورنامى ئاساسىدا تارقىتىلىدىغان، ئىلتىماس قىلغان ئورۇننىڭ خاراكتېرىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرەلەيدىغان تور نامىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن:edu,gov,net قاتارلىقلار ئىككىنچى دەرىجىلىك تورنامى ھېسابلىنىدۇ.

■ ئۈچىنچى دەرىجىلىك تورنامى: ئۈچىنچى دەرىجىلىك تورنامى ئىنگلىزچە چوڭ كىچىك يېزىلىشتىكى 26 ھەرپ، 0 دىن 9 غىچە رەقەم ۋە «-» بەلگىسىدىن تۈزۈلگەن. ھەر دەرىجىلىك تورنامى ئارىسىغا «.» قويۇلغان. ھەر بىر بۆلىكىنىڭ ھەرپ ئۇزۇنلۇقى20 ھەرپتىن ئېشىپ كەتمىگەن تور نامىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ، ئۈچىنچى دەرىجىلىك ئىسىمغا ئىشلىتىلىدىغىنى ئىنگلىزچە قىسقارتىلغان سۆزلەر بولسىمۇ، خەنزۇچە خەتنىڭ پىنيىنلىرىنىڭ باش ھەرپى بولسىمۇ ياكى باشقا سۆزلەر بولسىمۇ بولىدۇ. ئۈچىنچى دەرىجىلىك تور ئادرېسى تور نامىنىنى تېخىمۇ چۈشىنىشلىك ۋە پاكىزە قىلىپ كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن:edu.cn,com.cn,net.cn قاتارلىقلار ھەممىسى ئۈچىنچى دەرىجىلىك تورنامى ھېسابلىنىدۇ.

■ تىزىمغا ئالدۇرۇلغان تورنامى: تىزىمغا ئالدۇرۇلغان تورنامى مەلۇم شىركەت ياكى پەن - تېخنىكا ئورگانلىرىنىڭ يېڭى مەھسۇلاتى ياكى يېڭى تەتقىق قىلىپ چىققان پەن - تېخنىكا نەتىجىلىرىنى مۇبارەكلەش ياكى تەشۋىق قىلىش يۈزىسىدىن، شۇ تۈر ئۈچۈن ئىلتىماس قىلغان، شۇ تۈر ئۈچۈن بېرىدىن - بىر بولغان تورنامىنى كۆرسىتىدىغان بولۇپ. بۇ تورنامى نۇرغۇنلىغان شەرتلەرنى قانائەتلەندۈرگەندىن كېيىن ۋە نۇرغۇنلىغان قائىدە - تۈزۈملەرگە ماس كەلگەندىن كېيىن ئاندىن تەستىقلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئىلتىماس قىلىنغان تورنامى شۇ كارخانىنىڭ شەكىلسىز مۇلۇكىنىڭ بىر قىسمى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. تىزىمغا ئالدۇرۇلغان تورنامى ئىلتىماس قىلىنىپ ئەنگە ئېلىنغاندىن كېيىن ئىگە تەرەپ بۇ تورنامىنى باشقىلارغا ئۆتۈنۈپ بېرىشكە، تارقىتىشقا ياكى تورنامى بازىرىدا بازارغا سېلىپ سېتىشقا پۈتۈنلەي ھوقۇقلۇق. مەسىلەن: arpa تور نامى ARPANET تورىنى خاتىرىلەش يۈزىسىدىن تىزىمغا ئالدۇرۇپ مەخسۇس ئېلىپ قېلىنغان تورنامى.

4.2.24 بىر قىسىم تور نامى ئاخىرقى قوشۇمچىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئىزاھاتى

تور نامىنىڭ ئاخىرقى قوشۇمچىلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە خاس مەنىسى بار بولۇپ،1.24- ۋە 2.24- جەدۋەللەردە بىزگە كۆپ ئۇچرايدىغان تورنامى ئاخىرقى قوشۇمچىلىرىنىڭ يېزىلىشى ۋە مەنىسى سېلىشتۇرما قىلىپ بېرىلدى.

1.24- جەدۋەل . تەشكىلات تور ناملىرى

تورنامى قوشۇمچىسى	قىسقىچە ئىزاھات
ac	پەن تەتقىقات تەشكىلاتلىرىنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
com	سودا - سانائەت، پۇل - مۇئامىلە تەشكىلاتلىرىنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
edu	مائارىپ تەشكىلاتلىرىنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
gov	ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
mil	ھەربىي تەشكىلاتلارنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
arpa	ARPANET ئۈچۈن مەخسۇس ئېلىپ قالغان تورنامى
net	ئىنتېرنېت ، تور - تېخنىكا مۇلازىمەتلىرى بىلەن تەمىنلەيدىغان ئورگانلارنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
org	پايدا ئالمايدىغان تەشكىلاتلارنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
biz	تور سودا تەشكىلى ئاپپاراتلىرى ۋە سودا شىركەتلىرى

تورنامى قوشۇمچىسى	قىسقىچە ئىزاھات
info	ئۇچۇر - مۇلازىمەت كەسپىي ئاپپاراتلىرىنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
pro	ھەرخىل كەسپىي ئاپپاراتلار ياكى كەسپىي خادىملارنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
name	شەخسلەر تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
coop	سودا بىرلەشمىلىرىنىڭ تور بېكەتلىرىگە مەخسۇس ئىشلىتىلىدۇ
aero	ئاۋىئاتسىيە يۇك تىرانسپورت ئورۇنلىرىغا مەخسۇس ئىشلىتىلىدۇ
museum	مۇزېيلارغا مەخسۇس ئىشلىتىلىدۇ
mobi	يانفۇنغا ئالاقىدار ئورگانلارنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
asia	ئاسىيا رايونىنىڭ تورنامى
tel	تېلېفون ئالاقىدار تەشكىلاتلارنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
int	خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنىڭ تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
cc	ئەسلىدە ئارال دۆلتى « Cocos (Keeling) Islands » نىڭ قىسقارتىپ يېزىلىشى ئىدى ئەمما « Commercial Company » يەنى سودا شىركىتى دېگەن سۆزنىڭ قىسقارتىلمىسىغىمۇ ماس كەلگەچكە خەلقئارا دەرىجىلىك تور نامىغا ئايلىنىپ كەتتى.
tv	ئەسلىدە تىنچ ئوكيانىدىكى ئارال دۆلەت تۇۋالۇ (Tuvalu) نىڭ دۆلەت دەرىجىلىك تورنامى ئىدى. ئەمما تېلېۋىزىيە (television) نىڭ قىسقارتىلمىسىغا ماس كەلگەچكە ئاساسلىقى رادىيو تېلېۋىزىيە ساھەسىدە ئىشلىتىلىۋاتىدۇ
us	ئامېرىكىنىڭ دۆلەت دەرىجىلىك تورنامى ئەمما تور نامى تىزىمىغا ئالدۇرۇش دەرىجىسى دۇنيا بويىچە ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ
travel	سايياھەت شىركەتلىرىنىڭ تورنامى ، خەلقئارالىق تور نامى
xxx	ياشلار تور بېكەتلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ
idv	خۇسۇسىي تور بېكەتلەرگە ئىشلىتىلىدۇ

2.24- جەدۋەل . رايونلار تور نامىرى

تورنامى قوشۇمچىسى	قىسقىچە ئىزاھات
cn	جۇڭگو
jp	ياپونىيە
kr	كورىيە
kg	قىرغىزىستان
kz	قازاقىستان
uz	ئۆزبېكىستان
us	ئامېرىكا
ug	ئۇگاندا
uy	ئۇراگۋاي
tr	تۈركىيە

تورنامى قوشۇمچىسى	قىسقىچە ئىزاھات
tw	تەيۋەن
tv	تۇۋالۇ
tk	توكېلاۋ تاقىم ئاراللىرى
tj	تاجىكىستان
th	تۇنىس
hk	شىياڭگاڭ
my	مالايسىيا
mv	مالدىۋې

3.24 تور نامىنى سېتىۋېلىش

تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدىغان تور بېكەتلەر ۋە شىركەتلەر ئادەتتە قىسقارتىلىپ IDC مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەش ئورۇنلىرى دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، دۆلىتىمىزدە IDC مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان شىركەتلەر ۋە تور بېكەتلەر ئىنتايىن نۇرغۇن، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ مۇلازىمەت شەكلى ۋە مۇلازىمەت دائىرىسىدىمۇ مۇئەييەن پەرقلەر مەۋجۇت. ئەمما بارلىق تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىش مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان تور بېكەتلەردىن تورنامى ياكى بوشلۇق سېتىۋېلىش جەريانى ئومۇمىي جەھەتتىن ئوخشاش. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ پاراگرافتا IDC مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان شىركەتلەر ۋە تور بېكەتلەر ھەققىدە كۆپ توختالمايمىز. پەقەت تورنامى سېتىۋېلىشنىڭ ئومۇمىي جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

بۇ دەرسلىكىمىزدە دۆلىتىمىزدىكى تارىخى بىر قەدەر ئۇزۇن بولغان IDC مۇلازىمەت تور بېكىتى خەيلىياڭ پەن - تېخنىكا چەكلىك شىركىتى تور بېكىتى مىسالغا ئېلىندى . تور ئادرېسى:

http://www.9358.com

1.3.24 IDC مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدىغان تور بېكەتلەرگە ئەزا بولۇش

تورنامى سېتىۋېلىش ئۈچۈن بىز ئالدى بىلەن تورنامى سېتىۋالماقچى بولغان تور بېكەتكە ئەزا بولۇشىمىز كېرەك. ئەزا بولۇش ئۇسۇلى ھەرقانداق ئەزالىق مۇلازىمىتىنى يولغا قويغان تور بېكەتلەردىن كۆپ پەرقلىنىپ كەتمەيدۇ.

ئەزا بولۇشنىڭ قەدەم باسقۇچلىرى ئاساسىي جەھەتتىن تۆۋەندىكىدەك.

ئالدى بىلەن تور بېكەتنى ئېچىپ بەت يۈزىدىكى «تىزىملىتىش» (注册) دېگەن خەتنى چېكىپ توربەتكە ئەزالىققا تىزىملىتىش بېتىگە كىرىمىز. مەشغۇلات جەريانى **1.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

1.24-رەسىم. بەت يۈزىدىكى «تىزىملىتىش» (注册) دېگەن خەتنى چېكىپ توربەتكە ئەزالىققا تىزىملىتىش بېتىگە كىرىمىز

ئاندىن تىزىملىتىش بېتى ئېچىلىدۇ، بۇ بەتتىكى ئۇچۇرلارنى تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن تىزىملىتىش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز بەتنىڭ ئاساسىي كۆرۈنۈشى **2.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

2.24-رەسىم. بەتتىكى ئۇچۇرلارنى تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن تىزىملىتىش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

بۇ بەتتىكى كونتروللار ۋە ئىزاھاتلىرى**3.24**- جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك:

3.24-جەدۋەل. تىزىملىتىش بېتىدىكى كونتروللار ۋە ئىزاھاتلىرى

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھات
用户名称	ئەزا نامىگىز	مۇشۇ تور بېكەتكە كىينىكى قېتىمدىن باشلاپ كىرگەندە ئىشلىتىلىدىغان ئەزالىق نامى
用户密码	مەخپىي نومۇر	مۇشۇ ئەزالىق نامى بىلەن كىرگەن ۋاقىتتا دەللىلەشكە ئىشلىتىلىدىغان مەخپىي نومۇر
确认密码	دەللىلەش مەخپىي نومۇرى	يۇقىرىقى مەخپىي نومۇرنى قايتا كىرگۈزۈپ كىرگۈزۈلگەن مەخپىي نومۇرنىڭ توغرىلىقىنى بېكىتىمىز
真实姓名	ھەقىقى ئىسمىگىز	كىملىكتىكى ئىسمىگىز
QQ	QQ نۇمۇرىگىز	توربېكەتتىكىلەر سىز بىلەن ئالاق قىلىشقا قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ

手机号	يان تېلېفون نومۇرىگىز	تور بېكەتتىكىلەر سىز بىلەن ئالاق قىلىشقا قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ

ئەگەر ئۈچۈرلارنى توغرا تولدۇرغان بولساق تىزىملىتىشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقى ھەققىدىكى ئۇچۇر كۆرۈنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ماتېرىياللىرىمىزنى تېخىمۇ تولۇقلاشنى تەۋسىيە قىلىدۇ. بىز بۇ بەتتىن «دەرھال ماتېرىيالىمنى تولۇقلايمەن» (马上补充资料) دېگەن خەتنى چىكىمىز. كۆرۈنۈشى 3.24-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

3.24-رەسىم. تىزىملىتىش مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغاندىن كېيىن «دەرھال ماتېرىيالىمنى تولۇقلايمەن» (马上补充资料) دېگەن خەتنى چىكىمىز

بۇ ۋاقىتتا ماتېرىيالىمزنى تولۇقلاش بېتى ئېچىلىدۇ. بەتنىڭ ئاساسىي كۆرۈنۈشى 4.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

4.24-رەسىم. ماتېرىيالىمزنى تولۇقلاش بېتىنىڭ كۆرۈنۈشى

بۇ بەتتىكى كونتروللار ۋە ئىزاھاتلىرى 4.24- جەدۋەلدە بېرىلدى.

4.24-جەدۋەل . ماتېرىيالىمزنى تولۇقلاش بېتىدىكى كونتروللار ۋە ئىزاھاتلىرى

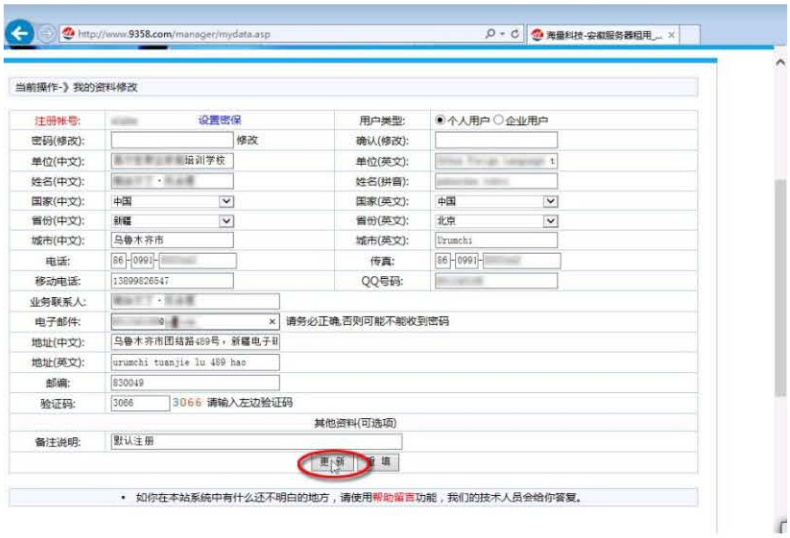
خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھات
注册账户	تىزىملاتقان ئەزا	مۇشۇ تور بېكەتكە تىزىملات ۋاقىتتا يازغان ئەزالىق نامىمىز بولۇپ، ئۇ ئۇچۇر بەت يوزىدە ئۆزى چىقىدۇ، شۇنداقلا تەھرىرلىگىلى بولمايدۇ
用户类型	ئەزا تۈرى	تىزىملاتقان ئەزانىڭ قايسى تۈردىكى ئەزا ئىكەنلىنى

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھات
		تاللاپ بېرىشنى كۆرسىتىدۇ
个人用户	شەخسى	ئەگەر بۇ توربەتكە ئۆزىمىز ئۈچۈن تىزىملاتقان بولساق مۇشۇ تۇرنى تاللايمىز
企业用户	كارخانا	ئەگەر بۇ توربەتكە كارخانىمىزنىڭ نامىدا تىزىملاتقان بولساق مۇشۇ تۇرنى تاللايمىز
密码(修改)	مەخپي نومۇر (ئۆزگەرتىش)	بايا تىزىملاتقان مەخپي نومۇرىمىزنى ئۆزگەرتمەكچى بولساق مۇشۇ يەرگە يېڭى مەخپي نومۇرنى كىرگۈزۈپ بەرسەك بولىدۇ. بولمىسا تولدۇرمىساقمۇ بولىدۇ
确认(修改)	بىكىتىش (ئۆزگەرتكەننى)	مەخپي نومۇرنى ھەقىقەتەن ئۆزگەرتمەكچى بولساق، مۇشۇ ئورۇنغا يېڭى مەخپي نومۇرنى يەنە بىر قېتىم كىرگۈزۈپ بېرىمىز. بۇ يۇقىرىقى مەخپي نومۇرنى جەزىملەشتۈرگەنلىكىمىزنى چۈشەندۈرىدۇ.
单位(中文)	ئورگان (خەنزۇچە)	خىزمەت ئورنىمىزنىڭ ئىسمىنىڭ خەنزۇچە يېزىلىشى
单位(英文)	ئورگان (ئىنگلىزچە)	خىزمەت ئورنىمىزنىڭ ئىسمىنىڭ ئىنگلىزچە يېزىلىشى(پىنيىنچە يازسىڭىزمۇ بولىدۇ)
姓名(中文)	ئىسمىڭىز (خەنزۇچە)	ئىسمىمىزنىڭ خەنزۇچە كىملىكتىكى بويىچە يېزىلىشى
姓名(拼音)	ئىسمىڭىز (پىنيىنچە)	ئىسمىمىزنىڭ پىنيىنچە يېزىلىشى
国家(中文)	دۆلەت ئىسمى (خەنزۇچە)	ياندىكى سېرىلما تىزىملىكتىن دۆلەت ئىسمىنى تاللاپ بەرسەك بولىدۇ(سۈكۈتتە جۇڭگو تاللاقلىق شۇڭا تاللىمىساقمۇ بولىدۇ)
国家(英文)	دۆلەت ئىسمى (ئىنگلىزچە)	ياندىكى سېرىلما تىزىملىكتىن دۆلەت ئىسمىنى تاللاپ بەرسەك بولىدۇ (سۈكۈتتە جۇڭگو تاللاقلىق شۇڭا تاللىمىساقمۇ بولىدۇ)
省份(中文)	ئۆلكە ئىسمى(خەنزۇچە)	ياندىكى سېرىلما تىزىملىكتىن ئۆزىمىز تۇرۇۋاتقان ئۆلكىنىڭ ئىسمىنى تاللاپ بېرىمىز
省份(英文)	ئۆلكە ئىسمى (ئىنگلىزچە)	ياندىكى سېرىلما تىزىملىكتىن ئۆزىمىز تۇرۇۋاتقان ئۆلكىنىڭ ئىسمىنى تاللاپ بېرىمىز
城市(中文)	شەھەر ئىسمى (خەنزۇچە)	ياندىكى سېرىلما تىزىملىكتىن ئۆزىمىز دائىم تۇرۇشلۇق شەھەرنىڭ ئىسمىنى تاللاپ بېرىمىز
城市(英文)	شەھەر ئىسمى (ئىنگلىزچە)	ياندىكى سېرىلما تىزىملىكتىن ئۆزىمىز دائىم تۇرۇشلۇق شەھەرنىڭ ئىسمىنى تاللاپ بېرىمىز
电话	تېلېفون نومۇرى	ياندىكى ئۇچ دانە يېزىق رامكىسىغا ئۆزىمىزنىڭ مۇقىم تېلېفون نومۇرىنى يازىمىز(سولدىكى بىرىنچى رامكىغا 86 دەپ يېزىقلىق بۇنى ئۆزگەرتمەيمىز، ئوتتۇرىدىكى رامكىغا مۇقىم تېلېفوننىڭ رايون

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھات
		نومۇرىنى يازمىز، ئوڭ تەرەپتىكى رامكىغا مۇقىم تېلېفونىمىزنىڭ نومۇرىنى يازمىز).
传真	فاكس نومۇرى	فاكسىمىز بولسا فاكس نومۇرىنى يازمىز
移动电话	يان تېلېفون نومۇرى	يان تېلېفون نومۇرىمىزنى يازمىز
QQ 号码	QQ نۇمۇرى	QQ نۇمۇرىمىزنى يازمىز
业务联系人	ئالاقىلاشقۇچى	ئۆزىمىزنىڭ ئىسمىنى يازساق بولىدۇ
电子邮箱	ئىلخەت ئادرېسى	دائىم ئىشلىتىلىدىغان ئېلخەت ئادرېسىمىزنى يازمىز
地址(中文)	ئادرېسى (خەنزۇچە)	ئۆزىمىز تۇرۇشلۇق ئورۇننىڭ تەپسىلىي ئادرېسىنى خەنزۇچە يازمىز
地址(英文)	ئادرېسى (ئىنگلىزچە)	ئۆزىمىز تۇرۇشلۇق ئورۇننىڭ تەپسىلىي ئادرېسىنى ئىنگلىزچە يازمىز
邮编	پوچتا نومۇرى	ئۆزىمىز تۇرۇشلۇق رايوننىڭ پوچتا نومۇرىنى يازمىز
验证码	تەستىق كودى	ئاپتوماتىك تىزىملىتىش سىستېمىلىرىنىڭ تىزىملىتىۋېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن كود بولۇپ، يان تەرەپتىكى رەسىمدە كۆرۈنگەن ئۇچۇرنى كىرگۈزۈپ بەرسەك بولىدۇ
备注说明	ئىزاھات ئۇچۇرى	خالىساق ئۆزىمىزنىڭ تىزىملىتىشتىكى مەقسىتىمىزنى يېزىپ قويساق بولىدۇ، بولمىسا ئۆزگەرتمىسەكمۇ بولىدۇ.

بۇ بەتتىكى ئۇچۇرلارنىڭ ئارىسىدا بىز ئالدىنقى بەتتە تولدۇرۇپ بولغانلىرى ئاپتوماتىك تولدۇرۇلغان هالەتتە كۆرۈنىدۇ.

بىز بۇ ئۇچۇرلارنى تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن «يېڭىلاش» (更新) كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىق تولدۇرغان مەزمۇنلارنى مۇقۇملاشتۇرىمىز. كۆرۈنۈشى **5.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.24-رەسىم. ئۇچۇرلارنى تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن «يېڭىلاش» (更新) كۇنۇپكىسىنى باسمىز ئاندىن ئېكراندا ئۇچۇرلىرىمىزنى تولۇقلىشىمىزنىڭ مۇۋاپىقلىقىنى بولغانلىقى هەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ كۆرۈنۈشى **6.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.24-رەسىم. تولۇقلىشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقى ھەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

رەسىمدىكى ئۇچۇرنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى بۇ تور بېكەتنىڭ ماتېرىيال تولۇقلىغانلارغا بېرىدىغان مۇكاپاتى بار بولۇپ، ماتېرىيالىمىزنى تولۇقلىغانلىقىمىز سەۋەبلىك شۇ مۇكاپاتقا مۇۋەپپەقىيەتلىك ئېرىشكەنلىكىمىزنى بىلدۈرىدۇ.

«جەزملەشتۈرۈش» (确定) كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن ئۆزىمىزنىڭ ھېسابات ئۇچۇرلىرى بېتىمىزگە كىرىمىز. بەتنىڭ كۆرۈنۈشى **7.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.24-رەسىم. ئۆزىمىزنىڭ ھېسابات ئۇچۇرلىرى بېتىمىز

شۇنىڭ بىلەن IDC مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدىغان تور بېكەتكە تىزىملىتىشىمىز مۇۋەپپەقىيەتلىك بولىدۇ.

2.3.24 تورنامى تىزىملىتىش

تورنامى تىزىملىتىش ئۇچۇن ئالدى بىلەن تورنامى سېتىۋالماقچى بولغان تور بېكەتكە ئەزالىق نامىمىز بىلەن كىرىمىز. ئاندىن بىز سېتىۋالماقچى بولغان تور نامىنىڭ سېتىلىپ بولغان ياكى سېتىلىپ بولمىغانلىقىنى تەكشۈرىمىز.

تەكشۈرۈش قەدەم باسقۇچى تۆۋەندىكىچە.

ئالدى بىلەن بىز تورنامى سېتىۋالماقچى بولغان تور بېكەتنىڭ ئۇستىدىكى تىزىملىكتىن «تورنامى تىزىملىتىش» (域名注册) نامىلق ئۇلىنىشنى چېكىپ تورنامى بېتىگە كىرىمىز. مەشغۇلات جەريانى **8.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

8.24-رەسىم. تور بېكەتنىڭ ئۇستىدىكى تىزىملىكتىن «تورنامى تىزىملىتىش» (域名注册) نامىلىق ئۇلىنىشنى چېكى

ئاندىن تور نامىنى تەكشۈرۈش بېتى ئېچىلىدۇ، بۇ بەتتىكى «تەكشۈرۈش» (查询) كۇنۇپكىسىنىڭ يېنىدىكى يېزىق رامكىسىغا ئۆزىڭىز تەكشۈرمەكچى بولغان تور نامىنى كىرگۈزۈپ ئاستىدىكى تورنامى ئاخىرقى قوشۇمچىلىرى ئارىسىدىن ئۆزىڭىز سېتىۋالماقچى تور نامىنىڭ تورنامى قوشۇمچىسىنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى **9.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

39.24-رەسىم. تەكشۈرمەكچى بولغان تور نامىنى كىرگۈزۈپ «تەكشۈرۈش» (查询) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

ئاندىن «تەكشۈرۈش» (查询) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز، بۇ ۋاقىتتا بىز كىرگۈزگەن تور نامىغا ئالاقىدار تەكشۈرۈش نەتىجىسى كۆرۈنىدۇ. كۆرۈنۈشى **10.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.24-رەسىم. تور نامنى تەكشۈرۈش نەتىجىسى

بۇ بەتتىكى كۆرۈنگەن جەدۋەلدىكى «تورنامى» (域名) ئاملىق ئىستوندىكسى بىز كىرگۈزگەن تورنامى، «تۈرى» (类型) ئاملىق ئىستوندىكسى بىز سېتىۋالماقچى بولغان تور نامنىڭ دەرىجىسى، «باھاسى» (价格) ئاملىق ئىستوندىكسى بىز سېتىۋالماقچى بولغان تور نامنىڭ باھاسى، «ھالەت» (状态) ئاملىق ئىستوندىكسى بىز سېتىۋالماقچى بولغان تور نامنىڭ سېتىۋېلىشقا بولىدىغان ياكى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان ھالىتى بولۇپ، بۇ ھالەت «تىزىملىتىشقا بولىدۇ» (可以注册) بولسا بىز بۇ تور نامنى سېتىۋالالايدىغانلىقىمىزنى بىلدۈرىدۇ. «تىزىملىتىشقا بولمايدۇ» (不可以注册) بولسا تىزىملىتىشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. «مەشغۇلات » (操作) ئاملىق ئىستونىدىكى «دەرھال تىزىملىتىش» (立刻注册) ئاملىق ئۇلىنىش ئارقىلىق مۇشۇ تور نامنى سېتىۋېلىش بېتىگە كىرەلەيمىز.

10.24- رەسىمدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى بىز سېتىۋالماقچى بولغان بۇ تور نامنى سېتىۋېلىشقا بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ تور نامنىڭ ئاخىرىدىكى «دەرھال تىزىملىتىش» (立刻注册) دېگەن خەتنى بېسىش ئارقىلىق تور نامنى سېتىۋېلىش بېتىگە كىرىمىز. مەشغۇلات جەريانى 11.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.24-رەسىم: تورنامنى سېتىۋېلىش بېتى

بۇ بەتنىڭ مەزمۇنى سەل كۆپ بولۇپ، ئۈستى قىسمىدىكى كونتروللار ۋە ئىزاھاتى 5.24- جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك.

5.24-جەدۋەل. تور نامنى سېتىۋېلىش بېتىدىكى كونتروللار ۋە ئىزاھاتى

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
要注册的域名	تىزىملاتماقچى بولغان تورنامى	بىزنىڭ تىزىملاتماقچى بولغان تور نامىمىز
注册域名类型	تورنامنى تىزىملىتىدىغان	تىزىملاتماقچى بولغان تور نامنىڭ

	تۈر	تۈرى
选择注册年限	تىزىملىتىش مۇددىتى	بىز بۇ تور نامنى قانچە يىللىق سېتىۋالماقچى بولساق ياندىكى سېرلما تىزىملىكتىن سېتىۋالماقچى بولغان مۇددىتىمىزنى تاللايمىز.
注册需要费用	تىزىملىتىشقا كېرەكلىك سومما	تىزىملىتىشقا كېرەكلىك سومما، بۇ سومما بىزنىڭ تور نامنى سېتىۋېلىش مۇددىتىمىز بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
可选注册通道	تىزىملىتىش لىنىيەسى	IDC مۇلازىمىتى تەمىنلىگەن شىركەتنىڭ ئالاقىدار ئۇچۇرلىرى

بىز بۇ رەسىمنى تەپسىلىي كۆرۈپ چىقىپ سېتىۋالماقچى بولغان ئۇچۇرلىرىمىزنىڭ توغرىلىقىنى جەزملەشتۈرگەندىن كېيىن بەتنى ئاستى قىسمىدىكى جەدۋەلنى تولدۇرۇپ چىقىمىز. بەتتىكى سېرىلما تالچىنى تۆۋەنگىرەك سۈرگەندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **12.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

12.24-رەسىم. تورنامى تىزىملىتىش بېتىنىڭ تۆۋەن قىسمىدىكى كۆزنەكنىڭ كۆرۈنۈشى

بۇ بەتتە بىزنىڭ نۇرغۇن ئۇچۇرلىرىمىز تولدۇرۇلغان ھالەتتە بولىدۇ، پەقەت بىرقىسىم كەم ئۇچۇرلارنىلا تولدۇرۇپ بېرىمىز. بۇ بەتتىكى كونتروللار ۋە ئىزاھاتى **6.24**- جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك.

6.24-جەدۋەل. تورنامى تىزىملىتىشتا تولدۇرىدىغان كۆزنەكنىڭ كونترولىرى ۋە ئىزاھاتى

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
注册单位名称(中文)(个人写姓名)	تىزىملاتقۇچى ئورۇننىڭ ئىسمىنى خەنزۇچە يېزىڭ، شەخس بولسىڭىز ئىسمىڭىزنى يېزىڭ	ئەگەر تور نامنى بىرەر ئورگان نامىدا تىزىمغا ئالدۇرغان بولساق شۇ ئورگاننىڭ ئىسمىنى كىرگۈزىمىز، ئەگەر شەخسىي نامدا تىزىمغا ئالدۇرغان بولساق ئۆزىمىزنىڭ ئىسمىنى يازىمىز. يېزىلغان ئۇچۇر چوقۇم خەنزۇچە بولۇشى كېرەك
注册单位类型	تىزىملاتقان ئورۇننىڭ خاراكتېرى	ئەگەر ئىسمنى بىرەر ئورگان نامىدا تىزىمغا ئالدۇرغان بولساق تىزىملاتقان ئورۇننىڭ خاراكتېرى كارخانا ئەزا بولىدۇ، ئەگەر خۇسۇسىي نامدا تىزىملاتقان بولساق

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
		شەخسىي ئەزا بولىدۇ
个人用户	شەخسىي ئەزا	يۇقىرىقى شەرتكە ئاساسەن شەخسىي ئەزا بولساق تاللايدىغان تۇر
企业用户	كارخانا ئەزا	يۇقىرىقى شەرتكە ئاساسەن كارخانا ئەزا بولساق تاللايدىغان تۇر
身份证号码	كىملىك نومۇرى	تور نامنى تىزىملاتقۇچى شەخسنىڭ كىملىك نومۇرى
单位所属行业	شۇ ئورۇن تەۋە كەسىپ	تور نامنى تىزىملاتقان ئورۇن ياكى شەخس تەۋە كەسىپ
注册单位名称(英文)(个人写英文名)	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخسنىڭ ئىسمى ئىنگلىزچە يېزىلىدۇ	تىزىملاتقان ئورۇن ياكى شەخسنىڭ ئىسمى ئىنگلىزچە يېزىلىدۇ
注册人名称(中文)	تىزىملاتقۇچىنىڭ ئىسمىنى خەنزۇچە يېزىڭ	مۇشۇ تور نامنى تىزىملاتقۇچىنىڭ ئىسمى خەنزۇچە يېزىلىدۇ
注册人名称(英文)	تىزىملاتقۇچىنىڭ ئىسمىنى ئىنگلىزچە يېزىڭ	مۇشۇ تور نامنى تىزىملاتقۇچىنىڭ ئىسمى ئىنگلىزچە يېزىلىدۇ
注册单位/用户地址(中文)	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخسنىڭ ئادرېسنى خەنزۇچە يېزىڭ	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخسنىڭ ئادرېسى خەنزۇچە يېزىلىدۇ
注册单位/用户地址(英文)	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخسنىڭ ئادرېسنى ئىنگلىزچە يېزىڭ	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخسنىڭ ئادرېسى ئىنگلىزچە يېزىلىدۇ
注册单位/用户城市(中文)	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخس تۇرۇشلۇق شەھەرنىڭ ئىسمىنى خەنزۇچە يېزىڭ	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخس تۇرۇشلۇق شەھەرنىڭ ئىسمى خەنزۇچە يېزىلىدۇ
注册单位/用户城市(英文)	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخس تۇرۇشلۇق شەھەرنىڭ ئىسمىنى ئىنگلىزچە يېزىڭ	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخس تۇرۇشلۇق شەھەرنىڭ ئىسمى ئىنگلىزچە يېزىلىدۇ
注册单位/用户省份(中文)	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخس تۇرۇشلۇق ئۆلكىنىڭ ئىسمىنى خەنزۇچە يېزىڭ	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخس تۇرۇشلۇق ئۆلكىنىڭ ئىسمى خەنزۇچە يېزىلىدۇ
注册单位/用户国家	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخس تەۋە دۆلەتنى تاللاڭ	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخس تەۋە دۆلەت تاللىنىدۇ
注册单位/用户邮编	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخسنىڭ پوچتا نومۇرى	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخسنىڭ خەت تاپشۇرۇۋالالايدىغان پوچتا نومۇرى يېزىلىدۇ.

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
注册单位电话	تىزىملاتقۇچى ئورۇننىڭ تېلېفون نومۇرى	تىزىملاتقۇچى ئورۇن ياكى شەخسنىڭ ئالاقىلاشقىلى بولىدىغان تېلېفون نومۇرى يېزىلىدۇ
注册单位传真	تىزىملاتقۇچى ئورۇننىڭ فاكس نومۇرى	تىزىملاتقۇچى ئورۇننىڭ فاكس نومۇرى يېزىلىدۇ
注册单位负责人电子邮件	تىزىملاتقۇچى ئورۇننىڭ ئېلخەت ئادرېسى	تىزىملاتقۇچى ئورۇننىڭ ئېلخەت ئادرېسى يېزىلىدۇ
国际域名注册协议	خەلقئارالىق تورنامنى تىزىملىتىش كېلىشىمى	خەلقئارالىق تورنامنى تىزىملىتىش كېلىشىمى بولۇپ، بۇ ئۇلىنىشنى چەكسىڭىز كېلىشىم كىچىك كۆزنەكتە ئېچىلىدۇ
中国国家顶级域名注册协议	جۇڭگو دۆلەت دەرىجىلىك تورنامنى تىزىملىتىش كېلىشىمى	جۇڭگو دۆلەت دەرىجىلىك تورنامنى تىزىملىتىش كېلىشىمى بولۇپ، بۇ ئۇلىنىشنى چەكسىڭىز كېلىشىم كىچىك كۆزنەكتە ئېچىلىدۇ
我已经阅读、理解并接受域名注册协议	مەن كېلىشىمنى ئوقۇدۇم ۋە چۈشەندىم شۇنىڭ بىلەن بىرگە بۇ كېلىشىمگە قوشۇلدۇم	يۇقىرىقى كېلىشىملەرنىڭ كۆرۈپ مەزمۇنىدىن خەۋەردار بولغاندىن كېيىن، كېلىشىم مەزمۇنىغا قوشۇلساق مۇشۇ خەتنىڭ ئالدىدىكى كۆپ تاللاش كونترولنى چىكىمىز.

يۇقارقى مەزمۇنلارنى تولدۇرغاندىن كېيىن بەتنىڭ ئاستى قىسمىدىكى كېينكى قەدەم كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بۇ كۇنۇپكىنى باسقاندىن كېيىن ئېكراندا جەزملەشتۈرۈش كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن تور نامنى تىزىملاشقا باشلايدىغانلىقى، ئەگەر تور نامنى تىزىملىتىش مۇۋەپپەقىيەتلىك بولسا ھېساباتىمىزدىن تور نامىنىڭ تىزىملىتىش ھەققىنى تۆتۈپ قالىدىغانلىقى ھەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ. ئۇچۇر كۆزنىكىنىڭ كۆرۈنۈشى **13.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

13.24-رەسىم. تىزىملىتىش ھەققى تۆتۈپ قالىدىغانلىقى ھەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

تور نامنى سېتىۋالماقچى بولساق جەزملەشتۈرۈش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بۇ ۋاقىتتا تور نامنى تىزىملاش بېتى ئېچىلىدۇ.

بۇ بەتنىڭ ئۇمۇمىي كۆرۈنۈشى **14.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

14.24-رەسىم. تورنامى تىزىملاش بېتىنىڭ تورنامى تىزىملاش جەريانى

بۇ بەت ئېچىلغاندىن كېيىن بەتنى يېڭىلاشقا بولمايدۇ. چوقۇم ئېنىق بىر نەتىجىسى چىقىپ بولغىچە ساقلاپ تۇرۇش كېرەك. شۇڭا ئەگەر ياخشىسى تور نامىنى تور مۇقىم شارائىتتا سېتىۋېلىش كېرەك.

بىردەم ساقلاپ تۇرغاندىن كېيىن ئەگەر ھېساباتىمىزدا يېتەرلىك سوممىدا پۇل بولسا بەت يېڭىلىنىپ تورنامى سېتىۋېلىشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقى ھەققىدىكى ئۇچۇر كۆرۈنىدۇ. ئەگەر ھېساباتىمىزدا پۇل بولمىسا ياكى ھېساباتىمىزدىكى پۇل يېتىشمىسە ھېساباتىمىزغا پۇل قاچىلاش ھەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ. بىزنىڭ ھېساباتىمىزدا پۇل بولمىغانلىقى ئۈچۈن **15.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك قىممەت تولۇقلاش ھەققىدىكى ئۇچۇر كۆرۈنىدۇ.

15.24-رەسىم. قىممەت تولۇقلاش ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

بىز كۆرۈنگەن كۆزنەكتىن «توردا قىممەت تولۇقلاش» دېگەن ئۇلىنىشنى چېكىپ قىممەت تولۇقلاش بېتىگە كىرىمىز.

بۇ بەتتىن ئۆزىمىزگە ئەڭ قولايلىق بولغان قىممەت تولۇقلاش شەكلىنى تاللاپ ئاندىن تولۇقلىماقچى بولغان قىممەت سوممىسىنى كىرگۈزۈپ بېرىمىز. ئادەتتە تولۇقلىماقچى بولغان سوممىسى يېزىلغان بولىدۇ. ئاخىرىدا «قىممەت تولۇقلاش» (在线支付) كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **16.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

16.24-رەسىم. قىممەت تولۇقلاش شەكلىنى تاللاپ «قىممەت تولۇقلاش» (在线支付) كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز

بۇ بەتتىكى كونتروللار ۋە ئىزاھاتى 7.24- جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك.

7.24-رەسىم. قىممەت تولۇقلاش بېتىدىكى كونتروللار ۋە ئىزاھاتى

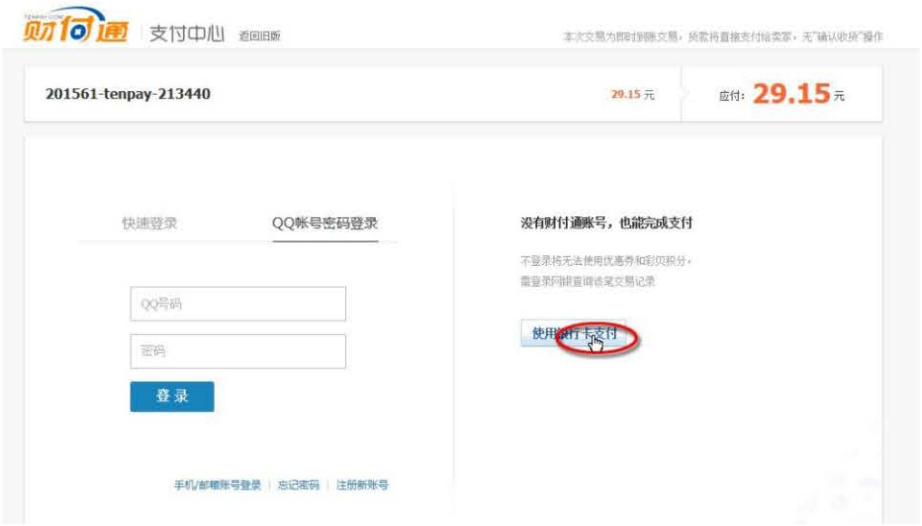
خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
选择支付平台	ھەق تۆلەش سۇپىسىنى تاللاڭ	بۇ خەت ئوڭ تەرەپتىكى ھەق تۆلەش ئۇسۇللىرىدىن مەلۇم بىرىنى تاللاپ قىممەت تولۇقلىغىلى بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ
财付通	تېڭشۈن چىقىمدانى	تېڭشۈن شىركىتى يولغا قويغان قىممەت تولۇقلاش سۇپىسىدىن پايدىلىنىپ قىممەت تولۇقلاش ئۇسۇلى
支付宝	ئالى چىقىمدانى	ئالى بابا گۇرۇھى يولغا قويغان قىممەت تولۇقلاش سۇپىسىدىن پايدىلىنىپ قىممەت تولۇقلاش ئۇسۇلى
快钱	كۇەيچىيەن چىقىمدانى	كۇەيچىيەن ھەق تۆلەش سۇپىسىدىن پايدىلىنىپ قىممەت تولۇقلاش ئۇسۇلى
支付金额	چىقىم قىلىدىغان سومما	بىزنىڭ مەزكۇر تور بېكەتتىكى ھېساباتىمىزغا قاچىلاپ قويماقچى بولغان پۇل سوممىسىنى يېزىپ بېرىمىز.

قىممەت تولۇقلاش كۇنۇپكىسى چېكىلگەندىن كېيىن بىز تاللىغان قىممەت تولۇقلاش ئۇسۇلىنىڭ قىممەت تولۇقلاش ئۇچۇرلىرى بېتى ئېچىلىدۇ. بىز بۇ بەتتىن ئۆزىمىزنىڭ ھەق تاپشۇرغان تالون نومۇرىمىز ۋە تاپشۇرۇشقا تېگىشلىك پۇلنىڭ سوممىسىنى كۆرەلەيمىز. بۇ ئۇچۇرلارنى كۆرۈپ جەزملەشتۈرگەندىن كېيىن ھەق تاپشۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. بىزنىڭ تاللىغىنىمىز سەيفۇتوڭ ھەق تۆلەش سۇپىسى بولغاچقا «سەيفۇتوڭ ھەق تۆلەش سۇپىسىدا ھەق تاپشۇرۇش» (财付通支付) دېگەن ئۇچۇر كۆرۈنىدۇ. مەزكۇر بەتنىڭ ئاساسىي كۆرۈنۈشى 17.24-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

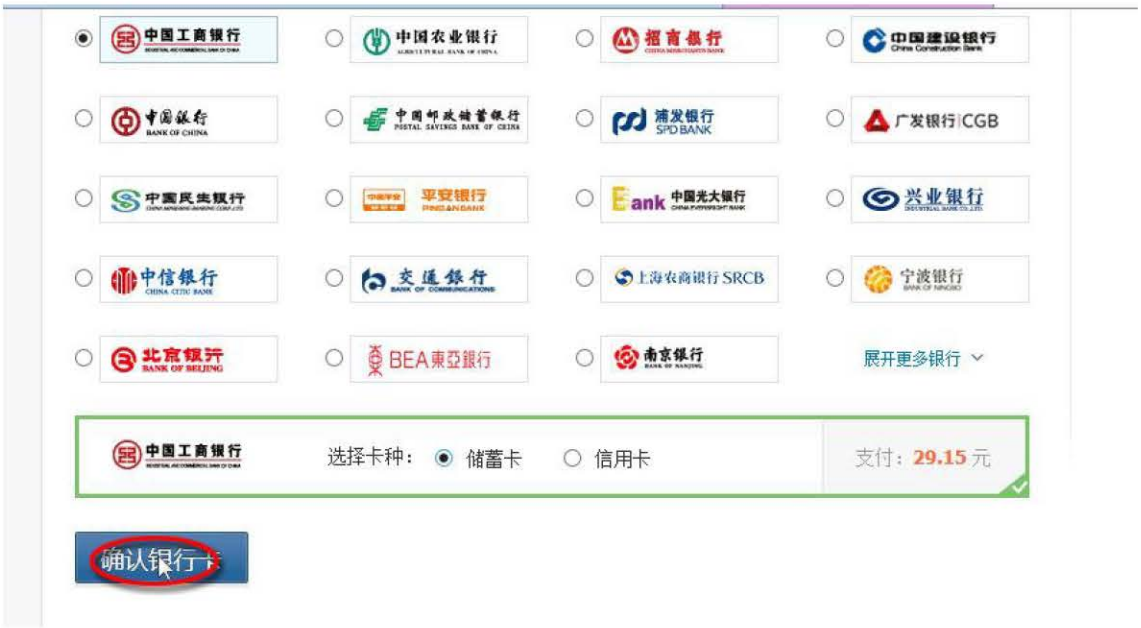
17.24-رەسىم. قىممەت تولۇقلاش بېتىنىڭ كۆرۈنۈشى

ھەق تاپشۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن چىقىمدان ھېساباتى ئارقىلىق پۇل تاپشۇرىدىغانلىقىمىز ياكى بانكا كارتىسى ئارقىلىق ھەق تاپشۇرىدىغانلىقىمىزنى تاللاش بېتى كۆرۈنىدۇ. بىز بۇيەردىن بانكا ھېساباتى ئارقىلىق پۇل تاپشۇرۇش ئۇسۇلىنى تاللايلى. مەشغۇلات جەريانى 18.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

18.24-رەسىم. پۇل تاپشۇرۇش شەكلىنى بېكىتىش كۆزنىكى

بانكا كارتىسى ئارقىلىق ھەق تاپشۇرۇش كۇنۇپكىسىنى چەككەندىن كېيىن مەزكۇر چىقىمدان ئارقىلىق پۇل تۆلىتىلىش بولىدىغان بارلىق بانكىلارنىڭ تىزىملىكى كۆرۈنىدۇ، بۇ تىزىملىكتىن بىز سودا - سانائەت بانكىسىنى تاللايلى . ئالدى بىلەن سودا سانائەت بانكىسىنىڭ ھەق تاپشۇرۇش قالقىنىنى كومپيۇتېرىمىزغا چېتىپ قويايلى، كارتا تۈرىگە ئامانەت كارتىسىنى تاللايلى ۋە بانكا كارتىسىنى بېكىتىش كۇنۇپكىسىنى باسايلى. مەشغۇلات جەريانى **19.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

19.24-رەسىم. ھەق تاپشۇرىدىغان بانكا ۋە بانكا كارتىسىنى جەزملەشتۇرۇش كۆزنىكى

بانكا كارتىسىنى بېكىتىش كۇنۇپكىسى بېسىلغاندىن كېيىن بەت يۇزىدە ھەق تاپشۇرۇشنى جەزملەشتۇرۇش ھەقلىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ. ئەگەر بانكا ۋە تاپشۇرىدىغان سومما ئۇچۇرلىرى توغرا بولسا «تور بانكىسىغا كىرىپ ھەق تاپشۇرۇش» (登录网银支付) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **20.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

20.24-رەسىم. بانكا ۋە تاپشۇرىدىغان سومما ئۇچۇرلىرى توغرا بولسا «تور بانكىسىغا كىرىپ ھەق تاپشۇرۇش» (登录网银支付) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

ئاندىن ئۇ بەت بانكىنىڭ ھەق تاپشۇرۇش بېتىگە ئالمىشىدۇ، بۇ بەتنىڭ ئوتتۇرا قىسمىدا بىز تاپشۇرماقچى بولغان ھەقنىڭ سوممىسى ئاستى قىسمىدا يانفون نومۇرى ئارقىلىق ھەق تاپشۇرۇش شەكلى كۆرسىتىلگەن بولۇپ، بىز تور بانكىسى ئارقىلىق ھەق تاپشۇرماقچى بولغانلىقىمىز ئۈچۈن «باشقا شەكىلدە ھەق تاپشۇرۇش(تور بانكىسى ئارقىلىق ھەق تاپشۇرۇش)» (其他支付方式“网银支付”) دېگەن تۇرنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى 21.24-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

21.24-رەسىم. تور بانكىسى ئارقىلىق ھەق تاپشۇرماقچى بولغانلىقىمىز ئۈچۈن «باشقا شەكىلدە ھەق تاپشۇرۇش(تور بانكىسى ئارقىلىق ھەق تاپشۇرۇش)» (其他支付方式“网银支付”) دېگەن تۇرنى تاللايمىز

بۇ ۋاقىتتا بەتنىڭ كۆرۈنۈشى بانكا كارتىسى ئارقىلىق ھەق تاپشۇرۇش شەكلىگە ئۆزگىرىدۇ. بۇ بەتتىكى «كارتا(ھېسابات) نومۇرى» (卡“帐”号) دېگەن ئورۇندىكى كاتەكچىگە ئۆزىمىزنىڭ بانكا كارتا نومۇرىنى كىرگۈزىمىز ئاندىن «كېيىنكى قەدەم» (下一步) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى 22.24-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

22.24-رەسىم. ئۆزىمىزنىڭ بانكا كارتا نومۇرىنى كىرگۈزىمىز ئاندىن «كېيىنكى قەدەم» (下一步) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

بۇ ۋاقىتتا بەت پۈل تۆلەشنى بېكىتىش بېتىگە ئالمىشىدۇ، بىز بۇ بەتتىكى ئۇچۇرلارنى تەپسىلىي كۆرۈپ مۇقىملاشتۇرغاندىن كېيىن «ھەق تاپشۇرۇش» (付款) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى 23.24-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

23.24-رەسىم. بۇ بەتتىكى ئۇچۇرلارنى تەپسىلىي كۆرۈپ مۇقىملاشتۇرغاندىن كېيىن «ھەق تاپشۇرۇش» (付款) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

بۇ ۋاقىتتا پۈل چىقىم بولىدىغان كارتا ئۇچۇرى ۋە تاپشۇرىدىغان پۈل سوممىسى قايتا كۆرۈنىدۇ، بۇ ئۇچۇرلارنى يەنە بىر قېتىم كۆرۈپ مۇقىملاشتۇرغاندىن كېيىن «يوللاش» (提交) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى 24.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

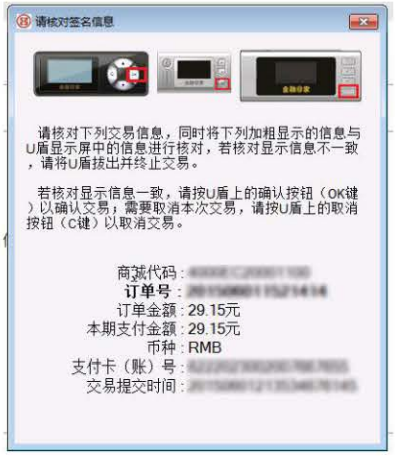
24.24-رەسىم. بۇ ئۇچۇرلارنى يەنە بىر قېتىم كۆرۈپ مۇقىملاشتۇرغاندىن كېيىن «يوللاش» (提交) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

بۇ ۋاقىتتا ھەق تاپشۇرۇش قالقىنىنىڭ مەخپىي نومۇرىنى كىرگۈزۈش كۆزنىكى چىقىدۇ، ھەق تاپشۇرۇش قالقىنىنىڭ مەخپىي نومۇرىنى كىرگۈزۈپ جەزملەشتۈرۈش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **25.24** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

25.24-رەسىم. ھەق تاپشۇرۇش قالقىنىنىڭ مەخپىي نومۇرىنى كىرگۈزۈپ جەزملەشتۈرۈش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

شۇنىڭ بىلەن ھەق تاپشۇرۇش قالقىنىنىڭ چىرىغى يورۇيدۇ ۋە ئېكراندا ھەق تاپشۇرۇش قالقىندا مەشغۇلات قىلىش كۆرسەتمىسى چىقىدۇ. بىز رەسىملىك كۆرسەتمە بويىچە ھەق تاپشۇرۇش قالقىنىنىڭ «OK» كۇنۇپكىسىنى ئىككى قېتىم باسىمىز (ھەر قايسى بانكىلارنىڭ تور قالقىنىنىڭ «OK» كۇنۇپكىسىنى بېسىش قېتىم سانى ئوخشىمايدۇ). مەشغۇلات جەريانى **26.24** - رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

26.24-رەسىم. رەسىملىك كۆرسەتمە بويىچە ھەق تاپشۇرۇش قالقىنىنىڭ «OK» كۇنۇپكىسىنى ئىككى قېتىم باسىمىز

ئاندىن بىرئاز ساقلاپ تۇرساق بەت يېڭىلىنىپ ھەق تاپشۇرۇشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقى ھەققىدىكى ئۇچۇر كۆرۈنىدۇ. بىز بۇ بەتتىن «كۆزنەكنى تاقاش» (关闭窗口) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **27.24**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

27.24-رەسىم. ھەق تاپشۇرۇشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقى ھەققىدىكى ئۇچۇر

بۇ ۋاقىتتا بۇ بەتنىڭ بىز تور نامى سېتىۋېلىۋاتقان بەتكە ئالمىشىدىغان ياكى ئالماشمايدىغانلىقىنى سورايدىغان ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ، بىز بۇ ئۇچۇر كۆزنىكىدىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى 28.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

28.24-رەسىم. بىز تور نامى سېتىۋېلىۋاتقان بەتكە ئالمىشىدىغان ياكى ئالماشمايدىغانلىقىنى سورايدىغان ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

بۇ ۋاقىتتا بەت يېڭىلىنىپ بىزنىڭ تور نامىنى تىزىملىتىۋاتقان بەتكە ئالمىشىدۇ. بۇ بەتكە ئالماشقاندىن كېيىن بەتنى يېڭىلىماي ساقلاپ تۇرىمىز. بەتنىڭ كۆرۈنۈشى 29.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

29.24-رەسىم. تور نامىنى تىزىملىتىۋاتقان بەت

ئاندىن تور نامىنى تىزىملىتىشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقى ھەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ. بىز بۇ ئۇچۇر كۆزنىكىدىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى 30.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

30.24-رەسىم. تور نامىنى تىزىملىتىشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقى ھەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى

بۇ ۋاقىتتا بەت يېڭىلىنىپ تور نامىنى باشقۇرۇش بېتىگە ئالمىشىدۇ. بەتنىڭ ئاساسىي كۆرۈنۈشى 31.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

31.24-رەسىم. تور نامىنى باشقۇرۇش بېتىنىڭ كۆرۈنۈشى

بۇ بەتنىڭ كۆرۈنگەنلىكى بىزنىڭ تورنامى سېتىۋېلىشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

يۇقىرىقى جەريان تورنامى سېتىۋېلىشنى ئاساسلىق جەريانى بولۇپ، ھەر قايسى IDC توربىكەتلىرىنىڭ تورنامى سېتىش ۋە سېتىۋېلىش جەريانى بىز بۇ دەرسلىكىمىزدە سۆزلىگىنىمىزگە ئوپمۇ ئوخشاش بولۇشى ناتايىن ئەمما ئاساسىي جەھەتتىن ئوخشايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئوقۇرمەنلەرنىڭ تورنامى سېتىۋېلىشى جەريانىدا بۇ تېمىمىزدىن پايدىلانغان ئاساستا IDC توربىكتىنىڭ كونكرېت ئەھۋالىغا قارىتا مەشغۇلات قىلىشنى. دەرسلىكتە سۆزلەنگەن مەزمۇنلاردىن جانلىق پايدىلىنىشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

4.24 تور بوشلۇقى سېتىۋېلىش

بىر تور بېكەتنى دۇنيانىڭ ھەرقانداق يېرىدە تورغا ئۇلانغان خالىغان كومپيۇتېر ئارقىلىق زىيارەت قىلغىلى بولىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئۇنى چوقۇم مۇلازىمېتىرغا قويۇش كېرەك. ئەمما مۇلازىمېتىرنىڭ چىقىمى ئېشىپ كېتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مۇلازىمېتىر تەمىنلەيدىغان ئورۇنلاردىن ئۆزىمىزنىڭ ئېھتىياجىمىزغا لايىق سىغىمدىكى بوشلۇقنى ئىجارىگە ئېلىپ پروگراممىمىزنى شۇ بوشلۇققا يوللىساقمۇ ئوخشاشلا توربېتىمىزنى دۇنيانىڭ ھەرقانداق جايىدا زىيارەت قىلىش مەقسىتىگە يېتەلەيمىز. بىز بۇ بابتا مانا مۇشۇنداق بوشلۇقنى سېتىۋېلىشنىڭ تەپسىلي جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز.

1.4.24 تور بوشلۇقى سېتىۋېلىشقا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار

تور بوشلۇقى سېتىۋالغاندا بىز بېشىدا دەپ ئۆتكەن بوشلۇقنىڭ مۇلازىمەتلىرىنى ئويلاشقاندىن باشقا يەنە بوشلۇق تەمىنلىگەن مۇلازىمېتىرنىڭ رايون تەۋەلىكىنىمۇ ئوبدان ئويلىشىش كېرەك. يەنى سېتىۋالماقچى بولغان بوشلۇقىمىز چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ بوشلۇقىمۇ ياكى باشقا دۆلەت ۋە ئالاھىدە مەمۇرىي رايونلارنىڭ بوشلۇقىمۇ دېگەن مەسىلىنى ئوبدان ئويلىشىشىمىز كېرەك. چۈنكى دۆلىتىمىزنىڭ « ئىنتېرنېت ئۇچۇر مۇلازىمەتلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» دە تىجارەت خاراكتېردىكى ۋە تىجارەت خاراكتېردىكى بولمىغان بارلىق تور بېكەتلەر چوقۇم «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ۋە سانائەت - ئۇچۇرلاشتۇرۇش باشقارمىسىغا» تور بېكىتى ۋە تور بوشلۇقىنى تىزىمغا ئالدۇرۇشى كېرەك دەپ بەلگىلەنگەن. بۇ چارە **2005**- يىلى يولغا قويۇلغان بولۇپ. توربەت ياسىغۇچىلار ۋە بوشلۇق سېتىۋالغۇچىلار چوقۇم تور بېكىتىنى ئەنگە ئالدۇرۇشى كېرەك. تور بېكەتنى ئەنگە ئالدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن نورمال زىيارەت قىلغىلى بولىدۇ.

ئەگەر سېتىۋالماقچى بولغان بوشلۇق باشقا دۆلەت ياكى ئالاھىدە مەمۇرىي رايونلارنىڭ بوشلۇقلىرى بولسا بۇ مۇلازىمەتنى ياكى بوشلۇقتىن پايدىلىنىپ ئېچىلغان تور بېكەتلەرنى ئەنگە ئالدۇرۇش ھاجەتسىز. ئەمما بوشلۇقنىڭ دۆلەت ئىچىدە ۋە دۆلەت سىرتىدا بولۇشىنىڭ تۆۋەندىكىدەك بىرقانچە تۈرلۈك پەرقى بار.

بىرىنچىدىن: ئەگەر بوشلۇق چوڭ قۇرۇقلۇقتا بولمىسا توربەتنىڭ ئېچىلىش سۈرئىتىگە تەسىر يېتىدۇ. چۈنكى ئىككى نۇقتا ئارىسىدىكى تور سۈرىتىنىڭ تېز ياكى ئاستا بولۇشى ئىككى نۇقتىنىڭ تور كەڭلىكىدىن باشقا يەنە ئارىلىق بىلەنمۇ بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك. ئىككىنچىدىن: تور بېكەت خالىغان ۋاقىتتا تاقىلىپ قېلىشى مۇمكىن. چۈنكى بىزنىڭ سېتىۋالغىنىمىز چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ سىرتىغا يەنى باشقا دۆلەت ياكى ئالاھىدە مەمۇرىي رايونلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان مۇلازىمەتپەر بولغان ئەھۋال ئاستىدا بىزنىڭ بۇ بوشلۇقتىن داۋاملىق پايدىلىنىش ياكى پايدىلىنالماسلىقىمىز ئىككى دۆلەتنىڭ دىپلوماتىيەسىگە ياكى دۆلىتىمىزنىڭ شۇ مەزگىلدىكى سىياسىتىگە بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. ئۈچىنچىدىن: ئەگەر دۆلىتىمىز تور بىخەتەرلىك مەسىلىسىنى ئويلىشىپ دۆلەت تەۋەلىكىدىكى تور بېكەتلەرنىڭ ۋەتەن سىرتىدىن تور بوشلۇقى سېتىۋېلىشىنى چەكلىسە ئۇ ۋاقىتتا بىز ھامان تور بېكەتنى دۆلەت ئىچىگە كۆچۈرۈشكە مەجبۇر بولىمىز. شۇنىڭ ئۈچۈن ئەڭ بىخەتەر ۋە ئىشەنچلىك ئۇسۇل تور بوشلۇقىنى دۆلەت ئىچىدىن سېتىۋېلىپ تورنامى ۋە بوشلۇقنى ئەنگە ئالدۇرۇش. ئەگەر بىز سېتىۋالغان بوشلۇقىمىزغا ھېچقانداق تورنامى ئۈلىماي تور بېكەتنى پەقەت بوشلۇق ساتقۇچىلار تەمىنلىگەن ئۈچىنچى دەرىجىلىك تورنامى ئارقىلىقلا ئاچماقچى بولساق ئۇ ھالدا تور بېكەتنى ئەنگە ئالدۇرۇش ھاجەتسىز(يېڭى ئۆگەنگۈچىلەر ئۈچۈن بۇ ئۇسۇلمۇ بولىدۇ).

ئەگەر بىزنىڭ تور ئابونتلىرىمىزنىڭ كۆپ قىسمى ۋەتەن سىرتىدا بولسا ئۇ ۋاقىتتا ئابونىتلارنىڭ توربەتنى زىيارەت قىلىشىغا قولايلىق بولۇشىنى ئويلاشساق ئۇ ۋاقىتتا شۇ رايوندىن تور بوشلۇقى سېتىۋالساقمۇ بولىدۇ.

تور نامىنى ئەنگە ئالدۇرۇش پۈتۈنلەي ھەقسىز بولۇپ، ئادەتتە بىز تور بوشلۇقى ساتقۇچى تەرەپكە ماتېرىياللىرىنى تەمىنلەپ بېرىمىز. ئەنگە ئالدۇرۇش رەسمىيىتىنى بوشلۇق ساتقۇچى تەرەپ بىزگە ۋاكالىتەن بېجىرىپ بېرىدۇ.

ھەرقايسى IDC مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلىگۈچى ئورۇنلارنىڭ ئىش بېجىرىش تەرتىپىدە مۇئەييەن پەرقلەر مەۋجۇت بولغانلىقتىن بىز بۇ دەرسلىكىمىزدە تور نامىنى ئەنگە ئالدۇرۇش جەريانى ھەققىدە تەپسىلىي توختالمايمىز.

ئوقۇرمەنلەر تور بېكىتكە ICP تەستىق نومۇرى بېجىرىدىغان ۋاقىتتا IDC مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلىگۈچىلەرگە يېقىندىن ماسلىشىپ كېرەكلىك ماتېرىياللىرىنى ۋاقتىدا تەمىنلەپ بەرسىلا بولىدۇ.

2.4.24 تور بوشلۇقى سېتىۋېلىش

تور بوشلۇقى سېتىۋېلىشتىمۇ ئوخشاشلا تور بوشلۇقى ساتىدىغان تور بېكەتكە ئەزالىققا تىزىملىتىشقا توغرا كېلىدۇ . ئەمما بىز تور بوشلۇقىنى تورنامى سېتىۋالغان تور بېكەتتىن سېتىۋالىدىغان بولغاچقا بىزنىڭ قايتا تىزىملىتىپ يۈرۈشمىزنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق.

تور بوشلۇقى سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن تور بوشلۇقى سېتىۋالماقچى بولغان تور بېكەتكە ئەزالىق نامىمىز بىلەن كىرىمىز. بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن شۇ تور بېكەتنىڭ ئەزالار كىرىش ئېغىزىغا ئەزالىق نامىمىزنى، مەخپىي نومۇرىمىزنى ۋە تەستىق كودىنى كىرگۈزگەندىن كېيىن «كىرىش» (确认登录) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى**32.24**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

32.24-رەسىم. تور بوشلۇقى سېتىۋالماقچى بولغان تور بېكەتكە ئەزالىق ناممىز بىلەن كىرىمىز تور بېكەتكە كىرگەندىن كېيىن «بۇلۇت مەۋھۇم مۇلازىمىتىرى» (云虚拟主机) تىزىملىكىنى چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 33.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

33.24-رەسىم. تور بېكەتكە كىرگەندىن كېيىن «بۇلۇت مەۋھۇم مۇلازىمىتىرى» (云虚拟主机) تىزىملىكىنى چېكىمىز

بۇ ئۇلىنىش ئېچىلىپ بولغاندىن كېيىن بەتنى تۆۋەنگىرەك سۈرسەك، مۇشۇ تۈردىكى بوشلۇقلارنىڭ ئۇچۇرلىرى كۆرۈنىدۇ. بۇيەردىن ئۆزىمىز سېتىۋالماقچى بولغان مۇلازىمىتىرنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى 34.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

34.24-رەسىم. ئۆزىمىز سېتىۋالماقچى بولغان مۇلازىمىتىرنى تاللايمىز

مۇلازىمىتىر ئۇچۇرلىرىنى تەپسىلىي كۆرۈپ باقماقچى بولساق شۇ مۇلازىمىتىرنىڭ ئاستى قىسمىدىكى «تەپسىلاتىنى كۆرۈپ باقاي» (查看详细) دېگەن ئۇلىنىشنى چەكسەك بولىدۇ. مەشغۇلات جەريانى

35.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

35.24-رەسىم. «تەپسىلاتنى كۆرۈپ باقاي» (查看详细) دېگەن ئۇلىنىشنى چېكىش ئارقىلىق تەپسىلىي ئۇچۇرلىرىنى كۆرەلەيمىز

بۇ ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىن، بىز تاللىغان بوشلۇقنىڭ تەپسىلىي ئۇچۇرلىرى بار بەت ئېچىلىدۇ. بىز بۇ بەتتىن مەزكۇر بوشلۇقنىڭ سىغىمى، قوللايدىغان پروگراممىلا تىللىرى ۋە بىزگە كېرەكلىك بولغان باشقا ئۇچۇرلىرىنى كۆرەلەيمىز. ئەگەر بىز بۇ بوشلۇقنى سېتىۋالماقچى بولساق مۇشۇ بوشلۇقنىڭ ئارىسىدىكى بىزنىڭ ئېھتىياجىمىزغا ماس كېلىدىغان تۈرنىڭ ئاستىدىكى «سېتىۋېلىش » (购买) دېگەن ئۇلىنىشنى چېكىش ئارقىلىق سېتىۋېلىش بېتىگە كىرەلەيمىز. مەشغۇلات جەريانى 36.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

36.24-رەسىم. ئېھتىياجىمىزغا ماس كېلىدىغان تۈرنىڭ ئاستىدىكى «سېتىۋېلىش » (购买) دېگەن ئۇلىنىشنى چېكىش ئارقىلىق سېتىۋېلىش بېتىگە كىرەلەيمىز

بۇ ئۇلىنىش چېكىلگەندىن كېيىن بوشلۇقنىڭ سېتىۋېلىش ئۇچۇرلىرىنى تولدۇرۇش بېتىگە كىرىمىز. بىز بۇ بەتتىكى ئۇچۇرلارنى تەپسىلىي تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن «بوشلۇق ئاچىمەن» (在线开通) دېگەن كۇنۇپكىنى چېكىمىز. مەزكۇر بەتنىڭ ئومۇمىي كۆرۈنۈشى 37.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

37.24-رەسىم. ئۆچۈرلارنى تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن «بوشلۇق ئاچمەن» (在线开通) دېگەن كۇنۇپكىنى چېكىمىز

بۇ بەتكە بىز نۆۋەتتە سېتىۋالماقچى بولغان بوشلۇقنىڭ سېتىۋېلىشقا ئالاقىدار ئۆچۈرلىرىنى تولدۇرۇپ بېرىمىز. بۇ بەتتىكى كونترولار ۋە ئىزاھاتى 8.24- جەدۋەلدە بېرىلدى.

8.24-جەدۋەل. بوشلۇقنىڭ سېتىۋېلىش ئۆچۈرلىرى بىتىدىكى كونترولار ۋە ئىزاھاتى

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
主机型号	مۇلازىمتىر تىپى	بۇ تىپ بوشلۇق ساتقۇچىلارنىڭ ئۆزىنىڭ ساتىدىغان بوشلۇقلىرىغا قويۇپ قويغان ئىسىم بولۇپ، بۇ ئىسىم تەمىنلىگۈچىلەر بىلەن خېرىدارلارنىڭ مەزكۇر بوشلۇقنى باشقا بوشلۇقلاردىن پەرقلەندۈرۈشىگە قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن قويۇۋالغان پەرقلەندۈرۈش بەلگىسى.
购买年限	سېتىۋېلىش مۇددىتى	مەزكۇر بوشلۇقنى قانچە يىللىق سېتىۋالىدىغانلىقىمىزنى تاللايمىز
机房地址	مۇلازىمتىرخانا ئادرېسى	مەزكۇر مۇلازىمتىرنىڭ تۇرۇشلۇق ئورنى
上传帐号	ھۆججەت يوللاش ھېساباتى	بوشلۇقنى ئاچقاندىن كېيىن توربەت پىروگراممىلىرىنى يوللاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان FTP ئەزالىق نومۇرى. بۇ ئەزالىق نومۇرىنى ئۆزىمىز خالىغانچە يېزىۋالماق بولىدۇ.
上传密码	ھۆججەت يوللاش پارولى	توربەت پىروگراممىسىنى يوللاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان FTP ئەزالىق نومۇرىنىڭ پارولى. بۇ پارولنىمۇ ئۆزىمىز خالىغانچە يېزىۋالساق بولىدۇ
校验密码	دەللەلەش مەخپىي نومۇرى	پارولنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۈرۈش ئۈچۈن يۇقىرىقى پارولنى يەنە بىر قېتىم كىرگۈزىمىز
绑定域名	ئۇلايدىغان تورنامى	ئەگەر تورنامى ئىلىپ بولغان بولساق شۇ تورنامنى يېزىپ بەرسەك بولىدۇ. ياكى بوشلۇقنى سېتىۋېلىپ بولغاندىن كېيىن تور

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
		نامىنى ئايرىم ئۇلاپ بەرسەكمۇ بولىدۇ
备案编号	ICP تەستىق نومۇرى	تورنامى بىلەن بوشلۇقنى ئەنگە ئالدۇرۇپ بولغان بولساق ICP تەستىق نومۇرىنى يېزىپ بېرىمىز. لېكىن تورنامى بىلەن بوشلۇقنى ئادەتتە بوشلۇق ۋە تور نامىنى سېتىۋېلىپ بولغاندىن كېيىن ئەنگە ئالدۇرمىز شۇنىڭ ئۈچۈن بۇيەرگە ھازىرچە ھېچنېمە يازمايمىز.
开通设置	ئېچىش ھالىتى	IDC مۇلازىمىتى تەمىنلەيدىغان تور بېكەتلەرنىڭ بەزىلىرى بوشلۇقنى بىر نەچچە كۈن سىناقتا ئىشلىتىپ بېقىپ سېتىۋېلىشقا يول قويىدۇ. بۇ تۈر شۇنىڭ ئۈچۈن چېقىرىلغان بولۇپ. بوشلۇقنى ھەقىقەتەن ئاچقۇزامدۇ ياكى سىناقتا ئاچقۇزامدۇ دېگەن تۈرنى تاللاش ئۈچۈن قويۇلغان تۈر.
正式开通	رەسمى ئېچىش	بوشلۇقنىڭ ئېچىلىش ھالىتى بولۇپ، بۇ تور بېكەتنىڭ سىناپ بېقىش تۈرى بولمىغاچقا مۇشۇ تۈر تاللىنىدۇ
我已阅读并同意 海量科技虚拟主机服务条款	مەن خەيلىياڭ پەن تېخنىسكىنىڭ مەۋھۇم مۇلازىمىتېرىنى سېتىۋېلىش كېلىشىمنى ئوقۇدۇم ۋە كېلىشىمگە قوشۇلدۇم	ھەرقايسى IDC توربىكەتلىرىنىڭ مۇلازىمەت دائىرىسى ئوخشىمىغانلىقتىن ھەممىسىنىڭ بوشلۇق ۋە مۇلازىمىتېر سېتىۋېلىش كېلىشىمى ئوخشاش ئەمەس. ئەگەر مەۋھۇم مۇلازىمىتېرنى سېتىۋالماقچى بولساق چوقۇم مەزكۇر كېلىشىمگە قوشۇلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ
在线开通	بوشلۇق ئاچمەن	يۇقىرىقى ئۇچۇرلارنى توغرا تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن مەزكۇر كۇنۇپكىنى بېسىپ بوشلۇقنى ئېچىش ۋە ھەق تاپشۇرۇش بېتىگە كىرىمىز.

«بوشلۇق ئاچمەن» (在线开通) دېگەن كۇنۇپكىنى باسقاندىن كېيىن ئەگەر بىزنىڭ ھېساباتىمىزدا بوشلۇقنىڭ چىقىمىغا يەتكۈدەك پۇل بولسا بوشلۇق ئېچىش بېتىگە ئالمىشىدۇ، ئەگەر ھېساباتىمىزدا پۇل بولمىسا قىممەت تولۇقلاش ھەققىدىكى ئۇچۇر كۆرۈنىدۇ. بىزنىڭ ھېساباتىمىزدا پۇل بولمىغانلىقى ئۈچۈن كۆرۈنگەن ئەسكەرتىش ئۇچۇرى **38.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

38.24-رەسىم. بىزنىڭ ھېساباتىمىزدا پۇل بولمىغانلىقى ئۈچۈن كۆرۈنگەن ئەسكەرتىش ئۇچۇرى قىممەت تولۇقلاش جەريانى تورنامى سېتىۋېلىش جەريانىدىكى قىممەت تولۇقلاش جەريانى بىلەن

ئوخشاش بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ يەردە بۇ ھەقتە توختالمايمىز.

قىممەت تولۇقلىنىپ بولغاندىن كېيىن بەت ئالمىشىپ بىز سېتىۋالماقچى بولغان بوشلۇقنىڭ سېتىۋېلىشقا ئالاقىدار ئۇچۇرلىرى كۆرۈنىدۇ. بىز بۇ ئۇچۇرلارنىڭ توغرىلىقىنى جەزملەشتۈرگەندىن كېيىن «ھەقىقەتەن ئاچىمەن» (确认开通) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **39.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

39.24-رەسىم. ئۇچۇرلارنىڭ توغرىلىقىنى جەزملەشتۈرگەندىن كېيىن «ھەقىقەتەن ئاچىمەن» (确认开通) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

ئاندىن بەت ئالمىشىپ بوشلۇق ئېچىش بېتىگە كىرىدۇ. بۇ بەت ئېچىلغان ۋاقىتتا تور كۆرگىنى تاقىماسلىق ۋە بەتنى يېڭىلىماسلىق كېرەك. بۇ بەتنىڭ ئومۇمىي كۆرۈنۈشى **40.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

40.24-رەسىم. بوشلۇق ئېچىش جەريانىدا بەتنى يېڭىلىماسلىق ۋە تاقىماسلىق كېرەك

بوشلۇق ئېچىلىپ بولغاندىن كېيىن بوشلۇقنىڭ باشقۇرۇش بېتىگە كىرىمىز. بۇ بەتنىڭ ئاساسلىق كۆرۈنۈشى **41.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

41.24-رەسىم. بوشلۇقنىڭ باشقۇرۇش بېتى

بۇ بەتتىكى ئاساسلىق ئۇچۇرلارنىڭ مەنىسى ۋە رولى **9.24**- جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك.

9.24-جەدۋەل. بوشلۇق باشقۇرۇش بېتىدىكى ئۇچۇرلارنىڭ رولى ۋە ئىزاھاتى

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
序号	تەرتىپ نومۇرى	بىزنىڭ سېتىۋالغان بارلىق بوشلۇقلىرىمىزنىڭ تەرتىپ نومۇرى
登陆帐号	FTP ئەزالىق نومۇرى	FTP ھۆججەت يوللاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەزالىق نومۇرىمىز
服务器	مۇلازىمتىر IP ئادرېسى	بىزگە ئېچىپ بېرىلگەن بوشلۇقنىڭ ھەقىقىي مۇلازىمتىرىنىڭ IP ئادرېسى
空间	بوشلۇقنىڭ سىغىمى	مەزكۇر بوشلۇقنىڭ ھۆججەت يوللاشقا بولىدىغان سىغىمى
交易价格	بوشلۇقنىڭ باھاسى	بىز بوشلۇقنى سېتىۋالغان باھا
到期时间	بوشلۇقنىڭ توشىدىغان ۋاقتى	بىز تاپشۇرغان ھەقنىڭ توشىدىغان ۋاقتى
状态	ھالىتى	توربەتنىڭ نۆۋەتتىكى ھالىتى بولۇپ، بۇ يەرگە بىز تۆۋەندە تونۇشماقچى بولغان مۇلازىمتىر ھالەتلىرىدىن خالىغان بىرىنىڭ سىن بەلگىسى كېلىدۇ ۋە شۇ مەنىنى بىلدۈرىدۇ.
网站运行中	توبېكەت نورمال	بوشلۇقنىڭ ھازىرقى ھالىتىنىڭ نورمال ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرىدۇ
网站暂停中	تور بېكەت توختىتىپ قويۇلغان	بوشلۇقنىڭ ۋاقىتلىق توختىتىلغان ھالەتتە ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرىدۇ
网站停止中	توربېكەت توختىتىلغان	بوشلۇقنىڭ توختىتۇىتىلگەنلىكىنى چۈشەندۈرىدۇ
网站试用中	توربېكەت سىناقتا	بوشلۇقنىڭ ھازىر سىناقتا ئىشلىتىلۇاتقانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ
网站已过期	توربېكەتنىڭ ۋاقتى ئۆتتى	بوشلۇقنىڭ ۋاقتىنى توشۇپ كەتكەنلىكىنى چۈشەندۈرىدۇ
订单	تالون	مەزكۇر بوشلۇقنىڭ تېخى ھەق تاپشۇرماي ئىشلىتىلۇاتقانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ
续费	داۋامىغا ھەق تاپشۇرۇش	ئەگەر بىز مەزكۇر بوشلۇقنىڭ يەنە بىر نەچچە يىللىق ھەققىنى ئالدىن تاپشۇرۇپ قويماقچى بولساق، مۇشۇ ئۇلىنىش ئارقىلىق داۋامىغا ھەق تاپشۇرالايمىز.
管理	باشقۇرۇش	مەزكۇر بوشلۇققا ئالاقىدار باشقا باشقۇرۇش مەشغۇلاتلىرىنى قىلماقچى بولساق مۇشۇ ئۇلىنىش ئارقىلىق باشقۇرۇش سۇپىسىغا كىرەلەيمىز.
备案	ئەنگە قالدۇرغانمۇ	ئەگەر بىزنىڭ سېتىۋالغىنىمىز چوڭ

خەتنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
		قۇرۇقلۇقنىڭ بوشلۇقلىرى بولسا چوقۇم ئەنگە ئالدۇرىشىمىز كېرەك.

يۇقارقى بەتنىڭ ئېچىلغانلىقى بىزنىڭ تور بوشلۇقنى سېتىۋېلىشىمىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

5.24 تورنامى ۋە بوشلۇقنى ئۆزگەرتىش

بىز تور بوشلۇقنى سېتىۋالغان ۋاقىتتىلا IDC مۇلازىمىتى تەمىنلىگۈچى تەرەپ بىزگە سوۋغا قىلغان ئۇچىنچى دەرىجىلىك تورنامى بار بولۇپ، بىز بۇ تورنامى ئارقىلىقمۇ ئۆزىمىزنىڭ بوشلۇقتىكى تور بېكەتنى بىمالال زىيارەت قىلالايمىز. ئەمما بۇ تورنامى ھەم ئۇزۇن ھەم ئەستە تۇتۇش قولايسىز بولۇپ، ئابونتلارغا نۇرغۇن قولايسىزلىقلارنى كەلتۈرىدۇ. ئەگەر بىز ئۆزىمىز سېتىۋالغان تور نامىنى ئۇلىساق ئۇ ھالدا يۇقىرىقى مەسىلىلەردىن ساقلىنالايمىز.

تور بېكەتنى ئۆزىمىز سېتىۋالغان تورنامى ئارقىلىق زىيارەت قىلىش ئۈچۈن چوقۇم تورنامى بوشلۇققا ئۇلانغاندىن باشقا بوشلۇقمۇ تور نامىغا ئۇلىنىشى كېرەك. شۇنداق بولغاندىلا ئاندىن تور بېكىتمىزنى ئۆزىمىز سېتىۋالغان تورنامى ئارقىلىق زىيارەت قىلالايمىز.

1.5.24 تور نامىغا بوشلۇقنى ئۇلاش

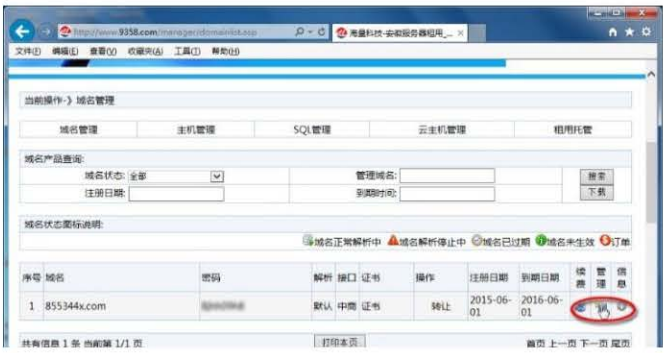
ئالدى بىلەن بىز تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىۋالغان تور بېكەتكە ئەزالىق نامىمىز بىلەن كىرىشىمىز كېرەك. شۇنداق بولغاندىلا ئاندىن ئۆزىمىزنىڭ تورنامى ۋە بوشلۇقىمىزنى باشقۇرالايمىز. بۇ ھەقتىكى مەزمۇنلار تورنامى ۋە بوشلۇق سېتىۋېلىش جەريانىدا سۆزلەنگەن بولغاچقا بۇ ھەقتە توختالمايمىز.

ئاندىن ئەزالار مەركىزىدىكى «مۇلازىمىتېر باشقۇرۇش» (主机管理) دېگەن بۆلەككە كىرىپ بىزگە بوشلۇق تەمىنلىگەن مۇلازىمىتېرنىڭ IP ئادرېسىنى كۆچۈرۈۋالىمىز، مەشغۇلات جەريانى **42.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

42.24-رەسىم. بوشلۇق تەمىنلىگەن مۇلازىمىتېرنىڭ IP ئادرېسىنى كۆچۈرۈۋالىمىز

IP ئادرېسىنى كۆچۈرۈشلىپ بولغاندىن كېيىن «تورنامى باشقۇرۇش» (域名管理) بۆلىكىگە كىرىمىز ۋە بۇيەردىن ئاشۇ بوشلۇقنا ئۇلىماقچى بولغان تور نامىنىڭ ئاخىرىدىكى باشقۇرۇش سىن بەلگىسىنى چېكىپ تور نامىنى باشقۇرۇش بېتىگە كىرىمىز. مەشغۇلات جەريانى **43.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

43.24-رەسىم. باشقۇرۇش سىن بەلگىسىنى چېكىپ تور نامىنى باشقۇرۇش بېتىگە كىرىمىز

ئاندىن كۆرۈنگەن بەتكە تور نامىمىز ۋە تور نامىنى باشقۇرۇش پارولىنى كىرگۈزۈپ بېرىمىز، بۇ ئۇچۇرلار ئالدىنقى بەتتە بار. (كۆپىنچە ئەھۋالدا بۇ ئۇچۇرلىرى ئاپتوماتىك كىرگۈزۈلگەن ھالەتتە بولىدۇ) ئاندىن تەستىق كودىنى كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن كىرىش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **44.24**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

44.24-رەسىم. تەستىق كودىنى كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن كىرىش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

بۇ ۋاقىتتا بىز مەزكۇر تور نامىنى باشقۇرۇش بېتىگە كىرىمىز. بىز بۇ بەتتىن «My DNS ئىقتىدارى» (My DNS 功能) دېگەن ئۇلىنىشنى چېكىمىز. ئاساسلىق مەشغۇلات جەريانى **45.24**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

45.24-رەسىم. تورنامى باشقۇرۇش بېتى

بۇ بەتتىكى مەزمۇنلارنىڭ خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە سېلىشتۇرمىسى ۋە ئىزاھاتى**10.24**- جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك.

10.24-جەدۋەل. تورنامى باشقۇرۇش بېتىگە كىرىش كۆزنىكىدىكى ئۇچۇرلارنىڭ ئىزاھاتى

خەنزۇچىسى	مەنىسى	ئىزاھاتى
域名管理	تورنامنى باشقۇرۇش	تور نامىنىڭ DNS نى ئۆزگەرتىش ۋە تىزىملاشقا ئالاقىدار باشقۇرۇش تۈرلىرى بولۇپ، ئادەتتە بۇ بەتتە تەڭشەش ئېلىپ بارمايمىز، شۇنداقلا بىرقىسىم تەڭشەكلەرنى ئۆزىمىزنىڭ تەڭشۈپلىش ھوقۇقىمىز يوق.
My DNS 功能	My DNS ئىقتىدارى	بۇ ئىقتىدار بىز ئەڭ كۆپ ئىشلىتىدىغان ئىقتىدارى بولۇپ، تور نامىنىڭ قايسى IP غا ئۇلىنىدىغانلىقى ئىككىنچى دەرىجىلىك ۋە ئۈچىنچى دەرىجىلىك تور نامىلىرىنىڭ قايسى IP غا ئۇلىنىدىغانلىقى قاتارلىقلارنى مۇشۇ ئىقتىدارىدىن بەلگىلەيمىز.
修改密码	پارول ئۆزگەرتىش	ئادەتتە تورنامى باشقۇرۇش مەخپىي نومۇرى ھەر قېتىمدا ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان بولۇپ، ئەگەر بۇنداق بولۇشنى قايتۇرمىساق، مۇشۇ بەتتىن نۆۋەتتىكى مەخپىي نومۇر ۋە يېڭى مەخپىي نومۇرىمىزنى كىرگۈزۈپ مۇقىملاشتۇرساق بولىدۇ.

بۇ ۋاقىتتا My DNS تەڭشەك بېتى ئېچىلىدۇ. بەتتىن «يېڭىدىن A دەرىجىلىك خاتىرە قوشۇش» (添加新的 A 记录) ئۇلىنىشىنى چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى**46.24**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

46.24-رەسىم. «يېڭىدىن A دەرىجىلىك خاتىرە قوشۇش» (添加新的 A 记录) ئۇلىنىشىنى چېكىمىز بۇ ۋاقىتتا يېڭىدىن A دەرىجىلىك خاتىرە قوشۇش قۇرى پەيدا بولىدۇ. بىز بۇيەرگە تور نامىنىڭ شەكلى بىلەن مۇلازىمېتىرنىڭ IP ئادرېسىنى كىرگۈزۈپ بېرىمىز. ئاندىن «يوللاش» (提交) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ تور نامىلىرىغا مۇلازىمېتىرنى ئۇلاش ئۇچۇرلىرىنى يوللايمىز. شۇنىڭ بىلەن تور نامىغا بىزنىڭ مۇلازىمېتىر ئۇلىنىپ بولىدۇ. مەشغۇلات جەريانى **47.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

47.24-رەسىم. تور نامىنىڭ شەكلى بىلەن مۇلازىمېتېرنىڭ IP ئادرېسىنى كىرگۈزۈپ بېرىمىز

IP ئادرېسى بىلەن ئۇلانغان تور ناملىرىنىڭ شەكىللىرىنىڭ مەنىسى **11.24**- جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەندەك.

11.24-جەدۋەل. IP ئادرېسى بىلەن ئۇلانغان تور ناملىرىنىڭ شەكىللىرىنىڭ مەنىسى

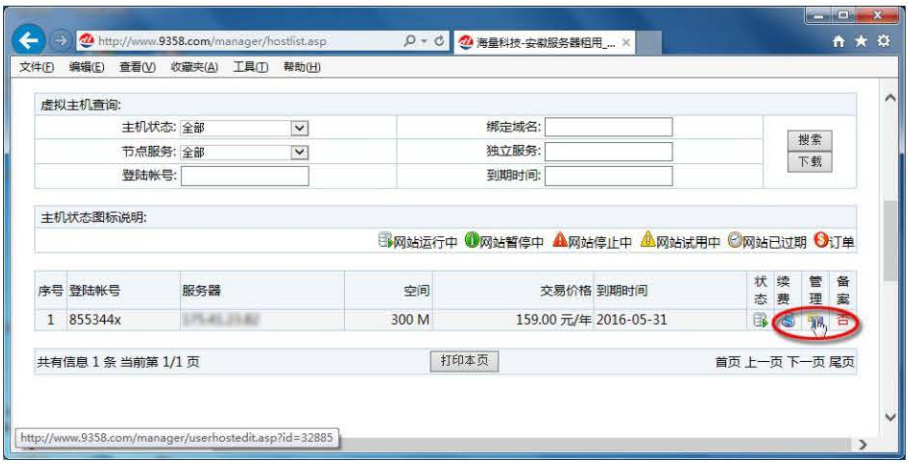
تور ناملىرى	ئىزاھاتى
*.855344x.com	مەزكۇر تور نامىنىڭ خالىغان تارماق تور نامىنىڭ مۇشۇ تور بېكەتكە ئۇلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ
855344x.com	مەزكۇر تور نامىنىڭ بىۋاستە مۇشۇ تور بېكەتكە ئۇلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ
www.855344x.com	WWW بىلەن باشلانغان تور نامىنىڭ مۇشۇ تور بېكەتكە ئۇلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ

يۇقارقى مەشغۇلات ئاخىرلىشىپ ئەگە تىز بولغاندا يېرىم سائەت ئۇزۇن بولغاندا **4** سائەت ئىچىدە بىزنىڭ بۇ تور نامىغا مۇلازىمېتېرنى ئۇلىغان مەشغۇلاتىمىز مۇقىملىشىدۇ.

ئەمما تېخى بۇ تورنامى بىلەن تور بېكىتمىزنى زىيارەت قىلالمايمىز. ھازىر گەرچە تور نامىغا بىزنىڭ مۇلازىمېتېر ئۇلانغان بولسىمۇ. ئەمما بىزگە بوشلۇق تەمىنلىگەن مۇلازىمېتېر بۇ تور نامىنى تونۇمايدۇ. بىز چوقۇم ئۆزىمىزنىڭ تور بوشلۇقىنىمۇ مەزكۇر تور نامىنى ئۇلىشىمىز كېرەك. ئاندىن مەزكۇر تورنامى بىلەن ئۆزىمىزنىڭ تور بېكىتكىنى زىيارەت قىلالايمىز.

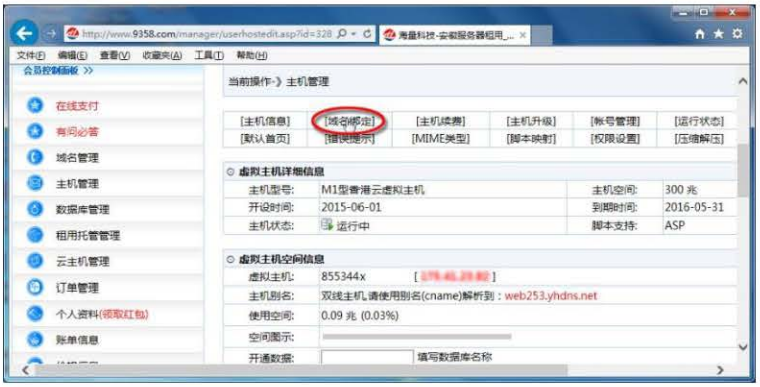
2.5.24 تور بوشلۇقىغا تور نامىنى ئۇلاش

تور بوشلۇقىغا تور نامىنى ئۇلاش ئۈچۈن ئالدى بىلەن بوشلۇق تەمىنلىگەن تور بېكەتكە ئەزالىق نامىمىز بىلەن كىرىمىز. ئاندىن ئەزالار مەركىزىدىن مۇلازىمېتېر باشقۇرۇش بېتىگە كىرىپ مەزكۇر تور نامىنى ئۇلىماقچى بولغان تور بوشلۇقىنىڭ ئاخىرىدىكى باشقۇرۇش سىن بەلگىسىنى چېكىپ باشقۇرۇش بېتىگە كىرىمىز. ئاساسلىق مەشغۇلات جەريانى **48.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

48.24-رەسىم. تور نامنى ئۇلىماقچى بولغان تور بوشلۇقىنىڭ ئاخىرىدىكى باشقۇرۇش سىن بەلگىسىنى چېكىپ باشقۇرۇش بېتىگە كىرىمىز

ئاندىن كۆرۈنگەن بەتتىن «تورنامى ئۇلاش» (域名绑定) ناملىق ئۇلىنىشنى چېكىپ مۇلازىمىتىرغا تورنامى ئۇلاش بېتىنى ئاچىمىز. ئاساسلىق مەشغۇلات جەريانى **49.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

49.24-رەسىم. «تورنامى ئۇلاش» (域名绑定) ناملىق ئۇلىنىشنى چېكىپ مۇلازىمىتىرغا تورنامى ئۇلاش بېتىنى ئاچىمىز

بۇ بەت ئېچىلغاندا بوشلۇق تەمىنلىگۈچى تەرەپ بىزگە تەمىنلىگەن ئۇچىنچى دەرىجىلىك تورنامى ئۇلانغان ھالەتتە شۇنداقلا يېڭى تور نامنى ئۇلاش ئۈچۈن تورنامى يېزىلىدىغان يېزىق رامكىسى ۋە ئوك تەرەپتە «ئۇلاش» (绑定) كۇنۇپكىسى بار ھالەتتە بولىدۇ. بىز بۇ يېزىق رامكىسىغا ئۇلىماقچى بولغان تور نامنى كىرگۈزۈپ ئۇلاش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **50.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

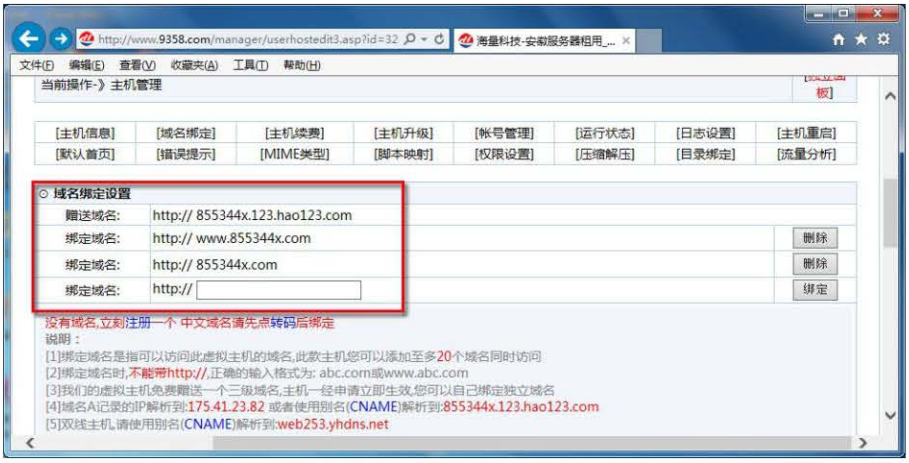
50.24-رەسىم. بىز يېزىق رامكىسىغا ئۇلىماقچى بولغان تور نامنى كىرگۈزۈپ ئۇلاش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

بۇ ۋاقىتتا مەزكۇر تور نامىنى ھەقىقەتەن مۇشۇ مۇلازىمېتىرغا باغلايدىغانلىقىمىزنى جەزملەشتۈرۈش ھەققىدىكى ئەسكەرتىش ئۇچۇرى كۆرۈنىدۇ. بىز ئۇچۇر كۆزنىكىدىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ داۋاملاشتۇرىمىز. مەشغۇلات جەريانى **51.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

51.24-رەسىم. ئۇچۇر كۆزنىكىدىن «جەزملەشتۈرۈش » (确定) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ داۋاملاشتۇرىمىز

مۇشۇ تەرتىپ بويىچە ئۇلاشقا تېگىشلىك بارلىق تور نامىنى ئۇلاپ چىقىمىز. تور ناملىرى ئۇلىنىپ بولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى 52.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

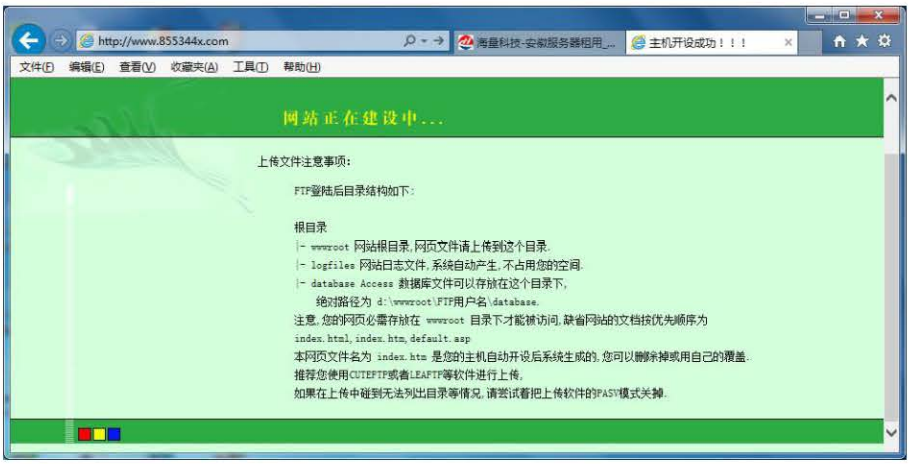
52.24-رەسىم. مۇشۇ تەرتىپ بويىچە ئۇلاشقا تېگىشلىك بارلىق تور نامىنى ئۇلاپ چىقىمىز

مۇلازىمېتىرغا تورنامى ئۇلىغان ۋاقىتتا «*» بەلگىسى بىلەن باشلانغان تور نامىنى ئۇلىغىلى بولمايدۇ. چۈنكى بۇ تور ناملىرى مۇلازىمېتىرنىڭ IIS تە ساقلىنىدىغان بولۇپ، IIS «*» بەلگىسىنى تورنامى قىلىپ ئىشلىتىشنى قوللىمايدۇ.

يۇقىرىقى مەشغۇلاتلار تاماملىنىپ تەخمىنەن يېرىم سائەتتىن تۆت سائەتكىچە بولغان ۋاقىت ئىچىدە بىز ئۆزىمىز سېتىۋالغان تور نامى ئارقىلىق تور بېتىمىزنى زىيارەت قىلالايمىز.

6.24 تور بوشلۇقىغا تور بېكەت پروگراممىسىنى يوللاش

بىز تور بوشلۇقىنى يېڭىدىن سېتىۋالغان ۋاقىتتا ئۇنىڭ ئىچىدە پەقەت تور بوشلۇقىنىڭ نورمال ئېچىلغانلىقىنى ئىپادىلەيدىغان بىر دانە HTML ھۆججىتى بار بولۇپ، توربېكىتىمىزنى ئۆزىمىزنىڭ تورنامى ئارقىلىق زىيارەت قىلغاندىكى كۆرۈنۈشى **53.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

53.24-رەسىم. تور بېكىتمىزنى ئۆزىمىزنىڭ تورنامى ئارقىلىق زىيارەت قىلغاندىكى كۆرۈنۈشى

بىز تور بېكىتمىزنى ئېلان قىلىش ئۈچۈن چوقۇم ئۆزىمىزنىڭ بېكەت پىروگراممىسىنى تور بوشلۇقىمىزغا يوللىشىمىز كېرەك.

1.6.24 FTP ئارقىلىق هۆججەت يوللاش قۇرالى Flash FXP نى توردىن چۈشۈرۈش ۋە قاچىلاش

بۇ يەردە دېيىلۈاتقان FTP نىڭ تولۇق ئاتىلىشى ئىنگلىزچە (File Transfer Protocol) نىڭ قىسقارتىلمىسى بولۇپ « هۆججەت يەتكۈزۈش كېلىشىمى» دېگەن مەنىدە. بىزگە بوشلۇق تەمىنلىگەن تەرەپ بىزنىڭ بوشلۇقىمىزغا هۆججەت يوللىشىمىز ۋە چۈشۈرۈشىمىزگە قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن مۇلازىمتىردىكى بىزنىڭ تور بوشلۇقى هۆججەت قىسقۇچىمىزغا ئۆزىمىزنىڭ نامىدا FTP هېساباتى قۇرۇپ قويىدىغان بولۇپ، بىز بۇ FTP هېساباتى ئارقىلىق تور كۆرگۈ يۈزىدىمۇ مۇلازىمتىرىمىزغا هۆججەت يوللاش ۋە چۈشۈرۈش مەشغۇلاتى قىلالايمىز. ئەمما بۇنىڭدا سۈرئەت خېلىلا ئاستا شۇنداقلا چوڭ هۆججەتلەرنى يوللاش قولايسىز بولىدۇ. ئەگەر بىز مەخسۇس FTP كېلىشىمى ئارقىلىق هۆججەت چۈشۈرۈش ۋە چىقىرىشنى قوللايدىغان يۇمشاق دېتاللاردىن پايدىلانساق تور بېكەت پىروگراممىسى ۋە باشقا هۆججەتلەرنى يوللاش ۋە چۈشۈرۈش ئىنتايىن قولايلىق بولىدۇ.

بىز بۇيەردە تىلغا ئېلىۋاتقان Flash FXP بولسا ئەنە شۇ كېلىشىم ئارقىلىق هۆججەت يوللاش ۋە چۈشۈرۈشنى ئەمەلگە ئاشۇرىدىغان يۇمشاق دېتاللاردىن بىرى بولۇپ، تور ساھەسىدە ئىشلىتىلىش دائىرىسى بىر قەدەر كەڭرى ۋە ئىشلىتىش قولايلىق بولغان يۇمشاق دېتالىدىن ئىبارەت.

Flash FXP نى توردىن چۈشۈرۈشنىڭ ئۇسۇلى ئىنتايىن ئاددىي بولۇپ، بىز بۇ يۇمشاق دېتالدىن هەرقايسى ئىزدەش ماتورلىرىدىن ئىزدەش ئارقىلىق چۈشۈرسەكمۇ بولىدۇ ياكى ئورگان تەرەپنىڭ تور بېكىتىدىن بىۋاستە چۈشۈرسەكمۇ بولىدۇ.

بىز بۇيەردە ئورگان تەرەپنىڭ تور بېكىتى ئارقىلىق چۈشۈرۈش ئۇسۇلىنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز.

Flash FXP نىڭ ئورگان تور بېكىتىنىڭ ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك.

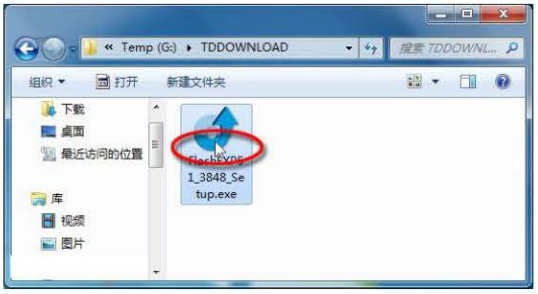
```
http://www.flashfxp.com
```

بۇ ئادرېستىن «چۈشۈرۈش» (Download) بېتىگە كىرىپ چۈشۈرۈش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ چۈشكۈرسەمۇ ياكى بىۋاستە تۆۋەندىكى ئادرېستىن چۈشۈرسەكمۇ بولىدۇ.

ئورگان توردىن بىۋاستە چۈشۈرۈش ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك:

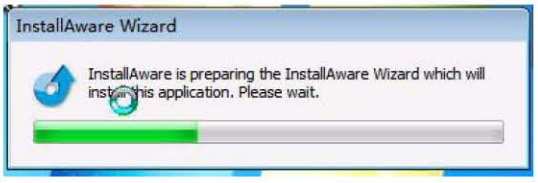
http://get.flashfxp.com/ftp/client/download/FlashFXP51_3848_Setup.exe

بۇ يۇمشاق دېتال چۈشۈپ بولغاندىن كېيىن چۈشۈرگەن قاچىلاش بولىقىنى قوش چېكىپ قاچىلاشنى باشلايمىز. مەشغۇلات جەريانى **54.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

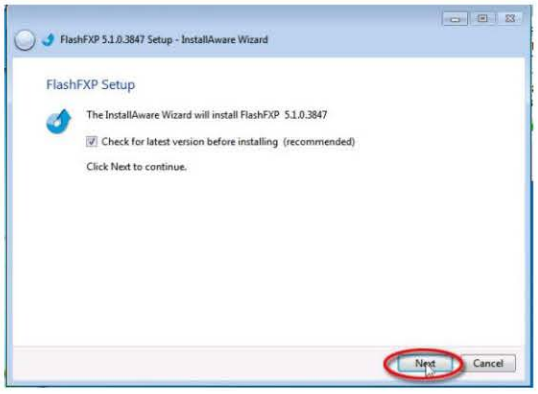
54.24-رەسىم. چۈشۈرگەن قاچىلاش بولىقىنى قوش چېكىپ قاچىلاشنى باشلايمىز

بۇ ۋاقىتتا ئېكراندا قاچىلاش مۇھىتىنى تەكشۈرۈش كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ، بۇ كۆزنەكتە ھېچقانداق مەشغۇلات قىلماي، مۇشۇ كۆزنەكنىڭ تاقىلىشىنى ساقلاپ تۇرىمىز. بۇ كۆزنەكنىڭ كۆرۈنۈشى **55.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

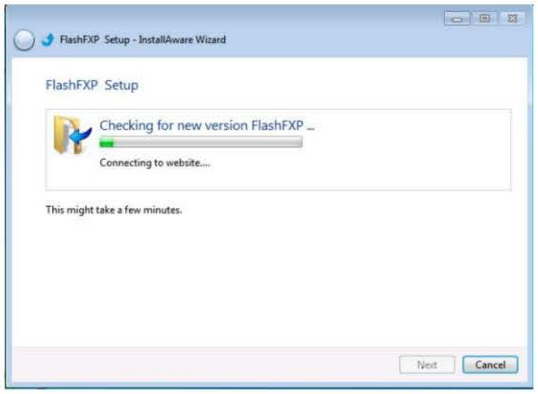
55.24-رەسىم. قاچىلاش مۇھىتىنى تەكشۈرۈش كۆزنىكى

بۇ كۆزنەك تاقالغاندىن كېيىن يېڭىلانغان نەشرى بارمۇ- يوق تەكشۈرۈپ باقىدىغان ياكى تەكشۈرۈپ باقمايدىغانلىقىنى بېكىتىش كۆزنىكى كۆرۈنىدىغان بولۇپ، ئەگەر تەكشۈرۈپ بېقىشنى خالىساق بۇ كۆزنەكتىكى تۈرنى تاللايمىز ئاندىن «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **56.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

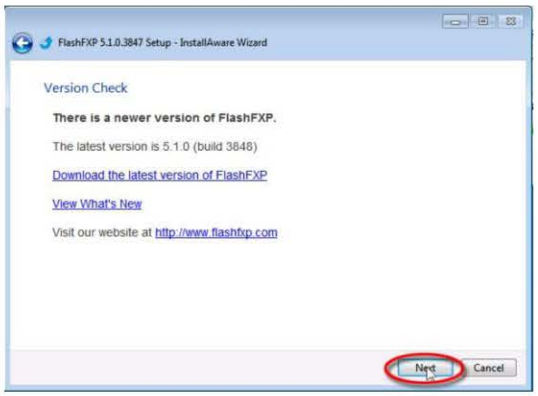
56.24-رەسىم. يېڭىلانغان نەشرى بارمۇ- يوق تەكشۈرۈپ باقىدىغان ياكى تەكشۈرۈپ باقمايدىغانلىقىنى بېكىتىش كۆزنىكى

ئاندىن كۆرۈنگەن كۆزنەكتە مەزكۇر يۇمشاق دېتالنىڭ يېڭى نەشرىنىڭ ئېلان قىلىنغان قىلىنمىغانلىقىنى تەكشۈرۈشكە باشلايدۇ. شۇنداقلا يېڭى نەشرى ئېلان قىلىنغان بولسا چۈشۈرۈشكە باشلايدۇ. بۇ كۆزنەكنىڭ ئومۇمىي كۆرۈنۈشى **57.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

57.24-رەسىم. مەزكۇر يۇمشاق دېتالىنىڭ يېڭى نەشرىنىڭ ئېلان قىلىنغان قىلىنمىغانلىقىنى تەكشۈرۈشكە باشلايدۇ. شۇنداقلا يېڭى نەشرى ئېلان قىلىنغان بولسا چۈشۈرۈشكە باشلايدۇ

بۇ باسقۇچ تاماملانغاندىن كېيىن كۆزنەك ئاپتوماتىك ئالمىشىپ تەكشۈرۈش نەتىجىسى كۆرۈنىدۇ. بىز بۇ ئۇچۇرلارنى جەزىملەشتۈرۈۋتكەندىن كېيىن «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **58.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

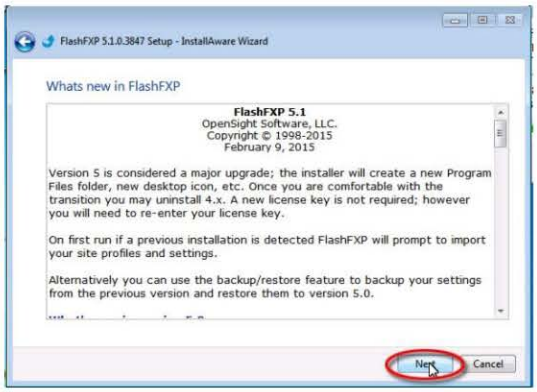
58.24-رەسىم. تەكشۈرۈش نەتىجىسى

ئاندىن كۆزنەك ئالمىشىپ مەزكۇر يۇمشاق دېتالىنىڭ ئىشلىتىش كېلىشىمى كۆرۈنىدۇ. بىز بۇ كۆزنەكتىن «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **59.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

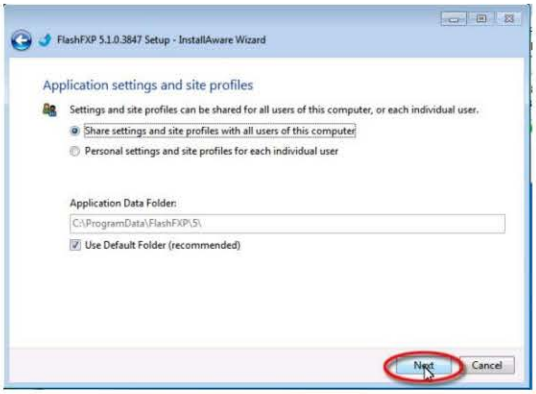
59.24-رەسىم. مەزكۇر يۇمشاق دېتالىنىڭ ئىشلىتىش

ئاندىن كېيىن نۆۋەتتىكى كۆزنەك ئالمىشىپ Flash FXP يۇمشاق دېتالىنىڭ نەشر چۈشەندۈرۈشلىرى كۆرۈنىدۇ. بىز بۇ كۆزنەكتىن «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **60.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

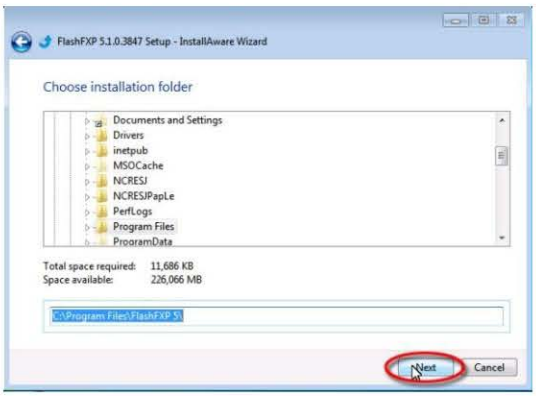
60.24-رەسىم. Flash FXP يۈمشاق دېتالىنىڭ نەشر چۈشەندۈرۈشلىرى

ئاندىن يۈمشاق دېتالنى قاچىلاشتىن بۇرۇنقى تەييارلىق كۆزنىكى ئېچىلىدۇ. بىز بۇ كۆزنەكتىنمۇ «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ قاچىلاشنى داۋاملاشتۇرساق بولىدۇ. مەشغۇلات جەريانى **61.24-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

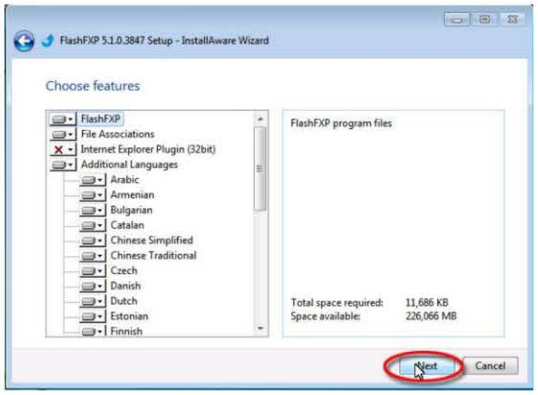
61.24-رەسىم. يۈمشاق دېتالنى قاچىلاشتىن بۇرۇنقى تەييارلىق كۆزنىكى

ئاندىن Flash FXP نىڭ قاچىلىنىش ئورنىنى تاللاش كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ. ئەگەر بارلىق سىستېمىلارنى مەشغۇلات سىستېمىسى بىلەن بىر ئورۇنغا قاچىلاشقا ئادەتلەنگەن بولساق. قاچىلىنىدىغان ئورۇننى ئۆزگەرتمىسەكمۇ بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ كۆزنەكتىنمۇ بىۋاستە «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **62.24-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

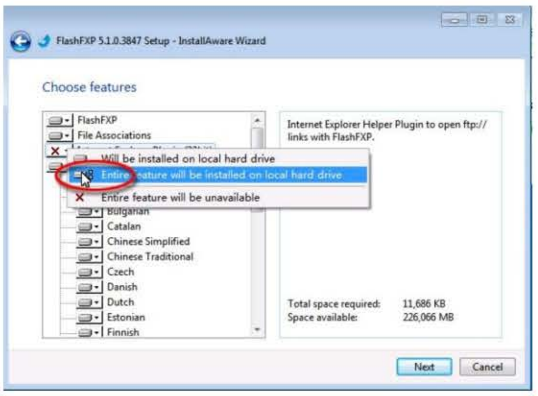
62.24-رەسىم. Flash FXP نىڭ قاچىلىنىش ئورنىنى تاللاش كۆزنىكى

ئاندىن كۆزنەك ئالمىشىپ Flash FXP نىڭ ئىقتىدار بۆلەكلىرىنى تاللاش كۆزنىكى كۆرۈنىدۇ. كۆزنەك كۆرۈنۈشى **63.24-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

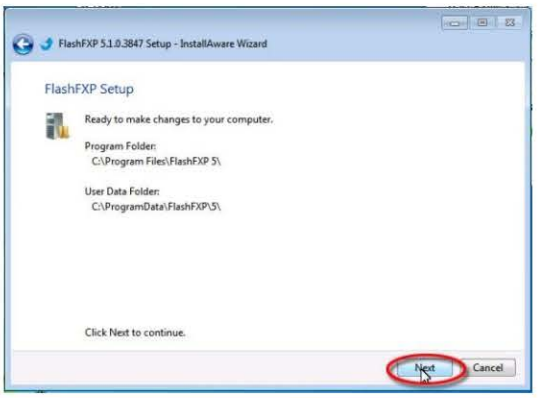
63.24-رەسىم. Flash FXP نىڭ ئىقتىدار بۆلەكلىرىنى تاللاش كۆزنىكى

بىز بۇ كۆزنەكتىن تاللانمىغان تۈرلەرنى چېكىپ كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «مۇشۇ تۈردىكى بارلىق پىروگراممىنى تولۇق ئىجرا قىلىمەن» (Entire feature will be installed on local hard drive) تۈرىنى تاللايمىز. ئاندىن «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى بېسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **64.24**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

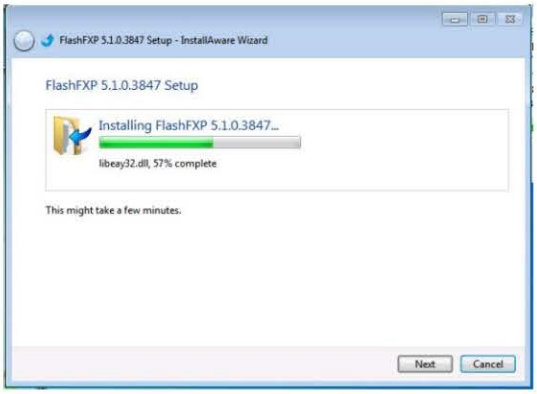
64.24-رەسىم. بۇ بۆلەكتىن تاللانمىغان تۈرلەرنى تولۇق تاللايمىز.

بۇ ۋاقىتتا كۆزنەك ئالمىشىپ Flash FXP نىڭ بارلىق قاچىلىنىش ئۇچۇرلىرى يەنە بىر قېتىم كۆرۈنىدۇ. بىز بۇ ئۇچۇرلارنى جەزملەشتۈرگەندىن كېيىن «كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسىنى بېسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **65.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

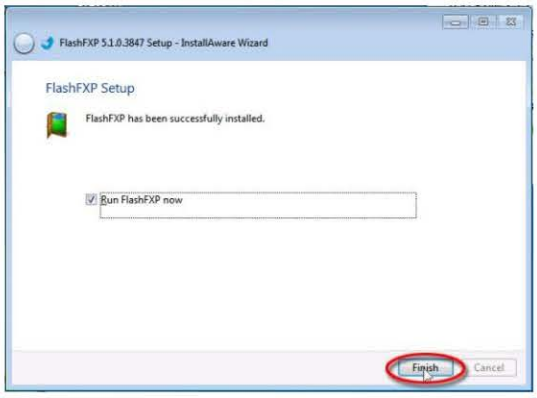
65.24-رەسىم. Flash FXP نىڭ بارلىق قاچىلىنىش ئۇچۇرلىرى كۆرۈنىدۇ

«كېيىنكى قەدەم» (Next) كۇنۇپكىسى بېسىلغاندىن كېيىن Flash FXP يۇمشاق دېتالى كومپيۇتېرغا قاچىلىنىشقا باشلايدۇ. قاچىلىنىش جەريانى**66.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

66.24-رەسىم. Flash FXP يۈمشاق دېتالىنىڭ كومپيۇتېرغا قاچىلىنىش جەريانى

قاچىلاش جەريانى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن قاچىلاش ئاخىرلاشقانلىق دوكلاتى بىلەن بىرگە مەزكۇر يۈمشاق دېتالنى ھازىرلا قوزغىتىدىغان ياكى قوزغاتمايدىغانلىقىمىزنى تاللاش كونترولى كۆرۈنىدۇ. ئەگەر ھازىرلا قوزغىتىشنى خالىساق بۇ تۇر تاللاقلىق قېلىۋېرىدۇ. ئەگەر ھازىرلا قوزغىتىشنى خالىمىساق توغرا بەلگىسىنى ئېلىۋاتىمىز. بىز ھازىرلا قوزغىتىدىغانلىقىمىز ئۈچۈن بىۋاستە «ئاخىرلاشتى» (Finish) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ قاچىلاشنى ئاخىرلاشتۇرىمىز. مەشغۇلات جەريانى **67.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

67.24-رەسىم. قاچىلىنىپ بولغاندىن كېيىن «ئاخىرلاشتى» (Finish) كۇنۇپكىسىنى بېسىپ قاچىلاشنى ئاخىرلاشتۇرىمىز

مەزكۇر يۈمشاق دېتال ھەقلىق يۈمشاق دېتال بولۇپ. ئەگەر بىز سېتىۋالمىساق بىر كومپيۇتېردا پەقەت **30** كۈنلا سىناپ ئىشلىتەلەيمىز.

2.6.24 Flash FXP دىتالىنى قوزغىتىش ۋە كۆرۈنمە يۈزى بىلەن تونۇشۇش

Flash FXP نى قوزغىتىشنىڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئىككى خىل ئۇسۇلى بار بولۇپ، ئۇلار ئۇستەل يۈزىدىكى سىن بەلگە ئارقىلىق قوزغىتىش ۋە باشلاش تىزىملىكىدىن قوزغىتىشتىن ئىبارەت.

ئۇستەل يۈزىدىكى سىن بەلگە ئارقىلىق قوزغىتىش ئۈچۈن Flash FXP نىڭ ئۇستەل يۈزىدىكى سىن بەلگىسىنى مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى ئارقىلىق قوش چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **68.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

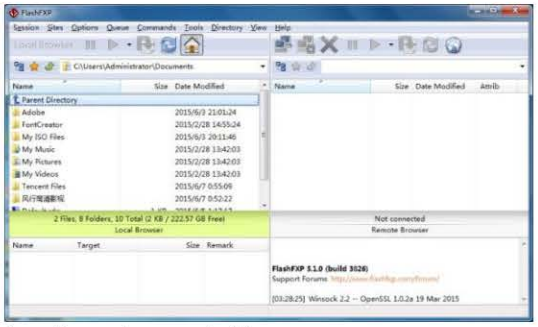
68.24-رەسىم. Flash FXP نىڭ ئۈستەل يۈزىدىكى سىن بەلگىسىنى مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى ئارقىلىق قوش چېكىمىز

باشلاش تىزىملىكىدىن قوزغىتىش ئۇچۇن ئالدى بىلەن «باشلاش تىزىملىكى» (开始菜单) گە كىرىمىز ئاندىن «بارلىق پىروگراممىلار» (所有程序) تۇرگە كىرىمىز، بۇ تۇردىن Flash FXP تىزىملىكىگە كىرىپ Flash FXP نىڭ سىنبەلگىسىنى مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى بىلەن تاق چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى **69.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

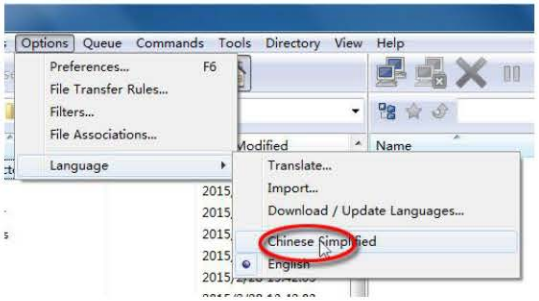
69.24-رەسىم. باشلاش تىزىملىكىدىن Flash FXP نىڭ سىنبەلگىسىنى مائۇسنىڭ سول كۇنۇپكىسى بىلەن تاق چېكىمىز

Flash FXP قوزغالغاندىن كېيىنكى كۆرۈنمە يۈزى **70.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

70.24-رەسىم. Flash FXP قوزغالغاندىن كېيىنكى كۆرۈنمە يۈزى

Flash FXP نىڭ سۈكۈتتىكى تىل تەڭشىكى ئىنگلىزچە بولۇپ، ئەگەر بىز خەنزۇچىغا ئۆزگەرتمۇالىمىز دېسەك ئالدى بىلەن «كۆرسەتكۈچ» (Options) تىزىملىكىگە كىرىمىز. ئاندىن كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «تىل» (Language) قىسمى تىزىملىكىگە كىرىمىز. ئاندىن بۇ تىزىملىك ئىچىدىن «ئاددىي يېزىقتىكى خەنزۇتىلى» (Chinese Simplified) تۇرنى چېكىمىز. بۇ ۋاقىتتا بەت يۈزى پۈتۈنلەي خەنزۇچە ھالەتكە ئۆزگىرىدۇ. مەشغۇلات جەريانى **71.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

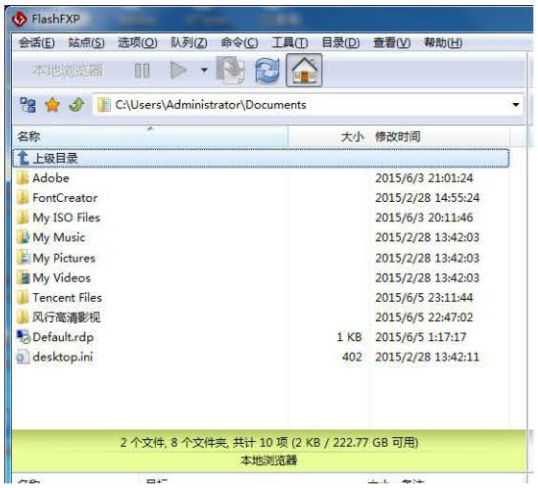

71.24-رەسىم. تىزىملىك ئىچىدىن «ئاددىي يېزىقتىكى خەنزۇتىلى» (Chinese Simplified)

تۈرىنى چىكىمىز

Flash FXP نىڭ ئاساسىي كۆزنىكى تۆت بۆلەككە بۆلۈنگەن بولۇپ، بۇلارنىڭ سۈكۈت ھالەتتىكى رولى تۆۋەندىكىدەك.

يەرلىكتىكى ھۆججەتلەر رامكىسى سول تەرەپ ئۈستى قىسمغا جايلاشقان بولۇپ، بۇ بۆلەكنىڭ كۆرۈنۈشى **72.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

72.24-رەسىم. يەرلىكتىكى ھۆججەتلەر رامكىسى

بۇ رەسىمدىكى رامكىدا بىزنىڭ ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرىمىزدىكى ھۆججەت ۋە ھۆججەت قىسقۇچلىرىمىز كۆرۈنىدىغان بولۇپ، بىز بۇ ئورۇننىڭ ئۈستى قىسمىدىكى ئادرېس قۇرىدىن بوشلۇقنىمىزغا يوللىماقچى بولغان ھۆججەت قىسقۇچنى تاللاپ بەرسەك بۇ رامكىدا شۇ ھۆججەت قىسقۇچنىڭ ئىچىدىكى بارلىق ھۆججەتلەر كۆرۈنىدۇ.

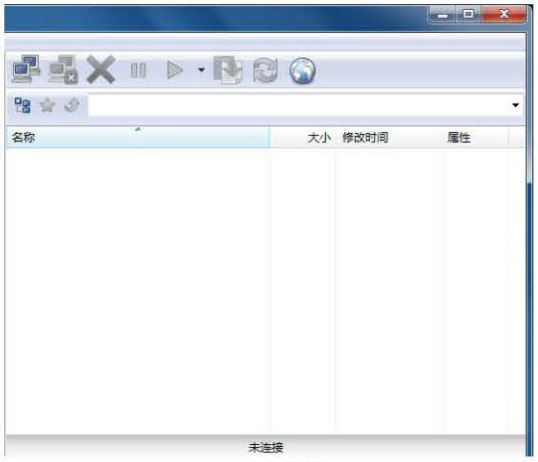
يوللىنىۋاتقان ھۆججەتلەر تىزىملىكى سول تەرەپ ئاستىغا جايلاشقان بولۇپ، بۇ بۆلەكنىڭ كۆرۈنۈشى **73.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

73.24-رەسىم. يوللىنىۋاتقان ھۆججەتلەر تىزىملىكى

بۇ بۆلەكتە بىزنىڭ نۆۋەتتە يوللىنىۋاتقان ھۆججەتلىرىمىزنىڭ تىزىملىكى كۆرۈنىدۇ. يەنى بىز ئۈستۈنكى رامكىدىن مۇلازىمېتىرغا يوللاش ئۈچۈن تاللانغان ھۆججەتلەر يوللىنىش تەرتىپى بويىچە كۆرۈنىدۇ.

مۇلازىمېتىردىكى ھۆججەتلەر رامكىسى ئوڭ تەرەپ ئۈستى قىسمغا جايلاشقان بولۇپ، بۇ بۆلەكنىڭ كۆرۈنۈشى **74.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

74.24-رەسىم. مۇلازىمېتىردىكى ھۆججەتلەر رامكىسى

بۇ رامكىدا بىزنىڭ مۇلازىمېتىردىكى ھۆججەتلىرىمىز كۆرۈنىدىغان بولۇپ، بۇ كۆزنەكتىن پايدىلىنىپ بوشلۇقتىكى ھۆججەتلىرىمىزنى كۆرۈش، چۈشۈرۈش ۋە ئۆزگەرتىش قاتارلىق مەشغۇلاتلارنى قىلالايمىز.

مۇلازىمېتىر ھالىتى كۆزنىكى ئوڭ تەرەپ ئاستى قىسمىغا جايلاشقان بولۇپ، بۇ كۆزنەكنىڭ كۆرۈنۈشى 75.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

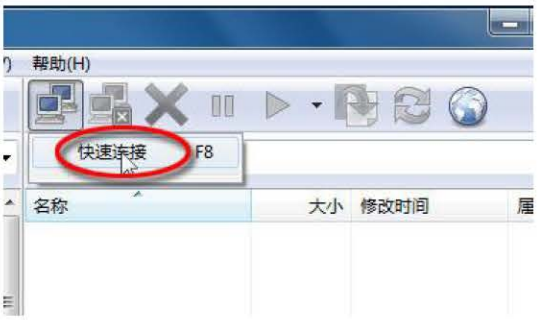

75.24-رەسىم. مۇلازىمېتىر ھالىتى كۆزنىكى

بۇ كۆزنەك ئارقىلىق بىز ئۆزىمىزنىڭ كومپيۇتېرى بىلەن تور بوشلۇقى تەمىنلىگەن مۇلازىمېتىر ئارىسىدىكى ئۇچۇر - ئالاقە ھالىتىنى دەل ۋاقتىدا كۆرۈپ تۇرالايمىز.

3.6.24 Flash FXP ئارقىلىق مۇلازىمېتىردىكى ھۆججەتلەرنى زىيارەت قىلىش

Flash FXP نى قوزغاتقاندىن كېيىن ئوڭ تەرەپ مۇلازىمېتىردىكى ھۆججەتلەر رامكىسى ئۈستىدىكى مۇلازىمېتىرغا ئۇلاش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. ئاندىن كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «تېزلىكتە ئۇلاش» (快速连接) تىزىملىكىنى تاللايمىز. مەشغۇلات جەريانى 76.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

76.24-رەسىم. كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «تېزلىكتە ئۇلاش» (快速连接) تىزىملىكىنى تاللايمىز

ئاندىن كۆرۈنگەن كۆزنەككە ئۆزىمىزنىڭ بوشلۇقنىڭ FTP ئۇچۇرلىرىنى كىرگۈزىمىز. بۇ ئۇچۇرلارنى تور بوشلۇقى تەمىنلىگەن تور بېكەتكە كىرىپ ئەزالار مەركىزىدىن «مۇلازىمېتىر باشقۇرۇش» (主机管理) بۆلۈكىدىكى «ھېسابات باشقۇرۇش» (帐号管理) تىزىملىكىدىن تاپالايمىز. مۇلازىمېتىر ئۇچۇرلىرىغا ئېرىشىش بېتىنىڭ كۆرۈنۈشى 77.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

77.24-رەسىم. مۇلازىمېتىر ئۇچۇرلىرىغا ئېرىشىش بېتى

بۇ بەتتىكى «FTP ئادرېسى» (FTP 地址) Flash FXP ئارقىلىق مۇلازىمېتىرغا كىرگەن ۋاقىتتىكى ئادرېسى بولۇپ، Flash FXP ئارقىلىق مۇلازىمېتىرغا ئۇلانغاندا بۇۋاستە تور ئادرېسىنى كىرگۈزسەكمۇ بولىدۇ.

«FTP نۇمۇرى» (FTP 帐号) بولسا بىز Flash FXP ئارقىلىق مۇلازىمېتىرغا كىرگەن ۋاقىتتا ئىشلىتىلىدىغان ئەزالىق نومۇرى.

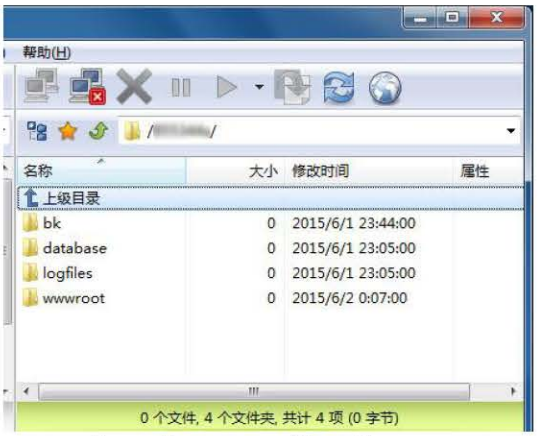
«FTP پارولى» (FTP 密码) ئارقىلىق يۇقىرىقى ئادرېس ۋە ئەزالىق نامى ئارقىلىق مۇلازىمېتىرغا كىرگەندە ئەزالىق ناممىزنى دەللىلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان مەخپىي نومۇرنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر بۇ پارولنى ئۇنتۇپ قالساق يېڭى پارولنى كىرگۈزۈپ «ئۆزگەرتىش» (修改) كۇنۇپكىسىنى بېسىۋەتسەك بولىدۇ.

بىز يۇقىرىقى ئۇچۇرلارغا ئېرىشىپ بولغاندىن كېيىن مۇلازىمېتىر ئۇچۇرلىرىنى كىرگۈزۈش كۆزنىكىگە يۇقىرىقى ئۇچۇرلارنى كىرگۈزۈپ «ئۇلىنىش» (连接) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. مەشغۇلات جەريانى **78.24**-رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

78.24-رەسىم. كۆزنەككە مۇلازىمېتىر ئۇچۇرلىرىنى كىرگۈزۈپ «ئۇلىنىش» (连接) كۇنۇپكىسىنى باسىمىز

«ئۇلىنىش» (连接) كۇنۇپكىسى بېسىلغاندىن كېيىن ئوك رامكىدا بىزنىڭ مۇلازىمېتىردىكى ھۆججەت قىسقۇچلار كۆرۈنىدۇ. كۆرۈنۈشى **79.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

79.24-رەسىم. بىزنىڭ مۇلازىمېتىردىكى ھۆججەت قىسقۇچلار

بۇ ھۆججەت قىسقۇچلارنىڭ رولى ۋە چۈشەندۈرۈشى تۆۋەندىكىدەك.

bk بولسا مۇلازىمېتىر بىزنىڭ ھۆججەتلىرىمىزنى ئاپتوماتىك زاپاس ساقلايدىغان ھۆججەت قىسقۇچ. ئەمما كۆپ قىسىم مۇلازىمېتىردا بۇ ئىقتىدارى ئېچىلمىغان شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ ھۆججەت قىسقۇچنى كۆپ ئىشلەتمەيمىز.

Database بولسا تور بېكىتىمىزنىڭ سانلىق مەلۇمات ئامبىرى ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ. ئەمما مۇلازىمېتىردا بارلىق سانلىق مەلۇماتلار سانلىق مەلۇمات ئامبىرى باشقۇرۇش سىستېمىسى تەرىپىدىن

بەلگىلەنگەن بىرلا ھۆججەت قىسقۇچتا ساقلىنىدىغان بولغاچقا بۇ ھۆججەت قىسقۇچنىمۇ ئادەتتە ئىشلەتمەيمىز.

Logfiles بولسا مۇلازىمېتىرنىڭ مەشغۇلات خاتىرىسى ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ بولۇپ، كۆپ قىسىم مۇلازىمېتىرلار بوشلۇق تېجەش سەۋەبىدىن مەشغۇلات خاتىرىسىنى ساقلىمايدىغان ھالەتكە تەڭشەلگەن بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ ھۆججەت قىسقۇچنىمۇ ئادەتتە ئىشلەتمەيمىز.

Wwwroot بولسا بىزنىڭ تور بېكەت پىروگراممىمىز ساقلىنىدىغان ھۆججەت قىسقۇچ بولۇپ. بىز تور بېكەت پىروگراممىمىزنى مۇشۇ ھۆججەت قىسقۇچقا يوللىغان ۋاقىتتىلا ئاندىن تور بېكىتمىمىزنى نورمال زىيارەت قىلغىلى بولىدۇ.

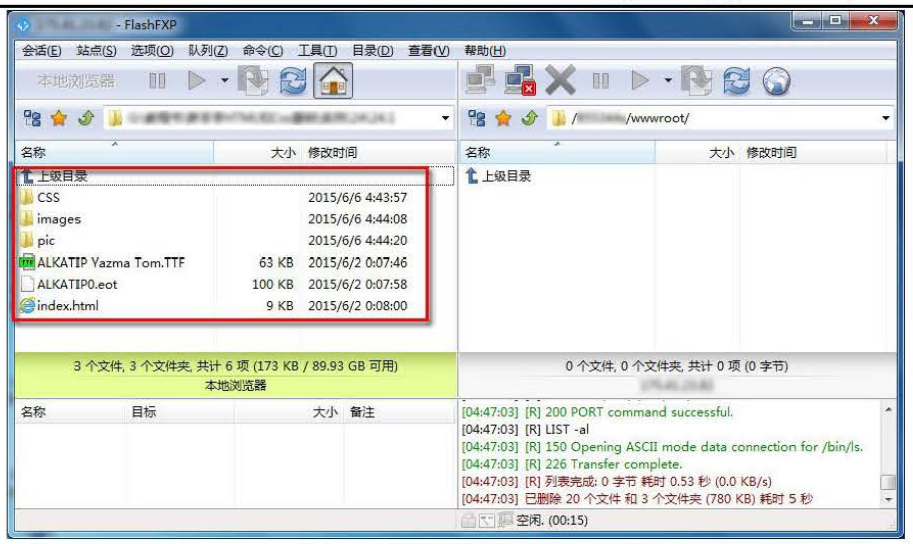
Wwwroot ھۆججەت قىسقۇچىغا كىرگەندىن كېيىن قارايدىغان بولساق بۇ ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە بىر دانە HTML ھۆججىتى تۇرغانلىقىنى كۆرىمىز. بۇ ھۆججەت بىز مۇشۇ بابنىڭ بېشىدا تور بېكىتمىمىزنى زىيارەت قىلغان ۋاقىتتا ئېچىلغان توربەت شۇ بولۇپ. بىز بۇ ھۆججەتنى ئۆچۈرۈۋېتىپ ئاندىن ئۆزىمىزنىڭ بېكەت پىروگراممىسىنى يوللايمىز. Wwwroot ھۆججەت قىسقۇچىنىڭ ئېچىلغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **80.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

80.24-رەسىم. Wwwroot ھۆججەت قىسقۇچىنىڭ ئېچىلغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

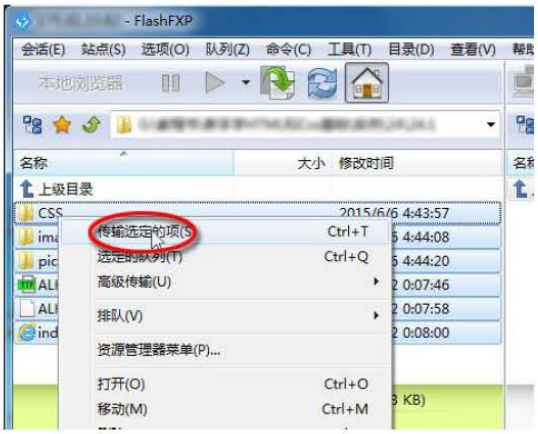
4.6.24 Flash FXP ئارقىلىق يەرلىكتىكى تور بېكەتنى بوشلۇققا يوللاش

Flash FXP نى مۇلازىمېتىرغا ئۇلاپ بولغاندىن كېيىن تور بېكەتنى مۇلازىمېتىرغا يوللاش ئۈچۈن ئالدى بىلەن مۇلازىمېتىردىكى Wwwroot ھۆججەت قىسقۇچىنى ئاچىمىز. ئاندىن سول تەرەپتىكى رامكىدىن يوللىماقچى بولغان تور بېكەت پىروگراممىمىز ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچنى ئاچىمىز. كۆزنەك كۆرۈنۈشى **81.24**- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

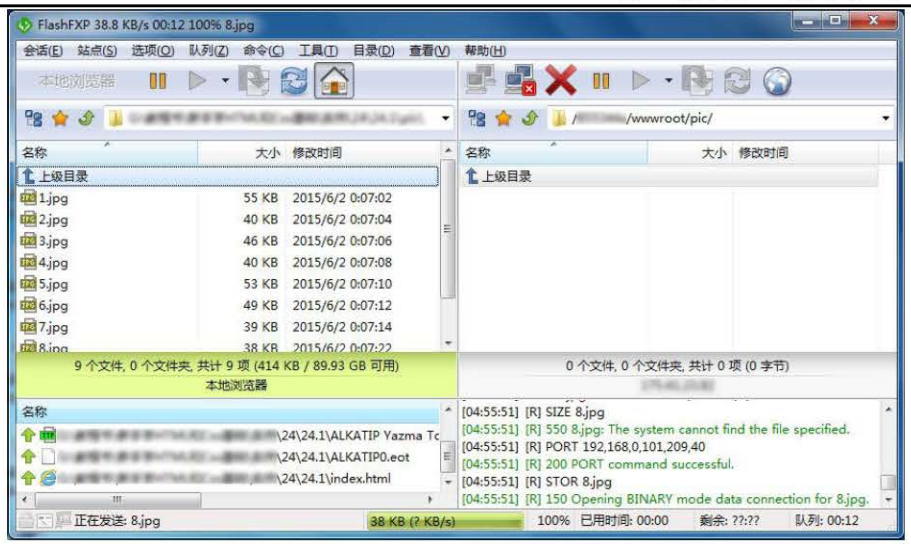
81.24-رەسىم. سول تەرەپتىكى رامكىدىن يوللىماقچى بولغان تور بېكەت پىروگراممىمز ساقلانغان ھۆججەت قىسقۇچنى ئاچىمىز

ئاندىن سول تەرەپتىكى رامكىدىن بوشلۇققا يوللىماقچى بولغان بارلىق ھۆججەتلەرنى تاللاپ مائۇسنىڭ ئوڭ كۇنۇپكىسىنى چېكىمىز ۋە كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «تاللانغان تۈرلەرنى يوللاش» (传输选定的项) تىزىملىكنى چېكىمىز. مەشغۇلات جەريانى 82.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

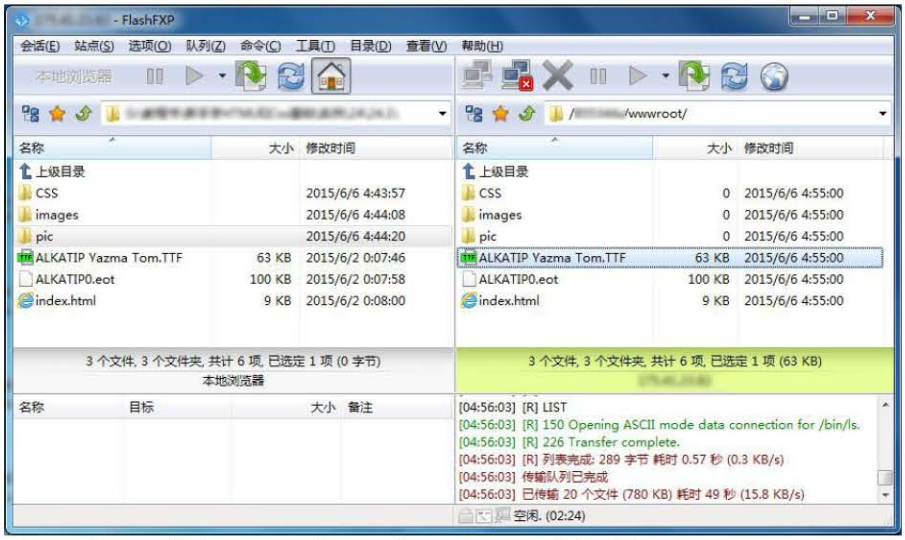
82.24-رەسىم. كۆرۈنگەن تىزىملىكتىن «تاللانغان تۈرلەرنى يوللاش» (传输选定的项) تىزىملىكنى چېكىمىز

بۇ ۋاقىتتا سول تەرەپ ئاستى تىزىملىكىدە بىز تاللىغان تۈرلەر كۆرۈنىدۇ، ئوڭ تەرەپ ئۈستى رامكىدا بىز تاللىغان تۈرلەر بويىچە ھۆججەت يوللىنىشقا تېگىشلىك ھۆججەت قىسقۇچلار قۇرۇلۇپ ئالمىشىپ تۇرىدۇ. ئوڭ تەرەپ ئاستى رامكىدا ھۆججەتلەرنىڭ يوللىنىش ۋە مۇلازىمېتىرنىڭ بۇيرۇقلارنى قوبۇل قىلىش ھالىتى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. مەشغۇلات جەريانى 83.24- رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

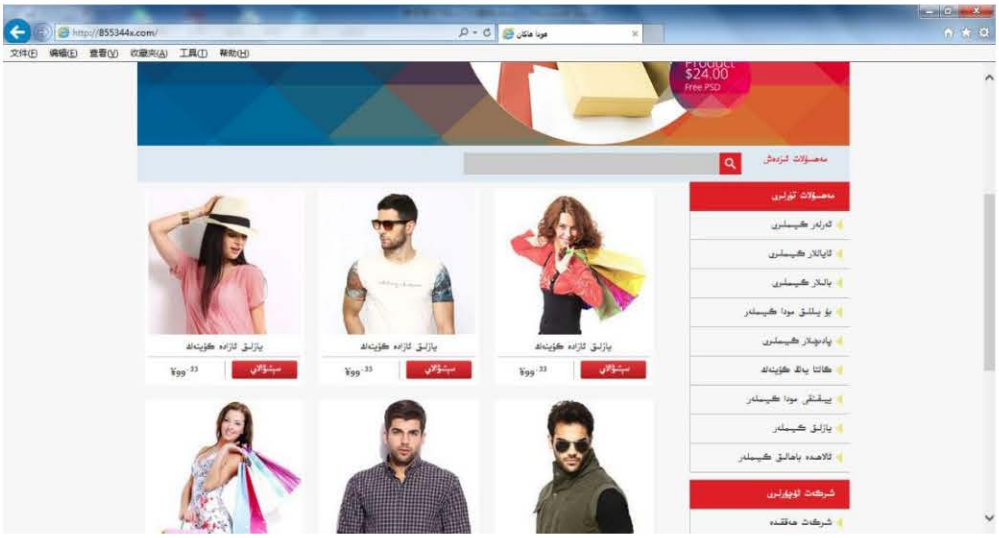
83.24-رەسىم. ھۆججەت يوللىنىش جەريانى

Flash FXP نىڭ بارلىق ھۆججەتلەر يوللىنىپ بولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى **84.24-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

84.24-رەسىم. Flash FXP نىڭ بارلىق ھۆججەتلەر يوللىنىپ بولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشى

بارلىق ھۆججەتلەرنى يوللاپ بولۇپ، تور ئادرېسى ئارقىلىق تور بېكەتنى زىيارەت قىلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى **85.24-** رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك.

85.24-رەسىم. بارلىق ھۆججەتلەر يوللىنىپ بولۇپ، تور ئادرېسى ئارقىلىق تور بېكەتنى زىيارەت قىلغاندىن كېيىنكى ئۇنۇمى

مەزكۇر مىسالغا ئىشلىتىلگەن تور بېكەتنىڭ تور ئادرېسى:

http://www.855344x.com

مەزكۇر مىسالغا ئىشلىتىلگەن تور بېكەتنىڭ بارلىق ھۆججەتلىرى دەرسلىك كىتابنىڭ پىلاستىنكىسىدىكى «ئەمەلىي مىساللار» (实例) نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچتىكى 24 نامىلىق ھۆججەت قىسقۇچ ئىچىدە بېرىلدى.

قىسقىچە خۇلاسە

بۇ بابتا بىز ئالدىنقى بابتا ئۆگەنگەن بىلىملىرىمىز بويىچە ياساپ چىققان توربەتنى ئېلان قىلىش ئۇچۇن، توردىن بوشلۇق سېتىۋېلىش ، تورنامى سېتىۋېلىش ، تورنامى ۋە بوشلۇقنى ئۆزئارا ئۇلاش، سېتىۋالغان بوشلۇققا تور پىروگراممىسىنى يوللاش قاتارلىق بىلىملەرنى ئۆگىنىش ئارقىلىق ياسىغان توربەتنى ئېلان قىلىشنىڭ پۈتۈن جەريانى بىلەن تونۇشۇپ چىقتۇق.

كۆنۈكمە

1. شارائىتىڭىز يار بەرگەن ئەھۋال ئاستىدا مۇشۇ بابتا سۆزلەنگەن مەزمۇن بويىچە تورنامى، تور بوشلۇقى سېتىۋېلىپ، ئۇلارنى ئۆزئارا ئۇلاپ، ئۆزىڭىزنىڭ تور بېتىنى تور بوشلۇقىغا يوللاپ بېقىڭ ۋە زىيارەت قىلىپ كۆرۈپ بېقىڭ.

25.باب كەسپىي ئاتالغۇلار سېلىشتۇرما جەدۋىلى

بۇ بابتا بېرىلگەن جەدۋەل مۇشۇ كىتابتا تىلغان ئېلىنغان ئاتالغۇلارنىڭ ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە ۋە ئىنگلىزچە سېلىشتۇرما جەدۋىلى بولۇپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ دەرسلىكىمىزنى ئۆگىنىش جەريانىدا، شۇنداقلا باشقا تىلدىكى تور بېكەت ۋە مەتبۇئات ئەسەرلىرىدىن ئۆگىنىش جەريانىدا پايدىلىنىشى ئۈچۈن بېرىلدى.

中文	English	ئۇيغۇرچە
网站	Web site	توربېكەت
IP 地址	IP address	IP ئادرېسى
按钮	Button	كۇنۇپكا
按下	Press	بېسىش
暗边	Dark side	قاراڭغۇ قىرى
帮助	Help	ياردەم
绑定	Bind	ئۇلاش
保留	Reserved	ئېپ قېلىش
背景	Background	دېكوراتسىيە، تەگلىك
本地	Local	يەرلىك، مۇشۇ
边界	Boundary	پاسىل، چېگرا
边框	Border	رامكا
编程	Program	پروگراممۇا تۈزۈش
编辑	Edit	تەھرىرلەش
编辑器	Editor	تەھرىرلىگۈچ
编码	Coding	كودلاش
变量	Variable	ئۆزگەرگۈچى مىقدار
标号	Grade	بەلگە، ئېندېكس
标记	Tag	ئەن، بەلگە
标签	Label	خەتكۈچ، ئېتكېتكا
标题	Heading	تېما
标准	Standard	ئۆلچەم
表单	Form	كۆزنەك، بەتنىڭ ئۇچۇر يوللاش دائىرىسى
表格	Table	جەدۋەل
表头	Header	ئۈستى قىسىم، چوققا قىسىم
播放	Play	قويۇش
菜单	Menu	تىزىملىك
参数	Parameter	پارامېتىر
操作	Operation	مەشغۇلات

中文	English	ئۇيغۇرچە
操作系统	Operating system	مەشغۇلات سىستېمىسى
插入	Insert	قىستۇرۇش
超链接	Hyperlink	ئۇلىنىش
触发	Trigger	قوزغاش
传送	Transfer	يەتكۈزۈش
窗口	Window	كۆزنەك
创建	Establish	قۇرۇش
垂直	Vertical	ۋېرتىكال
粗体	Boldface shift	توم
存储	Storage	ساقلاش
错误	Error	خاتالىق
打开	Open	ئېچىش
打印	Printing	بېسىش
大小	Size	چوڭلۇقى
单位	Unit	بىرلىكى
单选框	Radiobutton	تاق تاللاش كونترولى
单元格	Cell	كاتەكچە
登录	Logon	كىرىش
定位	Positioning	ئورۇن بېكىتىش
定义	Define	ئېنىقلاش
动态	Dynamic	ھەرىكەتچان
段落	Paragraph	ئابزاس
对齐	Alignment	توغۇرلاش
对象	Object	ئوبيكت
多边	Polygon	كۆپ تەرەپلىك
范围	Range	دائىرە
方法	Method	ئۇسۇل، چارە، تەدبىر
方式	Way	شەكىل، چارە، ۋاستە
方向	Direction	يۆنىلىش
访问	Visit	زىيارەت قىلىش
分辨率	Resolution ratio	ئېنىقلىقى، پەرقلەندۈرۈش نىسبىتى
分割	Segmentation	ئايرىش، پارچىلاش
分配	Distribution	بۆلۈش، تەقسىم قىلىش
风格	Style	ئۇسلۇب
服务	Serve	مۇلازىمەت
服务器	Server	مۇلازىمتىر

中文	English	ئۇيغۇرچە
浮动	Floating	لەيلىمەك
符号	Symbol	بەلگە
复选框	Check box	كۆپ تاللاش كونترولى
复制	Copy	كۆچۈرۈش
改变	Change	ئۆزگەرتىش
高度	Height	ئېگىزلىكى
格式	Format	فورمات
固定	Fixed	مۇقىم
关闭	Close	تاقاش
关键字	Keywords	ھالقىلىق سۆز
关系	Relevance	مۇناسىۋەت
滚动	Rolling	سېرىلماق، دومىلىماق
滚动条	Scrollbar	سېرىلما تالچە
行	Row	قۇر
合法	Legitimate	تەلەپكە ئۇيغۇن، قائىدىگە ئۇيغۇن
活动	Activity	ئاكتىپ
间距	Spacing	ئارىلىق
兼容	Compatible	ماسلىشىش
剪切	Cut	كېسىش
交换	Exchange	ئالماشتۇرۇش
焦点	Focus	فوكۇسقا ئېرىشىش، توغرىلىنىش
脚本	Script	سىنارىيە، ئارگىنال
结构	Construction	قۇرۇلما
进行	Make	ئىجرا قىلىش، يۈرگۈزۈش
经过	Through	ئۆتۈش، ئۇستىدىن ئۆتۈش
静态	Steady state	تىنچ ھالەت
居中	Between two parties	ئوتتۇرىغا توغرىلاش
矩形	Rectangle	تىك تۆت تەرەپلىك
距离	Distance	ئارىلىق
开始	Start	باشلاش
空格	Blank space	بوش كاتەكچە، بوش ئورۇن
空间	Space	بوشلۇق، تور بوشلۇقى
控制	Control	كونترول
口令	Password	پارول، مەخپىي نومۇر
框架	Framing	رامكا
离开	Leave	ئايرىلىش

中文	English	ئۇيغۇرچە
连接	Connection	ئۇلاش
亮边	Bright side	يورۇق قىر
列表	Listing	تىزىملىك
浏览器	Browser	تور كۆرگۈ
流程	Flow	جەريان، ئېقىم
路径	Path	يول، لىنىيە
滤镜	Filter	فىلتىر
命令	Command	بۇيرۇق
模块	Module	بۆلەك
模式	Mode	ئەندىزە، قېلىپ
模型	Model	مودېل، ھالەت
目录	Directory	مۇندەرىجە
内容	Content	مەزمۇن
排列	Arrangement	تىزىش، رەتلەش
嵌套	Nest	قاپلاش
清空	Clear	قۇرۇقداش
请求	Request	تەلەپ
区域	Area	دائىرە
热区	Hot zone	ئۇلىنىش رايونى
日志	Daily record	خاتىرە
上标	Superscript	ئۈستى كۆرسەتكۈچ، دەرىجە
设备	Device	ئۈسكۈنە
设计	Design	لايىھەلەش
设置	Install	تەڭشەش
身份认证	Identity	سالاھىيەت دەلىللەش
时间	Time	ۋاقىت
识别	Recognition	پەرق ئېتىش
实现	Realize	ئەمەلگە ئاشۇرۇش
事件	Event	ھادىسە
视频	Video frequency	فىلىم
释放	Release	قويۇپ بېرىش
输入	Input	كىرگۈزۈش
输出	Output	چىقىرىش
属性	Attribute	خاسلىق
数据	Data	سانلىق مەلۇمات
数据库	Data base	سانلىق مەلۇمات ئامبىرى

中文	English	ئۇيغۇرچە
数字	Numeral	رەقەم
水平	Horizontal	گورزىنتال
顺序	Order	تەرتىپ
思路	Train of thought	پىكىر يولى
松开	Unstick	بوشاتماق
搜索	Search	ئىزدەش
速度	Speed	سۈرئەت
缩进	Tuckunder	قىسقارتماق
特殊	Special	ئالاھىدە
提交	Submit	يوللاش
替换	Replace	ئالماشتۇرۇش
跳转	Jump	ئالمىشىش
停顿	Pause	ۋاقىتلىق توختاش
头部	Head	باش قىسىم
突出	Outstanding	گەۋدىلەندۈرمەك
图片	Picture	رەسىم
图像	Image	سۈرەت، تەسۋىر
退出	Quit	چىكىنىش
拖动	Drag	سۆرەش
椭圆	Ellipse	ئېللىپىس
网页	Web page	توربەت
维护	Maintenance	ئاسراش
尾注	Footnote	ئاياغ قىسىم
文件	File	ھۆججەت
位置	Location	ئورۇن
文本	Text	خەت
文档	Document	ھۆججەت، دوكۇمېنت، ئارخىپ
无序	Disorder	تەرتىپسىز
下标	Subscript index	ئاساس كۆرسەتكۈچ، ئاساس
下划线	Underline	ئاستى سىزىق
下载	Download	چۈشۈرۈش
显示	Display	كۆرسىتىش
响应	Respond	ماسلىشىش
响应式布局	Responsive layout	ماسلىشىشچان ھالەتتە ئورۇنلاشتۇرۇش
协议	Protocol	كېلىشىم
斜体	Italic	يانتۇ

中文	English	ئۇيغۇرچە
卸载	Unload	ئۆچۈرۈش، يۈيۇۋېتىش
信息	Information	ئۇچۇر
修饰	Modify	بىزەش
虚拟目录	Virtual directory	مەۋھۇم مۇندەرىجە
虚拟主机	Virtual host	مەۋھۇم مۇلازىمېتىر
选择器	Selector	تاللىغۇچ، سىلىكتور
循环	Loop	دەۋرىيلىنىش
颜色	Color	رەڭ
验证	Verification	ئىسپاتلاش، دەلىللەش
样式	Style	پاسون، فورمات
移动	Move	يۆتكەش
阴影	Shadow	كۆلەڭگە، سايە
音乐	Music	مۇزىكا
引擎	Engine	ماتور
引用	Quote	ئىشلىتىش
隐藏	Hide	يوشۇرۇش
用户	User	ئەزا
有关	Concern	ئالاقىدار
有序	Order	تەرتىپلىك
语法	Syntax	گىراممماتىكا
域名	Domain name	تور نامى، دائىرە نامى
元素	Element	ئىلمىنىت
载入	Load	يۈكلەش، قاچىلاش
粘贴	Paste	چاپلاش
长度	Length	ئۇزۇنلۇق
执行	Execute	ئىجرا قىلىش
制作	Make	ياساش
中断	Severance	ئۈزۈلۈپ قېلىش
中划线	Strike	ئۆچۈرۈش سىزىقى
重装	Reloaded	قايتا يۈكلەش، قايتا قاچىلاش
主体	Main body	گەۋدە
注释	Annotation	ئىزاھات
注意	Pay attention to	دىققەت
状态	State	ھالەت
准备	Prepare	تەييارلىق
字体	Fonts	خەت نۇسخىسى

中文	English	ئۇيغۇرچە
综合	Comprehensive	ئۇنىۋېرسال

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى:پەخىردىن توختى

مۇناسىۋەتلىك ماتېرىياللار تىزىملىكى

ئىللاستراتورىدىن پايدىلىنىپ تەكشىلىكە ايىھەلەش

كورېلدىن پايدىلىنىپ تەكشىلىكە ايىھەلەش

فوتوشوپتىن پايدىلىنىپ تەكشىلىكە ايىھەلەش

كومپيۇتېر ئاساسى مەشغۇلاتى ۋە كىشىنى ئاپتوماتلاشتۇرۇش

دۆلەتلىك كومپيۇتېر كۇكىنچى دەرىجە مەخسۇس دەرسلىكى

دۆلەتلىك كومپيۇتېر بىرىنچى دەرىجە مەخسۇس دەرسلىكى

ئۇچىدىار سودىگەرلىرى ئېلان - تەشۋىقات ايىھەلەش دەرسلىكى

كىدىيوستن پايدىلىنىپ فىلىم كېرىشتۈرۈش

书名：新手学HTML+CSS基础
分类建议：
计算机/程序设计/HTML+CSS

需要本书或技术支持的读者，请发651245108@qq.com电子邮箱
技术支持电话：13899826547
新疆人民出版社网址：www.xjrmcb.com
Email:651245108@qq.com

